اٹويهم سئو چوراسي

جارج اروِيل

مترجم عدنان بروهي

Ilim Darya
علم دريا

اُٹويهه سؤ چوراسي

جارج آرويل جو ناول

هڪ اهڙي دنيا، جتي سچ به قيد آهي

مترجم: عدنان بروهي

Ilimdarya.com

پيش لفظ

سچ، اقتدار ۽ انساني آزاديءَ جي جنگ

ڪجھ ڪتاب اھڙا ھوندا آھن، جيڪي پڙھڻ کان پوءِ ختم ٿي ويندا آھن، پر انھن جا سوال پڙھندڙ جي ذھن ۾ زنده رھندا آھن. اھي ڪتاب رڳو ڪھاڻيون ناھن ٻڌائيندا، پر انسان کي پنھنجي سماج، پنھنجي سوچ، پنھنجي آزادي ۽ پنھنجي چوڌاري موجود حقيقتن تي ٻيھر غور ڪرڻ لاءِ مجبور ڪندا آھن. جارج آرويل جو ناول *اُٺويھ سؤ چوراسي* (1984)اھڙن ئي ڪتابن مان ھڪ آھي.

ھي ناول ھڪ اھڙي دنيا جو تصور پيش ڪري ٿو، جتي اقتدار رڳو انسان جي جسم ۽ عملن تي قبضو ڪرڻ نٿو چاھي، پر سندس سوچ، يادگيري، محبت ۽ سچ جي تصور تي بہ پنھنجو اختيار قائم رکڻ چاھي ٿو. اھا اھڙي دنيا آھي، جتي ماڻھو چا ٿا ڪن، تنھن کان وڌيڪ اھم اھو آھي تہ ھو چا ٿا سوچين؛ ۽ حڪمرانن لاءِ سڀ کان وڏو خطرو اھو ماڻھو آھي، جيڪو سوال ڪرڻ جي جرئت ڪري ٿو.

آرويل ھن ناول ۾ ھڪ اھڙي سماج جي تصوير چٽي آھي، جتي بگ برادر جي نگاھ ھر وقت ماڻھن جي متان موجود آھي، تاريخ کي حڪمرانن جي ضرورتن مطابق تبديل ڪيو وڃي ٿو، لفظن جون معنائون بدلائيون وڃن ٿيون ۽ ڪوڙ کي بار بار ورجائي سچ جو روپ ڏنو وڃي ٿو. ھتي آزادي رڳو ھڪ لفظ بڻجي وڃي ٿي، جڏھن تہ ان جي حقيقي معنيٰ آھستي آھستي ماڻھن جي ذھنن مان ميسارڻ جي ڪوشش ڪئي وڃي ٿي.

ھن ناول جي سڀ کان وڌيڪ خوفناڪ ڳالھ اھا ناھي تہ ان جي دنيا ۾ ظلم موجود آھي، پر اھا آھي تہ ظلم کي عام زندگيءَ جو

حصو بڻايو ويو آهي. ماڻهن کي اهڙي ماحول ۾ رکيو وڃي ٿو، جتي هو پنهنجي اکين سان ڏٺل حقيقت تي بہ شک کرڻ لڳن ٿا. جڏهن کنهن سماج ۾ سچ جو معيار دليل، ثبوت ۽ حقيقت بدران اقتدار جي مرضي بڻجي وڃي، تڏهن انسان لاءِ آزاد سوچڻ بہ هک ڏکيو عمل بڻجي پوي ٿو.

اُٹويهه سؤ چوراسي کي رڳو مستقبل جي هک خيالي دنيا جي کهاڻي سمجهڻ ان جي فڪري وسعت کي محدود کرڻ برابر ٿيندو. هي ناول اسان کي اهو سوچڻ تي مجبور کري ٿو تہ کنهن بہ سماج ۾ طاقت کي کهڙي حد تائين اختيار حاصل هجڻ گهرجي؟ تاريخ لکڻ ۽ ان جي تشريح کرڻ جو حق کنهن وٽ هجڻ گهرجي؟ ٻوليءَ کي محدود کرڻ سان انساني سوچ تي کهڙا اثر پئجي سگهن ٿا؟ ۽ جڏهن ماڻهو سوال کرڻ ڇڏي ڏين، تڏهن سندن آزاديءَ جو مستقبل ڇا ٿيندو؟

اهي سوال کنهن هک ملڪ، کنهن هک دور يا کنهن هک سياسي نظام تائين محدود ناهن. اهي انساني سماج جي انهن بنيادي مسئلن سان لاڳاپيل آهن، جيڪي هر دور ۾ مختلف صورتن ۾ سامهون ايندا رهيا آهن. ان کري هن ناول کي پڙهڻ وقت ضروري آهي تہ اسين ان جي کهاڻيءَ سان گڏ ان جي پويان موجود فڪر کي بہ سمجهڻ جي کوشش کريون.

هن کتاب جو سنڌي ترجمو کرڻ منهنجي لاءِ رڳو هک ادبي کم نہ، پر هک فڪري ذميواري پڻ آهي. ترجمي جو مقصد رڳو هک ٻوليءَ جي لفظن کي بي ٻوليءَ ۾ منتقل کرڻ ناهي؛ اصل مقصد اهو آهي تہ ليکک جي خيال، احساس، اسلوب ۽ پيغام کي ممکن حد تائين ان جي اصل روح سان گڏ پڙهندڙ تائين پهچايو وڃي. خاص طور تي اهڙي ناول جو ترجمو کندي، جنهن ۾ لفظن، اصطلاحن ۽ ٻوليءَ جي معنائن کي غيرمعمولي اهميت حاصل هجي، مترجم لاءِ

ضروري ٿي پوي ٿو تہ هو هر جملي جي پويان موجود فڪري پسمنظر کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪري.

سنڌي ٻوليءَ ۾ عالمي ادب جي ترجمي جي اهميت ان ڪري ٻہ وڌي وڃي ٿي، جو ترجمو اسان جي پڙهندڙن کي مختلف سماجن، فڪري روايتن ۽ انساني تجربن سان روشناس ڪرائي ٿو. ان سان گڏوگڏ سنڌي ٻوليءَ جي اظهار، فڪري وسعت ۽ ادبي ذخيري ۾ ٻہ اضافو ٿئي ٿو. منهنجي ڪوشش رهي آهي تہ هن ناول جي فڪري گهرائي ۽ ادبي اثر کي سنڌي پڙهندڙن تائين اهڙي انداز ۾ پهچايان، جو پڙهڻ دوران اصل متن جي سنجيدگي ۽ معنوي قوت جو احساس برقرار رهي.

مان سمجهان ٿو تہ هن ڪتاب کي پڙهڻ لاءِ ڪنهن خاص سياسي يا فڪري نظرئي سان اتفاق ڪرڻ ضروري ناهي. ضروري رڳو اهو آهي تہ پڙهندڙ کليل ذهن سان ان جي سوالن کي سمجهي، انهن تي غور ڪري ۽ پنهنجي نتيجن تائين پاڻ پهچڻ جي ڪوشش ڪري. ادب جي اصل طاقت ٻہ شايد اها ئي آهي تہ اهو اسان کي تيار ٿيل جواب ڏيڻ بدران اهڙا سوال ڏئي ٿو، جن کان پوءِ اسان لاءِ دنيا کي اڳ وانگر ڏسڻ ڏکيو ٿي پوي ٿو.

جيڪڏهن هن ترجمي جي پڙهڻ کان پوءِ ڪو پڙهندڙ سچ ۽ ڪوڙ جي وچ ۾ فرق بابت وڌيڪ سنجيدگيءَ سان سوچڻ لڳي، پنهنجي آزاديءَ جي اهميت کي وڌيڪ محسوس ڪري، تاريخ ۽ معلومات کي تنقيدي نظر سان ڏسڻ شروع ڪري يا ڪنهن ٻہ طاقت جي دعوائن کي بنا جاچ جي قبول ڪرڻ کان اڳ سوال ڪري، تہ مان سمجهندس تہ هن ڪتاب کي سنڌيءَ ۾ آڻڻ جي منهنجي ڪوشش بامقصد ثابت ٿي.

منهنجي خواهش آهي تہ هي ڪتاب سنڌي پڙهندڙن لاءِ رڳو هڪ دلچسپ ناول نہ، پر سوچ، سوال ۽ خود احتسابيءَ جو هڪ ذريعو بڻجي.

آخر ۾، مان پڑهندڑن کي دعوت ڏيان ٿو تہ هن ڪتاب کي رڳو ونستن سمٿ جي ڪهاڻيءَ طور نہ پڙهن، پر ان انسان جي ڪهاڻيءَ طور بہ ڏسن، جيڪو پنهنجي چوڌاري موجود دنيا کي سمجهڻ، پنهنجي يادگيريءَ تي اعتماد ڪرڻ ۽ پنهنجي سوچ جي آزاديءَ کي بچائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو.

جو تہ آزاديءَ جي شروعات شايد اتي ئي ٿئي ٿي، جتي انسان کي سوال ڪرڻ جو حوصلو پيدا ٿئي ٿو؛ ۽ سچ جي حفاظت جي شروعات اتي ٿئي ٿي، جتي انسان اقتدار جي دعويٰ کان وڌيڪ حقيقت جي ثبوت کي اهميت ڏئي ٿو.

عدنان بروهي

ڪلفٽن ڪراچي

03433968887

حصو پهريون

باب پهريون

اپريل جو هڪ روشن ۽ سرد ڏينهن هو، ۽ گھڙيالن ۾ هڪ وڄي رهيو هو. ونسٽن سمٿ، ظالم ۽ تيز هوا کان بچڻ لاءِ پنهنجي کاڏي ڇاتيءَ ۾ لڪائيندي، تيزيءَ سان وڪٽري مينشنز (Victory Mansions) جي شيشي وارن دروازن مان اندر گھڙي ويو، پر ايترو تيزيءَ سان به نہ جو مٽيءَ جو هڪ تيز گھيرو ساٿس گڏ اندر اچڻ کان روڪي سگھي.

راهداريءَ مان اُبريل بند گوبيءَ ۽ پراٽن، ليڙون ٽيل تڻن جي بوءِ اچي رهي هئي.. ان جي هڪ ڇيڙي تي پت تي هڪ وڏو رنگين پوسٽر لڳل هو، جيڪو ڪمري اندر لڳائڻ جي حساب سان ڪجھ وڏيڪ ئي وڏو هو. ان تي صرف هڪ وڏو چهرو ڇپيل هو، جيڪو هڪ ميٽر کان به ويڪرو هو: لڳ ڀڳ پنجيتاليهن سالن جي هڪ مرد جو چهرو، جنهن جون ڳريون ڪاريون مڇون ۽ سخت پر پرڪشش خد و خال هئا. ونسٽن ڏاڪڻين ڏانهن وڌيو. لفٽ استعمال ڪرڻ جي ڪوشش فضول هئي. سڀني کان سڀني وقت ۾ به اها مس ئي هلندي هئي، ۽ في الحال "هيٽ ويڪ" (نفرت واري هفتي) جي تيارين جي ڏس ۾ معاشي بچت واري مهم سبب ڏينهن جي وقت بجلي بند هئي. فليٽ ستين ماڙ تي هو، ۽ ونسٽن—جنهن جي عمر اوٽيتيهه سال هئي ۽ سندس سڄي پير جي ڪڙي جي مٽان ناسور (وريڪوز اَلسر) هو—ٽڪل قدم ڪٽندي، رستي ۾ ڪيترائي ڀيرا ساهي پٽيندو مٿي چڙهيو. هر ماڙ تي، لفٽ جي شافٽ جي سامهون، پت تي لڳل وڏو چهرو هن ڏانهن ڏسي رهيو هو. اهو انهن تصويرن مان هڪ هو، جن کي اهڙي نموني ناهيو ويندو آهي جو توهان جڏهن به چرپر ڪريو تہ اها اکين سان اوهان جو پيڇو ڪندي نظر اچي. ان جي هيٺان لکيل هو: **بگ برادر اوهان کي ڏسي رهيو آهي**

فليٽ اندر،پکي گهري آواز ۾ انگ اکر پڙهيا پئي ويا، جن جو تعلق ڪچي لوهه جي پيداوار سان هو. اهو آواز سڄي هٽ واري پٽ جي سطح تي جڙيل ڏنڊلي آئيني وانگر هڪ مستطيل ڏاتي تخفي مان اچي رهيو هو. ونسٽن هڪ سوئچ گهمايو ۽ آواز ڪجهه گهٽجي ويو، پر لفظ اڃا تائين صاف ٻڌڻ ۾ اچي رهيا هئا. اهو اوزار (جنهن کي "ٽيلي اسڪرين" چيو ويندو هو) مدهم ٿ ڪري سگهبو هو، پر ان کي مڪمل بند ڪرڻ جو ڪو به طريقو نه هو. هو دريءَ وٽ ويو: هڪ ننڍڙو، هيٺو جسم، جنهن جي ڪمزوري کي ان نيري اوورآل وڌيڪ ظاهر پئي ڪيو، جيڪو پارٽيءَ جو وردي هو. سندس وار تمام سنهڙا هئا، چهرو قدرتي طور ڳاڙهو، ۽ ڪيس کهري صابڻ، ڪُنڊين بليڊن ۽ اڃا ئي پڃاڻيءَ تي پهتل سياري جي ٺڏ سبب چمڙي کهري ٽي چڪي هئي.

ٻاهر، دريءَ جي شيشي مان به دنيا بي رنگ ۽ ٺڏي نظر اچي رهي هئي. هيٺ گهٽيءَ ۾ هوا جا ننڍڙا واڇوڙا متي ۽ ڪاٽل پنا چڪرن ۾ اڏائي رهيا هئا، ۽ جيتوڻيڪ سج چمڪي رهيو هو ۽ آسمان تکو نيرو هو، پر هر طرف لڳل پوسٽرن کان سواءِ ڪنهن به شيءِ ۾ ڪو رنگ نظر نه پئي آيو. هر نمايان ڪنڊ تان اهو ڪارين مڃن وارو چهرو گهوري رهيو هو. بلڪل سامهون واري گهر جي اڳين حصي تي به هڪ اهڙو پوسٽر هو. ان تي لکيل هو: **بگ برادر اوهان کي ڏسي رهيو آهي**، جڏهن ته ان جون ڪاريون اکيون سڌيون ونسٽن جي اکين ۾ ڪٽل هيون. هيٺ گهٽيءَ جي سطح تي هڪ ٻيو پوسٽر، جيڪو هڪ ڪنڊ کان ڪاٽل هو، هوا ۾ ڦڙڦڙائي رهيو هو ۽ واري واري سان رڳو هڪ لفظ ڏکي ۽ ظاهر ڪري رهيو هو: INGSOC (انگساڪ). تمام پري افق تي هڪ هيلي ڪاپٽر ڇتن جي وچ مان هيٺ لٿو، هڪ مڪ وانگر پلڪ پر لاءِ هوا ۾ ترندو رهيو، ۽ پوءِ وري هڪ موڙ ڪائي پرواز ڪري ويو. اها پوليس گشت هئي، جيڪا ماڻهن جي درين مان اندر

پئي جهاتي پائي. پر پوليس گشت جو ڪو ڊپ نه هو. رڳو "ٿاٽ پوليس" (فڪري پوليس) هئي جنهن جو اصل خوف هو.

ونسٽن جي پٺيان ٽيلي اسڪرين مان آواز ايڏا تائين ڪچي لوهه ۽ نائين ٽن سالن واري رٽا جي حد کان وڌيڪ پيداوار بابت ڳالهائيندو رهيو. ٽيلي اسڪرين هڪ ئي وقت آواز وصول ۽ ڪندي هئي ۽ موڪليندي به هئي. ونسٽن جو ڪو به آواز، جيڪو تمام گهٽ پڌڪي کان ٽورو به وڌو هجي، ان ۾ رڪارڊ ٿي ويندو هو؛ ان کان سواءِ، جيستائين هو ان ڏاڪي پليٽ جي سامهون نظر ايندڙ دائري ۾ رهندو هو، تيستائين ڪيس ٻڌڻ سان گڏ ڏسي به پئي سگهيو. يقيناً اها ڄاڻ جو ڪو طريقو نه هو ته توهان کي ڪنهن خاص لمحي تي ڏٺو پيو وڃي يا نه. ٿاٽ پوليس ڪڏهن، يا ڪهڙي سرشتي تحت ڪنهن فرد جي تار سان ڪنيڪٽ ٿيندي هئي، اهو محض اندازو ئي هو. اها ڳالهه به خارج از امڪان نه هئي ته اهي هر وقت سيني تي نظر رکندا هجن. پر بهرحال، اهي جڏهن چاهين توهان جي تار ۾ پلگ لڳائي سگهندا هئا. توهان کي ان فرض جي تحت جيئڻو پوندو هو—۽ هر ماڻهو عادت سبب ائين ئي جيئندو هو جيڪا هاڻي جبلت بڻجي چڪي هئي—ته توهان جو هر نڪرندڙ آواز ٻڌو پيو وڃي، ۽ اونداهيءَ کان سواءِ هر حرڪت تي نظر رکي پئي وڃي.

ونسٽن پنهنجي پٺ ٽيلي اسڪرين ڏانهن رکي. ائين ڪرڻ وڌيڪ محفوظ هو؛ جيتوڻيڪ هو چگهيءَ ريت ڄاڻندو هو ته ماڻهوءَ جي پٺ ۾ گهٽو ڪجهه ظاهر ڪري سگهي ٿي. هڪ ڪلوميٽر پري "وزارتِ سچائي" (Ministry of Truth)، جتي هو ڪم ڪندو هو، ان گندي ۽ ميراٿي منظر مٿان اڇي ۽ شاندار انداز ۾ ايري رهي هئي. هن نفرت جي هڪ هلڪي احساس سان سوچيو—هي لنڊن هو، "ايئر اسٽرپ ون" (Airstrip One) جو مڪيه شهر، جيڪو پاڻ اوشيانا جي صوبن مان ٽيون نمبر سپ کان وڌيڪ آبادي وارو صوبو هو. هن پنهنجي ننڍپڻ جي ڪا ياد تازي

ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي تہ چا لنڊن هميشہ ڪان ئي اهڙو هو؟ چا اتي هميشہ اڻويهين صديءَ جا ڳريل گهر ئي هئا، جن جا پاسا ڪاٺ جي ڏوڏن سان ٽيڪيل هئا، دريون پُنن سان ٽِڪيل ۽ ڇتون چادرن سان ڍڪيل هيون، ۽ انهن جون اڻ برابريءَ واريون پٽيون چئني پاسن جهڪيل هيون؟ ۽ چا اهي بمباريءَ وارا ڪندر، جتي گچ جو دز هوا ۾ اڏامندو هو ۽ ملبي جي ڍڳ مٿان جهنگلي گاهہ ايري پوندي هئي؛ ۽ اهي جايون جتي بَمَن هڪ وڏي جاءِ صاف ڪري ڇڏي هئي ۽ اتي ڪڪڑين جي ڪڏن جهڙيون ڪاٺ جون بي ترتيب جهوپڙيون ٺهي ويون هيون؟ پر اها سوچ اجائي هئي؛ هن کي ڪجهہ بہ ياد نہ پئي آيو: سنڈس ننڍپڻ مان ڪجهہ بہ نہ بچيو هو سواءِ ڪجهہ چمڪندڙ تصويرن جي، جن جي پٺيان ڪو پسمنظر نہ هو ۽ اڪثر بي معنيٰ هيون.

وزارتِ سچائي—جنهن کي نيوسپيڪ (Newspeak) ۾ "منيٽرو" (Minitrue) چيو ويندو هو—نظر ايندڙ هر بي عمارت کان حيرت انگيز حد تائين مختلف هئي. اهو چمڪندڙ اڇي ڪنڪريٽ جو ٺهيل هڪ وڏو اهرامي ڍانچو هو، جيڪو هڪ درجي پٺيان ٻيو درجو مٿي ايرندو، هوا ۾ 300 ميٽر بلند ٿي رهيو هو. جتان ونسٽن بيٺو هو، اتان ان جي اڇي پيشانيءَ تي سهڻي خطاطيءَ ۾ لکيل پارٽيءَ جا ٽي نعرا چڱيءَ طرح پڙهي سگهجن ٿا:

جنگ ئي امن آهي

آزادي ئي غلامي آهي

اڻڄاڻائي ئي طاقت آهي

چيو ويندو هو تہ وزارتِ سچائي ۾ زمين کان مٿي ٽي هزار ڪمرا هئا، ۽ اوترا ئي زيرِ زمين پکڙيل هئا. سڄي لنڊن ۾ اهڙي ئي ڏيک ۽ قدبت واريون فقط ٽي ٻيون عمارتون هيون. اهي آسپاس جي اڏاوتن

تي ايترو تہ حاوي هيون جو وڪٽري مينشنز جي ڇت تان توهان انهن ڇئني کي هڪ ئي وقت ڏسي سگهندا هئؤ. اهي چار وزارتون هيون جن جي وچ ۾ حڪومت جو پورو نظام ورهائجي ڇڪو هو: وزارتِ سچائي، جنهن جو تعلق خبرن، تفريح، تعليم ۽ فن لطيف سان هو؛ وزارتِ امن (منپيڪس)، جنهن جو تعلق جنگ سان هو؛ وزارتِ محبت (منلو)، جيڪا قانون ۽ حڪم بحال رکندي هئي؛ ۽ وزارتِ فراواني (منپلينٽي)، جيڪا معاشي معاملن جي ذميوار هئي. نيوسپيڪ ۾ انهن جا نالا هئا: منٽرو، منپيڪس، منلو، ۽ منپلينٽي.

وزارتِ محبت حقيقي معنيٰ ۾ خوفناڪ هئي. ان ۾ بلڪل به ڪي دريون نہ هيون. ونسٽن ڪڏهن به وزارتِ محبت اندر نہ ويو هو، نہ ئي ڪڏهن ان جي اڌ ڪلوميٽر جي ويجهو ويو هو. اها اهڙي جاءِ هئي جتي سرڪاري ڪم ڪان سواءِ داخل ٿيڻ ناممڪن هو، ۽ اهو به ڪنڊيدار تارن جي ڇارن، لوهي دروازن ۽ لڪل مشين گنن جي مورچن مان لنگهڻ ڪان پوءِ ئي ٿي سگهندو هو. ان جي ٻاهرين رڪاوٽن ڏانهن ويندڙ گهٽين ۾ به گوريلا جهڙن چهرن وارا، ڪاري وردي وارا گارڊ، هٿن ۾ جوڙيل ڊنڊا ڪنيو، گهمندا رهندا هئا.

ونسٽن اوچتو موڙ ڪاڌو. هن پنهنجي چهري تي اها پرسڪون ۽ پراميد مسڪراهٽ طاري ڪري ورتي جيڪا ٽيلي اسڪرين جي سامهون بيهڻ وقت اوڍڻ فائديمند هوندي هئي. هو ڪمري مان نڪري ننڍڙي رڌڻي ۾ ويو. هن وقت وزارت مان نڪري اچڻ سبب ڪيس ڪينٽين ۾ ماني ڇڏڻي پئي هئي، ۽ هو باخبر هو تہ رڌڻي ۾ ڪاراڻ مائل سڪل مانيءَ جي هڪ ٽڪري ڪان سواءِ ڪائڻ لاءِ ڪجهه به نہ هو، جيڪو صبح جي ناشتي لاءِ بچائي رکڻو هو. هن شيلف تان بي رنگ مائع واري هڪ بوتل لاٿي جنهن تي سادو اڇو ليبل لڳل هو: VICTORY GIN (وڪٽري جن). ان مان هڪ بيمار ڪندڙ، تيل جهڙي ڏپ پئي آئي، جيئن چيني چانورن واري شراب مان ايندي آهي. ونسٽن تقريباً هڪ

چانهه جي پيالي جيترو مائع اوتيو، پنهنجو دل مضبوط ڪيو، ۽ ان کي ڪنهن ڪڙي دوا وانگر هڪ ئي ڏُڪ ۾ پي ويو.

فوري طور سندس چهرو ڳاڙهو ٿي ويو ۽ اکين مان پاڻي وهڻ لڳو. اهو نائٽرڪ ايسڊ جهڙو لڳو، ۽ ائين پئي محسوس ٿيو جڻ ڪنهن مٿي جي پنڀان رهڻ جو ڳرو هٿوڙو هنيو هجي. پر ايندڙ ئي پل پيٽ ۾ لڳل باهه مانيءَ ٿي وئي ۽ دنيا ڪجهه وڌيڪ خوبصورت لڳڻ لڳي. هن "وڪٽري سگريٽس" جي هڪ چيپاٽيل پاڪيٽ مان سگريٽ ڪڍي ۽ بي ڌيانيءَ ۾ ان کي سڌو پڪڑيو، جنهن تي سمورو تماڪ فرش تي ڪري پيو. بي سگريٽ سان هو ڪامياب رهيو. هو واپس رهائش واري ڪمري ۾ آيو ۽ ٽيلي اسڪرين جي ڪابي پاسي واري هڪ ننڍڙي ميز وٽ ويهي رهيو. ميز جي دراز مان هن هڪ پين هولڈر، مس جي هڪ دات ۽ لال پُنيءَ ۽ سنگمرمري رنگين جلد وارو هڪ پڪو ۽ ٿلهو، نوٽ بڪ ڪڍيو.

ڪنهن اٽڄاتل سبب جي ڪري، رهائش واري ڪمري ۾ ٽيلي اسڪرين هڪ عجيب جاءِ تي لڳل هئي. عام طور اها سامهون واري ڀت تي لڳندي هئي جتان سڄو ڪمرو نظر ايندو هو، پر هتي اها دريءَ جي سامهون واري ڀڳهي ڀت تي هئي. ان جي هڪ پاسي هڪ اونهو طاق هو، جتي هاڻي ونسٽن وينو هو، ۽ جڏهن فليٽ ٺهيا هئا تہ شايد اهو ڪتابن جون تختيون رکڻ لاءِ ٺاهيو ويو هو. ان ڪنڊ ۾ ويهڻ ۽ پاڻ کي پنڌتي رکڻ سان ونسٽن ٽيلي اسڪرين جي نظر واري دائري کان ٻاهر رهڻ ۾ ڪامياب ٿي سگهيو پئي. ڪيس ٻڌي تہ سگهجي پئي، پر جيستائين هو اتي وينو هو، ڪيس ڏسي نٿي سگهيو. ڪمري جي هن اڻ سڌي بيهڪ ئي هئي، جنهن جزوي طور هن جي ذهن ۾ اهو ارادو وڌو هو جيڪو هو هاڻي ڪرڻ وارو هو.

پر ان سان گڏوگڏ، اهو ارادو ان نوٽ بڪ جي ڪري ٻہ هو جيڪو هن اجا دراز مان ڪڍيو هو. اهو هڪ انتهائي خوبصورت نوٽ بڪ

هو. ان جا نرم ۽ مکڙ جهڙا پنا، جيڪي وقت گذرڻ سبب هلڪا زرد ٿي چڪا هئا، اهڙي قسم جا هئا جن جي پيداوار گذريل چاليهن سالن کان بند هئي. پر هن جو اندازو هو ته اهو نوٽ بڪ ان کان ٻه گهڻو پراڻو هو. هن اهو شهر جي هڪ غريب ۽ گندي محلي جي هڪ پراڻي ڪٻاڙخاني جي دريءَ ۾ پيل ڏٺو هو (هاڻ ڪيس ياد نه هو ته اهو ڪهڙو محلو هو)، ۽ ان کي ڏسندي ئي هن جي دل ۾ ان کي حاصل ڪرڻ جي شديد خواهش پيدا ٿي وئي هئي. پارٽيءَ جي ميمبرن کي عام دڪانن تان خريداري ڪرڻ جي اجازت نه هئي (ان کي "آزاد مندبيءَ جو سودو" چيو ويندو هو)، پر اهو قانون سختيءَ سان لاڳو نه ٿي سگهندو هو، چاڪاڻ ته ڪيترين ئي شيون، جهڙوڪ بوٽن جون تندون ۽ شيو وارا بليڊ، ٻئي ڪنهن طريقي سان حاصل ڪرڻ ناممڪن هيون. هن تڪڙ ۾ گهٽيءَ جي ٻنهي پاسن ڏٺو هو ۽ چپ چاپ اندر گهڙي اهو نوٽ بڪ ٻه ڊالر پنجاهه سينٽن ۾ خريد ڪري ورتو هو. ان وقت ڪيس کا خبر نه هئي ته هو ان کي ڪهڙي ڪم لاءِ استعمال ڪندو. هن پنهنجي بريف ڪيس ۾ ان کي چوريءَ ڪٽي گهر پهچايو هو. ان تي ڪجهه ٻه لکيل نه هجڻ باوجود، اهو وٽس هجڻ ئي هڪ وڏو ڏوهه هو.

جيڪا شيءِ هو ڪرڻ وارو هو، اها هڪ ڊائري ڪولڻ هئي. اهو غير قانوني نه هو (کا ٻه شيءِ غير قانوني نه هئي، چاڪاڻ ته هاڻي کي قانون ئي باقي نه رهيا هئا)، پر جيڪڏهن پڪڑجي پوي ها ته اها پڪ هئي ته ڪيس موت جي سزا ملي ها، يا گهٽ ۾ گهٽ پنجويهه سال جبري پورهئي واري ڪيمپ ۾ ڪاٽڻا پون ها. ونسٽن پين هولبر ۾ هڪ نِب لڳائي ۽ ان تي چڙهيل چڪنائي صاف ڪرڻ لاءِ ان کي چُوسيو. قلم هڪ پراڻو ۽ قديم اوزار هو، جيڪو صحيحن لاءِ ٻه ورلي استعمال ٿيندو هو، ۽ هن اهو ڳجهيءَ طرح ۽ تمام وڏي مشڪل سان رڳو ان کري حاصل ڪيو هو ته جيئن اهڙي سهڻي پني تي ڪنهن مس واري پينسل سان لکڻ بجاءِ، هڪ اصلي نب سان لکيو

وجي. حقيقت ۾ ڪيس هٿ سان لکڻ جي عادت نه رهي هئي. تمام ننڍڙن نوٽن کان سواءِ، هر شيءِ "اسپيڪ-رائيٽ" (speak-write) ذريعي ٻولي لکرائي ويندي هئي، جيڪا هتي سندس مقصد لاءِ ناممڪن هئي. هن قلم مس ۾ ٻوڑيو ۽ هڪ لمحي لاءِ رکجي ويو. سندس پيٽ ۾ خوف جي هڪ لهر ڊوڙي وئي. ڪاغذ تي نشان لڳائڻ ئي فيصلا ڪن عمل هو. هن ننڍڙن ۽ اڻ سڌن اکرن ۾ لکيو:

4 اپريل 1984ع.

هو پنتي ٿي ويهي رهيو. هڪ بيوسيءَ جي احساس کيس گهيري ورتو. سچ کان پهرين ته ڪيس خاطريءَ سان اها به خبر نه هئي ته هي واقعي 1984ع ئي هو. اها ان جي لڳ ڀڳ جي تاريخ هجڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته ڪيس پڪ هئي ته سندس عمر اوٽيتيهه سال هئي، ۽ هن جو خيال هو ته هو 1944ع يا 1945ع ۾ ڄائو هو؛ پر اڇڪلهه هڪ ٻن سالن جي فرق کان سواءِ ڪا تاريخ طئي ڪرڻ ممڪن ئي نه رهيو هو.

هن کي اوچتو خيال آيو: هو هي ڊائري ڪنهن لاءِ لکي رهيو هو؟ مستقبل لاءِ؟ اجا نه ڄاول نسلن لاءِ؟ سندس ذهن ڪجهه دير لاءِ صفحي تي لکيل شڪي تاريخ وٽ ٽٽڪندو رهيو، ۽ پوءِ اوچتو نيوسپيڪ جي لفظ **ڊبل ٿنڪ** (DOUBLETHINK) سان ٽڪرائجي ويو. پهريون ڀيرو ڪيس پنهنجي ڪنييل قدم جي ڀيانڪ حقيقت جو احساس ٿيو. توهان مستقبل سان ڪيئن رابطو ڪري سگهو ٿا؟ اها ڳالهه فطري طور ناممڪن هئي. يا ته مستقبل به اڄ جهڙو هوندو، جنهن صورت ۾ هو سندس ڳالهه نه ٻڌندو؛ يا وري اهو اڄ کان بلڪل مختلف هوندو، ۽ پوءِ سندس هي سڄي بيوسي ۽ فرياد بلڪل بي معنيٰ ٿي پوندي.

ڪافي دير هو ائين ئي خالي نظرن سان ڪاغذ ڏانهن گهورينڊو رهيو. ٽيلي اسڪرين تان هاڻي تڪي ۽ ڪَنَ ڦاڙيندڙ فوجي موسيقي وڄڻ لڳي هئي. اها عجيب ڳالهه هئي ته هو نه رڳو پاڻ کي بيان ڪرڻ جي صلاحيت وڃائي ويٺو هو، پر اهو به وساري ويٺو هو ته اصل ۾

هو چا چوڻ چاهي پيو. گذريل ڪيترن ئي هفتن کان هو پاڻ کي هن لمحي لاءِ تيار ڪري رهيو هو، ۽ هن کڏهن سوچيو به نه هو ته همت کان سواءِ ڪنهن بي شيءِ جي به ضرورت پوندي. اصل لکڻ ته تمام آسان هو. هن کي رڳو اهو لاڳيتو ۽ بي چين مڪالمو ڪاغذ تي لاهڻو هو، جيڪو سندس دماغ ۾ سالن کان هلي رهيو هو. پر هن گهڙيءَ، اهو اندروني مڪالمو به سڪي چڪو هو. ان کان علاوه سندس ڪڙي واري قٽ ۾ سخت خارش شروع ٿي وئي هئي. هن کهٽ جي جرئت نه پئي ڪئي، چاڪاڻ ته هٿ لڳائڻ سان هميشه سوچ ٿي پوندي هئي. سيڪنڊ گذري رهيا هئا. ڪيس سامهون خالي پني، پير جي ڪڙيء تي خارش، وڇندڙ گوڙ ۽ جن (شراب) جي هلڪي نشي کان سواءِ ڪنهن به شيءِ جو احساس نه هو.

اوچتو هو شديد ڊپ ۽ گهبراهٽ ۾ لکڻ لڳو، ڪيس پورو هوش به نه هو ته هو چا لکي رهيو آهي. سندس ننڍڙي ٻاراڻي هٿ اڪر صفحي تي هيٺ مٿي ڊوڙڻ لڳا، پهريان وڏا اڪر غائب ٿيا ۽ آخر ۾ فل اسٽاپ به چڏائجي ويا:

4 اپريل، 1984ع. ڪالهه رات سينما ويس. سپ جنگي فلمون هيون. هڪ ڏاڍي سٺي هئي جنهن ۾ ميڊيٽرينين (يونوچ سمنڊ) ۾ ڪٿي پناهگيرن سان پريل ٻيڑيءَ تي بمباري پئي ڪئي وئي. تماشائين ان منظر تي وڏا ٺهڪ ڏنا جڏهن هڪ ٽلهو شخص هيلي ڪاپٽر کان بچڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ ترڻ لڳو، پهرين توهان ڪيس پاڻيءَ ۾ خنزير وانگر ڦٽڪندي ڏٺو، پوءِ ڪيس هيلي ڪاپٽر جي بندوق واري دوربين مان ڏيکاريو ويو، پوءِ سندس جسم چلڻي ٿي ويو ۽ سمنڊ سندس آسپاس گاڙهو ٿي ويو ۽ هو اوچتو ائين ٻڏي ويو جڻ سوراخن مان پاڻي اندر هليو ويو هجي، جڏهن هو ٻڏو ته تماشائي ڪلي ڪلي ڪير پئي ٿيا. پوءِ توهان ٻارن سان پريل هڪ ننڍي ٻيڑي ڏٺي جنهن جي مٿان هيلي ڪاپٽر ڦري رهيو هو. ٻيڑيءَ جي اڳئين حصي ۾ هڪ وڇولي عمر

واري عورت وينڊي هئي جيڪا شايد يهودڙ هئي، جنهن جي هنج ۾ اٽڪل ٽن سالن جو ڇوڪرو هو. ٻارڙو خوف کان رڙيون ڪري رهيو هو ۽ پنهنجو مٿو سندس ڇاتيءَ ۾ لڪائڻ جي ڪوشش ڪئي ڪيائين جڏ ته سڏو اندر گھڙي ويندو، ۽ اها عورت ڪيس پاڪر ۾ ونڊي تسلي ڏئي رهي هئي حالانڪ هوءَ پاڻ ڊپ کان نيري پيل هئي، هر وقت ڪيس جيترو ٿي سگھيو پئي پنهنجي جسم سان ڏکي رهي هئي جڏ سمجھي رهي هجي ته سندس ٻانهون گولين کي روڪي سگھن ٿيون. پوءِ هيلي ڪاپٽر انهن جي مٿان 20 ڪلو جو بم اڇلايو، خوفناڪ ڏماڪو ٿيو ۽ ٻيڙيءَ جو ڪک به نه بچيو. پوءِ هڪ ٻارڙي جي هٿ جو ڏاڍو بهترين منظر ڏيکاريو ويو جيڪو هوا ۾ مٿي، مٿي ۽ مٿي اڏامندو ويو، هيلي ڪاپٽر جي ڇهنب واري ڪئميرا ضرور ان جو پيڇو ڪيو هوندو، ۽ پارٽيءَ وارن سيٽن تان وڏيون تاڙيون وڄايون ويون، پر پرول (عام پورهيت عوام) واري حصي مان هڪ عورت اوچتو رڙيون ۽ گوڙ ڪرڻ لڳي ته هنن کي ٻارن جي سامهون ائين نه ڏيکارڻ گھرجي ها، ٻارن اڳيان ائين ڪرڻ صحيح ناهي، جيستائين پوليس کيس ٻاهر نه ڪڍيو، مون کي نٿو لڳي ته کيس ڪجھ ٿيو هوندو ڇاڪاڻ ته پرول ڇا ٿا چون ڪنهن کي به پرواھ ناهي، پرولن جو مخصوص ردعمل، اهي ڪڏهن به———

ونسٽن لکڻ بند ڪري ڇڏيو، ڇاڪاڻ ته سندس آڱرين ۾ سور پئجي ويو هو. کيس خبر نه هئي ته هن کان اهو ڪچرو ڇو لکجي ويو هو. پر حيرت انگيز ڳالھ اها هئي ته جڏهن هو اهو سڀ لکي رهيو هو، تڏهن سندس ذهن ۾ هڪ بلڪل مختلف ياد اهڙي طرح واضع ٿي چڪي هئي جو هاڻي هو ان کي لکڻ جي سگھ محسوس ڪري رهيو هو. هاڻي کيس احساس ٿيو ته اصل ۾ ان ٻئي واقعي جي ڪري ئي هن اڄ اوچتو گھر اچي ڊائري لکڻ جو فيصلو ڪيو هو.

اهو واقعو اڄ صبح وزارت ۾ پيش آيو هو، جيڪڏهن ڪنهن اهڙي اڻ چٽي شيءِ کي واقعو چئي سگهجي.

تقريباً يارهن لڳڻ وارا هئا، ۽ رڪارڊز ڊپارٽمينٽ ۾، جتي ونسٽن ڪم ڪندو هو، ماڻهو "ٽو منٽس هيٽ" (ٻن منٽن جي نفرت) جي تياريءَ ۾ پنهنجون ڪرسيون ڪيوبيڪلز مان ڪڍي وڏي ٽيلي اسڪرين جي سامهون هال جي وچ ۾ رکي رهيا هئا. ونسٽن وچين قطارن مان هڪ تي پنهنجي جاءِ سنيالي رهيو هو ته ٻه ماڻهو جن کي هو رڳو صورت مان سڃاڻندو هو پر ڪڏهن ڳالهايو نه هئائين، اوچتو ڪمري ۾ داخل ٿيا. انهن مان هڪ اها چوڪري هئي جنهن سان هو اڪثر راهدارين ۾ لنگهندي ملندو هو. هن کي ان جو نالو معلوم نه هو، پر ڪيس خبر هئي ته هوءَ فڪشن ڊپارٽمينٽ ۾ ڪم ڪندي هئي. لڳي پيو ته—چاڪاڻ ته ڪڏهن ڪڏهن هن کيس تيل سان پريل هٽن سان ۽ رينچ (پانو) ڪٽندي ڏٺو هو—هوءَ ناول لکڻ واري ڪنهن مشين تي ميڪانيڪي ڪم ڪندي هئي. هوءَ اٽڪل ستاويهن سالن جي، چست ۽ هوشيار ڏيک واري، گهاٽن وارن، مڪڙين واري چهري ۽ تيز ائٿليٽڪ حرڪتن واري چوڪري هئي. سندس اوورآل جي چيلهه تي "جونيئر اينٽي سيڪس ليگ" (Junior Anti-Sex League) جو ڳاڙهو پٽو ٻڌل هو، جيڪو ايترو ته تنگ هو جو سندس چيلهه جي خوبصورتي ڪُلي بيٺي هئي. ونسٽن کيس پهرين نظر کان ئي ناپسند ڪندو هو. هن کي ان جو سبب ٻه معلوم هو. اهو سندس ان تاثر جي ڪري هو، جيڪو هوءَ هاڪي جي ميدانن، ٺڏن غسلن، ڪميونٽي هائيڪس ۽ مجموعي طور تي "پاڪيزه ذهن" وارو ماحول پاڻ سان گڏ کڻي هلندي هئي. هو لڳ ڀڳ سمورين عورتن کان، ۽ خاص طور تي نوجوان ۽ خوبصورت عورتن کان نفرت ڪندو هو. اهو هميشه عورتون، ۽ مڙني کان وڌيڪ نوجوان عورتون ئي هونديون هيون، جيڪي پارٽيءَ جون سڀ کان وڌيڪ جنوني پيروڪار، نعرا هضم ڪندڙ، شوقين جاسوس،

۽ انحراف ڳوليندڙ هوندیون هیون. پر اها خاص چوڪري ڪيس ٻين کان ٻہ وڌيڪ خطرناڪ لڳندي هئي. هڪ پيرو جڏهن اهي راهداريءَ ۾ لنگهيا هئا تہ هن ونسٽن ڏانهن هڪ تيز اڏامندڙ نگاهہ وڌي هئي، جنهن جڙ سندس دل چيري وڌي هئي ۽ هڪ لمحي لاءِ ڪيس شديد دهشت ۾ مبتلا ڪري ڇڏيو هو. هن جي ذهن ۾ اهو وهم ٻہ آيو هو تہ شايد هوءَ ٿاٽ پوليس جي ڪا جاسوس هجي. جيتوڻيڪ اها ڳالهہ تمام ناممڪن هئي، تڏهن ٻہ جڏهن اها چوڪري سندس پرسان ايندي هئي تہ هو هڪ عجيب بي چيني محسوس ڪندو هو، جنهن ۾ دشمنيءَ سان گڏ ڊپ ٻہ شامل هوندو هو.

ٻيو شخص اوبرائن (O'Brien) هو، جيڪو انر پارٽي (اندروني پارٽي) جو ميمبر ۽ ڪنهن اهڙي اهم ۽ وڏي عهدي تي فائز هو، جنهن بابت ونسٽن کي فقط مبهم اندازو هو. جيئن ئي انر پارٽي جي ميمبر جا ڪارا اوورآل ڏٺا ويا، ڪرسيءَ جي چوڌاري بينل ماڻهن ۾ هڪ لمحي لاءِ ماڻ ڇانئجي وئي. اوبرائن هڪ وڏو، جاننو ماڻهو هو، جنهن جي گردن ٿلهي ۽ چهرو کهرو، مزاحيہ ۽ وحشياڻو هو. ان هيبتناڪ ڏيک جي باوجود، سندس انداز ۾ هڪ خاص ڪشش هئي. هن جي نڪ تي پنهنجي چشمي کي درست ڪرڻ جو هڪ خاص انداز هو، جيڪو ڏسندڙ کي عجيب طرح غير مسلح ۽ مطيع ڪري ڇڏيندو هو—ڪنهن اڻ ڏٺي نموني، حيرت انگيز حد تائين تهذيب يافتہ. اها اهڙي حرڪت هئي، جيڪا جيڪڏهن ڪو پراڻن خيالن ۾ سوچي ها، تہ ارڙهين صديءَ جي ڪنهن اميرزادي پاران پنهنجو نسوار جو ڊبو پيش ڪرڻ جهڙي هئي. ونسٽن تقريباً ٻارهن سالن ۾ شايد ٻارهن پيرا ئي ڪيس ڏٺو هوندو. هو سندس ڏانهن تمام گهٽو ڇڪيل هو، ۽ رڳو ان ڪري نہ جو اوبرائن جي سيٽا واري انداز ۽ سندس پهلوان نما جسم ۾ هڪ دلچسپ تضاد هو؛ بلڪ ان ڪجهي اُميد يا شايد رڳو خواهش جي ڪري تہ اوبرائن جي سياسي وفاداري مڪمل طور تي

خالص نہ هئي. سندس چهري مان ڪا اهڙي ڳالهه غير ارادي طور تي اها جهلڪ ڏيندي هئي. ۽ شايد اهو ڪو انحراف ہ نہ هو بلڪ رڳو هوشياري ۽ ذهانت هئي جيڪا سندس پيشانيءَ مان نظر ايندي هئي. پر بهرحال، هو اهڙو شخص نظر ايندو هو جنهن سان توهان ڳالهائي سگهو پئي—جيڪڏهن ڪنهن نہ ڪنهن طرح ٽيلي اسڪرين کان بچي ڪيس اڪيلائيءَ ۾ ملي وڃو. ونسٽن ڪڏهن ہ پنهنجي هن اندازي کي پرکڻ جي رتيءَ برابر ڪوشش ہ نہ ڪئي هئي؛ درحقيقت، ائين ڪرڻ جو ڪو ہ رستو ئي نہ هو. هن مهل اوبرائن پنهنجي هٿ جي گهڙي تي نظر وڌي، ڏنائين تہ يارهن لڳڻ وارا آهن، ۽ شايد فيصلو ڪيائين تہ هو رڪارڊز ڊپارٽمينٽ ۾ ئي ويهي رهي جيستائين "ہن منٽن جي نفرت" پوري نہ ٿئي. هن ونسٽن واري ئي قطار ۾، ہ جايون پري هڪ ڪرسي والاري. انهن جي وچ ۾ هڪ سنهڙن پورن وارن واري عورت وينئي هئي جيڪا ونسٽن جي پر واري ڪيوبيڪل ۾ ڪم ڪندي هئي. ڪارين وارن واري اها چوڪري بلڪل ونسٽن جي پنيان وينئي هئي.

ايندڙ ئي پل، ڪنهن بنا تيل جي هلندڙ وڏي مشين جهڙو، هڪ پيانڪ ۽ ڏند ڪُرٽيندڙ آواز ڪمري جي پچاڙيءَ واري وڏي ٽيلي اسڪرين مان ڦاٽي نڪتو. اهو اهڙو شور هو جيڪو ڏندن ۾ سور وجهي ڇڏيندو هو ۽ پنيءَ جا وار ڪڙا ڪري ڇڏيندو هو. "هيٽ" (نفرت جو عمل) شروع ٿي چڪو هو.

هميشہ وانگر، "عوام جي دشمن" ايمينوئل گولڊ اسٽائن (Emmanuel Goldstein) جو چهرو اسڪرين تي چمڪيو. حاضرين مان ڪٿي ڪٿي ڦڙڪڻ ۽ ڏڪار جا آواز ايريا. پورن وارن واري ننڍڙي عورت خوف ۽ ڪاوڙ ۾ رڙ ڪري وڌي. گولڊ اسٽائن اهو باغي ۽ منحرف ماڻهو هو، جيڪو هڪ ڀيرو، تمام اڳ (ڪيترو اڳ، ڪنهن کي چڱيءَ ريت ياد ہ نہ هو)، پارٽيءَ جي اهم اڳواڻن مان هڪ هوندو هو، لڳ ڀڳ خود بگ

برادر جي برابر. پر پوءِ هو بغاوت واري سرگرمين ۾ ملوث ٿي ويو، کيس موت جي سزا ٻڌائي وئي، پر هو معجزاتي طور تي ڀڄي وڃي غائب ٿي ويو. "بن منٽن جي نفرت" جو پروگرام روزانو بدلجندو رهندو هو، پر اهڙو ڪو به ڏينهن نه هو جنهن ۾ گولڊ استائن مرڪزي ڪردار نه هجي. هو بنيادي غدار هو، پارٽيءَ جي پاڪيزگيءَ کي سپ کان پهريان ميرو ڪندڙ. پارٽيءَ خلاف سمورا ڏوهه، تخريبڪاريون، بدعتون ۽ انحراف سڏو سنئون سندس تعليمات مان پيدا ٿيندا هئا. هو اجا تائين ڪٿي نه ڪٿي زنده هو ۽ سازشون ڪُٽي رهيو هو: شايد سمنڊ پار پنهنجي غير ملڪي آقائن جي پناهه ۾، يا شايد—جيئن افواهون هيون—اوشيانا جي ئي ڪنهن لڪل ڪنڊ ۾.

ونسٽن جو ساهه سيني ۾ اٽڪي ويو. هو ڪڏهن به گولڊ استائن جو چهرو ڏسڻ جذبن جي ميلاپ کان سواءِ ڏسي نه سگهندو هو. اها هڪ سنهي يهودي شڪل هئي، جنهن تي اڇن وارن جو هڪ وڏو ڇٽو ۽ هڪ ننڍڙي ڏاڙهي هئي—هڪ هوشيار چهرو، پر تڏهن به ان جي ڏگهي سنهي نڪ سبب، جنهن تي چشمو ٽيڪيل هو، ان ۾ هڪ بي عزتيءَ جهڙي ۽ بيباڪي واري بي وقوفي هئي. سندس چهرو هڪ گهيٽي (ريڍ) جهڙو لڳندو هو، ۽ سندس آواز ۾ به ريڍ جهڙو باڪار هو. گولڊ استائن هميشه وانگر پارٽيءَ جي نظرين تي پنهنجو زهريلو حملو ڪري رهيو هو—هڪ اهڙو بي بنياد ۽ اونڌو حملو جنهن کي هڪ ٻار به سمجهي رد ڪري سگهي ٿئي، پر تڏهن به ايترو معقول لڳندو هو جو ماڻهوءَ کي هي احساس ڏيئي ڊپ ۾ وجهي ڇڏيندو هو ته شايد ڪي ماڻهو ان جي دوکي ۾ نه اچي وڃن. هو بگ برادر کي گاريون ڏئي رهيو هو، هو پارٽيءَ جي آمريت کي نندينڊو رهيو هو، يوروشيا سان فوري امن جو مطالبو ڪري رهيو هو، اظهار جي آزادي، پريس جي آزادي، اسيمبليءَ جي آزادي ۽ سوچڻ جي آزاديءَ جا نعرا هڻي رهيو هو، ۽ اهي رڙيون ڪري رهيو هو ته انقلاب سان خيانت ڪئي

وئي آهي—۽ اهو سڀ تيز تيز ۽ وڏن لفظن ۾، جيڪو پارٽيءَ جي مقررن جي انداز جي نقل هو، ۽ جنهن ۾ ايترا نيوسپيڪ لفظ هئا جيترا ڪو پارٽي ميمبر به عام زندگيءَ ۾ نه ڳالهائيندو هو. ۽ ان دوران، متان ڪنهن کي شڪ رهجي وڃي تہ گولڊ اسٽائن جي بڪواس جي پويان ڪهڙي حقيقت هئي، اسڪرين تي سندس مٿي جي پٺيان يوروشيائي فوج جا لامحدود لشڪر مارچ ڪندا نظر آيا—مضبوط جسم وارن، ايشيائي چهرن وارن بي تاثر سپاهين جون قطارون، جيڪي اسڪرين تي ظاهر ٿي لنگهنديون ويون ۽ انهن جي پٺيان اهڙيون ئي ٻيون قطارون ايندڙيون ويون. سپاهين جي بوٽن جو هڪجهڙو ۽ وڏو ڪڙڪو گولڊ اسٽائن جي ٻاڪاريندڙ آواز جو پسمنظر ٺاهي رهيو هو.

اڃا نفرت کي شروع ٿئي ٽيهه سيڪنڊ به نہ مس گذريا هئا تہ ڪمري جي اڌ ماڻهن مان ڪاوڙ جا بي اختيار نعرا نڪرڻ لڳا. اسڪرين تي اهو گهيٽي جهڙو خود پسند چهرو، ۽ ان جي پٺيان يوروشيائي فوج جي دهشت ڪٽڻ ڪان ٻاهر هئي: ان ڪان سواءِ، گولڊ اسٽائن کي ڏسڻ يا ان جو تصور ڪرڻ ئي خود بخود خوف ۽ ڪاوڙ پيدا ڪري ڇڏيندو هو. هو يوروشيا يا ايسٽ ايشيا ڪان وڌيڪ نفرت جو مستقل مرڪز هو، ڇاڪاڻ تہ اوشيانا جڏهن انهن مان ڪنهن هڪ سان جنگ ۾ هوندي هئي تہ ٻئي سان عام طور تي امن هوندو هو. پر عجيب ڳالهہ اها هئي تہ جيتوڻيڪ هر ڪو گولڊ اسٽائن کي ڏڪارييندو هو، جيتوڻيڪ هر ڏينهن ۽ ڏينهن ۾ هزارين پيرا، اسٽيج تان، ٽيلي اسڪرين تي، اخبارن ۾، ڪتابن ۾، سندس نظرين کي ٽوڙيو مروڙيو ويندو هو، انهن تي ڪليو ويندو هو ۽ ڪيس هڪ ڪمزور ڪچري وانگر ڏيکاريو ويندو هو—پر ان سڀ جي باوجود سندس اثر ڪڏهن بہ گهٽ نہ پئي ٿيو. هميشہ نوان بي وقوف تيار وينا هوندا هئا جيڪي سندس سازشن جا شڪار ٿي ويندا هئا. ڪو اهڙو ڏينهن نہ ويندو هو

جڏهن سندس هدايتن تي ڪم ڪندڙ جاسوسن ۽ غدارن کي ٿاٽ پوليس بي نقاب نه ڪندي هجي. هو هڪ وڏي، پوشيده لشڪر جو سپهه سالار هو، رياست جو تختو اونڌو ڪرڻ لاءِ سازشين جو هڪ زيرِ زمين نيٽ ورڪ. ان جو نالو شايد "دي برادر هڊ" (The Brotherhood / پائپي) هو. اتي هڪ خوفناڪ ڪتاب بابت به پڙڪون هيون، سيني بدعتن جو مجموعو، جنهن جو ليڪڪ گولڊ استائن هو ۽ جيڪو ڳجهي نموني هٽن مان لنگهندو هو. اهو هڪ بنان عنوان وارو ڪتاب هو. ماڻهو جيڪڏهن ان جو ذڪر ڪندا به هئا ته فقط "دي بُڪ" (THE BOOK) چوندا هئا. پر اها ڳالهه فقط اڻ چٽين ڳالهين ذريعي ئي معلوم هئي. نه ته برادر هڊ ۽ نه ئي "دي بُڪ" اهڙا موضوع هئا جن جو ڪو به پارٽي ميمبر ذڪر ڪرڻ پسند ڪري ها، جيڪڏهن بچڻ ممڪن هجي.

پنهنجي ٻئي منٽ ۾ نفرت جنون جي انتها تي پهچي وئي. ماڻهو پنهنجين جاين تان ٽپي رهيا هئا ۽ اسڪرين مان ايندڙ ان چريو ڪندڙ ٻاڪار کي ڊٻائڻ لاءِ پنهنجي پوري ساهه سان رڙيون ڪري رهيا هئا. پورن وارن واري عورت بلڪل ڳاڙهي ٿي وئي هئي ۽ سندس وات پاڻيءَ مان ٻاهر ڪڍيل مڇيءَ وانگر ڪلي ۽ بند ٿي رهيو هو. اوبرائن جو ڳرو چهرو به تپي ڳاڙهو ٿي ويو هو. هو پنهنجي ڪرسيءَ تي سڌو سنئون وينو هو، سندس موڪري چاتي ائين لرزي ۽ تپي رهي هئي جڙ هو ڪنهن سمنڊ جي چولين جو مقابلو ڪري رهيو هجي. ونسٽن جي پنيان وينل ڪارين وارن واري چوڪري رڙيون ڪرڻ لڳي: "خنزير! خنزير! خنزير!" ۽ اوچتو هن نيوسپيڪ جي هڪ وزني ڊڪشنري کڻي اسڪرين ڏانهن وگهائي ماري. اها گولڊ استائن جي نڪ تي لڳي پري وڃي ڪري؛ پر آواز اڃا به بي روڪ ٽوڪ جاري رهيو. هڪ روشن لمحي ۾ ونسٽن محسوس ڪيو ته هو به ٻين سان گڏ رڙيون ڪري رهيو هو ۽ پنهنجي ڪڙيءَ سان ڪرسيءَ جي ڏنڊي کي زور زور سان هڻي رهيو هو. ٻن منٽن جي نفرت واري ان عمل

جي خوفناڪ ڳالهه اها نه هئي ته ماڻهوءَ کي ان ۾ ڪو ناڪ ڪرٽو پوندو هو، بلڪ ان جي برعڪس، اها هئي ته ان ۾ شامل ٽيڻ کان پاڻ کي روڪڻ ناممڪن ٿي پوندو هو. ٽيهن سيڪنڊن اندر ڪنهن به بهاني جي ضرورت نه رهندي هئي. خوف ۽ انتقام جو هڪ وحشياڻو سَرور، مارڻ، ايذائڻ، ماڻهن جا چهرا هٿوڙن سان چٽڻ جي خواهش پوري ميڙ ۾ بجليءَ جي ڪرنٽ وانگر ڊوڙي ويندي هئي، جيڪا ماڻهوءَ کي سندس پنهنجي مرضيءَ خلاف به هڪ چريو ۽ رڙيون ڪندڙ ديوانو بڻائي ڇڏيندي هئي. تڏهن به، اها ڪاوڙ هڪ تجريدي ۽ بي سمت جذبو هئي جنهن جو رخ ڪنهن مشعل جي باهه وانگر هڪ شيءِ کان بي شيءِ ڏانهن آسانيءَ سان موڙي سگهجي پئي. اهڙي طرح، هڪ پل لاءِ ونسٽن جي نفرت گولڊ اسٽائن ڏانهن هئي ئي نه، پر بگ برادر، پارٽي ۽ ٽات پوليس ڏانهن هئي؛ ۽ اهڙن لمحن ۾ سندس دل اسڪرين تي موجود ان اڪيلي، بي يار و مددگار باغيءَ ڏانهن ڇڪجي ويندي هئي، جيڪو ڪوڙ جي دنيا ۾ سچائي ۽ دانائيءَ جو واحد محافظ هو. پر وري ايندڙ ئي پل هو پنهنجي آسپاس جي ماڻهن سان هڪ ٽي ويندو هو، ۽ گولڊ اسٽائن بابت چيل هر ڳالهه ڪيس سچ لڳندي هئي. اهڙن لمحن ۾ بگ برادر لاءِ سندس لڪل نفرت عقيدت ۾ تبديل ٽي ويندي هئي، ۽ بگ برادر ڪيس هڪ اڏول، نڊر محافظ وانگر نظر ايندو هو، جيڪو ايشيا جي لکن فوجين سامهون جبل وانگر بينو هو، ۽ گولڊ اسٽائن پنهنجي اڪيلائي، بيوسي ۽ پنهنجي وجود جي شڪ شبهن باوجود هڪ شيطاني جادوگر لڳندو هو، جيڪو صرف پنهنجي آواز جي طاقت سان ئي تهذيب جو پورو ڍانچو ڍاهڻ جي سگهه رکندو هو.

ڪجهه لمحن لاءِ پنهنجي مرضيءَ سان پنهنجي نفرت جو رخ بدلائڻ به ممڪن هوندو هو. اوچتو، اهڙي شديد ڪوشش سان جنهن سان ماڻهو ڪنهن خواب مان پنهنجو مٿو وهاڻي تان ڇڏائيندو آهي،

ونستن پنهنجي نفرت کي اسڪرين تان هٽائي پنهنجي پنيان وينل ڪارين وارن واري چوڪريءَ ڏانهن موڙڻ ۾ ڪامياب ٿي ويو. سندس ذهن ۾ چٽا، خوبصورت ۽ خوفناڪ خيال تري آيا: هو ڪيس رٻڙ جي لٺ سان ماري ماري ماريندو. هو ڪيس ننگو ڪري هڪ ٽنيي سان ٻڌندو ۽ سينٽ سيبسٽين وانگر تيرن سان سندس جسم چلٽي ڪندو. هو شهوت جي انتها تي پهچي سندس بي حرمتي ڪندو ۽ ان ئي پل سندس ڳچي ڪپي ڇڏيندو. هاڻي ڪيس اڳي ڪان وڌيڪ سمجهه ۾ آيو پئي ته هو ان چوڪريءَ سان چو نفرت ڪندو هو. هو ان سان ان ڪري نفرت ڪندو هو چاڪاڻ ته هوءَ جوان، سهڻي ۽ جنسي رغبت ڪان پاڪ هئي؛ چاڪاڻ ته هو ساڻس سمهڻ چاهيندو هو پر ڪڏهن ائين ڪري نه سگهندو؛ چاڪاڻ ته سندس نازڪ، نرم چيلهه جي چوڌاري، جيڪا ائين پئي لڳي جڻ ياڪر پائڻ جو سڌ ڏئي رهي هجي، رڳو اهو بدبودار ڳاڙهو پٽو ٻڌل هو—جيڪو پارسائيءَ ۽ ضبطِ نفس جي هنيلي ۽ زبردست نشاني هو.

نفرت جو عمل پنهنجي عروج تي پهچي ويو. گولڊ استائن جو آواز هڪ حقيقي ردِ جو ٻاڪار ٻڌجي ويو هو، ۽ هڪ پل لاءِ سندس چهرو به ردِ جي شڪل ۾ بدلجي ويو. پوءِ اها ردِ جي شڪل ڳري هڪ يوروشيائي سپاهيءَ جي جسم ۾ تبديل ٿي وئي جيڪو اڳيان وڌندو، هيبتناڪ نظر ايندو، پنهنجي سب مشين گن مان فائرنگ ڪندي جڻ اسڪرين مان ٽپي ٻاهر اچي رهيو هو، ايتري قدر جو اڳئين صف ۾ وينل ڪجهه ماڻهو ڊپ مان پنٽي ٿي ويا. پر ساڳئي ئي پل، سيني جي ساهه کي سڪون ڏيندي، اهو سپاهي غائب ٿي ويو ۽ ان جي جاءِ تي بگ برادر جو چهرو اپري آيو—ڪارا وار، ڪاريون مڇون، طاقت ۽ پراسرار سڪون سان پريل، ۽ ايترو وڏو جو تقريباً پوري اسڪرين تي چانئجي ويو. ڪنهن کي ٻڌڻ ۾ نه پئي آيو ته بگ برادر چا چئي رهيو هو. اهي رڳو همت وڌائڻ جا چند لفظ هئا، اهڙا لفظ جيڪي

جنگ جي گوڙ ۾ چيا ويندا آهن، جيڪي الڳ الڳ سمجهہ ۾ ته نہ ايندا آهن پر انهن جي چوٽ مان ئي اعتماد بحال ٿي ويندو آهي. پوءِ بگ برادر جو چهرو ٻہ غائب ٿي ويو، ۽ ان جي جاءِ تي پارٽيءَ جا ٽي نعرا وڏن اکرن ۾ چمڪٽ لڳا:

جنگ ئي امن آهي

آزادي ئي غلامي آهي

اڻڄاڻائي ئي طاقت آهي

پر بگ برادر جو چهرو اڃا ٻہ ڪجهہ سيڪنڊن تائين اسڪرين تي قائم رهندو محسوس ٿيو، جڏهن هر ماڻهوءَ جي اکين جي پوپٽن تي ان جو نشان ايترو گهرو هو جو ترت مٽجي نہ سگهيو. پورن وارن واري ننڍڙي عورت پنهنجي سامهون واري ڪرسيءَ تي اڳتي ڪري پئي. سندس ڏڪندڙ زبان مان نڪرندڙ آواز مان "منهنجا نجات ڏيندڙ!" جهڙا لفظ ٻڌڻ ۾ آيا ۽ هن پنهنجون ٻانهون اسڪرين ڏانهن وڌائي ڇڏيون. پوءِ هن پنهنجو چهرو هٿن ۾ لڪائي ڇڏيو. پڌرو هو تہ هوءَ ڪا دعا پڙهي رهي هئي.

ان مهل سمورو ميڙ هڪ گهري، سست، ۽ باقاعده ردِعمل سان "بي-بي! ... بي-بي!" جو نعرو هڻڻ لڳو—بار بار، انتهائي سست رفتاريءَ سان، پهرين "بي" ۽ ٻي "بي" جي وچ ۾ ڊگهو وقفو ڏيندي—هڪ گجگوڙ وارو آواز، جيڪو حيرت انگيز طور وحشياڻو لڳي رهيو هو، جنهن جي پسمنظر ۾ ائين پئي پانيو ڇڻ اگهاڙن پيرن جا ٽپ ٽپ ۽ ڊولڪين جا تاڙ وڄي رهيا هجن. اٽڪل ٽيهہ سيڪنڊن تائين اهي ائين ڪندا رهيا. اهو هڪ اهڙو نعرو هو جيڪو شديد جذبن جي وقت ۾ اڪثر ٻڌڻ ۾ ايندو هو. جزوي طور اهو بگ برادر جي حڪمت ۽ عظمت جو هڪ گيت هو، پر ان کان ٻہ وڌيڪ اهو خود کي هپناٽائيز ڪرڻ، ۽ لئي واري شور ذريعي پنهنجي

هوش کي ختم ڪرڻ جو شعوري عمل هو. ونستن جون آنڊيون ڇڻ ٽڏيون ٿي ويون. ”ٻن منٽن جي نفرت“ دوران هو ميڙ جي جنون ۾ شريڪ ٿيڻ کان پاڻ کي بچائي نه سگهندو هو، پر هي غير انساني ”بي-بي! ... بي-بي!“ جو نعرو ڪيس هميشه وحشت ۾ مبتلا ڪري ڇڏيندو هو. يقيناً هو به ٻين سان گڏجي نعرا هڻي رهيو هو: ٻيو ڪجهه ڪرڻ ممڪن ئي نه هو. پنهنجن جذبن کي لڪائڻ، پنهنجي چهري کي قابو ۾ رکڻ، اهو ئي ڪرڻ جيڪو ٻيا سڀ ڪري رهيا هئا—هڪ جبلتي ردعمل هو. پر اتي هڪ ٻن سيڪنڊن جو اهڙو وقفو به آيو جنهن دوران سندس اکين جو تاثر ڪيس وائڪو ڪري سگهيو پئي.

۽ بلڪل ان ئي پل اها معنيٰ خيز ڳالهه پيش آئي—جيڪڏهن اها واقعي پيش آئي هئي ته.

هڪ لمحي لاءِ سندس نظر اوبرائن سان ملي. اوبرائن اڃا بيٺو هو. هن پنهنجو چشمو لاهي ورتو هو ۽ پنهنجي مخصوص انداز سان ان کي پنهنجي نڪ تي واپس سيٽ ڪري رهيو هو. پر هڪ لمحي جي معمولي حصي لاءِ سندن اکيون مليون، ۽ اوتري ئي دير ۾ ونستن جاڳي ورتو—ها، هو بلڪل جاڳي ويو!—ته اوبرائن به ساڳيو ئي خيال رکي پيو جيڪو هو پاڻ رکندو هو. هڪ چٽو پيغام گذري چڪو هو. ائين لڳو جڻ ٻنهي جا ذهن کلي ويا هجن ۽ اکين جي رستي سوچون هڪ ٻئي ۾ وهي آيون هجن. ”مان توسان گڏ آهيان،“ اوبرائن جڻ ڪيس چئي رهيو هو. ”مون کي پوريءَ ريت خبر آهي ته تون ڇا محسوس ڪري رهيو آهين. مان تنهنجي حقارت، تنهنجي نفرت ۽ تنهنجي ڪاوڙ کي چڱيءَ طرح ڄاڻان ٿو. پر فڪر نه ڪر، مان تنهنجي پاسي آهيان!“ ۽ پوءِ اها ڏاهپ جي چمڪ غائب ٿي وئي، ۽ اوبرائن جو چهرو وري اوترو ئي ناقابلِ فهم ۽ پروقار ٿي ويو جيترو ٻين سيني جو هو.

بس ايترو ئي ٿيو هو، ۽ هاڻي هو ان بابت بہ شڪ ۾ هو تہ ڇا اهو واقعي ٿيو هو. اهڙن واقعن جو ڪڏهن ڪو سلسلو اڳتي نہ وڌندو هو. اهي رڳو هن ۾ ان اميد يا يقين کي زنده رکنديون هيون تہ سندس ڪانسواءِ ٻيا بہ پارٽيءَ جا دشمن موجود آهن. شايد ان وسيع پوشيده سازش جا افواهہ بہ سچا هئا—شايد دي برادر هڊ جو واقعي ڪو وجود هو! بي انتها گرفتارين، اعترافن ۽ موتن جي سزائن باوجود، اهو يقين ڪرڻ ناممڪن هو تہ برادر هڊ فقط هڪ ڏند ڪٿا هئي. ڪن ڏينهن هو ان تي اعتبار ڪندو هو، ڪن ڏينهن نہ. ڪو بہ ثبوت نہ هو، رڳو گذرندڙ عڪس جيڪي سي ڪجهہ بہ ٿي سگهيا پئي ۽ ڪجهہ بہ نہ: ماڻهن مان ٻڌي ورتل ڪا اڌوري ڳالهہ، پيشاب خانن جي ڀتن تي هلڪا ليکا—هڪ پيرو، ٻن اڻڄاتل ماڻهن جي ملڻ وقت هٿ جي هڪ معمولي حرڪت بہ جيڪا ڇڻ ڪا سڃاڻپ جو اشارو هئي. اهو سي محض قياس ئي هو: گهٽو امڪان هو تہ هن اهو سي رڳو پنهنجي خيال ۾ سوچيو هو. هو اوبرائن ڏانهن ٻيهر نہ ڏسندي پنهنجي ڪيوبيڪل ڏانهن موٽي آيو هو. ان معمولي رابطي کي اڳتي وڌائڻ جو خيال تہ سندس ذهن ۾ لنگهيو بہ نہ. اهو انتهائي خطرناڪ هو جيتوڻيڪ ڪيس خبر بہ هجي ها تہ ان کي ڪيئن شروع ڪجي. هڪ سيڪنڊ يا ٻن سيڪنڊن لاءِ هنن هڪ ٻئي کي چتائي ڏنو هو، ۽ بس ڪهاڻي ختم ٿي وئي. پر هن قيد واري اڪيلائيءَ ۾، جنهن ۾ ماڻهو رهڻ تي مجبور هو، اهو بہ هڪ يادگار واقعو هو.

ونسٽن چرڪ پريو ۽ سڏو ٿي ويٺو. هن اوڳراڇ ڏني. پيٽ مان شراب جي گرمي وري مٿي چڙهي رهي هئي.

سندس اکيون وري صفحي تي ڪُپي ويون. هن ڏنو تہ جڏهن هو بيوسيءَ سان سوچن ۾ ٻڏل هو، تڏهن هو غير ارادي طور تي لکندو بہ رهيو هو. ۽ اها هاڻ اڳ جهڙي اڻ سنئين ۽ ڪمزور لکت نہ هئي.

سندس قلم نهايت روانيءَ سان نرم ڪاغذ متان هليو هو، ۽ وڌن، صاف اکرن ۾ لکيل هو:

بگ برادر مرده باد
بگ برادر مرده باد
بگ برادر مرده باد
بگ برادر مرده باد
بگ برادر مرده باد

بار بار، لاڳيتو، اڌ صفحو ڀرجي ويو هو.

هو ڊپ جي هڪ لهر محسوس ڪرڻ کان سواءِ نه رهي سگهيو. اها هڪ بي وقوفي هئي، ڇاڪاڻ ته اهي خاص لفظ لکڻ ڌائري کولڻ واري شروعاتي عمل کان وڌيڪ خطرناڪ نه هئا، پر هڪ پل لاءِ سندس دل چاهيو ته اهي خراب ٽيل صفحا ڦاڙي ڇڏي ۽ هن سڄي ارادي کي ئي ترڪ ڪري ڇڏي.

پر هن ائين نه ڪيو، ڇاڪاڻ ته هو ڄاڻندو هو ته ائين ڪرڻ بلڪل اجايو هو. ڇا هو "بگ برادر مرده باد" لکي ها، يا ان جي لکڻ کان پاسو ڪري ها، ان سان ڪو فرق نه پئي پيو. ڇا هو ڌائري لکڻ جاري رکي ها، يا ان کي اڌ ۾ ڇڏي ڏئي ها، ان سان به ڪو فرق نه پئي پيو. ٿاٽ پوليس تڏهن به ڪيس پکڙي ونڊي ها. هن اهو بنيادي گناهه ڪري وڌو هو—۽ قلم هٿ ۾ کڻڻ کان سواءِ به ڪري ونڊي ها—جنهن ۾ دنيا جا ٻيا سمورا گناهه شامل هئا. ان کي هو "ٿاٽ ڪرائيم" (Thoughtcrime / فڪري ڏوهه) سڏيندا هئا. ٿاٽ ڪرائيم اهڙي شيءِ نه هئي جنهن کي هميشه لاءِ لڪائي سگهجي. توهان شايد ڪجهه وقت لاءِ بچي وڃو، سالن تائين به پڇندا رهو، پر دير يا سوير هنن جو اوهان تائين پهچڻ ئي هو.

اهو هميشه رات جو ٿيندو هو—گرفتاريون هر حال ۾ رات جو ئي ٿيندیون هيون. ننڊ مان اوچتو چرڪ، پنيءَ تي ڪنهن کهري هٿ جو

لوڏو، اکين ۾ چيندڙ روشنيون، بستري جي چوڌاري بينل سنگدل چهرن جو حلقو. اڪثر ڪيسن ۾ ڪو بہ ڪورٽ ٽرائل نہ ٿيندو هو، نہ گرفتاريءَ جو ڪو رڪارڊ پڌرو ڪيو ويندو هو. ماڻهو رڳو غائب ٿي ويندا هئا، هميشہ رات جي اوندهہ ۾. اوهان جو نالو رجسٽرن مان هٽايو ويندو هو، اوهان جي هر ڪيل ڪم جو رڪارڊ مٽايو ويندو هو، اوهان جي ماضيءَ جي وجود کي رد ڪري هميشہ لاءِ وساريو ويندو هو. اوهان جو نالو نشان وجائي، ختم ڪري ڇڏيو ويندو هو: ان لاءِ عام لفظ **ويپورائيزڈ** (VAPORIZED / بخار بڻائي نابود ڪرڻ) هوندو هو.

هڪ پل لاءِ هن تي ديوانگي ڇانئجي وئي. هو تڪڙ ۾ بي ترتيبيءَ سان گهلجي لکڻ لڳو:

اهي مونکي گولي هڻندا مونکي پرواهہ ناهي اهي مونکي گڇيءَ جي پٺيان گولي هڻندا مونکي پرواهہ ناهي بگ برادر مرده باد اهي هميشہ گڇيءَ جي پٺيان گولي هڻندا آهن مونکي پرواهہ ناهي بگ برادر مرده باد———

هو پنهنجي ڪرسيءَ تي پٺتي ٽي ويهي رهيو، پاڻ تي ڪيس شرم محسوس ٿيو، ۽ هن قلم ميز تي رکي ڇڏيو. ايندڙ ڪئي پل هو ڏڪي اٿيو. دروازي تي ڪڙڪو ٿيو هو.

ايتري تڪڙ ۾! هو بليءَ وانگر بنان ڇُرپر جي ساکت ويهي رهيو، ان بي سود اميد سان تہ جيڪو بہ هوندو شايد هڪ پيري ڪڙڪائي موٽي هليو ويندو. پر نہ، ڪڙڪو ٻيهر ٿيو. سڀ کان خراب ڳالهہ دير ڪرڻ هئي. سندس دل ڊول وانگر ڌڙڪي رهي هئي، پر سندس چهرو پراڻي عادت موجب شايد بلڪل بي تاثر هو. هو اٿيو ۽ ڳري قدمن سان دروازي ڏانهن وڌيو.

باب ٻيو

جڏهن ونسٽن دروازي جي هٿئي تي هٿ رکيو، تہ هن ڏٺو تہ هو ڊائري ميز تي کليل ڇڏي آيو هو. ان تي سڄي صفحي تي **"بگ برادر مرده باد"** لکيل هو، اهڙن وڏن اکرن ۾ جيڪي پوري ڪمري مان پڙهي سگهجن ٿيا. اها هڪ اهڙي بيوقوفي هئي جنهن جو تصور ب نٿي ڪري سگهيو. پر ڪيس احساس ٿيو تہ پنهنجي ان هڪ ۽ گهڙاڻ ۾ ب، هو مس اڃا آلي هئڻ سبب ڪتاب بند ڪري ان جي ملائم ڪريمي ڪاغذ کي داغدار ڪرڻ نہ ٻيو چاهي.

هن پنهنجو ساهہ سٽيو ۽ دروازو کوليو. تڙتڪڙ ۾ سڪون جي هڪ لهر سندس من مان گذري وئي. ٻاهر هڪ بي رنگ، هيڻي ۽ لتاڙيل نظر ايندڙ عورت بيٺل هئي، جنهن جا وار سنهڙا هئا ۽ چهري تي گهنج پيل هئا.

"او، ڪامريد،" هن هڪ بيزار ۽ جهيڻي آواز ۾ چوڻ شروع ڪيو، "مون سمجهيو تہ شايد اوهان اندر آيا آهيو. ڇا اوهان مهرباني ڪري هلي اسان جي باورچي خاني جي سنڪ ڏسي سگهو ٿا؟ اها بند ٿي وئي آهي ۽——"

اها مسز پارسنز هئي، جيڪا ساڳي ئي ماڙي تي سندس پاڙيسريءَ جي زال هئي. ("مسز" اهڙو لفظ هو جنهن کي پارٽيءَ ناپسند ڪندي هئي——سمجهيو ويندو هو تہ هر ڪنهن کي "ڪامريد" سڏيو وڃي——پر ڪجهہ عورتن لاءِ ماڻهو فطري طور تي اهو لفظ واپرائيندو هو.) هوءَ لڳ ڀڳ ٽيهن ورهين جي عورت هئي، پر عمر کان گهڻو وڏي ڏسڻ ۾ ايندي هئي. سندس چهري جي گهنجن ۾ جڙ مٽيءَ جا تهہ جميل هئا. ونسٽن راهداري مان لنگهندي سندس پٽيان هليو. اهڙا معمولي مرمتي ڪم روزانو جي بيزاريءَ جو سبب هئا. وڪٽري مينشنز (Victory Mansions) پراڻا فليٽ هئا، جيڪي 1930ع يا ان جي لڳ ڀڳ ٺهيل هئا، ۽ هاڻي

ٽٽي پٽ پئجي رهيا هئا. چتن ۽ پتين تان گچ ۽ چونو مسلسل پٽجي رهيو هو، هر سخت سيءَ ۾ پائپ ڦاٽي پوندا هئا، برفباريءَ تي چت ٽپڻ لڳندي هئي، ۽ ڪفايت شعاريءَ جي سببن ڪري هيٽنگ جو نظام يا ته اڌ واٽ تي هلندو هو يا وري بلڪل بند رکيو ويندو هو. مرمت جو ڪم، سواءِ ان جي جيڪو اوهان پاڻ ڪري سگهو، پري وينل ڪميٽين جي منظوريءَ تي ٻڌل هو، جيڪي ڪنهن دريءَ جو شيشو بدلائڻ ۾ ٻه ٻه سال لڳائي ڇڏيندیون هيون.

”ظاهر آهي، ائين رڳو ان ڪري آهي جو ٽام گهر ناهي،“ مسز پارسنز اڻ ڇڻي انداز ۾ چيو.

پارسنز جو فليٽ ونسٽن جي فليٽ کان وڏو هو، پر هڪ مختلف نموني گندو ۽ اونداهو هو. هر شيءِ ڀڳل ٽٽل ۽ لتاڙيل لڳي رهي هئي، جڙ هتي ڪو وڏو وحشي جانور گهمي ويو هجي. راندين جو سامان—هاڪي اسٽڪس، باڪسنگ جا دستانا، هڪ ڦاٽل فٽبال، ابتو ٽيل پگهر سان پريل شارٽس جو هڪ جوڙو—سڀ فرش تي ٽڙيل پکڙيل هو، ۽ ميز تي گندن ٽانون ۽ ڪنڊن کان وريل نوٽ بڪن جو ڍير لڳو پيو هو. يتين تي يووٿ ليگ (Youth League) ۽ اسپائز (Spies) جا ڳاڙها بينر لڳل هئا، ۽ ڳڙوگڙ بگ برادر (Big Brother) جو پوري قد وارو پوسٽر پڻ لڳل هو. اتي پوري عمارت وانگر اپريل گوبي جي معمولي ڏپ ٻه هئي، پر ان ۾ پگهر جي هڪ تيز بوءِ ٻه شامل هئي، جيڪا—پهرين سنگهڻ تي ئي معلوم ٿي پئي، جيتوٽيڪ اهو ٻڌائڻ مشڪل هو ته ڪيئن—ڪنهن اڻڄاڻ شخص جي پگهر جي هئي جيڪو ان وقت اتي موجود نه هو. ٻئي ڪمري ۾ ڪو شخص ڦٽي ۽ ٽوائلٽ پيپر جي هڪ ٽڪري سان ان فوجي راڳ جو ساٿ ڏيڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو، جيڪو ايا تائين ٽيلي اسڪرين مان گونجي رهيو هو.

”هي ٻار آهن،“ مسز پارسنز دروازي ڏانهن اڌ هٻڪ واري نظر وجهندي چيو. ”اهي اڄ ٻاهر ناهن ويا. ۽ ظاهر آهي———“

هن کي پنهنجا جملا اڌ ۾ اڻپورا ڇڏڻ جي عادت هئي. باورچي خاني جي سنڪ لڳ پڳ ڪنارن تائين گندي سائيزي پاڻيءَ سان پريل هئي، جنهن مان گوبي کان بہ بدتر ڏپ اچي رهي هئي. ونسٽن گوڏا کوڙي ويهي پائپ جي جوڙ جي جاچ ورتي. هن کي هٽن سان اهڙو ڪم ڪرڻ کان سخت نفرت هئي، ۽ ڪيس جهڪڻ بہ نہ وڻندو هو، چو تہ ائين ڪرڻ سان اڪثر ڪيس ڪنگهہ لڳي ويندي هئي. مسز پارسنز بيوس ٿي ڪيس ڏسي رهي هئي.

”ظاهر آهي، جي ٽام گهر هجي ها تہ هو اها هڪ پل ۾ نيڪ ڪري ونڊي ها،“ هن چيو. ”هو اهڙن ڪمن سان تمام گهڻو چاهہ رکي ٿو. ٽام جا هٿ اهڙن ڪمن ۾ ڏاڍا هوشيار آهن.“

پارسنز وزارتِ سچائي ۾ ونسٽن جو ساٿي ملازم هو. هو ٽلهي متاري جسامت جو پر چرپر وارو ماڻهو هو، جنهن ۾ عقل کان وانجهيل اهڙي بيوقوفي هئي جيڪا ٻئي کي وائڙو ڪري ڇڏي، ۽ هو واهيات جوشن جو ڊير هو—هو انهن مڪمل اڻ پچندڙ ۽ وفادار پورهيتن مان هڪ هو، جن تي ٽاٽ پوليس کان بہ وڌيڪ پارٽيءَ جي استحڪام جو دارو مدار هو. پنجٽيهن ورهين جي ڄمار ۾ هن کي اڻ وڻندڙ نموني يووٽ ليگ مان فارغ ڪيو ويو هو، ۽ يووٽ ليگ ۾ اچڻ کان اڳ هو قانوني عمر گذري وڃڻ کانپوءِ بہ وڌيڪ هڪ سال اسپائز ۾ رهڻ ۾ ڪامياب ٿيو هو. وزارت ۾ هو ڪنهن ماتحت عهدي تي ڪم ڪندو هو جتي ذهانت جي ڪا ضرورت نہ هئي، پر ٻئي پاسي هو اسپورٽس ڪميٽي ۽ اهڙين سمورين ٻين ڪميٽين جو اهم اڳواڻ هو جيڪي اجتماعي سفرن، اوچتن مظاهرن، بچت مهمن ۽ عام رضاڪارانہ سرگرمين کي منظم ڪرڻ سان سلهاڙيل هيون. هو پنهنجي پائپ مان سوٽا هٽندي فخر سان اوهان کي ٻڌائيندو هو تہ هن گذريل چئن سالن دوران هر شام ڪميونٽي سينٽر ۾ حاضري ڀري آهي. پگهر جي هڪ ڳري بوءِ، جيڪا سندس مشقت واري زندگيءَ جي هڪ غير شعوري

شاهدي هئي، جتي به هو ويندو هو سندس پنيان لڳي رهندي هئي، ۽ سندس هليا وڃڻ کانپوءِ به اتي ئي رهجي ويندي هئي.

"چا اوهان وٽ پانو (spanner) آهي؟" ونسٽن جوڙ واري نٽ سان هٿ لڳائيندي پڇيو.

"پانو،" مسز پارسنز هڪدم لاچار ٿيندي چيو. "مون کي پڪ ناهي. شايد ٻارن وٽ——"

بوٽن جو گوڙ ٿيو ۽ ڦٽيءَ جو ٻيو تيز آواز آيو جڏهن ٻار ڊوڙندا ديوان خاني ۾ گهڙي آيا. مسز پارسنز پانو ڪٽي آئي. ونسٽن پاٽي وهي وڃڻ ڏنو ۽ ڪراهت سان انساني وارن جو هڪ ڳنڍيو ڪيي ٻاهر اڇليو جنهن پائپ کي بند ڪري ڇڏيو هو. هن نلڪي جي ٽڏي پاٽيءَ سان جيتري قدر ٿي سگهيو آڳريون ڏوتيون ۽ واپس ٻئي ڪمري ۾ هليو ويو.

"پنهنجا هٿ متي ڪ!" هڪ وحشيانه آواز رڙ ڪئي.

نو سالن جو هڪ خوبصورت، مضبوط جسم وارو ڇوڪرو ميز پنيان نڪري آيو ۽ راندڪي واري آٽوميٽڪ پستول سان ڪيس ڊيڇارڻ لڳو، جڏهن ته سندس ننڍڙي ڀيڻ، جيڪا ڪائنس لڳ ڀڳ ٻه سال ننڍي هئي، ڪاٺ جي ٽڪري سان ساڳيو ئي اشارو ڪري رهي هئي. ٻنهي نيري رنگ جا شارٽس، پوري رنگ جون قميصون ۽ ڳاڙها رومال ڳچيءَ ۾ ٻڌل هئا، جيڪي اسپائز جو يونيفارم هئا. ونسٽن پنهنجا هٿ متي ڪٽي ورتا، پر هڪ بي چينيءَ واري احساس سان؛ ڇو ته ڇوڪري جو رويو ايترو ظالماڻو هو جو لڳو پئي ته اها رڳو ڪا راند نه هئي.

"تون غدار آهين!" ڇوڪري رڙ ڪئي. "تون خيالن جو ڏوهاري (ٿاٽ ڪرمنل) آهين! تون يوريشين جاسوس آهين! مان توکي گولي هڻندس، مان توکي ٻاڦ ٻٽائي مٽائي ڇڏيندس، مان توکي لوڻ جي ڪاٽين ۾ موڪليندس!"

اوچتو اهي ٻئي سندس چوڌاري ٽپڻ لڳا ۽ "غدار!" ۽ "خيالن جو ڏوهاري!" جا نعرا هڻڻ لڳا، نندڙي نينگر پنهنجي ياءُ جي هر حرڪت جي هوبهو نقل ڪري رهي هئي. اهو منظر ڪنهن حد تائين خوفناڪ هو، جهڙوڪ چيتي جي ٻچن جو ڪيڏڻ، جيڪي وڏا ٿي جلد ئي آدم خور بڻجي ويندا آهن. چوڪري جي اکين ۾ هڪ سوچيل سمجهيل وحشت هئي، ونسٽن کي مڪ يا لت هڻڻ جي هڪ ڇڻي خواهش ۽ اهو احساس ته هو هاڻي ايڏو وڏو ٿي چڪو هو جو ائين ڪري سگهي. ونسٽن سوچيو ته ڇگو ٿيو جو هن جي هٿ ۾ اصلي پستول نه هئي.

مسز پارسنز جون اکيون پريشانيءَ مان ونسٽن ۽ ٻارن جي وچ ۾ هلنديون رهيون. ديوان خاني جي بهتر روشنيءَ ۾ ونسٽن دلچسپيءَ سان ڏٺو ته واقعي ئي سندس چهري جي گهنجن ۾ مٽي جمع هئي.

"اهي ڏاڍو گوڙ ڪن ٿا،" هن چيو. "اهي اصل ۾ ان ڪري مايوس آهن جو قاسي ڏسڻ لاءِ نه وڃي سگهيا، بس اها گاله آهي. مان کين وڃڻ لاءِ تمام گهڻي مصروف آهيان، ۽ ٽام به وقت تي ڪم تان واپس نه ايندو."

"اسان قاسي ڏسڻ ڇو نٿا وڃي سگهون؟" چوڪري پنهنجي ڳري آواز ۾ گجگوڙ ڪئي.

"قاسي ڏسڻي آهي! قاسي ڏسڻي آهي!" نندڙي نينگر ٽپندي لئي سان چوڻ لڳي.

ونسٽن کي ياد آيو ته جنگي ڏوهن جا ڏوهي ڪجهه يوريشين قيدي ان شام پارڪ ۾ قاسي چاڙهيا وڃڻ وارا هئا. اهو مهيني ۾ هڪ پيرو ٿيندو هو، ۽ ماڻهن لاءِ هڪ پسنديده تماشو هو. ٻار هميشه اهو ڏسڻ لاءِ هٿ ڪندا هئا. هن مسز پارسنز کان موڪلايو ۽ دروازي ڏانهن وڌيو. پر اڃا هو راهداري ۾ ڇهه قدم به مس هليو هوندو ته ڪنهن شيءِ سندس ڳچيءَ جي پٺئين حصي تي اهڙو دردناڪ ڏڪ هنيو جو سخت پيڙا ٿي. ائين لڳو جڻ ڪا باهه جهڙي ڳاڙهي گرم تار سندس اندر چيوئي وئي

هجي. هو تڪڙو ڦريو ۽ رڳو ايترو ڏسي سگهيو ته مسز پارسنز پنهنجي پٽ کي دروازي کان اندر ڇڪي رهي هئي، جڏهن ته چوڪرو غليل کيسي ۾ وجهي رهيو هو.

"گولڊ استائن!" دروازو بند ٿيڻ وقت چوڪري واڪو ڪيو. پر جنهن ڳالهه ونستن کي سڀ کان وڌيڪ ڏوڏي ڇڏيو، اها ان عورت جي ڦڪي چهري تي بيوس خوف جي هڪ ڪيفيت هئي.

پنهنجي فليٽ ۾ واپس اچي، هو تيزيءَ سان ٽيلي اسڪرين اڳيان لنگهي وري ميز تي وينو، ۽ اجا تائين پنهنجي ڳچي ملي رهيو هو. ٽيلي اسڪرين تان موسيقي بند ٿي چڪي هئي. ان جي بدران، هڪ ڳڻپير فوجي آواز، وحشياڻي چاهه سان، نئين ترندڙ قلعي (Floating Fortress) جي هٿيارن جا تفصيل پڙهي رهيو هو، جنهن کي تازو آئس لينڊ ۽ فيرو ٻيٽن جي وچ ۾ لنگرانداز ڪيو ويو هو.

هن سوچيو ته اهڙن ٻارن سان اها مسڪين عورت خوف واري زندگي گذاري رهي هوندي. وڌيڪ هڪ يا ٻن سالن ۾ اهي غير فڪري سوچ جي نشانين لاءِ رات ڏينهن متس نظر رکڻ لڳندا. اڇڪلهه لڳ ڀڳ سمورا ٻار خوفناڪ هئا. سڀ کان خراب ڳالهه اها هئي ته اسپائز جهڙين تنظيمن ذريعي کين باقاعدي بي قابو ۽ وحشي بڻايو پئي ويو، پر تنهن هوندي به انهن ۾ پارٽيءَ جي ضابطي خلاف بغاوت جو ڪو به رجحان پيدا نه ٿيندو هو. ان جي ابتڙ، هو پارٽي ۽ ان سان جڙيل هر شيءِ تي مرندا هئا. گيت، جلوس، بينر، پيرين پنڊ ڊگها سفر، نقلي رائفلن سان مشقون، نعرن جو رڙيون، ۽ بگ برادر جي پوڄا—اهو سڀ انهن لاءِ هڪ شاندار راند وانگر هو. انهن جو سڄو ڪاوڙ ۽ وحشت رياست جي دشمنن، پرڏيهين، غدارن، ڀڄ ڊاهه ڪندڙن ۽ خيالن جي ڏوهارين خلاف نڪرندي هئي. ٽيهه سالن کان مٿي عمر وارن ماڻهن لاءِ پنهنجن ئي ٻارن کان ڊڄڻ هڪ عام ڳالهه هئي. ۽ ان جو پڪو سبب به هو، جو ته شايد ئي ڪو اهڙو هفتو لنگهندو هجي جڏهن "دي ٽائيمز" اخبار ۾ اهڙو

پئراگراف نہ ڇپبو هجي، جنهن ۾ بيان ڪيو ويو هجي تہ ڪيئن ڪنهن لڪي ڳالهيون ٻڌندڙ ننڍڙي ٻار—جنهن لاءِ عام طور "ٻار هيرو" (child hero) جا لفظ واپرائبا هئا—کا شڪي ڳالهه ٻڌي پنهنجي والدين جي ٽاڻ پوليس اڳيان مخبري ڪري ڪين گرفتار ڪرايو.

غليل جي گوليءَ جو سور هاڻي لهي چڪو هو. هن بي دليءَ سان قلم ڪنيو، ۽ سوچڻ لڳو تہ ڇا هو ڊائريءَ ۾ لکڻ لاءِ ڪجهه وڌيڪ ڳولي سگهي ٿو. اوچتو هو وري اوبرائن (O'Brien) بابت سوچڻ لڳو.

ڪيترائي سال اڳ—ڪيترو وقت ٿيو هوندو؟ شايد ست سال ٿيا هئا—هن هڪ خواب ڏٺو هو تہ هو هڪ گهاٽي اونداهي ڪمري مان گذري رهيو هو. ۽ جڏهن هو لنگهيو پئي تہ هڪ پاسي وينل ڪنهن شخص ڪيس چيو هو: "اسان ان جاءِ تي ملنداسين جتي ڪا اونداهي ناهي." اهو ڏاڍي خاموشيءَ سان، لڳ ڀڳ بي ڌيانيءَ واري انداز ۾ چيو ويو هو—اهو هڪ بيان هو، ڪو حڪم نہ هو. هو بغير روڪجڻ جي اڳتي وڌي ويو هو. عجيب ڳالهه اها هئي تہ ان وقت خواب ۾ انهن لفظن مٿس ڪو خاص اثر نہ وڌو هو. رڳو پوءِ ۽ آهستي آهستي انهن لفظن جي اهميت ڪيس سمجهه ۾ آئي هئي. هاڻي ڪيس ياد نہ پئي آيو تہ هن اوبرائن کي پهريون ڀيرو خواب ڏسڻ کان اڳ ڏٺو هو يا پوءِ، ۽ نہ ئي ڪيس ياد هو تہ هن ڪڏهن ان آواز کي اوبرائن جو آواز طور سڃاتو هو. پر بهرحال اها سڃاڻپ موجود هئي. اهو اوبرائن ئي هو جيڪو اونداهيءَ مان ساڻس ڳالهايو هو.

ونسٽن ڪڏهن بہ يقين سان اهو نہ چئي سگهيو هو—اڄ صبح اکين جي ان اڻ ڏٺي اشاري کان پوءِ بہ اهو پڪ سان ڄاڻڻ ناممڪن هو تہ اوبرائن دوست هو يا دشمن. ۽ نہ وري ان ڳالهه جو ڪو وڏو فرق پئي پيو. انهن جي وچ ۾ سمجهه جو هڪ اهڙو رشتو هو جيڪو محبت يا پارٽي وفاداريءَ کان بہ وڌيڪ اهم هو. "اسان ان جاءِ تي ملنداسين جتي ڪا اونداهي ناهي،" هن چيو هو. ونسٽن کي اها خبر نہ هئي تہ ان جو

مطلب ڇا هو، بس ڪيس رڳو ايترو پتو هو تہ ڪنهن نہ ڪنهن طرح اها ڳالهہ سچ ثابت ٿيندي.

ٽيلي اسڪرين تان آواز ترسي پيو. بگل جو هڪ صاف ۽ خوبصورت آواز بينڊ ۽ ڳري هوا ۾ گونجي اپريو. وري رڙهندڙ آواز بڏڻ ۾ آيو:

"توجه! مهرباني ڪري توجه ڏيو! مالابار محاذ تان هن وقت هڪ خاص خبر آئي آهي. ڏکڻ هندستان ۾ اسان جي فوجن هڪ شاندار فتح حاصل ڪئي آهي. مون کي اهو چوڻ جو اختيار ڏنو ويو آهي تہ جنهن کارروائي جي اسان هينئر خبر ڏئي رهيا آهيون، سا شايد جنگ کي پنهنجي پڄاڻيءَ جي انتهائي ويجهو آڻي ڇڏيندي. هي آهي خبرن جو خاص بليٽن——"

ڪا خراب خبر اچڻ واري آهي، ونسٽن سوچيو. ۽ واقعي ائين ئي ٿيو، يوريشين فوج جي تباهيءَ ۽ ماريلن توڙي قيدين جي وڏن انگن اکرن جي خونخوار تفصيلن پٺيان، اهو اعلان آيو تہ ايندڙ هفتي کان چاڪليٽ جو راشن ٽيهن گرامن مان گهٽائي ويهہ گرام ڪيو ويندو.

ونسٽن کي وري اوڳرا آئي. شراب جو نشو لهي رهيو هو، جنهن ڪري هو ٽڪل ۽ اداس محسوس ڪري رهيو هو. ٽيلي اسڪرين تان——شايد فتح جو جشن ملهائڻ لاءِ، يا شايد وجايل چاڪليٽ جي ياد پلائڻ لاءِ——"اوشينيا، اها تنهنجي لاءِ آهي" (Oceania, 'tis for thee) ترانو گونجي اٿيو. قاعدي موجب هر ڪنهن کي اٿينشن ٿي بيهڻو هو. تنهن هوندي بہ، جتي هو ان وقت وينڊ هو، اتان هو ٽيلي اسڪرين کي نظر نہ پئي آيو.

"اوشينيا، اها تنهنجي لاءِ آهي" ڪانپوءِ هلڪي موسيقي شروع ٿي. ونسٽن ٽيلي اسڪرين ڏانهن پٺي ڪري دريءَ وٽ هليو ويو. ڏينهن اجا تائين ٺڏو ۽ صاف هو. ڪٿي پري هڪ راڪيٽ بم گونجندڙ ڏماڪي

سان ڳاڻو. ان وقت لنڊن مٿان هر هفتي لڳ ڀڳ ويهه ڪان ٽيهه اهڙا بم ڪري رهيا هئا.

هيٺ گهٽيءَ ۾ هوا هڪ ڳاٽل پوسٽر کي هيڏانهن هوڏانهن لوڏي رهي هئي، ۽ لفظ "انگسوڪ" (INGSOC) پل ۾ ظاهر ٿي وري لڪي پئي ويو. انگسوڪ. انگسوڪ جا مقدس اصول: نيوزسپيڪ (Newspeak)، دبل ٿنڪ (Doublethink)، ۽ ماضيءَ جي تبديليءَ جو اصول. هن کي ائين محسوس ٿيو جڻ هو سمنڊ جي تري ۾ موجود جهنگلن ۾ پٽڪي رهيو هجي، هڪ اهڙي خوفناڪ دنيا ۾ گم ٿيل جتي هو پاڻ هڪ راکاس هو. هو بلڪل اڪيلو هو. ماضي مري چڪو هو، مستقبل جو تصور به ناممڪن هو. ڪيس ڪهڙي پڪ هئي ته اڄ زنده انسانن مان هڪ به ساڻس گڏ هو؟ ۽ اهو جاڻڻ جو ڪهڙو رستو هو ته پارٽيءَ جو راڄ هميشه لاءِ قائم نه رهندو؟ هڪ جواب وانگر، وزارتِ سچائي جي اڇي مهاڙيء تي لکيل ٽيئي نعرا کيس وري ياد آيا:

جنگ ئي امن آهي

آزادي ئي غلامي آهي

جهالت ئي طاقت آهي

هن پنهنجي کيسي مان پنجويهن سينٽن جو سڪو ڪڍيو. اتي به، بلڪل ننڍڙن چٽن اکرن ۾، اهي ئي نعرا اُکريل هئا، ۽ سڪي جي ٻئي پاسي بگ برادر جو چهرو هو. سڪي تان به اهي اکيون اوهان جو پيڇو ڪنديون هيون. سڪن تي، ٽڪيٽن تي، ڪتابن جي پٺن تي، بينرن تي، پوسٽرن تي ۽ سگرٽن جي ڊبين تي—هر هنڌ. هميشه اوهان کي ڏسندڙ اکيون ۽ گهيرو ڪندڙ آواز. ستا پيا هجو يا جاڳندا، ڪم ڪندا هجو يا کائيندا، گهر اندر هجو يا ٻاهر، وهنجڻ مهل هجو يا بستري تي—ڪا به رهائي نه هئي. اوهان جي کوپڙيءَ اندر چند مڪعب سينٽيميٽرن کان سواءِ اوهان جو پنهنجو ڪجهه به نه هو.

سج جو رخ قري چڪو هو، ۽ وزارتِ سڃائي جون بيشمار دريون، جن تي هاڻي روشني نہ پئجي رهي هئي، ڪنهن قلعي جي دروازن وانگر وحشت ناڪ نظر اچي رهيون هيون. ان وڏي پرامڊ نما عمارت اڳيان سندس دل ڪنبڻ لڳي. اها تمام گهڻي مضبوط هئي، ان تي حملو ڪري فتح حاصل نٿي ڪري سگهجي. هزار راڪيٽ بم بہ ان کي ڌاهي پٽ نٿي ڪري سگهيا. هن وري سوچيو تہ هو اها ڌائري ڪنهن لاءِ لکي رهيو هو؟ مستقبل لاءِ؟ ماضيءَ لاءِ؟ يا ڪنهن اهڙي دور لاءِ جيڪو شايد محض خيالي هجي؟ ۽ سندس سامهون رڳو موت نہ پر پوري تباهي ۽ ميسارجي وڃڻ هو. ڌائري سڙي رک ٿي ويندي ۽ هو پاڻ ٻاڦ بڻجي ويندو. رڳو ٽاٽ پوليس ئي اهو سپ پڙهندي جيڪو هن لکيو هو، ان کان اڳ جو هو ان کي وجود ۽ ياداشت مان ئي مٽائي ڇڏين. جڏهن اوهان جو ڪو نشان، ڪاغذ جي پرزي تي گمنام لکيل هڪ لفظ بہ جسماني طور باقي نہ رهي سگهندو، تہ پوءِ اوهان مستقبل سان ڪيئن فرياد ڪري سگهو ٿا؟

ٽيلي اسڪرين تي ہن جو گهنڊ وڳو. ڪيس ڏهن منٽن اندر نڪرڻو هو. ڪيس بہ وڳي ٽيهہ منٽن تائين ڪم تي واپس پهچڻو هو.

حيرت انگيز طور تي، ڪلاڪ جي ان آواز ڪيس هڪ نئون حوصلا بخشيو. هو هڪ اڪيلو پوت هو جيڪو اهڙو سچ ڳالهائي رهيو هو جيڪو ڪڏهن بہ ڪو ٻڌي نہ سگهندو. پر جيستائين هو اهو سچ چوندو رهيو، تيستائين ڪنهن ڳجهي نموني اهو تسلسل ٽٽڻ وارو نہ هو. ٻين کي پنهنجو آواز ٻڌائڻ بدران پنهنجو ذهني توازن سلامت رکي ئي اوهان انساني ورثي کي اڳتي وڌائي سگهيا پئي. هو واپس ميز ڏانهن ويو، پنهنجو قلم مس ۾ ٻوڙيو، ۽ لکيو:

مستقبل يا ماضيءَ ڏانهن، اهڙي دور ڏانهن جتي سوچ آزاد هجي، جتي انسان هڪٻئي کان مختلف هجن ۽ اڪيلائيءَ ۾ نہ جيئن—اهڙي

دور ڏانهن جتي سچ جو وجود هجي ۽ جيڪو ڪجهه ٿي چڪو هجي ان کي اڻ ٽيو نه ڪري سگهجي:

هڪجهڙائيءَ واري دور مان، تنهائيءَ واري دور مان، بگ برادر جي دور مان، ڊبل ٽنڪ جي دور مان—سلام!

هن سوچيو ته هو ته اڳ ئي مري چڪو هو. ڪيس لڳو ته هاڻي، جڏهن هو پنهنجن سوچن کي لفظن جي صورت ڏيڻ جي لائق ٽيو هو، تڏهن وجي هن اهو فيصلا ڪن قدم ڪنيو هو. هر عمل جا نتيجا ان عمل جي اندر ئي سمايل هوندا آهن. هن لکيو:

خيالن جو ڏوهه رڳو موت جو سبب ناهي بڻجندو: خيالن جو ڏوهه پاڻ موت ئي آهي.

هاڻي جڏهن هن پاڻ کي هڪ مئل ماڻهو تسليم ڪري ورتو هو، ته جيترو ٿي سگهي اوترو ڊگهي وقت تائين زنده رهڻ اهم ٿي ويو هو. سندس سڃي هٿ جون ٻه آڱريون مس سان داغدار هيون. اها بلڪل اهڙي ڳالهه هئي جيڪا اوهان کي وائڪو ڪري سگهي ٻئي. وزارت جو ڪو ڳولا ڪندڙ جوشيلو ماڻهو (غالباً ڪا عورت: جهڙوڪ ٻورن وارن واري ننڍڙي عورت يا فڪشن ڊپارٽمينٽ واري ڪارن وارن واري چوڪري) شايد اهو سوچڻ شروع ڪري ته هو ماني واري وقفي ۾ چا لکي رهيو هو، هن پراڻي نموني جو قلم چو واپرايو، هو چا لکي رهيو هو—۽ پوءِ لاڳاپيل اداري ۾ اشارو ڪري مخبري ڪري ڇڏي. هو غسل خاني ۾ ويو ۽ ان ڪڙيڙي ناسي صابڻ سان احتياط سان مس ڏوئي ڇڏي، جيڪو ريگ مال وانگر چمڙيءَ کي چلي ڇڏيندو هو ۽ ان ڪري اهڙي مقصد لاءِ بلڪل نهڪندڙ هو.

هن ڊائريءَ کي دراز اندر رکي ڇڏيو. ان کي لڪائڻ جو سوچڻ ٻه فضول هو، پر هو گهٽ ۾ گهٽ اها پڪ ڪري سگهيو ٻئي ته ان جي باري ۾ ڪنهن کي خبر ٻئي آهي يا نه. صفحن جي ڪنارن تي وار رکڻ تمام گهٽو ڇڻو هو. هن پنهنجي آڱر جي پوريءَ سان اڇڙي متيءَ جو

هڪ سجاڻپ لائق ذرو ڪنيو ۽ ان کي جلد جي هڪ ڪنڊ تي رکي ڇڏيو، جتان جيڪڏهن ڪتاب کي چوريو وڃي ها تہ ان جو اتان ڪري پوڻ لازمي هو.

باب ٽيون

ونسٽن پنهنجي ماءُ بابت سوچي رهيو هو.

هن سوچيو ته جڏهن هن جي ماءُ غائب ٿي وئي هئي، تڏهن هو ڏهن يا يارهن سالن جو هوندو. هوءَ هڪ ڏگهي، خوبصورت بت واري (مورتي جهڙي)، گهٽ ڳالهائيندڙ عورت هئي، جنهن جون حرڪتون سست ۽ پورا وار نهايت خوبصورت هئا. پنهنجي پيءُ کي هو ڪجهه ڏُنڌلي نموني ياد ڪري سگهيو، جيڪو سانورو ۽ سنهو هو، هميشه صاف ستڙا ڪارا ڪپڙا پائيندو هو (ونسٽن کي خاص طور تي پنهنجي پيءُ جي بوٽن جا انتهائي سنهڙا تڙا ياد هئا) ۽ عينڪ پائيندو هو. اهي ٻئي پڌري طور پنجاهه واري ڏهاڪي جي شروعاتي وڏين تطهيرن (صفايائن) مان ڪنهن هڪ ۾ ڦڙڪائي ويا هئا.

هن گهڙيءَ سندس ماءُ، سندس ننڍڙي پيٽ کي ڇاتيءَ سان لائي، ڪانئس تمام هيٺ ڪنهن اونهي جاءِ تي ويڻي هئي. ڪيس پنهنجي پيٽ بلڪل به ياد نه هئي، سواءِ ان جي ته هوءَ هڪ نبل، ننڍڙي ٻارڙي هئي، هميشه خاموش، وڏين ۽ باخبر اکين واري. اهي ٻئي مٽي هن ڏانهن نهاري رهيون هيون. اهي ڪنهن زيرِ زمين جاءِ تي هيون — مثال طور، ڪنهن کوهه جي تري ۾، يا تمام گهري قبر ۾ — پر اها هڪ اهڙي جاءِ هئي جيڪا اڃي ئي ڪانئس تمام هيٺ هئڻ باوجود خود اجا وڌيڪ هيٺ لڙهندي پئي وئي. اهي هڪ ٻڌندڙ جهاز جي ڪمري (سيلون) ۾ هيون، ۽ اونداهي ٽيندڙ پاڻيءَ مان مٽي هن ڏانهن ڏسي رهيون هيون. سيلون ۾ اجا به هوا هئي، اهي اجا ڪيس ڏسي پئي سگهيون ۽ هو به ڪين ڏسي پئي سگهيو، پر ان سڄي عرصي دوران اهي مسلسل هيٺ، ان سائي پاڻيءَ ۾ لڙهنديون پئي ويون، جنهن کي ٻئي پل ڪين هميشه لاءِ نظرن کان اوجهل ڪري ڇڏڻو هو. هو ٻاهر روشنيءَ ۽ ڪليل هوا ۾ هو جڏهن ته ڪين موت جي منهن ۾ ڇڪيو

پئي ويو، ۽ اهي اتي هيڻ رڳو ان ڪري هيون جو تہ هو هتي مٽي هو. هو اهو ڄاڻندو هو ۽ اهي بہ اهو ڄاڻنديون هيون، ۽ هو اها ڄاڻ سندن چهرن تي چٽيءَ ريت ڏسي پئي سگهيو. نہ سندن چهرن تي ڪو شڪوو هو ۽ نہ ئي دلين ۾، رڳو اهو احساس هو تہ ڪين ضرور مرڻو آهي تہ جيئن هو جيئرو رهي سگهي، ۽ اهو تہ هي معاملن جي اڻ ٽر نظام جو هڪ حصو هو.

ڪيس ياد نہ هو تہ ڇا ٿيو هو، پر خواب ۾ ڪيس پڪ هئي تہ ڪنهن نہ ڪنهن طرح سندس ماءُ ۽ پيٽ جون زندگيون سندس زندگيءَ تان قربان ڪيون ويون هيون. اهو انهن خوابن مان هڪ هو، جيڪي روايتي خوابن جهڙا منظر رکندي بہ انسان جي ذهني ۽ فڪري زندگيءَ جو تسلسل هوندا آهن، ۽ جن ۾ ماڻهو اهڙين حقيقتن ۽ خيالن کان واقف ٿيندو آهي جيڪي جاڳڻ کان پوءِ بہ نوان ۽ قيمتي لڳندا آهن. اها ڳالهہ جنهن هاڻي اوچتو ونسڻن جي ذهن تي ڏڪ هنيو، اها هيءَ هئي تہ سندس ماءُ جو موت، لڳ ڀڳ ٽيهہ سال اڳ، اهڙي ريت ڏکوئيندڙ ۽ المياتي هو جنهن جو هاڻي ممڪن هجڻ رهيو ئي نہ هو. الميو، هن محسوس ڪيو، قديم زماني سان واسطو رکندو هو؛ اهڙي زماني سان جڏهن اجا ذاتي زندگي، پيار ۽ دوستي هئا، ۽ جڏهن خاندان جا ياتي بنا ڪنهن سبب ڄاڻڻ جي هڪبئي سان گڏ بيهندا هئا. سندس ماءُ جي ياد سندس دل چيري وڌي چو تہ هوءَ ڪيس چاهيندي مري وئي هئي، جڏهن هو موت ۾ پيار ڪرڻ لاءِ تمام ننڍو ۽ خودغرض هو، ۽ چو تہ ڪنهن نہ ڪنهن طرح—ڪيس ياد نہ هو ڪيئن—هن پاڻ کي وفاداريءَ جي اهڙي تصور تان قربان ڪري ڇڏيو هو جيڪو نج ذاتي ۽ اڻ مٽ هو. اهڙيون ڳالهيون، هن ڏٺو، اڃڪلهہ نٽي ٿي سگهيون. اڄ رڳو خوف، نفرت ۽ سور هو، پر جذبن جو ڪو وقار نہ هو، نہ ئي ڪي گهرا يا پيچيده ڏڪ هئا. اهو سڀ ڪجهہ هن کي پنهنجي ماءُ ۽ پيٽ جي وڏين اکين ۾ پئي نظر آيو، جيڪي سائي

پاڻيءَ مان، سوين فوتام (هٿ) هيٺ ۽ ايجا ۾ ٻڏندیون، مٿي هن ڏانهن ڏسي رهيون هيون.

اوچتو هو چمڪندڙ، ننڍي لچڪدار گاهه تي بينو هو، اونهاري جي هڪ اهڙي شام جو جڏهن سج جون تکيون ڪرڻون زمين کي سنهري بڻائي رهيون هيون. اهو نظارو جيڪو هو ڏسي رهيو هو، سندس خوابن ۾ ايترا پيرا ورجائبو رهيو هو جو کيس ڪڏهن ۾ يقين نه هو ته هن اهو حقيقي دنيا ۾ ڏٺو ۾ هو يا نه. جاڳندي خيالن ۾ هو ان کي 'سنهري ملڪ' (گولڊن ڪنٽري) سڏيندو هو. اهو هڪ پراڻو، سهن جو ڪوٽيل چراگاهه هو، جنهن جي وچان هڪ پيچرو ڦرندو هو ۽ هتي اتي مٽيءَ جا دڙا هئا. ٻنيءَ جي سامهون واري پاسي ٽٽل واڙ (ٻوٽن جي لوڙهي) ۾ ايلم جي وڻن جون ٽاريون تيز هوا ۾ تمام هلڪيون لڏي رهيون هيون، سندن پن گهاٽي انداز ۾ عورتن جي وارن وانگر لڏي رهيا هئا. ويجهو ئي ڪٽي، جيتوٽيڪ نظرن کان اوجهل، هڪ شفاف ۽ سست وهندڙ ندي هئي، جتي بيد جي وڻن هيٺ پاڻيءَ جي تڙن ۾ ننڍيون مڇيون تري رهيون هيون.

ڪارن وارن واري ڇوڪري ٻنيءَ مان لنگهي ڪين ڏانهن اچي رهي هئي. ائين لڳو جڙ هڪ ئي حرڪت سان هن پنهنجا ڪپڙا لاٿا ۽ بي پرواهيءَ سان هڪ طرف اڇلائي ڇڏيا. سندس جسم اڇو ۽ صاف هو، پر ان هن اندر ڪا ۾ خواهش پيدا نه ڪئي، حقيقت ۾ هن ان ڏانهن مشڪل سان ئي ڏٺو. ان پل جنهن شيءِ کيس حيران ڪري ڇڏيو، اها ان ادا جي ساراهه هئي جنهن سان هن پنهنجا ڪپڙا هڪ طرف اڇلايا هئا. پنهنجي حسن ۽ لاپرواهيءَ سان اهو انداز جڙ سڃي تهذيب ۽ فڪر جي پوري نظام کي تباهه ڪري رهيو هو، جڙ ته بگ برادر، پارٽي ۽ ٽاٽ پوليس سڀ جا سڀ ٻانهن جي هڪ ئي شاندار لوڏي سان مٽائي ڇڏي سگهجن ٿا. اها ۾ قديم زماني سان تعلق رکندڙ هڪ ادا هئي. ونسٽن چپن تي 'شڪسپيئر' جو نالو آڻيندي جاڳي پيو.

ٽيلي اسڪرين مان ڪن ڦاڙيندڙ سيٽي جو آواز نڪري رهيو هو، جيڪو مسلسل ٽيهه سيڪنڊ ساڳئي آواز تي وڄندو رهيو. وقت ست لڳي پندرهن منٽ هو، دفتري ملازمن جي بستري مان اٿڻ جو وقت. ونسٽن ڏکيائيءَ سان پنهنجو جسم بستري مان ٻاهر ڪڍيو — اگهاڙو، ڇو ته آئوٽر پارٽيءَ جي ميمبر کي سالياني صرف 3000 ڪپڙن جا ڪوپن ملندا هئا، ۽ پاجامي جي هڪ جوڙي جي قيمت 600 هئي — ۽ ڪرسيءَ تي پيل هڪ ميري بنيان ۽ هڪ شارٽ ڪٽي ورتي. جسماني ورزش (فزيڪل جرڪس) ٽن منٽن ۾ شروع ٽيٽي هئي. ايندڙ ئي پل هو کنگهه جي شديد دوري سبب ٻٽو ٿي ويو، جيڪو جاڳڻ کان پوءِ لڳ ڀڳ هميشه مٽس حملو ڪندو هو. ان سندس ڦڦڑن کي ايترو ته خالي ڪري ڇڏيو جو هو رڳو پٽي پر سمهي ۽ لڳاتار ڏڳها ساهه کڻي ئي مس مس ساهه بحال ڪري سگهيو. کنگهه جي زور سبب سندس رڳون ڦُلي ويون هيون، ۽ نسن واري ڦٽ (varicose ulcer) ۾ خارش ٽيڻ لڳي هئي.

"ٽيهن کان چاليهن وارو گروپ!" هڪ تيز، تِکِي عورت جي آواز گهور ڪئي. "ٽيهن کان چاليهن وارو گروپ! مهرباني ڪري پنهنجون جڳهيون سنياليو. ٽيهن کان چاليهن وارا!"

ونسٽن ٽيلي اسڪرين جي سامهون خبردار ٿي بيهي رهيو، جنهن تي هڪ ننڍي عمر جي عورت، سنهڑي پر هڏ ڪاڻ واري، ٽيونيڪ ۽ ورزشي بوٽن ۾ اڳيئي ظاهر ٿي چڪي هئي.

"ٻانهن کي موڙيو ۽ ڏگهو ڪريو!" هن تکائيءَ سان چيو. "منهنجي رفتار سان هلندا. هڪ، ٻه، ٽي، چار! هڪ، ٻه، ٽي، چار! شاباس، ڪامريڊو، ٿورو دم ڏيکاريو! هڪ، ٻه، ٽي، چار! هڪ، ٻه، ٽي، چار! . . ".

کنگهه جي دوري واري سور اجا ٻه ونسٽن جي ذهن مان خواب جو اثر پوريءَ طرح نه ڪڍيو هو، ۽ ورزش جي هم آهنگ حرڪتن ان ياد

کي ڪجهه وڌيڪ بحال ڪري ڇڏيو. جيئن هو مشيني انداز ۾ پنهنجون ٻانهون اڳتي پوئتي هلائي رهيو هو، ۽ پنهنجي چهري تي سنجيده خوشيءَ جا تاثرات قائم رکيا هئائين جيڪي فزيڪل جرڪس دوران مناسب سمجهيا ويندا هئا، تيئن هو پنهنجي اوائلي ٻالپڻ جي ڏُنڌلي دور جي يادن ۾ پوئتي وڃڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو. اهو انتهائي مشڪل هو. پنجاهه جي ڏهاڪي جي پوئين حصي کان اڳ سپ ڪجهه ڏُنڌلو هو. جڏهن کي به ظاهري رڪاوٽ نه هجن جن جو اوهان حوالو ڏئي سگهو، ته پوءِ خود اوهان جي زندگيءَ جو خاڪو به پنهنجي چٽائي وجائي ويهندو آهي. اوهان کي وڏا وڏا واقعا ياد ايندا آهن جيڪي شايد ڪڏهن ٿيا ئي نه هجن، اوهان کي واقعن جون تفصيلون ياد هونديون آهن پر انهن جي ماحول کي ٻيهر محسوس نٿا ڪري سگهو، ۽ ڏِگها خالي وٿيون هونديون آهن جن بابت اوهان ڪجهه به چئي نٿا سگهو. تڏهن سپ ڪجهه مختلف هو. ايستائين جو ملڪن جا نالا، ۽ نقشي تي سندن شڪليون به مختلف هيون. مثال طور، ايئر اسٽرپ ون کي انهن ڏينهن ۾ ائين نه سڏيو ويندو هو: ان کي انگلينڊ يا برطانيه چيو ويندو هو، جيتوڻيڪ لنڊن بابت ڪيس پڪ هئي ته ان کي هميشه لنڊن ئي سڏيو ويو هو.

ونسٽن کي ڪو اهڙو وقت پڪ سان ياد نه هو جڏهن سندس ملڪ جنگ ۾ نه هجي، پر اها ڳالهه ظاهر هئي ته سندس ننڍپڻ دوران امن جو هڪ ڏِگهو وقفو ضرور هو، جو ته سندس اوائلي يادن مان هڪ، هوائي حملي جي هئي جنهن هر ڪنهن کي حيران ڪري ڇڏيو هو. شايد اهو اهو وقت هو جڏهن ڪولچيسٽر تي ائٽم بم ڪِريو هو. ڪيس خود حملو ته ياد نه هو، پر ڪيس پنهنجي پيءُ جو هٿ ياد هو جنهن سندس هٿ کي مضبوطيءَ سان جهليو هو، جڏهن اهي تيزيءَ سان زمين جي تمام اونهي اندر واري حصي ڏانهن لهي رهيا هئا، ڦرندڙ ڏاڪڻ تان جيڪا سندن پيرن هيٺ ڪڙڪندي رهي ۽ جنهن نيٺ سندس

تنگن کي ايترو تہ ٽڪائي ڇڏيو هو جو هن پٽڻ ۽ روئڻ شروع ڪيو ۽ ڪين بيهي آرام ڪرڻو پيو. سندس ماءُ، پنهنجي مانيٽي ۽ خواب جهڙي انداز ۾، انهن کان ڪافي پنڌان هلي رهي هئي. هوءَ پنهنجي نئين ڄاول نياڻيءَ کي کڻي رهي هئي — يا شايد اها رڳو ڪمبلن جي هڪ پري هئي جيڪا هن کڻي رکي هئي: ڪيس پڪ نہ هئي تہ ڇا ان وقت سندس پيٽ ڄائي بہ هئي يا نہ. نيٺ اهي هڪ گوڙ ۽ ماٺهن سان سٽيل جاءِ تي نڪتا جنهن بابت ڪيس سمجهہ آئي تہ اها هڪ ٽيوب (زيرِ زمين ريلوي) اسٽيشن هئي.

پٽر جي فرشن تي هر طرف ماٺهو وينل هئا، ۽ ٻيا ماٺهو، هڪٻئي سان ڳٽيل، لوهي پلنگن تي مٿي هيٺ وينل هئا. ونسٽن، سندس ماءُ ۽ پيءُ فرش تي پنهنجي لاءِ جاءِ ڳولي ورتي، ۽ انهن جي ويجهو هڪ پوڙهو مڙس ۽ هڪ پوڙهي عورت گڏوگڏ هڪ پلنگ تي وينا هئا. پوڙهي هڪ چگو ڪارو سوٽ پاتو هو ۽ اڇن وارن تان پوئتي سرڪايل ڪپڙي جي ڪاري ٽوپي؛ سندس چهرو ڳاڙهو لعل هو ۽ اکيون نيريون ۽ ڳوڙهن سان پريل هيون. ڪائنس جن (شراب) جي تيز ڏپ پئي آئي. ائين لڳو پئي جڻ پگهر جي بدران سندس گل مان شراب جو پگهر وهي رهيو هجي، ۽ ڪو اهڙو گمان ڪري سگهيو پئي تہ سندس اکين مان وهندڙ ڳوڙها خود خالص شراب هئا. پر نشي جي معمولي حالت ۾ هئڻ باوجود هو ڪنهن اهڙي حقيقي ۽ اڻ سهپ ڏک هيٺ پيڙجي رهيو هو. پنهنجي ٻاراڻي سمجهہ ۾ ونسٽن سمجهي ورتو تہ ڪو هولناڪ واقعو، ڪا اهڙي ڳالهہ جيڪا بخشش کان مٿانهين هئي ۽ جنهن جو علاج ڪڏهن بہ نہ ٿي سگهيو پئي، اڄا هينئر ئي واقع ٿي هئي. ڪيس اهو بہ لڳو تہ ڪيس خبر آهي تہ اها ڇا هئي. ڪو اهڙو جنهن سان پوڙهو پيار ڪندو هو — شايد ڪا ننڍڙي ڏوهٽي يا پوٽي — ماري وئي هئي.

هر ٿورن منڌن کان پوءِ اهو پوڙهو دهرائيندو رهيو: ”اسان کي انهن تي پروسو نہ ڪرڻ گهربو هو. مان ائين چوندو هئس نہ، ماءِ؟ انهن تي ويساهه ڪرڻ جو هي نتيجو مليو آهي. مان شروع کان ائين پئي چيو. اسان کي انهن بدذاتن تي پروسو نہ ڪرڻ گهربو هو.“ پر اهي ڪهڙا بدذات هئا جن تي کين ويساهه نہ ڪرڻ گهربو هو، اهو هاڻي ونسٹن کي ياد نہ هو.

ان وقت کان وٺي، جنگ حقيقي معنيٰ ۾ لڳاتار جاري هئي، جيتوٽيڪ چٽن لفظن ۾ چئجي تہ اها هميشہ ساڳي جنگ نہ هئي. سندس ٻالپڻ دوران ڪجهہ مهينن تائين خود لنڊن ۾ بي ترتيبيءَ سان گهٽين واري جنگ لڳي هئي، جنهن مان ڪجهہ کيس چٽيءَ ريت ياد هو. پر ان پوري دور جي تاريخ ڳولڻ، يا اهو چوڻ تہ ڪنهن خاص لمحي تي ڪير ڪنهن سان وڙهي رهيو هو، بلڪل ناممڪن هجي ها، چو تہ نہ ڪنهن لکيل رڪارڊ ۾ ۽ نہ ڪنهن زباني ڳالهہ ۾ هاڻوڪي اتحاد ڪانسواءِ ڪنهن ٻئي تعلق جو ذڪر مليو هو. هن گهڙيءَ، مثال طور، 1984ع ۾ (جيڪڏهن اهو 1984 هو)، اوشيانيا جي يوريشيا سان جنگ هئي ۽ ايسٹ ايشيا سان ان جو ناهہ هو. نہ ڪنهن سرڪاري ۽ نہ ئي نجي ڳالهہ ٻولهہ ۾ ڪڏهن بہ اهو تسليم ڪيو ويو هو تہ اهي ٽي طاقتون ڪنهن بہ وقت مختلف صفن ۾ ورهائجي ڇڪيون هيون. حقيقت ۾، جيئن ونسٹن چگهيءَ ريت ڄاڻندو هو، رڳو چار سال اڳ اوشيانيا ايسٹ ايشيا سان جنگ ۾ هو ۽ يوريشيا سان ان جو اتحاد هو. پر اها رڳو هڪ چوريءَ واري ڄاڻ هئي جيڪا وٽس رڳو ان ڪري بچي وئي هئي چو تہ سندس ياداشت تسلي بخش انداز ۾ ضابطي ۾ نہ هئي. سرڪاري طور تي اتحادين جي تبديلي ڪڏهن ٿي ئي نہ هئي. اوشيانيا يوريشيا سان جنگ ۾ هو: تنهنڪري اوشيانيا هميشہ کان وٺي يوريشيا سان جنگ ۾ رهيو هو. وقت جو دشمن هميشہ مڪمل

برائيءَ جي علامت هوندو هو، ۽ ان جو سڏو مطلب اهو هو تہ ان سان ڪو ماضي يا مستقبل جو ناهہ قطعي اڻ ٽيٽي هو.

خوفناڪ ڳالهہ، هن ڏهين هزار ڀيري سوچيو جڏهن هو تڪليف سان پنهنجن ڪلهن کي پوئتي مروڙي رهيو هو (چيلهہ تي هٿ رکي، اهي پنهنجا جسم چيلهہ وٽان ڦيرائي رهيا هئا، اها ورزش جيڪا پنيءَ جي پٽن لاءِ سڻي سمجهي ويندي هئي)— خوفناڪ ڳالهہ اها هئي تہ اهو سڀ ڪجهہ سچ ٻہ ٿي سگهيو پئي. جيڪڏهن پارٽي ماضيءَ ۾ هٿ وجهي ڪنهن واقعي بابت چئي سگهي ٿي تہ: اهو ڪڏهن ٿيو ئي نہ هو— تہ چا اها ڳالهہ، رڳو تشدد ۽ موت کان ٻہ وڌيڪ هولناڪ نہ هئي؟

پارٽيءَ جو چوڻ هو تہ اوشيانيا ڪڏهن ٻہ يوريشيا جو اتحادي نہ رهيو هو. هو، ونسٽن سمٿ، جاٽندو هو تہ اوشيانيا اڃا چار سال اڳ ئي يوريشيا سان اتحاد ۾ هو. پر اها جاڻ ڪٿي موجود هئي؟ رڳو سندس پنهنجي شعور ۾، جنهن کي ٻہ هر حال ۾ جلد فنا ڪيو وڃڻو هو. ۽ جيڪڏهن ٻيا سيئي ان ڪوڙ کي مڃي ونن جيڪو پارٽي لاڳو ڪيو هو — جيڪڏهن سمورا رڪارڊ ساڳي ڳالهہ چون — تہ پوءِ اهو ڪوڙ تاريخ جو حصو بڻجي سچ ٿي ويو. "جيڪو ماضيءَ کي ضابطي ۾ رکي ٿو،" پارٽيءَ جو نعرو هو، "اهو مستقبل تي حڪمراني ڪري ٿو: جيڪو حال تي قابض آهي، اهو ماضيءَ کي ضابطي ۾ رکي ٿو."

۽ تڏهن ٻہ ماضي، پنهنجي فطرت ۾ بدلجندڙ هجڻ باوجود، ڪڏهن ٻہ نہ بدلايو ويو هو. جيڪو ڪجهہ هاڻي سچ هو، اهو ازل کان ابد تائين سچ هو. اهو تمام سادو هو. رڳو ايترو گهربل هو تہ پنهنجي ئي ياداشت مٽان فتن ۽ سوين جو هڪ اڻ ڪٽ سلسلو قائم رهي. اهي ان کي 'حقيقت تي ڪنٽرول' (ريئلٽي ڪنٽرول) سڏيندا هئا: نيوسپيڪ ۾ ان کي 'ڊبل ٿنڪ' چيو ويندو هو.

"آرام سان بيهو!" استادڻ ٿوري نرمائيءَ سان چيو.

ونسٽن پنهنجون ٻانهون پاسن تي ڪيرايون ۽ سستيءَ سان پنهنجن ڦڦڑن کي هوا سان ڀريو. سندس ذهن ڊبل ٽنڪ جي پليليان واري دنيا ۾ هليو ويو. ڇاڪاڻ ۽ نه ڇاڪاڻ، مڪمل سچائيءَ کان باخبر رهندي به سڀني نموني گهڙيل ڪوڙ ڳالهائڻ، هڪ ئي وقت اهڙا به خيال رکڻ جيڪي هڪٻئي کي رد ڪندا هجن، انهن کي متضاد سمجهندي به ٻنهي تي يقين رکڻ، منطق خلاف منطق استعمال ڪرڻ، اخلاقيات کي رد ڪندي به ان جي دعويٰ ڪرڻ، اهو مڃڻ ته جمهوريت ناممڪن هئي ۽ پارٽي جمهوريت جي محافظ هئي، جيڪو وساريڻ ضروري هجي ان کي وساري ڇڏڻ، ۽ وري جڏهن گهرج هجي ته ان کي يادن مان واپس آڻڻ، ۽ پوءِ فوري طور ٻيهر وساري ڇڏڻ: ۽ سڀ کان وڌيڪ هي ته، ساڳي عمل کي خود ان ئي عمل مٿان لاڳو ڪرڻ. اها هئي انتها درجي جي نزاڪت: شعوري طور بي شعوري پيدا ڪرڻ، ۽ پوءِ وري، هپنٽزم جي ان عمل کان به اڳواڪ ٿي وڃڻ جيڪو اوهان هينئر ئي ڪيو هو. ايستائين جو 'ڊبل ٽنڪ' جي لفظ کي سمجهڻ لاءِ به ڊبل ٽنڪ جي ئي استعمال جي ضرورت هئي.

استادڻ ڪين وري هوشيار رهڻ لاءِ سڏ ڪيو. "۽ هاڻي اچو ته ڏسون ته اسان مان ڪير پنهنجن پيرن جي آڱرين کي هٿ لائي سگهي ٿو!" هن جوش سان چيو. "سڀ سنئون چيلهه وڻان جهڪو، ڪامريڊو. هڪ-ٻه! هڪ-ٻه! . . ."

ونسٽن کي هن ورزش کان سخت نفرت هئي، جيڪا سندس ڪڙين کان وٺي چتن تائين تيز سور پهچائيندي هئي ۽ اڪثر ڪنگهه جي هڪ ٻئي دوري تي ختم ٿيندي هئي. سندس خيالن مان اڃ سڪون وارو مزو نڪري ويو. ماضي، هن سوچيو، رڳو بدلايو نه ويو هو، پر حقيقت ۾ ناس ڪيو ويو هو. ڇو ته اوهان پنهنجي ياداشت کان ٻاهر کو به رڪارڊ نه هجڻ جي حالت ۾ سڀ کان چٽي حقيقت به ڪيئن ثابت ڪري سگهو ٿا؟ هن ياد ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ته ڪهڑي سال

۾ هن پهريون پيرو ’بگ برادر‘ جو ذڪر ٻڌو هو. هن سمجهيو ته اهو ست واري ڏهاڪي ۾ ڪنهن وقت هوندو، پر پڪ سان چوڻ ناممڪن هو. پارٽيءَ جي تاريخن ۾ يقيناً، بگ برادر انقلاب جي اوائل ڏينهن کان ئي ان جو اڳواڻ ۽ محافظ طور ظاهر ٿيندو رهيو هو. سندس ڪارنامن کي وقت ۾ آهستي آهستي ايترو پوئتي وڌايو ويو هو جو اهي چالیهن ۽ ٿيهن واري ڏهاڪي جي افسانوي دنيا تائين وڃي پهتا هئا، جڏهن سرمائيدار پنهنجن عجيب گول نلڪيدار ٽوپين ۾ اڃا لنڊن جي گهٽين مان وڏين چمڪندڙ موٽر ڪارن يا شيشن واري گهوڙا گاڏين ۾ سوار ٿي گهمندا هئا. اها ڄاڻ جي ڪا واهه نه هئي ته ان ڏند ڪٿا مان ڪيترو حصو سچ هو ۽ ڪيترو من گهڙت. ونسٽن کي اها تاريخ بہ ياد نہ هئي جڏهن خود پارٽي وجود ۾ آئي هئي. هن کي يقين نہ هو تہ هن 1960ع کان اڳ ’انگسوس‘ (Ingsoc) جو لفظ ٻڌو بہ هو، پر ممڪن هو تہ ان جي پراڻي ٻولي (اولڊ اسپيڪ) واري شڪل ۾ —— يعني ’انگريزي سوشلزم‘ جي روپ ۾ —— اهو ان کان اڳ هلندڙ رهيو هجي. سڀ ڪجهه ڪوهيڙي ۾ غائب ٿي ويو هو. ڪڏهن ڪڏهن، يقينن، اوهان ڪنهن واضع ڪوڙ تي آڱر رکي سگهندا هئا. مثال طور، اهو سچ نہ هو، جيئن پارٽي جي تاريخي ڪتابن ۾ دعويٰ ڪئي وئي هئي، تہ هوائي جهاز پارٽي ايجاد ڪيا هئا. ڪيس پنهنجي ابتدائي ٻالپڻ کان ئي جهاز ياد هئا. پر اوهان ڪجهه بہ ثابت نٿي ڪري سگهيا. ڪڏهن بہ ڪو ثبوت نہ بچيو هو. سڃي زندگيءَ ۾ رڳو هڪ پيرو هن پنهنجن هٿن ۾ هڪ تاريخي حقيقت کي ڪوڙو ثابت ڪرڻ جو پڪو دستاويزي ثبوت جهليو هو. ۽ ان موقعي تي ——

”سمٿ!“ ٽيلي اسڪرين مان تکي ۽ ڪڙڪندڙ آواز رڙ ڪئي.

”6079 سمٿ ڊبليو.! ها، تون ئي! مهرباني ڪري اڃا هيٺ جهڪو! تون ان کان بهتر ڪري سگهين ٿو. تون ڪوشش ئي نٿو ڪرين. اڃا

هيٺ، مهرباني ڪري! ها، هي بهتر آهي، ڪامريڊ. هاڻي سڄو دستو، آرام سان بيهي رهو ۽ مون ڏانهن ڏسو.“

ونسٽن جي سڄي جسم مان اوچتو گرم پگهر ڦٽي نڪتو. سندس چهرو مڪمل طور بي تاثر رهيو. مايوسي ڪڍهن به ظاهر نه ڪريو! ناراضپو ڪڍهن به ظاهر نه ڪريو! اکين جو هڪ پَلڪ به اوهان جو راز فاش ڪري سگهي ٿو. هو بينو ڏسندو رهيو جڏهن استادڻ پنهنجون ٻانهون مٿي مٿي ڪنيون ۽ — ڪو نهايت سهڻي نموني نٽو ڇئي سگهي، پر بيحد صفائيءَ ۽ چستي سان — هيٺ جهڪي پنهنجي آڱرين جا پهريان جوڙ پيرن جي آڱرين هيٺ دٻائي رکيا.

”ڏسو، ڪامريڊو! مان اوهان کي بلڪل ائين ڪندي ڏسڻ چاهيان ٿي. وري مون ڏانهن ڏسو. مان اوٽيتاليهن سالن جي آهيان ۽ مون کي چار ٻار آهن. هاڻي ڏسو.“ هوءَ وري هيٺ جهڪي پئي. ”ڏسو، منهنجا گوڏا نٽا مڙن. جيڪڏهن اوهان چاهيو ته اوهان سي ائين ڪري سگهو ٿا،“ هن پاڻ کي سڌو ڪندي وڌيڪ چيو. ”پنجيتاليهن سالن کان گهٽ عمر وارو ڪو به ماڻهو پنهنجي پيرن جي آڱرين کي ڇُهڻ جي پوري صلاحيت رکي ٿو. اسان سيني کي پهرين صف ۾ وڙهڻ جو شرف حاصل ناهي، پر گهٽ ۾ گهٽ اسان سي پاڻ کي چست ۽ تندرست ته رکي سگهون ٿا. مالابار محاذ تي اسان جي جوانن کي ياد ڪريو! ۽ ترندڙ قلعن ۾ ملاحن کي! رڳو سوچيو ته انهن کي ڇا ڪجهه برداشت ڪرڻو پوي ٿو. هاڻي وري ڪوشش ڪريو. اها ڳالهه بهتر آهي، ڪامريڊ، اها گهڻي بهتر آهي،“ هن حوصلي افزائي ڪندي چيو، جڏهن ونسٽن، هڪ زوردار جهٽڪي سان، گوڏا موڙڻ کان سواءِ، ڪيترن ئي سالن کان پوءِ پهريون پيرو پنهنجن پيرن جي آڱرين کي ڇُهڻ ۾ ڪامياب ٿي ويو.

باب چوڻون

هڪ اونهي ۽ اڀ جاتي ٽڏي ساهه سان، جنهن کي ڏينهن جو ڪم شروع ٿيڻ وقت ٽيلي اسڪرين جي ويجهڙائي ۾ ڪيس کڻڻ کان روڪي نه سگهندي هئي، ونسٽن اسپيڪ رائيٽ (Speakwrite) پاڻ ڏانهن ڇڪيو، ان جي مائوتهه پيس تان مٿي ڦوڪي صفا ڪئي، ۽ پنهنجو چشمو پاتو. پوءِ هن ڪاغذ جا چار ننڍڙا ويڙهيل ٽڪرا، جيڪي اڳ ۾ ئي سندس ميز جي ساڄي پاسي واري نيوميٽڪ ٽيوب مان نڪري ڪريا هئا، کولي ڪلپ ڪري گڏ ڪيا.

ڪيوبيڪل (ننڍي ڪمري) جي ڀتين ۾ ٽي سوراخ هئا. اسپيڪ رائيٽ جي ساڄي پاسي لکيل نيابن لاءِ هڪ ننڍي نيوميٽڪ ٽيوب هئي، کاٻي پاسي اخبارن لاءِ هڪ وڏي ٽيوب هئي؛ ۽ پاسي واري ڀت ۾، ونسٽن جي هٿ جي پهچ اندر، تارن واري جاريءَ سان محفوظ ٽيل هڪ ڊگهو ويڪرو سوراخ هو. اهو آخري سوراخ ردي ڪاغذن کي ضايع ڪرڻ لاءِ هو. اهڙا سوراخ پوري عمارت ۾ هزارن يا ڏهن هزارن جي تعداد ۾ موجود هئا، نه رڳو هر ڪمري ۾ پر هر راهداريءَ ۾ ٻه ٽوري ٽوري وچوٽيءَ تي هئا. ڪنهن نامعلوم سببن جي ڪري انهن کي "ياداشت جا سوراخ" (Memory holes) سڏيو ويندو هو. جڏهن ڪنهن کي خبر پوندي هئي ته ڪو ٻه دستاويز تلف ٿيڻو آهي، يا ڪنهن کي ڪو ردي ڪاغذ جو ٽڪرو پيل ڏسڻ ۾ ايندو هو، ته ويجهي ياداشت واري سوراخ جو ڍڪڻ مٿي کڻي ان کي اندر اڇلائڻ هڪ خودڪار عمل هو، جتان اهو گرم هوا جي تيز وهڪري ذريعي عمارت جي اونهن لڪل حصن ۾ موجود وڏين ٻٽين ڏانهن اڏامي ويندو هو.

ونسٽن ڪاغذ جي انهن ڇڻ ٽڪرن جو جائزو ورتو جيڪي هن کولي پڌرا ڪيا هئا. هر هڪ ۾ رڳو هڪ يا ٻن سٽن جو نيابو هو، جيڪو مختصر اصطلاحن تي مشتمل هو—حقيقت ۾ نيوسپيڪ

(Newspeak) نہ هو، پر گهٽي ياڳي نيوسپيڪ جي لفظن تي ٻڌل هو—جيڪو وزارت جي اندروني مقصدن لاءِ استعمال ٿيندو هو. اهي هن ريت هئا:

ٽائيمز 17.3.84 بي بي تقرير غلط رپورٽ آفريڪا درست ڪريو

ٽائيمز 19.12.83 اڳڪٿيون 3 وائي پي چوٽين ٽماهي 83 ڇپائيءَ جون غلطيون تصديق ڪريو موجوده پرچو

ٽائيمز 14.2.84 منپلينٽي غلط اقتباس چاڪليٽ درست ڪريو

ٽائيمز 3.12.83 رپورٽنگ بي بي ڊي آردر ڊبل پلس اڻ وڻندڙ حوالا غير ماڻهو مڪمل طور ٻيهر لکو جمع ڪرايو فائيل ڪرڻ کان اڳ

هڪ هلڪي اطمينان جي احساس سان ونسٽن چوٽين نيايي کي هڪ پاسي رکي ڇڏيو. اهو هڪ پيچيده ۽ ذميواريءَ وارو ڪم هو ۽ بهتر هو ته ان کي آخر ۾ نبيريو ويجي. باقي ٽي روايتي معاملا هئا، جيتوڻيڪ ٻئي نيايي جو مطلب انگن اکرن جي بيزار ڪندڙ فهرستون اٽلائڻ پٽلائڻ هوندو.

ونسٽن ٽيلي اسڪرين تي 'پراڻا پرچا' ڊائل ڪري 'دي ٽائيمز' جا لاڳاپيل پرچا گهرايا، جيڪي رڳو ڪجهه منٽن جي دير کان پوءِ نيوميٽڪ ٽيوب مان ترڪي ٻاهر نڪري آيا. هن کي مليل نيايين جو تعلق انهن مضمونن يا خبرن سان هو جن کي ڪنهن نہ ڪنهن سبب جي ڪري تبديل ڪرڻ، يا سرڪاري ٻوليءَ موجب، درست (rectify) ڪرڻ ضروري سمجهيو ويو هو. مثال طور، سترهن مارچ واري 'دي ٽائيمز' مان ظاهر ٿيو هو ته بگ برادر (Big Brother) گذريل ڏينهن واري پنهنجي تقرير ۾ اڳڪٿي ڪئي هئي ته ڏکڻ هندستان جو محاذ پرامن رهندو پر يوروشين فوج جلد ئي اتر آفريڪا ۾ حملو ڪندي. حقيقت ۾ ائين ٿيو جو يوروشين هاءِ ڪمانڊ پنهنجو حملو ڏکڻ هندستان تي ڪيو ۽ اتر آفريڪا کي ڇڏي ڏنو. تنهن ڪري اهو ضروري هو ته بگ برادر جي تقرير جو هڪ پيراگراف اهڙي نموني سان ٻيهر لکيو وڃي جيئن ائين

لڳي ته هن اها ئي اڳڪٿي ڪئي هئي جيڪا حقيقت ۾ واقع ٿي هئي. يا وري، اٺويهين ڊسمبر واري ’دي ٽائيمز‘ ۾ 1983 جي چوٽين ٽماهي دوران واهپيدار شين جي پيداوار بابت سرڪاري اڳڪٿيون شايع ٿيون هيون، جيڪا نائين ٽن سالن واري رٿا (Ninth Three-Year Plan) جي ڇهين ٽماهي ۾ هئي. اڇوڪي پرچي ۾ حقيقي پيداوار جو بيان موجود هو، جنهن مان پڌرو ٿيو ته اڳڪٿيون هر لحاظ کان انتهائي غلط هيون. ونسٽن جو ڪم اصل انگن اکرن کي نئين انگن اکرن مطابق درست ڪرڻ هو ته جيئن اهي هڪٻئي سان نهڪي اچن. ٽئين نياپي جو تعلق هڪ تمام معمولي غلطيءَ سان هو جيڪا ٻن منٽن اندر حل ٿي سگهي پئي. اجا ويجهڙائيءَ ۾ يعني فيبروريءَ ۾ وزارتِ فراواني (Ministry of Plenty) هڪ واعدو (سرڪاري لفظن ۾ ”واضح عهد“) ڪيو هو ته 1984 دوران چاڪليٽ جي راشن ۾ ڪا به گهٽتائي نه ڪئي ويندي. حقيقت ۾، جيئن ونسٽن کي خبر هئي، هلندڙ هفتي جي آخر ۾ چاڪليٽ جو راشن ٽيهن گرامن مان گهٽائي ويهه گرام ڪيو وڃڻو هو. رڳو اها ضرورت هئي ته اصل واعدي جي جاءِ تي هڪ ڇتاءُ شامل ڪيو وجي ته شايد اپريل ۾ ڪنهن وقت راشن گهٽائڻو پوي.

جيئن ئي ونسٽن هر هڪ نياپي کي نبيريو، هن پنهنجون اسپيڪ رائيٽ ذريعي تيار ڪيل ترميمون ’دي ٽائيمز‘ جي لاڳاپيل ڪاپيءَ سان ڳنڍيون ۽ انهن کي نيوميٽڪ ٽيوب ۾ ڏکي ڇڏيو. پوءِ، اڻ ڄاتي طور تقريبن خودڪار نموني، هن اصل نياپي ۽ پنهنجي ناهيل نوٽس کي مهٽي گهنجائي، باهه جي لپيٽ ۾ اڇڻ لاءِ ياداشت واري سوراخ ۾ اڇلائي ڇڏيو.

ان اڻ ڏٺي اڏول جاڙي ۾ ڇا ٿيندو هو جتي هي نيوميٽڪ ٽيوبون ويندیون هيون، ان جي ڪيس پوري ڄاڻ نه هئي، پر اها ڳالهه مجموعي طور سندس سمجهه ۾ ايندي هئي. جيئن ئي ’دي ٽائيمز‘ جي ڪنهن خاص پرچي ۾ گهربل سموريون ترميمون گڏ ۽ ترتيب ڏنيون ويندیون

هيون، اهو پرچو ٻيهر ڇپبو هو، اصل ڪاپي کي تلف ڪيو ويندو هو، ۽ ان جي جاءِ تي درست ڪيل ڪاپي فائيلن ۾ رکي ويندي هئي. تبديليءَ جو هي لڳاتار سلسلو رڳو اخبارن تائين محدود نہ هو، پر ڪتابن، رسالن، پمفليٽن، پوسٽرن، اشتهارن، فلمن، سائونڊ ٽريڪن، ڪارٽونن، تصويرن—غرض هر ان لٽريچر يا دستاويز تي لاڳو ٿيندو هو جنهن جي ڪا سياسي يا نظرياتي اهميت ٿي سگهي ٿئي. ڏينهون ڏينهن، بلڪ منٽ بہ منٽ، ماضيءَ کي موجوده وقت مطابق نئون ٻڌايو ويندو هو. هن طريقي سان پارٽيءَ پاران ڪيل هر اڳڪٿي کي دستاويزي ثبوتن ذريعي صحيح ثابت ڪري سگهبو هو، ۽ نہ ئي ڪا اهڙي خبر، يا راءِ جو اظهار، جيڪو وقت جي گهرجن سان ٽڪرائيندو هجي، رڪارڊ تي باقي رهڻ ڏنو ويندو هو. سڄي تاريخ هڪ لکيل تختي (palimpsest) وانگر هئي، جنهن کي گهربل ضرورت مطابق صاف ڪري ٻيهر لکيو ويندو هو. ڪم ٿيڻ کان پوءِ ڪنهن بہ صورت ۾ اهو ثابت ڪرڻ ممڪن ئي نہ هو تہ ڪا ناهه نوهه يا جعلسازي ٿي آهي. رڪارڊ ڊپارٽمينٽ جو سڀ کان وڏو سيڪشن، جيڪو ونسٽن واري سيڪشن کان تمام گهڻو وڏو هو، رڳو انهن ماڻهن تي مشتمل هو جن جو ڪم رڳو اهڙن سمورن ڪتابن، اخبارن ۽ ٻين دستاويزن کي ڳولي گڏ ڪرڻ هو جن جي جاءِ تي نوان دستاويز اچي چڪا هئا ۽ جن کي ساڙي ختم ڪرڻو هو. 'دي ٽائيمز' جو ڪو اهڙو پرچو، جيڪو شايد سياسي لاڳاپن ۾ تبديلين يا بگ برادر جي غلط اڳڪٿين سبب درجن ڀيرا ٻيهر لکيو ويو هجي، اجا بہ اصل تاريخ سان ئي فائيلن ۾ موجود هوندو هو، ۽ ان جو انڪار ڪرڻ لاءِ ٻي ڪا بہ ڪاپي دنيا ۾ موجود نہ رهندي هئي. ڪتابن کي بہ بار بار گهرائي ٻيهر لکيو ويندو هو، ۽ بنا ڪنهن اعتراف جي ٻيهر جاري ڪيو ويندو هو تہ انهن ۾ ڪا تبديلي ڪئي وئي آهي. ايستائين جو ونسٽن کي ملندڙ لکيل هدايتون بہ، جن کي هو ڪم پورو ٿيڻ شرط ئي ضايع ڪري ڇڏيندو هو، ڪڏهن بہ اها ڳالهه ظاهر نہ ڪنديون هيون تہ ڪا

جعلسازي ڪئي پئي وڃي: انهن ۾ هميشه اهڙو حوالو هوندو هو جڙ صحت ۽ سچائيءَ جي خاطر غلطين، ڪوتاهين يا غلط حوالن کي سڌاري درست ڪيو پيو وڃي.

پر حقيقت ۾، هن وزارتِ فراواني جي انگن اکرن کي درست ڪندي سوچيو، اهو ڪم جعلسازي ۾ نه هو. اهو رڳو بي معنيٰ ڳالهين جي جاءِ تي بي بي معنيٰ ڳالهه متائڻ برابر هو. اڪثر مواد، جنهن سان توهان جو واسطو پوندو هو، ان جو حقيقي دنيا سان پري پري تائين ڪو به تعلق نه هوندو هو، بلڪ ائين به نه جيئن ڪنهن سڌي ڪوڙ ۾ هوندو آهي. انگ اکر پنهنجي اصل شڪل ۾ به ايترا ئي فرضي ۽ خيالي هئا جيترا پنهنجي تبديل ٿيل شڪل ۾. اڪثر وقت توهان کان اها ئي اميد ڪئي ويندي هئي ته توهان انهن کي پنهنجي دماغ مان گهڙي وڃو. مثال طور، وزارتِ فراواني جي اڳڪٿي ۾ ٿماهي لاءِ بوٽن جي پيداوار جو اندازو 45 ملين جوڙا لڳايو ويو هو. حقيقي پيداوار62 ملين ٻڌائي وئي. ونسٽن، بهرحال، اڳڪٿي کي ٻيهر لکندي ان انگ کي گهٽائي 55 ملين ڪري ڇڏيو، ته جيئن روايتي دعويٰ کي برقرار رکي سگهجي ته حدف کان وڌيڪ پيداوار ٿي آهي. بهرحال، 62 ملين وارو انگ 55 ملين يا 145 ملين کان ڪو وڌيڪ سچ جي ويجهو نه هو. گهٽو امڪان اهو هو ته سرسري طور ڪو به بوٽ پيدا نه ٿيو هجي. ان کان به وڌيڪ ممڪن ڳالهه اها هئي ته ڪنهن کي خبر ئي نه هئي ته ڪيترا بوٽ تيار ٿيا آهن، نه ئي ڪنهن کي ان جي پرواهه هئي. رڳو اها ڄاڻ هئي ته هر ٿماهي ۾ ڪاغذن تي بوٽن جا بي پناهه انگ اکر ناهيا ويندا هئا، جڏهن ته شايد اوشيانا (Oceania) جي اڌ آبادي پير اگهاڙي گهمندي هئي. ۽ ائين ئي هر ننڍي توڙي وڏي رڪارڊ ٿيل حقيقت سان ٿيندو هو. هر شيءِ اهڙي پرچاوان واري دنيا ۾ غائب ٿيندي وئي جتي، نيٺ، سال جي تاريخ به غير يقيني بڻجي وئي هئي.

ونسٽن هال جي ٻئي پاسي نهاريو. سامهون واري ڪيوبيڪل ۾ ٽلوٽسن (Tillotson) نالي هڪ ننڍڙو، سنجيده، گهاٽي ڪاڏيءَ وارو ماڻهو لڳاتار ڪم ڪري رهيو هو، جنهن جي گوڏي تي وريل اخبار رکيل هئي ۽ هن جو وات اسپيڪ رائيٽ جي مائوتهه پيس جي بلڪل ويجهو هو. هو ائين پيو لڳو جڙ هو پنهنجي ۽ ٽيلي اسڪرين وچ ۾ ٽيندڙ ڳالهه ٻولهه کي راز ۾ رکڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هجي. هن مٿي ڏنو، ۽ سندس چشمي ونسٽن ڏانهن دشمنيءَ ڀري روشني وڃائي. ونسٽن مشڪل سان ئي ٽلوٽسن کي سجاڻيندو هو، ۽ ڪيس کا به خبر نه هئي ته هو ڪهڙي ڪم تي لڳل هو. رڪارڊز ڊپارٽمينٽ جا ماڻهو پنهنجي ڪم بابت آسانيءَ سان نه ڳالهائيندا هئا. ان ڊگهي، درين ڪانسواءِ هال ۾، جتي ڪيوبيڪلز جون به قطارون هيون ۽ ڪاغذن جي مسلسل ڪڙڪاٽ ۽ اسپيڪ رائيٽس ۾ ماڻهن جي ڀڻ ڀڻ هئي، اتي گهٽ ۾ گهٽ هڪ درجن اهڙا ماڻهو هئا جن جا نالا به ونسٽن کي معلوم نه هئا، جيتوڻيڪ هو ڪين روزانو راهدارين ۾ ڊوڙندي يا ٻن منٽن واري نفرت (Two Minutes Hate) دوران هٿ لوڏيندي ڏسندو هو. هو ڄاڻندو هو ته سندس پرسان واري ڪيوبيڪل ۾ ناسي وارن واري ننڍي قد واري عورت ڏينهن رات محنت ڪندي رهندي هئي، رڳو انهن ماڻهن جا نالا اخبارن مان ڳولي ڊليٽ ڪرڻ لاءِ جيڪي غائب (vaporized) ٿي چڪا هئا ۽ ان کري سمجهيو ويندو هو ته اهي ڪڏهن هئا ئي ڪونه. هن ڪم ۾ هڪ مناسب ڳالهه به هئي، چو ته سندس پنهنجو مڙس به ٻه سال اڳ غائب ٿي ويو هو. ۽ ڪجهه ڪيوبيڪلز پري ايمپل فورٿ (Ampleforth) نالي هڪ نهٺو، غير موثر ۽ خوابن ۾ گم رهندڙ شخص، جنهن جا ڪن تمام گهٽا وارن وارا هئا ۽ شاعريءَ جي وزن ۽ قافين کي ملائڻ جو شاندار هنر رکندو هو، انهن نظمن جا بگڙيل نسخا—جن کي "حتمي متن" (definitive texts) سڏيو ويندو هو—ناهڻ ۾ رڌل هو، جيڪي نظرياتي لحاظ کان قابلِ اعتراض بنجي چڪيون هيون، پر ڪنهن نه ڪنهن سبب جي ڪري

انهن کي شاعريءَ جي مجموعن ۾ برقرار رکڻو هو. ۽ لڳ ڀڳ پنجاهه پورهيتن وارو هي هال، رڪارڊز ڊپارٽمينٽ جي وڏي پيچيدگيءَ ۾ رڳو هڪ ننڍڙو سب سيڪشن، جڏ ته هڪ اڪيلو جيوگهرڙو هو. ان کان ٻاهر، مٿي ۽ هيٺ ڪارڪنن جا اڻ ڳڻيا هجوم هئا جيڪي ناقابلِ تصور قسمن جي ڪمن ۾ رڌل هئا. اتي وڏا ڇپائي جا ڪارخانا هئا جن ۾ سب ايڊيٽر، خطاطي ۽ ٽائپوگرافي جا ماهر، ۽ نقلي تصويرون ناهڻ لاءِ جديد اسٽوڊيوز هئا. اتي ٽيلي-پروگرامن وارو سيڪشن هو جنهن ۾ انجنيئر، پروڊيوسر ۽ آواز جي هوبهو نقل ڪرڻ لاءِ خاص چوندڙ اداڪارن جون ٽيمون هيون. اتي ريفرنس ڪلارڪن جا اڻ ڪٽ لشڪر هئا جن جو ڪم رڳو اهڙن ڪتابن ۽ رسالن جون فهرستون تيار ڪرڻ هو جن کي واپس گهرائڻو هو. اتي وسيع گودام هئا جتي درست ڪيل دستاويز محفوظ ڪيا ويندا هئا، ۽ لڪل بنيون هيون جتي اصل ڪاپين کي باهه ۾ ساڙيو ويندو هو. ۽ ڪٿي نه ڪٿي، مڪمل طور تي گمنام، اهي هدايتڪار دماغ هئا جيڪي هن سموري ڪوشش کي منظم ڪندا هئا ۽ اهڙيون پاليسيون ناهيندا هئا جن جي ڪري اهو ضروري ٿي ويندو هو ته ماضيءَ جو هي حصو محفوظ رهي، اهو حصو ناهه ٿوهه ڪيو وڃي، ۽ ٽيون حصو مڪمل طور تي مٽائي نيست ۽ نابود ڪيو وڃي.

۽ سڀ پڇو ته، رڪارڊز ڊپارٽمينٽ پڻ وزارتِ سچائي (Ministry of Truth) جي هڪ ئي شاخ هئي، جنهن جو بنيادي ڪم ماضيءَ کي نئين سر تعمير ڪرڻ نه، پر اوشيانا جي شهرين کي اخبارون، فلمون، نصابي ڪتاب، ٽيلي اسڪرين پروگرام، ڊراما، ناول—هر قسم جي ڄاڻ، هدايت يا وندر مهيا ڪرڻ هو، چاهي اهو ڪو مجسمو هجي يا ڪو نعرو، ڪا غزل هجي يا ڪو حياتياتي مقالو، ٻارن جي الفابيٽ جو ڪتاب هجي يا نيوسپيڪ جي ڊڪشنري. ۽ وزارت کي نه رڳو پارٽيءَ جون بي پناهه ضرورتون پوريون ڪرڻيون هيون، پر هي سڄو عمل هينئين سطح تي پرولیتاريا (عام پورهيت طبقي) جي فائدي لاءِ ۽

ورجائڻو هو. هتي عوامي لٽريچر، موسيقي، ڊرامي ۽ عام وندر سان لاڳاپيل الڳ الڳ شعبن جو هڪ سڄو سلسلو هو. هتي اهڙيون بيڪار اخبارون تيار ڪيون ويندیون هيون جن ۾ راندين، ڏوهن ۽ علم نجوم کان سواءِ تقريبن ڪجهه به نه هوندو هو، سستا سنسني خيز پنجن سينٽن وارا ناول، جنس سان پريل فلمون، ۽ جذباتي گيت جيڪي مڪمل طور تي مشيني نموني هڪ خاص قسم جي رنگين تصويري اوزار ذريعي تيار ٿيندا هئا جنهن کي "ورسي فيڪيٽر" (versificator) چيو ويندو هو. هتي هڪ الڳ سب سيڪشن به هو—نيوسپيڪ ۾ ان کي پورنو سيڪ (Pornosec) سڏيو ويندو هو—جيڪو انتهائي گهٽ درجي جي فحاشي پيدا ڪرڻ ۾ رڌل هو، جيڪا سيل بند پيڪيٽن ۾ موڪلي ويندي هئي ۽ جنهن کي ڏسڻ جي اجازت پارٽيءَ جي ڪنهن به ميمبر کي نه هئي، سواءِ انهن جي جيڪي ان تي ڪم ڪندا هئا.

ونسٽن جي ڪم دوران ٽي نياپا نيوميٽڪ ٽيوب مان نڪري آيا هئا، پر اهي سادا معاملا هئا، ۽ هن انهن کي بن منٽن واري نفرت جي مداخلت کان اڳ ئي نبيري ڇڏيو هو. جڏهن نفرت وارو عمل پورو ٿيو، هو پنهنجي ڪيوبيڪل ڏانهن موٽي آيو، پنهنجي شيلف تان نيوسپيڪ جي ڊڪشنري ڪنئي، اسپيڪ رائيٽ کي هڪ پاسي ڪيو، پنهنجو چشمو صفا ڪيو، ۽ صبح واري پنهنجي بنيادي ڪم ڏانهن ڌيان ڏنائين.

ونسٽن جي زندگيءَ ۾ سڀ کان وڏي خوشي سندس ڪم ۾ هئي. ان جو وڏو حصو بيزار ڪندڙ روزمره جو ڪم هو، پر ان ۾ ڪڏهن ڪڏهن اهڙا مشڪل ۽ پيچيده ڪم به شامل هوندا هئا جو توهان انهن ۾ ائين گم ٿي ويندا هئا جڙ ڪنهن رياضيءَ جي مسئلي جي اونهائين ۾ گم ٿي ويا هجو—جعلسازيءَ جا اهڙا نازڪ ٽڪرا جن ۾ توهان جي رهنمائي لاءِ انگسوڪ (Ingsoc) جي اصولن جي جاڻ ۽ ان اندازي کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه هوندو هو ته پارٽي توهان کان چا چوائڻ چاهي ٿي. ونسٽن اهڙن ڪمن ۾ هوشيار هو. ڪڏهن ڪڏهن ڪيس 'دي ٽائيمز' جا

مکيه ادارتي مضمون ۾ درست ڪرڻ لاءِ ڏنا ويندا هئا، جيڪي مڪمل طور تي نيوسپيڪ ۾ لکيل هوندا هئا. هن اهو نياپو ڪوليو جيڪو هن اڳ ۾ هڪ پاسي رکي ڇڏيو هو. ان ۾ لکيل هو:

ٽائيمز 3.12.83 رپورٽنگ بي بي ڊي آر‌ڊر ڊبل پلس اڻ وڻندڙ حوالا غير ماڻهو مڪمل طور ٻيهر لکو جمع ڪرايو فائيل ڪرڻ کان اڳ

اولڊ اسپيڪ (يا معياري انگريزي) ۾ ان جو مفهوم هيئن ڪجي سگهجي ٿو:

3 ڊسمبر 1983 واري 'ڊي ٽائيمز' ۾ بگ برادر جي آرڊر آف ڊي ڊي (ڏينهن جو فرمان) جي رپورٽنگ انتهائي اڻ وڻندڙ آهي ۽ ان ۾ اهڙن ماڻهن جا حوالا آهن جيڪي وجود نٿا رکن. ان کي مڪمل طور ٻيهر لکو ۽ فائيل ڪرڻ کان اڳ پنهنجو مسودو اعليٰ عملدارن کي پيش ڪريو.

ونسٽن اعتراض هيٺ آيل مضمون کي غور سان پڙهيو. بگ برادر جو آرڊر آف ڊي ڊي خاص طور تي ايف ايف سي سي (FFCC) نالي هڪ اداري جي ڪم جي واکاڻ لاءِ وقف هو، جيڪو ترندڙ قلعن (Floating Fortresses) ۾ موجود ملاحن کي سگريٽ ۽ ٻيون سهولتون فراهم ڪندو هو. انر پارٽيءَ جي هڪ نمايان ميمبر، ڪامريڊ وڊَرز (Comrade Withers) کي خاص ذڪر لاءِ چونڊيو ويو هو ۽ ڪيس هڪ تمغو، آرڊر آف ڪانسپيڪوئس ميرٽ، سيڪنڈ ڪلاس (Order of Conspicuous Merit, Second Class) ڏنو ويو هو.

ٽن مهينن کان پوءِ بغير ڪو سبب ٻڌائڻ جي ايف ايف سي کي اوچتو ٽوڙي ڇڏيو ويو. اندازو لڳائي پئي سگهيو ته وڊَرز ۽ سندس ساٿي هاڻي عتاب هيٺ هئا، پر پريس يا ٽيلي اسڪرين تي ان معاملي جي ڪا رپورٽ نه آئي هئي. اها اميد پڻ هئي، جو ته سياسي ڏوهارين تي سرعام ڪيس هلائڻ يا عوامي سطح تي نندڻ غير معمولي هو. هزارين ماڻهن جي صفائي واريون وڏيون تحريڪون، غدارن ۽ فڪري

ڏوهارين جا کليل کيس، جيڪي پنهنجي ڏوهن جو ذلت آميز اعتراف ڪندا هئا ۽ پوءِ کين ڦاهي ڏني ويندي هئي، اهي خاص نمائشون هوندیون هيون جيڪي ٻن سالن ۾ هڪ ڀيري کان وڌيڪ نہ ٿيندیون هيون. عام طور تي، جن ماڻهن پارٽيءَ جي ناراضگي مول ورتي هئي، اهي رڳو غائب ٿي ويندا هئا ۽ وري ڪڏهن ب انهن جو ڪو ڏس پتو نہ پوندو هو. ڪنهن کي ڪڏهن ب ان ڳالهه جو ذرو ب پتو نہ پوندو هو تہ انهن سان ڇا ٿيو. ڪن حالتن ۾ شايد اهي مئا ب نہ هجن. شايد ونسٽن جي ذاتي سجاڻپ وارا ٿيهه کن ماڻهو، پنهنجي والدين کي ڇڏي، ڪنهن نہ ڪنهن وقت ائين غائب ٿي ويا هئا.

ونسٽن ڪاغذن واري ڪلپ سان نرميءَ سان پنهنجي نڪ کي ڪنهيو. سامهون واري ڪيوبيڪل ۾ ڪامريڊ ٽلوٽسن اجا ب خفيہ انداز ۾ پنهنجي اسپيڪ رائيٽ مٽان جهڪيل هو. هن هڪ پل لاءِ پنهنجو ڪنڌ مٿي ڪيو: وري چشمي مان اها ئي نفرت واري چمڪ. ونسٽن سوچيو تہ ڇا ڪامريڊ ٽلوٽسن ب ساڳئي ڪم ۾ رڌل هو جنهن ۾ هو پاڻ هو؟ ائين بلڪل ممڪن هو. ايترو نازڪ ڪم ڪڏهن ب ڪنهن هڪ ماڻهوءَ جي حوالي نہ ڪيو ويندو هو: ٻئي پاسي، ان کي ڪنهن ڪميٽيءَ جي حوالي ڪرڻ جو مطلب ڪلي عام اهو اعتراف ڪرڻ هو تہ من گهڙت ڪم ڪيو پيو وڃي. تمام گهٽو امڪان هو تہ شايد درجن ڪن ماڻهو بگ برادر جي اصل چوٽي بابت هڪٻئي جي متبادل نسخن تي ڪم ڪري رهيا هئا. ۽ جلد ئي انر پارٽيءَ جو ڪو وڏو ذهن هن يا ان نسخي کي چونڊيندو، ان جي ٻيهر ايڊٽنگ ڪندو ۽ مختلف حوالن جي مٿاسٽا وارو پيچيده عمل شروع ڪندو، ۽ پوءِ اها چونڊيل ڪوڙ مستقل رڪارڊ جو حصو بنجي هميشہ لاءِ سچ بنجي ويندي.

ونسٽن کي اها ڄاڻ نہ هئي تہ وڏرز ڪهڙي سبب جي ڪري عتاب هيٺ آيو هو. شايد اهو بدعنواني يا نااهليءَ جي ڪري هو. شايد بگ برادر رڳو هڪ اهڙي ماتحت مان جان ڇڏائي رهيو هو جيڪو حد کان

وڌيڪ مقبول ٿي ويو هو. شايد ودَرز يا سندس ويجهو ڪنهن ساٿيءَ تي باغي لاڙن جو شڪ پئجي ويو هو. يا شايد—جيڪا سڀ کان وڌيڪ امڪاني ڳالهه هئي—اهو معاملو رڳو ان ڪري ٿيو ڇاڪاڻ ته صفايون ۽ غائب ڪرڻ حڪومت هلائڻ واري نظام جو هڪ لازمي حصو هئا. واحد سچو اشارو انهن لفظن ۾ هو: 'حوالا غير ماڻهو' (refs unpersons)، جنهن مان ظاهر ٿيو ته ودَرز اڃ ۾ ئي مري چڪو هو. توهان سيني حالتن ۾ اهو فرض نٿا ڪري سگهو جڏهن ماڻهو گرفتار ٿيندا هئا. ڪڏهن ڪڏهن انهن کي آزاد ڪري ڦاهي ڏيڻ کان اڳ هڪ يا ٻه سال آزاديءَ سان گهمڻ ڏنو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن اهڙو شخص جنهن کي توهان گهٽو اڳ مري ويل سمجهندا هئا، ڪنهن ڪليل ڪيس ۾ پوت وانگر وري ظاهر ٿيندو هو جتي هو پنهنجي شاهديءَ سان سوين ٻين کي ڦاسائي هميشه لاءِ غائب ٿي ويندو هو. بهرحال، ودَرز هاڻي هڪ "غير ماڻهو" (UNPERSON) بڻجي چڪو هو. هو وجود ئي نه رکندو هو: هو ڪڏهن ٻه وجود ۾ آيو ئي نه هو. ونسٽن فيصلو ڪيو ته رڳو بگ برادر جي تقرير جي رخ کي ابتڙ ڪرڻ ئي ڪافي نه ٿيندو. بهتر اهو هو ته ان تقرير جو رخ اهڙي معاملي ڏانهن ڦيرايو وجي جنهن جو ان جي اصل موضوع سان ڪو ٻه تعلق ئي نه هجي.

هو تقرير کي غدارن ۽ فڪري ڏوهارين جي روايتي نندڻ واري انداز ۾ ٻه بدلائي سگهيو پئي، پر اها ڳالهه تمام گهٽي چٽي ۽ ظاهر هئي؛ جڏهن ته محاذ تي ڪنهن فتح، يا نائين ٽن سالن واري رٽا ۾ حد کان وڌيڪ پيداوار جي ڪنهن ڪاميابيءَ کي گهڙڻ سان رڪارڊ گهٽو پيچيده ٿي سگهيو پئي. جنهن شيءِ جي ضرورت هئي، اها هڪ خالص خيالي افسانو هئي. اوچتو سندس ذهن ۾، جڙ ته اڃوات تيار ٿيل هجي، هڪ ڪامريڊ اوگيلوي (Comrade Ogilvy) جو تصور پيدا ٿيو، جيڪو ويجهڙائيءَ ۾ جنگ جي ميدان ۾، انتهائي بهادريءَ سان وڙهندي مري ويو هو. ڪڏهن ڪڏهن اهڙا موقعا ايندا هئا جڏهن بگ برادر پنهنجو

آردر آف دي ڊي پارٽيءَ جي ڪنهن عام، هيٺين درجي جي ميمبر جي ياد لاءِ وقف ڪندو هو، جنهن جي زندگي ۾ موت کي هو ٻين لاءِ هڪ تقليد لائق مثال طور پيش ڪندو هو. اڄ ڪيس ڪامريڊ اوگيلويءَ جي ياد ملهائڻ گهرجي ها. اها ڳالهه سچ هئي ته ڪامريڊ اوگيلوي نالي ڪو به ماڻهو ڪڏهن هو ئي ڪونه، پر لکيل ڪجهه ستون ۾ ڪجهه نقلي تصويرون ڪيس جلد ئي وجود بخشي سگهيون ٿيئي.

ونسٽن هڪ پل لاءِ سوچيو، پوءِ اسپيڪ رائيٽ پاڻ ڏانهن ڇڪي ٻگ برادر جي ڄاتل سڃاتل انداز ۾ اکر ڳالهائڻ لڳو: هڪ اهڙو انداز جيڪو هڪ ئي وقت فوجي به هو ته عالمانه به، ۽ سوال پڇي فوراً انهن جا جواب ڏيڻ واري چال جي ڪري (”هن حقيقت مان اسان ڪهڙو سبق ٺا سکون، ڪامريڈو؟ اهو سبق—جيڪو انگسوڪ جي بنيادي اصولن مان پڻ هڪ آهي—ته،“ وغيره، وغيره)، نقل ڪرڻ بلڪل آسان هو.

ٽن سالن جي ڄمار ۾ ڪامريڊ اوگيلويءَ دهل، سب مشين گن، ۽ هڪ مارٽر هيلي ڪاپٽر کان سواءِ سمورا راندينڪا رد ڪري ڇڏيا هئا. ڇهن سالن جي ڄمار ۾—ضابطن ۾ هڪ خاص نرميءَ تحت، هڪ سال اڳ—هو اسپائز ۾ شامل ٿيو، نوَن سالن جي ڄمار ۾ هو دستي جو سربراهه بڻجي ويو. يارهن سالن جي ڄمار ۾ هن هڪ اهڙي ڳالهه ٻولهه ٻڌڻ کان پوءِ، جنهن ۾ ڪيس ڏوهاري لاڙا نظر آيا، پنهنجي سڳي چاچي کي ٿاٽ پوليس وٽ پيش ڪرائي ڇڏيو. سترهن سالن جي ڄمار ۾ هو جونيئر اينٽي سيڪس ليگ (Junior Anti-Sex League) جو علائقائي اڳواڻ هو. اٺويهين سالن جي ڄمار ۾ هن هڪ اهڙو هٿرادو بم (hand-grenade) تيار ڪيو جنهن کي وزارتِ امن (Ministry of Peace) قبول ڪيو ۽ جنهن پنهنجي پهرين آزمائش ۾ ئي، هڪ ئي ڏماڪي سان يوروشيا جي 31 قيدين کي ماري ڇڏيو. ٽيوهين سالن جي ڄمار ۾ هو جنگ جي ميدان ۾ مارجي ويو. جڏهن هو هندي وڏي سمنڊ مٿان اهم سرڪاري خط ڪڍي هيلي ڪاپٽر ۾ اڏامي رهيو هو ته دشمن جي جيٽ جهازن سندس پيچو

ڪيو؛ هن پنهنجي مشين گن سان پنهنجي جسم کي ڳرو ٻڌو ۽ خطن سميت هيلي ڪاپٽر مان اونهي پاڻيءَ ۾ ٽپو ڏنو—اهو اهڙو انجام هو، بگ برادر چيو، جنهن کي رشڪ جي احساس کانسواءِ تصور ئي نٿو ڪري سگهجي. بگ برادر ڪامريڊ اوگيلويءَ جي پاڪيزگي ۽ يڪسوئيءَ واري زندگيءَ بابت ڪجهه وڌيڪ لفظ به شامل ڪيا. هو نشي کان پاڪ ۽ سگريٽ نه پيئندڙ هو، روزانو جمناسٽڪ جي هڪ ڪلاڪ کان سواءِ ڪيس وندر جو ٻيو ڪو به شوق نه هو، ۽ هن پنهنجي سموري زندگي ڪنواري رهڻ جو قسم کنيو هو، ڇو ته هن جو يقين هو ته شادي ۽ خاندان جي سنيال چوويهه ئي ڪلاڪ فرض سان نياءُ ڪرڻ جي وچ ۾ رڪاوٽ آهن. انگسوڪ جي اصولن کانسواءِ سندس وٽ ڳالهه ٻولهه جو ٻيو ڪو موضوع ئي نه هوندو هو، ۽ يوروشين دشمن جي شڪست ۽ جاسوسن، تخريبڪارن، فڪري ڏوهارين ۽ غدارن جي شڪار کان سواءِ سندس زندگيءَ جو ٻيو ڪو به مقصد نه هو.

ونسٽن پاڻ ۾ ئي سوچيو ته ڇا ڪامريڊ اوگيلويءَ کي 'آرڊر آف ڪانسپيڪوئس ميرٽ' جو تمغو ڏنو وڃي: آخر ۾ هن ان جي خلاف فيصلو ڪيو ڇو ته ان سان اڻ گهربل حوالن جي تصديق جو اضافي ڪم پيدا ٿئي ها.

هن هڪ پيرو ٻيهر سامهون واري ڪيوبيڪل ۾ وينل پنهنجي حريف ڏانهن ڏٺو. ڪنهن شيءِ ڪيس پڪ سان ٻڌائي رهي هئي ته ٽلوٽسن به ساڻئي ئي ڪم ۾ رڌل هو. اهو ڇاڻڻ جو ڪو رستو نه هو ته نيٽ ڪنهن جو ڪم قبول ڪيو ويندو، پر ڪيس پورو يقين هو ته اهو سندس پنهنجو ئي ڪم هوندو. ڪامريڊ اوگيلوي، جنهن جو هڪ ڪلاڪ اڳ ڪو وجود ئي نه هو، هاڻي هڪ حقيقت ٻڌجي چڪو هو. هن کي اها ڳالهه عجيب لڳي ته توهان مئل ماڻهو پيدا ڪري سگهو ٿا پر زنده ماڻهو نه. ڪامريڊ اوگيلوي، جيڪو هاڻوڪي وقت ۾ ڪڏهن هو ئي ڪونه، هاڻي ماضيءَ ۾ موجود ٿي چڪو هو، ۽ هڪ پيرو جڏهن

جعلسازيءَ جو هي عمل وساريو ويندو، تہ پوءِ هو تاريخ ۾ اوترو ئي سچو ۽ انهن ئي ثبوتن سان زنده رهندو جيترو شارليمين (Charlemagne) **يا جوليس سيزر** (Julius Caesar).

باب پنجون

زمين جي هيٺان گهرائيءَ ۾، هيٺين چت واري ڪينٽين ۾، منجهند جي مانيءَ جي قطار آهستي آهستي اڳتي وڌي رهي هئي. ڪمرو اڳي ئي ماڻهن سان پريل ۽ ڪَنَ ڦاڙيندڙ شور سان گونجي رهيو هو. ڪائونٽر واري دريءَ (گرل) مان ٻوڙ (اسٹُو) جي ٻاڦ نڪري رهي هئي، جنهن مان لوهه جهڙي ڪٽي بوءِ پئي آئي، جيڪا وڪٽري شراب (Victory Gin) جي دونهن ۽ ڏپ کي به مڪمل طور دٻائي نه سگهي هئي. ڪمري جي پرئين پاسي هڪ ننڍڙو بار هو، بس پت ۾ هڪ سوراخ جهڙو، جتي وڏو ڊُڪ شراب ڏهن سينٽن ۾ خريد ڪري سگهجي پئي.

”اهو ئي ماڻهو جنهن کي مان ڳولي رهيو هئس،“ ونسٽن جي پٺيان هڪ آواز آيو.

هو پوئتي مُڙيو. اهو سندس دوست سائيم (Syme) هو، جيڪو ريسرچ ڊپارٽمينٽ ۾ ڪم ڪندو هو. شايد ”دوست“ بلڪل صحيح لفظ نه هو. اڇڪلهه ڪنهن جا دوست نه هوندا هئا، بس ڪامريڊ (ساٿي) هوندا هئا: پر ڪجهه ڪامريڊ اهڙا هئا جن جو سات ٻين کان وڌيڪ وٽندڙ هو. سائيم هڪ ٻوليدان (philologist) ۽ نيوسپيڪ (Newspeak) جو ماهر هو. حقيقت ۾، هو انهن ماهرن جي وڏي ٽيم مان هڪ هو جيڪي نيوسپيڪ ڊڪشنريءَ جو يارهون ايڊيشن تيار ڪرڻ ۾ رڌل هئا. هو ونسٽن کان به قد ۾ ننڍو، ڪارن وارن ۽ وڏين ٻاهر نڪتل اکين وارو ماڻهو هو، جن مان هڪ ئي وقت غمگيني ۽ تمسخر (ٺوڪ) ظاهر ٿيندا هئا، ۽ ڳالهائڻ مهل ائين لڳندو هو جڙ اهي اوهان جي چهري جو باريڪيءَ سان جائزو وٺي رهيون هجن.

”مان توکان پڇڻ پئي چاهيو ته تو وٽ ريزر بليڊ آهن؟“ هن پڇيو.

”هڪ به نه!“ ونسٽن هڪ قسم جي ڏوهاري تڪڙ سان چيو. ”مون سيني هنڌن تي ڏٺو آهي. اهي هاٿي ڪٽي به موجود ناهن رهيا.“

هر ڪو پيو بليبن بابت پڇندو هو. حقيقت ۾ وٽس به اڻ واپرائجندڙ بليڊ هئا جيڪي هن لڪائي رکيا هئا. گذريل ڪيترن مهينن کان انهن جو ڏڪار پئجي ويو هو. ڪنهن نه ڪنهن وقت کا نه کا اهڙي ضروري شيءِ ضرور هوندي هئي جيڪا پارٽيءَ جا دڪان فراهم ڪرڻ کان قاصر هوندا هئا. ڪڏهن ٻٽڻ، ڪڏهن اٽڻ جو سَٽُ، ڪڏهن بوٽن جا بند؛ ۽ هن وقت اها شيءِ ريزر بليڊ هئي. جيڪڏهن اهي ملي به سگهندا هئا ته رڳو "آزاد" مارڪيٽ مان چوريءَ لڪيءَ ئي هٿ ڪري سگهبا هئا.

"مان ته گذريل ڇهن هفتن کان ساڳيو ئي بليڊ استعمال ڪري رهيو آهيان،" هن ڪوڙ ڳالهائيندي چيو.

قطار وري هڪ سُوٽو کائي اڳتي وڌي. جڏهن اهي رکيا ته هو وري سائيم ڏانهن منهن ڪري بيهي رهيو. ٻنهي ڪائونٽر جي پڇاڙيءَ ۾ پيل ڊيرِ مان هڪ هڪ تيل لڳل ڏاتوءَ جي ٽري کنئي.

"ڇا تون ڪالهه قيدين کي ڦاهي چڑهندي ڏسڻ ويو هئين؟" سائيم پڇيو.

"مان ڪم تي هئس،" ونسٽن بي ڌيانيءَ سان چيو. "مان سمجهان ٿو ته سئنيما جي فلمن ۾ ئي ڏسي ونندس."

"اهو اصل شيءِ جو تمام ناقص نعم البدل آهي،" سائيم چيو.

سندس تمسخر ڀريون اکيون ونسٽن جي چهري جو جائزو وٺي رهيون هيون. اهي اکيون جڏ ڇئي رهيون هيون: "مان توکي سجاڻان ٿو، مان تنهنجي اندر کي ڏسي رهيو آهيان. مون کي ڇڳيءَ ريت خبر آهي ته تون انهن قيدين کي ڦاهي چڑهندي ڏسڻ ڇو نه وئين." هڪ دانشوراڻي انداز ۾، سائيم زهردار حد تائين روايت پسند ۽ پارٽيءَ جو پڪو پوئلڳ هو. هو دشمنن جي ڪوٽن تي هيليڪاپٽرن جي حملن، فڪري ڏوهارين (thoughtcriminals) جي ڪيسن، انهن جي اعترافن، ۽ وزارتِ محبت (Ministry of Love) جي تهخانن ۾ ٽيندڙ موت جي سزائن بابت هڪ ناڪوار فخر ۽ سڪون سان ڳالهائيندو هو. ساٽس ڳالهائڻ جو

مقصد گهٽو ڪري ڪيس اهڙن موضوعن تان هٽائي، جيڪڏهن ٽي سگهي ته، نيوسپيڪ جي فني باريڪين ۾ الجهائڻ هوندو هو، جنهن تي ڪيس مڪمل عبور هو ۽ هو دلچسپ ڳالهيون ٻه ڪندو هو. ونسٽن انهن وڏين ڪارين اکين جي گهور کان بچڻ لاءِ پنهنجو ڪنڌ ٽورو پاسي ڪري ڇڏيو.

"ڪافي ڪافي سني هئي،" سائيم گذريل ڳالهه ياد ڪندي چيو. "منهنجي خيال ۾ جڏهن اهي انهن جا پير پاڻ ۾ ٻڌندا آهن ته مزو خراب ٿي ويندو آهي. مون کي ڪين ٽنگون هٽندي ڏسڻ وٽندو آهي. ۽ سڀ کان وڌيڪ، آخر ۾ زبان جو بلڪل ٻاهر نڪري اچڻ، ۽ نيرو ٿي وڃڻ — بلڪل چمڪندڙ نيرو. اهو ئي منظر آهي جيڪو مون کي ڏاڍو وٽندو آهي."

"اڳيون، مهرباني ڪري!" اڇي ائپرن پاتل پرول (مزدور طبقي واري) ڏوئي هٿ ۾ ڪٽي رڙ ڪئي.

ونسٽن ۽ سائيم پنهنجون ٽريون دريءَ هيٺان اڇتي وڌايون. هر هڪ جي ٽريءَ تي تڪڙ ۾ مقرر ٽيل ڪاڏو وڏو ويو — گلابي-ميرانجهڙي ٻوڙ جو هڪ ڏاتوءَ وارو ٽانءُ، مانيءَ جو هڪ ٽڪرو، پنير جو هڪ ٽُڪر، بنا ڪير جي وڪٽري ڪافي جو هڪ مگ، ۽ سيڪرين جي هڪ ٽڪي.

"هوڏانهن ان ٽيلي اسڪرين هيٺان هڪ ميز خالي آهي،" سائيم چيو. "هلندي هلندي شراب ٻه ڪٽندا هلون."

شراب ڪين بنا دستن وارن چينيءَ جي مگن ۾ پيش ڪئي وئي. اهي پريل ڪمري مان لنگهي ويا ۽ ڏاتوءَ جي مٺاڇري واري ميز تي پنهنجون ٽريون رکيائون، جنهن جي هڪ ڪنڊ تي ڪنهن ٻوڙ هاريل ڇڏي ڏنو هو — هڪ گندو پاٽيان وارو ڊُبو جيڪو الٽيءَ جهڙو نظر پئي آيو. ونسٽن پنهنجو شراب وارو مگ کنيو، هڪ پل لاءِ پنهنجا حواس بحال ڪيائين، ۽ ان تيل جهڙي ذائقي واري شربت کي نڙيءَ مان لاٿائين. جڏهن اکين مان لڙڪ اگهيائين ته ڪيس اوچتو احساس ٿيو ته ڪيس

سخت بک لڳي هئي. هو بوڙ جا چمچا ڳيهڻ لڳو، جنهن جي پتلي لئي جهڙي پاڻياڻ جي وچ ۾ ڪجهه اسپنج جهڙا گلابي ٽڪرا ٻه هئا، جيڪي شايد گوشت مان تيار ڪيل ڪا شيءِ هئا. جيستائين هنن پنهنجا ٽانوَ صاف نه ڪيا، تيستائين ٻنهي مان ڪنهن به ٻيهر نه ڳالهايو. ونسٽن جي ڪاپي پاسي واري ميز تان، سندس پنيءَ جي پويان، ڪو ماڻهو لڳاتار ۽ تکي آواز ۾ ڳالهائي رهيو هو، هڪ ڪهرو ۽ اڻجهليل آواز، لڳ ڀڳ بدڪ جي ٻولڻ (quacking) جهڙو، جيڪو ڪمري جي سڄي شور کي چيري ٻاهر اڇي رهيو هو.

"ڊڪشنريءَ جو ڪم ڪيئن پيو هلي؟" ونسٽن شور تي ضابطو پائڻ لاءِ آواز وڌو ڪندي پڇيو.

"آهستي آهستي،" سائيم چيو. "مان صفتن (adjectives) تي ڪم ڪري رهيو آهيان. ڏاڍو دلچسپ آهي."

نيوسپيڪ جي ذڪر تي سندس چهرو هڪدم ٻرکي اٿيو. هن پنهنجو خالي ٽانوَ پري سوري ڇڏيو، پنهنجي هٿ ۾ مانيءَ جو ٽڪرو ۽ ٻئي هٿ ۾ پنير ڪنيائين، ۽ ميز تي اڳتي جهڪي ويو ته جيئن رڙيون ڪرڻ کان سواءِ ڳالهائي سگهي.

"يارهون ايڊيشن حتمي ايڊيشن آهي،" هن چيو. "اسين ٻوليءَ کي ان جي آخري شڪل ڏئي رهيا آهيون — اها شڪل جيڪا تڏهن هوندي جڏهن ان کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه ڳالهايو ويندو. جڏهن اسين هي ڪم پورو ڪنداسين، ته توهان جهڙن ماڻهن کي اها مڪمل طور تي نئين سر سکڻي پوندي. مان سمجهان ٿو ته تون اهو ئي سوچيندو هوندين ته اسان جو اصل ڪم نوان لفظ ايجاد ڪرڻ آهي. پر ائين بلڪل ناهي! اسين لفظن کي تباهه ۽ ختم ڪري رهيا آهيون — ويهن جي تعداد ۾، سَوَن جي تعداد ۾، روزانو. اسين ٻوليءَ کي چلي هڏين تائين ڇڻائي رهيا آهيون. يارهين ايڊيشن ۾ هڪ به اهڙو لفظ نه هوندو جيڪو سال 2050 کان اڳ پراڻو يا متروڪ ٿي وڃي."

هن بکايلن وانگر مانيءَ مان چڪ هنيو ۽ ڪجهه گرهه ڳيهي ڇڏيا، پوءِ ڪنهن ماهر محقق جهڙي جوش سان ڳالهائڻ جاري رکيائين. سندس سنهو سانوڻو چهرو پرجوش ٿي ويو هو، سندس اکين مان تمسخر واري چمڪ غائب ٿي چڪي هئي ۽ اهي لڳ ڀڳ خوابناڪ نظر اچي رهيون هيون.

"لفظن جي بربادي ۽ خاتمو هڪ خوبصورت عمل آهي. ظاهر آهي ته سڀ کان وڌو اجايو زيان فعلن (verbs) ۽ صفتن (adjectives) ۾ آهي، پر اهڙا سوين اسم (nouns) به آهن جن مان جند ڇڏائي سگهجي ٿي. اهو رڳو هم معنيٰ لفظن (synonyms) جو معاملو ناهي، ان ۾ متضاد لفظ (antonyms) به شامل آهن. آخرڪار، اهڙي ڪنهن لفظ جو ڪهڙو جواز آهي جيڪو رڳو ڪنهن ٻئي لفظ جو ابتڙ هجي؟ هڪ لفظ پنهنجي اندر ئي پنهنجو الٽ رکندو آهي. مثال طور "good" (سٺو) جيڪڏهن وٽانو "good" جهڙو لفظ آهي، ته پوءِ "bad" (خراب) جهڙي لفظ جي ڪهڙي ضرورت آهي؟ "Ungood" (اڻ سٺو) بلڪل اوترو ئي بهتر ڪم ڪندو — بلڪ ان کان به بهتر، ڇاڪاڻ‌ته اهو بلڪل سڌو الٽ آهي، جيڪو ٻيو لفظ ناهي. يا وري، جيڪڏهن توهان کي "good" جو وڌيڪ اثرائتو ۽ زوردار روپ گهرجي، ته پوءِ "excellent" (شاندار) ۽ "splendid" (تمام اعليٰ) جهڙن غير واضح ۽ بيڪار لفظن جي ڊگهي قطار جو ڪهڙو فائدو؟ "Plusgood" ان پوري معنيٰ کي وٺي ڇڏيندو، يا جيڪڏهن ان کان به وڌيڪ زور ڏيڻو هجي ته "doubleplusgood" موجود آهي. ظاهر آهي ته اسين اهي لفظ اڳي ئي استعمال ڪري رهيا آهيون، پر نيوسپيڪ جي حتمي صورت ۾ انهن کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه هوندو. آخرڪار نيڪي ۽ بديءَ جو پورو تصور رڳو ڇهن لفظن ۾ سمائجي ويندو — بلڪ حقيقت ۾، رڳو هڪڙي لفظ ۾. ونسٽن، ڇا توکي ان عمل جي خوبصورتي نظر نٿي اچي؟ اصل ۾ هي خيال ٻِي ٻِي (بگ برادر) جو ئي هو،" هن پوءِ ياد ايندي چيو.

بگ برادر جي ذڪر تي ونسٽن جي چهري تي هڪ بي رونق حيران ڪن لهر اُڀري آئي. پر تنهن هوندي به سائيم هڪدم سندس جوش ۾ ڪميءَ کي پانپي ورتو.

”ونسٽن، توکي نيوسپيڪ جو حقيقي قدر ناهي،“ هن تقريبن اداس ٿيندي چيو. ”جڏهن تون ان کي لکندو به آهين، تڏهن به تنهنجي سوچ پراڻي بولي (Oldspeak) ۾ ئي هلندي آهي. مون اهي ڪجهه مضمون پڙهيا آهن جيڪي تون ڪڏهن ڪڏهن ”دي ٽائمز“ ۾ لکندو آهين. اهي نيڪ ناڪ آهن، پر اهي رڳو ترجما آهن. پنهنجي دل اندر تون پراڻي بولي، ان جي ابهام ۽ ان جي بيڪار مفهومن سان جڙيل رهڻ پسند ڪرين ٿو. تون لفظن کي ناس ڪرڻ جي خوبصورتيءَ کي نٿو سمجهين. ڇا توکي خبر آهي ته نيوسپيڪ دنيا جي اڪيلي بولي آهي جنهن جا لفظ هر سال وڌڻ بدران گهٽبا ويندا آهن؟“

ظاهر آهي ونسٽن کي ان ڳالهه جي خبر هئي. هو مرڪيو، اميد ته اها همدرداڻي مرڪ هئي، ڪيس پاڻ تي اعتبار نه هو ته هو ڳالهائي سگهندو. سائيم ڪاري رنگ واري مانيءَ مان هڪ ٻيو ٽڪرو چڪ هنيو، ڪيس مختصر چٻاڙيائين، ۽ ڳالهائيندو رهيو:

”ڇا توکي سمجهه ۾ نٿو اچي ته نيوسپيڪ جو سمورو مقصد سوچ جي دائري کي سوڙهو ڪرڻ آهي؟ آخرڪار اسين فڪري ڏوهه (thoughtcrime) کي عملي طور ناممڪن بڻائي ڇڏينداسين، ڇاڪاڻ‌ته ان کي بيان ڪرڻ لاءِ کي لفظ ئي نه بچندا. هر اهو تصور جنهن جي ڪڏهن به ضرورت پئجي سگهي ٿي، اهو بلڪل رڳو هڪڙي ئي لفظ سان بيان ڪيو ويندو، جنهن جي معنيٰ سختيءَ سان مقرر هوندي ۽ ان جا سمورا ضمني يا ٻيا مطلب ميٽي وساري ڇڏيا ويندا. اڳي ئي، هن يارهين ايڊيشن ۾، اسين ان منزل کان گهڻو پري ناهيون. پر اهو عمل تڏهن به هلندو رهندو جڏهن مان ۽ تون مري چڪا هونداسين. هر سال لفظ اڃا به گهٽ ۽ گهٽ ٿيندا ويندا، ۽ شعور جو دائرو هميشه اڃا به ننڍو ٿيندو

ويندو. ايا تائين، فڪري ڏوهه ڪرڻ جو ڪو سبب يا عذر ناهي بچيو. هي رڳو پنهنجي پاڻ تي ضابطي ۽ حقيقت تي ضابطي (reality-control) جو معاملو آهي. پر آخر ۾ ان جي به ڪا ضرورت نه رهندي. انقلاب تڏهن مڪمل ٿيندو جڏهن ٻولي مڪمل ٿي ويندي. نيوسپيڪ انگسوڪ (Ingsoc) آهي ۽ انگسوڪ ئي نيوسپيڪ آهي،" هن هڪ صوفياڻي سڪون سان چيو. "ونسٽن، چا ڪڏهن تو اهو سوچيو آهي ته وڌ ۾ وڌ سال 2050 تائين هڪ به اهڙو انسان جيئرو نه هوندو جيڪو اهڙي گفتگو سمجهي سگهي جهڙي اسين هن وقت ڪري رهيا آهيون؟"

"سواءِ..." ونسٽن شڪ سان چوڻ شروع ڪيو، ۽ پوءِ رڪجي ويو.

سندس زبان تي پئي آيو ته چوي "سواءِ پرولز (عام عوام) جي،" پر هن پاڻ کي روڪي ورتو، چاڪاڻ‌ته ڪيس پڪ نه هئي ته هيءَ ڳالهه ڪنهن نموني نافرماني يا غير عقيدتمندي ته نه سمجهي ويندي. پر سائيم سمجهي ويو ته هو چا چوڻ وارو هو.

"پرولز انسان ناهن،" هن بي پرواهيءَ سان چيو. "2050 تائين —— بلڪ شايد ان کان به اڳ —— پراڻي ٻوليءَ جو سمورو حقيقي علم غائب ٿي چڪو هوندو. ماضيءَ جو سمورو ادب تباهه ڪيو ويو هوندو. چاسر، شڪسپيئر، ملٽن، بائرن —— اهي رڳو نيوسپيڪ جي ترجمن ۾ باقي رهندا، رڳو ڪنهن نئين شڪل ۾ تبديل ٿيل نه، بلڪ اصل ۾ ان جي بلڪل ابتڙ بڻجي چڪا هوندا جيڪي اهي اصل هئا. ايستائين جو پارٽيءَ جو ادب به بدلجي ويندو. نعرا به بدلجي ويندا. جڏهن آزاديءَ جو تصور ئي ختم ڪيو وجي ته پوءِ "آزادي غلامي آهي" جهڙو نعرو ڪيئن رهي سگهندو؟ فڪر جو سڄو ماحول مختلف هوندو. اصل ۾ ڪا سوچ هوندي ئي ڪانه، جيئن اڄ اسين سمجهون ٿا. راسخ العقيدگي (Orthodoxy) جو مطلب آهي نه سوچڻ —— سوچڻ جي ضرورت ئي محسوس نه ڪرڻ. راسخ العقيدگي اصل ۾ بي هوشي ۽ بي خبري آهي."

انهن ئي ڏينهن مان ڪنهن ڏينهن، ونسٽن اوچتو دل ئي دل ۾ وڏي يقين سان سوچيو، سائيم کي ٻاڦ بڻائي ختم (vaporized) ڪيو ويندو. هو تمام گهٽو ذهين آهي. هو تمام صاف ڏسي ٿو ۽ بلڪل سچ پچ ۽ صاف ڳالهائي ٿو. پارٽي اهڙن ماڻهن کي پسند نٿي ڪري. هڪ ڏينهن هو غائب ٿي ويندو. اهو سندس چهري تي لکيل آهي.

ونسٽن پنهنجي ماني ۽ پنير کائي پورو ڪيو هو. هو ڪافي پيئڻ لاءِ ڪرسيءَ تي ٽورو پاسيرو ٿي ويٺو. سندس کاٻي پاسي واري ميز تي ڪڙڪيدار آواز وارو ماڻهو بنا رڪجڻ جي بي ڏڙڪ ڳالهائي رهيو هو. هڪ نوجوان عورت، جيڪا شايد سندس سيڪريٽري هئي ۽ ونسٽن ڏانهن پٺي ڪري ويٺي هئي، ڪيس ٻڌي رهي هئي ۽ ائين پئي لڳو جڻ سندس هر ڳالهه سان دل و جان سان سهمت هئي. وچ وچ ۾ ونسٽن جي ڪنن تي اهڙا جملا پوندا هئا جيئن: "منهنجي خيال ۾ توهان بلڪل صحيح آهيو، مان توهان سان پوريءَ طرح متفق آهيان،" جيڪي هڪ نوجوان ۽ ڪجهه بي وقوفاڻي نياڻيءَ واري آواز ۾ چيل هئا. پر ٻيو آواز هڪ پل لاءِ به نه پئي رکيو، تڏهن به نه جڏهن اها چوکري ڳالهائي رهي هئي. ونسٽن ان ماڻهوءَ کي صورت مان سجاڻندو هو، جيتوڻيڪ کيس سندس بابت ان کان وڌيڪ ڪجهه خبر نه هئي ته هو فڪشن ڊپارٽمينٽ ۾ ڪنهن اهم عهدي تي فائز هو. هو اٽڪل ٽيهن ورهين جو هو، جنهن جو گلو مضبوط ۽ وڏو چرندڙ پُرندڙ وات هو. سندس ڪنڌ ٿورو پٺتي جهڪيل هو، ۽ جنهن زاوئي تي هو ويٺو هو، ان سبب سندس عينڪن تي روشني پئجي رهي هئي ۽ ونسٽن کي اکين بدران رڳو ٻه خالي چمڪندڙ شيشا نظر اچي رهيا هئا. سڀ کان ناگوار ڳالهه اها هئي ته سندس وات مان نڪرندڙ آوازن جي لڳاتار وهڪري مان هڪڙو لفظ به الڳ ڪري سمجهڻ لڳ ڀڳ ناممڪن هو. رڳو هڪ ٻيرو ونسٽن هڪ ٽڪرو ٻڌو — "گولڈسٽائن ازم جو مڪمل ۽ حتمي خاتمو" — جيڪو تمام تيزيءَ سان ائين نڪتو جڻ پريس مان ڇپجي

نڪتل ٽائپ جي ڪا سِٽَ هجي. باقي سڀ ڪجهه بس هڪ شور هو، بدڪ جي ڪانءِ ڪانءِ جهڙيون رڙيون. تنهن هوندي به، جيتوٽيڪ توهان واضع ٻڌي نٿي سگهيا ته هو ماڻهو ڇا چئي رهيو آهي، پر ان جي بنيادي نوعيت بابت ڪو شڪ نه ٿي سگهيو. ٿي سگهي ٿو هو گولڊسٽائن تي لعنت وجهي رهيو هجي ۽ فڪري ڏوهارين ۽ تخريبڪارن خلاف سخت ترين قدمن جو مطالبو ڪري رهيو هجي، يا شايد يوريشين فوج جي ظلمن خلاف باهه اوڳاڙي رهيو هجي، يا شايد بگ برادر يا مالابار محاذ جي بهادرن جا گُڻ ڳائي رهيو هجي — ان سان ڪو فرق نه پئي پيو. جيڪو به هجي، توهان کي پڪ ٿي سگهي پئي ته ان جو هر هر لفظ خالص عقيدتمندي، خالص انگسوڪ هو. جڏهن ونسٽن ان بي اکين واري چهري کي ڏٺو، جنهن جو ڄاڙو تڪو تڪو مٽي هيٺ هلي رهيو هو، ته ڪيس هڪ عجيب احساس ٿيو ته هي ڪو حقيقي انسان نه هو بلڪ ڪو پُتلو هو. هي ماڻهوءَ جو دماغ نه پئي ڳالهايو، هي رڳو سندس نڙگهٽ هو. سندس وات مان جيڪو ڪجهه نڪري رهيو هو اهي لفظ ته هئا، پر صحيح معنيٰ ۾ اها گفتگو نه هئي: اها بي هوشيءَ ۾ نڪرندڙ هڪ آواز هئي، بلڪل بدڪ جي ڪانءِ ڪانءِ وانگر.

سائيم هڪ پل لاءِ خاموش ٿي ويو، ۽ پنهنجي چمچي جي دستي سان ٻوڙ جي پاڻيائ ۾ لڪيرون ڪڍي نقش ناهڻ لڳو. ٻئي ميز تان اهو بدڪ جهڙو آواز اڃا به تيزيءَ سان هلي رهيو هو، جيڪو چوڌاري پيل شور جي باوجود سولائيءَ سان ٻڌڻ ۾ پئي آيو.

”نيوسپيڪ ۾ هڪ لفظ آهي،“ سائيم چيو، ”مون کي خبر ناهي ته توکي ان جي ڄاڻ آهي يا نه: ڊڪ اسپيڪ (DUCKSPEAK)، يعني بدڪ وانگر ٻولڻ. هي انهن دلچسپ لفظن مان هڪ آهي جنهن جا به متضاد مطلب آهن. جيڪڏهن دشمن يا مخالف تي لاڳو ڪجي ته اها گار آهي،

۽ جيڪڏهن اهڙي ڪنهن شخص تي لاڳو ڪجي جنهن سان توهان متفق هجو، تہ اها ساراهه آهي.“

بي شڪ سائيم کي ٻاڦ بڻائي ختم ڪيو ويندو، ونسٽن وري سوچيو. هن اها ڳالهه هڪ اداسيءَ سان سوچي، جيتوڻيڪ هو چگّيءَ طرح ڄاڻندو هو تہ سائيم هن کي حقير سمجهندو هو ۽ ڪيس ڪجهه ناپسند ڪندو هو، ۽ جيڪڏهن ڪيس ڪو بہ سبب ملي وڃي ها تہ هو ڪيس فڪري ڏوهاري قرار ڏئي پڪڑائڻ کان نہ لنوائيندو. سائيم ۾ ڪا اڻ ڏٺي خرابي ضرور هئي. منجهس ڪا اهڙي ڪوٽ هئي: احتياط، ڪناره ڪشي، ۽ پاڻ بچائيندڙ بي وقوفيءَ جو هڪ قسم. توهان اهو نٿي چئي سگهيا تہ هو پارٽيءَ جو وفادار نہ هو. هو انگسوڪ جي اصولن تي ايمان رکندو هو، هو بگ برادر جو احترام ڪندو هو، هو فتحن تي جشن ملهائيندو هو، هو باغي ماڻهن سان نہ رڳو خلوص دل سان نفرت ڪندو هو پر هڪ پرجوش جذبي ۽ معلومات جي اهڙي تازگيءَ سان جيڪا عام پارٽي ميمبر وٽ نہ هوندي هئي. تنهن هوندي بہ بدناميءَ جو هڪ هلڪو اثر هميشہ مٿس رهندو هو. هو اهڙيون ڳالهيون ڪندو هو جن جو نہ ڇڪجڻ بهتر هوندو هو، هن گهٽا ڪتاب پڙهيا هئا، هو چيسٽ نٽ ٽري ڪيفي (Chestnut Tree Cafe) ۾ گهٽو ويندو هو، جيڪا مصورن ۽ موسيقارن جي ويهڻ جي جاءِ هئي. چيسٽ نٽ ٽري ڪيفي وڃڻ خلاف ڪو بہ قانون، ايستائين جو ڪو اڻ لکيل قانون بہ نہ هو، تنهن هوندي بہ اها جاءِ بد شگون سمجهي ويندي هئي. پارٽيءَ جا پراٽا، بي اعتبار اڳواڻ آخرڪار قتل ۽ برطرف ٿيڻ کان اڳ اتي گڏ ٿيندا هئا. ڇيو پئي ويو تہ خود گولڊسٽائن بہ ڪڏهن ڪڏهن، سالن ۽ ڏهاڪن اڳ اتي ڏٺو ويو هو. سائيم جي انجام کي اڳواٽ ڏسڻ کو مشڪل ڪم نہ هو. ۽ اها بہ حقيقت هئي تہ جيڪڏهن سائيم کي ٽن سيڪنڊن لاءِ بہ ونسٽن جي ڳجهن خيالن جي خبر پئجي وڃي ها، تہ هو هڪدم ڪيس ٿاٽ پوليس (Thought Police) وٽ پڪڑائي ڇڏي ها. انهيءَ معاملي ۾ تہ ڪو بہ

ائين ئي ڪري ها، پر سائيم ٻين سيني کان وڌيڪ اڳتي هجي ها. رڳو جوش ڪافي نه هو. راسخ العقيدگي ته اصل ۾ بي خبريءَ ۽ بي هوشيءَ جو نالو هئي.

سائيم مٿي نهاريو. "هو پارسنز پيو اچي،" هن چيو.

سندس آواز جي لهجي مان جڙ هي ڳالهه نڪري رهي هئي ته "اهو سڙيل بي وقوف". پارسنز، جيڪو وڪٽري مينشنز ۾ ونسٽن جو پاڙيسري ڪرائيدار هو، واقعي ڪمري مان رستو ناهيندو اچي رهيو هو — هڪ ٿلهو ملهو، وچولي قد وارو ماڻهو جنهن جا پورا وار ۽ ڏيڏر جهڙو چهرو هو. پنجٽيهه سالن جي عمر ۾ ئي سندس ڳچيءَ ۽ چيلهه تي چربيءَ جا تهه چڙهي چڪا هئا، پر سندس چرپر تيز ۽ چوڪراٽي هئي. سندس پوري شڪل شباهت اهڙي هئي جڙ ڪو ننڍو چوڪرو اوچتو وڏو ٿي ويو هجي، ايتريقدر جو سرڪاري اوورآل يونيفارم پائڻ باوجود اهو تصور ڪرڻ ڪانسواءِ رهي نه پئي سگهيو ته هو اسپائز واري نيري ننڍي نڪر، سُرمائي قميص ۽ ڳاڙهي رومال ۾ ملبوس آهي. سندس تصور ڪرڻ سان ذهن ۾ هميشه ڪڏن وارا گوڏا ۽ پريل ٻانهن تان پوئتي وريل آستينن جو خاڪو اُڀري ايندو هو. پارسنز کي جڏهن به ڪنهن اجتماعي واڪ يا ڪنهن جسماني مشقت جو موقعو ملندو هو ته هو لازمي طور ننڍڙي نڪر پائي ايندو هو. هن ٻنهي کي خوشيءَ مان "هيلو، هيلو!" چئي سلام ڪيو ۽ پگهر جي تيز ڦپ سان گڏ ميز تي ويهي رهيو. سندس گلابي چهري تي پگهر جا وڏا قطرا چمڪي رهيا هئا. ڪيس پگهر اچڻ جي صلاحيت غير معمولي هئي. ڪميونٽي سينٽر ۾ جڏهن به هو ٽيبل ٽينس کيڏندو هو ته بيٽ جي هينڊل جي آلاڻ مان خبر پئجي ويندي هئي ته هو کيڏي چڪو آهي. سائيم ڪاغذ جي هڪ پٽي ڪڍي هئي جنهن تي لفظن جو هڪ ڍڳو ڪالم لکيل هو، ۽ هٿ ۾ پينسل جهلي ان جو اڀياس ڪري رهيو هو.

”ڏس هن کي، منجهند جي مانيءَ جي وقفي ۾ بہ ڪم ۾ لڳو پيو آهي،“ پارسنز ونسٽن کي ٻوٽڻ هٽندي چيو. ”ڪهڙو نہ شوق آهي، چا خيال آهي؟ اهو چا پيو ڏسين، يار؟ منهنجي خيال ۾ اهڙي ڪا ڳالهه هوندي جيڪا منهنجي سمجهه کان گهڻو مٿانهين هوندي. سمٿ، يار، مان توکي ٻڌايان تہ مان تنهنجي پويان چو پيو هئس. اهو اهو ئي چندو آهي جيڪو تون مون کي ڏيڻ وساري ويٺو هئين.“

”اهو ڪهڙو چندو آهي؟“ ونسٽن کيسي مان پيسا ڳوليندي چيو. پنهنجي پگهار جو لڳ ڀڳ چوٿون حصو انهن ”رضاڪاراٽن چندن“ لاءِ رکٽو پوندو هو، جيڪي ايترا گهٽا هئا جو انهن جو حساب رکڻ بہ مشڪل هو.

”هيٽ ويڪ (Hate Week يعني نفرت جي هفتي) لاءِ. توکي خبر تہ آهي — گهر گهر وڃي فنڊ گڏ ڪرڻ. مان اسان جي بلاڪ جو خزانچي آهيان. اسين پرپور ڪوشش ڪري رهيا آهيون — ڏاڍو زبردست انتظام ڪنداسين. مان توکي ٻڌايان ٿو، جيڪڏهن پوري گهٽيءَ ۾ پراٽي وڪٽري مينشنز تي سپ کان وڌيڪ جهنڊا نہ لڳا، تہ ان ۾ منهنجو ڪو ڏوهه نہ هوندو. تون مون سان بہ ڊالر ڏيڻ جو واعدو ڪيو هو.“

ونسٽن گهنجيل ۽ ميرا بہ نوٽ ڪيي ڪيس ڏنا، جيڪي پارسنز اڻ پڙهيل ماڻهن واري صاف ۽ سنئين اکرن ۾ هڪ ننڍي ڊائريءَ ۾ لکي ورتا.

”خير يار،“ هن چيو. ”مون ٻڌو آهي تہ ڪالهه منهنجي ان ننڍڙي بدماش تنهنجي مٿان غليل سان نشانو لڳايو هو. مون ان ڳالهه تان ڪيس سڻي چنڊ ڪيي آهي. بلڪ مان ڪيس چيو تہ جيڪڏهن هن ٻيهر ائين ڪيو تہ مان سندس غليل کسي وٺندس.“

”منهنجي خيال ۾ هو ڦاهيءَ واري هنڌ نہ وڃڻ سبب ٿورو ناراض هو،“ ونسٽن چيو.

”ها بلڪل — منهنجو مطلب آهي تہ اها ڳالهه صحيح جذبي کي ظاهر ڪري ٿي، ڇا خيال آهي؟ شرارتي تہ ٻئي ننڍڙا بدماش آهن، پر ذرا انهن جو شوق تہ ڏس! انهن جي ذهن ۾ رڳو اسپائيز (Spies) ۽ جنگ کان سواءِ ٻيو ڪجهه ناهي ايندو. توکي خبر آهي منهنجي ننڍڙي نياڻيءَ گذريل چنڇر تي ڇا ڪيو، جڏهن سندن ٽولي برڪهمسٽڊ واري پاسي واڪ تي وئي هئي؟ هن ٻن ٻين ڇوڪرين کي پاڻ سان ملايو، ٽولي مان نڪري آئي، ۽ پوري منجهند هڪ اٽڄاتل ماڻهوءَ جو پيڇو ڪندي گذاريائين. اهي ٻہ ڪلاڪ سندس پويان لڳيون رهيون، جهنگلن مان لنگهنديون رهيون، ۽ پوءِ جڏهن ايمرشام پهتيون تہ ڪيس گشتي پوليس حوالي ڪري ڇڏيائون.“

”هنن ائين ڇو ڪيو؟“ ونسٽن حيران ٿيندي پڇيو. پارسنز فخر سان ڳالهه جاري رکندي چيو:

”منهنجي نياڻيءَ کي پڪ هئي تہ هو دشمن جو ڪو جاسوس آهي — مثال طور ته سگهي ٿو پيراشوٽ ذريعي لٿو هجي. پر اصل ڳالهه هيءَ آهي، يار. تون ڇا ٿو سمجهين تہ ڪهڙي ڳالهه ڪيس ان ماڻهوءَ تي شڪ ڪرڻ تي مجبور ڪيو؟ هن ڏٺو تہ هن عجيب قسم جا بوٽ پاتا هئا — ڇيائين تہ هن اڳ ڪڏهن ڪنهن کي اهڙا بوٽ پاتل نہ ڏٺا هئا. تنهنڪري وڏو امڪان هو تہ هو ڪو ڏاريو هو. ستن سالن جي ننڍڙي نينگر لاءِ ڪافي هوشياري ڇئبي، نہ؟“

”ان ماڻهوءَ سان ڇا ٿيو؟“ ونسٽن پڇيو.

”اهو تہ مان نہ ٿو چئي سگهان، ظاهر آهي. پر مون کي ڪائي حيرت نہ ٿيندي جيڪڏهن...“ پارسنز بندوق سان نشانو ونڻ جهڙو اشارو ڪيو، ۽ زبان سان ٽڪاءَ جو آواز ڪيائين.

”ڏاڍو سنو،“ سائيم ڪاغذ جي پٽيءَ تان نظرون هٽائڻ بنا بي ڏياڻيءَ سان چيو.

”ظاهر آهي اسين کو بہ خطرو کڻي نڻا سگھون،“ ونسٽن پنهنجو فرض نيائيندي چيو.

”منهنجو بہ اهو ئي چوڻ آهي، آخر جنگ بہ تہ هلي رهي آهي،“ پارسنز چيو.

ڇڻ انهيءَ ڳالهہ جي تصديق لاءِ، سندن مٿان لڳل ٽيلي اسڪرين مان هڪ ترم جي زوردار آواز گونجي اٿي. پر هيءَ کا فوجي فتح جي خبر نہ هئي، بلڪ رڳو وزارتِ فراواني (Ministry of Plenty) جو هڪ اعلان هو.

”کامريدو!“ هڪ پرجوش ۽ جوان آواز گونجي اٿيو. ”توجهہ ڏيو، ساٿيو! اسان وٽ توهان لاءِ هڪ شاندار خوشخبري آهي. اسان پيداوار جو معرکو کٽي ورتو آهي! روزاني واهپي جي شين جي مڪمل ٽيل پيداواري انگن اکرن مان ظاهر ٿئي ٿو تہ گذريل سال جي پيٽ ۾ زندگيءَ جو معيار گهٽ ۾ گهٽ 20 سيڪڙو وڌي ويو آهي. اڄ صبح پوري اوشيانيا (Oceania) ۾ اهڙا بي ساخت جلوس نڪتا جن کي روڪي نہ پئي سگهيو، جڏهن ڪارخانن ۽ آفيسن مان مزدور نڪري آيا ۽ رستن تي پنهنجن بينرن سان پريڊ ڪيائون، جنهن ۾ هن نئين ۽ خوشحال زندگيءَ لاءِ بگ برادر جا ٿورا مڃيا پئي ويا، جيڪا سندس ڏاهپ پري قيادت اسان کي عطا ڪئي آهي. هتي ڪجهہ مڪمل انگ اکر پيش ڪجن ٿا. کاڌ خوراڪ جو سامان...“

”اسان جي نئين، خوشحال زندگي“ وارو جملو ڪيترائي پيرا ڏهرائيندو رهيو. اهو تازو وزارتِ فراوانيءَ جو پسنديده جملو بڻجي ويو هو. پارسنز، جنهن جو ڏيان ترم جي آواز ڇڪائي ورتو هو، وات کولي، سنجيدگيءَ ۽ بيزاريءَ جي گڏيل ڪيفيت سان ٻڌي رهيو هو. هو انگن اکرن کي تہ پوريءَ طرح سمجهي نہ پئي سگهيو، پر ڪيس خبر هئي تہ اهي ڪنهن نہ ڪنهن طرح اطمينان جو سبب هئا. هن پنهنجو وڏو ۽ گندو پائيپ ڪڍيو جيڪو اڳي ئي اڌ سڙيل تمباکو سان پريل هو. هفتي ۾ 100 گرام تمباکو جي راشن سان، پائيپ کي مٿي تائين

پرڻ لڳ ڇڳ اٽلي هوندو هو. ونسٽن وڪٽري سگرٽ پي رهيو هو جنهن کي هن احتياط سان سڌو جهليو هو. نئون راشن سياڻي کان شروع ٿيڻو هو ۽ وٽس رڳو چار سگرٽ بچيا هئا. هن گهڙيءَ هن پنهنجا ڪن ٻين سيني پرئين آوازن تان هٽائي ڇڏيا هئا ۽ رڳو ٽيلي اسڪرين مان نڪرندڙ ان مواد کي ٻڌي رهيو هو. ائين لڳو پئي ته چاڪليٽ جو راشن وڌائي هفتي ۾ ويهه گرام ڪرڻ تي بگ برادر جو شڪريو ادا ڪرڻ لاءِ جلوس ۾ نڪتا هئا. ۽ هن سوچيو، رڳو ڪالهه ئي ته اهو اعلان ڪيو ويو هو ته راشن گهٽائي هفتي ۾ ويهه گرام ڪيو وڃي ٿو. ڇا اها ممڪن ڳالهه هئي ته رڳو چوويهه ڪلاڪ گذرڻ بعد ۾ اهي ان ڳالهه کي چپ چاپ ڳيهي ويا؟ ها، اهي ڳيهي ويا. پارسنز ان کي جانور جهڙي بي وقوفيءَ سان آسانيءَ سان ڳيهي ويو. ٻئي ميز تي وينل ان بي اڪين واري مخلوق ان کي انتهاپسنداڻي انداز سان، پوري جوش سان، ۽ ان ڪاوڙ ڀري خواهش سان قبول ڪري ورتو ته جيڪڏهن ڪو اهو چوي ته گذريل هفتي راشن ٽيهه گرام هو، ته ان کي ڳولي، الزام هڻي ناس ڪري ڇڏجي. سائيم ۾ — ڪنهن وڌيڪ پيچيده طريقي سان، ڊبل ٿنڪ (doublethink) جي مدد سان، سائيم ۾ ان کي هضم ڪري ويو. ته ڇا پوءِ ياداشت سنيالڻ واري معاملي ۾ رڳو هو ئي اڪيلو بچيو هو؟

ٽيلي اسڪرين تان اهي غير حقيقي انگ اکر لڳاتار نڪرندا رهيا. گذريل سال جي پيٽ ۾ وڌيڪ ڪاڏو، وڌيڪ ڪپڙا، وڌيڪ گهر، وڌيڪ فرنيچر، وڌيڪ ٽانوَ، وڌيڪ ٻارڻ، وڌيڪ جهاز، وڌيڪ هيليڪاپٽر، وڌيڪ ڪتاب، وڌيڪ ٻار هئا — بيماري، ڏوهه ۽ چريائپ ڪانسواءِ باقي هر شيءِ اڳي کان وڌيڪ هئي. سال ۾ سال ۽ منٽ ۾ منٽ، هر ڪو ۽ هر شيءِ تڪائيءَ سان ترقيءَ جي چوٽيءَ ڏانهن وڌي رهي هئي. جيئن اڳ ۾ سائيم ڪيو هو، ونسٽن ۾ پنهنجو چمچو ڪنيو ۽ ميز تي پکڙيل پيلي رنگ جي سالن جي چنڊن ۾ چمچو گهمائيندي، هڪ ڊگهي لڪير سان نقش ناهڻ لڳو. هن زندگيءَ جي مادي بناوٽ بابت نفرت سان

ويچاريو. چا هميشہ اهڙو ئي حال هو؟ چا ڪاڏي جو ذائقو هميشہ ڪان اهڙو ئي هو؟ هن ڪينٽين ۾ چوڌاري نهاريو. هڪ هينئين ڇت وارو گهٽ ٻوسٽ پريو ڪمرو، جنهن جون پتيون بي شمار جسمن جي لڳڻ سبب ميري تي ويون هيون؛ ٽٽل لوهہ جا ميز ۽ ڪرسيون، جيڪي ايترو ويجها پيل هئا جو ماڻهو پاسا ملي ويهندو هو؛ ونگيل چمچا، دٻيل ٽريون، ڪُردرا اڇا مگ؛ سپ مٽاڇرا چڪن، هر چير ۾ ميز؛ ۽ خراب شراب، گندي ڪافي، لوهہ جهڙي ٻوڙ ۽ ميرن ڪپڙن جي هڪ گڏيل ڪٽي ٻوءِ. هميشہ توهان جي پيٽ ۽ جسم اندر هڪ قسم جو احتجاج هوندو هو، اهو احساس تہ توهان ڪان اها شيءِ ڪسي وئي آهي جنهن تي توهان جو حق هو. اهو سچ هو تہ ڪيس ڪنهن مختلف زماني جي ڪا واضح ياد نہ هئي. جنهن بہ وقت جي ڪيس صحيح طرح خبر هئي، ان ۾ ڪڏهن بہ ڪائڻ لاءِ پورو ڪاڏو نہ هو، ڪنهن وٽ بہ اهڙيون جرابون يا هينئيان ڪپڙا نہ هئا جن ۾ سوراخ نہ هجن، فرنيچر هميشہ ٽٽل ۽ لڏندڙ هو، ڪمرا اڻ پوري طرح گرم ٿيل، ٽرينون ماڻهن سان پريل، گهر ڌهندڙ، ماني ميرانجهڙي، چانهہ ملڻ اٽلي، ڪافي خراب ذائقي واري، سگرٽ اڻ پورا — مصنوعي شراب ڪان سواءِ ڪا بہ شيءِ سستي ۽ گهٽي نہ هئي. ۽ جيتوٽيڪ عمر وڌڻ سان اها حالت وڌيڪ خراب لڳندي هئي، پر چا اها ڳالهہ ان ڳالهہ جي نشاني نہ هئي تہ هي شين جو قدرتي نظام نہ هو، جيڪڏهن ڪنهن جو دل هن تڪليف، گندگي ۽ تنگي، اڻ ڪٽ سياري، جرابن جي چنبڙجڻ، ڪڏهن بہ ڪم نہ ڪندڙ لفٽن، ٽڏي پاڻيءَ، ڪردڙي صابڻ، ٽڪرا ٽڪرا ٽيندڙ سگرٽن، ۽ عجيب بدبودار ذائقي وارن ڪاڏن تي بيزار ٿي پئي؟ انسان ان سپ ڪي ناگوار ڇو سمجهي، جيستائين ان جي ذهن اندر اباڻي دور جي اهڙي ڪا ياد باقي نہ هجي تہ ڪنهن زماني ۾ حالتون مختلف هيون؟

هن وري ڪينٽين ۾ پنهنجي چوڌاري نظر ڊوڙائي. لڳ ڀڳ هر ماڻهو بدصورت هو، ۽ جيڪڏهن هو يونيفارم وارن نيرن اوورآلن

بدران کي ٻيا ڪپڙا ٻه پائن ها ته ٻه بدصورت ئي نظر اچن ها. ڪمري جي پرئين پاسي، هڪ ميز تي اڪيلو وينل هڪ ننڍڙو، عجيب چينچڻي جهڙو ماڻهو ڪافي پي رهيو هو، جنهن جون ننڍيون اکيون شڪي انداز سان هيڏانهن هوڏانهن ڏسي رهيون هيون. ونسٽن سوچيو ته جيڪڏهن توهان پنهنجي چوڌاري نه ڏسو ته اها ڳالهه مڃڻ ڪيڏي نه آسان هئي ته پارٽيءَ جنهن جسماني بناوٽ کي مثالي ٻڌائي پيش ڪيو هو — ڊگها، طاقتور نوجوان ۽ پريل جسمن واريون نينگرين، سونهري وارن وارا، چست، ڪليل اس ۾ پکل، بي فڪرا ماڻهو — واقعي موجود آهن ۽ سڀ کان وڌيڪ تعداد ۾ آهن. پر حقيقت ۾، جيتريقدر هو اندازو لڳائي سگهيو ٿي، ايئرسٽرپ ون (Airstrip One) جا اڪثر ماڻهو ننڍي قد وارا، سانورا ۽ بدنما هئا. اها عجيب ڳالهه هئي ته وزارتن ۾ اهو جيت جهڙو قسم ڪيئن وڌي رهيو هو: ننڍڙا بندرا ماڻهو، جيڪي ننڍپڻ کان ئي ٽلها ٿي ويندا هئا، ننڍين ٽنگن سان، تيزيءَ سان هلندڙ، ۽ ڳريل، بي حس چهرن وارا، جن جون اکيون نهايت ننڍيون هونديون هيون. هي اهو ئي نمونو هو جيڪو پارٽيءَ جي حڪومت هيٺ سڀ کان بهتر ڦُلي ڦَلي رهيو هو.

وزارتِ فراوانيءَ جو اعلان وري هڪ ٻئي ترم جي آواز سان ختم ٿيو ۽ ان جي جاءِ تي ڪڙڪندڙ موسيقي شروع ٿي وئي. پارسنز، انگن اکرن جي ان وسڪاري سان هڪ اڻ ڪٽ جوش ۾ اچي، پنهنجو پائيپ وات مان ٻاهر ڪڍيو.

"وزارتِ فراوانيءَ هن سال واقعي زبردست ڪم ڪيو آهي،" هن پنهنجو ڪنڌ ڏوڙيندي چيو. "خير سمٿ، يار، منهنجو خيال آهي ته شايد تو وٽ ڪي بليڊ نه هوندا جيڪي تون مون کي ڏئي سگهين؟"

"هڪ ٻه ناهي،" ونسٽن چيو. "مان پاڻ چهن هفتن کان ساڳيو بليڊ استعمال ڪري رهيو آهيان."

"اڇا نيڪ آهي — بس ائين ئي توکان پڇي ورتم، يار."

”معافي چاهيان ٿو،“ ونسٽن چيو.

ٻئي ميز تان بدڪ جهڙو آواز، جيڪو وزارت جي اعلان وقت ٿوري دير لاءِ ماڻ ٿي ويو هو، وري اوترو ئي زور سان گونجڻ لڳو. خبر ناهي چو ونسٽن اوچتو مسز پارسنز بابت سوچڻ لڳو، جنهن جا چڀا وار ۽ چهري جي گهنجن ۾ مٽي پيل هوندي هئي. ٻن سالن اندر اهي ٻار ڪيس ٿاڻ پوليس اڳيان پڪڑائي ڇڏيندا. مسز پارسنز کي ٻاڦ بڻائي ناس ڪيو ويندو. سائيم کي ٻاڦ بڻائي ناس ڪيو ويندو. ونسٽن کي ناس ڪيو ويندو. اوبرائن (O'Brien) کي ناس ڪيو ويندو. ٻئي پاسي، پارسنز کي ڪڏهن ٻه ناس نه ڪيو ويندو. اها بدڪ وانگر ڪانءِ ڪندڙ بي اکين واري مخلوق ڪڏهن ٻه ناس نه ٿيندي. اهي ننڍڙا چينچٽا ماڻهو جيڪي وزارتن جي پيچيده گهٽين مان ايڏي چستيءَ سان لنگهندا رهن ٿا، اهي ٻه ڪڏهن ٻه ناس نه ٿيندا. ۽ ڪارن وارن واري اها چوڪري، فڪشن ڊپارٽمينٽ واري چوڪري — اها ٻه ڪڏهن ناس نه ٿيندي. ڪيس ائين لڳو جڻ ڪيس قدرتي طرح اها خبر هئي ته ڪير بچي ويندو ۽ ڪير مري ويندو: جيتوڻيڪ اهو سمجهڻ آسان نه هو ته زنده رهڻ پنڌيان ڪهڙو سبب هو.

هن گهڙيءَ هو پنهنجن خيالن مان هڪ شديد جهٽڪي سان ٻاهر آيو. پر واري ميز واري چوڪري اڌ مڙي هئي ۽ ڪيس گهوريندي ڏسي رهي هئي. اها ڪارن وارن واري چوڪري هئي. هوءَ ڪيس تِرچين نظرن سان، پر هڪ عجيب شدت سان ڏسي رهي هئي. جيئن ئي ونسٽن جون نظرون ساڻس مليون، هن هڪدم نظرون ڦيري ورتيون.

ونسٽن جي پنڌيءَ تي پگهر ڦُٽي پيو. خوف جي هڪ هيبتناڪ لهر سندس مان لنگهي وئي. اها لهر ته هڪدم ختم ٿي وئي، پر پنڌيان هڪ بي چيني ڇڏي وئي. هوءَ هن کي چو ڏسي رهي هئي؟ هوءَ چو مسلسل سندس پيڇو ڪري رهي هئي؟ بدقسمتيءَ سان ڪيس ياد نه پئي آيو ته جڏهن هو اتي پهتو هو ته چا اها چوڪري اڳي ئي ميز تي وينل هئي،

يا پوءِ آئي هئي. پر بهرحال ڪالهه، ٻن منٽن واري نفرت (Two Minutes Hate) دوران، هوءَ بنا ڪنهن ظاهري ضرورت جي بلڪل سندس پويان اچي وينِي هئي. گهٽو امڪان هو ته سندس اصل مقصد ڪيس ٻڌڻ ۽ پڪ ڪرڻ هو ته چا هو ڪافي وڏي آواز سان نعرا هڻي رهيو هو يا نه.

سندس اڳوٽو خيال وري موٽي آيو: شايد هوءَ ٽاٽ پوليس جي ميمبر نه هئي، پر اڻ تجربيڪار ۽ شوقين جاسوس ئي سڀ کان وڏو خطرو هوندو هو. ڪيس خبر نه هئي ته هوءَ ڪيتري وقت کان ڪيس گهوري رهي هئي، پر شايد پنجن منٽن کان، ۽ اهو به ممڪن هو ته سندس چهري جا تاثرات مڪمل طور سندس ضابطي ۾ نه هجن. ڪنهن عوامي جاءِ تي يا ٽيلي اسڪرين جي سامهون پنهنجي سوچن کي بي لغام ڇڏڻ نهايت ئي خطرناڪ عمل هو. ننڍڙي کان ننڍڙي حرڪت به توهان جو راز کولي سگهي ٿئي. چهري جي رڳن جو ڦڙڪڻ، پريشانيءَ جو ڪو اڻ ڄاتو تاثر، پنهنجو پاڻ سان ڳالهائڻ جي عادت — ڪا به اهڙي ڳالهه جنهن مان ڪا اڻ برابري يا ڪجهه لڪائڻ جو شڪ پيدا ٿئي. بهرحال، چهري تي غلط يا نامناسب تاثر آڻڻ (مثال طور ڪنهن فتح جي اعلان وقت شڪي نظر اچڻ) پاڻ ۾ هڪ سزا جوگو ڏوهه هو. نيوسپيڪ ۾ ان لاءِ هڪ باقاعده لفظ موجود هو: ان کي "فيس ڪرائيم" (FACECRIME يعني چهري جو ڏوهه) سڏيو ويندو هو.

چوڪريءَ وري سندس طرف پٺي ڦيري ڇڏي هئي. شايد واقعي هوءَ سندس پيڇو نه ڪري رهي هجي، شايد اهو محض اتفاق هجي ته هوءَ لڳاتار به ڏينهن سندس ايترو ويجهو اچي وينِي هئي. سندس سگرٽ اجهامي چڪو هو، ۽ هن ڪيس احتياط سان ميز جي ڪنڊ تي رکي ڇڏيو. جيڪڏهن ان اندر تمباکو سلامت رهيو ته هو ڪم ختم ٿيڻ کان پوءِ ان کي پي ڇڏيندو. گهٽو ممڪن هو ته پر واري ميز وارو ماڻهو ٽاٽ پوليس جو ڪو جاسوس هجي، ۽ اهو به وڏو امڪان هو ته هو ٽن ڏينهن اندر محبت جي وزارت جي تهخانن ۾ پهتل هجي، پر سگرٽ جو ٽڪرو

ضايع نہ ٿيڻ گهرجي. سائيم پنهنجي ڪاغذ جي پٽي ويڙهي ڪيسي ۾ رکي ڇڏي. پارسنز وري ڳالهائڻ شروع ڪيو هو.

”چا مون توکي ڪڏهن اهو قصو ٻڌايو آهي، يار،“ هن پنهنجي پائيپ مان دونهون ڪڍندي چيو، ”جڏهن منهنجي ٻنهي ٻارڻن بازار واري هڪ ٻُڌيءَ جي گهگهريءَ کي باهه لڳائي ڇڏي هئي ڇاڪاڻ‌ته هنن ڪيس ساسجز (sausages) بگ برادر جي پوسٽر ۾ ويڙهيندي ڏٺو هو؟ چوريءَ لڪيءَ سندس پنڌيان ويا ۽ ماچيس جي تيليءَ سان باهه ڏئي ڇڏيائونس. منهنجي خيال ۾ هوءَ ڪافي سڙي پئي هئي. ننڍڙا بدماش، نہ؟ پر شوق ڏس ڪين! اڃڪلهه اسپائيز ۾ انهن کي بهترين تربيت ڏئي رهيا آهن — بلڪ اسان جي وقت کان ٻ بهتر. تون چا ٿو سمجهين ته هاڻي ڪين ڪهڙي نئين شيءِ ڏٺي وئي آهي؟ دروازن جي سوراخن (keyholes) مان ڳجهيون ڳالهيون ٻڌڻ لاءِ ڪنن جا توتاڙا (ear trumpets)! منهنجي نياڻي ڪالهه رات هڪڙو ڪٽي گهر آئي هئي — اسان جي ٻينڪ جي در تي ان کي آزمايائين، ۽ چيائين ته سوراخ تي ڪن رکڻ کان ٻ ٻيٽو صاف آواز پئي آيو. ياد رک، آهي ته رڳو هڪ راندڪو، پر تنهن هوندي ٻ ڪين صحيح رخ ڏئي ٿو، چا خيال آهي؟“

ان ئي لمحي ٽيلي اسڪرين مان هڪ تکي سيٽيءَ جو آواز نڪتو. اهو ڪم تي موٽڻ جو اشارو هو. ٽئي ڄڻا ٽپ ڏئي بيهي رهيا ته جيئن لفٽن واري گهٽ ٻوست ۽ ڏڪامڪيءَ ۾ شامل ٿي سگهن، ۽ ونسٽن جي سگرٽ مان بچيل تمباکو ٻ هيٺ ڪري پيو.

باب ڇهون

ونستن پنهنجي ڊائريءَ ۾ لکي رهيو هو:

اها ڳالهہ ٽي سال اڳ جي آهي. اهو هڪ اونداهي شام جو وقت هو، ريلوي جي وڏن اسٽيشنن مان هڪ جي ويجهو هڪ سوڙهي گهٽيءَ ۾. هوءَ پٽ ۾ موجود هڪ دروازي وٽ بينل هئي، هڪ اهڙي اسٽريٽ ليمپ هيٺان جيڪا مس ئي ڪا روشني ڏئي رهي هئي. سندس ڇهرو ننڍي ڇمار وارو هو، جنهن تي تمام گهٽو ميڪ اپ لڳل هو. اصل ۾ اهو ميڪ اپ ئي هو جنهن مون کي پاڻ ڏانهن ڇڪيو، ان جي اڇاڻ، ڪنهن نقاب وانگر، ۽ چمڪندڙ ڳاڙهها چپن. پارٽيءَ جون عورتون ڪڏهن بہ ڇهري تي رنگ روغن ناهن لڳائيندیون. گهٽيءَ ۾ ٻيو ڪو بہ ماڻهو نہ هو، ۽ نہ ئي ڪي ٽيلي اسڪرينون هيون. هن چيو بہ ڊالر. مان——

ان لمحي لکڻ جاري رکڻ تمام ڏکيو لڳو. هن پنهنجيون اکيون بند ڪيون ۽ آڱريون انهن تي دٻايائين، ان تصوير کي پنهنجي ذهن مان ڪيڻ جي ڪوشش ڪندي جيڪا بار بار سامهون اچي رهي هئي. ڪيس وڏي واڪي ڪندين گارين جو هڪ سلسلو بکڻ جي لڳ ڀڳ ناقابلِ برداشت خواهش ٿي رهي هئي. يا پٽ سان پنهنجو مٿو ٽڪرائڻ، ميز کي ٽڏو هڻي اونڌو ڪرڻ، ۽ دريءَ مان مس جو دٻو ٻاهر ڦٽو ڪرڻ جي —— يعني ڪو بہ اهڙو پرتشدد، گوڙ وارو يا ڏکوئيندڙ عمل ڪرڻ جي جيڪو ان ياد کي مٽائي ڇڏي جيڪا کيس عذاب ڏئي رهي هئي.

هن سوچيو، ماڻهوءَ جو بدترين دشمن سندس پنهنجو اعصابي سرشتو هو. ڪنهن بہ پل اوهان جي اندر جو ڇڪتاڻ پاڻ کي ڪنهن ظاهري علامت ۾ بدلائڻ جو خطرو رکي پئي. کيس هڪ اهڙي ماڻهوءَ جو خيال آيو جنهن وٽان هو ڪجهہ هفتا اڳ گهٽيءَ مان لنگهيو هو: هڪ بلڪل عام ڏسڻ وارو ماڻهو، پارٽيءَ جو ميمبر، جنهن جي عمر

ٽيٽيهه کان چاليهه سال هئي، قد جو پورو پنو ۽ ڏٻرو، هٿ ۾ بريف ڪيس کڻي هليو پئي. اهي ايا ڪجهه ميٽر ئي پري هئا جڏهن اوچتو ان ماڻهوءَ جي چهري جو کاٻو پاسو هڪ قسم جي ڪِچاءُ سبب بگڙجي ويو. ائين ٻيهر تڏهن ٿيو جڏهن هو هڪٻئي جي پرسان لنگهي رهيا هئا: اهو رڳو هڪ لوڏو هو، هڪ ڏڪڻي، اهڙي تيز جهڙي ڪيمرا جي شٽر جو ڪڙڪو، پر اهو واضح طور سندس عادت بڻجي چڪو هو. ڪيس ياد آيو ته ان وقت هن سوچيو هو: هن ويچاري جو ڪم پورو ٿي ويو. ۽ خوفناڪ ڳالهه اها هئي ته اهو عمل شايد بلڪل غير شعوري هو. سڀ کان موتمار خطرو ننڍ ۾ ڳالهائڻ هو. جيتري قدر هو ڏسي سگهيو پئي، ان کان بچڻ جو ڪو به رستو نه هو.

هن ڊگهو ساهه کنيو ۽ لکڻ جاري رکيائين:

مان ساڻس گڏ دروازي مان لنگهي، هڪ پنڌين اڳڻ مان ٽيندو، هڪ بيسمينٽ واري رڌڻي ۾ ويس. پٽ سان لڳل هڪ بسترو هو، ۽ ميز تي هڪ ليمپ پيل هئي، جنهن جي روشني تمام گهٽ ڪيل هئي. هوءَ ——

سندس ڏند کٽا ٿي ويا. سندس دل ٽڪ اڇلائڻ لاءِ چاهيو. بيسمينٽ واري رڌڻي ۾ موجود ان عورت سان گڏ ڪيس پنهنجي زال ڪيٽرين جو به خيال آيو. ونسٽن پرٽيل هو —— گهٽ ۾ گهٽ اڳ پرٽيل هو: ممڪن آهي ته هو ايا به شادي شده هجي، جيتري قدر ڪيس خبر هئي ته سندس زال مري نه هئي. ڪيس ائين محسوس ٿيو جڻ هو ٻيهر ان بيسمينٽ واري رڌڻي جي ٻوسٽ ۽ گرم ڏپ سنگهي رهيو هجي، اهڙي ڏپ جنهن ۾ ڪتملن، ميرن ڪپڙن ۽ تمام سستي عطر جي بوءِ مليل هئي، پر ان هوندي به اها دلڪش هئي، چاڪاڻته پارٽيءَ جي ڪا به عورت ڪڏهن به عطر استعمال نه ڪندي هئي، ۽ نه ئي ڪنهن اهڙي ڳالهه جو تصور ڪري سگهيو ٿي. رڳو پرولز (عام مزدور طبقو) ئي

عطر استعمال ڪندا هئا. سندس ذهن ۾ اها بوءِ سڏيءَ ريت بدڪاريءَ سان جڙيل هئي.

جڏهن هو ان عورت سان گڏ ويو هو، تہ اهو لڳ ڀڳ ٻن سالن ۾ سندس پهريون گناهه هو. طوائفن سان لاڳاپو رکڻ يقينن منع ٿيل هو، پر اهو انهن ضابطن مان هڪ هو جن کي ٽوڙڻ لاءِ ڪڏهن ڪڏهن اوهان همت ڪري سگهو ٿا. اهو خطرناڪ هو، پر زندگيءَ موت جو معاملو نہ هو. ڪنهن طوائف سان پڪڙجي وڃڻ جي سزا شايد جبراً پورهئي واري ڪيمپ ۾ پنج سال هئي: ان کان وڌيڪ نہ، جيڪڏهن اوهان کي پيو ڏوهه نہ ڪيو هجي. ۽ اهو ڪافي سولو هو، بشرطيڪ اوهان موقعي تي پڪڙجڻ کان بچي سگهو. غريب بستيون اهڙين عورتن سان ڀريل هيون جيڪي پاڻ وڪڻڻ لاءِ تيار هيون. ڪجهه تہ شراب جي هڪ بوتل جي عيوض بہ ملي سگهيون ٿي، جيڪو پيئڻ پرولز لاءِ منع هو. پرپٽ پارٽي جسم فروشيءَ کي هٿي وٺرائڻ جي حق ۾ بہ هئي، اهڙن جذبن جي نيڪال لاءِ جن کي مڪمل طور دٻائي نٿي سگهيو ويو. رڳو عياشيءَ سان ڪو خاص فرق نٿي پيو، بشرطيڪ اها چوريءَ چپيءَ، بي لطف هجي ۽ ان ۾ رڳو هڪ دٻيل ۽ نفرت لائق طبقي جون عورتون شامل هجن. ناقابلِ معافي ڏوهه پارٽيءَ جي ميمبرن جي وچ ۾ جنسي لاڳاپو هو. پر — جيتوڻيڪ اهو انهن ڏوهن مان هڪ هو جن جو اعتراف وڌين صفائين (purges) دوران جوابدار لازمي طور ڪندا هئا — اهڙي ڪنهن واقعي جو حقيقت ۾ ٿيڻ بہ تصور کان ٻاهر هو.

پارٽيءَ جو مقصد رڳو مردن ۽ عورتن کي اهڙين وفادارين ۾ ٺاهڻ کان روڪڻ نہ هو جن تي ان جو ضابطو نہ رهي سگهي. ان جو اصل، اڻ پڌرو مقصد جنسي عمل مان سمورو مزو ختم ڪرڻ هو. شاديءَ جي اندر توڙي شاديءَ کان ٻاهر، رڳو پيار نہ پر جنسي خواهش اصل دشمن هئي. پارٽيءَ جي ميمبرن وچ ۾ سيني شادين جي منظوري ان مقصد لاءِ مقرر ڪيل هڪ ڪميٽيءَ کان ونٽي پوندي هئي، ۽ — جيتوڻيڪ هن

اصول جو ڪڏهن به ڪليءَ ريت ذڪر نه ڪيو ويو هو — پر جيڪڏهن لاڳاپيل جوڙو هڪبئي ڏانهن جسماني ڇڪ رکندڙ لڳندو هو، ته کين ڪڏهن به اجازت نه ملندي هئي. شاديءَ جو واحد مڃيل مقصد رڳو پارٽيءَ جي خدمت لاءِ ٻار پيدا ڪرڻ هو. جنسي لاڳاپي کي هڪ معمولي اٽوٽندڙ آپريشن وانگر سمجهڻو هو، جهڙوڪر انيما (enema) وٺڻ. اها ڳالهه به ڪڏهن واضع لفظن ۾ بيان نه ڪئي وئي هئي، پر اڻ ستيءَ طرح اها ڳالهه نندپڻ کان ونڊي هر پارٽي ميمبر جي ذهن ۾ چڱيءَ طرح ويهاري وئي هئي. اتي 'جونيئر اينٽي-سيڪس ليگ' جهڙيون تنظيمون به هيون، جيڪي ٻنهي جنسن لاءِ مڪمل تجرد (جنسي لاڳاپن کان پرهيز) جي پرچار ڪنديون هيون. سيئي ٻار مصنوعي واڌ ويجهه (نيوسپيڪ ۾ جنهن کي آرٽسيم/ARTSEM چيو ويندو هو) ذريعي پيدا ڪيا وڃڻا هئا ۽ سرڪاري ادارن ۾ پلجڻا هئا. ونسٽن کي خبر هئي ته هن ڳالهه کي بلڪل سنجيدگيءَ سان نه ورتو ويندو هو، پر ڪنهن نه ڪنهن طرح اها پارٽيءَ جي مجموعي نظريي سان نهڪي پئي آئي. پارٽي جنسي جبلت کي ختم ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي، يا جيڪڏهن اها ختم نه ٿي سگهي، ته پوءِ ان کي بگاڙڻ ۽ ناپاڪ ڪرڻ جي ڪوشش ۾ هئي. ڪيس خبر نه هئي ته ائين ڇو هو، پر ائين لڳندو هو جڻ ائين هجڻ ئي فطري ڳالهه هجي. ۽ جيتري قدر عورتن جو تعلق هو، پارٽيءَ جون ڪوششون گهڻي حد تائين ڪامياب رهيون هيون.

هن وري ڪيترين بابت سوچيو. کين ڏار ٿئي نو، ڏهه — لڳ ڀڳ يارهن سال ٿي ويا هوندا. اها عجيب ڳالهه هئي ته هو سندس بابت ڪيترو گهٽ سوچيندو هو. لڳاتار ڪيترن ئي ڏينهن تائين هو اهو وساري سگهندو هو ته سندس ڪڏهن شادي به ٿي هئي. اهي رڳو پندرهن مهينا کن گڏ رهيا هئا. پارٽي طلاق جي اجازت نه ڏيندي هئي، پر جن معاملن ۾ ٻار نه هوندا هئا اتي اها ڏار ٿي وڃڻ جي حوصلا افزائي ڪندي هئي.

ڪيٽرين هڪ قدآور، اڇي رنگت ۽ سهڻن پورن وارن واري چوڪري هئي، جنهن جا حرڪت ۽ نمونا ڏاڍا شاندار هئا. سندس چهرو باز جهڙو ۽ تيز هو، اهڙو چهرو جنهن کي ماڻهو شايد نوابي يا اعليٰ سڏي سگهي ها جيستائين ان کي خبر نه پوي ته ان جي پويان بلڪل ڪجهه به نه هو. شاديءَ واري زندگيءَ جي شروع واري دؤر ۾ ئي هن فيصلو ڪري ورتو هو — جيتوٽيڪ شايد اهو ان ڪري هو جو هو ڪيس عام ماڻهن کان وڌيڪ ويجهڙائيءَ سان سڃاڻندو هو — ته هوءَ بلاشبہ سڀ کان بيوقوف، بدذوق ۽ خالي ذهن واري عورت هئي جنهن سان هو ڪڏهن مليو هو. سندس مٿي ۾ اهڙو ڪو به خيال نه هو جيڪو پارٽيءَ جو نعرو نه هجي، ۽ اهڙي کا به حماقت نه هئي، بلڪل کا به نه، جيڪا پارٽي پاران پيش ڪرڻ تي هوءَ آسانيءَ سان ڇڙڪائي نه سگهي. هن پنهنجي دل ۾ سندس نالو 'انساني سائونڊ ٽريڪ' رکيو هو. تڏهن به هو ساڻس گڏ رهڻ برداشت ڪري ونڊي ها، جيڪڏهن رڳو هڪ ڇالهه نه هجي ها — يعني جنس.

جهڙو ئي هو ڪيس ڇهندو هو، هوءَ ڇرڪ پري ڇڻ اکڙجي ويندي هئي. ڪيس پاڪر پائڻ ائين هو ڇڻ ڪاڻ جي ڪنهن گڏي کي پاڪر پاتو وجي. ۽ عجيب ڇالهه اها هئي ته جڏهن هوءَ ڪيس پنهنجي پاڪر ۾ ونندي هئي، تڏهن به ڪيس ائين لڳندو هو ڇڻ هوءَ پنهنجي پوري طاقت سان ڪيس پري ڌڪي رهي هجي. سندس پڻن جو اهو سخت ٽي وڃڻ ان ڇالهه جو چٽو احساس ڏيارينڊو هو. هوءَ بند اکين سان ليٽي رهندي هئي، نه مزاحمت ڪندي ۽ نه وري ساڻ ڏيندي، رڳو خودسپردگي (اطاعت) ڪندي. اهو حد کان وڌيڪ شرمندگي وارو، ۽ ڪجهه وقت کان پوءِ، ڏاڍو خوفناڪ لڳندو هو. پر تڏهن به هو ساڻس گڏ رهڻ برداشت ڪري سگهي ها جيڪڏهن ان ڇالهه تي راضپو ٿئي ها ته اهي جنسي لاڳاپن کان پرهيز ڪندا. پر عجيب ڇالهه اها هئي ته اهو انڪار ڪيٽرين ڪيو. هن چيو ته ڪين، جيڪڏهن ٿي سگهي، ته هڪ ٻار ضرور پيدا

ڪرڻو آهي. تنهنڪري اهو عمل باقاعدگيءَ سان هفتي ۾ هڪ ڀيرو ٿيندو رهيو، جڏهن به اهو ممڪن هو. هوءَ ته صبح جو ڪيس ياد به ڏياريندي هئي، جڏ اهو ڪو اهڙو ڪم هجي جيڪو ان شام جو ٿيڻو هو ۽ ڪيس وسارڻ نه گهرجي. هن ان لاءِ به نالا رکيا هئا. هڪ هو 'ٻار ناهڻ'، ۽ ٻيو هو 'پارٽيءَ لاءِ اسان جو فرض' (ها، هن واقعي اهو جملو استعمال ڪيو هو). تمام جلد ئي مقرر ڏينهن جي اچڻ تي هن کي هڪ ڀڪي خوف جو احساس ٿيڻ لڳو. پر خوشقسمتيءَ سان ڪو به ٻار پيدا نه ٿيو، ۽ آخرڪار هوءَ ڪوشش ڇڏڻ تي راضي ٿي وئي، ۽ ان کان ٿورو پوءِ اهي ڏار ٿي ويا.

ونسٽن هڪ اڻ ٻڌجندڙ سرد آهه ڀري. هن وري پنهنجو قلم کنيو ۽ لکيائين:

هن پاڻ کي بستري تي اڇلايو، ۽ يڪدم، بغير ڪنهن اڳواٽ اشاري جي، سپ کان بدذوق ۽ ڀيانڪ انداز ۾ جنهن جو اوهان تصور ڪري سگهو ٿا، پنهنجو گهگهرو مٿي کنيائين. مان———

هن پاڻ کي اتي ليمپ جي جهڪي روشنيءَ ۾ بينل ڏٺو، ڪٺملن ۽ سستي عطر جي بوءِ سندس نتهڻن ۾ هئي، ۽ دل ۾ شڪست ۽ ڪاوڙ جو احساس هو، جيڪو ان پل به ڪيترين جي اڇي بدن جي خيال سان ملي رهيو هو — اهو بدن جيڪو پارٽيءَ جي سموهن (hypnotic) واري طاقت سبب سدائين لاءِ جمي چڪو هو. ائين هميشه چو ٿيڻو هو؟ هن وٽ پنهنجي ڪا عورت چو نه هئي، سالن جي وچوٽيءَ کان پوءِ هنن گندين چڪتاڻن بدران؟ پر ڪنهن سچي پيار واري لاڳاپي جو وجود ته لڳ ڀڳ ناقابلِ تصور هو. پارٽيءَ جون سموريون عورتون هڪ جهڙيون هيون. پارسائي انهن جي اندر ائين لٽل هئي جهڙي پارٽيءَ جي وفاداري. شروعاتي تربيت، راندين، ٺڏي پاٽيءَ، ۽ ان ڪچري وسيلي جيڪو اسڪول، اسپائز ۽ يوٿ ليگ ۾ سندن دماغن ۾ ٺوڪيو ويو هو، ليڪچرن، پريڊن، گيتن، نعري بازين، ۽ فوجي ترانن ذريعي، سندن مان

فطري جذبو ٻاهر ڪڍيو ويو هو. سندس عقل چيو پئي تہ ان جا ڪي استثنيٰ بہ ضرور هوندا، پر سندس دل اهو مڃڻ لاءِ تيار نہ هئي. اهي سڀ اهڙيون ناقابلِ تسخير هيون، جهڙو پارٽي ڪين بنائڻ گهري پئي. ۽ هو، پيار حاصل ڪرڻ کان بہ وڌيڪ، پاڪدامنيءَ جي ان پت کي ٽوڙڻ چاهيندو هو، پوءِ پلي اهو سندس پوري زندگيءَ ۾ رڳو هڪ ئي پيرو ڇو نہ هجي. جنسي عمل، جيڪڏهن ڪاميابيءَ سان سرانجام ڏنو وڃي، تہ اهو بغاوت هو. شهوت هڪ فڪري ڏوهه (thoughtcrime) هئي. جيڪڏهن هو ڪيترين کي بيدار بہ ڪري سگهي ها، تہ اهو بہ هڪ گمراهه ڪرڻ (seduction) جهڙو عمل هجي ها، جيتوڻيڪ هوءَ سندس زال هئي.

پر ڪهاڻيءَ جو باقي حصو لکڻو ئي هو. هن لکيو:

مون ليمپ جو ڏيئو مٿي ڪيو. جڏهن مون کيس روشنيءَ ۾ ڏٺو

اونداهيءَ کان پوءِ گاسليٽ واري ليمپ جي جهکي روشني تمام گهٽي چمڪندڙ محسوس ٿي هئي. پهريون پيرو هو ان عورت کي چگّيءَ طرح ڏسي سگهيو پئي. هن سندس طرف هڪ قدم ڪنيو هو ۽ پوءِ ترسي پيو، شهوت ۽ خوف سان پريل. هتي اچي کيس پنهنجي ڪنيل خطري جو ڏکوئيندڙ احساس ٿيو. اهو بلڪل ممڪن هو تہ ٻاهر نڪرندي گشت ڪندڙ کيس پڪڙي ونن: بلڪ ائين بہ ٿي سگهيو ٿي تہ اهي هن ئي وقت دروازي ٻاهران سندس انتظار ۾ هجن. جيڪڏهن هو اهو ڪم بہ ڪرڻ بنا هليو وڃي جنهن لاءِ هو هتي آيو هو ——!

اهو لکڻو ئي هو، ان جو اعتراف ڪرڻو ئي هو. هن ليمپ جي روشنيءَ ۾ اوچتو جيڪو ڏٺو، اهو هو تہ اها عورت پوڙهي هئي. سندس چهري تي رنگ روغن ايترو گهاڻو لڳل هو جو لڳو پئي تہ اهو پڻي جي ماسڪ وانگر چڙهي سگهي ٿو. سندس وارن ۾ اڇيون لڪيرون هيون؛ پر اصل خوفناڪ تفصيل اهو هو تہ سندس وات ٽورو ڪليل

رهجي ويو هو، جنهن مان هڪ اونداهي ڪڏ ڪانسواءِ ٻيو ڪجهه به نظر نه پئي آيو. ڪيس مڙئي ڏند ئي نه هئا.

هن تکو تکو، گهماڦيرايل اکرن ۾ لکيو:

جڏهن مون ڪيس روشنيءَ ۾ ڏٺو ته هوءَ بلڪل پوڙهي عورت هئي، گهٽ ۾ گهٽ پنجاهه سالن جي. پر مون اڳتي وڌي اهو ڪم ان هوندي به ڪري وڌو.

هن وري پنهنجيون آڱريون پنهنجين پنبڻين تي ڏٻايون. هن آخرڪار اهو لکي ڇڏيو هو، پر ان سان ڪو فرق نه پيو. اهو علاج ڪارگر ثابت نه ٿيو هو.

پنهنجي پوري طاقت سان گنديون گاريون بڪڻ جي اها خواهش اڳي وانگر اڄ به اوتري ئي شديد هئي.

باب ستون

’جيڪڏهن ڪا اُميد آهي،‘ ونسٽن لکيو، ’تہ اها پرولس (عام پورهيت عوام) ۾ آهي.‘

جيڪڏهن ڪا اُميد هئي، تہ اها ضرور پرولس ۾ هئڻ گهرجي ها، ڇاڪاڻ‌تہ رڳو انهن ئي وسيع ۽ نظرانداز ڪيل عوام ۾، جيڪي اوشيانيا جي آبادي‌ءَ جو 85 سيڪڙو هئا، پارٽي‌ءَ کي تباهہ ڪرڻ واري طاقت پيدا ٿي سگهي پئي. پارٽي‌ءَ کي اندر مان اونڌو نٿي ڪري سگهيو ويو. ان جي دشمنن وٽ، جيڪڏهن ڪي دشمن هئا بہ، تہ گڏجڻ يا هڪبئي کي سڃاڻڻ جو ڪوبہ وسيلو نہ هو. توڙي جو ڏندڪٿائي ’برادر هڈ‘ (Brotherhood) جو وجود هو بہ—جيئن ٿي سگهي ٿو تہ هجي—اهو تصور کان ٻاهر هو تہ ان جا ميمبر ٻن يا ٽن کان وڌيڪ انگ ۾ ڪڏهن گڏجي سگهن. بغاوت جو مطلب رڳو اکين جو اشارو، آواز جو لوڏو، يا گهٽي کان گهٽو، ڪڏهن ڪڏهن پٽڪيل ڪو لفظ هوندو هو. پر اهي پرولس، جيڪڏهن ڪنهن طرح پنهنجي طاقت کان واقف ٿي وڃن ها، تہ کين ڪنهن سازش جي ضرورت ئي نہ پوي ها. کين رڳو ايترو ئي اٿڻو پوي ها ۽ پاڻ کي ائين چنڊڻو پوي ها جيئن گهوڙو پنهنجي بت تان مکيون چنڊيندو آهي. جيڪڏهن اهي چاهين ها تہ سياڻي صبح جو ئي پارٽي‌ءَ کي ٽڪرا ٽڪرا ڪري اُڏائي ڇڏين ها. ڇا اڄ يا سياڻي انهن جي ذهن ۾ اهو خيال نہ اچڻ گهرجي ها؟ ۽ تڏهن بہ—— !

هن کي ياد آيو تہ ڪيئن هڪ پيرو هو پريل گهٽي‌ءَ مان لنگهي رهيو هو، جڏهن سئو کن آوازن جي هڪ زبردست رڙ—عورتن جي آوازن—اڳيان ڪنهن پرواري گهٽي‌ءَ مان گونجي اٿي هئي. اهو ڏڪ ۽ ڪاوڙ جو هڪ وڏو، دهشتناڪ دانهن هو، هڪ گهرو ۽ وڏو ’او-او-او-او-اوهہ!‘ جيڪو ڪنهن گهنڊ جي گونج وانگر فضا ۾ ٽڙندو رهيو. هن

جو دل ڏڙڪي اٿيو. 'شروع ٿي ويو!' هن سوچيو هو. 'هڪ بلوو! آخرڪار پرولس زنجيرون ٽوڙي رهيا آهن!' جڏهن هو ان جاءِ تي پهتو، تہ ڏنائين تہ ٻہ يا ٽي سئو عورتن جو هجوم سبزيءَ جي دڪانن ۽ ريڑهن وٽ گڏ ٿيل هو، جن جا چهرا ائين پريشان هئا جڻ اهي ڪنهن ٻڌندڙ ٻيڙيءَ جا بدنصيب مسافر هجن. پر ان ئي گهڙيءَ اها گڏيل مايوسي سوين ذاتي جهيڑن ۾ ورهائجي ويئي. ظاهر ٿيو تہ ڪنهن استال تي قلعي وارا ٽين جون ديڳڙيون وڪٽي رهيا هئا. اهي تمام گهٽيا ۽ ڪمزور شيون هيون، پر ڪنهن ٻہ قسم جون ديڳڙيون هٿ اچڻ هميشہ ڏکيو هوندو هو. هاڻي اوچتو مال ختم ٿي ويو هو. جن عورتن کي اهي ملي ويون هيون، سي باقي هجوم جي ڏکن ۽ ٽڏن مان پاڻ ڇڏائي ديڳڙن سميت پڇڻ جي ڪوشش ڪري رهيون هيون، جڏهن تہ ٻيون درجن وڌيڪ عورتون استال واري جي چوڌاري رڙيون ڪري رهيون هيون، مٿس پنهنجن نوازيءَ جو ۽ ايجا ٻہ لڪائي ديڳڙا رکڻ جو الزام لڳائي رهيون هيون. اوچتو دانهن جو هڪ نئون طوفان اُٿيو. ٻن ٽلهين متارين عورتن، جن مان هڪ جا وار پکڙيل هئا، ساڳي ديڳڙي کي ٻنهي هٿن سان پکڙي هڪٻئي کان ڦرڻ جي ڪوشش ڪئي. ڪجهہ لمحن تائين ٻئي ڇڪتاڻ ڪنديون رهيون، ۽ پوءِ ان جو هيندل ٽٽي ڌار ٿي پيو. ونسٽن کين سخت بيزاريءَ سان ڏسندو رهيو. ۽ تڏهن ٻہ، رڳو هڪ پل لاءِ، ڪهڙي نہ خوفناڪ طاقت ان رڙ ۾ گونجي هئي جيڪا رڳو چند سئو ڳچين مان نڪتي هئي! آخر ڇو اهي ڪڏهن اهڙي آواز سان ڪنهن اهڙي ڳالهہ لاءِ رڙيون نٿا ڪن جنهن جي واقعي ڪا اهميت هجي؟

هن لکيو:

جيستائين اهي باشعور نٿا ٿين، اهي ڪڏهن ٻہ بغاوت نہ ڪندا؛ ۽ جيستائين اهي بغاوت نٿا ڪن، اهي باشعور نٿا ٿي سگهن.

اهو، هن سوچيو، جڻ پارٽيءَ جي نصابي ڪتابن مان ڪنيل ڪو اقتباس هجي.

پارٽيءَ يقيناً اها دعويٰ ڪئي هئي تہ هن پرولس کي غلاميءَ جي زنجيرن مان آزاد ڪرايو آهي. انقلاب کان اڳ اهي سرمائيدارن جي ظلم ۽ جبر هيٺ چيپاٽجي رهيا هئا، کين بکيو رکيو ويندو هو ۽ ڪوڙا هنيا ويندا هئا، عورتن کي ڪوئلي جي کاڻين ۾ ڪم ڪرڻ تي مجبور ڪيو ويندو هو (حقيقت ۾ عورتون اڃا تائين ڪوئلي جي کاڻين ۾ ڪم ڪندیون هيون)، ہارن کي ڇهن سالن جي ڄمار ۾ فيڪٽرين ۾ وڪرو ڪيو ويندو هو. پر ساڳئي وقت، ڊبل ٿنڪ (Doublethink) جي اصولن موجب، پارٽي اهو بہ سيکاريندي هئي تہ پرولس فطري طور تي گهٽ ذات وارا آهن، جن کي جانورن وانگر، ڪجهه سادي قانونن ذريعي ڏبائي قابو ۾ رکڻ گهرجي. اصل ۾ پرولس جي باري ۾ تمام گهٽ ڄاڻ هئي. گهٽو ڪجهه ڄاڻڻ جي ضرورت بہ نہ هئي. جيستائين اهي ڪم ڪندا رهن ۽ نسل وڌائيندا رهن، انهن جون ٻيون سرگرميون بي اهميت هيون. کين پنهنجي حال تي ڇڏي ڏنو ويو هو، ڄڻ ارجنٽائن جي ميدانن ۾ ڪليل ڇڏيل چوپايو مال هجن، ۽ اهي زندگيءَ جي اهڙي نموني ڏانهن موٽي آيا هئا جيڪو کين فطري لڳندو هو، يعني پنهنجن وڏن جو قديم نمونو. اهي ڄمندا هئا، گندي نالن ۽ گهٽين ۾ پلبا هئا، ہارهن سالن جي عمر ۾ ڪم ڪرڻ لڳندا هئا، حسن ۽ جنسي سڏن جي هڪ مختصر ٽڙ واري دور مان لنگهندا هئا، ويهن سالن ۾ شادي ڪندا هئا، ٽيهن سالن ۾ ادڙا ٿي ويندا هئا، ۽ گهٽو ڪري ست سالن جي ڄمار ۾ مري ويندا هئا. سخت جسماني پورهيو، گهر ۽ ہارن جي سنيال، پاڙيسرين سان معمولي جهيڙا، فلمون، فٽبال، بيئر ۽ سيڪس کان وڌيڪ، جوا انهن جي ذهني دنيا کي پري ڇڏيندا هئا. کين ڪنٽرول ۾ رکڻ ڏکيو نہ هو. ٿاٽ پوليس (Thought Police) جا ڪجهه اٽڪل ڪندڙ ايجنٽ هميشہ انهن جي وچ ۾ گهمندا رهندا هئا، ڪوڙيون افواهہ ڦهلائيندا هئا، ۽ انهن چند ماڻهن کي نشانو بڻائي ناس ڪري ڇڏيندا هئا جن بابت لڳندو هو تہ اهي خطرناڪ ثابت ٿي سگهن ٿا؛ پر کين پارٽيءَ جي نظريي سان ليس

ڪرڻ جي ڪابه ڪوشش نه ڪئي ويندي هئي. اهو بلڪل پسنديده نه هو ته پرولس وٽ مضبوط سياسي جذبا هجن. ڪين رڳو هڪ اڻ گهڙيل ديسي حب الوطنيءَ جي ضرورت هوندي هئي، جنهن جو واسطو ڏئي جڏهن به ضرورت پوي ڪين وڌيڪ ڪلاڪ ڪم ڪرڻ يا گهٽ راشن ونڊ تي راضي ڪيو ويندو هو. ۽ جڏهن اهي ڪڏهن ناخوش ٿيندا به هئا، جيئن ڪڏهن ڪڏهن ٿيندا هئا، ته انهن جي اها بيچيني ڪنهن به نتيجي تائين نه پهچندي هئي، چاڪاڻته وڏن ۽ جامع خيالن کان وانجهيل هجڻ ڪري، اهي رڳو معمولي ذاتي شڪايتن تائين ئي محدود رهندا هئا. وڏيون مصيبتون ۽ بيڻايون هميشه انهن جي نظرن کان لڪل رهنديون هيون. اڪثريت وٽ ته گهرن ۾ ٽيلي اسڪرينون (telescreens) به نه هيون. هتي عام پوليس به انهن جي معاملن ۾ تمام گهٽ دخل ڏيندي هئي. لنڊن ۾ ڏوهن جي هڪ وڏي دنيا هئي، چورن، ڏاڙيلن، جسم فروشن، نشو وڪڻندڙن ۽ هر قسم جي پٽا خورن جي هڪ الڳ دنيا؛ پر چاڪاڻته اهو سڀ ڪجهه خود پرولس جي وچ ۾ ئي هلندو هو، ان ڪري ان جي ڪا اهميت نه هئي. اخلاق جي هر معاملي ۾ ڪين پنهنجن اباڻن رواجن تي هلڻ جي اجازت هئي. پارٽيءَ جي جنسي پاڪدامني ۽ سختي متن لاڳو نه ڪئي وئي هئي. بدڪاريءَ تي ڪا سزا نه هئي، طلاق جي اجازت هئي. ايستائين جو، مذهبي عبادت جي به ڪين اجازت هجي ها جيڪڏهن پرولس ان جي ضرورت يا خواهش ظاهر ڪن ها. اهي شڪ شبهي کان به مٿانهان هئا. جيئن پارٽيءَ جو نعرو هو: ’پرولس ۽ جانور آزاد آهن.‘

ونسٽن هيٺ جهڪي احتياط سان پنهنجي رڳن واري زخم (varicose ulcer) کي کنهيو. ان ۾ وري خارش ٿيڻ لڳي هئي. اها ڳالهه جنهن تي ذهن وري وري موٽي ايندو هو، سا اها هئي ته اهو جاڻڻ بلڪل ناممڪن هو ته انقلاب کان اڳ واري زندگي واقعي ڪهڙي هئي. هن دراز مان

ٻارن جي تاريخ جو هڪ درسي ڪتاب ڪڍيو، جيڪو هن مسز پارسنز کان اڌارو ورتو هو، ۽ ان مان هڪ ٽڪرو پنهنجي ڊائريءَ ۾ لکڻ لڳو:

پراڻن ڏينهن ۾ (اهو لکيل هو)، عظيم الشان انقلاب کان اڳ، لنڊن اڄ جهڙو خوبصورت شهر نه هوندو هو. اهو هڪ اونداهو، گندو، ڏکوئيندڙ شهر هو جتي مشڪل سان ڪنهن وٽ ڪائڻ لاءِ پورو هوندو هو ۽ جتي سوين ۽ هزارين غريب ماڻهن جي پيرن ۾ جتيون ۽ مٽي تي ڇت تائين نه هوندي هئي. توهان جيترا ٻار به ڏينهن جا ٻارهن ڪلاڪ ظالم مالڪن لاءِ ڪم ڪندا هئا، جيڪي ڪين ڪوڙن سان لتاڙيندا هئا جيڪڏهن هو سست ٿيندا هئا، ۽ ڪين رڳو سڪل روٽيءَ جي ٽڪرن ۽ پاڻيءَ کانسواءِ ڪجهه ڪائڻ لاءِ نه ملندو هو. پر ان سڄي خوفناڪ غربت جي وچ ۾ ڪجهه وڏا عاليشان خوبصورت بنگلا هئا جن ۾ امير ماڻهو رهندا هئا جن جي خدمت لاءِ ٽيهه ٽيهه نوڪر هوندا هئا. انهن اميرن کي سرمائيدار سڏيو ويندو هو. اهي ٿلها، بدصورت ۽ بدڪار ڇهري وارا ماڻهو هوندا هئا، جهڙو سامهون صفحي واري تصوير ۾ آهي. توهان ڏسي سگهو ٿا ته هن هڪ ڏگهو ڪارو ڪوٽ پاتل آهي جنهن کي فراڪ ڪوٽ (frock coat) سڏيو ويندو هو، ۽ هڪ عجيب چمڪندڙ ٽوپي جيڪا چمنيءَ جهڙي هئي، جنهن کي ٽاپ هيٽ (top hat) سڏيو ويندو هو. اهو سرمائيدارن جو يونيفارم هوندو هو، ۽ ڪنهن ٻئي کي اهو پائڻ جي اجازت نه هئي. سرمائيدار دنيا جي هر شيءِ جا مالڪ هئا، ۽ باقي سڀ ماڻهو انهن جا غلام هئا. اهي سڄي زمين، سڀني گهرن، سڀني ڪارخانن ۽ سڄي پئسي جا مالڪ هئا. جيڪڏهن ڪو انهن جو حڪم نه مڃيندو هو ته اهي کيس جيل ۾ اڇلائي سگهندا هئا، يا سندس نوڪري کسي کيس بک وگهي ماري سگهندا هئا. جڏهن ڪو عام ماڻهو ڪنهن سرمائيدار سان گڏلهائيندو هو ته کيس جهڪي، ڪنڌ نوائي، پنهنجي ٽوپي لاهي کيس 'سر' چوڻو پوندو هو. سڀني سرمائيدارن جي سردار کي بادشاهه سڏيو ويندو هو، ۽ ———

پر هو باقي فهرست پڙهندو هو. ان ۾ بشپن جا پنهنجي وڏن چوغن ۾، ججن جا پنهنجي شاهي لباسن ۾ هجڻ، ڪچيءَ ۽ هٿن جا ڪانا (pillory)، زنجيرون، ڪولهوءَ جا قيٽا، نون پڇن وارا ڪوڙا (cat-o'-nine tails)، لوردِ ميئر جي شاهي دعوت، ۽ پوپ جي آگوني کي چمڻ جو ذڪر ضرور هوندو. اتي هڪ قانون به هو جنهن کي *جوس پرائيمي نوڪٽس* (JUS PRIMAE NOCTIS) چيو ويندو هو، جنهن جو ذڪر غالباً ٻارن جي ڪتاب ۾ نه ٿئي ها. اهو هڪ اهڙو قانون هو جنهن تحت هر سرمائيدار کي حق هو ته هو پنهنجي فيڪٽريءَ ۾ ڪم ڪندڙ ڪنهن به عورت سان هم بستري ڪري سگهي.

ڪنهن کي ڪيئن خبر پوي ها ته ان مان ڪيترو ڪوڙ هو؟ اهو *شايد* سچ هجي ها ته سراسري انسان اڄ انقلاب کان اڳ جي پيٽ ۾ بهتر حال ۾ هو. ان جي ابتڙ واحد ثبوت رڳو توهان جي پنهنجي هڏين جو بي زبان احتجاج هو، اهو فطري احساس ته جن حالتن ۾ توهان رهي رهيا آهيو اهي اڃ سنندڙ آهن ۽ ڪنهن ٻئي زماني ۾ حالتون ضرور مختلف رهيون هونديون. هن کي اهو احساس ٿيو ته جديد زندگيءَ جي سڀ کان نمايان خصوصيت ان جو ظلم ۽ بي يقيني نه، پر رڳو ان جي ويرانگي، بدحالي ۽ لاچاري هئي. زندگي، جيڪڏهن توهان پنهنجي چوڌاري نظر ڊوڙايو، ته ان جو ٽيلي اسڪرينن تان وهندڙ ڪوڙ سان ئي نه، پر پارٽيءَ جي حاصل ڪرڻ وارن مقصدن سان به ڪو واسطو نه هو. ان جا وڏا حصا، ايستائين جو پارٽي ميمبر لاءِ به، غير جانبدار ۽ غير سياسي هئا: اکيون پوري بيزار ڪندڙ نوڪرين کي گهلڻ، ٽرين (Tube) ۾ جاءِ لاءِ ڏڪا ڪائڻ، قاتل جورابن کي سبي درست ڪرڻ، ڪا مني سڪرين جي گوري هٽ ڪرڻ، يا سگريٽ جو پويون ٽڪرو بچائي رکڻ. پارٽيءَ پاران پيش ڪيل خواب ڪجهه وڏو، خوفناڪ ۽ چمڪندڙ هو—لوهه ۽ ڪنڪريٽ جي دنيا، ديوقامت مشينن ۽ دهشتناڪ هٿيارن جي دنيا—جنگين ۽ جنونين جو هڪ قوم، جيڪو مڪمل اتحاد سان

اڳتي وڌي رهيو هجي، سڀ ساڳيا خيال سوچي رهيا هجن ۽ ساڳيا نعرا هڻي رهيا هجن، مسلسل ڪم، ويڙهه، فتح ۽ ظلم کندڙ—ٽيهه ڪروڙ ماڻهو جن سيني جا هڪجهڙا چهرا هجن. جڏهن ته حقيقت ڏهندڙ، گندا شهر هئا جتي بڪايل ماڻهو قاتل پادرن ۾ هيڏانهن هوڏانهن رلندا هئا، اوٽويهين صديءَ جي مرمت ٿيل گهرن ۾ جتان هميشه رڌل گوبي ۽ خراب ٽوائلٽن جي ڏپ ايندي هئي. هن کي لنڊن جو هڪ تصور نظر آيو: وسيع ۽ ڪنڊر، ڏهه لک ڪچري جي ڊبن جو شهر، ۽ ان تصوير سان گڏ مسز پارسنز جي به شڪل جڙيل هئي، جنهن جو گهنجن وارو چهرو ۽ وکريل وار هئا، ۽ هوءَ بيوسيءَ سان بند پيل گندي پاڻيءَ جي پائيپ کي چيڙي رهي هئي.

هن هيٺ جهڪي پنهنجي پيڈيءَ کي وري ڪنهيو. ڏينهن رات ٽيلي اسڪرينون انهن انگن اکرن سان توهان جا ڪن ٻوڙا ڪنديون هيون جن مان ثابت ٿيندو هو ته اڄ جي ماڻهن وٽ وڌيڪ ڪاڏو، وڌيڪ ڪپڙا، بهتر گهر، بهتر وندر هئي—ته هو پنجاهه سال اڳ جي ماڻهن جي پيٽ ۾ وڌيڪ ڀڳهي ڄمار ماڻين ٿا، گهٽ ڪلاڪ ڪم ڪن ٿا، وڌا، صحت مند، طاقتور، خوش، وڌيڪ ذهين ۽ وڌيڪ پڙهيل لکيل آهن. ان جو هڪ لفظ ۾ ڪڏهن سچ يا ڪوڙ ثابت نٿي ٿي سگهيو. پارٽي دعويٰ ڪندي هئي، مثال طور، ته اڄ 40 سيڪڙو بالغ پرولس پڙهيل لکيل آهن، جڏهن ته انقلاب کان اڳ چيو ويندو هو ته اها شرح رڳو 15 سيڪڙو هئي. پارٽي چوندي هئي ته ٻارن جي موت جو تناسب اڄ رڳو 160 في هزار آهي، جڏهن ته انقلاب کان اڳ اهو 300 هو—۽ ائين ئي سلسلو هلندو رهيو. اهو هڪ مساوات وانگر هو جنهن ۾ ٻه اڻ ڄاتل انگ (unknowns) هجن. ٿي سگهي ٿو ته تاريخ جي ڪتابن جو لفظ لفظ، ايستائين جو اهي ڳالهيون ٻه جن کي ماڻهو بنا سوال جي مڃي وٺندا هئا، رڳو من گهڙت ڪهاڻيون هجن. جيتري کيس ڄاڻ هئي، ممڪن هو ته ڪڏهن *جوس پرائيمي نوڪٽس* نالي ڪو قانون نه رهيو هجي، يا

سرمائيدار نالي کو وجود نہ هجي، يا ٽاپ هيٺ نالي کو لباس ئي نہ هجي.

هر شيءِ کوهيڙي ۾ گم ٿي چڪي هئي. ماضيءَ کي مٽايو ويو، مٽائڻ کي وساريو ويو، ۽ کوڙ سچ ٻڌجي ويو. رڳو پنهنجي سڃي زندگيءَ ۾ هڪ پيرو هن وٽ—واقعي جي پوءِ: اها ڳالهه اهم هئي—تاريخ بدلائڻ ۽ کوڙ ناهڻ جو هڪ پکو ۽ واضع ثبوت هٿ آيو هو. هن ان کي پنهنجي آڱرين جي وچ ۾ ٽيهه سيڪنڊن تائين جهليو هو. 1973ع جو سال هوندو شايد—بهرصورت، اها اها ئي تاريخ هئي جڏهن هو ۽ ڪيٽرين ڏار ٿيا هئا. پر اصل واسطيدار تاريخ ان کان ست يا اٺ سال اڳ واري هئي.

اها کهاڻي اصل ۾ ست جي ڏهاڪي جي وچ ڌاري شروع ٿي هئي، وڏي تصفئي ۽ صفائيءَ (purges) جو اهو دور جنهن ۾ انقلاب جا اصل اڳواڻ هميشہ لاءِ صفحۂ هستيءَ تان مٽايا ويا هئا. 1970ع تائين خود بگ برادر (Big Brother) کانسواءِ انهن مان کوبہ نہ بچيو هو. باقي سڀ ان وقت تائين غدار ۽ انقلاب دشمن طور بي نقاب کيا ويا هئا. گولڊ اسٽائن ڀڄي ويو هو ۽ نہ جاڻ ڪٿي لڪيل هو، ۽ ٻين مان ڪجهه ماڻهو ته بنهه غائب ٿي ويا، جڏهن ته اڪثريت کي عظيم عوامي مقدمات کانپوءِ کلم کلا ڦاهي ڏني وئي جتي هنن پنهنجن ڏوهن جو اعتراف کيو هو. آخري بچيلن ۾ ٽي ماڻهو هئا: جونز، آرونسن ۽ ردرفورڊ. 1965ع هوندو جڏهن انهن ٽنهي کي گرفتار کيو ويو هو. جيئن اڪثر ٿيندو هو، اهي سال يا ان کان بہ وڌيڪ وقت لاءِ غائب ٿي ويا، تنهنڪري کنهن کي خبر نہ هئي ته اهي جيئرا هئا يا مري چڪا هئا، ۽ پوءِ اوچتو کين روايتي نموني سامهون آڻي ڏوهہ مجرايا ويا. هنن دشمن سان مخبري ڪرڻ (ان وقت بہ دشمن يوريشيا هو)، سرڪاري فنڊن مان چوري ڪرڻ، پارٽيءَ جي بااعتماد ميمبرن کي قتل ڪرڻ، انقلاب کان گهٽو اڳ بگ برادر جي قيادت خلاف سازشون گهڙڻ، ۽ اهڙي تخريبڪاري ڪرڻ جا ڏوهہ

مجيا جن جي نتيجي ۾ سوين ۽ هزارين ماڻهو مارجي ويا هئا. اهي ڏوهه مڃڻ کانپوءِ کين معافي ڏني وئي، پارٽيءَ ۾ واپس ورتو ويو، ۽ کين اهڙا عهدا ڏنا ويا جيڪي نالي جا هئا پر ٻڌڻ ۾ اهم لڳندا هئا. ٽنهي 'دي ٽائيمز' (The Times) ۾ ڊگهو، لاچار ۽ توبهه زاريءَ وارا مضمون لکيا، جن ۾ پنهنجي ڀٽڪڻ جا سبب ڄاڻايا ۽ پنهنجيون خطائون سڌارڻ جا واعدا ڪيا.

انهن جي آزاديءَ کان ڪجهه وقت پوءِ ونسٽن واقعي انهن ٽنهي کي چيسٽ نٽ ٽري ڪيفي (Chestnut Tree Cafe) ۾ ڏٺو هو. هن کي ياد آيو ته ڪهڙي دهشت پريءَ دلچسپيءَ سان هن کين اک جي ڪنڊ مان ڏٺو هو. اهي ماڻهو هن کان ڪافي پوڙها هئا، پراڻي دنيا جا باقي بچيل آثار، پارٽيءَ جي بهادرانه ڏينهن جا آخري عظيم ليڊر. زيرزمين جدوجهد ۽ گهرو ويڑهه جو تاثر ايڏا تائين سندن شخصيت مان هلڪو هلڪو جهلڪندو هو. هن کي اهو احساس ٿيو، جيتوڻيڪ ان وقت به حقيقتون ۽ تاريخون ڏنڊليون ٿي رهيون هيون، ته هن بگ برادر جي نالي کان سالن اڳ انهن جا نالا سڃاتا هئا. پر هاڻي اهي باغي هئا، دشمن هئا، اڇوت هئا، جن جو هڪ يا ٻن سالن ۾ مڪمل خاتمو اڻ ٽر هو. جيڪو ماڻهو به هڪ ڀيرو ٿات پوليس جي چنبن ۾ آيو، هو ڪڏهن به بچي نه سگهيو. اهي اهڙا مُڙدا هئا جيڪي بس قبر ۾ موٽڻ جو انتظار ڪري رهيا هئا.

انهن جي پرسان ڪنهن به ميز تي ڪو ماڻهو وينل نه هو. اهڙن ماڻهن جي پسگردائيءَ ۾ نظر اچڻ به ڏاهپ نه هئي. اهي لونگ واري ان شراب جي گلاسن اڳيان مڪمل خاموشيءَ سان وينا هئا، جيڪا ان ڪيفي جي خاص سوغات هئي. انهن ٽنهي مان ردرفورڊ جي حالت ونسٽن کي سڀ کان وڌيڪ حيران ڪيو هو. ردرفورڊ ڪنهن زماني ۾ هڪ مشهور ڪارٽونسٽ هو، جنهن جا سخت ۽ ڪاوڙيل ڪارٽون انقلاب کان اڳ ۽ ان دوران عوامي جذبن کي پڙڪائڻ ۾ مددگار ثابت

ٽيا هئا. هاڻي به، ڊگهن وِڇين کانپوءِ، سندس ڪارٽون 'دي ٽائيمز' ۾ ايندا هئا. اهي رڳو سندس پراڻي انداز جي بي جان ۽ غير اثرائتي نقل هوندا هئا. هميشہ اهي ئي پراڻا موضوع پيش ڪيا ويندا هئا—گندا گهر، بکايل ٻار، گهٽين جا جهيڙا، ٽاپ هيٽ پاتل سرمائيدار—ايستائين جو مورچن تي بہ سرمائيدار اڃا تائين پنهنجين ٽوپين کي چنبڙيل نظر ايندا هئا، ماضيءَ ڏانهن موٽڻ جي هڪ بي انت ۽ بي اميد ڪوشش. هو هڪ وڏو ڏهڪائيندڙ انسان هو، جنهن جا تيل سان ڀريل خاڪي وار هئا، سندس چهرو ٻُريل ۽ جهرين سان ڀريل هو، ۽ چپ سڙيل ۽ ٽلها هئا. ڪنهن وقت هو يقينن انتهائي مضبوط هوندو؛ هاڻي سندس ڀاري جسم لڙکي پيو هو، جهڪي چڪو هو، بي ڊولو ٿي پيو هو ۽ هر طرف کان ڊرکي رهيو هو. هو ائين پئي ڊنو جڙ اکين آڏو ڪو ٽڪر پڄي پري پوندو هجي.

اهو منجهند جي ٽن وڳي جو اڪيلو وقت هو. ونسٽن کي هاڻي ياد نہ رهيو هو تہ هو ان وقت ان ڪيفي ۾ ڪيئن پهتو هو. اها جاءِ تقريباً خالي هئي. ٽيلي اسڪرينن تان هڪ هلڪي موسيقي گونجي رهي هئي. اهي ٽئي جڙا پنهنجي ڪنڊ ۾ ائين لڳ ڀڳ بي چرپر وينا هئا، هڪجهئي سان بنا ڳالهائڻ جي. بنان گهرڻ جي ويٽر سندن اڳيان وري شراب جا نوان گلاس آڻي رکيا. ڀرسان ميز تي شطرنج جي بساط وڇايل هئي ۽ مهرا بہ سجايل هئا، پر ڪا راند شروع نہ ٿي هئي. ۽ پوءِ، شايد ڪل اڌ منٽ لاءِ، ٽيلي اسڪرين تي ڪجهہ ٽيو. جيڪا ڏن وڄي رهي هئي سا بدلجي وئي، ۽ موسيقيءَ جو انداز بہ بدلجي ويو. ان ۾ هڪ عجيب، ٽٽل، پڙڪائيندڙ ۽ ننڍولي واري لات گڏجي وئي: پنهنجي ذهن ۾ ونسٽن ان کي 'پيلو آواز' سڏيو. ۽ پوءِ ٽيلي اسڪرين تان هڪ آواز ڳائڻ لڳو:

ڦهلندڙ چيست نٽ وڻ هيڻان
مان توکي وڪيو ۽ تون مون کي وڪيو:
اتي اهي سُتا پيا آهن، ۽ هتي اسان سُتا پيا آهيون

ڦهلندڙ چيسٽ نٽ وڙ هينان.

اهي ٽئي ماڻهو بلڪل نه چريا. پر جڏهن ونسٽن وري ردرفورڊ جي ويران چهري ڏانهن نهاريو، تہ ڏنائين تہ سندس اکيون لڙکن سان پريل هيون. ۽ پهريون پيرو هن، هڪ اندروني ڪنبٽيءَ سان، اها ڳالهہ نوٽ ڪئي—بنان اهو سمجهڻ جي تہ هو ڇا تي ڪنبي رهيو هو—تہ آرونسن ۽ ردرفورڊ ٻنهي جا نڪ ڀڳل هئا.

ڪجهہ وقت ڪانپوءِ انهن ٽنهي کي وري گرفتار ڪيو ويو. پڌرو ٽيو تہ هو آزاد ٽيڊ واري ئي گهڙيءَ کان وري نئين سازشن ۾ لڳي ويا هئا. پنهنجي ٻئي مقدمي ۾ هنن پنهنجا سڀ پراڻا ڏوهہ ٻيهر تسليم ڪيا، ان سان گڏ نون ڏوهن جي هڪ ڊگهي قطار پڌ. ڪين ڦاهي ڏني وئي، ۽ سندن انجام پارٽيءَ جي تاريخن ۾ لکيو ويو، ايندڙ نسلن لاءِ هڪ عبرتناڪ سبق. ان واقعي کان اٽڪل پنج سال پوءِ، 1973ع ۾، ونسٽن پنهنجي ميز تي ان نيوميٽڪ ٽيوب مان نڪتل ڪاغذن جا ڊير ڇڏائي رهيو هو، جڏهن اوچتو سندس هٿ هڪ پني جي ٽڪري تي پيو، جيڪو ٻين ڪاغذن جي وچ ۾ غلطيءَ سان رهجي ويو هو ۽ پوءِ وساري ڇڏيو ويو هو. جنهن گهڙيءَ هن ان کي سنئون ڪيو، هن کي ان جي اهميت سمجهي پئي. اهو اٽڪل ڏهہ سال اڳ جي 'دي ٽائيمز' اخبار جو اڌ ڦاٽل صفحو هو—صفحي جو مٿيون اڌ، جنهن ڪري ان تي تاريخ نہ هئي—۽ ان ۾ نيويارڪ اندر پارٽيءَ جي هڪ جلسي جي نمائندن جي تصوير ڇپيل هئي. گروپ جي بلڪل وچ ۾ نمايان طور تي جونز، آرونسن ۽ ردرفورڊ ٻيئل هئا. انهن کي سجاڻڻ ۾ ڪا غلطي ٿي ئي نٿي سگهي، چو تہ هيٺ ڪيپشن ۾ سندن نالا لکيل هئا.

اصل ڳالهہ اها هئي تہ ٻنهي عدالتن ۾ انهن ٽنهي ماڻهن اقرار ڪيو هو تہ ان مخصوص تاريخ تي اهي يوريشيا جي ڏرتيءَ تي موجود هئا. هو ڪئناڊا جي هڪ ڳجهي هوائي اڈي تان سائبيريا ۾ ڪنهن جاءِ تي ملاقات لاءِ اڏري ويا هئا، جتي انهن يوريشين جنرل استاف سان

ملاقاتون ڪيون هيون ۽ ڪين فوجي راز وڪيا هئا. اها تاريخ ونسٽن جي ياد ۾ ان ڪري ويهي رهي هئي ڇاڪاڻ‌ته اهو ڏينهن سانوڻ جي وچ وارو هو؛ پر اها سڄي ڳالهه بيشمار ٻين هنڌن تي به سرڪاري رڪارڊ ۾ موجود هجڻ گهرجي ها. ان مان رڳو هڪ ئي نتيجو نڪري پئي سگهيو: اهي سڀ اعتراف صاف ڪوڙ هئا.

يقيناً، اها پاڻ ۾ ڪا نئين دريافت نه هئي. ان وقت به ونسٽن ڪڏهن اهو نه سوچيو هو ته جيڪي ماڻهو انهن صفايان ۾ ماريا ويا هئا، انهن واقعي اهي ڏوهه ڪيا هئا جن جو مٿن الزام لڳايو ويو هو. پر هي هڪ پڪو، هٿ اچڻ جهڙو ثبوت هو؛ اهو ميسارجي ويل ماضيءَ جو هڪ ٽڪرو هو، جڙ زمين جي ڪنهن غلط تهه مان نڪتل ڪو ڍانچو (فوسل) جيڪو ارضيات جي سڄي نظريي کي ئي ڪوڙو ڪري ڇڏي. اها اهڙي شيءِ هئي جيڪا پارٽيءَ جا پرزا پرزا ڪري ڇڏي ها، جيڪڏهن ڪنهن طريقي سان ان کي دنيا آڏو پڌرو ڪيو وڃي ها ۽ ان جي اهميت سمجهائي سگهجي ها.

هو بنا دير جي ڪم ۾ لڳي ويو. جيئن ئي هن ڏٺو ته اها تصوير ڇا هئي ۽ ان جو ڇا مطلب هو، هن مٿس فوراً ٻيو ڪاغذ رکي ان کي لڪائي ڇڏيو. خوشقسمتيءَ سان، جڏهن هن ان کي کوليو هو، ته اها ٽيلي اسڪرين جي نظر واري زاويه کان ابتي هئي.

هن پنهنجي نوٽ پيڊ کي گوڏن تي رکيو ۽ پنهنجي ڪرسيءَ کي پوئتي ڌڪيو ته جيئن ٽيلي اسڪرين کان جيترو ٿي سگهي پري ٿي وڃي. چهري کي بي حس ۽ اثر کان خالي رکڻ کو ڏکيو نه هو، ايستائين جو ساهه کي به ضابطي ۾ آڻي سگهبو هو: پر توهان پنهنجي دل جي ڌڙڪن کي قابو نٿي ڪري سگهيا، ۽ ٽيلي اسڪرين ايتري ته حساس هئي جو ان کي پڪڙي سگهي پئي. هن اٽڪل ڏهه منٽ گذارڻ ڏنا، مسلسل ان خوف ۾ ورتل رهندي ته متان کو حادثو—مثال طور اوچتو هوا جو کو جهوڪو ميز تان ڪاغذ اڏائي ڪيس بي نقاب نه ڪري ڇڏي.

پوءِ، ان کي وري کولڻ کانسواءِ، هن ان تصوير کي ٻين فضول کاغذن سان گڏ ميموري هول (Memory Hole) ۾ اڇلائي ڇڏيو. شايد ايندڙ هڪ منٽ اندر ئي اها راک بڻجي چڪي هوندي.

اها ڳالهه ڏهه—يارهن سال اڳ جي هئي. اڄ شايد هو اها تصوير سنيالي رکي ها. اها وڏي عجيب ڳالهه هئي ته ان تصوير کي هٿن ۾ پکڙڻ جو احساس اڄ به هن لاءِ معنيٰ رکندو هو، جڏهن ته خود اها تصوير ۽ اهو واقعو جيڪو ان رکارڊ ڪيو هو، رڳو يادن ۾ بچيا هئا. ڇا ماضيءَ تي پارٽيءَ جو قبضو ڪجهه گهڻ مضبوط هو، هن سوچيو، ڇاکاڻ‌ته ثبوت جو هڪ ٽڪرو جيڪو هاڻي موجود نه هو، *ڪنهن وقت ته موجود هو؟*

پر اڄ، جيڪڏهن فرض ڪجي ته اها ڪنهن نموني پنهنجي رک مان وري جيئري ٿي اچي ها، ته به اها تصوير شايد ثبوت نه بڻجي سگهي ها. اڳ ۾ ئي، جنهن وقت هن اها دريافت ڪئي هئي، اوشيانيا هاڻي يوريشيا سان جنگ ۾ نه هئي، ۽ يقينن انهن ٽنهي مئلن پنهنجي ملڪ جا راز ايسٽ ايشيا (Eastasia) جي ايجنٽن کي ڏنا هوندا. ان کانپوءِ ٻيون به تبديليون آيون هيون—به، ٿي، ڪيس ياد ئي نه رهيو هو ته ڪيتريون. گهڻو امڪان اهو هو ته اعترافن کي بار بار لکيو ويو هو، ايستائين جو اصل حقيقتون ۽ تاريخون پنهنجي ننڍي ۾ ننڍي معنيٰ به وڃائي ويٺيون هيون. ماضي رڳو بدلجندو ئي نه هو، پر مسلسل بدلجندو رهندو هو. جنهن ڳالهه هن کي ڪنهن بدترين خواب وانگر سپ کان وڌيڪ تڪليف ڏني هئي، اها هي هئي ته هو ڪڏهن به اها ڳالهه واضع طور سمجهي نه سگهيو هو ته اهو سڄو وڏو ڏوڪو ڇو ڏنو پئي ويو. ماضيءَ کي کوڙو ڪرڻ جا فوري فائدا سامهون هئا، پر ان جو حتمي مقصد پراسرار هو. هن قلم وري کنيو ۽ لکيو:

مان سمجهان ٿو ته ڪيئن (HOW): مان نٿو سمجهان ته ڇو (WHY).

هن حيران ٿي سوچيو، جيئن هو اڳ ۾ ڪيئي ڀيرا سوچي چڪو هو، ڇا هو پاڻ کي چريو هو؟ شايد چريو رڳو هڪ اڪيلو ماڻهو هوندو آهي. ڪنهن وقت اهو مجڻ چريائي سمجهيو ويندو هو ته زمين سج جي چوڌاري گهمي ٿي؛ ۽ اڄ، اهو مجڻ چريائي هئي ته ماضي بدلائي نٿو سگهجي. ٿي سگهي ٿو ته رڳو هو *اڪيلو* ئي ان عقيدي تي قائم هجي، ۽ جيڪڏهن اڪيلو هو ته پوءِ چريو هو. پر چريو هجڻ واري خيال کيس ايترو پريشان نه ڪيو: خوف ان ڳالهه جو هو ته متان هو غلط ۾ هجي.

هن ٻارن جي تاريخ جو ڪتاب کنيو ۽ بگ برادر جي تصوير ڏانهن نهاريو جيڪا پهرين صفحي تي ڇپيل هئي. اهي هپناٽائيز ڪندڙ اکيون سندس اکين ۾ گهوريندیون رهيون. ائين محسوس ٿيو جڻ ڪا وڏي طاقت مٿس دٻاءُ وجهي رهي هجي—اهڙي شيءِ جيڪا کيس کوپڙيءَ اندر پيهجي رهي هئي، سندس دماغ تي وار ڪري رهي هئي، کيس سندس ئي عقيدن تان ڌڪائي رهي هئي، کيس مجبور ڪري رهي هئي ته هو پنهنجي ئي حواسن جي شاهديءَ کان انڪار ڪري ڇڏي. آخرڪار پارٽي اهو اعلان ڪندي ته ۽ ۾ ملي پنج ٽيندا آهن، ۽ توهان کي ان تي ايمان آڻڻو پوندو. اهو يقيني هو ته اهي اڄ يا سياڻي اها دعويٰ ڪندا: انهن جي موقف جي منطق ان ڳالهه جو تقاضا پئي ڪئي. رڳو تجربي جو سچ هجڻ ئي نه، پر ٻاهرئين حقيقت جو پورو وجود ئي انهن جي فلسفي پاران خاموشيءَ سان رد ڪيو ويو هو. سڀ ڪان وڏو ڪفر ڪلم ڪلا عقل هو. ۽ خوف ان ڳالهه جو نه هو ته اهي الڳ سوچڻ تي توهان کي ماري ڇڏيندا، پر خوف ان جو هو ته متان اهي ئي سچا هجن. آخرڪار، اسان کي ڪيئن خبر پوي ٿي ته ۽ ۾ چار ٽيندا آهن؟ يا زمين جي ڪششِ ثقل ڪم ڪري ٿي؟ يا ماضي بدلجي نٿو سگهي؟ جيڪڏهن ماضي ۽ ٻاهرين دنيا ٻئي رڳو ذهن ۾ موجود آهن، ۽ ذهن خود قابو هيٺ آڻي سگهجي ٿو—ته پوءِ باقي ڇا بچيو؟

پر نہ! سندس همت اوچتو پاڻمرادو مضبوط ٿي وئي. اوبرائن (O'Brien) جو چهرو، بنا ڪنهن واضع سبب جي، سندس ذهن ۾ چمڪي اٿيو. هو اڳي ڪان ٻه وڌيڪ پڪ سان ڄاڻندو هو ته اوبرائن سندس پاسي هو. هو اها ڊائري اوبرائن لاءِ لکي رهيو هو—اوبرائن *ڏانهن*: اها هڪ اهڙي اڻ ڪٿ خط وانگر هئي جنهن کي ڪڏهن ڪنهن نہ پڙهڻو هو، پر جيڪا هڪ خاص شخص جي نالي لکيل هئي ۽ ان حقيقت ئي کيس سڃو رنگ بخشيو هو.

پارٽيءَ توهان کي حڪم ڏنو ته توهان پنهنجين اکين ۽ ڪنن جي شاهديءَ کي رد ڪري ڇڏيو. اهو سندن آخري ۽ سڀ کان لازمي حڪم هو. سندس دل ويهجي ويو جڏهن هن پنهنجي سامهون بينل ان وسيع طاقت بابت سوچيو، اها آساني جنهن سان پارٽيءَ جو ڪوبہ دانشور کيس بحث ۾ هارائي سگهيو پئي، اهي وڪڙ ڪائيندڙ دليليون جن کي هو سمجهڻ ٻه نہ سکي ها، جواب ڏيڻ ته پري رهيو. ۽ تڏهن ٻه هو حق تي هو! اهي غلط هئا ۽ هو سچو هو. واضع، سادي ۽ سچي ڳالهہ جو بچاءُ ڪرڻو ئي پوندو. بنيادي سچائيون سچيون آهن، انهن کي پکڙي رکو! هي ٿوس دنيا موجود آهي، ان جا قانون بدلجندا ناهن. پٿر سخت هوندو آهي، پاڻي آلو هوندو آهي، بي سهارا شيون زمين جي مرڪز ڏانهن ڇڪجي ڪرنديون آهن. ان احساس سان ته جڙ هو اوبرائن سان مخاطب هو، ۽ ان احساس سان ٻه ته هو هڪ بنيادي سچائي قلمبند ڪري رهيو هو، هن لکيو:

آزادي رڳو اها آزادي آهي جنهن ۾ توهان ڇئي سگهو ته ٻه ۽ ٻه ملي چار ٿيندا آهن. جيڪڏهن اها مڃي وڃي، ته باقي سڀ پاڇهي سڌو ٿي پوي ٿو.

باب اڻون

ڪنهن لنگهه جي هيڻان کان پڇندڙ ڪافيءَ جي خوشبو — اصلي ڪافي، وڪڻري ڪافي نه — ترندي ٻاهر گهٽيءَ ۾ آئي. ونسٽن بي اختيار ترسي پيو. شايد ٻن سيڪنڊن لاءِ هو پنهنجي ننڍپڻ جي اڌ پلجي ويل دنيا ۾ موٽي ويو هو. پوءِ هڪ دروازو ڌاڙي زور سان بند ٿيو، جڻ ته هن ان خوشبوءِ کي ائين اوچتو ڪٽي ڇڏيو هجي جيئن ڪو آواز هجي.

هو پيادل رستن تي ڪيترائي ڪلوميٽر هلي چڪو هو، ۽ سندس نسن جو قٽ (Varicose ulcer) ڇُڪيون ڏئي رهيو هو. هي ٽن هفتن ۾ ٻيو پيرو هو جو هو ڪميونٽي سينٽر واري شام وڃائي وينو هو: هڪ لاپرواهه عمل، ڇاڪاڻ ته توهان کي پڪ هئي ته سينٽر ۾ توهان جي حاضريءَ جي باقاعده ۽ احتياط سان چندڇاڻ ڪئي ويندي هئي. اصولي طور پارٽي ميمبر وٽ ڪو به واندڪائيءَ جو وقت نه هوندو هو، ۽ ڪٽ ڪان سواءِ هو ڪڏهن به اڪيلو نه هوندو هو. اها ڳالهه فرض ڪئي وئي هئي ته جڏهن هو ڪم، ڪاڏو ڪائڻ يا سمهڻ ۾ مشغول نه هجي، تڏهن هو ڪنهن نه ڪنهن گڏيل وندر ۾ حصو وٺي رهيو هوندو: ڪا به اهڙي ڳالهه ڪرڻ جنهن مان اڪيلائيءَ جي شوق جو گمان ٿئي، ايستائين جو اڪيلي سر سير ڪرڻ به هميشه ٿورو خطرناڪ هو. نيوسپيڪ (Newspeak) ۾ ان لاءِ هڪ لفظ هو: اون لائيف (OWNLIFE)، جنهن جي معنيٰ انفراديت ۽ انوڪوپڻ هو. پر اڄ شام جڏهن هو وزارت مان ٻاهر نڪتو ته اپريل جي نرم ۽ خوشگوار هوا ڪيس لالچايو. آسمان ان سال جي ڏڻل آسمانن کان وڌيڪ گرم نيرو هو، ۽ اوچتو سينٽر جي اها ڏِگهي ۽ گوڙ واري شام، اهي بيزار ڪندڙ ۽ ٽڪائيندڙ راندیون، ليڪچر، ۽ شراب سان گرمائيل بناوٽي دوستي ڪيس ناقابلِ برداشت محسوس ٿيڻ لڳي هئي. پنهنجي خيال جي رو ۾ اچي هو بس اسٽاپ تان مڙي لنڊن جي گهٽين

جي پُليليان ۾ ينڪڻ لڳو؛ پهريان ڏڪڻ، پوءِ اوپر ۽ وري اتر طرف، اڻجاتل گهٽين ۾ پاڻ وجائي ويهڻ لڳو ۽ ڪيس ان ڳالهه جي ڪا پرواهه نه هئي ته هو ڪهڙي رخ ۾ وڃي رهيو هو.

"جيڪڏهن ڪا اميد آهي،" هن ڊائريءَ ۾ لکيو هو، "ته اها پرول (عام پورهيت عوام) ۾ آهي." اهي لفظ سندس ذهن ۾ بار بار گونجي رهيا هئا، جيڪي هڪ روحاني سچ ۽ واضح واهيات پڻي جو اظهار هئا. هو ان هنڌ جي اتر ۽ اوپر وارين اڻ چٽين ۽ ناسي رنگ جي ڪچين آبادين ۾ هو جيڪو ڪنهن زماني ۾ سينٽ پينڪراس استيشن هو. هو ننڍڙن ٻ-ماڙ گهرن واري پٽرن جي نهيل اڻ سڌي گهٽيءَ ۾ پنڌ ڪري رهيو هو، جن جا ٽٽل دروازا سڌا پيادل رستي تي ڪُلي رهيا هئا ۽ ڪنهن نه ڪنهن نموني عجب انداز ۾ ٻرن جهڙا ڏسڻ ۾ پئي آيا. پٽرن جي وچ ۾ هتي ۽ هتي گندي پاڻيءَ جا ڪڏا پريل هئا. اونداهن دروازن مان اندر ٻاهر، ۽ ٻنهي پاسن کان نڪرندڙ سوڙهين گهٽين ۾ حيرت انگيز انگ ۾ ماڻهو مڙيل هئا — پنهنجي جوين ۾ چوڪريون جن چپن تي اڻ گهڙيل سرخي لڳائي هئي، ۽ چوڪرا جيڪي انهن چوڪرين جو پيڇو ڪري رهيا هئا، ٽلهيون متل ڏولائيندڙ عورتون جيڪي ڏيڪاري رهيون هيون ته اهي چوڪريون ڏهن سالن بعد ڪهڙيون هونديون، ۽ ڇا ڪُٻا ٻيڙا جيڪي پنهنجي ڪليل ڦهليل پيرن سان گهلبا هلي رهيا هئا، ۽ ڦاٽل پراٽن ڪپڙن ۾ اگهاڙن پيرن ٻار جيڪي گندين ڏبن ۾ ڪيڏي رهيا هئا ۽ پوءِ پنهنجي مائرن جي ڪاوڙ مان رڙين ته ٽڙي پکڙي ويا. شايد گهٽيءَ جا چوٽائي حصي دريون ٽٽل هيون ۽ انهن تي تختا لڳل هئا. اڪثر ماڻهن ونستن تي ڪو ڏيان نه ڏنو؛ ڪجهه ماڻهن ڪيس هڪ محتاط تجسس سان ڏٺو. ٻه وڏيون ڳوريون عورتون جن جا سرخي نما ٻانهن جا حصا سندن ايپرن مٿان ٻڌل هئا، دروازي وٽ بينيون ڳالهائي رهيون هيون. جيئن ونستن ويجهو پهتو، هن سندن گفتگو جا ٽڪرا ٻڌا.

"'ها،' مون هن کي چيو، 'اهو سڀ ڪجهه ٺيڪ آهي،' مون چيو. 'پر جي تون منهنجي جاءِ تي هجين ها تہ تون بہ اهو ئي ڪرين ها جيڪو مون ڪيو. تنقيد ڪرڻ آسان آهي،' مون چيو، 'پر توکي اهي مسئلا ناهن جيڪي مون کي درپيش آهن.'"

"ها،" ٻئي عورت چيو، "بلڪل اها ئي ڳالهه آهي. اها ئي اصل ڳالهه آهي."

اهي تيز ۽ کهرا آواز اوچتو بند ٿي ويا. جيئن هو اڳتي لنگهيو، عورتن دشمني جهڙي خاموشيءَ سان هن کي گهوري ڏٺو. پر اها اصل ۾ دشمني بہ نہ هئي؛ رڳو هڪ قسم جي خبرداري هئي، ڪنهن اڻڄاتل جانور جي لنگهڻ تي هڪ پل جي سختي وانگر. پارٽيءَ جو نيرو اوورال (لباس) اهڙي گهٽيءَ ۾ عام ڏسڻ وارو نظارو نہ ٿي سگهيو. واقعي، اهڙين جڳهن تي ڏسڻ ۾ اچڻ بيوقوفي هئي، جيستائين اتي توهان جو ڪو پڪو ڪم نہ هجي. جيڪڏهن گشتي دستا اوچتو سامهون اچي وجن تہ اهي توهان کي روڪي سگهن پيا: "ڪامريڊ، چا مان توهان جا ڪاغذ ڏسي سگهان ٿو؟ توهان هتي چا ڪري رهيا آهيو؟ توهان ڪم ڪهڙي وقت ڇڏيو؟ چا گهر وڃڻ جو توهان جو هي روزانو رستو آهي؟" —— ۽ اهڙي طرح جا ٻيا سوال. ائين نہ هو تہ ڪنهن غير معمولي رستي تان گهر وڃڻ جي خلاف ڪو قانون هو: پر جيڪڏهن ٿاٽ پوليس (Thought Police) ان بابت ٻڌي ونئي ها تہ اهو ڏيان ڇڪائڻ لاءِ ڪافي هو.

اوچتو سڄي گهٽيءَ ۾ هُل هنگامي مچي وئي. هر طرف کان خبرداريءَ جون رڙيون اچڻ لڳيون. ماڻهو سَهَن وانگر دروازن ۾ گهڙي لڪڻ لڳا. ونسٽن کان ٿورو اڳتي هڪ دروازي مان هڪ نوجوان عورت ٽپو ڏئي ٻاهر نڪتي، گندي ڪڏ ۾ ڪيڏندڙ معصوم ٻار کي ڪنيو، پنهنجي ايپرن ۾ ويڙهيو، ۽ هڪ ئي ڏڪ ۾ ٻيهر پوئتي هلي وئي. ان ئي گهڙيءَ ڪليل چين واري ڪاري سوٽ ۾ هڪ ماڻهو، جيڪو پر

واري گهٽيءَ مان نڪتو هو، ونسٽن ڏانهن ڊوڙندو آيو، ۽ جوش مان آسمان ڏانهن اشارو ڪرڻ لڳو.

”اسٽيمر!“ هو رڙ ڪري چيائين. ”خبردار، صاحب! مٿي نڪاءُ ٽيڻ وارو آهي! جلدي ليٽي پئو!“

’اسٽيمر‘ هڪ نالو هو جيڪو ڪنهن نامعلوم سبب جي ڪري پرول عوام راکيٽ بمن کي ڏنو هو. ونسٽن ترت منهن پر پٽ تي ڪري پيو. جڏهن به پرول اهڙي قسم جي خبرداري ڏيندا هئا تہ هو تقريبن هميشہ صحيح هوندا هئا. ائين محسوس پئي ٽيو جڻ انهن وٽ اهڙي ڪا فطري سجاڻپ هجي جيڪا راکيٽ اچڻ کان ڪجهہ سيڪنڊ اڳ ئي کين خبردار ڪري ڇڏيندي هئي، حالانڪ راکيٽ چيو ويندو هو تہ آواز کان به تيز سفر ڪندا هئا. ونسٽن پنهنجي مٿان پنهنجون ٻانهون ٻڌي ورتيون. هڪ زبردست ڏماڪو ٽيو جنهن سان پيادل رستو لرزي ويو؛ هلڪين شين جو وسڪارو سندس پٺيءَ تي پيو. جڏهن هو اٿي ڪڑو ٽيو تہ هن ڏنو تہ هو ويجهي دريءَ جي شيشي جي ٽڪرن سان پريل هو.

هو اڳتي هليو. ٻر اڳتي گهٽيءَ ۾ ٻہ سئو ميٽر مٿي گهرن جو هڪ ٽولو تباهہ ڪري ڇڏيو هو. آسمان ۾ ڪاري دونهين جو ڪڪر لٽڪيل هو، ۽ ان جي هيٺان گچ ۽ چوني جي مٽيءَ جو هڪ ڪڪر هو، جنهن ۾ ڪنڊرن جي چوڏاري هجوم جمع ٿي رهيو هو. اڳتي پيادل رستي تي گچ جو هڪ ننڍڙو ڍير پيل هو، ۽ ان جي وچ ۾ ڪيس ڳاڙهي چٽي لڪير ڏسڻ ۾ آئي. جڏهن هو ويجهو پهتو تہ ڏٺائين تہ اهو ڪارائيءَ وٺان وڌيل هڪ انساني هٿ هو. رت سان پريل وڍ واري جاءِ کان علاوه هٿ ايترو اڇو هو جڻ ڪو چوني جو ٺهيل هٿ هجي.

هن ان شيءِ کي لت هڻي ناليءَ ۾ اڇلائي ڇڏيو، ۽ پوءِ ميڙ کان بچڻ لاءِ ساڄي پاسي واري گهٽيءَ ۾ مڙي ويو. ٽن يا چار منٽن اندر هو ٻر ڪان متاثر علائقي مان ٻاهر نڪري آيو، ۽ گهٽين جي ميري ۽ هجوم

واري زندگي ائين هلي رهي هئي جڏ ڪجهه ٿيو ئي نه هو. اٽڪل ويهه وڳا (رات جا اٺ) هئا، ۽ شراب خانا جتي پرول گهٽو ايندا هئا (اهي ڪين 'پب' سڏيندا هئا) گراهڪن سان پريل هئا. انهن جي ميرن ڏڪي ڪُلندڙ دروازن مان، جيڪي لڳاتار ڪلندا ۽ بند ٿيندا رهيا هئا، پيشاب، ڪاڻ جي بُوري ۽ ڪتي بيئر جي بدبوءِ پئي آئي. هڪ گهر جي اڳيان نڪتل ڪنڊ وٽ ٽي جڻا بلڪل ويجها بينا هئا، جن مان وچ واري ماڻهو هٿ ۾ هڪ وريل اخبار جهلي هئي ۽ باقي بہ سندس ڪلهي تان واجهه وجهي اها پڙهي رهيا هئا. ايستائين جو ونستن اجا ايترو ويجهو نه پهتو هو جو سندن چهرن جا تاثرات سجاڻي سگهي، تڏهن بہ هو سندن جسم جي هر لڪير مان مڪمل ڏيان ۽ مگنتا محسوس ڪري سگهيو پئي. اها پڏري طرح ڪا اهم خبر هئي جيڪا اهي پڙهي رهيا هئا. هو انهن کان اجا ڪجهه ئي قدمن جي وڇوٽيءَ تي هو تہ اوچتو اهو ٽولو ٽڙي ويو ۽ بہ جڻا پاڻ ۾ سخت بحث ۽ جهيڙي ۾ پئجي ويا. هڪ پل لاءِ ائين لڳو جڏ هو هٿين پئجي ويندا.

"ڇا تون سڏي طرح منهنجي ڳالهه نٽو ٻڏي سگهين؟ مان چوان ٿو تہ ست واري پچاڙيءَ واري ڪنهن بہ نمبر گذريل چوڏهن مهينن کان ناهي ڪتيو!"

"نہ ياءِ، ڪتيو آهي!"

"نہ، بلڪل نہ! گهر ۾ مون وٽ ٻن سالن کان وڌيڪ وقت جا سڀ نمبر ڪاغذ تي لکيل پيا آهن. مان انهن کي گهڙيال وانگر باقاعده لکندو آهيان. ۽ مان توکي ٻڌايان ٿو تہ ست تي ختم ٿيندڙ ڪو بہ نمبر——— "

"ها، ست واري ئي ڪتيو هو! مان توکي اهو پورو نمبر لڳ ڀڳ ٻڌائي سگهان ٿو. ان جي پچاڙي چار صفر ست (407) هئي. اهو فيبروريءَ ۾ هو —— فيبروريءَ جو ٻيو هفتو."

”تنهنجي نانيءَ جو فيبروري! مون وٽ سڀ کجهه ڪاري ۽ اڇي ۾ لکيل آهي. ۽ مان توکي ٻڌايان ٿو ته ڪو به نمبر———“

”او، هاڻي بس به ڪريو!“ ٽئين ماڻهو چيو.

اهي لاڙيءَ بابت ڳالهائي رهيا هئا. ٽيهه ميٽر پري وڃڻ کان پوءِ ونسٽن پوئتي موڙي ڏٺو. اهي اڃا تائين جذباتي ۽ تيز چهرن سان وڙهي رهيا هئا. لاڙي، پنهنجي وڏن انعامن جي هفتيوار ورهائڻ سان، اها اڪيلي عوامي تقريب هئي جنهن تي پرول سنجيدگيءَ سان ڌيان ڏيندا هئا. شايد لکين اهڙا پرول هئا جن لاءِ لاڙي جيئرو رهڻ جو مڪيه، جيڪڏهن اڪيلو نه ته به وڏو، سبب هئي. اها سندن خوشي هئي، سندن چريائپ، سندن سکن جي دوا، ۽ سندن ذهني سحر انگيزي هئي. جتي لاڙي جو تعلق هو، اتي اهڙا ماڻهو به جيڪي مس لکي پڙهي سگهندا هئا، اهي به ڏکين حسابن ۽ حافظي جي حيرت انگيز ڪارنامن جا اهل لڳندا هئا. ماڻهن جو هڪ سڃو گروهه هو جيڪو رڳو لاڙي جا اصول، اڳڪٿيون ۽ خوش قسمتيءَ جا تعويذ وڪڻي پنهنجو پيٽ گذر ڪندو هو. ونسٽن جو لاڙي هلائڻ سان ڪو به واسطو نه هو، جنهن جو بندوبست وزارتِ فراواني (Ministry of Plenty) جي هڻ ۾ هو، پر هو باخبر هو (حقيقت ۾ پارٽيءَ جو هر ماڻهو ڄاڻندو هو) ته انعام گهڻي ياڳي خيالي هئا. رڳو ننڍيون رقمون ئي اصل ۾ ادا ڪيون ويندیون هيون، ۽ وڏن انعامن جا ڪٽيندڙ ماڻهو غير موجود هوندا هئا. اوشيانا (Oceania) جي هڪ حصي ۽ ٻئي حصي جي وچ ۾ ڪنهن حقيقي رابطي جي اڻاڻ جي ڪري اهو انتظام ڪرڻ کو ڏکيو ڪم نه هو.

پر جيڪڏهن ڪا اميد هئي ته اها پرولن ۾ هئي. توهان کي ان ڳالهه سان چنبڙي رهڻو هو. جڏهن توهان ان کي لفظن ۾ بيان ڪندا هئا ته اها معقول لڳندي هئي: پر جڏهن توهان پيادل رستي تان گذرندڙ انسانن ڏانهن ڏسندا هئا ته پوءِ اهو ايمان جي امتحان وانگر لڳندو هو. اها گهٽي جنهن ۾ هو مڙيو هو، هيناهينءَ ڏانهن وڃي رهي هئي. ڪيس محسوس

ٿيو تہ هو هن پاڙي ۾ اڳ بہ آيو هو، ۽ هتان کان وڌو مکيہ رستو گهٽو پري ناهي. اڳيان ڪنهن پاسي کان چيخ و پڪار جو گوڙ اچي رهيو هو. گهٽيءَ هڪ تکو موڙ ورتو ۽ پوءِ ڏاڪڻين وٽ ختم ٿي، جيڪي هيٺ هڪ اونداهي ۽ هيناهين گهٽيءَ ڏانهن وڃي رهيون هيون جتي ڪجهہ ريڑهي وارا مُرجهائيندڙ پاڇيون وڪٽي رهيا هئا. ان مهل ونسٽن کي ياد آيو تہ هو ڪٽي هو. اها گهٽي مکيہ شاهراهہ ۾ نڪتي، ۽ ايندڙ موڙ تي پنجن منٽن کان بہ گهٽ پنڌ تي اها ڪهاڙيءَ جي دڪان هئي جتان هن اهو خالي ڪتابڙو خريد ڪيو هو جيڪو هاٿي سنڊس ڊائري هو. ۽ اتان کان ٽورو پري هڪ ننڍي اسٽيشنريءَ جي دڪان تان هن پنهنجو قلم ۽ مس جي ڊبلي خريد ڪئي هئي.

هو ڏاڪڻين جي مٿان هڪ پل لاءِ رڪجي ويو. گهٽيءَ جي سامهون هڪ ميرانجهڙو ننڍڙو پب هو، جنهن جون دريون ائين لڳي رهيون هيون جڙ کهري شيشي جون هجن پر اصل ۾ رڳو مٽيءَ سان پريل هيون. هڪ ڏاڍو پيرسن شخص، جهڪيل پر چست، جنهن جون اڇيون مڇون جهينگي وانگر اڳتي نڪتل هيون، ڏکي ڪُلندڙ دروازي کي ڏک ڏئي اندر هليو ويو. جڏهن ونسٽن بيني ڏسي رهيو هو، تڏهن هن جي ذهن ۾ آيو تہ اهو ٻيڙو، جيڪو گهٽ ۾ گهٽ اسي سالن جو ضرور هوندو، انقلاب اچڻ وقت ئي اڌ ڄمار جو ماڻهو هو. هو ۽ سنڊس جهڙا ڪجهہ ٻيا ماڻهو اهي آخري ڪڙيون هئا جيڪي سرمائيداريءَ جي ختم ٿيل دنيا سان هاٿي باقي رهيل هئا. خود پارٽيءَ اندر بہ اهڙا گهٽا ماڻهو باقي نہ رهيا هئا جن جا خيال انقلاب کان اڳ جا هئا. پراٽي پيڑهي پنجاهہ ۽ سٺ واري ڏهاڪي جي وڏي صفائيءَ (Purges) دوران اڪثر مٽائي چڪي هئي، ۽ جيڪي ٿورا بچيا هئا، اهي گهٽو اڳ ئي مڪمل ذهني هٿيار ڦٽا ڪرڻ لاءِ خوفزده ٿي چڪا هئا. جيڪڏهن اڄا ڪو اهڙو جيئرو هو جيڪو صديءَ جي شروعاتي حصي جي حالتن جو سچو احوال ڏئي سگهي تہ اهو رڳو ڪو پرول ئي ٿي سگهيو. اوچتو ئي تاريخ جي

ڪتاب جو اهو ٽڪرو جيڪو هن پنهنجي ڊائريءَ ۾ نقل ڪيو هو، ونسٽن جي ذهن ۾ تري آيو، ۽ هن تي چريائپ وارو جوش سوار ٿي ويو. هو ان پب اندر ويندو، ان پوڙهي سان سجاڻپ ڪندو ۽ ڪائنس سوال پڇندو. هو ڪيس چوندو: "مون کي پنهنجي زندگيءَ بابت ٻڌايو جڏهن توهان ننڍڙا هئا. انهن ڏينهن ۾ زندگي ڪيئن هئي؟ ڇا شيون هاڻوڪي وقت کان بهتر هيون يا خراب؟"

تڪڙ تڪڙ ۾، متان ڪيس ڊڄڻ جو وقت ملي وڃي، هو ڏاڪيون لهي آيو ۽ سوڙهي گهٽي لنگهي ويو. يقينن اها چريائپ هئي. معمولي طرح سان پرولن سان ڳالهائڻ ۽ سندن شراب خانن ۾ وڃڻ خلاف ڪو واضع قانون ته نه هو، پر اهو ايترو غير معمولي عمل هو جو ان تي نظر نه پوي ائين ناممڪن هو. جيڪڏهن گشتي دستو اچي وڃي ها ته هو شايد بيهوشي يا چڪر اچڻ جو بهانو ڪري ها، پر امڪان نه هو ته اهي هن تي ويساهه ڪن ها. هن دروازو ڏکي کوليو، ۽ ڪٽي بيئر جي پنير جهڙي ڏپ سڏي سندس منهن سان ٽڪرائي. جيئن ئي هو اندر داخل ٿيو، آوازن جو گوڙ لڳ ڀڳ اڏ رهجي ويو. هن پنڌيان محسوس ڪيو ته هر ڪو سندس نيري اوورال کي گهوري رهيو هو. ڪمري جي ٻئي پاسي ڊارٽس (تير اندازي) جي راند هلي رهي هئي، جيڪا شايد ٽيهن سيڪنڊن لاءِ رڪجي وئي. اهو پوڙهو جنهن جي پنڌيان هو آيو هو، بار وٽ بينو هو، ۽ بار واري سان ڪنهن بحث ۾ رڌل هو، جيڪو هڪ پريل بت وارو، مضبوط، سگ جهڙي مڙيل نڪ سان ۽ وڏين ٻانهن وارو نوجوان هو. ٻين ماڻهن جو هڪ ٽولو، هٿن ۾ گلاس جهليو، اهو نظارو ڏسي رهيو هو.

"مون پڇيو ته سهڻي نموني هو، نه؟" پوڙهي پنهنجا ڪلها اڪڙائيندي چيو. "ڇا تون مون کي چئي رهيو آهين ته هن سڄي نياڳي مئخاني ۾ پائنٽ (Pint) وارو ڪو وٽو ناهي؟"

”۽ جهنم مان آيل هي پائنٽ آخر بلا ڇا آهي؟“ بار واري ڪائونٽر تي آگرين جا ڇيڙا رکي اڳتي جهڪندي چيو.

”هن کي ته ٻڌو! پاڻ کي بارمين ٿو سڏائي ۽ خبر ئي نٿس ته پائنٽ ڇا هوندو آهي! ارڙي، پائنٽ ڪوارٽ جو اڌ هوندو آهي، ۽ گيلن ۾ چار ڪوارٽ ٿيندا آهن. هاڻي توکي الف ب به سيکارڻي پوندي.“

”ڪڏهن نالو ناهي ٻڌو،“ بارمين مختصر چيو. ”ليٽر ۽ اڌ ليٽر — رڳو اهو ئي اسان وٽ ملندو آهي. سامهون کڻي شيلف تي گلاس رکيل آهن.“

”مون کي پائنٽ ئي وٺندو آهي،“ پوڙهو اصرار ڪندو رهيو. ”تون آرام سان مون کي هڪ پائنٽ ڏئي سگهين ها. جڏهن مان جوان هوس تڏهن اهي نياڳا ليٽر نه هوندا هئا.“

”جڏهن تون جوان هئين تڏهن اسان سپ وٽن جي ٽارين تي رهندا هئاسين،“ بار واري ٻين گراهڪن ڏانهن نهاري چيو.

اتي ٽهڪن جو هڪ وڏو آواز گونجيو، ۽ ونسٽن جي اچڻ ڪري جيڪا پريشاني پيدا ٿي هئي اها گم ٿي وئي. پوڙهي جو اڇي ڏاڙهيءَ وارو چهرو ڪاوڙ مان گلابي ٿي ويو هو. هو پاڻ ۾ پٽيندي پوئتي مڙيو ۽ ونسٽن سان ٽڪرائجي پيو. ونسٽن نرميءَ سان ڪيس ٻانهن کان پڪڙيو.

”ڇا مان اوهان کي پيئڻ جي دعوت ڏئي سگهان ٿو؟“ هن چيو.

”تون ته شريف ماڻهو آهين،“ ٻئي وري ڪلها سڏا ڪندي چيو. لڳي پيو ته هن ونسٽن جي نيري اوورال تي ڪو ڏيان نه ڏنو هو. ”پائنٽ!“ هن بار واري ڏانهن زور سان وڌايو. ”پائنٽ والپ (هلڪي بيئر)!“

بار واري جلديءَ ۾ به اڌ ليٽر گهاٽي ناسي بيئر ٽلهن گلاسن ۾ وڌي، جن کي هن ڪائونٽر جي هيٺان پيل بالٽيءَ ۾ ڪنگهاليو هو. پرول جي پبن ۾ بيئر ئي اڪيلو مشروب هو جيڪو حاصل ڪري سگهبو هو. پرولن لاءِ شراب پيئڻ جي منع هئي، جيتوٽيڪ عملي طور هو

آسانيءَ سان اها هٿ ڪري سگهندا هئا. ڊارٽس جي راند وري پنهنجي پوري جوش سان شروع ٿي چڪي هئي، ۽ بار تي بينل ماڻهن جو ٽولو لاٽري جي ٽڪيٽن بابت ڳالهائڻ لڳو هو. هڪ گهڙيءَ لاءِ ونسٽن جي موجودگي وسري وئي. دريءَ جي پرسان هڪ صنوبر جي ڪاٺ جو ٺهيل ميز هو جتي هو ۽ اهو پوڙهو ڪنهن جي ٻڌڻ جي خوف کان سواءِ ڳالهائي سگهيا پئي. اهو ڏاڍو خوفناڪ حد تائين خطرناڪ هو، پر ڪجهه به هجي ڪمري ۾ ڪا به ٽيلي اسڪرين (Telescreen) نه هئي، اها ڳالهه هن اندر داخل ٿيندي ئي پڪ ڪري ورتي هئي.

”هو مون کي هڪ پائنٽ ڏئي سگهيو ٿي،“ پوڙهو گلاس جي پٺيان ويهندي ڪُڑڪُڑ ڪئي. ”اڌ ليٽر ڪافي ناهي. ان سان اڄ نٿي اجهامي. ۽ پورو ليٽر تمام گهڻو آهي. ان سان پيشاب جي تڪليف وڌي ٿي. قيمت جي ته ڳالهه ئي ڇڏيو.“

”جڏهن توهان جوان هئا، تڏهن ڪان وٺي توهان وڏيون تبديليون ڏٺيون هونديون،“ ونسٽن آزمائشي نموني چيو.

پوڙهي جون اٺ ڇٽيون نيريون اکيون ڊارٽس بورڊ ڪان بار ڏانهن، ۽ بار ڪان مرداني غسل خاني جي دروازي ڏانهن گهميون، جڏ ته هن ڪمري اندر ئي ڪيس تبديلين جي توقع هئي.

”بيئر وڌيڪ سٺي هئي،“ هن آخرڪار چيو. ”۽ سستي پڻ! جڏهن مان جوان هوس، هلڪي بيئر — جنهن کي اسان والپ چوندا هئاسين — چار پينس في پائنٽ ملندي هئي. اها يقيناً جنگ ڪان اڳ جي ڳالهه آهي.“

”اها ڪهڙي جنگ هئي؟“ ونسٽن پڇيو.

”اهي سيئي جنگيون آهن،“ پوڙهي مبهم انداز ۾ چيو. هن پنهنجو گلاس ڪنيو، ۽ سندس ڪلها وري سڌا ٿي ويا. ”توهان جي سٺي صحت لاءِ دعاگو آهيان!“

سندس سُڪل ڳلي ۾ سندس ڳل جو تيز هڏو حيرت انگيز تڪڙ سان مٿي هيٺ ٿيو، ۽ بيئر غائب ٿي وئي. ونسٽن بار ڏانهن ويو ۽ ٻه ٻيا اڌ ليٽر کٽي آيو. ائين لڳو جڙ پوڙهو پورو ليٽر پيئڻ واري پنهنجي اعتراض کي پلجي ويو هو.

"توهان مون کان تمام گهڻا وڏا آهيو،" ونسٽن چيو. "منهنجي جمڙ کان اڳ ئي توهان پوري جوانيءَ ۾ هوندؤ. توهان کي ياد هوندو ته پراڻن ڏينهن ۾، انقلاب کان اڳ ڪيئن هوندو هو. منهنجي جمار جا ماڻهو اصل ۾ انهن وقتن بابت ڪجهه ٻه نٽا ڄاڻن. اسان رڳو ڪتابن مان انهن بابت پڙهي سگهون ٿا، ۽ ڪتابن ۾ جيڪو لکيل آهي اهو شايد سچ نه هجي. مان ان تي توهان جي راءِ چاهيان ٿو. تاريخ جا ڪتاب چون ٿا ته انقلاب کان اڳ واري زندگي اڄوڪي زندگيءَ کان بلڪل مختلف هئي. اتي خوفناڪ ظلم، ناانصافي، ۽ غربت اهڙي هئي جنهن جو اسان تصور ٻه نٽا ڪري سگهون. هتي لنڊن ۾، وڏي عوامي اڪثريت وٽ پيدائش کان وٺي مرڻ تائين ڪڏهن ڪائڻ لاءِ پورو نه هوندو هو. انهن مان اڌ وٽ ته پيرن ۾ بوٽ ٻه نه هوندا هئا. هو روزانو ٻارهن ڪلاڪ ڪم ڪندا هئا، نون سالن جي عمر ۾ اسڪول ڇڏي ڏيندا هئا، هڪ ڪمري ۾ ڏهه ڄڻا سمهندا هئا. ۽ ساڳئي وقت ڪجهه ٽورڙا ماڻهو هئا، رڳو چند هزار — جن کي سرمائيدار سڏيو ويندو هو — جيڪي امير ۽ طاقتور هئا. هر اها شيءِ جيڪا ملڪيت ٿي سگهي ٿي، ان جا مالڪ اهي هئا. هو شاندار عاليشان گهرن ۾ رهندا هئا جن ۾ ٽيهه ملازم هوندا هئا، هو موٽر ڪارن ۽ چار گهوڙن واري بگين ۾ گهمندا هئا، شيمپين پيئندا هئا، مٿي تي وڏيون ٽوپيون (Top hats) پائيندا هئا——"

پوڙهي جو چهرو اوچتو چمڪي اٿيو.

"ٽاپ هيٽس!" هن چيو. "عجيب ڳالهه آهي ته تون انهن جو ذڪر ڪيو. ڪالهه ئي منهنجي مٿي ۾ اها ئي ڳالهه آئي هئي، خبر ناهي ڇو.

مان بس ائين سوچي رهيو هوس ته مون ڪيترن ورهين کان ٽاپ هيٺ ناهي ڏٺي. بلڪل غائب ٿي ويون آهن. آخري دفعو جڏهن مون اها پاتي هئي ته منهنجي سالي جي جنازي جو موقعو هو. ۽ اها ڳالهه — خير، مان توکي تاريخ نٿو ٻڌائي سگهان، پر اها گهٽ ۾ گهٽ پنجاهه سال اڳ جي ڳالهه هوندي. البته اها رڳو ان موقعي لاءِ ڪرائي تي ورتل هئي، تون سمجهين ٿو نه."

"ٽاپ هيٺ ڪا وڏي اهم ڳالهه ناهي،" ونسٽن صبر سان چيو. "اصل ڳالهه اها آهي ته اهي سرمائيدار — هو ۽ ڪجهه وڪيل ۽ پادري وغيره جيڪي انهن جي ٽڪرن تي پليا هئا — زمين جا مالڪ هئا. هر شيءِ سندن فائدي لاءِ موجود هئي. توهان — عام ماڻهو، پورهيت — سندن غلام هئا. هو توهان سان جيڪو وٽين سو ڪري سگهندا هئا. هو توهان کي جانورن وانگر ٻيڙين ۾ چاڙهي ڪٻناڙا موڪلي سگهندا هئا. جيڪڏهن وٽين ته هو توهان جي نياٽين سان سمهي سگهندا هئا. هو حڪم ڏئي سگهندا هئا ته توهان کي 'ڪيٽ-او-نائين ٽيلز' (نو پچاندڙن واري چهبڪ) سان ڏٽڪا هنيا وڃن. جڏهن توهان وٽان لنگهو ته توهان کي پنهنجي ٽوپي لاهڻي پوندي هئي. هر سرمائيدار چمچن ۽ غلامن جي ٽولي سان گهمندو هو جيڪي———"

پوڙهو وري ڪِڙي پيو.

"چمچا (Lackeys)!" هن چيو. "هاڻي اهو هڪ اهڙو لفظ آهي جيڪو مون صديون ٽيون ناهي ٻڌو. چمچا! اهو مون کي واقعي ماضيءَ ۾ وڃي ٿو. مون کي ياد آهي — اوهه، ڪيترائي ورهيه اڳ — مان ڪڏهن ڪڏهن آچر جي منجهند جو هائيڊ پارڪ (Hyde Park) ويندو هوس ته جيئن ماڻهن جون تقريرون ٻڌي سگهان. سالويشن آرمي، رومن ڪيٿولڪ، يهودي، هندوستاني — هر قسم جا ماڻهو هوندا هئا. ۽ اتي هڪ جڻو هو — چگو، نالو ته مون کي ياد ناهي، پر چا ته زبردست مقرر هو. هن ته چگيءَ طرح ڪَس ڪيي ڇڏين هئي! 'چمچا!' هو چوندو هو،

’بورڙوازيءَ جا چمچا! حڪمران طبقي جا دلال!‘ طفيلي — اهو به هڪ لفظ هو. ۽ بي ايمان لومڙيون — هو انهن کي لومڙيون سڏيندو هو. يقيناً هن جو اشارو ليبر پارٽيءَ ڏانهن هو، تون سمجهين ٿو نہ.“

ونسٽن محسوس ڪيو ته هو ٻئي الڳ الڳ رخ ۾ ڳالهائي رهيا هئا.

”مان اصل ۾ جيڪو ڄاڻڻ چاهيان ٿو اهو هي آهي،“ هن چيو. ”ڇا توهان محسوس ڪريو ٿا ته توهان وٽ انهن ڏينهن جي پيٽ ۾ هاڻي وڌيڪ آزادي آهي؟ ڇا توهان سان انسانن جهڙو سلوڪ ڪيو وجي ٿو؟ پراڻن ڏينهن ۾، امير ماڻهو، مٿاهين طبقي جا ماڻهو——“

”هاؤس آف لارڊز،“ پوڙهي ياد ڪندي وچ ۾ چيو.

”جيڪڏهن توهان چاهيو ته هائوس آف لارڊز ئي ڪٽي چئو. منهنجو پڇڻ جو مطلب هي آهي ته ڇا اهي ماڻهو توهان کي رڳو ان ڪري گهٽ درجي جو سمجهندا هئا جو هو امير هئا ۽ توهان غريب؟ ڇا اها حقيقت آهي، مثال طور، ته توهان کي کين ’سائين‘ چوڻو پوندو هو ۽ انهن وٽان لنگهندي ٽوپي لاهڻي پوندي هئي؟“

پوڙهو اونهي سوچ ۾ پئجي ويو لڳو. جواب ڏيڻ کان اڳ هن پنهنجي ٻيئر جو اٽڪل چوٿائي حصو پيتو.

”ها،“ هن چيو. ”هو چاهيندا هئا ته تون پنهنجي ٽوپي لاهي کين سلام ڪرين. ائين کين عزت ڏسڻ ۾ ايندي هئي. مون کي پاڻ اها ڳالهه پسند نہ هئي، پر مون اڪثر ائين ڪيو. ائين ڪٽي چئو ته مجبور هئاسين.“

”۽ ڇا اهو عام هو — مان رڳو اهو پڇي رهيو آهيان جيڪو مون تاريخ جي ڪتابن ۾ پڙهيو آهي — ڇا اهو عام هو ته اهي ماڻهو ۽ سندن نوڪر توهان کي پيادل رستي تان ڌڪي ناليءَ ۾ اڇلائي ڇڏيندا هئا؟“

”انهن مان هڪ مون کي هڪ دفعو ڌڪو ڏنو هو،“ پوڙهي چيو. ”مون کي ائين ياد آهي جڏ ڪالهه جي ڳالهه هجي. اهو ٻيڙين جي ڊوڙ

(Boat Race) واري رات هئي — ٻيڙين جي دوڙ واري رات ماڻهو ڏاڍو هوڏ ۾ مستي ڪندا هئا — ۽ مان شافٽسبري ايوينيو تي هڪ نوجوان سان ٽڪرائجي پيس. سنو شريف زادو هو — باقاعده پهراڻ، ٽاپ هيٽ، ڪارو اوورڪوٽ. هو رستي تي جهولندو پئي آيو، ۽ مان اٽڄاٽائيءَ ۾ ڪيس ٽڪرائجي ويس. هو چوي ٿو، 'ڏسي نٿو هلي سگهين ڪٿي وڃي رهيو آهين؟' مان چيو، 'ڇا سمجهين ٿو ته پيادل رستو تو خريد ڪيو آهي؟' هو چوي ٿو، 'جي وڌيڪ چرٻازي ڪندين ته تنهنجو ڪنڌ مروڙي ڇڏيندس.' مان چيو، 'تون نشي ۾ آهين. اڌ منٽ اندر توکي پوليس حوالي ڪري ڇڏيندس.' ۽ جي تون اعتبار ڪرين ته هن پنهنجو هٿ منهنجي ڇاتيءَ تي رکيو ۽ اهڙو ڏکو ڏنو جو مان لڳ ڀڳ بس جي ڦيٿن هيٺان اچڻ وارو هوس. خير، مان انهن ڏينهن ۾ نوجوان هوس، ۽ مان به هن کي هڪڙي ونائي هڻڻ وارو هوس، پر رڳو——"

ونسٽن کي بيوسيءَ جو احساس وکوڙي ويو. ٻڌڻي جو حافظو تفصيلن جي کٻاڙخاني کان سواءِ ڪجهه به نه هو. ماڻهو سڄو ڏينهن ڪائنس سوال پڇي سگهيو ٿي بغير ڪا به اصل معلومات حاصل ڪرڻ جي. ٿي سگهي ٿو ته پارٽيءَ جي تاريخ ڪنهن حد تائين سچي هجي: شايد اها بلڪل سچي به هجي. هن هڪ آخري ڪوشش ڪئي.

"شايد مان پنهنجي ڳالهه واضع ناهيان ڪري سگهيو،" هن چيو. "مان جيڪو چوڻ چاهيان ٿو اهو هي آهي: توهان ڏاڍي وڏي ڄمار ماڻي آهي؛ پنهنجي زندگيءَ جو اڌ حصو توهان انقلاب کان اڳ گذاريو آهي. مثال طور، 1925ع ۾ توهان اڳ ئي وڏا هئا. توهان کي جيڪو ڪجهه ياد آهي، ڇا توهان چوندؤ ته 1925ع ۾ زندگي هاڻوڪي دور کان بهتر هئي، يا وڌيڪ خراب؟ جيڪڏهن توهان وٽ اختيار هجي، ته ڇا توهان تڏهن رهڻ پسند ڪندؤ يا هاڻي؟"

پوڙهي فڪرمندانه انداز ۾ ڊارتس بورڊ ڏانهن ڏٺو. هن اڳي کان به وڌيڪ هوريان هوريان پنهنجي بيئر ختم ڪئي. جڏهن هن ڳالهايو ته

سندس لهجي ۾ هڪ صابرانه ۽ فلسفيانه انداز هو، جڏ ته بيئر کيس نرم ڪري ڇڏيو هجي.

”مان جاڻان ٿو ته تون مون مان چا ٻڌڻ چاهين ٿو،“ هن چيو. ”تون چاهين ٿو ته مان چوان ته مان وري جوان ٿيڻ کي ترجيح ڏيندس. اڪثر ماڻهو چوندا ته هو وري جوان ٿيڻ گهرن ٿا، جي تون ڪانئن پڇين. جڏهن تون جوان هوندو آهين ته تو وٽ صحت ۽ طاقت هوندي آهي. جڏهن تون منهنجي عمر کي پهچندين ته تون ڪڏهن به ڇگو ڀلو نه هوندين. مون کي پيرن جو ڏاڍو سور رهي ٿو، ۽ منهنجي پيشاب جو حال ته بس خوفناڪ آهي. رات جو ڇهه ست دفعا مون کي ڪٽ تان اٺڻو پوي ٿو. ٻئي طرف، ٻيڙو هجڻ جا وڏا فائدا به آهن. اوهان کي اهي سڀ پريشانيون ناهن هونديون. عورتن سان ڪو واسطو ناهي، ۽ اها تمام وڏي ڳالهه آهي. مون کي ويهه ٽيهه سالن کان ڪنهن عورت سان واسطو ناهي رهيو، جي تون اعتبار ڪرين. ۽ نه ئي مان چاهيان پيو، ايا به وڏي ڳالهه اها آهي.“

ونسٽن دريءَ جي ڪٺهڙي سان ٽيڪ لڳائي ويهي رهيو. ڳالهه اڳتي وڌائڻ مان ڪو لاڀ نه هو. هو اجا ڪجهه وڌيڪ بيئر خريد ڪرڻ ئي وارو هو ته پوڙهو اوچتو اٽيو ۽ ڪمري جي هڪ پاسي واري بدبودار پيشاب خاني ڏانهن تکڙو تکڙو هليو ويو. اهو واڌو اڌ ليٽر اڳ ۾ ئي اثر ڏيکاري رهيو هو. ونسٽن هڪ به منٽ پنهنجي خالي گلاس کي ڏسندو رهيو، ۽ کيس خبر به نه پئي ته ڪيئن سندس پير کيس ڪٽي ٻيهر گهٽيءَ ۾ اچي پهتا. گهٽي کان گهٽو ويهن سالن اندر، هن سوچيو، اهو وڏو ۽ سادو سوال ته، ’ڇا زندگي انقلاب کان اڳ هاڻي کان بهتر هئي؟‘ همیشہ لاءِ اڻ حل ٿي ويندو. پر عملي طور اهو اڄ به اڻ حل هو، ڇاڪاڻ ته پراڻي دنيا مان بچي ويل چند ٽڙيل پکڙيل ماڻهو هڪ دور جو ٻئي دور سان پيٽ ڪرڻ جي لائق نه هئا. انهن کي لکين بيڪار ڳالهيون ياد هيون: ڪنهن ساڻي پورهيت سان جهيڙو، گم ٿيل سائيڪل جي پمپ

جي ڳولا، گھٽو اڳ مري ويل پيٽ جي چھري جا تاثرات، ستر سال اڳ طوفاني صبح جي مٽيءَ جا واڇوڙا؛ پر سپ لاڳاپيل حقيقتون سندن نظر جي پھچ کان ٻاھر ھيون. ھو ان کيڙي (مکوڙي) وانگر ھئا، جيڪا ننڍين شين کي ڏسي سگھي ٿي پر وڏين شين کي نٿي ڏسي سگھي. ۽ جڏھن ياداشت ناڪام ٿي وڃي ۽ لکيل رڪارڊ کوڙا کيا وڃن — جڏھن ائين ٿئي، تڏھن پارٽيءَ جي ان دعويٰ کي مڃڻو ئي پوندو تہ ان انساني زندگيءَ جي حالتن کي بھتر بڻايو آھي، ڇاڪاڻ تہ اتي کو بہ اھڙو معيار موجود نہ ھو ۽ نہ وري کڏھن موجود ٿي سگھيو جنھن سان ان کي پرکي سگھجي.

ان مھل سندس خيالن جو سلسلو اوچتو ٽٽي پيو. ھو رکجي ويو ۽ مٽي نھاريائين. ھو ھڪ سوڙھي گھٽيءَ ۾ ھو، جتي رھائشي گھرن جي وچ ۾ ڪجھ ننڍڙيون اوناھيون دڪانون ھيون. سڏو سندس مٽي مٽان ٿي بي رنگ ڏاتوءَ جا گولا لٽڪي رھيا ھئا جيڪي ائين لڳي رھيا ھئا ڄڻ ڪڏھن انھن تي سون جو پاڻ چڙھيل ھو. ائين لڳو ڄڻ ھو ھن جڳھ کي سجاڻي ٿو. بيشڪ! ھو ان ڪباڙيءَ جي دڪان ٻاھران بينو ھو جتان ھن ڊائري خريد ڪئي ھئي.

خوف جي ھڪ لھر سندس من مان گذري وئي. شروعات ۾ ئي اھو ڪتاب خريد ڪرڻ ھڪ حد کان وڌيڪ بيوقوفاڻو عمل ھو، ۽ ھن قسم ڪنيو ھو تہ ھو کڏھن بہ ھن جاءِ جي ويجھو نہ ايندو. ۽ تڏھن بہ، جنھن لمحي ھن پنھنجي خيالن کي پٽڪڻ ڏنو، سندس پير ڪيس پاڻمرادو ھتي کڻي آيا ھئا. اھڙي قسم جي خودڪش جذبن کان ئي پاڻ کي بچائڻ لاءِ ھن ڊائري لکڻ جي شروعات ڪئي ھئي. ساڳئي وقت ھن ڏٺو تہ جيتوڻيڪ لڳ ڀڳ اڪيھ وڳا (رات جا نَو) ٿي چڪا ھئا، دڪان اڃا تائين کليل ھو. اھو محسوس ڪندي تہ ھو ٻاھر پيادل رستي تي بينل رھڻ جي پيٽ ۾ اندر گھٽ شڪي نظر ايندو، ھن دروازي مان اندر پير

رکيو. جيڪڏهن کانئس پڇا ڪئي وڃي ها، ته هو معقول نموني چئي سگهيو ٿي ته هو ريزر بليڊ خريد ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو.

دڪاندار اڃا هڪ لٽڪيل تيل جو ڏيئو ٻاريو هو جنهن مان گندي پر دوستاڻي خوشبوءِ اچي رهي هئي. هو شايد ست سالن جو هڪ ڪمزور ۽ جهڪيل بت وارو شخص هو، جنهن جو ڊگهو ۽ نيڪ دل نڪ هو، ۽ ٿلهي شيشي واري عينڪ پٺيان هلڪيون اکيون نمايان هيون. سندس وار لڳ ڀڳ اڃا هئا، پر سندس پرون گهاٽا ۽ اڃا تائين ڪارا هئا. سندس عينڪ، سندس نرم، محتاط حرڪتون، ۽ اهو حقيقت ته هن ڪاري مخمل جو هڪ پراڻو جيڪٽ پهريل هو، ڪيس علمي ۽ ادبي ماڻهو وارو روپ ڏئي رهيون هيون، جڏ هو ڪو اديب يا شايد ڪو موسيقار هو. سندس آواز مانو هو، جڏ مدهم ٽي ويو هجي، ۽ سندس لهجو اڪثر پرولن کان وڌيڪ چٽو ۽ مهذب هو.

”مون توهان کي پيادل رستي تي ئي سجاڻي ورتو هو،“ هن فوراً چيو. ”توهان اهو ئي معزز شخص آهيو جنهن اها نينگرين واري يادگار البم خريد ڪئي هئي. اهو ڪاغذ به ڇا سهڻو ٽڪرو هو. ان کي ڪريم-ليڊ (Cream-laid) سڏيو ويندو هو. اهڙو ڪاغذ لڳ ڀڳ — اوهه، مان چوان ٿو ته پنجاهه سالن کان ناهي ٺهيو.“ هن عينڪ جي مٿان کان ونسٽن ڏانهن نهاريو. ”ڇا مان توهان لاءِ ڪا خاص خدمت ڪري سگهان ٿو؟ يا توهان رڳو گهمي ڦري ڏسڻ چاهيو ٿا؟“

”مان لنگهي رهيو هوس،“ ونسٽن غير يقيني انداز ۾ چيو. ”مون رڳو اندر جهاتي پاتي. مون کي خاص ڪجهه به نه گهرجي.“

”اهو به نيڪ آهي،“ ٻئي چيو، ”ڇاڪاڻ ته مان نٿو سمجهان ته مان اوهان کي مطمئن ڪري سگهان ها.“ هن پنهنجي نرم تريءَ واري هٿ سان معافي ونڊ جهڙو اشارو ڪيو. ”توهان پاڻ ڏسو ته ڪيئن آهي؛ توهان ڪٽي چئو ته خالي دڪان آهي. اسان ٻنهي جي وچ ۾ ڳالهه هجي ته قديم شين جو ڪاروبار لڳ ڀڳ ختم ٿي چڪو آهي. هاڻي نه ڪا

گهرج رهي آهي ۽ نه وري مال. فرنيچر، چيني جا ٽانوَ، شيشو — سڀ ڪجهه آهستي آهستي ٽُٽي چڪو آهي. ۽ يقيناً ڏاتوءَ جو سامان اڪثر پگهارجي چڪو آهي. مون ورهين کان پتل جو شمعدان به ناهي ڏٺو.“

دڪان جو ننڍڙو اندريون حصو دراصل تنگيءَ جي حد تائين پريل هو، پر ان ۾ ڪا به شيءِ ٿورڙي به قيمتي نه هئي. فرش جي جاءِ ڏاڍي محدود هئي، چاڪاڻ ته پتين جي چوڌاري متيءَ سان پريل بي شمار تصويرن جا فريم رکيل هئا. دريءَ ۾ نٽ بولٽن جون ٽريون، گنل چيٽيون، پڳل پَنن وارا چاقو، ڪٽيل ۽ پراٽيون واڇون جن جي هلڻ جو به ڪو ڏيڪاءُ نه هو، ۽ ٻيو اهڙو ئي گند پيل هو. رڳو ڪنڊ ۾ هڪ ننڍڙي ميز تي متفرق شين جو ڍير هو — رنگين نسوار دانيون، عقيق جا بروچ ۽ اهڙيون ئي ٻيون شيون — جيڪي اهڙيون پئي لڳيون جڙ انهن ۾ ڪا دلچسپ شيءِ ٿي سگهي ٿي. جيئن ونسٽن ميز ڏانهن وڌيو، سندس نظر هڪ گول، نرم ۽ هموار شيءِ تي پئي جيڪا ڏيئي جي روشنيءَ ۾ نرميءَ سان چمڪي رهي هئي، ۽ هن اها کڻي ورتي.

اهو شيشي جو هڪ ڳرو ٽڪرو هو، جيڪو هڪ پاسي کان مڙيل ۽ ٻئي پاسي کان سڌو هو، جنهن تقريبن اڌ گول دائرو جوڙيو پئي. شيشي جي رنگ ۽ بناوٽ ٻنهي ۾ هڪ عجيب نرمي هئي، جڙ برسات جو پاڻي هجي. ان جي مرڪز ۾، مڙيل مٽاڇري سبب وڌي ٿي نظر ايندڙ هڪ عجيب، گلابي ۽ وريل ڳنڍيل شيءِ هئي، جيڪا گلاب جي گل يا سمنڊ جي انيمون (Sea anemone) جهڙي لڳي رهي هئي.

”هي ڇا آهي؟“ ونسٽن حيران ۽ موهت ٿيندي پڇيو.

”اهو مرجان آهي،“ پوڙهي چيو. ”اهو ضرور هندي سمنڊ مان آيل هوندو. هو ان کي شيشي جي اندر جڙي ڇڏيندا هئا. اها شيءِ سئو سالن کان اڳ نهيل نه هوندي، ڏسڻ مان ته اجا به وڌيڪ پراڻي لڳي ٿي.“

”هي ته ڏاڍي خوبصورت شيءِ آهي،“ ونسٽن چيو.

”واقعي، اها هڪ سهڻي شيءِ آهي،“ ٻئي واکاڻ ڪندي چيو. ”پر اڃڪلهه اهڙا ماڻهو گهٽ آهن جيڪي ائين چوندا.“ هن ڪنگهيو. ”هاڻي، جيڪڏهن ائين ٿئي جو توهان اها خريد ڪرڻ چاهيو، ته توهان کي چار ڊالر ڏيڻا پوندا. مون کي ياد آهي جڏهن اهڙي شيءِ اٺ پائونڊ ۾ ڪامندي هئي، ۽ اٺ پائونڊ — خير، مان حساب ته نٿو لڳائي سگهان، پر اهي ڏاڍا پئسا هئا. پر اڃڪلهه اصل نوادرات جي ڪنهن کي پرواهه آهي — ايستائين جو انهن ٿورين شين جي به جيڪي اڃا بچيون آهن؟“

ونسٽن ترت چار ڊالر ڪڍي ڏنا ۽ اها من پسند شيءِ پنهنجي ڪيسي ۾ وجهي ڇڏي. ان شيءِ ڪيس رڳو پنهنجي خوبصورتيءَ سبب متاثر نه ڪيو هو، بلڪ ان ڪري وڌيڪ راغب ڪيو هو ڇاڪاڻ ته ان مان هاڻوڪي دور کان بلڪل مختلف هڪ ٻئي دور جي خوشبوءِ ۽ احساس اچي رهيو هو. اهو نرم، مينهن جهڙو شيشو ڪنهن به اهڙي شيشي وانگر نه هو جيڪو هن ڪڏهن ڏٺو هجي. اها شيءِ ظاهري طور پنهنجي بي فائدي هجڻ سبب اڃا به ٻيٽي دلڪش لڳي رهي هئي، جيتوڻيڪ هو اندازو لڳائي سگهيو پئي ته اها ڪنهن زماني ۾ پيپر ويٽ (ڪاغذن کي دٻائي رکڻ واري شيءِ) طور استعمال ٿي هوندي. اها سندس ڪيسي ۾ ڪافي ڳري هئي، پر خوش قسمتيءَ سان ان مان ڪيسو ٻاهر نڪري نمايان نه ٿيو. پارٽي ميمبر جي قبضي ۾ اهڙي شيءِ هجڻ هڪ عجب ۽ ايستائين جو هڪ خطري واري ڳالهه هئي. ڪا به پراڻي شيءِ، ۽ ان حوالي سان ڪا به خوبصورت شيءِ، هميشه شڪ جي دائري ۾ رهندي هئي. پوڙهو چار ڊالر حاصل ڪرڻ بعد نمايان طور خوش ٿي ويو هو. ونسٽن کي احساس ٿيو ته هو ان کي ٽن يا ٻن ڊالرن ۾ به قبول ڪري ونڊي ها.

”مٿي هڪ ٻيو ڪمرو به آهي جنهن کي شايد توهان ڏسڻ چاهيو،“ هن چيو. ”ان ۾ گهٽو ڪجهه ته ناهي. بس ڪجهه شيون آهن. جيڪڏهن اسان مٿي وڃون ٿا ته اسان کي ڏيئي جي ضرورت پوندي.“

هن هڪ ٻيو ڏيئو ٻاريو، ۽ پنهنجي جهڪيل پڻيءَ سان اڳتي وڌندي سڌين ۽ گنل ڏاڪڻين تان آهستي آهستي مٿي ۽ هڪ ننڍي لنگهه مان لنگهي هڪ اهڙي ڪمري ۾ پهتو، جنهن جو رخ گهٽيءَ ڏانهن نه هو پر اهو پٺرن واري اگڻ ۽ چمنيءَ جي نلين جي ڇار ڏانهن ڪُلي رهيو هو. ونستن ڏٺو ته فرنيچر اڃا تائين ائين سجايو ويو هو جڻ اهو ڪمرو رهڻ لاءِ ئي ٺهيل هو. فرش تي غاليچي جي هڪ پٽي هئي، پتين تي هڪ ٻه تصويرون لڳل هيون، ۽ باهه ٻارڻ واري اگٽيءَ وٽ هڪ پراٽي ۽ وڏي آرامده ڪرسي پيل هئي. ٻارهن ڪلاڪن واري منهن سان شيشي جو هڪ پراٽي نموني جو گهڙيال چمنيءَ جي متئين پٽي تي ٽڪ ٽڪ ڪري رهيو هو. دريءَ جي هيٺان، ڪمري جو لڳ ڀڳ چوٿائي حصو والاريندڙ، هڪ وڏي ڪٺ پيل هئي جنهن تي اڃا تائين گدو وڇايل هو.

”منهنجي زال جي مرڻ تائين اسان هتي رهندا هئاسين،“ پوڙهي ڪجهه معذرت واري انداز ۾ چيو. ”مان ٿورو ٿورو ڪري فرنيچر وڪٽي رهيو آهيان. هاٽي اهو مهانگي ڪاٺ جو هڪ خوبصورت پلنگ آهي، يا گهٽ ۾ گهٽ هجي ها جيڪڏهن ان مان ڪٿمل ڪيي سگهجن ها. پر مان چوان ٿو ته توهان کي اهو شايد ٿورو وڏو ۽ ڳرو لڳي.“

هن ڏيئو مٿي جهليو هو ته جيئن سڄي ڪمري ۾ روشني پوي، ۽ هلڪي ۽ گرم مدهم روشنيءَ ۾ اها جاءِ عجب انداز ۾ پرڪشش پئي لڳي. ونستن جي ذهن مان اها سوچ گذري ته شايد ڪجهه ڊالر في هفتي تي اهو ڪمرو ڪرائي تي ونڻ بلڪل آسان هوندو، جيڪڏهن هو خطرو کٽڻ جي همت ڪري. اها هڪ چريائپ واري ۽ ناممڪن سوچ هئي، جنهن کي سوچيندي ئي رد ڪرڻ گهرجي ها؛ پر ان ڪمري هن اندر ماضيءَ جي هڪ حسرت ۽ اباٽي يادگيري جهڙو جذبو جاڳائي ڇڏيو هو. ڪيس لڳو جڻ هو بلڪل ڄاڻندو هو ته اهڙي ڪمري ۾ ويهڻ جو احساس ڪيئن هوندو هو، ٻرندڙ باهه وٽ آرامده ڪرسيءَ تي ويهي، پنهنجا پير لوهه جي جنگلي تي رکي ۽ چُلهه تي ڪيٽلي چڙهيل هجي؛ مڪمل

اڪيلائي، مڪمل تحفظ، نہ ڪو توهان کي ڏسي رهيو هجي، نہ ڪو آواز توهان جو پيڇو ڪري رهيو هجي، سواءِ ڪيٽليءَ جي سيٽيءَ ۽ گهڙيال جي دوستاڻي ٽڪ ٽڪ جي ٻيو ڪو به آواز نہ هجي.

"هتي ته ٽيلي اسڪرين به ناهي!" هو بي اختيار ٻڏڪي پيو.

"ها،" پوڙهي چيو، "مون وٽ ڪڏهن به اها شيءِ نہ رهي آهي. تمام مهانگي هئي. ۽ ڪنهن نہ ڪنهن طرح مون کي ان جي ضرورت به محسوس نہ ٿي. هاڻي هتي ڪنڌ ۾ اها ڏاڍي سهڻي وريل پيرن واري ميز (Gateleg table) پيل آهي. جيتوڻيڪ جيڪڏهن توهان ان جا تختوان کولڻ چاهيو ته توهان کي ان جا قبضہ نوان لڳائڻا پوندا."

ٻي ڪنڌ ۾ ڪتابن جي هڪ ننڍڙو الماڙي هئي، ۽ ونسٽن اڳ ئي ان ڏانهن مائل ٿي چڪو هو. ان ۾ ردي‌ءَ کان سواءِ ڪجهہ به نہ هو. ڪتابن جي ڪوجنا ۽ انهن جي تباهيءَ جو ڪم پرول جي علائقن ۾ به ايترو ئي سختيءَ ۽ مڪمل نموني سان ڪيو ويو هو جيئن ٻين هنڌن تي. ان ڳالهہ جو ڪو به امڪان نہ هو ته اوشيانا ۾ ڪٽي به 1960ع کان اڳ ڇپيل ڪنهن ڪتاب جو ڪو نسخو موجود هجي.

پوڙهو اڃا ڏيئو هٿ ۾ کنيو باهہ ٻارڻ واري اڳٽيءَ جي ٻئي پاسي، ڪٺ جي سامهون شيهہ جي ڪاٺ واري فريم ۾ ٽنگيل هڪ تصوير اڏيان ٻينو هو.

"هاڻي، جيڪڏهن توهان پراڻن نقشن ۽ تصويرن ۾ ڪا به دلچسپي رکو ٿا——" هن نزاڪت سان شروعات ڪئي.

ونسٽن تصوير جي جاچ پڙتال لاءِ ويجهو آيو. اها هڪ بيضوي عمارت جي فولادي چٽسالي هئي جنهن ۾ مستطيل دريون ۽ اڏيان هڪ ننڍو منارو هو. عمارت جي چوڌاري لوهہ جو جنگلو ڦريل هو، ۽ پوئين پاسي هڪ بت جهڙي شيءِ نظر پئي آئي. ونسٽن ڪجهہ لمحن لاءِ ان کي ڏسندو رهيو. اها ڪيس ڪنهن حد تائين سجاتي لڳي، جيتوڻيڪ ڪيس ان بت بابت ڪجهہ ياد نہ پيو آيو.

”فريم پت سان جڙيل آهي،“ پوڙهي چيو، ”پر مان توهان لاءِ ان جا پيچ کولي سگهان ٿو.“

”مان هن عمارت کي سجاڻان ٿو،“ ونسٽن آخرڪار چيو. ”هاڻي اها هڪ ڪنڊر بڻجي چڪي آهي. اها عدليہ جي محل (Palace of Justice) ٻاهران گهٽيءَ جي وچ ۾ آهي.“

”بلڪل ائين ئي آهي. عدالتن جي ٻاهران. ان تي بم ڪيرايو ويو هو — اوهه، گهڻا سال اڳ. ڪنهن وقت اها هڪ ديول (چرچ) هئي، ان جو نالو سينٽ ڪليمينٽ ڊينز هو.“ هو معذرت خواهانہ انداز ۾ ڪِليو، ڇٽ تہ ڪا چرچي جهڙي ڳالهه چئي وينو هجي، ۽ وڌيڪ چيائين: ”سنگترا ۽ ليمون، چونديون سينٽ ڪليمينٽ جون گهنڊيون!“

”اهو ڇا آهي؟“ ونسٽن پڇيو.

”اوهه — ’سنگترا ۽ ليمون، چونديون سينٽ ڪليمينٽ جون گهنڊيون.‘ اها هڪ ٻاروٽڙ واري نظم هئي جڏهن مان ننڍڙو هوس. اها اڃتي ڪيئن وڌندي هئي مون کي ياد ناهي، پر مون کي اها خبر آهي تہ ان جي پڇاڙي هئي: ’هي آئي بتي توکي سمهڻ مهل روشني ڏيڻ لاءِ، هي آيو ڇرو تنهنجو ڪنڌ ڪٽڻ لاءِ.‘ اهو هڪ قسم جو ناچ هوندو هو. هو پنهنجون ٻانهون اڃتي ڦهلائي ڇانوَ ڪندا هئا تہ جيئن توهان هيٺان لنگهو، ۽ جڏهن ان ست تي ايندا هئا تہ ’هي آيو ڇرو تنهنجو ڪنڌ ڪٽڻ لاءِ‘ تہ هو پنهنجون ٻانهون هيٺ ڪيرائي توهان کي پڪڑي وٺندا هئا. ان ۾ رڳو ديولين جا نالا هئا. لنڊن جون سيئي ديولون ان ۾ شامل هيون — يعني سڀ مکيہ ديولون.“

ونسٽن مبهم انداز ۾ سوچڻ لڳو تہ اها ديول ڪهڙي صديءَ سان واسطو رکندي هوندي. لنڊن جي ڪنهن بہ عمارت جي عمر جو پتو لڳائڻ هميشہ ڏکيو هوندو هو. ڪا بہ وڏي ۽ شاندار شيءِ، جيڪڏهن ڏسڻ ۾ مناسب طور نئين لڳندي هئي، تہ پاڻمرادو اها دعويٰ ڪئي ويندي هئي تہ اها انقلاب کان پوءِ ٺاهي وئي آهي، جڏهن تہ ڪا بہ اهڙي

شيءِ جيڪا ظاهر طور پراڻي هئي، ان کي ماضيءَ جي هڪ اڀ چڻي دور سان منسوب ڪيو ويندو هو جنهن کي وچيون دور (Middle Ages) سڏيندا هئا. اها ڳالهه مڃيل هئي ته سرمائيداريءَ جي صدين کا بہ قيمتي شيءِ پيدا ناهي ڪئي. عمارت سازيءَ مان ائين تاريخ سکي نہ پئي سگهجي جيئن ڪتابن مان نہ پئي سکي سگهجي. مجسما، ڪتبا، يادگاري پٿر، گهٽين جا نالا — هر اها شيءِ جيڪا ماضيءَ تي روشني وجهي سگهي پئي، اها منظر نموني تبديل ڪئي وئي هئي.

”مون کي ڪڏهن بہ خبر نہ پئي ته اها ڪا ديول هئي،“ هن چيو.

”اصل ۾ اهڙيون اڃا بہ تمام گهٽيون بچيل آهن،“ پوڙهي چيو، ”جيتوڻيڪ هاڻي انهن کي ٻين مقصدن لاءِ استعمال ڪيو پيو وڃي. هاڻي، اها نظر ڪيئن هئي؟ ها! مون کي ياد آئي!

’سنگترا ۽ ليمون، چوندیون سينٽ ڪليمينٽ جون گهنڊيون،

تو تي ٽن فادرنگن جو قرض آهي، چوندیون سينٽ مارٽن جون گهنڊيون———‘

بس، مون کي رڳو هتي تائين ئي ياد اچي ٿي. فادرنگ (Farthing)، اهو ٽامي جو هڪ ننڍڙو سڪو هوندو هو، ڪجهه سينٽ وانگر لڳندو هو.“

”سينٽ مارٽن ڪٿي هئي؟“ ونسٽن پڇيو.

”سينٽ مارٽن؟ اها اڃا بہ بينل آهي. وڪٽري اسڪوائر ۾ آهي، تصويرن جي گيلريءَ پرسان. اڳيان هڪ ٽڪنڊي اڳڻ ۽ ٽنين واري عمارت، ۽ ڏاڪڻين جي وڏي قطار.“

ونسٽن ان جاءِ کي چگهيءَ طرح سجاڻيندو هو. اهو هڪ ميوزيم هو جيڪو مختلف قسمن جي پروپيگنڊا نمايشن لاءِ استعمال ٿيندو هو — راکيٽ بمن ۽ سچل قلعن (Floating Fortresses) جا ماڊل، دشمن جي وحشيائپ کي ظاهر ڪندڙ موم جا ماڊل، ۽ اهڙيون ئي ٻيون شيون.

”ان کي سينٽ مارٽن-ان-دي-فيلڊز سڏيو ويندو هو،“ پوڙهي واڌارو ڪندي چيو، ”جيتوڻيڪ مون کي انهن حصن ۾ ڪٿي به ڪو ٻني ٻارو يا ميدان ياد نٿو اچي.“

ونسٽن اها تصوير نه خريد ڪئي. اها شيشي واري پيپر ويٽ کان به وڌيڪ غير مناسب ملڪيت هجي ها، ۽ ان کي گهر ڪٽي وڃڻ ناممڪن هجي ها جيستائين ان کي فريم مان ٻاهر نه ڪڍيو وڃي. پر هو ڪجهه منٽ اڳ به ترسيو، ۽ پوڙهي سان ڳالهائيندو رهيو، جنهن جو نالو هن جاتو ته وِيڪس (Weeks) نه هو — جيئن دڪان جي مٿان لکيل نالي مان ڪو سمجهي سگهيو پئي — پر چارنگٽن (Charrington) هو. مسٽر چارنگٽن بظاهر 63 سالن جو هڪ پوڙهو هو ۽ هن دڪان ۾ ٽيهن سالن کان رهندو پئي آيو. ان پوري عرصي دوران هو دريءَ جي مٿان نالو مٽائڻ جو ارادو رکندو هو، پر ڪڏهن ان کي ڪري نه سگهيو هو. سڄي گفتگو دوران اها اڌ ياد رهيل نظم ونسٽن جي ذهن ۾ گونجندي رهي:

سنگترا ۽ ليمون، چونديون سينٽ ڪليمينٽ جون گهنڊيون،

تو تي ٽن فادرنگن جو قرض آهي، چونديون سينٽ مارٽن جون گهنڊيون!

اها عجيب ڳالهه هئي، پر جڏهن توهان پاڻ سان اها چئون ٿا ته توهان کي حقيقي طور گهنڊين جا ٽڪا ٻڌڻ جو گمان ٿيندو هو، هڪ وجائجي ويل لنڊن جون گهنڊيون جيڪو اڃا تائين ڪٿي نه ڪٿي موجود هو، لڳ ڀڳ ويل. هڪ خيالي مينار کان پوءِ ٻئي مينار مان ڪيس اهي گهنڊيون گونجندي ٻڌڻ ۾ اچي رهيون هيون. پر جيتري قدر ڪيس ياد هو، هن حقيقي زندگيءَ ۾ ڪڏهن به ديول جي گهنڊين جا آواز نه ٻڌا هئا.

هو مسٽر چارنگٽن کان موڪلائي اڪيلو ڏاڪڻيون لهي ويو، ته جيئن پوڙهو ڪيس دروازي کان ٻاهر نڪرڻ کان اڳ گهٽيءَ جو جائزو

ونندي نہ ڏسي. هن اڳ ئي پنهنجو ذهن ناهي ورتو هو تہ مناسب وچوٽيءَ کان پوءِ —— مثال طور هڪ مهيني بعد —— هو ٻيهر دڪان تي اچڻ جو خطرو ڪٽندو. اهو شايد سينٽر تان شام جو غير حاضر رهڻ کان وڌيڪ خطرناڪ نہ هو. سڀ کان وڏي بيوقوفي تہ پهرين مرحلي ۾ ڊائري خريد ڪرڻ کان پوءِ هتي موٽي اچڻ هئي بغير اها ڄاڻڻ جي تہ دڪاندار تي پروسو ڪري سگهجي ٿو يا نہ. بهرحال——!

ها، هن وري سوچيو، هو واپس ايندو. هو خوبصورت رديءَ جا وڌيڪ ٽڪرا خريد ڪندو. هو سينٽ ڪليمينٽ ڊينز جي اها چٽسالي خريد ڪندو، ان کي فريم مان ڪيندو، ۽ پنهنجي اوورال واري جيڪٽ هينان لڪائي گهر ڪٽي ويندو. هو مسٽر چارنگٽن جي ياداشت مان اها سڃي نظر ٻاهر ڪيندو. ايستائين جو مٿيون ڪمرو ڪرائي تي ونڻ جو چريائپ وارو منصوبو بہ هڪ گهڙيءَ لاءِ سندس ذهن ۾ وري چمڪيو. شايد پنجن سيڪنڊن لاءِ خوشيءَ جي جوش ڪيس لاپرواهه بڻائي ڇڏيو، ۽ هو دريءَ مان اڇواٽ ڏسڻ بنا ئي سڌو پيادل رستي تي نڪري آيو. هن هڪ خيالي ڏن تي اها نظر جهونگارڻ بہ شروع ڪري ڏني هئي:

سنگترا ۽ ليمون، چونديون سينٽ ڪليمينٽ جون گهنڊيون،

تو تي ٽن فادرنگن جو قرض آهي، چيو——

اوچتو ئي سندس دل ڄڻ برف ٻڌجي وئي ۽ سندس آندا پاڻي تي ويا. نيري اوورال ۾ هڪ شڪل پيادل رستي تان اچي رهي هئي، جيڪا ڏهن ميٽرن کان بہ گهٽ پنڌ تي هئي. اها فڪشن ڊپارٽمينٽ (افسانوي شعبي) واري چوڪري هئي، ڪارن وارن واري چوڪري. روشني مدهم ٿي رهي هئي، پر هن کي سڃاڻڻ ۾ ڪا بہ ڏکيائي نہ هئي. هن ونسٽن جي منهن تي سڌو نهاريو، ۽ پوءِ تڪڙو اڳتي لنگهي وئي ڄڻ هن ڪيس ڏنو ئي نہ هجي.

ڪجهه سيڪنڊن لاءِ ونسٽن ايترو ساڪت ٿي ويو جو ڇُري بہ نہ پئي سگهيو. پوءِ هو ساڃي پاسي مڙيو ۽ ڳرن قدمن سان اڳتي وڌيو، هڪ

پل لاءِ هن اهو به نوٽ نہ ڪيو تہ هو غلط رخ ۾ وڃي رهيو هو. بهرحال، هڪ سوال جو فيصلو ٿي چڪو هو. هاڻي ان ۾ ڪو به شڪ نہ رهيو هو تہ اها چوڪري مٽس جاسوسي ڪري رهي هئي. هوءَ پڪ سان سندس پيڇو ڪندي هتي پهتي هئي، چاڪاڻ تہ اها ڳالهہ بلڪل مڃڻ جهڙي نہ هئي تہ رڳو اتفاق سان هوءَ به ان ساڳئي شام ان ساڳئي اٽڄاتل سوڙهي گهٽيءَ ۾ گهمي رهي هجي، جيڪا پارٽي ميمبرن جي رهائشي علائقن کان ڪيترائي ڪلوميٽر پري هئي. اهو اتفاق تمام وڏو هو. چا هوءَ سچ پچ ٽاٽ پوليس جي ايجنٽ هئي، يا رڳو پنهنجي خود نمائيءَ مان حرڪت ۾ آيل ڪا شوقين جاسوس هئي، ان مان ڪو به فرق نہ پئي پيو. رڳو ايترو ئي ڪافي هو تہ هوءَ ڪيس ڏسي رهي هئي. شايد هن ڪيس پب اندر ويندي به ڏسي ورتو هوندو.

پنڌ ڪرڻ به هڪ مشقت بڻجي ويو هو. سندس ڪيسي ۾ پيل شيشي جو ڳرو ٽڪرو هر قدم تي سندس ران سان ٽڪرائجي رهيو هو، ۽ سندس اڌ ارادو ٿيو تہ ان کي ڪڍي ٻاهر اڇلائي ڇڏي. سڄ ڪان خراب شيءِ سندس پيٽ جو سور هو. ٻن منٽن لاءِ ڪيس ائين لڳو جڻ هو مري ويندو جيڪڏهن هو جلدي ڪنهن بيت الخلا تائين نہ پهچي. پر اهڙي پاڙي ۾ ڪي عوامي غسل خانا ڪٿان ملن ها. پوءِ اهو پيٽ جو وٽ ختم ٿيو ۽ پنيان هڪ هلڪو منو سور ڇڏي ويو.

اها گهٽي هڪ بند گهٽي هئي. ونسٽن بيهي رهيو، ڪجهہ سيڪنڊ اڻ ڇڻي سوچ ۾ بينو رهيو تہ چا ڪري، پوءِ پوئتي موڙ ڪائي پنهنجن ئي پيرن تي واپس هلڻ لڳو. جيئن هو مڙيو، سندس ذهن ۾ آيو تہ اها چوڪري مس مس ڪيس ڪان ٿي منٽ اڳ لنگهي هئي ۽ هو دوڙي شايد ڪيس پڪڙي سگهي ٿو. هو سندس پيڇو ڪري سگهي ٿو جيستائين هو ڪنهن پُرسڪون ۽ ويران جاءِ تي پهچن، ۽ پوءِ پٽر هڻي سندس ڪوپڙي ڇٽي ڇڏي. سندس ڪيسي ۾ پيل شيشي جو ٽڪرو به ان ڪم لاءِ ڪافي ڳرو هو. پر هن فوراً ان خيال کي ترڪ ڪري ڇڏيو، چاڪاڻ

ته ڪا به جسماني ڪوشش ڪرڻ جو خيال به ناقابلِ برداشت هو. هو ڊوڙي نه پئي سگهيو، هو ڪو وار ڪري نه پئي سگهيو. ان کان علاوه، هوءَ نوجوان ۽ طاقتور هئي ۽ پنهنجو دفاع ڪري وٺي ها. هن اهو به سوچيو ته ڊوڙي ڪميونٽي سينٽر وڃي ۽ اتي بند ٽيڻ تائين ترسيل رهي، ته جيئن شام جي هڪ جزوي حاضري ثابت ٿي سگهي. پر اهو به ناممڪن هو. هڪ موتمار سستي ۽ ٽڪ ڪيس وڪوڙي ورتو هو. هو بس رڳو ايترو چاهي رهيو هو ته جلدي گهر پهچي، ويهي ۽ خاموش رهي.

جڏهن هو فليٽ تي واپس پهتو ته رات جا ڏهه گذري چڪا هئا. مڪيه سوئچ تان روشنيون سادي يارهين تي بند ڪيون ويندیون. هو بورچيخاني ۾ ويو ۽ لڳ ڀڳ چانهه جو هڪ پيالو پري شراب ڳڙڪائي ويو. پوءِ هو ڪمري جي دروازي ڀرسان نڪتل ڪنڊ واري ميز ڏانهن ويو، ويهي رهيو، ۽ دراز مان ڊائري ٻاهر ڪڍيائين. پر هن اها فوراً نه کولي. ٽيلي اسڪرين مان هڪ تکي زناني آواز هڪ قومپرستيءَ وارو گيت رڙي پئي ڳايو. هو ڪتاب جي مرمرين جلد کي نهارينڈو وينو رهيو، ۽ اڻ ڪٽ ڪوششن باوجود ان آواز کي پنهنجي شعور مان ٻاهر ڪڍڻ ۾ ناڪام رهيو.

اهي رات جي وقت ئي توهان کي پڪڙڻ ايندا هئا، هميشه رات جو. بهترين طريقو اهو هو ته اهي توهان کي پڪڑين، ان کان اڳ توهان خودڪشي ڪري وڃو. بنا ڪنهن شڪ جي ڪجهه ماڻهو ائين ئي ڪندا هئا. گهڻ ٽيل ماڻهن مان ڪيترا ته اصل ۾ خودڪشيون ئي هيون. پر اهڙي دنيا ۾ خودڪشي ڪرڻ لاءِ غير معمولي همت کپندي هئي جتي نه هٿيار ملي سگهندا هئا ۽ نه وري ڪو ترت ۽ اثرائتو زهر هٿ اچي سگهندو هو. هن حيرت سان درد ۽ خوف جي حياتياتي بي فائديت بابت سوچيو، انساني جسم جي بي وفائي بابت جيڪو بلڪل ان وقت سُست ۽ ساڪت ٿي وڃي ٿو جڏهن ڪا خاص همت ۽ ڪوشش گهربل هوندي

آهي. هو ڪارن وارن واري ڇوڪريءَ کي هميشه لاءِ خاموش ڪري سگهيو ٿي جيڪڏهن هو تڪڙو قدم کڻي ها: پر بلڪل پنهنجي خطري جي شدت جي ڪري ئي هن عمل ڪرڻ جي سگهه وجائي وينو هو. ڪيس اهو خيال آيو ته بحران جي گهڙين ۾ ماڻهو ڪڏهن به ٻاهرين دشمن سان جنگ ناهي ڪندو، پر هميشه پنهنجي ئي جسم سان وڙهندو آهي. هاڻي به، شراب پيئڻ جي باوجود، سندس پيٽ جو هلڪو سور لڳاتار سوچڻ کي ناممڪن بڻائي رهيو هو. ۽ هن محسوس ڪيو ته بظاهر سيني بهادريءَ يا الماڪ صورتحالن ۾ ائين ئي هوندو آهي. جنگ جي ميدان تي، عذاب گاهه ۾، ٻڌندڙ جهاز تي، اهي مقصد جن لاءِ توهان وڙهي رهيا هوندا آهيو هميشه وسري ويندا آهن، چاڪاڻ ته جسم ايترو وڏي ويندو آهي جو سموري ڪائنات تي ڇانئجي ويندو آهي، ۽ جڏهن توهان خوف کان مفلوج يا سور کان دانهون نه به ڪري رهيا هجو، تڏهن به زندگي بک، ٽڏ، بي خوابي، ڪٽي معدي يا ڏند جي سور خلاف پل پل جي جدوجهد بڻجي ويندي آهي.

هن ڊائري کولي. ڪجهه نه ڪجهه لکڻ ضروري هو. ٽيلي اسڪرين واري عورت هاڻي نئون گيت شروع ڪيو هو. سندس آواز ونسٽن جي مغز ۾ شيشي جي تکين ٽڪرن وانگر چپي رهيو هو. هن اوبرائن (O'Brien) بابت سوچڻ جي ڪوشش ڪئي، جنهن لاءِ، يا جنهن کي مخاطب ڪري اها ڊائري لکي پئي وئي، پر ان جي بدران هو انهن شين بابت سوچڻ لڳو جيڪي ٿاٻ پوليس پاران ڪيس کڻي وڃڻ کان پوءِ ساڻس پيش ايندیون. ان مان ڪو فرق نه پوندو هو جيڪڏهن اهي توهان کي ترت ماري ڇڏيندا. مارجي وڃڻ ته اها ئي ڳالهه هئي جنهن جي اوهان کي اميد هوندي هئي. پر موت کان اڳ (اهڙين ڳالهين تي ڪو به نه ڳالهائيندو هو، پر هر ڪو ڄاڻندو هو) اعترافِ جرم جو اهو معمول هوندو هو جنهن مان لنگهڻو پوندو هو: فرش تي رڙهڻ ۽ رحم لاءِ

رڙيون ڪرڻ، ٽنندڙ هڏين جا ٽڪاءَ، پڳل ڏند ۽ رت ۾ لت پت وارن جا ڇڳا.

جڏهن انجام هميشه ساڳيو هو ته پوءِ اهو سڀ ڪجهه برداشت ڇو ڪرڻو پوندو هو؟ ڇا اهو ممڪن نه هو ته ماڻهو پنهنجي زندگيءَ مان ڪجهه ڏينهن يا ڪجهه هفتا گهٽائي ڇڏي؟ ڪڏهن به ڪو پڪڙجڻ کان نه بچي سگهيو هو، ۽ ڪڏهن به ڪو اعتراف ڪرڻ کان ناڪام نه ويو هو. جڏهن هڪ دفعو توهان ٽات ڪرائيم (Thoughtcrime) ۾ مبتلا ٿي وڃو ته اها پڪ هئي ته مقرر تاريخ تائين توهان مري ويندؤ. پوءِ اها هيبت، جنهن ڪجهه به نه بدلائڻو هو، مستقبل جي وقت ۾ ڇو پوشيده هجڻ گهرجي ها؟

هن اڳي کان ٿوري وڌيڪ ڪاميابيءَ سان اوبرائن جي شڪل ذهن ۾ آڻڻ جي ڪوشش ڪئي. ”اسان ان جاءِ تي ملنداسين جتي ڪا به اونداهي ناهي،“ اوبرائن ڪيس چيو هو. هو ڇاڻندو هو ته ان جو ڇا مطلب هو، يا گهٽ ۾ گهٽ ائين سمجهندو هو ته هو ڇاڻي ٿو. اها جڳهه جتي ڪا اونداهي ناهي، اهو تصوراتي مستقبل هو، جنهن کي ڪو به ڏسي نه سگهندو، پر جنهن ۾ اڳواٽ ڄاڻ وسيلي ماڻهو صوفياڻي نموني شريڪ ٿي سگهيو ٿي. پر ٽيلي اسڪرين مان ايندڙ مسلسل آواز سبب هو خيالن جو سلسلو وڌيڪ اڳتي وڌائي نه سگهيو. هن پنهنجي وات ۾ سگريٽ رکيو. اڌ تماڪ ترت سندس زبان تي ڪري پيو، هڪ ڪڙي ڏوڙ جنهن کي ٻاهر ٽُڪڻ به ڏکيو هو. بگ برادر (Big Brother) جو چهرو سندس ذهن ۾ اُڀري آيو ۽ اوبرائن جو نقشو ميساري ڇڏيائين. جيئن هن ڪجهه ڏينهن اڳ ڪيو هو، هن پنهنجي ڪيسي مان هڪ سڪو ڪڍيو ۽ ان ڏانهن ڏٺو. اهو چهرو مٽس نهاري رهيو هو، ڳرو، پرسڪون، حفاظت ڏيندڙ: پر انهن ڪارن مڃن هيٺان ڪهڙي قسم جي مرڪ لڪل هئي؟ سيهي جي ڳري گهنڊ جي ماتمي ڏڪ وانگر اهي لفظ وري سندس مٿان اڇي ڪريا:

جنگ ئي امن آهي

آزادي ئي غلامي آهي

جهالت ئي طاقت آهي

حصو ٻيو

باب پهريون

صبح جو وچولو وقت هو، ۽ ونسٽن بيت الخلا وڃڻ لاءِ پنهنجي ڪمري (ڪيوبيڪل) مان نڪتو هو.

ڊگهي، روشنيءَ سان چمڪندڙ راهداريءَ جي ٻئي ڇيڙي ڪان هڪ اڪيلي شڪل سندس طرف اچي رهي هئي. اها ڪارن وارن واري چوڪري هئي. ان شام ڪان پوءِ، جڏهن هو ڪٻاڙيءَ جي دڪان ٻاهران ڪيس اوچتو مليو هو، چار ڏينهن گذري چڪا هئا. جڏهن هوءَ ويجهو آئي تہ هن ڏٺو تہ سندس ساڃي ٻانهن هڪ پٽيءَ (سلنگ) ۾ ٻڌل هئي، جيڪا پري کان ان ڪري نظر نہ پئي آئي ڇاڪاڻ تہ اها سندس يونيفارم جهڙي رنگ جي هئي. شايد هن جو هٿ انهن وڏن ڪلائيبوسڪوپس مان ڪنهن هڪ کي ڦيرائيندي چيپاٽجي ويو هو، جن تي ناولن جا پلاٽ تيار ڪيا ويندا هئا. فڪشن ڊپارٽمينٽ ۾ اهو هڪ عام حادثو هو.

انهن جي وچ ۾ شايد چار ميٽرن جو پنڌ هو، جڏهن چوڪري ٺاهڙجي پئي ۽ لڳ ڀڳ منهن ڀر پٽ تي وجي ڪري. سندس وات مان سور جي هڪ تکي دانهن نڪري وئي. هوءَ پڪ سان پنهنجي ان ئي ڏڪ لڳل ٻانهن تي ڪري هئي. ونسٽن ڏهه ڀيهي رهيو. چوڪري پنهنجن گوڏن ڀر اٿي هئي. سندس چهرو ڪير جهڙو پيلو ٿي ويو هو، جنهن جي ڀيٽ ۾ سندس چپن جو ڳاڙهو رنگ اڳي کان وڌيڪ نمايان نظر اچي رهيو هو. سندس اکيون ونسٽن جي اکين ۾ ڪتل هيون، جن ۾ التجا جو هڪ اهڙو اظهار هو جيڪو سور کان وڌيڪ خوف جهڙو لڳي رهيو هو.

ونسٽن جي دل ۾ هڪ عجيب جذبو ايري آيو. سندس سامهون هڪ اهڙو دشمن هو جيڪو کيس مارڻ جي ڪوشش ۾ لڳل هو؛ پر ان سان گڏ سندس سامهون هڪ انسان بہ هو، جيڪو سور ۾ ورتل هو ۽ جنهن جو شايد ڪو هڏو ٽٽي پيو هو. هو اڳ ئي فطري طور سندس مدد لاءِ

اڳتي وڌي چڪو هو. جنهن گهڙيءَ هن کيس پٺي ٻڌل ٻانهن تي ڪرندي ڏٺو هو، ائين لڳو هو جڙ اهو درد هن پنهنجي ئي جسم ۾ محسوس ڪيو هجي.

"اوهان کي ڏڪ لڳو آهي؟" هن پڇيو.

"ڪجهه به ناهي. منهنجي ٻانهن. بس هڪ پل ۾ ٺيڪ ٿي ويندي."

هوءَ ائين ڳالهائي رهي هئي جڙ سندس دل زور سان ڌڙڪي رهي هجي. هوءَ سچ پچ بيحد پيلي ٿي وئي هئي.

"ڪا شيءِ ٺٺي ته ناهي؟"

"نه، مان ٺيڪ آهيان. بس هڪ گهڙيءَ لاءِ سور ٿيو، ٻيو ڪجهه ناهي."

هن پنهنجو آجيان وارو هٿ کيس وڌايو، ۽ ونستن کيس اٺڻ ۾ سهاري ڏنو. سندس چهري جو پيلاڻ ڪجهه گهٽجي چڪو هو، ۽ هوءَ هاڻي گهڻي بهتر لڳي رهي هئي.

"ڪجهه به ناهي،" هن تڪڙ ۾ وري ورجايو. "بس منهنجي ڪڙي کي ٿورو ڏڪ لڳو. مهرباني، ڪامريڊ!"

۽ ان سان گڏ هوءَ ان ئي طرف رواني ٿي وئي جڏهن هوءَ وڃي رهي هئي، ايئن چستي ۽ تيزيءَ سان جڙ ڪجهه ٿيو ئي نه هجي. اهو سڄو واقعو شايد اڌ منٽ کان به گهٽ وقت ۾ گذري ويو. پنهنجي چهري تي تاثرات ظاهر نه ٿيڻ ڏيڻ هڪ اهڙي عادت بڻجي چڪي هئي جنهن جبلت جو درجو ونڊي ڇڏيو هو، ۽ بهرحال جڏهن اهو واقعو ٿيو ته اهي ٽيلي اسڪرين جي بلڪل سامهون بينا هئا. ان هوندي به هڪ پل لاءِ حيراني لڪائڻ ڏاڍو ڏکيو هو، ڇاڪاڻ ته انهن ۾ ڪنهن دوران، جڏهن ونستن کيس اڌاري رهيو هو، چوڪريءَ سندس هٿ ۾ ڪا شيءِ سرڪائي ڇڏي هئي. ان ڳالهه ۾ ڪو به شڪ نه هو ته هن ائين جاڻي واڻي ڪيو هو. اها ڪا ننڍڙي ۽ ڇنڇي شيءِ هئي. جڏهن هو بيت الخلا جي دروازي مان لنگهيو ته هن اها شيءِ پنهنجي ڪيسي ۾ سرڪائي

چڏي ۽ پنهنجين آڱرين جي پورن سان ان کي ڇهي محسوس ڪيو. اهو چوڪور ويڙهيل ڪاغذ جو هڪ ٽڪرو هو.

پيشاب گاهہ جي سامهون بيهي، هن آڱرين جي ٽورڙي چُرپر سان ان کي پڌرو ڪرڻ ۾ ڪاميابي ماڻي. ظاهر هو تہ ان تي ڪنهن نہ ڪنهن قسم جو نياپو لکيل هوندو. هڪ پل لاءِ هن جي دل چاهيو تہ هو ان کي واٽر ڪلوزٽ (ڪمري واري بيت الخلا) اندر ڪٽي وڃي ۽ اتي ئي پڙهي ونڌي. پر اها هڪ وڏي بيوقوفي هجي ها، جنهن جي ڪيس چڱيءَ ريت پروڙ هئي. اهڙي بي ڪا بہ جاءِ نہ هئي جتي توهان کي ان ڳالهہ جي پڪ هجي تہ ٽيلي اسڪرينز ذريعي هر وقت نظر رکي پئي وڃي.

هو موٽي پنهنجي ننڍڙي ڪمري ڏانهن آيو، ويهي رهيو، ۽ ڪاغذ جي ان ٽڪري کي لاپرواهيءَ سان ميز تي رکيل ٻين ڪاغذن جي وچ ۾ اڇلائي ڇڏيائين. پنهنجي عينڪ لڳايائين ۽ اسپيڪ رائٽ (ڳالهائي لکڻ واري مشين) کي پنهنجي ويجهو ڪيائين. "پنج منٽ،" هن پاڻ کي چيو، "گهٽ ۾ گهٽ پنج منٽ!" سندس سينو ڏڙڪڻ لڳو، جنهن جو ڏڙڪو خوفناڪ حد تائين بلند هو. خوش قسمتيءَ سان جيڪو ڪم هو ڪري رهيو هو، اهو رڳو روزمره جي معمولي روٽين وارو هو—انگ اکرن جي هڪ ڏکهي لسٽ جي درستي، جنهن لاءِ ڪنهن خاص توجهہ جي گهرج نہ هئي.

ڪاغذ تي جيڪو ڪجهہ بہ لکيل هو، ان جو ڪو نہ ڪو سياسي مفهوم ضرور هوندو. جيتري حد تائين هو سوچي پئي سگهيو، بہ امڪان هئا. هڪ، جنهن جو تمام گهٽو امڪان هو، اهو هو تہ اها چوڪري ٿاٽ پوليس جي ڪا ايجنٽ هئي، بلڪل ائين جيئن ڪيس شڪ هو. ڪيس اها خبر نہ هئي تہ ٿاٽ پوليس پنهنجا نياپا اهڙي نموني پهچائڻ چو چاهيندي، پر شايد وٽن ان جو ڪو سبب هجي. ڪاغذ تي لکيل ڳالهہ ڪا ڏمڪي، سمن، خودڪشيءَ جو حڪم، يا ڪنهن قسم جو ڇار ٿي سگهي پئي. پر هڪ ٻيو، وڌيڪ حيرت انگيز امڪان بہ سندس ذهن ۾

بار بار سر کڻي رهيو هو، جيتوڻيڪ هن ان کي دٻائڻ جي بي سود ڪوشش ڪئي هئي. اهو امڪان هي هو تہ اهو نياپو ٽات پوليس طرفان قطعي نہ هو، بلڪ ڪنهن خفيہ زيرِ زمين تنظيم طرفان هو. شايد "برادر هڈ" (The Brotherhood) واقعي موجود هئي! شايد اها چوڪري ان جو حصو هئي! بيشڪ اهو خيال بي ٽُڪو هو، پر جيئن ئي ڪاغذ جو ٽڪرو سندس هٿ ۾ آيو هو، تيئن ئي اهو خيال سندس ذهن ۾ چمڪيو هو. ٻن منٽن کان پوءِ ئي وڃي ٻيو، وڌيڪ ممڪن سبب سندس عقل ۾ آيو هو. ۽ هاڻي ٻہ، جيتوڻيڪ سندس عقل چئي رهيو هو تہ هن نياپي جو مطلب رڳو موت ٿي سگهي ٿو—تڏهن ٻہ، هو اها ڳالهہ مڃڻ لاءِ تيار نہ هو، ۽ هڪ اڻ ڄاتل بي سبب اميد قائم رهي. سندس دل ڏڙڪندي رهي، ۽ تمام گهڻي مشڪل سان هن پنهنجي آواز کي ڏڪڻ کان روڪيندي اسپيڪ رائٽ ۾ انگ اکر پڌڪيا.

هن مڪمل ٽيل ڪم جو بندل ويڙهي نيوميٽڪ ٽيوب ۾ سرڪائي ڇڏيو. اٺ منٽ گذري چڪا هئا. هن پنهنجي نڪ تي عينڪ کي وري ٺيڪ ڪيو، هڪ شوڪارو پريو، ۽ ڪم جو ايندڙ ڊير پنهنجي سامهون ڪيائين، جنهن جي مٿان ڪاغذ جو اهو ٽڪرو پيل هو. هن ان کي سڌو ڪيو. ان تي اڻ گهڙيل، وڏن اکرن ۾ لکيل هو:

مان توسان پيار ڪريان ٿي.

ڪجهہ سيڪنڊن تائين هو ايترو تہ ڏنڊين آڱريون اڇي ويس جو ان ڏوهہ ثابت ڪندڙ پرچيءَ کي ميموري هول (يادگيريءَ جي باهہ واري سوراخ) ۾ اڇلائڻ ٻہ وسري ويس. جڏهن هن ان کي اڇلايو، تڏهن ٻہ، جيتوڻيڪ هو چگّيءَ طرح ڄاڻندو هو تہ حد کان وڌيڪ دلچسپي ونڊ ڪيترو خطرناڪ آهي، پوءِ ٻہ هو پاڻ کي ان کي هڪ پيرو ٻيهر پڙهڻ کان روڪي نہ سگهيو، رڳو اها پڪ ڪرڻ لاءِ تہ اهي لفظ واقعي اتي لکيل هئا.

صبح جو باقي وقت ڪم ڪرڻ انتهائي مشڪل بڻجي ويو. ڪنهن اجائي ۽ مٿي جي سور واري ڪم تي ڏيان ڏيڻ کان ٻہ وڌيڪ ڏکي ڳالهه ٿيلي اسڪرين جي اکين کان پنهنجي بيچيني ۽ پريشاني لڪائڻ هئي. ڪيس ائين پئي لڳو جڻ سندس پيٽ ۾ باهه دڪيل هجي. منجهند جو گرمي، پريل ۽ گوڙ واري ڪينٽين ۾ ماني کائڻ هڪ وڏو عذاب هو. ڪيس اميد هئي تہ هو مانيءَ جي وقفي دوران ڪجهه دير اڪيلو رهي سگهندو، پر سندس بدقسمتيءَ ڪيس ونڊي وئي جو اهو بيوقوف پارسنز اڇي سندس پرسان ويهي رهيو. سندس پگهر جي ڪڙي بوءِ سالن جي ڏاتوءَ جهڙي ڏپ تي ٻہ غالب هئي، ۽ هن "هيٽ ويڪ" (نفرت جي هفتي) جي تيارين بابت لڳاتار ڳالهائڻ جو سلسلو شروع ڪري ڏنو. هو خاص طور تي بگ برادر جي مٿي واري ٻہ ميٽر ويڪري پيپيئر-ماشي (پاءَ پيپر مان نهيل) مادل بابت بيحد پرجوش هو، جيڪو سندس نياٽيءَ جي جاسوسن واري ٽولي ان موقعي لاءِ تيار ڪري رهي هئي. تنگ ڪندڙ ڳالهه اها هئي تہ ماڻهن جي گوڙ ۾ ونسٽن مشڪل سان پارسنز جي ڳالهه ٻڌي سگهيو پئي، ۽ ڪيس بار بار سندس بيوقوفانہ ڳالهيون ورجائڻ لاءِ چوٽو پئجي رهيو هو. رڳو هڪ پيرو هن ان چوڪريءَ جي هڪ جهلڪ ڏني، جيڪا هال جي پرئين ڇيڙي تي ٻن ٻين چوڪرين سان گڏ هڪ ميز تي ويٺي هئي. ائين لڳو تہ هن ونسٽن کي نہ ڏٺو هو، ۽ ونسٽن ٻہ وري ان طرف نہ نهاريو.

منجهند کان پوءِ جو وقت ڪجهه وڌيڪ سهپ جوڳو هو. مانيءَ کان ترت پوءِ هڪ انتهائي حساس ۽ ڏکيو ڪم کيس مليو، جنهن تي ڪيترائي ڪلاڪ لڳڻا هئا ۽ جنهن سبب باقي سمورو ڪم هڪ طرف رکڻو پيو. اهو ڪم ٻہ سال اڳ جي پيداواري رپورٽن ۾ اهڙي طرح ڪوڙ ۽ ڦيرڦار ڪرڻ هو، جنهن سان انر پارٽيءَ جي هڪ اهم رکن تي الزام مڑهي سگهجي، جيڪو هاڻي شڪ جي گهيري هيٺ هو. ونسٽن اهڙن ڪمن ۾ ماهر هو، ۽ ٻن ڪلاڪن کان مٿي هو چوڪريءَ جي ياد

کي پنهنجي ذهن مان ٻاهر رکڻ ۾ ڪامياب ويو. پوءِ سندس چهري جو عڪس وري موٽي آيو، ۽ ان سان گڏ ئي اڪيلو ٿيڻ جي هڪ بي چين ۽ اڻ سنندڙ سِڪ جاڳي پئي. جيستائين هو اڪيلو نه ٿئي ها، تيستائين ان نئين صورتحال بابت غور کرڻ اڻ ٿيڻي ڳالهه هئي. اڃوڪي رات ڪميونٽي سينٽر ۾ وڃڻ واري رات هئي. هن ڪينٽين ۾ هڪ ٻيو بي ذائقو ڪاڏو زوريءَ نڙيءَ مان لاٿو، تڪڙ تڪڙ ۾ سينٽر پهتو، هڪ "بحث واري گروپ" جي سنجيده فضوليت ۾ حصو ورتائين، ٽيبل ٽينس جون ٻه راندیون کيڏيائين، شراب جا کيترائي گلاس پيتائين، ۽ اڌ ڪلاڪ تائين "شطرنج جي حوالي سان انگسوس" جي عنوان هيٺ هڪ ليڪچر ۾ ويهي رهيو. سندس روح بيزاريءَ مان ڪڑهي رهيو هو، پر هن پيري سينٽر واري شام کان لنوائڻ جو کيس ڪو به خيال نه آيو. "مان توسان پيار ڪريان ٿي" وارن لفظن کي پڙهڻ سان ئي سندس اندر جيئري رهڻ جي تمنا جاڳي پئي هئي، ۽ معمولي خطرا کڻڻ هاڻي اوچتو بيوقوفي لڳي رهيو هو. رات جا يارهن ٿيڻ تائين، جڏهن هو گهر پهچي بستر تي ليٽيو—اوندهه ۾، جتي جيستائين توهان خاموش رهو تيستائين ٽيلي اسڪرين کان به محفوظ هوندا هئا—تڏهن ئي هو لڳاتار سوچڻ جي لائق ٿيو.

اهو هڪ عملي مسئلو هو جنهن جو حل ڳولڻو هو: چوڪريءَ سان کيئن رابطو ڪجي ۽ ملاقات کيئن طئي ڪجي. هن وڌيڪ ان ڳالهه تي ڌيان نه ڏنو ته هوءَ شايد سندس لاءِ ڪو ڄار وڇائي رهي هئي. هو جاڻندو هو ته ائين ناهي، چاڪاڻ ته پرچي ڏيڻ مهل سندس واضح ۽ بي قابو بيچيني چٽي هئي. ظاهر آهي ته هوءَ ڏاڍي هراسيل هئي، ۽ ائين ٿيڻ جو وٽس پورو سبب هو. نه ئي وري سندس پيشقدميءَ کي نڪرائڻ جو خيال ونسٽن جي من ۾ آيو. رڳو پنج راتيون اڳ هن پٽر سان سندس متو چٽڻ جو ارادو ڪيو هو، پر هاڻي ان ڳالهه جي ڪا به حيثيت نه رهي هئي. هن سندس ان اگهاڙي، نوجوان جسم بابت سوچيو، جهڙي طرح

هن کيس پنهنجي خواب ۾ ڏٺو هو. هن کيس ٻين سيني وانگر هڪ بيوقوف سمجهيو هو، جنهن جو مٿو ڪوڙ ۽ نفرت سان ۽ جنهن جو پيٽ برف سان پريل هو. ان خيال سان ئي کيس هڪ بخار چڙهي ويو ته هو کيس وڃائي ويهندو، اهو اڇو ۽ ٻهڪندڙ جسم سندس هٿن مان نڪري ويندو! جنهن ڳالهه جو کيس سڀ کان وڌيڪ پؤ هو، اهو هي هو ته جيڪڏهن هو جلد ساڻس نه مليو ته هوءَ پنهنجو ارادو مٽائي ويهندي. پر ملاقات جي عملي رڪاوٽ بيحد وڏي هئي. اهو ائين هو جڙ شطرنج ۾ مات ٽيڻ کان پوءِ ٻه ڪا چال هلڻ جي ڪوشش ڪجي. جنهن ٻه پاسي منهن ڪريو، سامهون ٽيلي اسڪرين هئي. اصل ۾ ساڻس رابطي جا سمورا ممڪن رستا پرچي پڙهڻ جي پنجن منٽن اندر ئي سندس ذهن ۾ اچي ويا هئا؛ پر هاڻي، سوچڻ جو وقت ملڻ تي، هو هڪ هڪ ڪري انهن جو جائزو وٺي رهيو هو، جڙ ميز تي اوزارن جي ڪا قطار سجايل هجي.

ظاهر هو ته اڄ صبح وارو واقعو وري ڌهرائي نٽي سگهيو. جيڪڏهن هوءَ رڪارڊز ڊپارٽمينٽ ۾ ڪم ڪري ها ته ڳالهه ڪافي آسان هجي ها، پر عمارت اندر فڪشن ڊپارٽمينٽ ڪٽي هو، ان بابت ڪيس رڳو هلڪي ڄاڻ هئي، ۽ اتي وڃڻ جو وٽس ڪو ٻه ٻهانو نه هو. جيڪڏهن کيس اها خبر هجي ها ته هوءَ ڪٽي رهي ٽي، ۽ ڪهڙي مهل ڪم تان نڪري ٽي، ته هو کيس گهر ويندي رستي تي ملڻ جي ڪا ترڪيب ڳولي سگهي ها؛ پر سندس پيچو ڪندي گهر وڃڻ محفوظ نه هو، چاڪاڻ ته ان جو مطلب وزارت جي ٻاهران رلڻ هجي ها، جنهن تي يقيناً شڪ پئجي وڃي ها. باقي ٽپال ذريعي خط موڪلڻ جو سوال، ته ان جو ته سوچڻ ئي محال هو. هڪ اهڙي ڪليل معمول هيٺ جيڪو هاڻي ڳجهو ٻه نه رهيو هو، سيئي خط رستي ۾ ئي کولي چڪاسيا ويندا هئا. حقيقت ۾ ته تمام گهٽ ماڻهو ڪڏهن خط لکندا هئا. اهڙن نياپن لاءِ جيڪي ڪڏهن ڪڏهن موڪلڻ لازمي هوندا هئا، چپيل پوسٽ ڪارڊ موجود

هوندا هئا جن تي جملن جون ڊگهيون لسٽون هونديون هيون، ۽ غير ضروري جملن تي ليکو ڪيڏو پوندو هو. ڪنهن به صورت ۾ ڪيس چوڪريءَ جو نالو تائين معلوم نه هو، پتي جي ته ڳالهه ئي ڇڏي ڏجي. نيٺ هن فيصلو ڪيو ته سڀ کان بي خطري واري جاءِ ڪينٽين ئي هئي. جيڪڏهن هو ڪيس ڪنهن ميز تي اڪيلو ڳولي سگهي، هال جي وچ واري حصي ۾، جيڪا ٽيلي اسڪرينز کان پري هجي، ۽ چوڌاري ماڻهن جي ڳالهين جو پورو گوڙ هجي—جيڪڏهن اهي حالتون رڳو ٽيهن سيڪنڊن لاءِ به ميسر ٿين، ته شايد ڪجهه لفظن جي ڏي وٺ ٿي سگهي.

ان واقعي کان پوءِ پورو هفتو زندگي هڪ اڻ تڻ واري خواب وانگر گذري. ٻئي ڏينهن هوءَ ڪينٽين ۾ ان مهل تائين نظر نه آئي جيستائين ونسٽن اتان نڪري رهيو هو، جڏهن ته موڪل جي سيٽي اڳ ئي وڄي چڪي هئي. غالباً سندس ڊيوٽي پوءِ واري شفٽ ۾ لڳائي وئي هئي. اهي هڪٻئي جي پرسان بنا ڪنهن نظر جي لنگهي ويا. ان کان پوءِ واري ڏينهن هوءَ مقرر وقت تي ڪينٽين ۾ هئي، پر ٽن ٻين چوڪرين سان گڏ ۽ بلڪل هڪ ٽيلي اسڪرين جي سامهون وينل هئي. پوءِ ٽن ڏکوئيندڙ ڏينهن تائين هوءَ بلڪل غائب رهي. ونسٽن جو پورو ذهن ۽ جسم هڪ ناقابلِ برداشت حساسيت ۽ خستگيءَ ۾ مبتلا نظر آيو، جنهن هر ڇُرپر، هر آواز، هر لمس ۽ هر ان لفظ کي جيڪو ڪيس ڳالهائڻو يا ٻڌڻو پيو، هڪ عذاب بنائي ڇڏيو. ننڍ ۾ به هو سندس تصور کان آجيان ماڻي نه سگهيو. انهن ڏينهن ۾ هن ڊائريءَ کي هٿ به نه لاتو. جيڪڏهن ڪيس ڪو سڪون ملندو هو ته رڳو پنهنجي ڪم مان، جنهن ۾ هو ڪڏهن ڪڏهن لڳاتار ڏهه منٽ پاڻ کي مڪمل وساري سگهندو هو. ڪيس رتيءَ جيتري به خبر نه هئي ته هن سان ڇا ٿيو هو. نه ئي هو ڪا پڇا ڳاڇا ڪري پئي سگهيو. ٿي سگهي ٿو ڪيس غائب (vaporized) ڪيو ويو هجي، هوءَ خودڪشي ڪري چڪي هجي، يا ڪيس اوشيانيا جي ٻئي ڇيڙي تي موڪليو ويو هجي: پر سڀ کان خراب ۽ ممڪن ڳالهه

اها هئي تہ شايد هن پنهنجو فيصلو مٿائي کائنس پاسو ڪرڻ شروع ڪيو هجي.

ٻئي ڏينهن هوءَ ٻيهر ظاهر ٿي. سندس ٻانهن سلنگ مان ٻاهر هئي ۽ سندس ٻڙي تي چپڪندڙ پلاسٽر ويڙهيل هو. ڪيس ڏسي ايترو تہ سڪون مليو جو هو ڪجهه پلن تائين ڪيس سڌو ڏسڻ کان پاڻ روڪي نہ سگهيو. ان جي پٽيان واري ڏينهن هو ساڻس گڏهائڻ ۾ لڳ ڀڳ ڪامياب ٿي ئي ويو هو. جڏهن هو ڪينٽين ۾ داخل ٿيو تہ هوءَ پٺ کان پري هڪ ميز تي ويٺي هئي، ۽ بلڪل اڪيلي هئي. اڃا شروعات هئي، ۽ ماڻهن جي گهٽي رش نہ هئي. قطار اڳتي وڌي ۽ ونسٽن لڳ ڀڳ ڪائونٽر تائين پهچي ويو، پر اتي ٻہ منٽ دير ٿي وئي ڇاڪاڻ تہ اڳيان بيٺل هڪ شخص شڪايت ڪري رهيو هو تہ ڪيس سيڪرين (ڪنڊ جو بدل) جي گوري نہ ڏني وئي هئي. پر جڏهن ونسٽن پنهنجي ٽري سنڀالي سندس ميز ڏانهن وڌڻ لڳو، تڏهن ٻہ چوڪري اڪيلي ئي هئي. هو عام وانگر بي فڪريءَ سان سندس طرف وڌيو، ۽ سندس اکيون ائين اڳتي ڳولي رهيون هيون جڏ هو چوڪريءَ کان اڳتي واري ڪنهن ميز تي وڃڻ چاهي پيو. هوءَ شايد کائنس تي ميٽر پري هئي. رڳو ٻن سيڪنڊن جي وٿي هئي. ايتري ۾ پٽيان هڪ آواز آيو: "سمٿ!" هن ائين ڏيکاريو جڏ ٻڌو ئي نہ هجي. "سمٿ!" وڌيڪ وڌي آواز سان ساڳيو سڏ ورجايو ويو. هاڻي ڪو چاره نہ هو. هو پٺتي مڙيو. سونهري وارن وارو، هڪ ڪمزور عقل واري چهري سان نوجوان جنهن جو نالو ولشر هو ۽ جنهن سان سندس معمولي سجاڻپ هئي، مُرڪي ڪيس پنهنجي ميز تي خالي ڪرسيءَ تي ويهڻ جي دعوت ڏئي رهيو هو. انڪار ڪرڻ خطري کان خالي نہ هو. سجاتو وڃڻ کان پوءِ هو ڪنهن اڪيلي ويٺل چوڪريءَ جي ميز تي وڃي ٽٽي ويهي سگهيو. اها گالهه حد کان وڌيڪ ڏيان چڪائيندڙ هجي ها. هو ٻہ هڪ مُرڪ چپن تي آڻي وٽس ويهي رهيو. اهو بيوقوف سونهري چهرو سندس سامهون چمڪي رهيو هو. ونسٽن کي وهم آيو

ته هو هٿ ۾ کھاڙو کڻي بلڪل ان جي چهري جي وچ ۾ چٽي رهيو آهي. ڪجهه ئي منٽن ۾ چوڪريءَ واري ميز ٻه پرجي وئي.

پر چوڪريءَ هن کي پنهنجي طرف ايندي ضرور ڏٺو هوندو، ۽ شايد هوءَ اشارو سمجهي وئي هجي. ايندڙ ڏينهن هن خاص طور تي صبح سوير پهچڻ جو جتن ڪيو. سچ پچ، هوءَ ٻه لڳ ڀڳ ساڳئي هنڌ واري ميز تي موجود هئي، ۽ وري ٻه اڪيلي هئي. قطار ۾ ونسٽن جي بلڪل اڳيان هڪ ننڍي قد وارو، تيز چُرپر ڪندڙ، پونري جهڙو شخص هو، جنهن جو منهن سڌو ۽ اکيون ننڍڙيون ۽ شڪي هيون. جڏهن ونسٽن پنهنجي ٽري کڻي ڪائونٽر کان مڙيو ته ڏٺائين ته اهو ننڍو شخص سڌو ان چوڪريءَ واري ميز ڏانهن وڌي رهيو هو. سندس دل وري ويهي وئي. ڪجهه وچوٽيءَ تي هڪ ٻي ميز تي ٻه خالي جاءِ هئي، پر ان شخص جي حليئي مان لڳي رهيو هو ته هو پنهنجي سولائيءَ خاطر سڀ کان وڌيڪ خالي ميز کي ئي چونڊيندو. ونسٽن دل تي پٿر رکي سندس پٺيان هليو. جيستائين هو چوڪريءَ کي اڪيلو نه پائي ها، تيستائين ڪو واهه نه هو. ان ئي گهڙيءَ هڪ زوردار ڪڙڪو ٿيو. اهو ننڍڙو ماڻهو هٿن پيرن ۾ پٽ تي ڪِري پيو، سندس ٽري ڦهڪو ڪري وڃي پئي، ۽ سوپ ۽ ڪافيءَ جون ٻه ندين فرش تي وهڻ لڳيون. هو ڪيني ۾يل نظر ونسٽن تي اچلائيندي اٿي ڪڙو ٿيو، ڇاڪاڻ ته ڪيس شڪ هو ته ونسٽن ڪيس ٽاڙيو ڏئي ڪيرايو هو. پر معاملو نيڪ رهيو. پنجن سيڪنڊن کان پوءِ، زور سان ڏڙڪندڙ دل سان، ونسٽن ان چوڪريءَ جي ميز تي وينو هو.

هن چوڪريءَ ڏانهن نه ڏٺو. هن پنهنجي ٽري مان ڪاڏو ڪڍيو ۽ هڪدم ڪائڻ شروع ڪيو. ڪنهن ٻئي جي اچڻ کان اڳ ڳالهائڻ بيحد ضروري هو، پر هاڻي هڪ ڀيانڪ خوف مٿس حاوي ٿي ويو هو. هڪ هفتو گذري چڪو هو جڏهن هن ڪيس پهريون ڀيرو نياپو ڏٺو هو. هن پنهنجو ارادو مٽائي ڇڏيو هوندو، هن ضرور پنهنجو فيصلو بدلايو

هوندو! اها اڻ ٽيٽي ڳالهه هئي ته اهو سلسلو ڪنهن ڪاميابيءَ تي پهچي؛ حقيقي زندگيءَ ۾ اهڙيون ڳالهيون ڪٽي ٽيندیون آهن! هو شايد ڳالهائڻ کان مڪمل پوئتي هٽي وڃي ها، جيڪڏهن ڪيس ان لمحي ايمپل فورٽ، اهو ڪنن تي وارن وارو شاعر، ٽري ڪٽي بي جان نموني سان ويهڻ لاءِ جاءِ ڳولیندي نظر نہ اچي ها. ايمپل فورٽ پنهنجي مبهم نموني سان ونسٽن ڏانهن ڇڪيل هو، ۽ جيڪڏهن سندس نظر پئجي وڃي ها ته هو پڪ سان سندس ميز تي اچي ويهي ها. ڪجهه ڪرڻ لاءِ شايد مس مس هڪ منٽ هو. ونسٽن ۽ چوڪري ٻئي خاموشيءَ سان ماني کائي رهيا هئا. جيڪو کاڏو هو کائي رهيا هئا، اهو لوبيا جو پٽڙو سالن هو، اصل ۾ رڳو پاڻي جهڙو سوپ هو. ونسٽن ڏيمي آواز ۾ ڳالهائڻ شروع ڪيو. ٻنهي مان ڪنهن به ڪنڌ مٽي نہ ڪنيو؛ اهي برابر چمچن سان اهو پاڻي وات ۾ وجهندا رهيا، ۽ هر چمچي جي وچ ۾، ڏيمن ۽ بي تاثر آوازن ۾ ضروري ڳالهين جا چند لفظ مٽائيندا رهيا.

"تون ڪم تان ڪهڙي مهل نڪرندي آهين؟"

"سادي ڇهين لڳي."

"اسين ڪٽي ملي سگهون ٿا؟"

"وڪٽري اسڪوائر، يادگار وٽ."

"اهو ته ٽيلي اسڪرينز سان پريل آهي."

"جيڪڏهن اتي ماڻهن جو هجوم هجي ته ڪو به فرق نٿو پوي."

"ڪو اشارو؟"

"نہ. مون ڏانهن ان وقت تائين نہ اچجانءِ جيستائين تون مون ڪي ماڻهن جي وچ ۾ نہ ڏسين. ۽ مون ڏانهن نہ نهارجانءِ. بس منهنجي پرسان ڪٽي بيهجانءِ."

"ڪهڙي وقت؟"

"شام ستين وڳي "

"ٺيڪ آهي."

ايمپل فورٿ ونسٽن کي ڏسي نه سگهيو ۽ بي ميز تي وڃي وينو. انهن وري کا ڳالهه نه ڪئي، ۽ هڪ ئي ميز تي آمهون سامهون وينل ٻن ماڻهن لاءِ جيترو ممڪن هو، انهن هڪٻئي ڏانهن نه ڏنو. چوڪريءَ تڪڙ ۾ ماني پوري ڪئي ۽ هلي وئي، جڏهن ته ونسٽن سگريٽ دکائڻ لاءِ اتي ئي وينو رهيو.

ونسٽن مقرر وقت کان اڳ ئي وڪٽري اسکوائر پهچي چڪو هو. هو ان وڏي نالي دار ٽنيپي جي پاڙ ۾ ڦرندو رهيو، جنهن جي چوٽيءَ تي بگ برادر جو بت ڏکڻ طرف انهن آسمانن ڏانهن نهاري رهيو هو جتي هن "ايئر اسٽرپ ون جي جنگ" ۾ يوريشين هوائي جهازن کي (ڪجهه سال اڳ اهي ايسٽ ايشين جهاز هئا) شڪست ڏني هئي. سامهون واري رستي تي گهوڙي تي سوار هڪ شخص جو بت هو، جنهن بابت چيو ويندو هو ته اهو اوليور ڪرامويل جو هو. ست وڳي کان پنج منٽ گذري چڪا هئا پر چوڪري اجا تائين نظر نه آئي هئي. وري ساڳئي پيانڪ ڊپ ونسٽن کي وکوڙي ورتو. هوءَ نه پئي اچي، هن پنهنجو فيصلو مٽائي ڇڏيو هو! هو آهستي آهستي چوڪ جي اترئين پاسي وڏيو ۽ سينٽ مارٽنز چرچ کي سجاڻي ڪيس هڪ هلڪي خوشي ملي، جنهن جون گهنٽيون، جڏهن اتي هوندیون هيون، وڄندیون هيون: پوءِ هن چوڪريءَ کي يادگار جي بنياد وٽ بينل ڏنو، جيڪا هڪ پوسٽر پڙهي رهي هئي، يا پڙهڻ جو ناٽڪ ڪري رهي هئي، جيڪو گولائيءَ ۾ ٽنيپي جي مٿان چڙهيل هو. وڏيڪ ماڻهن جي گڏ ٿيڻ تائين سندس ويجهو وڃڻ محفوظ نه هو، چاڪاڻ ته بنياد جي چوڌاري هر طرف ٽيلي اسڪرينز هيون. پر ان ئي مهل ڪابي پاسي کان زوردار رڙين جو پڙلاءُ ۽ ڳرين گاڏين جو گجگوڙ ايريو. اوچتو هر ڪو چوڪ جي آرپار ڊوڙندو ڏسڻ ۾ آيو. چوڪري يادگار وٽ بينل شينهن جي پٽريلن بتن جي پرسان تيزيءَ سان نڪري ان هجوم سان وڃي ملي. ونسٽن سندس پٺيان

ڊوڙيو. ڊوڙندي ڊوڙندي هن ڪجهہ چيل جملن مان اندازو لڳايو تہ يوريشين قيدين جو هڪ قافلو اتان لنگهي رهيو هو.

چوڪ جي ڏاڪڻي پاسي ماڻهن جو هڪ ڳٽيل ڏُنڀ اڳ ئي رستو روڪي چڪو هو. ونسٽن، جيڪو عام حالتن ۾ ڪنهن بہ رش ۾ هجوم کان پري پري رهڻ وارو شخص هو، اڄ ڏڪا ڏيندو، سينو تاتيندو، هجوم جي اندر تائين پنهنجو رستو ڪيندو ويو. جلد ئي هو چوڪريءَ جي هڪ هٿ جي وچوٽيءَ تي پهچي ويو، پر اڳيان هڪ وڏي ڪانيءَ واري مزدور (پرول) ۽ لڳ ڀڳ اوڏي ئي ٿلهي عورت، جيڪا غالباً سندس زال هئي، رستو روڪي ڇڏيو هو، جيڪي ڇڻ گوشت جي هڪ اهڙي ديوار هئا جنهن مان لنگهڻ ممڪن نہ هو. ونسٽن پاسيرو ٿيو ۽ سخت زور لڳائي پنهنجو ڪلهو انهن جي وچ ۾ وڌائين. هڪ پل لاءِ ڪيس محسوس ٿيو ڇڻ سندس ساهہ ۽ آندا انهن ۾ موٽين رانن جي وچ ۾ چيپاڻجي پيا هجن، پوءِ هلڪي پگهر ۾ شل ٿيندي هو اڳتي نڪري ويو. هو بلڪل چوڪريءَ جي پرسان پهچي چڪو هو. اهي ڪلهي سان ڪلهو ملائي بينا هئا، ۽ ٻئي ڇڻا اڳيان سڌو گهورينداً رهيا.

ٽرڪن جي هڪ ڊگهي قطار، جنهن جي هر ڪنڊ تي سب-مشين گنن سان ليس سڌا بينل بي تاثر گارڊ هئا، گهٽيءَ مان آهستي آهستي لنگهي رهي هئي. ٽرڪن اندر ميرانجهڙي سائي يونيفارم ۾ ننڍڙا پيلا ماڻهو هڪٻئي سان چنبڙي، اڪڙو ٿي وينا هئا. سندن اداس، منگولين چهرا بنا ڪنهن تجسس جي ٽرڪن جي پاسن تان ٻاهر ڪليل اکين سان نهارينداً رهيا. ڪڏهن ڪڏهن جڏهن ڪا ٽرڪ لوڏو ڪائيندي هئي تہ ڏاتوءَ جي ڇڪار جو آواز پيدا ٿيندو هو، ڇاڪاڻ تہ سمورن قيدين جي پيرن ۾ زنجير ۽ ٻيڙيون پيل هيون. اداس چهرن سان پريل ٽرڪن جون قطارون لنگهنديون رهيون. ونسٽن کي اها ڇاڻ هئي تہ اهي اتي آهن پر هو کين وقفي وقفي سان ئي پئي ڏسي سگهيو. چوڪريءَ جو ڪلهو ۽ سندس ٻانهن، سڌو سنئون نونڻ تائين، سندس ٻانهن سان چنبڙيل هئي.

سندس ڳل ايترو ويجهو هو جو ونسٽن سندس جسم جي گرماائش محسوس ڪري پئي سگهيو. هن هڪدم سڃي معاملي کي پنهنجي وس ۾ ورتو، بلڪل ائين جيئن هن ڪينٽين ۾ ڪيو هو. هن اڳي وانگر ساڳئي بي تاثر ۽ بي جان آواز ۾ ڳالهائڻ شروع ڪيو، چپ مس چري رهيا هئا، رڳو هڪ سرگوشي هئي جيڪا ماٺهن جي شور ۽ ٽرڪن جي ڪڙڪي ۾ آسانيءَ سان دٻجي پئي ويئي.

”چا تون مون کي ٻڌي سگهين ٿو؟“

”ها.“

”چا توکي آچر جي منجهند جي موڪل ملي سگهندي؟“

”ها.“

”پوءِ ڏيان سان ٻڌ. توکي هي ڳالهيون چگيءَ طرح ياد رکڻيون پونديون. پيدنگٽن اسٽيشن ويجانءِ——“

هڪ اهڙي فوجي نفاست ۽ چٽائيءَ سان، جنهن ونسٽن کي حيران ڪري ڇڏيو، هن ان سڃي رستي جو نقشو بيان ڪري ورتو جنهن تي ونسٽن کي هلڻو هو: اڌ ڪلاڪ جو ريل جو سفر؛ اسٽيشن کان ٻاهر نڪري کاٻي هٿ مڙڻ؛ رود سان گڏ ٻه ڪلوميٽر هلڻ؛ هڪ اهڙو ڦاٽڪ (دروازو) جنهن جو مٿيون ڏندو ناهي؛ پوکيل ٻنيءَ جي وچان پيچرو؛ گاهه سان ڍڪيل گهٽي؛ ٻوٽن جي وچان لنگهه؛ ۽ هڪ سڪل وڻ جنهن تي جار لڳل هجي. ائين لڳو جڙ سندس ذهن ۾ ئي ڪو نقشو رچيل هجي.

”چا تون اهو سڀ ياد رکي سگهندين؟“ نيٺ هن ڏيمي آواز ۾ پڇيو.

”ها.“

”پهرين کاٻي مڙندين، پوءِ ساڃي، ۽ پوءِ وري کاٻي. ۽ دروازي جو مٿيون ڏندو ٽٽل آهي.“

”ها. ڪهڙي مهل؟“

”لڳ ڀڳ 3:00 منجهند. ٿي سگهي ٿو توکي ڪجهہ ترسٽو پوي. مان ڪنهن ٻئي رستي ايندس. پڪ اٽئي تہ توکي سڀ ڪجهہ ياد آهي؟“

”ها.“

”پوءِ جيترو جلدي ٿي سگهي، مون کان پري هليو وڃ.“

ڪيس ائين چوڻ جي ڪا ضرورت نہ هئي، پر ان مهل هو هجوم مان پاڻ کي ڇڏائي نہ پئي سگهيا. ٽرڪون اڃا بہ لنگهي رهيون هيون، ۽ ماڻهو اڃا بہ بکايل نظرن سان تماشو ڏسي رهيا هئا. شروعات ۾ ڪجهہ ماڻهن هُوٽنگ ڪئي هئي ۽ ناراضگيءَ جا نعرا هنيا هئا، پر اهي رڳو هجوم ۾ شامل پارٽي ميمبر هئا، ۽ اهي بہ جلد ختم ٿي ويا. هاڻي غالب جذبو رڳو تجسس هو. ڏاريا ماڻهو، چاهي يوريشيا جا هجن يا ايسٽ ايشيا جا، هڪ عجيب ۽ اٽڪائي مخلوق جهڙا هئا. قيدين جي روپ کان سواءِ کين حقيقت ۾ ڪڏهن بہ نہ ڏٺو ويو هو، ۽ قيدين جي حيثيت ۾ بہ رڳو هڪ پلڪ جي جهلڪ نصيب ٿيندي هئي. نہ ئي کنهن کي خبر هئي تہ انهن سان ڇا پيش ايندو هو، سوائي انهن چند ماڻهن جي جن کي جنگي مجرم قرار ڏئي سرِعام ڦاهي چاڙهيو ويندو هو: باقي سڀ رڳو غائب ٿي ويندا هئا، شايد جبري پورهئي وارن ڪئمپن ۾. گول منگول چهرا هاڻي وڌيڪ يورپي نمونو وارن چهرن ۾ تبديل ٿي چڪا هئا، جيڪي ميري، ڏاڙهيءَ وارا ۽ ٽڪل هئا. انهن ايريل هڏن تان اکيون ونسٽن جي اکين سان ڪتل رهيون، ڪڏهن هڪ عجيب شدت سان، ۽ وري هڪدم ٻئي طرف ڦري ويون. قافلو هاڻي ختم ٿيڻ تي هو. آخري ٽرڪ ۾ هو هڪ پوڙهي ماڻهوءَ کي ڏسي پئي سگهيو، جنهن جو سڄو چهرو اڇن ڪارن وارن جو ڊير لڳو پيو هو؛ هو اڳيان ٻئي هٿ هڪٻئي مٿان رکي سڌو بينو هو، جڏ هو سڄي عمر ٻانهون ٻڌل رهڻ جو عادي هجي. هاڻي لڳ ڀڳ اهو وقت هو جڏهن ونسٽن ۽ ان ڇوڪريءَ کي الڳ ٿيڻو هو. پر بلڪل آخري لمحي ۾، جڏهن هجوم اجا کين گهيري

۾ ورتو هو، چوڪريءَ پنهنجي هٿ سان ونسڻن جو هٿ ڇُولي ورتو ۽ ان کي هڪ پل لاءِ آهستي دٻايو.

اهو مس مس ڏهه سيڪنڊ ٿيو هوندو، پر پوءِ به ائين لڳو جڻ هڪ وڏي عرصي کان سندن هٿ هڪٻئي جي گرفت ۾ هئا. وٽس ايترو وقت ضرور هو جو هو سندس هٿ جي هر تفصيل کي محسوس ڪري سگهي. هن سندس ڏِگهين آڱرين، سهڻن نَهن، محنت سبب سخت ٿي ويل تري جنهن تي ڳوڙهن جا نشان هئا، ۽ ڪرائيءَ هيٺان لسي چمڙيءَ جو پورو احساس ماڻيو. رڳو ڇهڻ سان ئي هو ان کي ڏسڻ کانسواءِ به سجاڻي ونيِ ها. ان ئي گهڙيءَ کيس ياد آيو ته کيس اها جاڻ نه هئي ته چوڪريءَ جي اکين جو رنگ ڪهڙو هو. شايد ناسي هجن، پر ڪارن وارن واري ماڻهن جون اکيون ڪڏهن ڪڏهن نيريون به ٿينديون آهن. پنهنجو مٿو ڦيرائي سندس طرف ڏسڻ هڪ ناقابلِ تصور بيوقوفي هجي ها. ماڻهن جي رش ۾ هٿ هڪٻئي ۾ جڪڙيل ۽ لڪيل، اهي سڏو سامهون ڏسندا رهيا، ۽ ان چوڪريءَ جي اکين بدران، ان پوڙهي قيديءَ جون اداس اکيون وارن جي گهاٽي ڇار مان ونسڻن ڏانهن غمگين انداز ۾ نهارينديون رهيون.

باب ٻيو

ونستن ڇڏي روشني ۽ ڇانوَ مان لنگهندڙ گهٽيءَ مان پنهنجو رستو ٺاهيندو اڳتي وڌيو، جتي به ٽاريون پري ٽين پئي، اتي سون جهڙي نڪرندڙ اُس جي گول دائرن ۾ پير رکندو هليو. سندس کاٻي پاسي وڻن جي هيٺان زمين نيري رنگ جي گلن (بليوبيلز) سان ڍڪيل ۽ ڍنڍلي پئي لڳي. هوا ائين پئي لڳي جڙ چمڙيءَ کي چمي رهي هجي. اها به مئي هئي. ٻيلي جي گهري منجهاندڙ اندر واري حصي مان ڪٽان پاريهلن (ring-doves) جي گُهٽيل ٻولين جو آواز اچي رهيو هو.

هو ٿورو وقت کان اڳ پهتو هو. سفر ۾ کا به تڪليف نه ٿي هئي، ۽ چوڪري ايتري ته پڙهيل گڙهيل ۽ تجربيڪار لڳي رهي هئي جو هو معمول کان گهٽ ڊنل هو. شايد هن تي ٻروسو ڪري سگهجي پئي ته هوءَ کا محفوظ جاءِ ڳولي وڃندي. عام طور تي توهان اهو گمان نه ٿا ڪري سگهو ته توهان لنڊن جي ٻيٽ ۾ ٻهراڙيءَ ۾ وڌيڪ محفوظ آهيو. بيشڪ اتي ڪي ٽيلي اسڪرينون نه هيون، پر هميشه لکيل مائيڪروفونن جو خطرو رهندو هو، جن ذريعي توهان جو آواز رڪارڊ ٿي ۽ سجاڻپجي سگهجي پئي؛ ان کان علاوه، ڏيان ڇڪائڻ کان سواءِ اڪيلي سر سفر ڪرڻ سولو نه هو. 100 ڪلوميٽرن کان گهٽ فاصلي لاءِ پاسپورٽ تي تصديق ڪرائڻ ضروري نه هو، پر ڪڏهن ڪڏهن ريلوي استيشنن جي ٻرپاسي پئٽرولنگ پارٽيون قرنديون رهنديون هيون، جيڪي پارٽيءَ جي جنهن به ميمبر کي اتي ڏسنديون هيون، ان جا ڪاغذ تپاسيندیون هيون ۽ مشڪل سوال پڇنديون هيون. بهرحال، ڪو به گشتي ٻهرو نظر نه آيو هو، ۽ استيشن کان پنڌ ڪندي هن پنڌتي احتياط سان نهاري پڪ ڪري ورتي هئي ته سندس پيڇو نه ٻيو ڪيو وڃي. ريل پرولٽن (عام ماڻهن) سان پريل هئي، جيڪي سڀ اونهاري جي موسم سبب موڪل واري موڊ ۾ هئا. اها ڪائين وارين سيٽن واري

بوگي، جنهن ۾ هن سفر ڪيو، هڪ وڏي خاندان سان تمثار هئي— جنهن ۾ هڪ اڻ ڏٺدن واري وڏي ڏاڏيءَ کان وٺي هڪ مهيني جي ٻار تائين شامل هئا، جيڪي ٻهراڙيءَ ۾ پنهنجن ساهرن سان منجهند گذارڻ، ۽ جيئن انهن ونسٽن کي کليءَ دل سان ٻڌايو، ڪاروباري مارڪيٽ (بليڪ مارڪيٽ) مان ٿورو مکڻ هٿ ڪرڻ وڃي رهيا هئا.

گهٽي ويڪري ٽي وئي، ۽ هڪ منٽ ۾ ئي هو ان پيچري وٽ پهچي ويو جنهن جو هن ٻڌايو هو—هڪ اهڙو پيچرو جيڪو ڊورن ڊورن جي لنگهه جهڙو هو ۽ ٻوڙن جي وچ ۾ گم ٽي رهيو هو. هن وٽ واچ نه هئي، پر اجا ٽي نه ٽيا هوندا. نيري رنگ جا گل پيرن هيٺان ايترا ته گهاٽا هئا جو انهن کي لتاڙڻ کان بچڻ ناممڪن هو. هو گوڏن پر ويهي رهيو ۽ وقت گذارڻ لاءِ ڪجهه گل پٽڻ لڳو، پر هن جي دل ۾ هڪ اڻپوري خواهش ٻه هئي ته جڏهن ڇوڪريءَ سان ملي ته ڪيس پيش ڪرڻ لاءِ گلن جو هڪ گلدستو هجي. هن گلن جو هڪ سٽو وڏو مٽو گڏ ڪري ورتو هو ۽ انهن جي هلڪي ڪٽي خوشبوءِ سنگهي رهيو هو جڏهن سندس پٽيان هڪ آوازي ڪيس ڇڪائي ڇڏيو—سڪل ڪاٺين تي پير پوڻ جو صاف آواز. هو گل پٽيندو رهيو. اهو ئي بهترين طريقو هو. ٽي سگهي ٿو اها ساڳي ڇوڪري هجي، يا شايد سندس پيڇو ڪيو ويو هجي. پوئتي مڙي ڏٺڻ جو مطلب ڏوهه مڃڻ هو. هن هڪ ٻيو، ۽ پوءِ وري هڪ ٻيو گل پٽيو. سندس ڪلهي تي نرميءَ سان هڪ هٿ اڇي پيو.

هن مٿي ڏٺو. اها اها ئي ڇوڪري هئي. هن پنهنجو ڪنڌ ڏوڻيو، ظاهري طور تي اها ڇتاءُ ڏيڻ لاءِ ته ڪيس خاموش رهڻ گهرجي، پوءِ ٻوڙا هٿائي تڪڙي تڪڙي ٻيلي اندر تنگ پيچري تي اڳتي هلي. ظاهر هو ته هوءَ اڳ ۾ ان رستي تان لنگهي چڪي هئي، ڇاڪاڻ ته هوءَ عادت موجب دلدلي ۽ گپ واري جاين کان پاسو ڪري هلي رهي هئي. ونسٽن پنهنجي گلن جي گلدستي کي هٿن ۾ جهلي سندس پويان هليو. سندس پهريون

احساس آرام ۽ سکون جو هو، پر جيئن ئي هن پنهنجي اڳيان هلندڙ ان مضبوط ۽ چوٽڪري جسم کي ڏٺو، جنهن تي ڳاڙهو پٽو ايترو سوڙهو ٻڌل هو جو سندس چيلهه جي وڪڙن کي چٽو ڪري رهيو هو، تيئن ئي سندس پنهنجي ڪمزوري ۽ گهٽتائيءَ جو احساس مٽس ياري ٿي ويو. اڃا به ڪيس اهو ممڪن پئي لڳو ته جڏهن هوءَ پوئتي مڙي ڏانهس ڏسندي ته شايد هيڪي پري هٽي ويندي. هوا جي مٺاس ۽ پنن جي سايي رنگت ڪيس هيبت ۾ وجهي ڇڏيو. استيشن کان پنڌ دوران مئي مهيني جي اس ڪيس بي رنگ، گندو ۽ گهر اندر بند رهندڙ هڪ مخلوق وانگر محسوس ڪرايو هو، جنهن جي ڪلَ جي سوراخن ۾ لنڊن جي دز ۽ ڪارنهن ويهجي ويل هئي. هن سوچيو ته شايد هينئر تائين هن ڪيس کڏهن ڪليل فضا ۾، ڏينهن جي صاف روشنيءَ ۾ نه ڏٺو هو.

اهي ان ڪريل وڻ وٽ پهتا جنهن جو هن ذڪر ڪيو هو. چوڪري ان مٽان ٽپي وئي ۽ ٻوڙن کي ڏڪي هڪ طرف ڪيائين، جتي ظاهري طور ڪو لنگهه نظر نه پئي آيو. جڏهن ونسٽن سندس پٺيان ويو، ته هن ڏٺو ته اهي هڪ قدرتي ڪليل ميدان ۾ هئا، هڪ ننڍڙي گاهه واري ٽڪري جيڪا ڊگهن نون ايرنڊڙ ٻوٽن سان گهيريل هئي ۽ هر پاسي کان ڪيس پوري طرح لڪائي ڇڏيو هئائين. چوڪري بيهي رهي ۽ مڙي.

"اسين پهچي وياسين،" هن چيو.

هو ڪائنس چند قدمن جي فاصلي تي ڪيس منهن ڏئي بيٺو هو. اڃا تائين سندس ويجهو وڃڻ جي همت نه پئي ٿيس.

"مون گهٽيءَ ۾ ڪجهه به چوڻ نه پئي چاهيو،" هن اڳتي ڳالهايو، "متان اتي ڪو مائيڪروفون لڪيل هجي. مونکي پڪ ناهي ته هوندو، پر ٿي به سگهي ٿو. هميشه اهو خطرو رهي ٿو ته انهن سوئرن مان ڪو توهان جو آواز سڃاڻي ونيو. هتي اسين محفوظ آهيون".

هو اڃا تائين بيوقوفن وانگر پڇڻ کان سواءِ رهي نه سگهيو، "اسين هتي محفوظ آهيون؟"

”ها. وٽن ڏانهن ڏس.“ اهي ننڍا اَش جا وڻ هئا، جن کي ڪنهن وقت وڍيو ويو هو ۽ اهي وري ڪاٺين جي لٺين وانگر ڦٽي نڪتا هئا، جن مان ڪا بہ هڪ هٿ جي ٻانهن کان وڌيڪ ٽلهي نہ هئي. ”هتي ڪا بہ اهڙي وڏي شيءِ ناهي جنهن ۾ مائيڪ لڪائي سگهجي. ان کان علاوه، مان هتي اڳ بہ آيل آهيان“.

اهي رڳو ڳالهہ ٻولهہ ڪري رهيا هئا. هو هاٿي هن جي ويجهو وڃڻ ۾ ڪامياب ٿي چڪو هو. هوءَ سڌي سنئين سندس اڳيان بيٺي هئي، سندس چهري تي هڪ هلڪي طنزيہ مرڪ هئي، جڏ هوءَ حيران هئي تہ هو اڳتي وڌڻ ۾ ايترو سست ڇو هو. نيري گل زمين تي ڪري پيا هئا. لڳو پئي جڏ اهي پاڻمرادو ئي ڪري پيا هجن. هن سندس هٿ پنهنجي هٿ ۾ ورتو.

”ڇا تون ويساهہ ڪندينءَ،“ هن چيو، ”تہ هن گهڙيءَ تائين مونکي اها بہ خبر نہ هئي تہ تنهنجين اکين جو رنگ ڪهڙو آهي؟“ اهي ناسي هيون، هن محسوس ڪيو، ڪافي هلڪي ناسي رنگ جون، جن تي ڪاريون پلڪون هيون. ”هاٿي جڏهن تو ڏسي ورتو آهي تہ مان حقيقت ۾ ڪهڙو آهيان، ڇا اجا بہ تون مون ڏانهن ڏسي سگهين ٿي؟“

”ها، تمام آسانيءَ سان“.

”مان اوٽيتاليهن سالن جو آهيان. منهنجي هڪ زال آهي جنهن مان جان ڇڏائي نٿو سگهان. مون کي ويرڪوز وينز (پيرن جون ڦوڪيل نسون) آهن. منهنجا پنج ڏند مصنوعي آهن“.

”مون کي ان جي ذري برابر بہ پرواهہ ناهي،“ چوڪريءَ چيو.

ٻئي ئي پل، اهو چوڻ ڏکيو هو تہ ڪنهن جي اڳرائيءَ سان، پر هوءَ سندس ٻانهن ۾ هئي. شروع ۾ هن کي اڻ ويساهہ ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ محسوس نہ ٿيو. اهو نوجوان جسم سندس جسم سان ٽڪرائجي رهيو هو، ڪارن وارن جو ڍڳ سندس چهري سان لڳي رهيو هو، ۽ ها! حقيقت ۾ هن پنهنجو چهرو مٿي ڪيو هو ۽ هو سندس ويڪري، ڳاڙهي

چپن کي چمي رهيو هو. هن پنهنجون ٻانهون سندس ڳچيءَ ۾ وڌيون هيون، ۽ هوءَ کيس جاني، قيمتي، محبوب سڏي رهي هئي. هن کيس هيٺ زمين تي لاهي ڇڏيو، هوءَ کنهن به مزاحمت کانسواءِ هئي، هو ساڻس جيڪو وڻيس سو ڪري سگهيو پئي. پر سچ اهو هو ته رڳو جسماني ڇهاءَ کان سواءِ کيس ڪو ٻيو جسماني احساس نه هو. هن رڳو اڻ ويساهه ۽ فخر محسوس ڪيو. هو خوش هو ته ائين ٿي رهيو هو، پر کيس کا جسماني خواهش نه جاڳي هئي. اهو تمام تڪڙو هو، سندس جواني ۽ سونهن کيس ڏيڃاري ڇڏيو هو، کيس عورتن کان سواءِ جيئڻ جي گهٽي عادت ٿي چڪي هئي—کيس سبب جي خبر نه هئي. چوڪري اٿي وينيِ ۽ پنهنجن وارن مان هڪ نيرو گل ڪڍيائين. هوءَ سندس پرسان ويهي رهي ۽ پنهنجي ٻانهن سندس چيلهه جي چوڌاري رکيائين.

"کا ڳالهه ناهي، پيارا. کا تڪڙ ناهي. اسان وٽ سڃي منجهند پئي آهي. ڇا هي بهترين لڪڻ واري جاءِ ناهي؟ مون ان وقت لڏي هئي جڏهن مان هڪ دفعي ڪميونٽي هائيڪ (گڏيل سير) دوران ٻڌڪي وئي هئس. جيڪڏهن ڪو اچي رهيو هجي ته 100 ميٽرن پران ئي کيس ٻڌي سگهجي ٿو".

"تنهنجو نالو ڇا آهي؟" ونسٽن پڇيو.

"جوليا. مونکي تنهنجو نالو معلوم آهي. تون ونسٽن آهين—ونسٽن سمٿ".

"توهان کي ڪيئن خبر پئي؟"

"مون کي لڳي ٿو ته مان توهان کان شيون ڳولي ڪيڻ ۾ وڌيڪ چست آهيان، پيارا. ٻڌاءِ، جنهن ڏينهن مون توکي اهو پنو ڏنو هو، ان کان اڳ تون منهنجي باري ۾ ڇا سوچيندو هئين؟"

هن ساڻس ڪوڙ ڳالهائڻ جو ڪو ارادو نه ڪيو. سڀ کان بدترين ڳالهه ٻڌائي شروعات ڪرڻ ئي هڪ قسم جو پيار جو نذرانو هو.

”مونکي تنهنجي شڪل مان ئي نفرت هئي،“ هن چيو. ”مان چاهيندو هئس ته توکي جنسي تشدد جو نشانو بڻايان ۽ پوءِ توکي قتل ڪري ڇڏيان. ٻه هفتا اڳ مون سنجيدگيءَ سان سوچيو هو ته ڪنهن پٿر سان تنهنجو منهن چٿي ڇڏيان. سڀ پڇين ته مون سمجهيو هو ته تنهنجو لاڳاپو ٿاٽ پوليس (Thought Police) سان آهي“.

ڇوڪري خوشيءَ مان ڪِلي پئي، ظاهري طور تي ان کي پنهنجي روپ بدلائڻ جي ڪاميابيءَ جو اعتراف سمجهيائين.

”ٿاٽ پوليس! ڇا واقعي تو ائين سوچيو هو؟“

”خير، شايد بالڪل ائين نه. پر تنهنجي مجموعي ڏيک مان—رڳو ان ڪري جو تون جوان، تازي توانائيءَ واري ۽ تندرست آهين—مون سمجهيو ته شايد“...

”تو سمجهيو ته مان پارٽيءَ جي هڪ وفادار رڪن آهيان. قول ۽ فعل ۾ پاڪيزه. بينر، جلوس، نعرا، رانديون، ڪميونٽي هائيڪس ۽ اهو سڀ ڪجهه. ۽ تو سمجهيو ته جيڪڏهن مونکي ذرو به موقعو ملي ته مان توکي فڪري ڏوهاري قرار ڏئي پڪڑائي توکي مارائي ڇڏيندس؟“

”ها، ڪجهه اهڙي ئي قسم جو. ڪيتريون ئي نوجوان ڇوڪريون اهڙيون ئي هونديون آهن، توکي خبر آهي“.

”اهو هن بدبخت شيءِ جو اثر آهي،“ هن جونيئر اينٽي سيڪس ليگ (Junior Anti-Sex League)جو ڳاڙهو پٽو چڪي لاهيندي ۽ هڪ ٽاريءَ تي اڇلائيندي چيو. پوءِ جڙ پنهنجي چيلهه کي هٽ لائڻ سان ڪيس کا شيءِ ياد آئي هجي، هن پنهنجي اوورآل (ڪپڙن) جي ڪيسي مان چاڪليٽ جو هڪ ننڍڙو ٽڪرو ڪڍيو. هن ان کي به اڏ ڪيو ۽ هڪ ٽڪرو ونسٽن کي ڏنائين. هٽ ۾ ونڊ ڪان به اڳ هن کي ان جي خوشبوءِ مان معلوم ٿي ويو ته اها کا غيرمعمولي چاڪليٽ هئي. اها گهري، چمڪندڙ ۽ چانديءَ جهڙي ورق ۾ ويڙهيل هئي. عام طور تي ملندڙ چاڪليٽ سڪل، ناسي رنگ جي پُريل شيءِ هوندي هئي، جنهن جو ذائقو ڪائڻ

تي ائين لڳندو هو جڙ گند ڪچري جي باهه مان نڪرندڙ دونهون هجي. پر ڪنهن وقت هن اهڙي چاڪليٽ چکي هئي جهڙي ڪيس چوڪريءَ ڏني هئي. ان جي پهرين خوشبوءِ سندس ذهن ۾ ڪا ياد جاڳائي ڇڏي، جنهن کي هو سڃاڻي نه پئي سگهيو، پر اها گهري ۽ بيچين ڪندڙ هئي.

"توکي هي ڪٿان ملي؟" هن پڇيو.

"بليڪ مارڪيٽ مان،" هن بي پرواهيءَ سان چيو. "حقيقت ۾، مان ڏسڻ ۾ ئي اهڙي قسم جي چوڪري آهيان. راندين ۾ هوشيار آهيان. مان 'اسپائيز' ۾ هڪ ٽروپ ليڊر هئس. مان جونيئر اينٽي سيڪس ليگ لاءِ هفتي ۾ ٽي شامون رضاڪارانه ڪم ڪندي آهيان. مون سڄي لنڊن ۾ انهن جا بيڪار پوسٽر لڳائڻ ۾ ڪلاڪن جا ڪلاڪ ضايع ڪيا آهن. جلوسن ۾ مان هميشه بينر جو هڪ ڇيڙو ڪٽندي آهيان. مان هميشه خوش نظر ايندي آهيان ۽ ڪنهن به ڪم کان ناهيان لنوائيندي. هميشه ميڙ سان گڏ رڙيون ڪريو، منهنجو ته اهو ئي اصول آهي. محفوظ رهڻ جو اهو ئي هڪڙو رستو آهي".

چاڪليٽ جو پهريون ذرو ونسٽن جي زبان تي ڳري چڪو هو. ذائقو لاجواب هو. پر ايجا تائين اها ياد سندس شعور جي ڪنارن تي ڦري رهي هئي، ڪا اهڙي شيءِ جيڪا گهرائيءَ سان محسوس ته ٿي رهي هئي پر ڪا چٽي شڪل اختيار نه پئي ڪئي، بلڪل ائين جيئن ڪا شيءِ اک جي ڪنڊ مان ڏسڻ ۾ ايندي هجي. هن ان خيال کي پري ڌڪي ڇڏيو، ڪيس رڳو ايترو احساس رهجي ويو ته اها ڪنهن اهڙي عمل جي ياد هئي جنهن کي هو واپس ڦيرائڻ چاهيندو هو پر ڪري نٿي سگهيو.

"تون تمام ننڍي آهين،" هن چيو. "تون مون کان ڏهه يا پندرهن سال ننڍي آهين. مون جهڙي ماڻهوءَ ۾ توکي ڪهڙي ڪشش نظر آئي؟"

"اهو تنهنجي چهري تي ڪجهه هو. مون سوچيو ته خطرو ڪٽي ڏسان. مون کي انهن ماڻهن کي سڃاڻڻ جو سنو ڏانءُ آهي جيڪي هتي فٽ

نڻا ٻيهن. جيئن ئي مون توکي ڏٺو، مون ڄاتو ته تون انهن جي خلاف آهين".

"انهن" مان سندس مراد پارٽي، ۽ خاص ڪري اندروني پارٽي (Inner Party)هئي، جن بابت هوءَ اهڙي ڪليل طنز ۽ نفرت سان ڳالهائي رهي هئي جو ونسٽن کي اڻ تڻ ٽيڻ لڳي، جيتوڻيڪ هو ڄاڻيندو هو ته هو هتي بلڪل محفوظ هئا، جيترو ڪٽي ٻ ٽي سگهجي پئي. هن بابت ونسٽن کي حيران ڪندڙ ڳالهه سندس زبان جي گنداڻ ۽ گاريون هيون. پارٽيءَ جي ميمبرن کي گاريون ڏيڻ جي اجازت نه هئي، ۽ ونسٽن پاڻ ٻه تمام گهڻ گاريون ڪيندو هو، گهڻ ۾ گهڻ وڏي واڪي ته ڪڏهن ٻه نه. پر جوليا پارٽي، ۽ خاص ڪري اندروني پارٽيءَ جو ذڪر اهڙن لفظن کان سواءِ ڪري ئي نه پئي سگهي، جهڙا چڪ واري نم گهٽين جي پٽين تي چاڪ سان لکيل هوندا هئا. هن کي اهو ناپسند نه لڳو. اهو رڳو پارٽي ۽ ان جي سمورن طور طريقن خلاف سندس بغاوت جي هڪ نشاني هئي، ۽ ڪنهن نه ڪنهن طرح اها فطري ۽ تندرست لڳي رهي هئي، جهڙوڪ ڪنهن گهوڙي کي خراب گاهه سنگهڻ تي چڪ اچڻ.

اهي ان ڪليل ٽڪريءَ کي چڙي وري چانوري واري رستي تي گهمڻ لڳا، جتي رستو ايترو ويڪرو هو جو ٻه ڄڻا گڏ هلي سگهن، اتي هڪٻئي جي چيلهن ۾ ٻانهون وجهي هلي رهيا هئا. هن محسوس ڪيو ته هاڻي جڏهن ڳاڙهو پٽو لٽل هو ته سندس چيلهه ڪيتري نرم پئي لڳي. اهي پٽڪڻ کان مٿي نه ڳالهائي رهيا هئا. ڪليل ميدان کان ٻاهر، جوليا چيو، خاموشيءَ سان هلڻ ئي بهتر هو. ڪجهه دير ۾ اهي ننڍڙي ٻيلي جي پچاڙيءَ تي پهچي ويا. هوءَ ڪيس ٻيهاري چڙيائين.

"ڪليل ميدان ۾ ٻاهر نه وڃ. متان ڪو ڏسي رهيو هجي. اسين محفوظ آهيون جيڪڏهن اسين ٽارين جي پنيان رهون".

اهي هيزل جي ٻوڙن جي ڇانوَ ۾ بينا هئا. بيشمار پنن مان چڙي ايندڙ سج جي روشني اجا تائين سندن چهرن تي تيز هئي. ونسٽن ٻاهر

واري ميدان ڏانهن نهاريو، ۽ هن کي هڪ عجيب، آهستي آهستي سجاٽپ جو ڏڪ لڳو. هو ان جڳهه کي اکين سان سجاڻيندو هو. هڪ جهوني، گاهه سان ڍڪيل چراگاهه، جنهن مان هڪ پيچرو گذري رهيو هو ۽ اتي هتي انڊن ڇُهن (molehill) جا ڍير نهيل هئا. سامهون واري اڀ برابر باهه ۾ اِلم (elm) جي وڻن جون ٽاريون هلڪي هوا ۾ جهومي رهيون هيون، ۽ انهن جا پن عورتن جي وارن وانگر گهاٽن ڍڳن ۾ ٽورو لڏي رهيا هئا. يقينن هتان ويجهو ئي، پر نظرن کان اوجهل، کا ندي هوندي جتي سائي پاڻيءَ جا کڏا هوندا جنهن ۾ ڊيس (dace) نالي مڇيون تري رهيون هونديون؟

"چا هتي پرسان کا ندي ناهي؟" هن پڇڪندي پڇيو.

"بالڪل، اتي هڪ ندي آهي. اصل ۾ اها ايندڙ ڪيت جي ڪناري تي آهي. ان ۾ مڇيون آهن، وڏيون وڏيون مڇيون. تون انهن کي مجنون (willow)جي وڻن هيٺان پاڻيءَ ۾ پيل، پنهنجون پڇون ڏوڻيندي ڏسي سگهين ٿو".

"هي لڳ ڀڳ سونهري ملڪ (The Golden Country) ئي آهي،" هن آهستي چيو.

"سونهري ملڪ؟"

"ڪجهه ناهي، بس هڪ نظارو جيڪو مون ڪڏهن ڪڏهن خواب ۾ ڏٺو آهي".

"ڏس!" جوليا پڇيو.

هڪ ٽرش (ڪوئل جهڙو پکي) پنجن ميٽرن کان به گهٽ فاصلي تي هڪ ٽاريءَ تي اچي ويٺو، لڳ ڀڳ سندن چهرن جي سامهون. شايد هن کين نه ڏٺو هو. پکي اُس ۾ هو، ۽ اهي چانوَ ۾ هئا. هن پنهنجا پَر پکيڙيا، انهن کي وري احتياط سان پنهنجي جاءِ تي بيهاريائين، هڪ لمحي لاءِ پنهنجو مٿو هيٺ ڪيائين جڏ سج اڳيان نوڙت ظاهر ڪري رهيو هجي، ۽ پوءِ پنهنجي منهن راڳ جو هڪ درياهه وهايل ڪولي

ڇڏيائين. منجهند جي گنڀير خاموشيءَ ۾ ان آواز جو اثر حيران ڪندڙ هو. ونسٽن ۽ جوليا هڪ ٻئي کي چنبڙي ويا، مڪمل طور مدهوش ٿي. اهو ساز لڳاتار هلندو رهيو، هر منٽ ڪانپوءِ اڃا ٻه نوان نوان انداز، بغير ڪنهن ورجاءَ جي، ائين پئي لڳو جڙ اهو پکي ڄاڻي واڻي پنهنجي فن جو ڪمال ڏيکاري رهيو هجي. ڪڏهن ڪڏهن هو ڪجهه سيڪنڊن لاءِ بيهي رهندو هو، پنهنجا پَر ڦهلائي وري سنوان ڪندو هو، پنهنجي ڇٽي سيني کي ڦوڪيندو هو ۽ وري وڏي واڪي ڳائڻ شروع ڪندو هو. ونسٽن ڪيس هڪ مبهم عقيدت سان ڏسندو رهيو. هي پکي ڪنهن لاءِ، ۽ ڇا لاءِ ڳائي رهيو هو؟ ڪو ساڻي، ڪو حريف ڪيس نه ڏسي رهيو هو. ڪهڙي ڳالهه ڪيس هن ويران ٻيلي جي ڪناري تي ويهي پنهنجي موسيقي خلا ۾ ورهائڻ تي مجبور ڪيو هو؟ هن سوچيو ته ڇا هتي ويجهو ڪٽي ڪو مائيڪروفون لڪيل هوندو؟ هن ۽ جوليا ته رڳو هلڪي سرگوشيءَ ۾ ڳالهايو هو، ۽ اهو مائيڪ شايد سندن لفظ رڪارڊ نه ڪري سگهي ها، پر اهو پکيءَ جو آواز ضرور جهٽي وٺندو. ٽي سگهي ٿو ان اوزار جي ٻئي ڇيڙي تي ڪو ننڍڙو، پونئري جهڙو ماڻهو ڏاڍي ڏيان سان ٻڌي رهيو هجي—اهو پکيءَ جو راڳ ٻڌي رهيو هجي. پر آهستي آهستي موسيقيءَ جي ان سيلاب سندس ذهن مان سمورا وهم گمان ٻاهر ڪڍي ڇڏيا. لڳو پئي جڙ اهو هڪ وهندڙ مادو هو جيڪو مٽس هاريو پئي ويو ۽ پنن مان ڇٽي ايندڙ سج جي روشنيءَ سان ملي ويو هو. هن سوچڻ بند ڪري ڇڏيو ۽ صرف محسوس ڪرڻ لڳو. سندس ٻانهن جي گهيري ۾ چوڪريءَ جي چيلهه نرم ۽ گرم هئي. هن ڪيس گهمائي پاڻ ڏانهن ڇڪيو ته جيئن اهي سيني سان سينو ملائي بيهن؛ سندس جسم جڙ ونسٽن جي جسم ۾ ڳري پيو هو. جتي ٻه سندس هٿ ويا، اهو سپ پاڻيءَ وانگر نرم ۽ آڙ مجيندڙ هو. سندن چپ هڪٻئي سان چنبڙيل هئا؛ هي ان سخت چُمين کان بلڪل مختلف هو جيڪي

هنن اڳ ورتيون هيون. جڏهن هنن پنهنجا چهرا پري ڪيا تہ ٻنهي ڊگها ساهه ڪٹي ڏڏا شوڪارا ڀريا. پڪي ڊڄي ويو ۽ پَر ڦڙڦڙائيندو اڏامي ويو.

ونستن پنهنجا چپ سندس ڪن وٽ آندا. "هاٹي،" هن سرگوشي ڪئي.

"هتي نہ،" هن موٹ ۾ سرگوشي ڪئي. "واپس لڪ واري جاءِ تي هل. اتي وڌيڪ حفاظت آهي".

تڪڙ ۾، ڪڏهن ڪڏهن ڪاڻين تڻڻ جي آوازن سان، اهي پنهنجو رستو ناهي واپس ان ڪليل ميدان تي پهتا. جڏهن اهي ٻيهر ٻوٹن جي دائري اندر پهتا تہ هوءَ ڪيس ڏسڻ لڳي. ٻنهي جا ساهه تيز هئا، پر سندس چپن جي ڪنارن تي مرڪ ٻيهر اچي وئي هئي. هوءَ هڪ لمحي لاءِ ڪيس ڏسندي بيٺي رهي، پوءِ پنهنجي اوورآل جي زپ ڪي هٹ وڌائين. ۽، ها! اها شيءِ لڳ ڀڳ سندس خواب جهڙي ئي هئي. لڳ ڀڳ ايتري ئي تيزيءَ سان جيتري هن تصور ڪئي هئي، هن پنهنجا ڪپڑا لاهي اڇلايا، ۽ جڏهن هن اهي هڪ طرف اڇلايا تہ اها ساڳي ئي شاندار ادا هئي جنهن سان جڻ سموري تهذيب نيست و نابود ٿي وئي هجي. سج جي روشنيءَ ۾ سندس جسم اڇو چمڪي رهيو هو. پر هڪ لمحي لاءِ هن سندس جسم ڈاڻهن نہ ڈٺو؛ سندس اکيون ان داغن واري چهري ۽ ان جي بي باڪ مرڪ تي ڪڇي ويون هيون. هو سندس سامهون گوڏن پر ويهي رهيو ۽ سندس هٹ پنهنجن هٹن ۾ ورتا.

"ڇا تو اڳ ٻہ ائين ڪيو آهي؟"

"ظاهر آهي. سوين ڀيرا—خير، ڪيترائي ڀيرا تہ ضرور".

"پارٹي ميمبرن سان؟"

"ها، هميشہ پارٹي ميمبرن سان ئي".

"اندروني پارٹيءَ جي ميمبرن سان؟"

”انهن سوئرن سان نہ. پر اهڙا ڪيترائي آهن جيڪي ائين ڪندا جيڪڏهن ڪين اڌ ٻہ موقعو ملي وڃي. اهي ايترا پاڪباز ناهن جيترا هو پاڻ کي ظاهر ڪندا آهن“.

سندس دل ٽپي اٿي. ڪيترائي پيرا هن ائين ڪيو هو: هو چاهي پيو تہ اها تعداد سوين نہ پر هزارين پيرا هجي ها. ڪا ٻہ اهڙي شيءِ جيڪا گندگي ۽ بدعنواني‌ءَ جو اشارو ڏئي، ڪيس هميشہ هڪ ديوانيوار اميد سان پري ڇڏيندي هئي. ڪنهن کي خبر، شايد پارٽي اندران اندر ڳري چڪي هئي، ان جي سخت محنت ۽ خود انڪاري‌ءَ جو مذهبي ڏيک رکڻ هڪ ڏونگ هو جيڪو بچڻائي‌ءَ کي لڪائي رهيو هو. جيڪڏهن هو انهن سپني کي ڪوڙهہ يا آتشڪ (syphilis) جهڙي مرض سان بيمار ڪري سگهي ها، تہ ڪيڏي نہ خوشي‌ءَ سان ائين ڪري ها! ڪا ٻہ اهڙي شيءِ جيڪا ڳاري ڇڏي، ڪمزور ڪري، پاڙون پٽي ڇڏي! هن ڪيس هيٺ چڪيو تہ جيئن اهي هڪٻئي جي آمهون سامهون گوڏن پر ويهن.

”ٻڌ. جيترا وڌيڪ مرد تنهنجي زندگيءَ ۾ آيا هوندا، مان توکي اوترو ئي وڌيڪ چاهيان ٿو. چا تون اها ڳالهہ سمجهين ٿي؟“

”ها، پوري طرح“.

”مونکي پاڪيزگي‌ءَ کان نفرت آهي، مونکي چڱائي‌ءَ کان نفرت آهي! مان نٿو چاهيان تہ ڪٽي ٻہ ڪا نيڪي بچي. مان چاهيان ٿو تہ هر ماڻهو هڏن تائين بدعنوان ۽ بگاڙ جو شڪار هجي“.

”پوءِ تہ مان تنهنجي لاءِ نيڪ آهيان، پيارا. مان تہ هڏن تائين بگڙيل آهيان“.

”چا توکي هي سپ ڪرڻ پسند آهي؟ منهنجو مطلب رکڻ مون سان ناهي، پر ان عمل مان ئي توکي پيار آهي؟“

”مان ان تي فدا آهيان“.

اهو ئي هو جيڪو هو سپ کان وڌيڪ ٻڌڻ چاهيندو هو. رکڻ ڪنهن هڪ ماڻهوءَ جو پيار نہ، پر اها حيواني جبلت، اها سادي ۽ گڏيل خواهش:

اها ئي طاقت هئي جيڪا پارٽيءَ جا ٽڪرا ٽڪرا ڪري سگهي پئي. هن ڪيس گاهه مٽان، ڪريل نيرن گلن جي وچ ۾ هيٺ دٻايو. هن پيري کا مشڪل نہ هئي. جلد ئي سندن سينن جو ايرڻ ۽ ڪرڻ عام رفتار تي اچي ويو، ۽ هڪ خوشگوار بي وسي ۽ لاچاريءَ ۾ اهي هڪٻئي کان ڌار ٿي ڪري پيا. سج وڌيڪ گرم ٿيندو لڳو. ٻنهي کي ننڊ ستائڻ لڳي. هن پري پيل اوورآل ڏانهن هٿ وڌايو ۽ ان کي اڌ پڌرو مٿس ڍڪي ڇڏيو. لڳ ڀڳ يڪدم کين ننڊ ڪٽي وئي ۽ هو لڳ ڀڳ اڌ ڪلاڪ سمهي رهيا.

ونسٽن سپ کان اڳ جاڳيو. هو اٿي وينو ۽ ننڊ ۾ ستل ان داغدار چهري کي ڏسڻ لڳو، جيڪو اڃا ب سڪون سان ننڊ ۾ پنهنجي تريءَ تي مٿو رکي ستل هو. سندس چپن کان سواءِ، توهان کيس خوبصورت نہ ٿي چئي سگهيا. جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي تہ اکين جي چوڌاري هڪ يا ب لڪيرون هيون. ننڍا کارا وار غيرمعمولي طور تي گهاٽا ۽ نرم هئا. کيس خيال آيو تہ اجا تائين کيس سندس ذات يا آخري نالي جي خبر نہ هئي ۽ نہ ئي اها خبر هئي تہ هوءَ ڪٿي رهندي هئي. اهو نوجوان، مضبوط جسم، جيڪو هاٿي ننڊ ۾ بي بس هو، سندس دل ۾ رحم ۽ تحفظ جو احساس جاڳائي رهيو هو. پر اها بي فڪر نرمي ۽ پيار، جيڪو هن هيزل جي وڏ هينان پکيءَ جي ڳائڻ دوران محسوس ڪيو هو، اجا مڪمل طرح واپس نہ آيو هو. هن اوورآل کي هڪ طرف ڪيو ۽ سندس نرم، اڇي پنيءَ ۽ پاسي جو مطالعو ڪيو. پراٽن ڏينهن ۾، هن سوچيو، مرد ڪنهن ڇوڪريءَ جي جسم ڏانهن ڏسندو هو ۽ محسوس ڪندو هو تہ اها دلڪش آهي، ۽ ڳالهہ اتي ئي پڇاڻيءَ تي پهچندي هئي. پر اڄڪلهہ توهان وٽ نہ تہ پاڪ محبت ٿي سگهي ٿي ۽ نہ ئي کا پاڪ هوس. ڪو ب جذبو خالص نہ رهيو هو، ڇاڪاڻ تہ هر شيءِ ۾ خوف ۽ نفرت گڏجي ويل هئي. سندن هيءَ ميلاپ هڪ جنگ هئي،

ان جو عروج هڪ فتح هئي. اها پارٽيءَ جي منهن تي هٽيل هڪ ڏڪ هو. اهو هڪ سياسي عمل هو.

باب ٽيون

”اسين هتي هڪ پيرو ٻيهر اچي سگهون ٿا،“ جوليا چيو. ”عام طور تي ڪنهن ٻه لڪٽ جي جاءِ کي ٻه پيرا استعمال ڪرڻ محفوظ هوندو آهي. پر ظاهر آهي، اڳئين هڪ يا ٻن مهينن تائين نه.“

جاڳڻ شرط ئي سندس انداز ۾ رويو بدلجي ويو. هوءَ هوشيار ۽ ڪم سان ڪم رکڻ واري بنجي وئي، پنهنجا ڪپڑا پاتائين، چيلهه جي چوڌاري ڳاڙهو پٽو ٻڌائين ۽ گهر موٽڻ جي سفر جا تفصيل طئي ڪرڻ لڳي. اِهو سڀ ڪجهه مٽس ڇڏي ڏيڻ ئي فطري لڳي رهيو هو. واضع طور تي وٽس اها عملي چالاڪي موجود هئي جيڪا ونسٽن وٽ نه هئي، ۽ بيشمار ڪميونٽي هائيڪس (اجتماعي پيدل سفرن) جي ڪري ڪيس لنڊن جي آس پاس واري ٻهراڙيءَ جي چڱي ڄاڻ هئي. جيڪو رستو هن ونسٽن کي ٻڌايو، اهو ان رستي کان بلڪل مختلف هو جتان هو آيو هو، ۽ اهو ڪيس هڪ ٻئي ريلوي اسٽيشن وٽ پهچائڻ وارو هو. ”ڪڏهن ٻه ساڳئي رستي سان گهر نه موٽو جتان نڪتا هئو،“ هن ائين چيو ڄڻ ته ڪو اهم بنيادي اصول بيان ڪري رهي هجي. هوءَ اڳ ۾ نڪرندي، ۽ ونسٽن کي سندس پويان نڪرڻ کان اڳ اڌ ڪلاڪ انتظار ڪرڻو هو.

هن هڪ اهڙي جاءِ طئي ڪئي هئي جتي چار ڏينهن پوءِ ڪم ختم ٿيڻ بعد هو ملي سگهن پئي. اها غريب آبادييءَ جي هڪ اهڙي گهٽي هئي، جتي ڪليل بازار لڳندي هئي جيڪا اڪثر گهٽي رش ۽ گوڙ واري هوندي هئي. هوءَ استالن جي پرسان گهمندي رهندي ۽ ائين ڏيکاريندي ڄڻ ته بوٽن جا بند يا سبڻ جو ڏاڳو ڳولي رهي هجي. جيڪڏهن هن ڏٺو ته ماحول صاف آهي ته جڏهن ونسٽن ويجهو ايندو ته هوءَ پنهنجو نڪ ڇڪندي؛ نه ته ڪيس بنا سجاڻپ جي سندس پرسان لنگهي وڃڻو هو. پر جيڪڏهن قسمت ساٿ ڏنو، ته رش جي وچ ۾ پندرهن منٽ ڳالهائڻ ۽ اڳئين ملاقات جو بندوبست ڪرڻ محفوظ هوندو.

”ءِ هاڻي مون کي وڃڻ گهرجي،“ هن چيو جڏهن ونسٽن هدايتن کي چڱيءَ طرح سمجهي ورتو. ”مون کي سادي ستين واپس پهچڻو آهي. مون کي جونيئر اينٽي سيڪس ليگ لاءِ ٻه ڪلاڪ ويهڻو پوندو، پمفليٽ ورهائڻا پوندا يا ائين ئي ڪجهه. ڇا اها بيزاري ناهي؟ ڇا منهنجي ڪپڙن کي ٽورو چنڊي ڇڏيندين؟ منهنجي وارن ۾ ڪا ڪاني يا سنهي ٽاري ته ناهي ڦاٽل؟ پڪ اٽئي؟ ته پوءِ خدا حافظ، منهنجا پيار، خدا حافظ!“

هن پاڻ کي سندس پاڪر ۾ اڇلي ڇڏيو، ڪيس لڳ ڀڳ ديوانگيءَ واري شدت سان چمي ڏنائين، ءِ هڪ پل بعد ننڍن ٻوٽن جي وچان لنگهي، معمولي آواز ڪندي جهنگ ۾ گم ٿي وئي. اڃا تائين ونسٽن کي سندس ذات يا گهر جو پتو معلوم نه هو. تنهن هوندي ٻه ان سان ڪو فرق نه پئي پيو، ڇو ته اهو تصور ٻه نٽي ڪري سگهيو ته هو ڪڏهن چوديواريءَ اندر ملي سگهن ٿا يا ڪنهن ٻه قسم جو لڪيل نياپو مٽائي سگهن ٿا.

پر ٿيو ائين جو هو وري ڪڏهن ٻه جهنگ واري ان ڪليل جاءِ تي واپس نه ويا. مئي جي سڄي مهيني دوران صرف هڪ ڀيرو ٻيهر اهڙو موقعو مليو جڏهن هو حقيقي معنيٰ ۾ وصال ڪري سگهيا. اها جوليا جي ڄاتل هڪ ٻي لڪڻ واري جاءِ هئي؛ هڪ ويران ءِ ڪنڊر ٻٽيل گرجا گهر جو گهنڊ وارو منارو، جيڪو هڪ اهڙي ويراني واري خطي ۾ هو جتي ٽيهه سال اڳ ايٽم بم ڪِريو هو. هڪ ڀيرو اتي پهچڻ کان پوءِ اها سڻي لڪڻ واري جاءِ هئي، پر اتي پهچڻ تمام خطرناڪ هو. باقي ڏينهن ۾ هو صرف گهٽين ۾ ئي ملي سگهندا هئا، هر شام هڪ نئين هنڌ تي ءِ ڪڏهن ٻه اڌ ڪلاڪ کان وڌيڪ نه. گهٽيءَ ۾ هڪ خاص نموني ڳالهه ٻولهه ڪرڻ ممڪن هوندو هو. پريل فٽ پاٽن تان هلندي، بلڪل هڪٻئي جي برابر نه پر اڳيان پويان هلندي ءِ هڪٻئي ڏانهن ڪڏهن ٻه نه ڏسندي، هو هڪ عجيب، وقفي وقفي سان ڳالهه ٻولهه هلائيندا هئا، جيڪا لائٽ

هائوس جي روشنيءَ وانگر وسندي ۽ برندي رهندي هئي؛ پارٽيءَ جي وردي واري کي ويجهو ايندي ڏسي يا ٽيلي اسڪرين جي ويجهڙائيءَ سبب اها هڪدم خاموشيءَ ۾ تبديل ٿي ويندي هئي، پوءِ ڪجهہ منٽن بعد اڏوگابرو جملو وري اتان ئي شروع ٿيندو هو، پوءِ طئي ٿيل جاءِ تي جدا ٿيڻ وقت اوچتو ختم ٿي ويندي هئي، ۽ وري ٻئي ڏينهن بنا ڪنهن تمهيد جي اتان ئي شروع ٿي ويندي هئي. جوليا اهڙي قسم جي ڳالهہ ٻولهہ جي پوريءَ طرح هريل هئي، جنهن کي هوءَ "قسطن ۾ ڳالهائڻ" چوندي هئي. هوءَ چپ هلائڻ بنا ئي ڳالهائڻ ۾ ٻہ حيرت انگيز حد تائين ماهر هئي.

لڳ ڀڳ هڪ مهيني جي روزاني رات جي ملاقاتن دوران فقط هڪ پيرو هو هڪٻئي کي چمي ڏيڻ ۾ ڪامياب ٿيا. هو خاموشيءَ سان هڪ پاسيري گهٽيءَ مان لنگهي رهيا هئا (جوليا مکيہ روڊن کان هٽي ڪري ڪڏهن ٻہ نہ ڳالهائيندي هئي) تہ اوچتو ڪن ٻوڑيندڙ گجگوڙ ٿي، زمين ڏکي وئي، ۽ هوا ۾ اوندهہ ڇانئجي وئي؛ ونسٽن پاڻ کي هڪ پاسي ڪِريل، ڏڪ لڳل ۽ سهميل حالت ۾ ڏٺو. ضرور ڪو راکيٽ بم بلڪل ويجهو ڪِريو هو. اوچتو هن ڏٺو تہ جوليا جو چهرو سندس منهن کان ڪجهہ سينٽي ميٽر پري هو، مرده وانگر بلڪل اڇو، چاڪ جهڙو اڇو. ايستائين جو سندس چپ ٻہ اڇا هئا. هوءَ مري وئي هئي! هن کيس پاڻ سان چنبڙائي ورتو ۽ ڏٺائين تہ هو هڪ جيئري، گرم چهري کي چمي رهيو هو. پر سندس چپن تي ڪا پائوڈر نما شيءِ آڏو اچي رهي هئي. ٻنهي جا چهرا گار ۽ پلستر جي ڏوڙ سان پوريءَ طرح پريل هئا.

ڪي اهڙيون ٻہ شامون هيون جڏهن هو پنهنجي ملاقات واري هنڌ پهتا ۽ کين بنا ڪنهن اشاري جي هڪٻئي جي پرسان لنگهي وڃڻو پيو، جو تہ ڪنڊ وٽان ڪو گشتي دستو اچي ويو هو يا مٽان ڪو هيلي ڪاپٽر ڦري رهيو هو. جيڪڏهن اهو ايترو خطرناڪ نہ ٻہ هجي ها، تڏهن ٻہ ملڻ لاءِ وقت ڪيڻ ڏکيو هوندو هو. ونسٽن جي ڪم جا ڪلاڪ هفتي ۾

سڀ هئا، جوليا جا ان کان بہ وڌيڪ هئا، ۽ سندن موڪل جا ڏينهن ڪم جي ڏٻاءَ مطابق متجندا رهندا هئا ۽ اڪثر هڪ ئي وقت نہ ايندا هئا. جوليا وٽ شايد ئي ڪا شام مڪمل آزاد هوندي هئي. هوءَ پنهنجو گهڻو وقت ليڪچرن ۽ مظاهرن ۾ شرڪت ڪرڻ، جونيئر اينٽي سيڪس ليگ جا پمفليٽ ورهائڻ، هيٺ ويڪ (نفرت واري هفتي) لاءِ بينر تيار ڪرڻ، بچت مهم لاءِ چندا گڏ ڪرڻ ۽ اهڙين بين سرگرمين ۾ گذاريندي هئي. هن چيو تہ ان مان فائدو ٿئي ٿو، اهو هڪ قسم جو پردو (ڪيموفلاج) آهي. جيڪڏهن توهان نندين اصولن جي پاسداري ڪريو ٿا تہ توهان وڌا قاعدا ٽوڙي سگهو ٿا. هن ونسٽن کي بہ راضي ڪيو تہ هو پنهنجي هڪ ٻي شام هٿيارن جا اوزار ناهڻ واري پارٽ ٽائيم رضاڪارانہ ڪم لاءِ وقف ڪري، جيڪو سرگرم پارٽي ميمبر ڪندا هئا. ان ڪري، هفتي ۾ هڪ شام، ونسٽن چار ڪلاڪ سخت بيزاريءَ ۾ گذاريندو هو، ڏاتوءَ جا ننڍڙا پرزا پيچن سان ڳنڍيندو هو جيڪي شايد بم فيوز جا حصا هئا، هڪ هوادار، اٽپوري بتين واري ورڪشاپ ۾ جتي هٿوڙن جو ڪڙڪو ٽيلي اسڪرين جي اداس ميوزڪ سان مليل هو.

جڏهن هو گرجا جي مناري ۾ مليا تہ سندن اڏوري ڳالهہ ٻولهہ جا خال پرجي ويا. اها هڪ تپندڙ ٻپهر هئي. گهنڊن جي مٽان واري ننڍڙي چوڪور ڪمري ۾ هوا گرم ۽ بيهي ويل هئي، ۽ اتي ڪبوترن جي ونڻ جي سخت ڏپ پکڙيل هئي. هو متيءَ ۽ ڪک پن سان پريل فرش تي ويهي ڪلاڪن تائين ڳالهيون ڪندا رهيا، ۽ وقفي وقفي سان ٻنهي مان ڪو نہ ڪو اٿي تير اڇلائڻ وارن سوڙهن دريچن مان ٻاهر جهاتي پائي پڪ ڪندو هو تہ ڪو اچي تہ نہ رهيو آهي.

جوليا چويهن سالن جي هئي. هوءَ ٽيهہ بين چوڪرين سان گڏ هڪ هاسٽل ۾ رهندي هئي ("هميشہ عورتن جي ڏپ ۾! مون کي عورتن کان ڪهڙي نہ چڙ آهي!" هن جملي معترضہ طور چيو)، ۽ جيئن ونسٽن اندازو لڳايو هو، هوءَ فڪشن ڊپارٽمينٽ ۾ ناول لکڻ وارين مشينن

تي ڪم ڪندي هئي. هن کي پنهنجي ڪم ۾ مزو ايندو هو، جنهن جو مڪيه حصو هڪ طاقتور پر ڏکي برقي موٽر هلائڻ ۽ ان جي مرمت ڪرڻ هو. هوءَ کا "گهٽي چالاڪ" نه هئي، پر هٿن سان ڪم ڪرڻ جي شوقين هئي ۽ مشينريءَ کي آسانيءَ سان هلائي سگهندي هئي. هوءَ ناول تيار ڪرڻ جو پورو عمل بيان ڪري سگهندي هئي—پلاننگ ڪميٽيءَ جي جاري ڪيل عام حڪمن کان وٺي ري رائٽ اسڪواڊ (ٻيهر لکڻ واري ٽولي) جي آخري تصحيح تائين. پر ڪيس تيار ٿيل شيءِ (ناول) ۾ کا دلچسپي نه هئي. هوءَ چئي ويني ته ڪيس "پڙهڻ جو گهٽو شوق ڪونهي." ڪتاب فقط هڪ مال يا جنس هئا جن کي پيدا ڪرڻو هو، جيئن جام يا بوٽن جا بند.

ڪيس سٽ واري ڏاهاڪي جي شروعات کان اڳ واري ڪنهن به شيءِ جي کا ياد نه هئي، ۽ سندس سجاڻپ وارن مان اڪيلو شخص جيڪو اڪثر انقلاب کان اڳ وارن ڏينهن بابت ڳالهائيندو هو، سندس ڏاڏو هو، جيڪو تڏهن گم ٿي ويو جڏهن هوءَ اٺن سالن جي هئي. اسڪول ۾ هوءَ هاڪي ٽيم جي ڪپتان هئي ۽ هن لڳاتار ٻه سال جمناسٽڪ ٽرافي کٽي هئي. جونيئر اينٽي سيڪس ليگ ۾ شامل ٿيڻ کان اڳ، هوءَ 'اسپائيز' (جاسوس تنظيم) ۾ ٽروپ ليڊر ۽ يوٿ ليگ ۾ برانچ سيڪريٽري رهي چڪي هئي. سندس ڪردار هميشه تمام شاندار سمجهيو ويو. ايستائين جو (جيڪو سڀني شهرت جو پڪو ثبوت سمجهيو ويندو هو) ڪيس 'پورنوسيڪ' (Pornosec) ۾ ڪم ڪرڻ لاءِ چونديو ويو هو، جيڪو فڪشن ڊپارٽمينٽ جو هڪ ذيلي شعبو هو ۽ پرولز (عام مزدور طبقي) ۾ ورهائڻ لاءِ سستي فحش نگاري ڇاپيندو هو. هن ٻڌايو ته اتي ڪم ڪندڙ ماڻهو ان کي "گند گهر" (Muck House) چوندا هئا. اتي هوءَ هڪ سال رهي، ۽ بند پيڪيٽن ۾ اهڙا ڪتابڙا تيار ڪرڻ ۾ مدد ڪندي هئي جن جا عنوان هوندا هئا، جهڙوڪ 'مار ڏيڻ جون ڪهاڻيون' (Spanking Stories) يا 'چوڪرين جي اسڪول ۾ هڪ رات'، جن کي عام ماڻهن جا نوجوان

چوريءَ چپيءَ ان خيال سان خريد ڪندا هئا تہ هو ڪا غير قانوني شيءِ وڻي رهيا آهن.

”اهي ڪتاب ڪهڙا هوندا آهن؟“ ونسٽن تجسس مان پڇيو.

”او، بلڪل بيهودو گند. اصل ۾ اهي تمام بيزار ڪندڙ آهن. انهن وٽ رڳو ڇهہ پلاٽ آهن، جن کي هو اڳتي پوئتي مٽائيندا رهن ٿا. ظاهر آهي مان تہ فقط ڪيليبو اسڪوپس تي هئس. مان ڪڏهن بہ ري رائٽ اسڪواڊ ۾ نہ رهيس. مان ڪا ادبي ذوق واري ناهيان، پيارا—ايتري بہ نہ جو اهو ڪم ڪري سگهان.“

ڪيس اها ڄاڻ پئي تہ پورنوسيڪ ۾، ڪاتي جي سربراهن کان سواءِ، باقي سموريون ملازم چوڪريون هيون، جنهن تي ونسٽن کي ڏاڍي حيرت ٿي. ان پويان منطق اهو هو تہ مرد، جن جون جنسي خواهشون عورتن جي پيٽ ۾ گهٽ ضابطي ۾ هونديون آهن، انهن لاءِ ان گندگي هٽ ڪرڻ سبب بگڙجڻ جو خطرو وڌيڪ هوندو هو.

”هو اتي پرٽيل عورتن کي رکڻ بہ پسند نہ ڪندا هئا،“ هن وڌيڪ چيو. ”چوڪرين کي هميشہ بلڪل پاڪ صاف سمجهيو ويندو آهي. بهرحال، هتي هڪ اهڙي چوڪري وينِي آهي جيڪا بلڪل بہ اهڙي ناهي.“

هن جو پهريون عشق سورهن سالن جي عمر ۾ هڪ ست سالن جي پارٽي ميمبر سان ٿيو هو، جنهن بعد ۾ گرفتاريءَ کان بچڻ لاءِ آپگهات ڪري ڇڏيو هو. ”ءِ سنو ٿيو جو هن ائين ڪيو،“ جوليا چيو، ”نہ تہ پنهنجي اعتراف دوران هو منهنجو نالو بہ ظاهر ڪري ڇڏي ها.“ ان کان پوءِ ڪيترائي ٻيا بہ آيا. زندگي، سندس نظر ۾، بلڪل سادي هئي. توهان موج مستي ڪرڻ چاهيو ٿا؛ ’اهي‘، يعني پارٽي، توهان کي ان کان روڪڻ چاهي ٿي؛ ءِ توهان جيترو ٿي سگهي قائدن کي ٽوڙيو ٿا. هن جو خيال هو تہ ’انهن‘ جو توهان کان خوشيون کسي ونڻ بہ اوترو ئي فطري عمل آهي جيترو توهان جو پڪڙجڻ کان بچڻ. هوءَ پارٽيءَ سان

سخت نفرت ڪندي هئي، ۽ اها ڳالهه تمام سخت ۽ ڪليل لفظن ۾ چوندي هئي، پر هن ڪڏهن به ان تي ڪا سنجيده سياسي تنقيد نه ڪئي. سواءِ انهن معاملن جي جن جو تعلق سندس ذاتي زندگيءَ سان هو، ڪيس پارٽيءَ جي نظريي ۾ ڪا به دلچسپي نه هئي. ونسٽن نوٽ ڪيو ته هوءَ روزمره جي استعمال وارن لفظن کان سواءِ ڪڏهن به نيوسپيڪ (Newspeak) جا لفظ ڳالهائڻ ۾ نه آڻيندي هئي. هن ڪڏهن به 'برادر هڊ' (Brotherhood) جو نالو نه ٻڌو هو ۽ ان جي وجود کي مڃڻ کان به انڪار ڪيائين. پارٽيءَ خلاف ڪنهن به قسم جي منظم بغاوت، جنهن جي ناڪامي اٽلر هئي، ڪيس بيوقوفي لڳندي هئي. هوشياريءَ جي ڳالهه اها هئي ته قاعدا به ٽوڙجن ۽ ان سان گڏ زنده به رهجي. ونسٽن تجسس مان سوچڻ لڳو ته نئين نسل ۾ شايد هن جهڙا ڪيترا ٻيا به هونداڻاهڙا ماڻهو جيڪي انقلاب جي دنيا ۾ ئي پلجي وڏا ٿيا هئا، ٻيو ڪجهه نه ڄاڻندا هئا، پارٽيءَ کي ائين اڻ ٽر سمجهندا هئا جيئن مٿان آسمان، سندس طاقت خلاف بغاوت نه بلڪ ان کان رڳو ائين لنوائي نڪري ويندا هئا، جيئن ڪو سهو ڪتي کي چڪمو ڏئي ڀڄي نڪرندو آهي.

انهن شادي ڪرڻ جي امڪان تي ڪڏهن به بحث نه ڪيو. اها ڳالهه ايتري اٽڪيڻي هئي جو ان بابت سوچڻ ئي بي سود هو. ڪا به اهڙي ڪميٽي اهڙي شاديءَ جي اجازت نه ڏئي ها، پل ونسٽن جي زال ڪيٿرين مان ڪنهن به طرح جند ڇڏائي وڃي ها. اِهو رڳو هڪ خواب طور به بي اميد هو.

"ڪهڙي قسم جي هئي، تنهنجي زال؟" جوليا پڇيو.

"هوءَ هئي... ڇا توکي نيوسپيڪ جو لفظ گڊ ٿنڪ فل (GOODTHINKFUL) معلوم آهي؟ جنهن جي معنيٰ آهي فطري طور تي اصول پسند، جيڪا ڪو خراب خيال سوچڻ جي اهل ئي نه هجي؟"

"نه، مون کي اهو لفظ ته معلوم نه هو، پر مان اهڙي ماڻهن کي چڱيءَ طرح ڄاڻان ٿي."

هن کيس پنهنجي شادي شده زندگيءَ جو احوال ٻڌائڻ شروع ڪيو، پر حيرت انگيز طور تي جوليا ان جا اهم پهلو اڳ ۾ ئي ڄاڻندي هئي. هن ونسٽن کي ائين بيان ڪري ٻڌايو جڻ ته هن پاڻ ڏٺو يا محسوس ڪيو هجي، ته ونسٽن جي هٿ لائڻ شرط ئي ڪيٽرين جو جسم ڪيئن آکڙجي ويندو هو، ۽ هوءَ ڪيئن کيس پوري طاقت سان پري ڌڪيندي محسوس ٿيندي هئي، جيتوڻيڪ هن جون ٻانهون ونسٽن جي چوڌاري مضبوطيءَ سان ويڙهيل هونديون هيون. جوليا سان اهڙين گهالهين ڪرڻ ۾ کيس ڪا هيڪ محسوس نه پئي ٿي: ڪيٽرين، بهرحال، هاڻي ڪا ڏکوئيندڙ ياد نه رهي هئي پر فقط هڪ ناگوار ياد بنجي چڪي هئي.

”مان اهو سڀ برداشت ڪري وڃان ها، جيڪڏهن رڳو هڪ گهالهه نه هجي ها،“ هن چيو. هن کيس ان سرد ۽ بي مزي رسم بابت ٻڌايو جنهن مان ڪيٽرين کيس هر هفتي هڪ ئي رات گذرڻ تي مجبور ڪندي هئي. ”هوءَ ان عمل سان نفرت ڪندي هئي، پر ڪا به شيءِ کيس ان کان روڪي نه سگهندي هئي. هوءَ ان کي چوندي هئي—پر تون ڪڏهن به اندازو نه لڳائي سگهندينءَ.“

”پارٽيءَ لاءِ اسان جو فرض،“ جوليا فوري طور تي چيو.

”توکي ڪيئن خبر پئي؟“

”مان به اسڪول وئي آهيان، پيارا. سورهن سالن کان وڌي عمر وارن لاءِ مهيني ۾ هڪ پيرو جنسي تربيت وارا ليڪچر ٿيندا هئا. ۽ يوٿ موومينٽ ۾ به. اهي سالن تائين اهو سبق اوهان جي دماغ ۾ ويهارينديا رهن ٿا. مان چوان ٿي ته اڪثر ڪيسن ۾ اهو ڪم به ڪري وجي ٿو. پر ظاهر آهي توهان پڪ سان ڪجهه نٿا چئي سگهو: ماڻهو ڏاڍا منافق هوندا آهن.“

هوءَ ان موضوع تي ويچاري گهالهائڻ لڳي. جوليا جي معاملي ۾ هر گهالهه گهمي ڦري سندس پنهنجي جنسيت تي موٽي ايندي هئي. جيئن ئي ان معاملي جو ذڪر ايندو هو ته هوءَ غير معمولي تيز فهميءَ جو

مظاهرو ڪندي هئي. ونسٽن جي ابتڙ، هن پارٽيءَ جي جنسي پاڪيزگي واري سختگيريءَ (sexual puritanism) جي لڪيل معنيٰ کي چگيءَ ريت سمجهي ورتو هو. ڳالهه رڳو اها نه هئي ته جنسي جبلت پنهنجي هڪ الڳ دنيا پيدا ڪندي هئي جيڪا پارٽيءَ جي ڪنٽرول کان ٻاهر هئي ۽ جنهن کي ان کري ختم ڪرڻ لازمي سمجهيو پئي ويو. بلڪ وڏي ڳالهه اها هئي ته جنسي محرومي ماڻهن ۾ هڪ ذهني هيجان ۽ ديوانگي پيدا ڪندي هئي، جيڪا پارٽيءَ کي گهربل هئي ڇو ته ان هيجان کي جنگي جنون ۽ اڳواڻ جي پوڄا ۾ بدلائي سگهبو هو. هن اها ڳالهه هن ريت سمجهائي:

”جڏهن توهان پيار ڪندا آهيو ته توهان پنهنجي توانائي خرچ ڪندا آهيو؛ ۽ ان کان پوءِ توهان پنهنجي اندر ۾ خوش ۽ پر سڪون محسوس ڪندا آهيو ۽ توهان کي ڪنهن به شيءِ جي پرواهه ناهي رهندي. پارٽي برداشت ئي نٿي ڪري سگهي ته توهان ائين محسوس ڪريو. هو چاهين ٿا ته توهان هر وقت جذبات ۽ توانائيءَ سان ٿهڪندا رهو. هي سڀ پريڊون ڪرڻ، نعرا بازي ۽ جهنڊا ڦڙڪائڻ اصل ۾ ٻيو ڪجهه به ناهي، پر رڳو ڏٻايل، ڪٽي ٽي ويل جنسي سگهه آهي. جيڪڏهن توهان پنهنجي اندر مان مطمئن آهيو، ته پوءِ توهان بگ برادر، ٽن سالن جا منصوبا ۽ ’ٻن منٽن جي نفرت‘ (Two Minutes Hate) ۽ انهن جي ٻين بڪواسن تي ڇو جذباتي ٿيندؤ؟“

ونسٽن سوچيو ته اها بلڪل سچي ڳالهه هئي. جنسي پرهيزگاريءَ ۽ سياسي تابعداريءَ جي وچ ۾ هڪ سڌوسنئون لاڳاپو هو. ڇو ته اهو خوف، اها نفرت، ۽ اهو انڌو يقين جيڪو پارٽيءَ کي پنهنجي ميمبرن ۾ گهربل هو، ان کي جوش تي ڪيئن رکي سگهجي ها، سواءِ ان جي ته ڪنهن طاقتور جبلت کي ڏٻايو وجي ۽ ان کي طاقت جي ذريعي طور ڪم آندو وجي؟ جنسي تحريڪ پارٽيءَ لاءِ خطرو هئي، ۽ پارٽيءَ ان مان پنهنجو مطلب ڪڍي ورتو هو. هنن ماءُ پيءُ ۽ اولاد واري رشتي سان به

اهڙي ئي چالبازي ڪئي هئي. خاندان کي پوريءَ طرح ختم ته نه پئي ڪري سگهيو وڃي، بلڪ ماڻهن کي پنهنجن ٻارن سان محبت ڪرڻ جي ترغيب ڏني ويندي هئي، لڳ ڀڳ پراڻي انداز سان. پر ٻئي طرف، ٻارن کي باقاعده طريقي سان پنهنجن ئي ماءُ پيءُ خلاف تربيت ڏني ويندي هئي ۽ کين سيکاريو ويندو هو ته هو انهن جي جاسوسي ڪن ۽ سندن غير اخلاقي يا باغي حرڪتن جي رپورٽ ڪن. خاندان اصل ۾ ٿاٽ پوليس (Thought Police) جو هڪ وڏايل هٿيار بنجي ويو هو. اهو هڪ اهڙو طريقو هو جنهن سان هر ماڻهو ڏينهن رات اهڙن مخبرن جي وچ ۾ گهيريل رهندو هو جيڪي ڪيس تمام ويجهي کان ڇاڻندا هئا.

اوچتو سندس خيال وري ڪيٿرين ڏانهن ويو. ڪيٿرين بنا ڪنهن هٻڪ جي ڪيس ٿاٽ پوليس وٽ گرفتار ڪرائي ڇڏي ها، جيڪڏهن هوءَ ايتري بيوقوف نه هجي ها جو سندس باغي نظرين کي ڳولي ئي نه پئي سگهي. پر هن وقت ڪيس سندس ياد ڏيارڻ جو حقيقي سبب اها ٻيهر جي نڪتل گرمي هئي، جنهن سندس نڙيءَ ۽ پيشانيءَ تي پگهر آڻي ڇڏيو هو. هن جوليا کي هڪ اهڙي واقعي بابت ٻڌائڻ شروع ڪيو جيڪو يارنهن سال اڳ اونهاري جي اهڙي ئي تپندڙ ڏينهن تي پيش آيو هو، يا بهتر چئجي ته جيڪو ٿيندي ٿيندي رهجي ويو هو.

انهن جي شاديءَ کي مس ٽي چار مهينا ٿيا هئا. هو ڪينٽ (Kent) ۾ ڪنهن هنڌ ڪميونٽي هائيڪ دوران رستو ڀُلي ويا هئا. هو ٻين ماڻهن کان فقط ٻه ٽي منٽ پوئتي رهجي ويا هئا، پر هنن غلط رستو اختيار ڪيو ۽ ٿوريءَ دير ۾ ئي چن جي پراڻي ڪاٺ جي هڪ اونهي ڪناري وٽ وڃي پهتا. اها ڏهن ڪان ويهن ميٽرن جي سڌي اونهائي هئي، ۽ تري ۾ وڏا وڏا پٿر هئا. اتي ڪو اهڙو ٻه نه هو جنهن کان رستو پڇجي ها. جڏهن ڪيٿرين کي معلوم ٿيو ته هو رستو وڃائي وينا آهن ته هوءَ سخت بيچين ٿي وئي. هائيڪرز جي گوڙ واري هجوم کان هڪ پل لاءِ ٻه پري ٽيڪ ڪيس گناهه جو احساس ڏيارڻ لڳو. هوءَ تڪو موٽي ساڳئي

رستي تان واپس وڃڻ چاهي پئي جتان هو آيا هئا. پر ان مهل ئي ونسٽن ڏٺو تہ سندن هينان ٽڪريءَ جي ڏاڙن مان لوز اسٽرائف (جهنگلي گلن) جا ڪجهہ ڇڪا ڦٽل هئا. هڪ ڇڪو ٻن رنگن جو هو، واڱڻائي ۽ سرخي مائل ڳاڙهو، جيڪي ظاهري طور هڪ ئي پاڙ مان ڦٽل هئا. هن ان کان اڳ ڪڏهن بہ اهڙي شيءِ نہ ڏٺي هئي، تنهنڪري هن ڪيترين کي سڏ ڪيو تہ هوءَ بہ اچي ڏسي.

”ڏس، ڪيترين! انهن گلن کي ڏس. تري وٽ اهو ڇڪو. ڏسين ٿي تہ اهي بہ الڳ الڳ رنگ آهن؟“

هوءَ اڳتي نڪرڻ لاءِ مڙي چڪي هئي، پر تڙپندي بيزاريءَ سان هڪ پل لاءِ واپس آئي. هوءَ ان طرف ڏسڻ لاءِ ٽڪريءَ جي ڪناري کان ٿورو ٻاهر جهڪي جتي ونسٽن اشارو ڪيو. ونسٽن سندس پويان بيٺو هو، ۽ ڪيس سنيالڻ لاءِ هن پنهنجو هٿ سندس چيلهہ تي رکيو. ان مهل هن کي اوچتو احساس ٿيو تہ هو ٻئي ڪيترا نہ مڪمل اڪيلا هئا. اتي پري پري تائين ڪو انسان نہ هو، ڪو پن بہ نہ پئي چريو، ڪو پکي بہ بيدار نہ هو. اهڙي جاءِ تي ڪو لڪيل مائيڪرو فون هجڻ جو خطرو بہ نہ هجڻ جي برابر هو، ۽ جيڪڏهن ڪو مائيڪرو فون هجي بہ ها تہ رڳو آواز ئي پکڙي سگهي ها. اها ٻيهر جو سپ ڪان وڌيڪ گرم ۽ ننڊ وارو پهر هو. سج مٿن ٻاهر وسائي رهيو هو، پگهر سندس چهري تان وهي رهيو هو. ۽ تڏهن سندس ذهن ۾ هڪ خيال ايريو...

”پوءِ تو ڪيس زور سان ڏڪو ڇو نہ ڏنو؟“ جوليا چيو. ”جيڪڏهن مان هجان ها تہ ضرور ڏڪو ڏئي ڇڏيان ها.“

”ها، پيارا، تون ضرور ائين ڪرين ها. مان بہ ائين ڪريان ها جيڪڏهن تڏهن بہ اهڙو ئي هجان ها جهڙو هاڻي آهيان. يا شايد تڏهن بہ ڪري ڇڏيان ها—مون کي پڪ ناهي.“

”ڇا توکي ائين نہ ڪرڻ جو افسوس آهي؟“

”ها. مجموعي طور تي مون کي افسوس آهي تہ مان کيس ڏکو نہ ڏئي سگهيس.“

هو مٿيءَ واري فرش تي هڪڙئي جي پرسان وينا هئا. هن جوليا کي چڪي پاڻ سان وڌيڪ ويجهو ڪيو. سندس مٿو ونسٽن جي ڪلهي تي رکيل هو، ۽ سندس وارن جي مٺي خوشبو ڪبوترن جي وڻن جي ڏپ کي ڏبائي رهي هئي. ونسٽن سوچيو تہ هوءَ اجا تمام ننڍي هئي، اجا کيس زندگيءَ مان ڪجهہ اميدون هيون، هوءَ اها ڳالهہ نٿي سمجهي سگهي تہ ڪنهن بيزار ڪندڙ ماڻهوءَ کي ٽڪريءَ تان اڇلائي ڇڏڻ سان ڪو بہ مسئلو حل ناهي ٿيندو.

”حقيقت ۾ ان سان ڪو فرق نہ پوي ها،“ هن چيو.

”پوءِ توکي اهو نہ ڪرڻ جو ڏک ڇو آهي؟“

”صرف ان ڪري جو مان ناڪاريءَ جي پيٽ ۾ هاڪاريءَ (ڪجهہ ڪرڻ) کي وڌيڪ ترجيح ڏيان ٿو. هن راند ۾ جيڪا اسين کيڏي رهيا آهيون، اسين ڪڏهن ڪٽي نٿا سگهون. ناڪاميءَ جا ڪجهہ نمونا ٻين نمونن کان بهتر هوندا آهن، بس اها ئي ڳالهہ آهي.“

هن محسوس ڪيو تہ جوليا جا ڪلها اختلاف وچان لڏي ويا. هوءَ هميشہ اهڙين ڳالهين تي ونسٽن جي مخالفت ڪندي هئي. هوءَ ان ڳالهہ کي فطرت جو قانون مڃڻ لاءِ تيار نہ هئي تہ فرد هميشہ شڪست ئي کائيندو آهي. هڪ پاسي ڪيس پتو هو تہ سندس پڃاڻي تباهي ئي آهي، ۽ دير سوير ٿاڻ پوليس ڪيس پکڙي ماري ڇڏيندي، پر ذهن جي ٻئي ڪنڊ ۾ هوءَ يقين رکندي هئي تہ ڪنهن نہ ڪنهن طرح هڪ اهڙي ڳجهي دنيا ٺاهڻ ممڪن آهي جتي ماڻهو پنهنجي مرضيءَ سان زندگي گذاري سگهي. ان لاءِ فقط قسمت، چالاڪي ۽ بهاديريءَ جي ضرورت هئي. هوءَ اها ڳالهہ سمجهڻ کان قاصر هئي تہ خوشي نالي ڪا شيءِ هجي ئي نٿي، واحد فتح تمام گهٽو اڳتي ان مستقبل ۾ آهي جڏهن

توهان مري ٻہ چڪا هوندؤ، ۽ پارٽيءَ خلاف جنگ شروع ڪرڻ واري گهڙيءَ کان ئي بهتر اهو هو تہ پاڻ کي هڪ مئل لاش سمجهيو وڃي.

"اسين مُرده آهيون،" ونسٽن چيو.

"اسين اجا تائين مئا ناهيون،" جوليا سادگيءَ سان چيو.

"جسماني طور تي نہ. ڇهہ مهينا، هڪ سال—شايد پنج سال. مون کي موت کان ڊپ ٿئي ٿو. تون ننڍي آهين، تنهنڪري ظاهر آهي تہ تون مون کان وڌيڪ ان کان ڊڄندي هوندينءَ. پڪ سان اسين جيستائين ممڪن ٿي سگهندو ان کي ٽارينداً رهنداسين. پر ان سان تمام معمولي فرق پوي ٿو. جيستائين انسان، انسان رهي ٿو، موت ۽ زندگي هڪ ئي ڳالهہ آهن."

"او، بڪواس! تون ڪنهن سان سمهڻ پسند ڪندين، مون سان يا ڪنهن ڊانچي سان؟ ڇا توکي جيئرو رهڻ سنو نٿو لڳي؟ ڇا توکي اهو محسوس ڪرڻ نٿو وڻي: هيءَ مان آهيان، هي منهنجو هٿ آهي، هي منهنجي ٽنگ آهي، مان سچي آهيان، مان جيئري آهيان! ڇا توکي هي سڀ نٿو وڻي؟"

هن پاڻ کي ورائي پنهنجو سينو ونسٽن سان چنبڙائي ڇڏيو. هو پنهنجي لباس مان ٻہ سندس جوين ۽ سگهہ کي محسوس ڪري پئي سگهيو. ائين لڳو جڻ سندس جسم پنهنجي تازگي ۽ جواني ونسٽن جي اندر اوتي رهيو هجي.

"ها، مون کي اهو وڻي ٿو،" هن چيو.

"پوءِ مرڻ جون ڳالهيون بند ڪر. ۽ هاڻي ٻڌ، پيارا، اسان کي اڳئين پيري ملڻ جو بندوبست ڪرڻو آهي. اسان جهنگ واري جاءِ تي ٻہ واپس وڃي سگهون ٿا، اسان ان کي گهٽو وقت آرام ڏئي ڇڏيو آهي. پر هن پيري توکي اتي هڪ الڳ رستي تان اچڻو پوندو. مان پورو منصوبو جوڙي چڪي آهيان. تون ٽرين پڪڙجانءِ—پر ترسو، مان توکي نقشو ناهي ٽي ڏيان."

۽ پنهنجي عملي انداز مطابق هن فرش تان مٽيءَ جو هڪ ننڍڙو چوڪور صاف ڪيو، ۽ ڪبوتر جي آکيري مان ڪڍيل هڪ سنهي ڪاڻيءَ سان فرش تي نقشو ناهڻ لڳي.

باب چوٽون

ونسٽن مسٽر چرنگٽن جي دڪان مٿان ان خسته حال ننڍڙي ڪمري جو جائزو ورتو. ڪڙڪيءَ پرسان هڪ وڏو پلنگ وڇايل هو، جنهن تي ڦاٽل پراٽيون رليون ۽ بنا وهاڻي واري چادر هئي. چلمچي (منٽل پيس) تي ٻارهن ڪلاڪن واري منهن واري پراٽي نموني جي گهڙي ٽڪ ٽڪ ڪري رهي هئي. ڪنڊ ۾، ڪانيءَ واري ورندڙ ٽيبل (gateleg table) تي شيشي جو پيپر ويٽ، جيڪو هن پنهنجي گذريل ڦيري تي خريد ڪيو هو، اڌ اونداهيءَ مان هلڪي چمڪ ڏئي رهيو هو.

چمٽي واري جاءِ تي هڪ پڳل ٽين جو تيل وارو استوو، هڪ ديڳڙي ۽ ٻه پيالا رکيل هئا، جيڪي مسٽر چرنگٽن فراهم ڪيا هئا. ونسٽن استوو ٻاريو ۽ پاڻي ابارڻ لاءِ ديڳڙي رکي. هو 'وڪٽري ڪافي' سان پريل لفافو ۽ ڪجهه سيڪريئن جون ٽڪيون ڪڍي آيو هو. گهڙيءَ جون سُئيون پنج وڳي ويهه منٽ ڏيڪاري رهيون هيون، جڏهن ته اصل ۾ وقت ست وڳي ويهه منٽ هو. هوءَ ست وڳي ٽيهه منٽن تي اچڻ واري هئي.

بيوقوفي، سراسر بيوقوفي—هن جو دل بار بار چئي رهيو هو: ڇاڪي واڪي ڪيل، بنا ڪنهن سبب جي ۽ خودڪش بيوقوفي. انهن سيني ڏوهن مان جيڪي پارٽيءَ جو ميمبر ڪري سگهي پيو، هي اهو ڏوهه هو جنهن کي لڪائڻ سڀ کان وڌيڪ ناممڪن هو. اصل ۾ هي خيال پهريون پيرو سندس ذهن ۾ هڪ تصور طور آيو هو، جڏهن ٽيبل جي مٿاڇري تي شيشي جي پيپر ويٽ جو عڪس ڏٺو هئائين. جيئن هن اڳواٽ سوچيو هو، مسٽر چرنگٽن ڪمرو مسواڙ تي ڏيڻ ۾ ڪا به هڪ نه ڏيڪاري هئي. هو پڌري پٽ انهن ڪجهه ڊالرن تي خوش هو جيڪي ڪيس ملڻ وارا هئا. نه ئي هو حيران ٽيو ۽ نه ئي ڪا اهڙي شڪي چال ڏيڪاريائين جڏهن ڪيس واضع ڪيو ويو ته ونسٽن کي اهو ڪمرو عشق

واري معاملي لاءِ ڪپي. ان جي بدران، هن وچولي فاصلي تي ڏٺو ۽ اهڙي نزاڪت واري انداز ۾ عام ڳالهيون ڪيون جڙ هو پاڻ اڌ غائب ٿي ويو هجي. هن چيو ته اڪيلائي (رازداري) هڪ تمام قيمتي شئي آهي. هر ڪنهن کي هڪ اهڙي جڳهه جي ضرورت هوندي آهي جتي هو ڪڏهن ڪڏهن اڪيلو رهي سگهي. ۽ جڏهن ڪنهن وٽ اهڙي جڳهه هجي، ته ان جي ڇاڻ رکندڙ ٻئي ماڻهوءَ لاءِ اهو فقط اخلاقي فرض هوندو آهي ته هو اها ڳالهه پاڻ تائين ئي محدود رکي. هن تقريباً پنهنجي وجود کي مٽائيندي اها ڳالهه ٻه چئي ته گهر جا ٻه رستا آهن، جن مان هڪ پوئين اڳڻ مان ٿيندو هڪ سوڙهي گهٽيءَ ۾ نڪري ٿو.

ڪڙڪيءَ هيٺان ڪو ڳائي رهيو هو. ونسٽن ململ جي پردي جي اوٽ مان ٻاهر ليئو پاتو. جون جي مهيني جو سج اڃا آسمان ۾ بلند هو، ۽ سج جي روشنيءَ سان پريل اڳڻ ۾، نارمن جي ٽنيي وانگر نوس ۽ مضبوط، ڳاڙهين ٻانهن واري ۽ چيلهه سان ٻوريءَ جو اڳڙو ٻڌل هڪ پاري ڪايا عورت، ڏوپ جي ٽب ۽ رسيءَ جي وچ ۾ اڇ وڇ ڪري رهي هئي، ۽ اڇيون چوڪور شيون ٽنگي رهي هئي جن کي ونسٽن ٻارن جا لنگوٽا سمجهي ورتو. جڏهن ٻه سندس وات چمٽن سان بند نه هوندو هو، ته هوءَ هڪ پرپور آواز ۾ ڳائيندي هئي:

اهو رڳو هڪ بي آس امڪان هو،
اها اپريل جي ڏينهن وانگر وهي وئي،
پر هڪ نظر، هڪ ڳالهه ۽ جاڳيل خواب!
اُهي منهنجو دل چورائي کڻي ويا!

اهو راڳ گذريل ڪيترن هفتن کان لنڊن ۾ گونجي رهيو هو. اهو ميوزڪ ڊپارٽمينٽ جي هڪ ذيلي شعبي پاران پرولتاريا (عام پورهيتن) جي تفريح لاءِ ناهيل بيشمار گيتن مان هڪ هو. انهن گيتن جا ٻول بنا ڪنهن انساني دخل اندازيءَ جي هڪ مشين ذريعي لکيا ويندا هئا، جنهن کي 'ورسي فيڪيٽر' چيو ويندو هو. پر اها عورت ان

کي ايترو سريلو ڪري ڳائي رهي هئي جو اهو بيڪار ڪچرو بہ تقريباً وڻندڙ آواز بڻجي ويو هو. ونسٽن عورت جو گانو، پٽرن تي سندس جتن جي گھسڻجڻ جو آواز، گھٽيءَ ۾ ٻارن جون دانهون، ۽ ڏورانهين فاصلي تي ٽريفڪ جي مدهم گوڙ جو آواز ٻڌي سگھيو پئي، ۽ تڏهن بہ ڪمرو ٽيلي اسڪرين جي غير موجودگيءَ سبب عجيب خاموش لڳي رهيو هو.

بيوقوفي، سراسر بيوقوفي! هن ٻيهر سوچيو. اهو نا ممڪن هو تہ هو پڪڙجڻ کان سواءِ چند هفتن کان وڌيڪ هتي اچي سگھن. پر هڪ اهڙي لڪڻ واري جاءِ حاصل ڪرڻ جي خواهش، جيڪا سچ پچ سندن ذاتي هجي، چار ديواريءَ اندر هجي ۽ هٿ پر هجي، ٻنهي لاءِ تمام گھڻي پرڪشش هئي. چرچ جي مناري واري ملاقات کان پوءِ ڪجهہ وقت لاءِ ملڻ جو بندوبست ڪرڻ ناممڪن ٿي ويو هو. 'نفرت واري هفتي' (Hate Week) جي پيش نظر ڪم جا ڪلاڪ تمام گھڻا وڌايا ويا هئا. ان ۾ اجا هڪ مهيني کان مٿي جو وقت هو، پر ان جي پيچيده تيارين سيني تي اضافي ڪم جو بار وجهي ڇڏيو هو. آخرڪار ٻئي هڪ ئي ڏينهن تي هڪ منجهند جي موڪل ونڊ ۾ ڪامياب ٿي ويا. انهن ٻيلي واري پٽ ۾ وري وڃڻ جو فيصلو ڪيو هو. ان کان اڳ واري شام اهي گھٽيءَ ۾ مختصر وقت لاءِ مليا. هميشہ وانگر، هجوم ۾ هڪ ٻئي ڏانهن وڌندي ونسٽن مشڪل سان جوليا ڏانهن ڏٺو، پر ان مختصر نظر مان ڪيس لڳو تہ هوءَ هميشہ کان وڌيڪ ڦڪي هئي.

"سڀ ڪجهہ ختم ٿي ويو،" جڏهن هن ڳالهائڻ محفوظ سمجهيو تہ ٻڌڪيو. "منهنجو مطلب سياڻي وارو معاملو."

"ڇا؟"

"سياڻي منجهند جو. مان نٿي اچي سگھان."

"ڇو نہ؟"

”او، اهو ساڳيو عام سبب. هن پيري وقت کان اڳ شروع ٿي ويو آهي.“

هڪ پل لاءِ ڪيس ڏاڍو ڪاوڙ آيو. هن کي سجاڻڻ جي مهيني دوران سندس دل ۾ جوليا لاءِ لڳاءُ بدلجي ويو هو. شروعات ۾ ان ۾ ڪا خاص نفسياتي يا جسماني ڪشش نہ هئي. سندن پهريون وصال رڳو هڪ ارادي وارو عمل هو. پر ٻئي پيري کان پوءِ سڀ ڪجهه بدلجي ڇڪو هو. سندس وارن جي خوشبو، سندس وات جو ذائقو، سندس چمڙيءَ جو ڇهاءُ جڏ سندس اندر ۾ يا سندس چوڌاري هوا ۾ سمائجي ويو هو. هوءَ هڪ جسماني ضرورت بڻجي چڪي هئي، اهڙي شئي جنهن کي هو نہ رڳو چاهيندو هو پر سمجهندو هو تہ ان تي سندس حق آهي. جڏهن هن چيو تہ هوءَ نہ ٿي اچي سگهي، تہ کيس لڳو جڏ هوءَ کيس ڏوکو ڏئي رهي هجي. پر عين ان ئي گهڙيءَ هجوم انهن کي هڪ ٻئي ويجهو ڏکيو ۽ سندن هٿ پاڻ ۾ ٽڪرائجي ويا. هن سندس آڱرين جي ڇيڙن کي هلکو دٻاءُ ڏنو، جنهن مان هوس نہ پر اپنائيت ۽ پيار جهلکي رهيو هو. ونسٽن کي خيال آيو تہ جڏهن ماڻهو ڪنهن عورت سان رهندو آهي تہ اهڙي مايوسي هڪ عام ۽ بار بار ايندڙ ڳالهه هوندي آهي؛ ۽ هڪ گهري نرمي ۽ محبت، جيڪا هن اڳ ڪڏهن بہ سندس لاءِ محسوس نہ ڪئي هئي، اوچتو سندس اندر جاڳي پئي. هن چاهيو تہ ڪاش اهي ڏهن سالن کان شادي شده جوڙو هجن ها. هن تمنا ڪئي تہ هو ڪيس ڪلي عام ۽ بنا خوف جي بازارن ۾ ونڊي گهمي سگهي، جيئن اهي هاڻي گهمي رهيا هئا، پر بنا ڊپ جي معمولي ڳالهيون ڪن ۽ گهر لاءِ ننڍيون وڏيون شيون خريد ڪن. هن سڀ کان وڌيڪ اها خواهش ڪئي تہ انهن وٽ ڪا اهڙي جاءِ هجي جتي اهي اڪيلا گڏ ويهي سگهن، بنا ان مجبوريءَ جي تہ هر ملاقات ۾ ڪين جسماني لاڳاپو ضرور قائم ڪرڻو آهي.

اهو خيال ان گهڙيءَ نہ، پر ٻئي ڏينهن ڪنهن وقت آيو هو تہ مسٽر چرنگٽن جو ڪمرو مسواڙ تي ورتو وڃي. جڏهن هن جوليا سان اها

ڳالهه ڪئي ته هوءَ غير متوقع خوشيءَ سان تيار ٿي وئي. ٻئي ڄاڻندا هئا ته اها چريائپ هئي. ائين لڳي رهيو هو جڻ اهي ڄاڻي واڻي پنهنجي قبر ڏانهن پير وڌائي رهيا هجن. پلنگ جي ڪناري تي ويٺي ڪيس وري ٻه 'محبت واري وزارت' (Ministry of Love) جي تهخانن جو خيال آيو. اها عجيب ڳالهه هئي ته اهو اڳواڻ طئي ٿيل خوف ماڻهوءَ جي شعور ۾ اندر ٻاهر ڪيئن گهمندو رهندو هو. اهو مستقبل ۾ ائين اٽل ٻيٺو هو، جيئن 100 کان اڳ 99 جو اچڻ يقيني هوندو آهي. ان کان بچي نڪي سگهيو، پر شايد ان کي ڪجهه وقت لاءِ ٽاري سگهجي پيو: پر ان جي بدران، هر ڪجهه وقت کان پوءِ، ڄاڻي واڻي ڪيل فيصلي سان ماڻهو ان واقعي جي پيش اچڻ واري وقفي کي پاڻ گهٽائي ڇڏيندو هو.

ان مهل ڏاڪڻ تي تيز قدمن جو آواز آيو. جوليا ڪمري ۾ آئي. سندس هٿ ۾ ڪهري پوري رنگ جي ڪينواس وارو اوزارن جو ٿيلهو هو، جهڙو هن اڪثر ڪيس وزارت ۾ ڪٽي ويندي ڏٺو هو. ونسٽن ڪيس پنهنجي ياڪر ۾ ونڊ لاءِ اڳتي وڌيو، پر هوءَ ڪجهه جلديءَ سان پنڌتي هٽي وئي، ڪجهه ان ڪري ٻه جو اوزارن وارو ٿيلهو اڃا سندس هٿ ۾ هو.

"اڌ سيڪنڊ ترسو،" هن چيو. "پهرين مون کي ڏيڪارڻ ڏيو ته مان ڇا ڪٽي آئي آهيان. ڇا توهان اها گندي 'وڪٽري ڪافي' ڪٽي آيا آهيو؟ مون سمجهيو پئي ته ڪٽي ايندا. توهان ان کي ٻاهر ڦٽو ڪري سگهو ٿا، ڇو ته هاڻي اسان کي ان جي ضرورت نه پوندي. هيڏانهن ڏسو."

هوءَ گوڏن ڀر ويهي رهي، ٿيلهو کوليائين، ۽ مٿئين حصي مان ڪجهه اسپنر (رينچ) ۽ اسڪرو ڊرائيور ڪڍي ٻاهر اڇلايائين. انهن جي هيٺان صاف ستڙا پيپر جا پيڪٽ رکيل هئا. پهريون پيڪٽ جيڪو هن ونسٽن ڏانهن وڌايو، ان جو ڇهاءُ عجيب پر ڪجهه سجاتل لڳو. اهو ڪنهن ڳري، واريءَ جهڙي شئي سان پريل هو جيڪا هٿ لڳائڻ سان هيٺ ڊٻجي پئي وئي.

”هي ڪنڊ ته ناهي؟“ ونسٽن چيو.

”اصلي ڪنڊ. سيڪريئن نہ، اصلي ڪنڊ. ۽ هتي مانيءَ جو ڊبل (loaf) آهي—اصلي اڇي ماني، اسان وارو بکواس سامان ناهي—۽ جام جي هڪ ننڍڙي شيشي. ۽ هتي ڪير جو ٽين جو ڊبو آهي—پر هي ڏسو! هي اها شئي آهي جنهن تي مون کي سڀ کان وڌيڪ فخر آهي. مون کي ان جي چوڌاري ٻوريءَ جو ٽڪرو ويڑهڻو پيو، ڇاڪاڻ ته———“

پر ڪيس اهو ٻڌائڻ جي ضرورت نہ پئي ته هن ان کي ڇو ويڑهيو هو. خوشبو اڳ ئي ڪمري ۾ پکڙجي چڪي هئي، هڪ ڀرپور، گرم ۽ مٺي خوشبو جيڪا سندس ننڍپڻ جي يادن مان اپريل لڳي، پر جنهن جو واس هاڻي ٻہ ڪڏهن ڪڏهن دروازي بند ٿيڻ کان اڳ ڪنهن لنگهہ مان لنگهندي، يا هجوم واري گهٽيءَ ۾ اچانڪ نڪ ۾ گهڙي گم ٿي ويندو هو.

”هيءَ ڪافي آهي،“ هو ڀڻڪيو، ”اصلي ڪافي.“

”هيءَ اندروني پارٽي (Inner Party) جي ڪافي آهي. هتي پورو هڪ ڪلو آهي،“ هن چيو.

”تون اهي سڀ شيون ڪٿان هٿ ڪري سگهينءَ؟“

”هي سڀ انر پارٽيءَ جو مال آهي. اهڙي ڪا شئي ناهي جيڪا انهن بدمعاشن وٽ نہ هجي، ڪجهہ ٻہ نہ. پر ظاهر آهي، بيرا، نوڪر ۽ ٻيا ماڻهو چوري ڪندا آهن، ۽—ڏسو، مان چانهہ جو هڪ ننڍڙو پيڪٽ ٻہ ڪٽي آئي آهيان.“

ونسٽن سندس پرسان گوڏا ڪوڙي ويهي رهيو. هن پيڪٽ جي هڪ ڪنڊ ڦاڙي.

”هيءَ اصلي چانهہ آهي. ٻيرن جا پن ناهن.“

”اڄڪلهہ چانهہ تمام گهٽي عام ٿي وئي آهي. شايد انهن هندستان يا ڪا اهڙي جاءِ فتح ڪئي آهي،“ هن لاپرواهيءَ سان چيو. ”پر ٻڌو پيارا. مان چاهيان ٿي ته توهان ٽن منٽن لاءِ پنيرو ٿي ويهو. پلنگ جي ٻئي

پاسي وڃي ويهو. ڪڙڪيءَ جي تمام ويجهو نہ وڃجو. ۽ جيستائين مان نہ چوان، تيستائين پنڻتي نہ نهاريو.“

ونسٹن بي پرواهيءَ سان ململ جي پردي مان ٻاهر ڏسڻ لڳو. هيڻ اڳڻ ۾ اها ڳاڙهين ٻانهن واري عورت اجا تائين ڏوپ جي ٽب ۾ رسيءَ جي وچ ۾ تيزي سان اڇ وڇ ڪري رهي هئي. هن پنهنجي وات مان ٻہ وڏيڪ چمٽا ڪڍيا ۽ پوري جذبي سان ڳائڻ لڳي:

اهي ڇون ٿا تہ وقت هر زخم ڀري ڇڏيندو آهي،

اهي ڇون ٿا تہ ماڻهو سڀ وساري سگهي ٿو؛

پر سالن پڇاڻا اها مرڪ ۽ ڳوڙها،

اڄ ٻہ منهنجي دل جي تارن کي لوڏي ڇڏين ٿا!

ائين لڳي رهيو هو تہ ڪيس اهو سمورو بي تڪو گيت زباني ياد هو. سندس آواز مٺي اونهاري جي هوا ۾ مٺي ايري رهيو هو، نهايت سريلو ۽ هڪ خوشگوار اداسيءَ سان ڀريل. ماڻهوءَ کي ائين لڳندو هو تہ جيڪڏهن جون جي اها شام ڪڏهن ختم نہ ٿئي ۽ ڪپڙن جو سلسلو ڪڏهن ڪٽڻ وارو نہ هجي، تہ هوءَ خوشيءَ سان اتي هزار سالن تائين لنگوٽا ٽنگيندي ۽ فضول گيت ڳائيندي رهي سگهي ٿي. ونسٹن کي اها ڳالهہ حيران ڪندڙ لڳي تہ هن ڪڏهن ٻہ پارٽيءَ جي ڪنهن ميمبر کي اڪيلو ۽ پنهنجي مرضيءَ سان ڳائيندي نہ ٻڌو هو. اهو عمل اڻ سڌو، هڪ خطرناڪ چريائپ، جهڙوڪ پاڻ سان ڳالهائڻ، محسوس ٿئي ها. شايد اها رڳو تڏهن ممڪن هئي جڏهن ماڻهو بک ۽ فاقاڪشيءَ جي ويجهو هجن تہ انهن وٽ ڳائڻ لاءِ ڪجهہ هوندو آهي.

”هاڻي توهان پنڻتي ڏسي سگهو ٿا،“ جوليا چيو.

هو پنڻتي گهميو، ۽ هڪ لمحي لاءِ تقريباً ڪيس سجاڻي ئي نہ سگهيو. هن اصل ۾ اميد ڪئي هئي تہ هوءَ بنا ڪپڙن جي هوندي. پر هوءَ بي لباس نہ هئي. جيڪا تبديلي آئي هئي، اها ان ڪان ٻہ وڏيڪ حيران ڪندڙ هئي. هن پنهنجي منهن تي سينگار (ميڪ اپ) ڪيو هو.

هوءَ پڪ سان پرولیتاریا وارن علائقن جي ڪنهن دڪان ۾ وئي هوندي ۽ اتان ميڪ اپ جو پورو سامان خريد ڪيو هوندائين. سندس چپن تي گهري لالي لڳل هئي، ڳل سرخيءَ سان ٻهڪي رهيا هئا، نڪ تي پائوڈر لڳل هو؛ ۽ اکين هيٺان ٻہ ڪجهه لڳل هو تہ جيئن اهي وڌيڪ چمڪدار نظر اچن. اهو ڪم ڏاڍي مهارت سان نہ ڪيو ويو هو، پر ونسٽن جا معيار ٻہ اهڙن معاملن ۾ ڪي وڏا نہ هئا. هن ان کان اڳ ڪڏهن ٻہ پارٽيءَ جي ڪنهن عورت کي چهري تي سينگار ڪيل نہ ڏٺو هو ۽ نہ ئي اهڙو تصور ڪيو هو. سندس صورت ۾ آيل سڌارو حيران ڪندڙ هو. صحيح جاين تي رنگن جا چند هلڪا لڪا لڳائڻ سان هوءَ نہ رڳو تمام گهٽي خوبصورت، پر سچ کان وڌيڪ بيحد زناني نظر اچڻ لڳي هئي. سندس ننڍا وار ۽ مڙسانو اوور آل (يونيفارم) رڳو ان اثر کي اڃا وڌيڪ نروار ڪري رهيا هئا. جڏهن هن کيس پاڪ ۾ ورتو تہ هٿراڏو بنفشي گلن جي تيز خوشبوءِ سندس ناسن ۾ پرجي وئي. ڪيس هڪ تهخاني واري باورچيخاني ۽ هڪ عورت جي وڏي غار جهڙي وات جي ياد اچي وئي. اها ساڳي خوشبو هئي جيڪا ان عورت لڳائي هئي؛ پر هن گهڙيءَ اها ڳالهه بي معنيٰ لڳي رهي هئي.

”عطر ٻہ!“ ونسٽن چيو.

”ها جاني، عطر ٻہ. ۽ توهان کي خبر آهي مان اڳتي ڇا ڪرڻ واري آهيان؟ مان ڪٽان نہ ڪٽان اصل عورتن وارو فراڪ هٽ ڪنديس ۽ هنن بدبودار پتلونن جي بدران اهو پائيندس. مان ريشمي جوراب ۽ اڇين ڪڙين وارا جتا پائيندس! هن ڪمري ۾ مان هڪ عورت بنجي رهنديس، نہ ڪي پارٽيءَ جي ڪامريڊ.“

انهن پنهنجا ڪپڑا لاٿا ۽ ان وڏي، شاندار ڪٽولئي تي چڙهي ويا. هي پهريون پيرو هو جو ونسٽن سندس سامهون ننگو ٿيو هو. هينئر تائين هو پنهنجي ڦڪي ۽ ڏٻري جسم، پندلين تي اپريل نسن ۽ ڪڙي وٽ چمڙيءَ جي رنگ برنگي داغ جي ڪري شرمندو رهيو هو. اتي ڪي

صاف چادرون نہ هيون، پر جيڪا رلي وڃايل هئي اها کهري ۽ سڌيي هئي، ۽ ڪٽ جي سائيز ۽ ان جي لچڪ ٻنهي کي وائڙو ڪري ڇڏيو. ”هن ۾ پڪ سان ڪٿمل هوندا، پر پرواهہ ڪنهن کي آهي؟“ جوليا چيو. اڇڪلهہ اهڙو ڊبل بيڊ پرولیتاريا جي گهرن کان سواءِ ڪٿي ب نظر نہ ايندو هو. ونسٽن ننڍپڻ ۾ ڪڏهن اهڙي بستري تي سمهيو هو: جوليا کي جتي تائين ياد پيو، هوءَ ان کان اڳ ڪڏهن ب اهڙي بستري تي نہ سمهي هئي.

جلد ئي کين هلڪي نند اچي وئي. جڏهن ونسٽن جي اک کلي تہ گهڙيءَ جون سُئيون لڳ ڀڳ نون وڳي تائين پهچي چڪيون هيون. هو چُريو نہ، چو تہ جوليا سندس ٻانهن جي وڪڙ ۾ مٿو رکي سمهي پئي هئي. سندس گهٽو ميڪ اپ ونسٽن جي پنهنجي منهن يا وهاڻي تي لڳي چڪو هو، پر ڳلن جي هڏيءَ تي سرخيءَ جو هڪ هلڪو داغ ايجا ب سندس خوبصورتيءَ کي جرڪائي رهيو هو. لهندڙ سج جو هڪ پيلو ڪرٽو ڪٽ جي پيراندیءَ تي پئجي رهيو هو ۽ چلمچيءَ واري چلهي کي روشن ڪري رهيو هو، جتي پاڻي تيزيءَ سان ابري رهيو هو. هيٺ اڳڻ ۾ عورت ڳائڻ بند ڪري ڇڏيو هو، پر گهٽيءَ مان ٻارن جون هلڪيون دانهون اجا ٻڌڻ ۾ پئي آيون. هن اڻ چٽيءَ طرح سوچيو تہ ڇا گذريل (مٽجي ويل) دور ۾ ائين ڪٽ تي ليٽڻ، اونهاري جي ٽڏڙي شام ۾ هڪ مرد ۽ عورت جو بنا ڪپڑن جي هجڻ، پنهنجي مرضيءَ سان پيار ڪرڻ، پنهنجي پسند جون ڳالهيون ڪرڻ، ۽ اٽڻ جي ڪا ب مجبوري محسوس نہ ڪرڻ، رڳو ليٽي ٻاهران ايندڙ پرامن آوازن کي ٻڌڻ کو عام تجربو هو؟ ڇا واقعي ڪڏهن اهڙو وقت هو جڏهن اها ڳالهہ بلڪل معمولي لڳندي هئي؟ جوليا جاڳي پئي، اکيون مهٽيائين، ۽ کهٽيءَ پر ايي ٽي تيل واري استوو ڏانهن نهاريائين.

”اڌ پاٽي تہ ابري سڙي ويو آهي،“ هن چيو. ”مان اڃان ٿي ۽ بس هاٿي ئي ڪافي ناهيان ٿي. اسان وٽ اجا هڪ ڪلاڪ آهي. توهان جي فليٽن ۾ بتيون ڪهڙي مهل بند ڪندا آهن؟“

”سادي يارهين وڳي.“

”هاسٽل ۾ يارهين وڳي. پر توهان کي ان کان اڳ اندر پهچڻو پوندو، چاڪاڻ تہ—اوئي! پڄ هتان، گندا جانور!“

هن اوچتو ڪٽ تي پنهنجو پاڻ کي ڦيرائي ورتو، فرش تان هڪ جوتو کنيائين، ۽ پنهنجي ٻانهن جي ڇوڪراٽي جهٽڪي سان ان کي ڪنڌ ڏانهن اڇلايائين، بلڪل ائين جيئن هن ٻن منٽن واري نفرت واري وقت ۾ ڪيس گولڊ استائن جي تصوير ڏانهن ڊڪشنري ڦٽي ڪندي ڏٺو هو.

”ڇا هو؟“ ونسٽن حيران ٿي پڇيو.

”هڪ ڪوئو. مون ڏٺو تہ هن ڪاٺيءَ جي پٽيءَ (wainscoting) مان پنهنجو گندو نڪ ٻاهر ڪڍيو هو. اتي هيٺ هڪ سوراخ آهي. خير، مان ڪيس سنو ڊيڄاري ڇڏيو.“

”ڪوئا!“ ونسٽن پٽڪيو. ”هن ڪمري ۾!“

”اهي تہ هر هنڌ ڦري رهيا آهن،“ جوليا ٻيهر ليٽندي بي پرواهيءَ سان چيو. ”اسان وٽ هاسٽل جي باورچيخاني ۾ بہ اهي موجود آهن. لنڊن جا ڪجهہ علائقا تہ انهن سان ڀريا پيا آهن. ڇا توهان کي خبر آهي تہ اهي ٻارن تي حملو ڪندا آهن؟ ها، بلڪل ڪندا آهن. انهن مان ڪجهہ گهٽين ۾ ڪا عورت ٻار کي ٻہ منٽ بہ اڪيلو ڇڏڻ جي همت نٿي ڪري سگهي. اهي وڏا، پورا ڪوئا ائين ڪندا آهن. ۽ سڀ کان وڌيڪ نفرت انگيز ڳالهہ اها آهي تہ اهي بدبودار هميشہ———“

”بس ڪر، اڳتي نہ ٻڌاءِ!“ ونسٽن اکيون زور سان بند ڪندي دانهن ڪئي.

”منهنجا پيارا! توهان ته بلڪل پيلا ٿي ويا آهيو. چا ڳالهه آهي؟ چا انهن مان توهان کي الٽي يا هيڪ محسوس ٿيندي آهي؟“

”دنيا جي سيني خوفناڪ شين مان—هڪ ڪوئو!“

هوءَ ساڻس گڏ چنبڙي پئي ۽ پنهنجا عضوا سندس چوڌاري ويڙهي ڇڏيائين، جڏ پنهنجي جسم جي گرميءَ سان ڪيس آڏرياءُ ۽ تسلي ڏئي رهي هجي. ونسٽن ترت ئي اکيون نه کوليون. ڪيترن ئي لمحن تائين ڪيس محسوس ٿيو جڏ هو ان ساڳئي خوفناڪ خواب ۾ واپس هليو ويو هو، جيڪو سڄي زندگي وقفي وقفي سان ڪيس ايندو رهيو هو. اهو خواب هميشه لڳ ڀڳ ساڳيو هوندو هو. هو اونداهيءَ جي هڪ پت اڳيان بينل هوندو هو، ۽ ان جي ٻئي پاسي ڪا اهڙي اڀ سهندڙ شئي هوندي هئي، جنهن جو مقابلو ڪرڻ تمام پوائتو هوندو هو. خواب ۾ سندس سڀ کان گهرو احساس پاڻ کي ڏوکو ڏيڻ وارو هوندو هو، ڇاڪاڻ ته اصل ۾ ڪيس خبر هوندي هئي ته اونداهيءَ جي ان پت پٽيان چا آهي. هڪ موتمار ڪوشش سان، جڏ پنهنجي دماغ مان ڪو ٽڪرو ٻاهر ڇڪي ڪيڻ وانگر، هو ان ڳالهه کي ظاهر ۾ ڪري سگهيو پئي. هو هميشه بنا سمجهڻ جي جاڳي پوندو هو ته اها کهڙي شئي هئي: پر ڪنهن نه ڪنهن طرح اها ڳالهه ان سان ڳنڊيل هئي جيڪا جوليا تڏهن ڇئي رهي هئي جڏهن هن ڪيس روڪيو هو.

”معاف ڪجو،“ هن چيو، ”ڪجهه ناهي. مان رڳو ڪوئن کي پسند نٿو ڪريان، بس اها ڳالهه آهي.“

”فڪر نه ڪريو پيارا، اسان هتي انهن گندن جانورن کي رهڻ نه ڏينداسين. وڃ ڪان اڳ مان سوراخ ۾ ٻوريءَ جو ٽڪرو وجهي ڇڏيندیس. ۽ ايندڙ پيري جڏهن هتي ايندا‌سين ته مان ڪجهه پلستر ڪٽي ايندیس ۽ ان کي چگّيءَ طرح بند ڪري ڇڏيندیس.“

خوف جو اهو ڪارو لمحو اڳ ئي اڌ وسري چڪو هو. پاڻ تي ڪجهه شرمندي ٿيندي، هو ڪٽ جي سيراندیءَ سان ٽيڪ ڏئي ويهي رهيو.

جوليا کٹ تان اٿي، پنهنجو اوور آل پاتو، ۽ کافي ناهٹ لڳي. ديڳڙيءَ مان اٺندڙ خوشبو ايتري زوردار ۽ جوش ڏيارينڊڙ هئي جو انهن کڙکي بند ڪري ڇڏي، متان ٻاهر کو ماڻهو ان کي محسوس ڪري تجسس ۾ پئجي وڃي. کافيءَ جي ذائقي کان ٻہ وڌيڪ مزيدار ان جي اها ريشمي بناوت هئي جيڪا کنڊ جي ڪري پيدا ٿي هئي، اهڙي شئي جيڪا ونسٹن سالن تائين سيڪريئن واپرائٹ کان پوءِ لڳ ڀڳ وساري چڪو هو. هڪ هٿ کيسي ۾ ۽ ٻئي هٿ ۾ ماني ۽ جام کڻي، جوليا ڪمري ۾ گهمٹ ڦرڻ لڳي، بي پرواهيءَ سان ڪتابن جي الماريءَ کي ڏسندي، ٽيبل جي مرمت جو بهترين طريقو ٻڌائيندي، خستہ حال آرم چيئر ۾ ويهي ڏسندي تہ اها آرامده آهي يا نہ، ۽ ان عجيب ٻارهن ڪلاڪن واري گهڙيءَ کي هڪ قسم جي بردبار تفريح سان جانچيندي رهي. هوءَ شيشي جو پيپر ويٹ بستري تائين کڻي آئي تہ جيئن بهتر روشنيءَ ۾ ان کي ڏسي سگهي. ونسٹن ان کي سندس هٿ مان ورتو، ۽ هميشہ وانگر، شيشي جي نرم ۽ برساتي پاڻيءَ جهڙي شفافيت ڪيس موهي وڌو.

”توهان جي خيال ۾ هي ڇا آهي؟“ جوليا پڇيو.

”مان نٿو سمجهان تہ هي ڪا خاص شئي آهي—منهنجو مطلب آهي، مان نٿو سمجهان تہ هي ڪڏهن ڪنهن ڪم ۾ آئي هجي. ان جي اها ئي ڳالهہ مون کي وڻندي آهي. هي تاريخ جو هڪ ننڍڙو ٽڪرو آهي جنهن کي تبديل ڪرڻ اهي وساري وينا آهن. جيڪڏهن ڪنهن کي پڙهڻ اچي، تہ هي سئو سال اڳ جو هڪ پيغام آهي.“

”۽ سامهون واري پت واري تصوير“—هن سامهون واري پت تي اڪريل تصوير ڏانهن اشارو ڪيو—”ڇا اها ٻہ سئو سال پراڻي هوندي؟“

”ان کان ٻہ وڌيڪ. مان سمجهان ٿو ٻہ سئو سال پراڻي. ڪو يقين سان نٿو چئي سگهي. اڇڪلهہ ڪنهن ٻہ شئي جي عمر ڄاڻڻ ناممڪن آهي.“

هوءَ ان کي ويجهو کان ڏسڻ لاءِ وئي. "هتان ئي ان جانور پنهنجو نڪ ٻاهر ڪڍيو هو،" هن تصوير جي بلڪل هيٺان ڪاڻيءَ جي پٽيءَ کي ٽوڪر هڻندي چيو. "هيءَ ڪهڙي جڳهه آهي؟ مون هيءَ اڳ ڪٿي ڏٺي آهي."

"هي هڪ چرچ آهي، يا گهٽ ۾ گهٽ اڳي هوندو هو. ان جو نالو 'سينٽ ڪليمينٽ ڊينز' هو." اها نظم جيڪا مسٽر چرنگٽن کيس سيکاري هئي، ونسٽن جي ذهن ۾ ٻيهر تازي ٿي وئي، ۽ هن اداس يادگيريءَ سان شامل ڪيو: "سنت ڪليمينٽ جون گهنڊيون چون ٿيون: نارنگيون ۽ ليما!"

ونسٽن جي حيرت جي حد نه رهي جڏهن جوليا اڳيون فقرو پورو ڪيو:

"سينٽ مارٽن جون گهنڊيون چون ٿيون: تون منهنجا ٽي ناڻا قرضدار آهين،

اولڊ بيلي جون گهنڊيون پڇن ٿيون: تون منهنجا پئسا ڪڏهن ڏيندين؟——"

"مون کي ياد نٿو اچي ته ان کان پوءِ چا آهي. پر مون کي ياد آهي ته اها هن ريت پڄاڻيءَ تي پهچندي آهي: 'هي ڏس بتي آئي جيڪا توکي بستري تائين روشني ڏيکاريندي، ۽ هي آيو کهاڙو جيڪو تنهنجو ڪنڌ ڏڙ کان ڌار ڪندو!'"

اهو هڪ ئي ڳجهي ڪوڊ جي ٻن اڌ حصن وانگر هو. پر 'اولڊ بيلي جون گهنڊيون' کان پوءِ ضرور ڪا ٻي سٽ هجڻ گهرجي. شايد اها مسٽر چرنگٽن جي يادگيريءَ مان ڪٽي سگهجي ٿي، جيڪڏهن کيس چگيءَ طرح پڇيو وڃي.

"توهان کي اهو ڪنهن سيکاريو؟" ونسٽن پڇيو.

"منهنجي ڏاڏي. جڏهن مان ننڍڙي چوڪري هئس ته هو مون کي ٻڌائيندو هو. جڏهن مان اٺن سالن جي هئس ته هو ٻاهه جو دونهون بنجي

ويو (vaporized)—بهرحال، هو غائب ٿي ويو. مون کي عجب لڳندو آهي ته ليمو چا هوندو هو،" هن بي پرواهيءَ سان چيو. "مون نارنگيون ڏٺيون آهن. اهي ڳري کل وارا هڪ قسم جا گول پيلا ميوا هوندا آهن."

"مون کي ليما ياد آهن،" ونسٽن چيو. "پنجاهه واري ڏهاڪي ۾ اهي بلڪل عام هئا. اهي ايترا کٽا هوندا هئا جو انهن کي سنگهڻ سان به ڏند کٽا ٿي پوندا هئا."

"منهنجو شرط آهي ته ان تصوير جي پٺيان ڪٿمل هوندا،" جوليا چيو. "مان ڪنهن ڏينهن ان کي هيٺ لاهي چگيءَ طرح صاف ڪنديس. منهنجي خيال ۾ هاڻي اسان جي نڪرڻ جو وقت ٿي ويو آهي. مون کي پنهنجي منهن تان هي رنگ ڏوئڻ شروع ڪرڻو پوندو. ڪهڙو نه عذاب آهي! ان کان پوءِ مان توهان جي منهن تان به لپ اسٽڪ صاف ڪنديس."

ونسٽن اڃا ڪجهه منٽ وڌيڪ نه اٿيو. ڪمري ۾ اونداهي وڌي رهي هئي. هو روشنيءَ ڏانهن گهميو ۽ پيپر ويٽ جي شيشي ۾ نهاريندو ليٽي رهيو. ان ۾ سپ کان وڌيڪ دلچسپ شئي مرجان (coral) جو ٽڪرو نه، پر خود ان شيشي جو اندريون حصو هو. ان اندر ڪيڏي نه گهرائي هئي، ۽ پوءِ به اهو هوا وانگر لڳ ڀڳ شفاف هو. ائين لڳي رهيو هو جڙ شيشي جو مٿاڇرو آسمان جو گنبذ هجي، جنهن اندر هڪ مڪمل فضا سان پريل هڪ ننڍڙي دنيا بند هئي. ڪيس اهڙو احساس ٿيو ته هو ان جي اندر وڃي سگهي ٿو، ۽ حقيقت ۾ هو ان جي اندر ئي هو، ان شاهي پلنگ، ٽيبل، گهڙيءَ، لوهي تصوير ۽ خود پيپر ويٽ سميت. پيپر ويٽ اهو ئي ڪمرو هو جنهن ۾ هو موجود هو، ۽ اهو مرجان جوليا ۽ سندس پنهنجي زندگي هئي، جيڪا شيشي جي بلور دل ۾ هميشه لاءِ هڪ دائمي روپ ۾ محفوظ ٿي چڪي هئي.

باب پنجون

سائم غائب ٿي چڪو هو. هڪ صبح آيو ۽ هو ڪم تان غير حاضر هو: ڪجهه بي خيال ماڻهن سندس غير حاضريءَ تي ڳالهه ٻولهه ڪئي. ٻئي ڏينهن وري ڪنهن به ڪيس ياد نه ڪيو. ٽئين ڏينهن ونسٽن نوٽيس بورڊ ڏسڻ لاءِ رڪارڊز ڊپارٽمينٽ جي دالان ۾ ويو. نوٽيسن مان هڪ تي شطرنج ڪميٽيءَ جي ميمبرن جي ڇپيل فهرست هئي، جن مان سائم به هڪ هو. اها لڳ ڀڳ ائين ئي پئي لڳي جيئن اڳ هئي — ڪجهه به ڪٽيو نه ويو هو — پر ان مان هڪ نالو گهٽ هو. اهو ئي ڪافي هو. سائم جو وجود مٽجي چڪو هو: هو ڪڏهن موجود ئي نه هو.

موسم تمام گهٽي گرم ۽ ساڙيندڙ هئي. وزارت جي پليليان جهڙن دالانن ۾، بنا درين وارا ايئر ڪنڊيشنڊ ڪمرا پنهنجو عام گرمي پد برقرار رکندي هئا، پر ٻاهر فٽپاٿ پير پئي ساڙيا ۽ رش جي وقت ٽيوب ٽرينن جي بدبوءِ هڪ عذاب هئي. هيٿ ويڪ (نفرت جي هفتي) جون تياريون عروج تي هيون، ۽ سيني وزارتن جو عملو اوور ٽائيم ڪم ڪري رهيو هو. جلوس، گڏجاڻيون، فوجي پريڈون، تقريرون، ميٽ جا مجسما، نمائشون، فلم شو، ٽيلي اسڪرين پروگرام—سڀ ڪجهه منظم ڪرڻو هو: استينڊ اڏڻا هئا، پتلا ناهڻا هئا، نعرا گهڙڻا هئا، گيت لکڻا هئا، افواهه ڦهلائڻا هئا، ۽ جعلي تصويرون تيار ڪرڻيون هيون. فڪشن ڊپارٽمينٽ ۾ جوليا جي يونٽ کي ناول ناهڻ تان هٽائي ظلم ۽ بربريت بابت پمفليٽن جو هڪ سلسلو تيزيءَ سان ڇپائڻ جو ڪم سونپيو ويو هو. ونسٽن پنهنجي روزاني ڪم کان علاوه، هر روز گهٽو وقت 'دي ٽائيمز' جون پراڻيون فائلون اٿلائڻ پٽلائڻ ۽ انهن خبرن کي بدلائڻ ۽ سينگارڻ ۾ گذاريندو هو جن جا حوالا تقريرن ۾ ڏنا وڃڻا هئا. دير رات جو، جڏهن شور مچائيندڙ پرولن (عام پورهيت عوام) جا ٽولا گهٽين ۾ گهمندا هئا، ته شهر ۾ هڪ عجيب بي چيني ۽ هلچل واري

فضا هوندي هئي. راکيٽ بم اڳي کان بہ وڌيڪ ڪرڻ لڳا هئا، ۽ ڪڏهن ڪڏهن ڏورانهن مفاصلن تي وڏا ڏماڪا ٿيندا هئا جن جي ڪا بہ وضاحت نٿي ملي سگهي ۽ جن بابت عجيب و غريب افواهه پکڙيل هئا.

هڪ نئين ڏڻ، جيڪا هيٺ ويڪ جو مرڪزي ترانو بنجڻي هئي (جنهن کي 'هيٺ سانگ' چيو ويندو هو)، اڳ ئي تيار ڪئي وئي هئي ۽ ٿيلي اسڪرينن تي مسلسل وڄائي پئي وئي. ان ۾ هڪ وحشياڻي، گجندڙ لئہ هئي جنهن کي مڪمل طور موسيقي تہ نہ پئي چئي سگهجي، پر اها ڪنهن ڊولڪ جي وڄڻ جهڙي هئي. مارچ ڪندڙ قدمن جي گونج سان گڏ جڏهن سوين آوازن مان اها نڪرندي هئي، تہ ڏاڍي هيبتناڪ لڳندي هئي. پرولن کي اها ڏڻ وڻي وئي هئي، ۽ اڌ رات جو گهٽين ۾ اها ايجا تائين مشهور گيت 'اِٽ واز اونلي اَ هوپليس فينسي' جو مقابلو ڪندي هئي. پارسنس جا ٻار ڏينهن رات، بنا برداشت جي، ان کي هڪ ڦٽيءَ ۽ ٽوائلٽ پيپر جي ٽڪري تي وڄائيندا رهندا هئا. ونسٽن جون شامون اڳي کان وڌيڪ مصروف ٿي چڪيون هيون. پارسنس جا منظم ڪيل رضاڪارن جا دستا هيٺ ويڪ لاءِ گهٽي سينگاري رهيا هئا؛ بينر سبي رهيا هئا، پوسٽر چٽي رهيا هئا، ڇتن تي جهنڊا ڪوڙي رهيا هئا، ۽ جهنڊين کي ٽنگڻ لاءِ خطري ۾ وجهي گهٽي جي آرپار تارون لڙڪائي رهيا هئا. پارسنس فخر مان چوندو هو تہ اڪيلو 'وڪٽري مينشنز' چار سئو ميٽر جهنڊيون سجائيندو. هو پنهنجي اصلي رنگ ۾ هو ۽ بيحد خوش هو. گرمي ۽ جسماني محنت هن کي شام جو نڪر ۽ ڪليل قميص پائڻ جو بهانو مهيا ڪيو هو. هو هڪ ئي وقت هر هنڌ موجود هو—ڏسندي، ڇڪيندي، آري هلائيندي، هٿوڑا هٽندي، ترت انتظام ڪندي، دوستاڻن ترغيبن سان سيني کي جوش ڏيارينديء پنهنجي جسم جي هر ور مان تيز بدبودار پگهر جو ڪٽڻ جهڙو نہ هئڻ وارو ذخيرو خارج ڪندي.

پوري لنڊن ۾ اوچتو هڪ نئون پوسٽر هر هنڌ لڳي ويو هو. ان تي ڪو عنوان نه هو، ۽ ان ۾ رڳو هڪ يوريشين سپاهيءَ جو خوفناڪ ڏيک ڏيکاريل هو، جيڪو تي چار ميٽر ڊگهو هو، ۽ بي تاثر منگولين چهري ۽ ڳرن بوٽن سان اڳتي وڌي رهيو هو، جنهن جي چيلهه وٽان هڪ سب مشين گن نشاني تي هئي. پوسٽر کي توهان جنهن به ڪنڌ مان ڏسو، گن جي نالي، جيڪا فوڪس جي اثر سان وڌي پئي لڳي، سڏو اوهان ڏانهن سڌيل محسوس ٿيندي هئي. اها تصوير هر پت جي خالي جاءِ تي چنبڙائي وئي هئي، ايتري قدر جو بگ برادر جي تصويرن کان به وڌي وئي هئي. پرول ماڻهو، جيڪي عام طور جنگ بابت لاپرواهه هوندا هئا، تن ۾ حب الوطنيءَ جو وقفي وقفي سان اپرندڙ جوش ۽ جنون پيدا ڪيو پئي ويو. ڇڙ تہ عام فضا سان هم آهنگ ٿيڻ لاءِ، راکيٽ بم معمول کان به وڌيڪ تعداد ۾ ماڻهو ماري رهيا هئا. هڪ بم اسٽيپني ۾ ماڻهن سان پريل سينيما هال تي ڪريو، جنهن ۾ ڪيترائي سئو ماڻهو ڪندرن هينيان دٻجي ويا. پاڙي جي سموري آبادي هڪ ڊگهي جنازي جي جلوس لاءِ نڪري آئي، جيڪو ڪلاڪن تائين هلندو رهيو ۽ اصل ۾ هڪ احتجاجي ميڙاڪو هو. ٻيو بم هڪ ويران ميدان تي ڪريو جيڪو راند لاءِ استعمال ٿيندو هو، جتي ڪيترائي درجن ٻار ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويا. وڌيڪ ڪاوڙ وارا مظاهرا ٿيا، گولڊ اسٽائن جو پتلو ساڙيو ويو، يوريشين سپاهيءَ جي پوسٽر جون سوين ڪاپيون ڦاڙي باهه ۾ اڇلايون ويون، ۽ ان وڪوڙ ۾ ڪيترا ئي دڪان لٽيا ويا؛ پوءِ هڪ افواهه پکڙجي ويو تہ جاسوس وائرليس لهرن ذريعي راکيٽ بمن کي هدايتون ڏئي رهيا هئا، ۽ هڪ پوڙهي جوڙي کي، جن تي غير ملڪي هئڻ جو شڪ هو، سندن گهر کي باهه ڏئي ماريو ويو ۽ هو بوسٽجي فوت ٿي ويا.

مسٽر چئرنگٽن جي دڪان جي متئين ڪمري ۾، جڏهن به اهي اتي پهچي سگهندا هئا، جوليا ۽ ونسٽن ڪليل دريءَ هينيان چادرن کان سواءِ

وڃايل ڪٽ تي ڀرپاسي ۾ ليٽي پوندا هئا، تڏڪار خاطر اگهاڙا ٿي. ڪوئو ڪڏهن بہ واپس نہ آيو هو، پر گرميءَ ۾ ڪٽمل خوفناڪ حد تائين وڌي ويا هئا. ان سان ڪو فرق نہ پئي پيو. گندو هجي يا صاف، اهو ڪمرو جنت هو. جيئن ئي اهي پهچندا هئا، اهي بليڪ مارڪيٽ مان ورتل ڪاري مرچ سيني شين تي ڇڪاريندا هئا، پنهنجا ڪپڑا لاهيندا هئا، ۽ پگهرجي ويل جسمن سان پيار ڪندا هئا، پوءِ سمهي پوندا هئا ۽ جاڳڻ تي ڏسندا هئا تہ ڪٽمل ٻيهر گڏ ٿي جوابي حملي لاءِ تيار ٿي رهيا آهن.

جون جي مهيني ۾ اهي چار، پنج، ڇهہ — ست پيرا مليا. ونسٽن هر وقت شراب پيئڻ جي عادت ڇڏي ڏني هئي. لڳي رهيو هو ڇڻ ڪيس هاٿي ان جي ضرورت ئي نہ رهي هئي. هو ڪجهہ پرجڻ لڳو هو، سندس ٽنگ جو ڦٽ سڪي چڪو هو ۽ رڳو سندس پير جي پرسان ناسي نشان ڇڏي ويو هو، ۽ صبح جو سوير ايندڙ ڪنگهہ جا دورا بہ بيهي ويا هئا. زندگيءَ جو عمل هاٿي ناقابل برداشت نہ رهيو هو، هاٿي منجهس ٽيلي اسڪرين ڏانهن منه وکوڙڻ يا وڌي آواز سان گارگند ڪرڻ جو ڪو اڌمو نہ پئي ايريو. هاٿي جڏهن تہ وٽن هڪ محفوظ لڪڻ جي جاءِ، لڳ ڀڳ هڪ گهر هو، تہ ڪين اها ڳالهہ ڪا ڏکي بہ نہ لڳندي هئي تہ هو ڪڏهن ڪڏهن ۽ رڳو هڪ ٻن ڪلاڪن لاءِ ئي ملي سگهندا هئا. اهر ڳالهہ اها هئي تہ ڪٻاڙ جي دڪان مٿان اهو ڪمرو موجود هو. اهو ڇاڻڻ تہ اهو اتي اڻ ڇهي حالت ۾ موجود آهي، لڳ ڀڳ ان جي اندر هئڻ جي برابر هو. اهو ڪمرو هڪ دنيا هئي، ماضيءَ جو هڪ اهڙو ڪنڊ پسو جتي ناپيد ٽيل جانور گهمي ڦري سگهندا هئا. ونسٽن سوچيو تہ مسٽر چئرنگٽن بہ اهڙو ئي هڪ ٻيو ناپيد ٽيل جانور هو. هو عام طور مٿي چڙهندي مسٽر چئرنگٽن سان ڪجهہ منٽ ڳالهائڻ لاءِ ترسي پوندو هو. اهو پوڙهو شخص لڳ ڀڳ ڪڏهن بہ دروازي کان ٻاهر نہ ويندو هو، ۽ ٻئي طرف وٽس گراهڪ بہ بنهہ نہ هجڻ برابر هوندا هئا. هو ان ننڍڙي،

اونداهي دڪان ۾ ان کان ٻہ وڌيڪ ننڍڙي پوئين باورچيخاني جي وچ ۾ هڪ پاڇي جهڙي زندگي گذارينڊو هو جتي هو پنهنجو کاڌو تيار ڪندو هو ۽ جنهن ۾ ٻين شين سان گڏ هڪ حيران ڪندڙ پراڻو گراموفون وڏي پونگي سان پيل هو. هو ڳالهائڻ جو موقعو ملڻ تي خوش ٿيندو هو. پنهنجي بي قدر مال جي وچ ۾ ڦرندي، پنهنجي ڏکهي ٽڪ، ٽلهين عينڪن ۽ مخملي جيڪٽ ۾ جهڪيل ڪلهن سان، هو هميشہ ڪنهن واپاريءَ بجاءِ وڌيڪ ڪنهن نوادرات گڏ ڪندڙ جهڙو لڳندو هو. هڪ مدهم چاهہ سان هو ڪنهن ٽٽل شيءِ يا رديءَ کي آڱرين سان ڇهندو هو—ڪنهن چينيءَ جو بوتل جو ڍڪ، نسوار جي ڊبليءَ جو رڳيل ڍڪڻ، پتل جو هڪ لاکيٽ جنهن ۾ ڪنهن گهٽو اڳ گذاري ويل ٻار جي وارن جو ڇلو رکيل هو—هو کڏهن ٻہ اها تقاضا نہ ڪندو هو تہ ونستن اها شيءِ خريد ڪري، بلڪ رڳو اهو تہ هو ان کي ساراهي. ساٹس ڳالهائڻ ڪنهن پراڻي ميوزڪ باکس جي ٽٽڪات ٻڌڻ جهڙو هوندو هو. هن پنهنجي ياداشت مان وساريل نظمن جا ڪجهہ وڌيڪ ٽڪرا ڳولي ڪڍيا هئا. هڪ چوويهہ ڪارن پکين بابت هو، ٻيو مڙيل سگ واريءَ ڳئون بابت، ۽ هڪ ويچاري ڪاڪ رابن جي موت بابت. ”مون کي بس خيال آيو تہ شايد اوهان کي دلچسپي هجي،“ هو ڪو نئون ٽڪرو ٻڌائيندي هلڪي ڪِل سان چوندو هو. پر هو کڏهن ٻہ ڪنهن نظم جون ڪجهہ سٽن کان وڌيڪ ياد نہ ڪري سگهندو هو.

اهي ٻئي جاڻندا هئا — هڪ لحاظ کان اهو خيال کڏهن ٻہ سندن ذهن مان نہ نڪتو هو تہ جيڪو ڪجهہ هاڻي ٿي رهيو هو، اهو گهٽو وقت هلي نہ سگهندو. اهڙا ٻہ لمحا ايندا هئا جڏهن سامهون بينل موت جو سچ ايترو ئي چٽو لڳندو هو جيتري اها ڪٽ جنهن تي هو ليٽيل هئا، ۽ اهي هڪ مايوس ڪندڙ جنسي شدت سان هڪٻئي کي چنبڙي پوندا هئا، جيئن ڪو عذاب جوگو روح لذت جي آخري ٽڪري کي تڪڙ ۾ پکڙي جڏهن گهڙيال کي وڃڻ ۾ رڳو پنج منٽ بچيا هجن. پر اهڙا

وقت ۾ هڪ جڏهن ڪين نه رڳو سلامتيءَ جو، پر هميشگي جو وهم ٿيندو هو. جيستائين اهي حقيقت ۾ ان ڪمري ۾ موجود هئا، تن ۾نهي محسوس ڪيو ته ڪين ڪو به نقصان نه پهچندو. اتي پهچڻ ڏکيو ۽ خطرناڪ هو، پر ڪمرو بذات خود هڪ پناهه گاهه هو. اهو بلڪل ائين هو جيئن ونسٽن پيپر ويٽ جي دل ۾ نهاريو هو، ان احساس سان ته ان شيشي واري دنيا اندر داخل ٿيڻ ممڪن هوندو، ۽ هڪ پيرو ان اندر پهچڻ کان پوءِ وقت کي قابو ڪري سگهجي ٿو. اڪثر هو بچي نڪرڻ جا خيالي پلاءُ پچائيندا هئا. سندن قسمت هميشه سات ڏيندي رهندي، ۽ اهي پنهنجي هن ڳجهي تعلق کي پنهنجي باقي زندگيءَ تائين بلڪل ائين ئي هلائيندا رهندا. يا وري ڪيترين مري ويندي، ۽ هو چالاڪيءَ سان شادي ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندا. يا اهي گڏجي خودڪشي ڪري ڇڏيندا. يا وري اهي ائين غائب ٿي ويندا جو پاڻ کي سڃاڻپ کان مٿي تبديل ڪري ڇڏيندا، پورهيتن واري لهجي ۾ ڳالهائڻ سکندا، فيڪٽريءَ ۾ پورهيو ڪندا ۽ ڪنهن پنئين گهٽيءَ ۾ بنا پڪڑجڻ جي پنهنجي زندگي گذاري ڇڏيندا. اها سڀ اجائي ڳالهه هئي، جيئن اهي ٻئي ڇڳيءَ طرح ڄاڻندا هئا. حقيقت ۾ ڪو به ڇوٽڪارو نه هو. ايتري قدر جو اهو هڪ رستو جيڪو عمل جوڳو هو، يعني خودڪشي، ان تي به عمل ڪرڻ جو سندن ڪو ارادو نه هو. هڪ ڏينهن کان ٻئي ڏينهن تائين ۽ هڪ هفتي کان ٻئي هفتي تائين جيئندا رهڻ، اهڙي حال کي ڇڪڻ جنهن جو ڪو مستقبل نه هو، هڪ ناقابل شڪست جبلت لڳي رهيو هو، بلڪل ائين جيئن انسان جا ڦڦڑ تيستائين ساهه ڪڍندا رهندا آهن جيستائين هوا موجود هجي.

ڪڏهن ڪڏهن اهي پارٽيءَ خلاف عملي بغاوت ڪرڻ جون ڳالهيون به ڪندا هئا، پر ڪين اها خبر نه هئي ته پهريون قدم ڪيئن کڻجي. جيتوڻيڪ افسانوي برادرهڈ (Brotherhood) کا حقيقت به هجي، تڏهن به ان تائين پهچڻ جو رستو ڳولڻ هڪ وڏي ڏکيائي هئي. ونسٽن ڪيس

ان عجيب ويجهڙائيءَ بابت ٻڌايو جيڪا سندس ۽ اوبرائن جي وچ ۾ موجود هئي، يا محسوس پئي ٿي، ۽ ان جذبي بابت جيڪو هو ڪڏهن ڪڏهن محسوس ڪندو هو ته سڏو اوبرائن جي سامهون هليو وڃي، ڪيس ڪليءَ ريت ٻڌائي ته هو پارٽيءَ جو دشمن آهي، ۽ ساڻس مدد گهري. حيرت جي ڳالهه اها هئي ته جوليا کي اهو ڪو ناممڪن حد تائين اڀهرو فيصلو نه لڳو. هوءَ ماڻهن کي سندن چهرن مان پرکڻ جي عادي هئي، ۽ ڪيس اها ڳالهه بلڪل فطري لڳي ته ونسٽن اکين جي هڪ اڪيلي چمڪ مان ئي اوبرائن تي پروسو ڪري وينو هو. ان کان علاوه هوءَ اها ڳالهه مڃيل سمجهندي هئي ته هر ماڻهو، يا لڳ ڀڳ هر ڪو، دل اندر پارٽيءَ سان نفرت ڪري ٿو ۽ جيڪڏهن پاڻ کي محفوظ سمجهي ته قاعدا ضرور ٽوڙيندو. پر هوءَ ان ڳالهه تي يقين ڪرڻ کان انڪاري هئي ته ڪا وسيع ۽ منظم مخالفت موجود آهي يا ٿي سگهي ٿي. هن چيو ته گولڊ استائن ۽ سندس ڪجهي لشڪر بابت قصا رڳو بي بنياد ڳالهيون هيون، جيڪي پارٽيءَ پنهنجي مقصدن لاءِ ايجاد ڪيون هيون ۽ جن تي رڳو اعتبار ڪرڻ جو ڏيکاءُ ڪرڻو پوندو هو. بيشمار پيرا، پارٽي جلسن ۽ مظاهرن ۾، هن انهن ماڻهن جي ڦاسيءَ لاءِ پوري قوت سان نعرا هنيا هئا جن جا نالا به هن ڪڏهن نه ٻڌا هئا ۽ جن جي ڏوهن تي کيس رتيءَ برابر به ويساهه نه هو. جڏهن عوامي ڪيس هلندا هئا، ته هوءَ يووٽ ليگ جي انهن ٽولن ۾ شامل هوندي هئي جيڪي صبح کان وڃي رات تائين عدالتن کي گهيري ۾ وڃي بيهندا هئا ۽ وقفي وقفي سان نعرا هڻندا هئا: ”غدارن کي موت ڏيو!“ ٻن منٽن جي نفرت (Two Minutes Hate) دوران هوءَ گولڊ استائن کي گاريون ڏيڻ ۾ هميشه سيني کان اڳيري هوندي هئي. تنهن هوندي به کيس ان ڳالهه جي رڳو مدهم خبر هئي ته گولڊ استائن ڪير هو ۽ هو ڪهڙن نظرين جو پرچار ڪندو هو. هوءَ انقلاب کان پوءِ پلجي وڃي ٿي هئي ۽ ايتري ننڍي هئي جو پنجاهه ۽ سٺ واري ڏهاڪي جي نظرياتي جنگين کي ياد به نه رکي سگهي. ڪنهن

خودمختيار سياسي تحريڪ جهڙي ڳالهه سندس تصور کان ٻه مٿي هئي: ۽ هر صورت ۾ پارٽي ناقابل شڪست هئي. اها هميشه قائم رهندي، ۽ هميشه ساڳي رهندي. ان خلاف رڳو ڳجهي نافرمانيءَ ذريعي، يا وڌ ۾ وڌ اڪيلن تشدد پرين عملن ذريعي، جهڙوڪ ڪنهن کي قتل ڪرڻ يا ڪنهن جاءِ کي بم سان اڏائڻ ذريعي ئي بغاوت ڪري سگهجي ٿي.

ڪجهه حوالن سان هوءَ ونسٽن کان تمام گهڻي چالاڪ هئي، ۽ پارٽيءَ جي پروپيگنڊا کان گهڻو بي اثر هئي. هڪ پيرو جڏهن ونسٽن يوريشيا خلاف جنگ جو ذڪر چيڙيو، تہ هن بلڪل بنا ڳڻتيءَ جي چئي ڪيس دنگ ڪري ڇڏيو تہ سندس خيال ۾ ڪا جنگ لڳل ئي ڪانہ هئي. لنڊن تي روزانو ڪرندڙ راڪيٽ بم شايد خود اوشيانا جي حڪومت ئي اڇلائي رهي هئي، ”رڳو ماڻهن کي خوفزده رکڻ لاءِ.“ اهو هڪ اهڙو خيال هو جيڪو ونسٽن جي ذهن ۾ ڪڏهن آيو ئي نہ هو. هن ونسٽن اندر هڪ قسم جو حسد ٻه پيدا ڪيو جڏهن ٻڌايائين تہ ٻن منٽن جي نفرت دوران سندس سپ کان وڌو مسئلو پنهنجو ٿهڪ روکڻ هوندو هو. پر هوءَ پارٽيءَ جي تعليمات تي تڏهن ئي شڪ ڪندي هئي جڏهن اهي ڪنهن نہ ڪنهن طرح سندس ذاتي زندگيءَ کي ڇهن. اڪثر هوءَ سرڪاري ڪوڙ کي مڃڻ لاءِ تيار رهندي هئي، رڳو ان ڪري جو سڄ ۽ ڪوڙ جي وچ وارو فرق ڪيس کي خاص اهم نہ لڳندو هو. مثال طور، هن اسڪول ۾ پڙهيو هو ۽ ڪيس پڪ هئي تہ هوائي جهاز پارٽيءَ ايجاد ڪيا هئا. (ونسٽن کي پنهنجي پڙهائيءَ جا ڏينهن ياد هئا، پنجاهه واري ڏهاڪي جي پوئين حصي ۾، پارٽي رڳو هيلي ڪاپٽر ايجاد ڪرڻ جي دعويٰ ڪندي هئي؛ ٻارهن سال پوءِ، جڏهن جوليا اسڪول ۾ هئي، تہ پارٽي جهاز ايجاد ڪرڻ جي دعويٰ ڪرڻ لڳي: هڪ نسل پوءِ اها ٻاڻ وارو انجڻ ٻه پاڻ ايجاد ڪرڻ جي دعويدار ٿيندي.) ۽ جڏهن ونسٽن کيس ٻڌايو تہ هوائي جهاز سندس پيدائش کان ٻه اڳ ۽ انقلاب کان گهڻو پهرين موجود هئا، تہ اها ڳالهه کيس مڪمل بي دلچسپ لڳي. آخرڪار

ان سان ڇا پئي ويو تہ جهاز ڪنهن ناهيا هئا؟ ونسٽن لاءِ ان کان بہ وڏو صدمو اهو هو جڏهن ڪيس سندس ڪنهن ڳالهه مان پروڙ پئي تہ ڪيس ياد ئي نہ هو تہ چار سال اڳ اوشيانا، ايسٽ ايشيا سان جنگ ۾ ۽ يوريشيا سان امن ۾ هو. اهو سڀ هو تہ هوءَ پوري جنگ کي رڳو هڪ ناٽڪ سمجهندي هئي: پر ظاهري طور هن ان ڳالهه تي بہ ڏيان نہ ڏنو هو تہ دشمن جو نالو ئي بدلجي ويو هو. ”مون سمجهيو تہ اسان هميشہ کان ئي يوريشيا سان جنگ ۾ هئاسين،“ هن لاپرواهيءَ سان چيو. ان ڳالهه ونسٽن کي ڪجهه ڊيڄاري وڌو. هوائي جهاز جي ايجاد سندس جمڻ کان گهڻو اڳ جي ڳالهه هئي، پر جنگ جو رخ متجڻ تہ فقط چار سال اڳ ٿيو هو، جڏهن هوءَ سڃاڻ ۽ وڃي ٿي چڪي هئي. ونسٽن اٽڪل پندرهن منٽ ساڻس ان ڳالهه تي دليل ڏنا. آخرڪار هو سندس ياداشت کي ايترو پنڌتي موتائڻ ۾ ڪامياب ويو جو ڪيس ٿورو ٿورو ياد آيو تہ ڪنهن وقت يوريشيا بدران ايسٽ ايشيا ئي دشمن هو. پر ان هوندي بہ اهو ڪيس بلڪل غير اهم لڳو. ”ڪنهن کي پرواهه آهي؟“ هن بيزاريءَ مان چيو. ”هميشہ هڪ رت واري جنگ کان پوءِ بي جنگ لڳندي رهي ٿي، ۽ ماڻهو ڄاڻي ٿو تہ خبرون سڀ ڪوڙ تي ٻڌل آهن.“

ڪڏهن ڪڏهن ونسٽن ساڻس رڪارڊز ڊپارٽمينٽ ۽ اتي ڪيل پنهنجي بي ڏڙڪ جعلسازين بابت ڳالهائيندو هو. اهڙيون ڳالهيون ڪيس ڊيڄارينڊڙ نہ لڳنديون هيون. ڪوڙ کي سچ بنجندي ڏسي ڪيس پنهنجي پيرن هيٺان کا ڪڏ ڪلي پوڻ جهڙو احساس نہ ٿيندو هو. هن ڪيس جونز، آرونسن ۽ ردر فوردِ جو قصو ۽ ان اهم ڪاغذ جي پرچيءَ بابت ٻڌايو جيڪا هن هڪ دفعي پنهنجي آڱرين ۾ جهلي هئي. ان ڳالهه جوليا تي ڪو خاص اثر نہ وڌو. شروعات ۾ تہ هوءَ ان قصي جو اصل مقصد ئي سمجهي نہ سگهي. ”ڇا اهي تنهنجا دوست هئا؟“ هن پڇيو. ”نہ، مان ڪين ڪڏهن نہ سڃاڻندو هوس. اهي انر پارٽيءَ جا ميمبر هئا. ان کان سواءِ، اهي مون کان وڏي عمر جا هئا. اهي انقلاب کان اڳ واري پراڻي دور

سان واسطو رکندڙ هئا. مان کين مشڪل سان ئي ڏسي سجاڻي سگهندو هوس.“ ”پوءِ ان ۾ فڪر جهڙي ڪهڙي ڳالهه هئي؟ ماڻهو ته هر وقت ماريا پيا وڃن، چا ائين ناهي؟“ ونسٽن ڪيس سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي: ”اهو هڪ غير معمولي معاملو هو. اها رڳو ڪنهن جي قتل ٿيڻ واري ڳالهه نه هئي. چا توکي احساس آهي ته ڪالهه کان شروع ٿيندڙ سڄو ماضي دراصل مڪمل ختم ڪيو ويو آهي؟ جيڪڏهن اهو ڪٿي بچيل آهي، ته رڳو انهن چند ٻوس شين ۾ جن تي ڪو لفظ ناهي لکيل، جيئن اتي پيل شيشي جو اهو ٽڪرو. اسان اڳ ئي لڳ ڀڳ پوريءَ طرح انقلاب ۽ ان کان اڳ وارن سالن بابت ڪجهه به نٿا ڄاڻون. هر رڪارڊ مٽايو ويو آهي يا ڪوڙو ڪيو ويو آهي، هر ڪتاب ٻيهر لکيو ويو آهي، هر تصوير نئين سِر ٺاهي وئي آهي، هر مجسمي، گهٽيءَ ۽ عمارت جو نالو تبديل ٿي ويو آهي، هر تاريخ بدلائي وئي آهي. ۽ اهو عمل روزانو ۽ هر لمحي جاري آهي. تاريخ بيهي رهي آهي. هڪ اڻ ڪٽ حال ڪانسواءِ ڪجهه به موجود ناهي جنهن ۾ پارٽي سدائين درست هجي ٿي. مان ڄاڻان ٿو ته ماضي تبديل ڪيو ويندو آهي، پر منهنجي لاءِ اهو ثابت ڪرڻ ڪڏهن به ممڪن نه هوندو، توڙي جو اها ناهه نوهه مون پاڻ پنهنجي هٿن سان ئي ڪئي هجي. ڪم پورو ٿيڻ بعد ڪو ثبوت نٿو رهي. واحد ثبوت رڳو منهنجي پنهنجي ذهن ۾ آهي، ۽ مان پڪ سان نٿو چئي سگهان ته ڪو ٻيو انسان به منهنجين يادن سان سهمت آهي. منهنجي پوريءَ حياتيءَ ۾ رڳو ان هڪڙي واقعي ۾ ئي، واقعي جي سالن کان پوءِ، مون وٽ ٻوس حقيقي ثبوت هٿ آيو هو.“ ”۽ ان مان ڪهڙو لاڀ مليو؟“ ”ان مان ڪو فائدو نه هو، پر جو جو مون ڪجهه منٽن بعد ئي ان کي اڇلائي ڇڏيو. پر جيڪڏهن اڄ به ائين ٿئي، ته مان ان کي محفوظ رکان.“ ”خير، مان ته ائين ڪڏهن نه ڪريان ها!“ جوليا چيو. ”مان خطرو ڪٽڻ لاءِ تيار آهيان، پر رڳو ڪنهن ڪم واري شيءِ لاءِ،

پراڻي اخبار جي ٽڪرن لاءِ نہ. جيڪڏهن تون ان کي پاڻ وٽ بچائي ۽ ونين ها، تہ ان مان چا ڪري سگهين ها؟“

”شايد گهڻو ڪجهہ نہ. پر اهو ثبوت هو. اهو هتي هتي شڪ وجهي سگهي ٿو، جيڪڏهن مان اهو ڪنهن کي ڏيکارڻ جي همت ڪريان ها. مان اهو نٿو سمجهان تہ اسان پنهنجي زندگيءَ ۾ ڪجهہ تبديل ڪري سگهون ٿا. پر ماڻهو سوچي سگهي ٿو تہ ڪٿي نہ ڪٿي مزاحمت جا ننڍا ننڍا مرڪز ٺهي نڪرن — ماڻهن جا ننڍڙا ٽولا پاڻ کي منظم ڪن، آهستي آهستي وڌن، ۽ پويان ڪجهہ رڪاوٽ ڇڏين، جيئن ايندڙ نسل اتان کان ئي اڳتي وڌي جتان اسان رڪجي ويا هئاسين.“ ”مونکي ايندڙ نسل سان ڪا دلچسپي ناهي، جاني. مون کي رڳو اسان ۾نهي سان چاهہ آهي.“ ”تون رڳو چيلهہ کان هيٺ باغياڻي آهين،“ ونسٽن کيس چيو. جوليا ان ڳالهہ کي وڌي برجستگي ۽ ذهانت واري سمجهيو ۽ خوشيءَ مان پنهنجون ٻانهون سندس ڳچيءَ ۾ وڌيون.

پارٽيءَ جي عقيدن ۽ اصولن جي پيچيدگين سان کيس ڪا بہ دلچسپي نہ هئي. جڏهن بہ ونسٽن انگسوڪ جي اصولن، دٻل ٽنڪ، ماضيءَ جي تبديليءَ، ۽ معروضي سچائيءَ جي انڪار بابت ڳالهائيندو هو ۽ نيوسپيڪ جا لفظ استعمال ڪندو هو، تہ هوءَ بيزار ۽ منجهي پوندي هئي ۽ چوندي هئي تہ هن ڪڏهن بہ اهڙين ڳالهين تي توجهہ ناهي ڏنو. ماڻهو جاڻي ٿو تہ اهو سڀ بيڪار آهي، پوءِ چو اجايو ان تي مٿو کپائي؟ هوءَ رڳو اها ڄاڻندي هئي تہ ڪڏهن نعرا هڻڻا آهن ۽ ڪڏهن ڏڪار ظاهر ڪرڻي آهي، ۽ بس اها ئي ڪافي ڳالهہ هئي. جيڪڏهن ونسٽن اهڙن موضوعن تي ڳالهائيندو ئي رهندو هو، تہ کيس سمهي پوڻ جي هڪ حيران ڪندڙ عادت هئي. هوءَ انهن ماڻهن مان هئي جيڪي ڪنهن بہ وقت ۽ ڪنهن بہ حالت ۾ ننڊ ڪري سگهندا هئا. ساڻس ڳالهائيندي ونسٽن محسوس ڪيو تہ پارٽيءَ جي وفاداري ۽ عقيدت جو ڏيکاءُ پيش ڪرڻ ڪيترو آسان هو، جڏهن تہ ماڻهوءَ کي اها ڄاڻ ئي نہ

هجي تہ ان عقيدت جو مطلب چا آهي. هڪ لحاظ کان، پارٽيءَ جو نظريو انهن ماڻهن تي سڀ کان وڌيڪ ڪاميابيءَ سان اثر ڪندو هو جيڪي ان کي سمجهڻ جي مڪمل نااهل هئا. انهن کان حقيقتن جي انتهائي گنيير پيچڪڙي بہ مجرائي سگهبي هئي، چاڪاڻ تہ اهي ڪڏهن بہ ان ڳالهہ جي ڳُوڙهي هئڻ کي سمجهي ئي نہ سگهندا هئا جيڪا ڪائنئن گهري پئي وئي، ۽ نہ ئي هو واقعن ۾ ايترو ملوث هوندا هئا جو نوٽيس ونن تہ چا پيو ٿئي. بي سمجهيءَ سبب سندن ذهن پرامن رهندو هو. اهي بس هر ڳالهہ ڳهي ويندا هئا، ۽ جيڪو ڪجهہ اهي ڳهندا هئا تنهن کين ڪو نقصان نہ پهچايو، چو جو ان جو ڪو نشان ئي باقي نہ بچندو هو، بلڪل ائين جيئن اناج جو اڻ هضم ٿيل داڻو پکيءَ جي پيٽ مان بنا ڪنهن اثر ڇڏڻ جي گذري ويندو آهي.

باب ڇهون

آخرڪار اهو ٿي چڪو هو. انتظار ڪيل پيغام اچي ويو هو. ڪيس ائين پئي محسوس ٿيو جڻ هو سڄي ڄمار ان جي ٿيڻ جو ئي انتظار ڪندو رهيو هو.

هو وزارت جي ڊگهي لنگهہ مان گذري رهيو هو ۽ لڳ ڀڳ ان ئي جاءِ تي هو، جتي جوليا هن جي هٿ ۾ پرچي وڏي هئي، جڏهن ڪيس احساس ٿيو تہ ڪو ماڻهو، جيڪو قد بت ۾ ڪائنس وڏو هو، بلڪل هن جي پٺيان هلي رهيو هو. اهو شخص، جيڪو ٻہ هو، ٿورو ڪنگهيو، ظاهري طور تي ڳالهائڻ جو اڳواٽ اشارو ڏيڻ لاءِ. ونسٽن اوچتو بيهي رهيو ۽ پوئتي مُڙيو. اهو اوبرائن هو.

آخرڪار اهي آمهون سامهون هئا، ۽ لڳو پئي جڻ هن جي واحد خواهش اتان پڄي وڃڻ هئي. هن جو دل شدت سان ڌڙڪڻ لڳو. هو ڪجهہ ڳالهائڻ جي لائق ئي نہ رهيو هو. پر اوبرائن اڳتي وڌندو رهيو ۽ ساڳي روانيءَ ۾ هڪ پل لاءِ ونسٽن جي ٻانهن تي دوستاڻو هٿ رکيائين، جنهن ڪري ٻئي جڻا پرپاسي گڏ هلڻ لڳا. هن ان مخصوص سنجيده شائستگيءَ سان ڳالهائڻ شروع ڪيو، جيڪا ڪيس انر پارٽيءَ جي اڪثر ميمبرن کان مختلف ڪندي هئي.

”مان اوهان سان ڳالهائڻ جي ڪنهن موقعي جي تلاش ۾ هئس،“ هن چيو. ”ٻئي ڏينهن مان ’دي ٽائيمز‘ ۾ اوهان جو نيوسپيڪ (Newspeak) بابت هڪ مضمون پڙهي رهيو هئس. منهنجو خيال آهي تہ اوهان نيوسپيڪ ۾ علمي دلچسپي رکو ٿا؟“

ونسٽن ڪنهن حد تائين پنهنجو ضبط بحال ڪري ورتو هو. ”شايد ئي علمي چئجي،“ هن چيو. ”مان صرف هڪ عام شوقين آهيان. اهو منهنجو مضمون ناهي. مون کڏهن ٻہ ٻوليءَ جي اصل اڌاوت سان ڪو واسطو نہ رکيو آهي.“

”پر اوهان ان کي تمام نفيس نموني لکو ٿا،“ اوبرائن چيو. ”اهو رڳو منهنجو ئي رايو ناهي. مان تازو ئي اوهان جي هڪ دوست سان گالهائي رهيو هئس جيڪو يقيناً ان جو ماهر آهي. هن وقت سندس نالو منهنجي ذهن تان نڪري ويو آهي.“

ونسٽن جو دل وري درد سان ڏڙڪي اٿيو. اها گالهه ناقابلِ تصور هئي ته اهو اشارو سائيم (Syme) کان سواءِ ڪنهن ٻئي ڏانهن هجي. پر سائيم نه رڳو مري چڪو هو، بلڪ سندس نالو نشان مٽايو ويو هو، هو هڪ ”غير شخص“ (unperson) بڻجي چڪو هو. هن ڏانهن ڪو به سڃاڻپ لائق اشارو موت جهڙو خطرناڪ ثابت ٿي سگهيو ٿي. اوبرائن جو اهو جملا يقيناً هڪ اشارو يا ڪوڊ ورڊ هو. خيالي گناهه (thoughtcrime) جي هڪ معمولي عمل ۾ شريڪ ٿيڻ سان هن انهن ٻنهي کي هڪٻئي جو رازدار ۽ ساٿي بڻائي ڇڏيو هو. اهي لنگهه ۾ آهستي آهستي هلندا رهيا، پر هاڻي اوبرائن رڪجي ويو. ان عجيب ۽ اعتماد ۾ ونندڙ دوستاڻي انداز سان، جنهن جو اظهار هو هميشه پنهنجين حرڪتن ۾ ڪري ونندو هو، هن پنهنجي عينڪ کي نڪ تي ٻيهر درست ڪيو. پوءِ گالهه جاري رکندي چيائين:

”اصل ۾ مان اهو چوڻ پئي چاهيو ته اوهان جي مضمون ۾ مون ڏٺو ته اوهان اهڙا ٻه لفظ استعمال ڪيا هئا جيڪي هاڻي متروڪ ٿي چڪا آهن. پر اهي تمام تازو ئي متروڪ ٿيا آهن. ڇا اوهان نيوسپيڪ ڊڪشنريءَ جو ڏهون ڇاپو ڏٺو آهي؟“

”نه،“ ونسٽن چيو. ”مون نه سمجهيو هو ته اهو اڃا شايع ٿيو آهي. اسان رڪارڊ ڊپارٽمينٽ ۾ اڃا ٻه نائون ڇاپو ئي استعمال ڪري رهيا آهيون.“

”منهنجي خيال ۾ ڏهون ڇاپو ڪجهه مهينن تائين منظرِ عام تي نه ايندو. پر ڪجهه اڳواٽ ڪاپيون ورهائيون ويون آهن. هڪ ڪاپي مون وٽ ٻه آهي. شايد اوهان ان کي ڏسڻ چاهيندؤ؟“

”بلڪل، تمام گھٹو،“ ونستن فوري طور تي سمجھندي چيو تہ هن ڳالهه جو مقصد ڇا هو.

”ڪجهه نيون تبديليون تمام غيرمعمولي ۽ هوشياريءَ واريون آهن. فعلن (verbs) جي تعداد ۾ گھٽتائي — منهنجي خيال ۾ اهو نقطو اوهان کي ضرور پسند ايندو. ڏسون، ڇا مان ڪنهن قاصد هٿان اوهان کي ڊڪشنري موڪلي ڏيان؟ پر مون کي انديشو آهي تہ مان اهڙيون ڳالهيون هميشہ وساري ويهندو آهيان. ڇا ممڪن آهي تہ اوهان ڪنهن مناسب وقت تي منهنجي فليٽ تان ڪٽي ونو؟ بيهو، مان اوهان کي پنهنجو پتو ڏئي ڇڏيان.“

اهي هڪ ٽيلي اسڪرين جي سامهون بينا هئا. بي ڏياني‌ءَ واري انداز ۾ اوبرائن پنهنجا ٻہ ڪيسا ٽٽوليا ۽ پوءِ چمڙي جي جلد واري هڪ ننڍي ڊائري ۽ سونهري رنگ جي پينسل ڪڍيائين. بلڪل ٽيلي اسڪرين جي هيٺان، اهڙي پوزيشن ۾ جو ان اوزار جي ٻئي پاسي جيڪو ٻہ ڏسي رهيو هجي اهو پڙهي سگهي پئي تہ هو ڇا لکي رهيو هو، هن جلديءَ سان هڪ پتو لکيو، پنو ڦاڙيو ۽ ونستن جي هٿ ۾ ڏئي ڇڏيو.

”مان عام طور تي شام جو گھر هوندو آهيان،“ هن چيو. ”جيڪڏهن مان نہ هئس، تہ منهنجو نوڪر اوهان کي ڊڪشنري ڏئي ڇڏيندو.“

هو هليو ويو، ۽ پنڌيان ونستن ان پني جي ٽڪري کي هٿ ۾ جهلي ٻينو رهيو، جنهن کي هن پيري لکائڻ جي ڪا ضرورت نہ هئي. ان هوندي ٻہ هن ان تي لکيل ڳالهه چگي‌ءَ طرح ياد ڪري ورتي، ۽ ڪجهه ڪلاڪن کان پوءِ ٻين ڪاغذن سان گڏ ڪيس ياداشت جي سوراخ (memory hole) ۾ اڇلائي ڇڏيو.

اهي وڌ ۾ وڌ ٻہ منٽ پاڻ ۾ ڳالهائي چڪا هئا. ان واقعي جو صرف هڪ ئي مطلب نڪري سگهيو ٿي. اهو ونستن تائين اوبرائن جو پتو پهچائڻ جو هڪ جوڙيل بهانو هو. ائين ڪرڻ لازمي هو، ڇاڪاڻ‌ته سڌي

ريت پڇڻ کان سواءِ ڪڏهن ب معلوم ڪرڻ ممڪن نہ هو تہ ڪير ڪٿي ٿو رهي. ڪنهن ب قسم جون ڊائريڪٽريون موجود نہ هيون. اوبرائن ڪيس اصل ۾ اهو ئي چئي رهيو هو تہ: "جيڪڏهن تون ڪڏهن مون سان ملڻ چاهين تہ مان هتي ملي سگهان ٿو." شايد ڊڪشنريءَ اندر ڪٿي ڪو ڳجهو پيغام ب لڪل هجي. پر ڪجهه ب هجي، هڪ ڳالهه يقيني هئي: اها سازش، جنهن جا هو خواب ڏسندو هو، حقيقت ۾ موجود هئي، ۽ هو ان جي ٻاهرين دائرن تائين پهچي چڪو هو.

هو ڇاڻندو هو تہ دير يا سوير هو اوبرائن جي سڏ تي ضرور عمل ڪندو. شايد سياڻي، شايد وڏي دير کان پوءِ — ڪيس پڪ نہ هئي. جيڪو ڪجهه ٿي رهيو هو، اهو رڳو ان عمل جو تسلسل هو جيڪو سال اڳ شروع ٿيو هو. پهريون قدم هڪ ڳجهو، اڻ ڇاڻائيءَ ۾ آيل خيال هو؛ ٻيو قدم ڊائريءَ جو کولڻ هو. هو خيالن کان لفظن تائين پهتو هو، ۽ هاڻي لفظن کان عمل ڏانهن وڌي چڪو هو. آخري قدم اهو هو جيڪو محبت جي وزارت (Ministry of Love) اندر ٿيڻ وارو هو. هن ان ڳالهه کي قبول ڪري ورتو هو. پڇاڻي تہ شروعات اندر ئي لڪل هئي. پر اها انتهائي خوفناڪ هئي: يا وڌيڪ صحيح لفظن ۾، اها موت جي اڳواڻ ذائقي جهڙي هئي، جيئن کو ماڻهو ٿورو گهڻ زنده هجي. اوبرائن سان ڳالهائڻ دوران ب، جڏهن انهن لفظن جو اصل مفهوم هن جي ذهن ۾ لٿو، تڏهن هڪ سرد، ڏکائي ڇڏيندڙ احساس هن جي پوري جسم کي پنهنجي گرفت ۾ ونيِ ڇڏيو هو. ڪيس ائين لڳو ڄڻ هو ڪنهن قبر جي آلاڻ ۾ پير رکي رهيو هجي، ۽ ان ۾ ڪا نئين ڳالهه نہ هئي ڇاڪاڻتہ هو هميشہ کان ڇاڻندو هو تہ اها قبر اتي ئي موجود هئي ۽ سندس ئي انتظار ڪري رهي هئي.

باب ستون

ونستن جون اکيون ڳوڙهن سان پريل هيون جڏهن هو جاڳيو. جوليا ننڊاکري ٽي کيس ٽيڪ ڏيندي پاسو ورائي، هلکي اڀ چٽي آواز ۾ ڪجهه چيو جيڪو شايد هي هو: "ڇا ڳالهه آهي؟"

"مون خواب ڏٺو—" هن ڳالهه شروع ڪئي، ۽ اوچتو ترسي پيو. اهو ايترو پيچيده هو جو لفظن ۾ بيان نه پئي ٿي سگهيو. هڪ ته پاڻ خواب هو، ۽ ٻيو ان سان ڳنڍيل هڪ ياد هئي جيڪا جاڳڻ جي چند لمحن بعد ئي سندس ذهن ۾ تري آئي هئي.

هو پنهنجون اکيون بند ڪري وري سمهي پيو، ايجا تائين ان خواب جي فضا ۾ غرق هو. اهو هڪ وسيع ۽ روشن خواب هو، جنهن ۾ سندس سڄي زندگي مينهن پوڻ کان پوءِ اونهاري جي ڪنهن شام جي قدرتي نظاري وانگر سندس اڳيان پکڙيل نظر اچي رهي هئي. اهو سڀ ڪجهه شيشي جي پيپر ويٽ (paperweight) اندر ٿي رهيو هو، پر شيشي جي مٽاچري آسمان جو گنبذ هئي، ۽ ان گنبذ اندر هر شئي شفاف ۽ هلکي روشنيءَ سان پريل هئي، جنهن مان ڏورانهن اٽڪل فاصلن تائين ڏسي پئي سگهيو. ان خواب جو مفهوم سندس ماڻُ جي ٻانهن جي هڪ اهڙي اشاري ۾ بہ سمايل هو—بلڪ ڪنهن حد تائين اهو خواب ان ئي اشاري تي ٻڌل هو—جيڪو ٽيهه سال پوءِ ان يهودي عورت پڻ ڪيو هو، جنهن کي هن خبرن واري فلم ۾ ڏٺو هو، جڏهن هوءَ هيلي ڪاپٽر مان ٻنهي کي ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ کان اڳ گوليءَ کان ننڍڙي چوڪري کي پنهنجي ٻانهن جي پناهه ۾ ونڊ جي ڪوشش ڪري رهي هئي.

"ڇا توکي خبر آهي،" هن چيو، "ته هن گهڙيءَ تائين منهنجو اهو ئي خيال هو ته مون پنهنجي ماڻُ کي قتل ڪيو هو؟"

"تو کيس ڇو قتل ڪيو؟" جوليا لڳ ڀڳ اڌ ننڊ مان ئي پڇيو.

"مون کيس قتل نه ڪيو هو. جسماني طور تي نه."

خواب ۾ هن کي پنهنجي ماءُ جي آخري جهلڪ ياد آئي هئي، ۽ جاڳڻ کان پوءِ ڪجهه ئي لمحن اندر ان سان جڙيل ننڍڙن واقعن جو سلسلو ڪيس ڪُلي ياد اچي ويو. اها هڪ اهڙي ياد هئي جنهن کي هن سالن تائين ڄاڻي واڻي پنهنجي شعور مان ٻاهر ڪڍي ڇڏيو هو. ڪيس تاريخ جي پڪ نه هئي، پر جڏهن اهو سڀ ڪجهه ٿيو هو تہ سندس عمر ڏهن سالن کان گهٽ نہ هوندي، شايد ٻارهن سالن جو هو.

سندس پيءُ ڪجهه وقت اڳ غائب ٿي ويو هو، پر ڪيترو وقت اڳ، اهو ڪيس ياد نہ هو. ڪيس ان وقت جا هنگامي ۽ پريشان ڪندڙ حالتون وڌيڪ چگهيءَ طرح ياد هيون: هوائي حملن جو وقت بوقت پيدا ٿيندڙ خوف ۽ ٽيوب (سب وي) اسٽيشنن ۾ پناهه ونڊ، هر پاسي ملبي جا ڍير، گهٽين جي ڪنڊن تي لڳل اٽسمجهه ۾ ايندڙ سرڪاري پڌرنامه، هڪ ئي رنگ جون قميصون پاتل نوجوانن جا ٽولا، نانواين جي دڪانن ٻاهران بينل وڌيون قطارون، ڏورانهن فاصلن تان وقفن وقفن سان ايندڙ مشين گنن جا فائر—۽ سڀ کان وڌيڪ اها ڳالهه تہ کائڻ لاءِ ڪڏهن بہ پورو اناج نہ هوندو هو. ڪيس اهي ڏگهيون پهرون ياد هيون جيڪي هو ٻين ڇوڪرن سان گڏ ڪچري جي ڊبن ۽ گندگيءَ جي ڍيرن مان ڪاڏو ڳولڻ ۾ گذاريندو هو، جتان اهي بندگوبي جي پنن جون تندون، پٽاٽن جون ڪلون، ڪڏهن ڪڏهن وري باسي مانيءَ جا ٽڪرا، جن تان ڪوئلي يا رک جا ذرڙا ڪُرچي الڳ ڪندا هئا، چونڊيندا هئا؛ ۽ انهن ٽرڪن جي لنگهڻ جو انتظار ڪندا هئا جيڪي ڪنهن خاص رستي تان گذرنديون هيون ۽ ڍورن جي خوراڪ ڪٽي ويندیون هيون، ۽ جيڪي جڏهن روڊ جي ڪڏن تان لڏنديون هيون، تہ ڪڏهن ڪڏهن انهن مان سرنهن يا ترِن جي ڪڙ جا چند ٽڪرا هيٺ ڪري پوندا هئا.

جڏهن سندس پيءُ غائب ٿيو، تڏهن سندس ماءُ نہ تہ ڪو تعجب ظاهر ڪيو ۽ نہ ئي ڪو شديد ڏک، پر منجهس اوچتو هڪ تبديلي اچي وئي. هوءَ جڻ مڪمل طور تي بي روح ٿي چڪي هئي. اها ڳالهه ونسٽن کي

بہ واضح هئي تہ هوءَ ڪنهن اهڙي ڇالهہ جو انتظار ڪري رهي هئي جنهن بابت ڪيس خبر هئي تہ اها ٽيٽي ئي آهي. هن هر ضروري ڪم ڪيو—ڪاڏو رڌو، ڪپڙا ڌوتا، چيريل ڪپڙا ٽوپيا، ڪٽ وڇائي، فرش صاف ڪيو، چمنيءَ جي تختي تان مٿي اگهي—همیشہ نهايت سست رفتاريءَ سان ۽ غير ضروري حرڪت کان سواءِ، جڏ ڪنهن مصور جو ڪاٽ جو پتلو پنهنجي مرضيءَ سان چري رهيو هجي. سندس پريل ۽ متناسب جسم قدرتي طور جڏ مانيٽائيءَ ۾ ٻڏي ويو هو. هوءَ ڪلاڪن جا ڪلاڪ بستري تي تقريباً بي جان ٿي وينِي رهندي هئي، پنهنجي ننڍي پيٽ کي کير پيارينديِ يا سنياليندي، جيڪا ٻن يا ٽن سالن جي هڪ ڏٻري، بيمار ۽ نهايت ماني ٻارڙي هئي، جنهن جو چهرو ڪمزوريءَ ۽ سُڪڻ ڪري جڏ پولڙيءَ جهڙو لڳندو هو. تمام گهڻ موقعن تي هوءَ ونسٽن کي پنهنجي ياڪر ۾ پريندي هئي ۽ بنا ڪجهہ چوڻ جي ڪافي دير تائين سيني سان لائيندي هئي. پنهنجي ننڍپڻ ۽ خودغرضيءَ جي باوجود، هو سمجهندو هو تہ اها ڇالهہ ڪنهن نہ ڪنهن طرح ان اڻ چيل واقعي سان جڙيل هئي جيڪو بس ٽيٽ ئي وارو هو.

ڪيس اهو ڪمرو ياد هو جتي هو رهندا هئا: هڪ اونداهو، گهُٽيل بوءِ وارو ڪمرو جنهن جو اڌ حصو اڇي چادر واري بستري سان پريل لڳندو هو. چمنيءَ جي ويجهو گئس جو هڪ چلهو هو، ۽ ڪاڏو رکڻ لاءِ هڪ تختو هو، ۽ ٻاهر ڏاڪڻين جي اڳيان پٽر تي ناسي رنگ جو مٽيءَ جو هڪ سنڪ لڳل هو، جيڪو ڪيترن ئي ڪمرن لاءِ گڏيل هو. ڪيس پنهنجي ماءُ جو مجسمي جهڙو بت ياد هو، جيڪو گئس واري چلهي مٿان جهڪي ديگڙيءَ ۾ ڪجهہ لوڏيندو هو. سڀ کان وڌيڪ ڪيس پنهنجي مستقل بک، ۽ مانيءَ جي وقت ٽيندڙ سخت ۽ مدهم جهيڙا ياد هئا. هو پنهنجي ماءُ کان ضد ڪري وري وري پڇندو هو تہ وڌيڪ ڪاڏو ڇو ناهي، هو مٽس رڙيون ڪندو ۽ ڪاوڙ مان گوڙ ڪندو هو (ڪيس پنهنجي آواز جو لهجو بہ ياد هو، جيڪو وقت کان اڳ ڳرو ٽيٽ لڳو هو

۽ ڪڏهن ڪڏهن عجيب انداز سان گونجندو هو)، يا وري پنهنجي حصي کان وڌيڪ حاصل ڪرڻ جي ڪوششن ۾ روئڻ جهڙي مظلوميت جو مظاهرو ڪندو هو. سندس ماءُ ڪيس پنهنجي حصي کان بہ وڌيڪ ڏيڻ لاءِ تيار رهندي هئي. هوءَ اها ڳالهہ فطري سمجهندي هئي تہ هو، يعني "چوڪرو"، سڀ کان وڏو حصو ونيو؛ پر هوءَ ڪيس جيترو بہ ڏيندي هئي، هو هميشہ وڌيڪ ئي گهرندو هو. هر پيري کاڌي مهل هوءَ ڪانئس منٿون ڪندي هئي تہ هو خودغرض نہ ٿئي ۽ ياد رکي تہ سندس ننڍڙي پيٽ بيمار آهي ۽ ڪيس بہ کاڌي جي ضرورت آهي، پر ڪو فائدو نہ ٿيندو هو. جڏهن هوءَ ديڳڙيءَ مان هٿ ڪيندي هئي تہ هو ڪاوڙ ۾ رڙيون ڪندو هو، سندس هٿن مان ديگڙي ۽ چمچو ڪسي ونڻ جي ڪوشش ڪندو هو، ۽ پنهنجي پيٽ جي پليٹ مان بہ گرهہ ڪٽي ونندو هو. ڪيس خبر هئي تہ هو باقي ٻنهي کي بک ماري رهيو هو، پر هو پاڻ تي ضابطو نہ پئي رکي سگهيو؛ بلڪ ڪيس لڳندو هو تہ ڪيس ائين ڪرڻ جو پورو حق هو. پيٽ جي ٻرندڙ بک ڪيس ان ڳالهہ تي حق بجانب پئي ٺهرائي. ڪائڻ جي وقتن جي وچ ۾، جيڪڏهن سندس ماءُ پهريداري نہ ڪندي هئي، تہ هو الماڙيءَ تي رکيل کاڌي جي ان لاچار ذخيري مان لاڳيتو چوري ڪندو رهندو هو.

هڪ ڏينهن چاڪليٹ جو راشن مليو. گذريل ڪيترن ئي هفتن يا مهينن کان اهڙي ڪا شئي نہ ملي هئي. ڪيس چاڪليٹ جو اهو قيمتي ننڍڙو ٽڪرو چگڻيءَ طرح ياد هو. اهو ٻن آونسن جو هڪ ٽڪرو هو جيڪو ٽنهي ڄڻن ۾ ورهائڻو هو. اها ڪُليل ڳالهہ هئي تہ ان کي ٽن برابر حصن ۾ ورهائڻ گهرجي ها. اوچتو، ڄڻ هو ڪنهن ٻئي کي ٻڌي رهيو هجي، ونسٽن پاڻ کي هڪ وڏي گونجندڙ آواز ۾ اهو گهر ڪندي ٻڌو تہ سڄو ٽڪرو ڪيس ئي ملڻ گهرجي. سندس ماءُ ڪيس چيو تہ لالچي نہ ٿئي. ان ڳالهہ تي هڪ ڊگهي ۽ بيزار ڪندڙ بحث بازي شروع ٿي وئي، جنهن ۾ رڙيون، روڄ راڙو، ڳوڙها، شڪايتون ۽ سوديبازيون شامل

هيون. سندس ننڍڙي ڀيڻ، ٻنهي هٿن سان پنهنجي ماءُ کي چنبڙيل، بلڪل ڪنهن پولڙيءَ جي ٻچي وانگر، ماءُ جي ڪلهي مٿان پنهنجين وڏين غمگين اکين سان ڪيس ڏسي رهي هئي. آخرڪار سندس ماءُ چاڪليٽ مان ٽي پاڳي چار حصو ٽوڙي ونسٽن کي ڏنو، ۽ باقي چوٿون حصو سندس ڀيڻ کي ڏنو. ننڍڙي چوڪريءَ اهو ٽڪرو هٿ ۾ جهلي بي دليءَ سان ان ڏانهن ڏٺو، شايد اها سمجهڻ کان ٻه لاچار هئي ته اها چا شئي هئي. ونسٽن هڪ لمحي لاءِ کيس ڏسندو رهيو. پوءِ هڪ تيز جهپٽ هڻي هن پنهنجي ڀيڻ جي هٿ مان چاڪليٽ جو اهو ٽڪرو کسي ورتو ۽ دروازي ڏانهن ڀڳو.

”ونسٽن، ونسٽن!“ سندس ماءُ پٺيان رڙ ڪئي. ”موٽي آءُ! پنهنجي ڀيڻ کي سندس چاڪليٽ موٽائي ڏي!“

هو ترسي ويو، پر واپس نه موٽيو. سندس ماءُ جون پريشان اکيون سندس چهري تي ڪپيل هيون. هاڻي ٻه جڏهن هو ان واقعي بابت سوچي رهيو هو، کيس پتو نه هو ته اها ڪهڙي ڳالهه هئي جيڪا بس ٿيڻ واري هئي. سندس ڀيڻ، اهو احساس ٿيندي ئي ته کائنس ڪجهه ڦريو ويو آهي، هڪ هلڪو روڄ شروع ڪري ڏنو هو. سندس ماءُ ٻار جي چوڌاري پنهنجي ٻانهن ويڙهي ۽ سندس چهرو پنهنجي سيني سان لڳايو. ان حرڪت مان کيس لڳو ته سندس ڀيڻ مري رهي هئي. هو ڦريو ۽ ڏاڪڻين تان هيٺ ڀڄي ويو، جڏهن ته هٿ ۾ پيل چاڪليٽ پگهرجي پٽڑو ٿي رهيو هو.

هن وري ڪڏهن ٻه پنهنجي ماءُ کي نه ڏٺو. چاڪليٽ ڪائي وڃڻ کان پوءِ کيس پنهنجي پاڻ تي ڪجهه شرمساري محسوس ٿي ۽ ڪيترن ئي ڪلاڪن تائين گهٽين ۾ رلندو رهيو، جيستائين بک کيس موٽي گهر وڃڻ تي مجبور نه ڪيو. جڏهن هو واپس آيو ته سندس ماءُ غائب ٿي چڪي هئي. ان دور ۾ اها ڳالهه هاڻي عام ٿيندي پئي وئي. ڪمري مان سندس ماءُ ۽ ڀيڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهه ٻه غائب نه ٿيو هو. انهن کي

ڪپڙا ۽ پاڻ سان نه کنيا هئا، ايستائين جو سندس ماءُ جو اوور ڪوٽ ۽ اتي ئي پيل هو. اڄ تائين ڪيس ڪنهن پڪ سان اها خبر نه هئي ته سندس ماءُ مري چڪي هئي يا نه. اها ڳالهه پوريءَ طرح ممڪن هئي ته ڪيس رڳو ڪنهن جبري پورهئي واري ڪيمپ (forced-labour camp) ۾ موڪليو ويو هجي. رهي ڳالهه سندس پيٽ جي، ته ٿي سگهي ٿو ڪيس ونسٽن وانگر بي گهر ٻارن جي ڪنهن نئين آبادي (جن کي ريڪليميشن سينٽرز يا بحالي مرڪز چيو ويندو هو)، جيڪي گهرو ويڑهه جي نتيجي ۾ قائم ٿيا هئا، اتي منتقل ڪيو ويو هجي، يا شايد ڪيس ماءُ سان گڏ ليبر ڪيمپ موڪليو ويو هجي، يا وري رڳو مرڻ لاءِ ڪٿي ڇڏي ڏنو ويو هجي.

اهو خواب اڃا تائين سندس ذهن ۾ چٽو هو، خاص ڪري ٻانهن جو اهو پناهه ڏيندڙ ۽ گهيري ونندڙ اشارو، جنهن ۾ جڙ ان سڄي واقعي جو مفهوم سمايل هو. سندس ذهن ۾ مهينا اڳ واري هڪ ٻئي خواب ڏانهن ويو. جهڙيءَ طرح سندس ماءُ ميري اڃي رلهيءَ واري ڪٽ تي ٻار کي ڇاتيءَ سان لائيندي ويني هئي، بلڪل اهڙي ئي طرح هوءَ ٻڏي ويل جهاز ۾ وينو هئي، ڪائنس تمام هيٺ، ۽ هر لمحي اڃا وڌيڪ گهرائيءَ ۾ ٻڏندي پئي وئي، پر تنهن هوندي ۽ اونداهي ٽيندڙ پاڻيءَ مان مٿي ڪيس ئي نهاري رهي هئي.

هن پنهنجي ماءُ جي غائب ٿيڻ جو سڄو احوال جوليا کي ٻڌايو. اکيون کولڻ کان سواءِ ئي هوءَ پاسو ورائي وڌيڪ آرامده انداز ۾ سمهي پئي.

”منهنجو خيال آهي ته انهن ڏينهن ۾ تون هڪ نهايت ڇڙو ننڍڙو جانور هئين،“ هن اڻ چٽي آواز ۾ چيو. ”سيئي ٻار جانور هوندا آهن.“

”ها. پر هن ڪهاڻيءَ جو اصل مقصد——“

سندس ساهه ڪٽڻ مان پڌرو هو ته هوءَ وري ننڍ جي آغوش ۾ وڃي رهي هئي. هو پنهنجي ماءُ بابت وڌيڪ ڳالهائڻ چاهي ها. پنهنجي

يادگيرين جي آڏار تي هو ائين نہ سمجهندو هو تہ هوءَ ڪا غير معمولي يا ذهين عورت هئي؛ پر تنهن هوندي بہ هن وٽ هڪ قسم جو وقار ۽ شرافت، هڪ قسم جي پاڪيزگي هئي، رڳو ان ڪري جو جن معيارن تي هوءَ هلندي هئي، اهي سندس خالص ذاتي هئا. سندس جذبا سندس پنهنجا هئا، ۽ انهن کي ٻاهران بدلائي نہ پئي سگهيو. هن جي ذهن ۾ اهو خيال ڪڏهن بہ نہ آيو هوندو تہ ڪو عمل جيڪڏهن بي اثر هجي تہ ان ڪري اهو بي معنيٰ ٿي وڃي ٿو. جيڪڏهن توهان ڪنهن سان محبت ڪندا هئا تہ محبت ڪندا هئا، ۽ جڏهن توهان وٽ ڏيڻ لاءِ ٻيو ڪجهہ بہ نہ بچندو هو، تڏهن بہ توهان ڪيس محبت ئي ڏيندا هئا. جڏهن چاڪليٽ جو آخري ٽڪرو بہ ختم ٿي ويو، تڏهن سندس ماءُ ٻار کي پاڪر ۾ پري ورتو هو. ان جو ڪو نتيجو نہ هو، ان سان ڪجهہ بہ نہ بدلجڻو هو، نہ ئي ان سان وڌيڪ چاڪليٽ پيدا ٿيڻي هئي، ۽ نہ ئي ان سان ٻار يا سندس پنهنجي موت ٿري سگهي پئي؛ پر ڪيس ائين ڪرڻ فطري لڳو. ٻيڙيءَ ۾ پناهگير عورت پڻ ننڍڙي چوڪري کي پنهنجي ٻانهن سان ڏکي ڇڏيو هو، جيڪا گولين اڳيان ڪاغذ جي پني کان وڌيڪ ڪنهن ڪم جي نہ هئي. پارٽيءَ جو سپ ڪان پيانڪ ڪم اهو هو جو هن توهان کي اهو يقين ڏياري ڇڏيو هو تہ محض اندروني اُڏمن ۽ احساسن جي ڪا حيثيت ناهي، ۽ ساڳئي وقت مادي دنيا مٿان بہ توهان جو سڄو اختيار ڦري ورتو ويو هو. هڪ دفعو جڏهن توهان پارٽيءَ جي چنبن ۾ ڦاسي ويندا هئا، تہ پوءِ توهان چا ٿا محسوس ڪريو يا چا نٿا محسوس ڪريو، توهان چا ڪيو يا چا نہ ڪيو، ان سان عملي طور ڪو بہ فرق نہ پوندو هو. چا بہ ٿئي، توهان غائب ٿي ويندا هئا، ۽ وري ڪڏهن نہ توهان جو ۽ نہ ئي توهان جي عملن جو ڪو نالو نشان ملندو هو. توهان کي تاريخ جي وهڪري مان مڪمل طور ميٽي ڇڏيو ويندو هو. ۽ تنهن هوندي بہ رڳو بہ پيڙهيون اڳ جي ماڻهن لاءِ اها ڳالهہ ايتري اهم نہ هوندي، ڇاڪاڻ تہ اهي تاريخ کي متائڻ جي ڪوشش نہ ڪري رهيا هئا.

اهي ذاتي وفادارين جي تابع هئا، جن تي اهي ڪو سوال نه اٿارينداهئا. اهميت رڳو ذاتي لاڳاپن جي هئي، ۽ هڪ مڪمل لاچار اشارو، هڪ پاڪر، هڪ ڳوڙهو، مرندڙ ماڻهوءَ سان چيل هڪ تسليءَ وارو لفظ، پاڻ ۾ هڪ مڪمل اهميت رکندو هو. پرول (پورهيت عوام)، اوچتو سندس ذهن ۾ خيال آيو، اجا تائين ان ئي حالت ۾ رهيا هئا. اهي ڪنهن پارٽي، ڪنهن ملڪ يا ڪنهن نظريي جا وفادار نه هئا، اهي هڪ ٻئي جا وفادار هئا. پنهنجي سڄي زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو هن پرول عوام کي حقارت سان نه ڏٺو ۽ نه ئي کين رڳو هڪ اهڙي بي جان قوت سمجهيو جيڪا ڪنهن ڏينهن جاڳي پوندي ۽ دنيا کي نئون جيئندان بخشيندي. پرول ماڻهو اجا تائين انسان رهيا هئا. اهي اندر کان پٿر ۽ بي رحم نه ٿيا هئا. انهن انهن بنيادي جذبن کي سنڀالي رکيو هو جن کي کيس هاڻي باشعور ڪوششن سان نئين سر سکڻو پئجي رهيو هو. ۽ ائين سوچيندي کيس بنا ڪنهن لاڳاپي جي ياد آيو ته ڪيئن ڪجهه هفتا اڳ هن پٽڑيءَ تي هڪ ڪٽيل هٿ پيل ڏٺو هو ۽ ان کي لت هڻي اهڙي نموني گٽر ۾ لوڙهي ڇڏيو هو ڇڻ اهو بندگوبي جو ڪو سڙيل ڏاندو هجي.

”پرول عوام انسان آهن،“ هن وڏي آواز ۾ چيو. ”اسين انسان ناهيون.“

”ڇو ناهيون؟“ جوليا چيو، جيڪا وري جاڳي پئي هئي.

هن ڪجهه دير سوچيو. ”ڇا تو ڪڏهن اهو سوچيو آهي،“ هن چيو، ”ته اسان لاءِ سڀ کان بهتر ڳالهه اها ئي ٿيندي ته وقت گذرڻ کان اڳ اسين هتان نڪري وڃون، ۽ وري ڪڏهن به هڪ ٻئي سان نه ملون؟“

”ها پياراً، مون کيترائي ڀيرا سوچيو آهي. پر تنهن هوندي به مان ائين نه ڪنديس.“

”اسين خوش قسمت رهيا آهيون،“ هن چيو، ”پر اها ڳالهه گهڻو وقت نه هلي سگهندي. تون جوان آهين. تون عام ۽ معصوم نظر اچين ٿي.

جيڪڏهن تون مون جهڙن ماڻهن کان پري رهين ته شايد اجا پنجاهه سال وڌيڪ جيئري رهي سگهين ٿي.“

”نه. مون سڀ ڪجهه چڱيءَ طرح سوچي ورتو آهي. جيڪو تون ڪندين، مان به اهو ئي ڪنديس. ۽ ايترو دل نه ڇڏ. مان پاڻ کي جيئرو رکڻ ۾ ڪافي هوشيار آهيان.“

”اسين شايد اجا وڌيڪ ڇهه مهينا يا هڪ سال گڏ رهي سگهون—ڪجهه به ڇئي نڏو سگهجي. پر پڇاڻيءَ تي اسان جو جدا ٿيڻ يقيني آهي. ڇا توکي احساس آهي ته اسين ڪيترا لاچار ۽ اڪيلا ٿي ويندا‌سين؟ جڏهن هڪ پيرو اهي اسان کي پڪڑي وڃندا ته پوءِ اهڙي ڪا شئي، بلڪل ڪا به شئي نه هوندي جيڪا اسان مان ڪو به هڪ ٻئي لاءِ ڪري سگهي. جيڪڏهن مان اعتراف ڪري وڃندس ته به اهي توکي گولي هڻي ڇڏيندا، ۽ جيڪڏهن مان اعتراف کان انڪار ڪندس ته به اهي توکي ماريندا ئي ماريندا. اهڙو ڪجهه به ناهي جيڪو مان ڪريان يا چوان، يا چوڻ کان رڪجي وڃان، جنهن سان تنهنجي موت پنج منٽ به ٽري سگهي. اسان مان ڪنهن کي به اها خبر نه پئجي سگهندي ته ٻيو جيئرو آهي يا مري ويو. اسان وٽ ڪنهن به قسم جو ڪو اختيار نه هوندو. رڳو هڪ ئي ڳالهه اهم آهي ته اسين هڪ ٻئي سان غداري نه ڪريون، جيتوڻيڪ ان مان به ذري برابر ڪو فرق نه پوندو.“

”جيڪڏهن تنهنجو مطلب ڏوهه مڃڻ آهي،“ هن چيو، ”ته پوءِ اسين اهو ضرور ڪنداسين، بلڪل ڪنداسين. هر ڪو ئي ڏوهه مڃي وڃندو آهي. ان کان بچڻ ناممڪن آهي. اهي ڏاڍا عذاب ڏيندا آهن.“

”منهنجو مطلب اعتراف ناهي. اعتراف غداري ناهي هوندي. تون ڇا ٿي چوين يا ڇا ٿي ڪرين ان سان ڪو فرق نڏو پوي؛ رڳو احساس ۽ جذبا معنيٰ رکن ٿا. جيڪڏهن اهي مون کي تو سان محبت ڪرڻ کان روڪي سگهيا—ته اها هوندي حقيقي غداري.“

هن ان ڳالهه تي غور ڪيو. "اهي ائين نٿا ڪري سگهن،" هن آخرڪار چيو. "اها ئي هڪ اهڙي شئي آهي جيڪا اهي هرگز نٿا ڪري سگهن. اهي توکان ڪجهه به چورائي سگهن ٿا—ڪجهه به—پر اهي توکان ان ڳالهه تي يقين نٿا ڏياري سگهن. اهي تنهنجي اندر ۾ نٿا پيهي سگهن."

"نه،" هن ڪجهه وڌيڪ اُميد مان چيو، "نه: اها ڳالهه بلڪل سچ آهي. اهي تنهنجي اندر نٿا گهڙي سگهن. جيڪڏهن تون اهو محسوس ڪري سگهين ٿي ته انسان رهڻ جو ڪو قدر آهي، جيتوڻيڪ ان جو ڪو به نتيجو نه نڪرڻو هجي، ته پوءِ به تون ڪين شڪست ڏئي چڪي آهين."

هن ٽيلي اسڪرين (telescreen) بابت سوچيو جنهن جو ڳَن ڪڏهن به نه سمهندو هو. اهي رات ڏينهن توهان جي جاسوسي ڪري پئي سگهيا، پر جيڪڏهن توهان پنهنجو هوش قابو ۾ رکو ته اجا به ڪين مات ڏئي سگهو پيا. پنهنجي سموري چالاڪيءَ جي باوجود، اهي ڪڏهن به ان راز کي نه سمجهي سگهيا هئا ته ڪو ٻيو انسان ڇا سوچي رهيو آهي. شايد اها ڳالهه ان وقت ايتري سچ نه رهندي هئي جڏهن توهان واقعي انهن جي چنبن ۾ هوندا هئو. ڪنهن کي خبر نه هئي ته محبت واري وزارت (Ministry of Love) اندر ڇا ٿيندو هو، پر اندازو لڳائي سگهبو هو: تشدد، دوائون، انتهائي حساس اوزار جيڪي توهان جي اعصابي ردعملن کي رڪارڊ ڪندا هئا، ننڊ نه اچڻ، اڪيلائيءَ ۽ لاڳيتي پڇا ڳاڇا ذريعي جسماني ۽ ذهني طور تي ڳاري ڇڏڻ. حقيقتون، بهرحال، لڪائي نٿي سگهيون. اهي جاچ پڙتال ذريعي ڳولي سگهجن ٿيون، اهي عذاب ۽ تشدد ذريعي توهان کان ڪيرائي سگهجن ٿيون. پر جيڪڏهن مقصد جيئرو رهڻ بدران انسان رهڻ هجي، ته پوءِ آخرڪار ان مان ڪهڙو فرق پئي پيو؟ اهي توهان جا احساس ۽ جذبا نٿا بدلائي سگهيا: بلڪ توهان پاڻ به، چاهيندي به، انهن کي بدلائي نٿا سگهيا. اهي توهان جي هر ان ڪم، ڳالهه يا سوچ کي پوري تفصيل سان نروار ڪري سگهن ٿا؛ پر

اندروني دل، جنهن جو نظام توهان لاءِ بہ هڪ اسرار هوندو آهي، هميشہ ناقابل تسخير رهي ٿي.

باب اٺون

هنن اهو ڪري ڏيکاريو هو، آخرڪار هنن اهو ڪري ورتو هو!

جنهن ڪمري ۾ هو بيٺا هئا، اهو ڪشادو، ڊگهو ۽ هلڪي روشنيءَ وارو هو. ٽيلي اسڪرين جو آواز گهٽائي رڳو هڪ مدهم سرگوشيءَ تائين رکيو ويو هو؛ گهري نيري رنگ جي قيمتي غاليچي تان لنگهندي ائين محسوس ٿي رهيو هو جڙ ڪو مخمل تي پير رکي هلي رهيو هجي. ڪمري جي ٻئي ڇيڙي تي، اوبرائن (O'Brien) سائي شيڊ واري ليمپ هيٺان ميز وٽ وينو هو، جنهن جي ٻنهي پاسن ڪان ڪاغذن جا وڏا ڍير لڳل هئا. جڏهن نوڪر جوليئا ۽ ونسٽن کي اندر وٺي آيو، تڏهن هن مٿي نه نهاريو.

ونسٽن جي دل ايتري تہ زور سان ڌڙڪي رهي هئي جو ڪيس شڪ هو تہ هو ڪجهه ڳالهائي ٻہ سگهندو يا نہ.

هنن اهو ڪري ڏيکاريو هو، آخرڪار هنن اهو ڪري ورتو هو—بس اهو ئي خيال هو جيڪو هن جي ذهن تي ڇانيل هو. هتي اچڻ هڪ انتهائي بي پرواهه ۽ خطري وارو عمل هو، ۽ گڏجي اچڻ تہ پوري بيوقوفي هئي؛ جيتوڻيڪ اها حقيقت هئي تہ هو الڳ الڳ رستن کان آيا هئا ۽ صرف اوبرائن جي دروازي تي ئي مليا هئا. پر رڳو اهڙي جاءِ تي داخل ٿيڻ لاءِ ٻہ ڏاڍي همت ۽ حوصلي جي ضرورت هئي. ائين تمام گهٽ ٿيندو هو جو ڪو انر پارٽي (Inner Party) جي ماڻهن جي رهائشگاهن جي اندر ڏسي، يا شهر جي ان علائقي ۾ پير ٻہ رکي جتي اهي رهندا هئا. فليٽن واري وڏي عمارت جو پورو ماحول، هر شيءِ جي خوشحالي ۽ ڪشادگي، سڀي ڪاڏي ۽ اعليٰ تماڪ جون اٽڪاتل خوشبوئون، مٿي ۽ هيٺ خاموشيءَ سان تيز رفتاريءَ سان هلندڙ لفٽون، اڇين واسڪٽن وارا نوڪر جيڪي تيزيءَ سان هيڏانهن هوڏانهن اچي وڃي رهيا هئا—هر شيءِ هيبت ۽ دٻاءُ واري هئي. جيتوڻيڪ وٽس هتي اچڻ جو هڪ

مناسب بهانو هو، تڏهن به هر قدم تي کيس اهو خوف ستايي رهيو هو ته متان کو کاري ورديءَ وارو گارڊ اوچتو موڙ وٺان سامهون اچي وڃي، کانئس سجاڻپ جا کاغذ گهري ۽ کيس ٻاهر نڪري وڃڻ جو حڪم ڏئي. پر اوبرائن جي نوڪر بنا کنهن روک ٽوک جي ٻنهي کي اندر ڇڏي ڏنو هو. هو اڃي واسڪٽ ۾ هڪ ننڍڙو، ڪارن وارن وارو ماڻهو هو، جنهن جو چهرو هيري جي شڪل جهڙو ۽ بلڪل بي تاثر هو، جيڪو ڏسڻ ۾ کنهن چيني باشندي جهڙو لڳي رهيو هو.

جنهن لنگهه مان هو کين وٺي ويو، ان تي نرم قالين وڇايل هو، جنهن جي پٽين تي هلڪي ڪريمي رنگ جو وال پيپر ۽ اڇي رنگ جي ڪاٺ جي تختي بندي لڳل هئي، جيڪا انتهائي صاف ستري هئي. اها ڳالهه به ڏٻاءُ وجهندڙ هئي. ونسٽن کي ياد نه پيو اڇي ته هن ڪڏهن ڪو اهڙو لنگهه ڏٺو هجي جنهن جون پٽيون ماڻهن جي جسمن جي ڇهاءُ سان ميري ۽ گندي نه ٿيل هجن.

اوبرائن جي آڱرين جي وچ ۾ ڪاغذ جو هڪ ٽڪرو هو ۽ هو ان کي وڏي ڏيان سان پڙهي رهيو هو. سندس وزندار چهرو، جيڪو هيٺ جهڪيل هو جنهن مان سندس نڪ جي سڌي لڪير نظر پئي آئي، ڏاهو ۽ رعبدار لڳي رهيو هو. لڳ ڀڳ ويهه سيڪنڊ هو بنا کنهن چرپر جي ويٺو رهيو. پوءِ هن اسپيڪ رائيٽ (speakwrite) کي پنهنجي ويجهو ڪيو ۽ وزارتن جي مخصوص ٻوليءَ ۾ تيزيءَ سان هڪ پيغام رڪارڊ ڪرايو:

'آئيٽم هڪ، پنج، ست مڪمل طور منظور اسٽاپ، آئيٽم ڇهه ۾ ڏنل تجويز انتهائي بيوقوفاڻي فڪري گناهه (crimethink) جي ويجهو رد اسٽاپ، مشينري ۽ ٻين خرچن جي وڌيڪ پوري تخميني کان سواءِ اڏاوت وارو ڪم اڳتي وڌائڻ بند اسٽاپ، پيغام ختم.'

هو وڏي وقار سان پنهنجي ڪرسيءَ تان اٿيو ۽ بي آواز قالين تان هلندو سندن طرف آيو. نيواسپيڪ (Newspeak) جي لفظن سان گڏ سندس

سرڪاري رعب ٽورو گهٽ ٽيندي نظر آيو، پر سندس چهري تي اڳي کان وڌيڪ سنجيدگي هئي، جڏ ڪيس پنهنجي ڪم ۾ خلل پوڻ سنو نه لڳو هجي. ونسٽن کي اڳ ۾ ئي جيڪو ڊپ هو، ان ۾ اوچتو هڪ عام جهڙي شرمندگي به شامل ٿي وئي. ڪيس محسوس ٽيو ته شايد هن کا انتهائي احمقانه غلطي ڪري وڌي هئي. ڇاڪاڻ ته حقيقت ۾ وٽس ڪهڙو ثبوت هو ته اوبرائن کو سياسي سازشي هو؟ اکين جو رڳو هڪ اشارو ۽ هڪ مبهم جملو؛ ان کان سواءِ ته صرف سندس پنهنجا ڳجها خيال هئا، جن جو بنياد هڪ خواب تي رکيل هو. هو لغت (ڊڪشنري) اڌاري ونڊ جو بهانو به نه پئي ڪري سگهيو، چو ته ان صورت ۾ جوليئا جي موجودگيءَ جو ڪو جواز ئي نه هو. اوبرائن جيئن ئي ٽيلي اسڪرين وڻان لنگهيو، سندس ذهن ۾ هڪ خيال آيو. هو رڪجي ويو، پاسي ٽيو ۽ پٽ تي لڳل هڪ سوئچ ڊٻايائين. هڪ تيز ڪڙڪو ٽيو. آواز يڪدم بند ٿي ويو.

جوليئا جي واتان حيرت مان هڪ هلڪي رڙ نڪري وئي. پنهنجي پريشانيءَ جي باوجود، ونسٽن ايترو حيران ٿي ويو جو پاڻ کي روڪي نه سگهيو.

"توهان هن کي بند ڪري سگهو ٿا!" هن چيو.

"ها،" اوبرائن چيو، "اسين هن کي بند ڪري سگهون ٿا. اسان کي اهو اختيار حاصل آهي."

هو هاڻي سندن سامهون بينو هو ۽ سندس چهري جا تاثرات اجا تائين سمجهه کان ٻاهر هئا. هو ونسٽن جي ڳالهائڻ جو، ڪجهه سختيءَ سان، انتظار ڪري رهيو هو، پر ونسٽن ڇا چوي؟ هن مهل ۾ اهو سوچي سگهجي ٿي ته هو رڳو هڪ مصروف ماڻهو هو جيڪو ڪاوڙ مان حيران هو ته ڪيس ڪم مان ڇو روڪيو ويو. ڪو به نه ڳالهايو. ٽيلي اسڪرين جي بند ٽيڻ کان پوءِ ڪمري ۾ موت جهڙي خاموشي ڇانيل هئي. سيڪنڊ جڏ ڏاڍي وزندار انداز سان گذري رهيا هئا. وڏي ڏکيائيءَ

سان ونسٽن پنهنجون اکيون اوبرائن جي اکين ۾ کتل رکيون. پوءِ اوچتو ان سخت چهري تي ائين لڳو جڻ هلکي مرڪ جا آثار ظاهر ٿيا هجن. پنهنجي مخصوص انداز سان اوبرائن پنهنجي عينڪ نڪ تي درست ڪئي.

"مان چوان، يا تون چوندي؟" هن چيو.

"مان چوندس،" ونسٽن يڪدم چيو. "ڇا اها شيءِ واقعي بند آهي؟"

"ها، هر شيءِ بند آهي. اسين بلڪل اڪيلا آهيون."

"اسين هتي ان ڪري آيا آهيون ڇاڪاڻ تہ——"

هو ترسي ويو، ڪيس پهريون پيرو پنهنجن ارادن جي مبهم هجڻ جو احساس ٿيو. ڇاڪاڻ تہ ڪيس اصل ۾ اها خبر ئي نہ هئي تہ هو اوبرائن مان ڪهڙي مدد جي اميد رکي رهيو هو، تنهنڪري اهو ٻڌائڻ آسان نہ هو تہ هو هتي ڇو آيو هو. هن ڳالهه جاري رکي، جڏهن تہ ڪيس احساس هو تہ جيڪو ڪجهه هو چئي رهيو هو، اهو ڪمزور ۽ غير حقيقي لڳي رهيو هوندو:

"اسان جو خيال آهي تہ هتي ڪا اهڙي سازش، ڪا ڳجهي تنظيم موجود آهي جيڪا پارٽيءَ جي خلاف ڪم ڪري رهي آهي، ۽ توهان ان ۾ شامل آهيو. اسين ان ۾ شريڪ ٿيڻ ۽ ان لاءِ ڪم ڪرڻ چاهيون ٿا. اسين پارٽيءَ جا دشمن آهيون. اسين انگسوڪ (Ingsoc) جي اصولن تي يقين نٿا رکون. اسين فڪري مجرم (thought-criminals) آهيون. اسين زنائي بہ آهيون. مان توهان کي اهو ان ڪري ٻڌائي رهيو آهيان ڇو تہ اسين پاڻ کي توهان جي رحم ڪرم تي رکڻ چاهيون ٿا. جيڪڏهن توهان چاهيو ٿا تہ اسين ڪنهن ٻئي طريقي سان پنهنجو ڏوهه قبول ڪريون، تہ اسين تيار آهيون."

هن ڳالهه روڪي ۽ ڪلهي مٿان پٺتي نهاريو، ائين محسوس ٿيس جڻ دروازو کليو هجي. بلڪل ائين ئي هو، پيلو چهرو رکندڙ نوڪر

بنا ڪڙڪائڻ جي اندر اچي ويو هو. ونسٽن ڏنو تہ هن جي هٿن ۾ ٽري هئي جنهن ۾ هڪ صراحي ۽ گلاس هئا.

”مارٽن بہ اسان مان ئي هڪ آهي،“ اوبرائن بنا ڪنهن تاثر جي چيو. ”مارٽن، مشروب کڻي اچ. هن گول ميز تي رک. ڇا اسان وٽ ڪافيون ڪرسيون آهن؟ پوءِ اسان کي آرام سان ويهي ڳالهائڻ گهرجي. مارٽن، پنهنجي لاءِ بہ ڪرسي کڻي اچ. هي ڪاروبار جو معاملو آهي. ايندڙ ڏهن منٽن لاءِ تون نوڪري ڇڏي سگهين ٿو.“

اهو نندڙو ماڻهو ويهي رهيو، بلڪل مطمئن ۽ پرسڪون، پر تڏهن بہ سندس انداز ۾ خادمن واري روش هئي، اها خوشي جيڪا ڪنهن نوڪر کي ڪا خاص رعايت ملڻ تي ٿيندي آهي. ونسٽن ڪيس اک جي ڪنڊ سان ڏٺو. ڪيس ائين لڳو جڻ هن شخص جي پوري زندگي رڳو هڪ ڊونگ هئي، ۽ هو پنهنجي ناهيل روپ کي هڪ پل لاءِ بہ هٽائڻ کي خطرناڪ سمجهي رهيو هو. اوبرائن صراحيءَ کي ڪچيءَ وٽان پڪڙيو ۽ گلاسن ۾ ڳاڙهو گهرو مايع پريو. ان مان ونسٽن جي ذهن ۾ ڪنهن تمام پراڻي اشتهاري بورڊ تي ڏٺل شيءِ جون ڏنڊليون يادون ايري آيون—بجليءَ جي بلبن مان ٺهيل هڪ وڏي بوتل، جيڪا مٿي هيٺ ٿيندي ۽ گلاس ۾ مشروب اوتيندي نظر ايندي هئي. مٿان کان ڏسڻ تي اهو پاڻيءَ لڳ ڀڳ ڪارو پئي لڳو، پر صراحيءَ ۾ اهو ياقوت وانگر چمڪي رهيو هو. ان مان ڪٽي-منٽي خوشبو اچي رهي هئي. هن ڏنو تہ جوليئا پنهنجو گلاس ڪنيو ۽ ڪليءَ تجسس سان ان کي سنگهيو.

”هن کي وائن (شراب) چئبو آهي،“ اوبرائن هلڪي مرڪ سان چيو. ”توهان ڪتابن ۾ يقيناً هن بابت پڙهيو هوندو. ڏک سان چوٽو ٿو پوي تہ آوٽر پارٽي (Outer Party) تائين اها تمام گهٽ پهچندي آهي.“ سندس چهرو وري سنجيده ٿي ويو، ۽ هن گلاس مٿي ڪنيو: ”منهنجي خيال ۾ اها مناسب ڳالهہ آهي تہ اسان کي سلامتيءَ جي جام سان شروعات ڪرڻ

گهرجي. اسان جي اڳواڻ لاءِ: ايمانوئل گولڊسٽين (Emmanuel Goldstein) جي نالي.“

ونسٽن وڏي شوق سان پنهنجو گلاس کنيو. شراب هڪ اهڙي شيءِ هئي جنهن بابت هن پڙهيو ۽ خواب ڏٺا هئا. شيشي جي پيپر ويٽ يا مسٽر چارنگٽن جي اڌ ياد رهيل بيتن وانگر، هي به هڪ گم ٿيل، رومانوي ماضيءَ جو حصو هو، اهو پراڻو زمانو جنهن کي هو پنهنجن ڳجهن خيالن ۾ ياد ڪندو هو. ڪنهن اڻڄاتل سبب جي ڪري هو هميشه شراب کي بيرن جي مربي (جام) وانگر منو ۽ هڪدم نشو چاڙهيندڙ سمجهندو هو. پر حقيقت ۾، جڏهن هن ان جو ڊڪ پريو، تہ اهو ڪيس ڏاڍو بي مزو ۽ مايوس ڪندڙ لڳو. گالهه اها هئي تہ سالن کان شراب (gin) پيئڻ ڪري سندس زبان مشڪل سان ئي ان جو ذائقو محسوس ڪري پئي سگهي. هن خالي گلاس رکي ڇڏيو.

”پوءِ ڇا واقعي گولڊسٽين نالي ڪو ماڻهو آهي؟“ هن پڇيو.

”ها، اهڙو ماڻهو موجود آهي، ۽ هو جيئرو آهي. ڪٿي آهي، مون کي خبر ناهي.“

”۽ اها سازش—اها تنظيم؟ ڇا اها حقيقي آهي؟ اها رڳو ٿاٽ پوليس (Thought Police) جو ڪو بهانو يا ايجاد تہ ناهي؟“

”نہ، اها سچ آهي. اسين ان کي ’برادرهڊ‘ (The Brotherhood) سڏيندا آهيون. توهان برادرهڊ بابت ان کان وڌيڪ ڪڏهن ڪجهه نہ ڄاڻي سگهندا تہ اها موجود آهي ۽ توهان ان جو حصو آهيو. مان ٿوري دير ۾ ان ڳالهه ڏانهن ايندس.“

هن پنهنجي هٿ واري گهڙيءَ ڏانهن نهاريو. ”انر پارٽيءَ جي ميمبرن لاءِ به اڌ ڪلاڪ کان وڌيڪ ٿيلي اسڪرين بند رکڻ مناسب ناهي. توهان کي هتي گڏجي نہ اچڻ گهرجي ها، ۽ توهان کي الڳ الڳ ئي وڃڻو پوندو. ساڻي، تون“— هن جوليئا ڏانهن ڪنڌ جهڪايو — ”پهرين نڪرنديءَ. اسان وٽ اٽڪل ويهه منٽ آهن. توهان سمجهي

سگهو ٿا تہ مون کي توهان کان ڪجهہ سوال پڇڻ سان شروعات ڪرڻي پوندي. عام طور تي، توهان ڇا ڪرڻ لاءِ تيار آهيو؟“

”هر اهو ڪم جيڪو اسين ڪري سگهون ٿا،“ ونسٽن چيو.

اوبرائن پنهنجي ڪرسيءَ کي ٿورو ڦيرائي ونسٽن جي سامهون ڪيو. هن جوليئا کي لڳ ڀڳ نظرانداز ڪري ڇڏيو، جڏهن اها ڳالهہ مڃيل هئي تہ ونسٽن سندس طرفان بہ ڳالهائي سگهي ٿو. هڪ پل لاءِ سندس پلڪون اڪين مٿان جهڪي ويون. هن هڪ دٻيل، بي تاثر آواز ۾ پنهنجا سوال پڇڻ شروع ڪيا، جڏهن اهو رڳو هڪ معمول هجي، هڪ پچا ڳاڇا، جنهن جا گهٽا جواب ڪيس اڳ ئي معلوم هئا.

”ڇا توهان پنهنجيون جانيون ڏيڻ لاءِ تيار آهيو؟“

”ها.“

”ڇا توهان قتل ڪرڻ لاءِ تيار آهيو؟“

”ها.“

”اهڙيون تخريبڪاريون ڪرڻ لاءِ جن ۾ سوين بيگناهہ ماڻهو مري سگهن؟“

”ها.“

”پنهنجي ملڪ سان غداري ڪري پرڏيهي طاقتن جو ساٿ ڏيڻ لاءِ؟“

”ها.“

”ڇا توهان ڏوڪو ڏيڻ، جعلسازي ڪرڻ، بليڪ ميل ڪرڻ، ٻارن جا ذهن بگاڙڻ، نشي آور دوائون ورهائڻ، جسم فروشيءَ کي هٿي ڏيڻ، جنسي بيماريون ڦهلائڻ—يعني هر اهو ڪم ڪرڻ لاءِ تيار آهيو جنهن سان اخلاقي بي راهہ روي پيدا ٿئي ۽ پارٽيءَ جو زور گهٽجي؟“

”ها.“

”مثال طور، جيڪڏهن ڪنهن معصوم ٻار جي چهري تي تيزاب اڇلائڻ سان اسان جا مقصد پورا ٿيندا هجن—ڇا توهان اهو ڪرڻ لاءِ تيار آهيو؟“

”ها.“

”چا توهان پنهنجي سجاٽپ وجائڻ ۽ باقي سڄي زندگي هڪ بيرو (waiter) يا ڊاڪ جي مزدور طور گذارڻ لاءِ تيار آهيو؟“

”ها.“

”چا توهان خودڪشي ڪرڻ لاءِ تيار آهيو، جيڪڏهن ۽ جڏهن اسان توهان کي حڪم ڏيون؟“

”ها.“

”چا توهان ٻئي هڪٻئي کان ڏار ٿيڻ ۽ وري ڪڏهن نه ملڻ لاءِ تيار آهيو؟“

”نه!“ جوليئا اوچتو وچ ۾ چيو.

ونسٽن کي ائين لڳو جڏ جواب ڏيڻ کان اڳ تمام گهڻو وقت گذري ويو هجي. هڪ پل لاءِ ته ائين پاسيس جڏ سندس ڀَالهائڻ جي طاقت ئي کسي وئي هجي. سندس زبان بنا آواز جي لڏندي رهي، پهريان هڪ لفظ جا شروعاتي اکر ناهيندي، پوءِ ٻئي جا، بار بار. جيستائين هن اهو چئي نه ورتو، تيستائين کيس خبر ئي نه هئي ته هو ڪهڙو لفظ چوندي ٻاهر ڪيندو. ”نه،“ هن آخرڪار چيو.

”توهان سچ ٻڌائي چڱو ڪيو،“ اوبرائن چيو. ”اسان لاءِ هر شيءِ جاڻڻ انتهائي ضروري آهي.“

هن پنهنجو رخ جوليئا ڏانهن ڦيريو ۽ ان پيري سندس آواز ۾ ڪجهہ وڌيڪ اثر هو:

”چا تون سمجهين ٿي ته جيڪڏهن هو بچي به ويو، ته شايد هو هڪ بلڪل مختلف ماڻهو هوندو؟ ٿي سگهي ٿو اسان کي کيس هڪ نئين سجاٽپ ڏيٽي پوي. سندس چهرو، سندس هلڻ چلون، سندس هٿن جي شڪل، سندس وارن جو رنگ—ايستائين جو سندس آواز به بدلجي چڪو هوندو. ۽ تون پاڻ به هڪ مختلف انسان ٻڌجي چڪي هوندينءَ. اسان جا سرجن ماڻهن کي ايترو ته بدلي ڇڏيندا آهن جو سجاٽپ ناممڪن

ٿي ويندي آهي. ڪڏهن ڪڏهن اهو ضروري هوندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن تہ اسين ڪو عضوو بہ ڪپي الڳ ڪري ڇڏيندا آهيون.“

ونسٽن مارٽن جي چيني چهري ڏانهن چور اکين سان نهاري بنا رهي نہ سگهيو. ڪيس ان تي ڪو داغ يا ڦٽ نظر نہ آيو. جوليئا جو رنگ ڪجهہ ڦڪو پئجي ويو هو، جنهن ڪري سندس چهري جا تر نمايان ٿي ويا هئا، پر هوءَ ڏاڍي اڌولائيءَ سان اوبرائن جي سامهون ڏسندي رهي. هن هلڪو اکر ڳالهايو جيڪو سندس رضامندي جهڙو لڳو.

”نيڪ آهي. پوءِ اها ڳالهہ طئي ٿي.“

ميز تي چانديءَ جي هڪ سگرٽن واري دٻي پئي هئي. اوبرائن بي ڌياني‌ءَ واري انداز سان اها انهن طرف وڌائي، پاڻ بہ هڪ سگرٽ کنيو، ۽ پوءِ اٿي بيهي آهستي آهستي هيڏانهن هوڏانهن هلڻ لڳو، جڻ بيهي رهڻ سان هو وڌيڪ سٹي نموني سوچي سگهندو هو. اهي تمام سنا، ٿلها ۽ سٹي نموني ويڙهيل سگرٽ هئا، جن جو ڪاغذ هڪ اٽڇاتل ريشمي نرمي رکندو هو. اوبرائن هڪ پيرو وري پنهنجي گهڙيءَ ڏانهن ڏٺو.

”مارٽن، بهتر آهي تہ تون واپس پنهنجي رڌڻي ڏانهن وڃين،“ هن چيو. ”مان پندرهن منٽن ۾ ٽيلي اسڪرين چالو ڪندس. وڃڻ کان اڳ هنن ساڻين جا چهرا چگي‌ءَ ريت ڏسي وٺ. تون ڪين وري ڏسندين. شايد مان ڪين نہ ڏسي سگهان.“

بلڪل ائين ئي جيئن هن مکيہ دروازي وٽ ڪيو هو، ان ننڍڙي ماڻهوءَ جون ڪاريون اکيون سندن چهرن تان تيزيءَ سان گذريون. سندس انداز ۾ دوستيءَ جو ڪو بہ اثر نہ هو. هو سندن شڪليون ذهن ۾ ويهاري رهيو هو، پر ڪيس منجهن کا بہ دلچسپي نہ هئي، يا گهٽ ۾ گهٽ ائين ڏيکاري رهيو هو. ونسٽن جي دل ۾ خيال آيو تہ شايد اهڙو بناوتي چهرو پنهنجا تاثرات مٽائڻ جي قابل ئي ناهي هوندو. بنا ڪجهہ چوڻ يا ڪنهن بہ قسم جو سلام دعا ڪرڻ جي، مارٽن ٻاهر هليو ويو ۽

خاموشيءَ سان پويان در بند ڪري ڇڏيائين. اوبرائن هيڏانهن هوڏانهن ٿهلندو رهيو، سندس هڪ هٿ ڪارن اوور آلن جي ڪيسي ۾ هو ۽ ٻئي هٿ ۾ سگرٽ هئس.

”توهان سمجهو ٿا،“ هن چيو، ”ته توهان اٽڏني ۾ وڙهندا. توهان سدائين اونداهيءَ ۾ رهندا. توهان کي حڪم ملندا ۽ توهان بنا ڪارڻ ڄاڻڻ جي انهن تي عمل ڪندا. پوءِ مان توهان کي هڪ ڪتاب موڪليندس جنهن مان توهان ان سماج جي اصل سچائي ڄاڻي سگهندا جنهن ۾ اسين رهون ٿا، ۽ اها حڪمت عملي ۽ جنهن سان اسين هن کي مٽائينداسين. جڏهن توهان اهو ڪتاب پڙهي ونندا، تڏهن توهان برادرهڊ جا پڪا ميمبر ٻڌجي ويندا. پر جن وڏن مقصدن لاءِ اسين وڙهي رهيا آهيون ۽ وقت جي فوري ڪمن جي وچ ۾، توهان کي ڪڏهن ۽ ڪا ڄاڻ نه ملندي. مان توهان کي ٻڌايان ٿو ته برادرهڊ موجود آهي، پر مان اهو نٿو ٻڌائي سگهان ته ان جا ميمبر سئو آهن يا ڏهه لک. پنهنجي ذاتي ڄاڻ مان توهان ڪڏهن ۽ يقين سان اهو نه چئي سگهندا ته ان جا ميمبر هڪ درجن ۽ آهن يا نه. توهان جا ٽي يا چار رابطا هوندا، جيڪي وقت ۽ وقت گم ٿيڻ جي صورت ۾ بدلبا رهندا. جيئن ته هي توهان جو پهريون رابطو هو، سو اهو قائم رهندو. جڏهن ۽ حڪم ايندا، اهي منهنجي طرفان ئي هوندا. جيڪڏهن اسان کي توهان سان رابطو ڪرڻ ضروري لڳو، ته اهو مارٽن ذريعي ٿيندو. جڏهن آخرڪار توهان پڪڙجي پوندا، ته توهان اعتراف ڪندا. اهو اٽٽر آهي. پر پنهنجي ذاتي عملن کان سواءِ توهان وٽ اعتراف ڪرڻ لاءِ ڪجهه ۽ نه هوندو. توهان ڪجهه معمولي ماڻهن کان سواءِ ڪنهن ٻئي جو ڏس نه ڏئي سگهندا. گهٽو امڪان آهي ته توهان منهنجو نالو ۽ نه ٻڌائي سگهو. ان وقت تائين شايد مان مري چڪو هوندس، يا وري هڪ نئون چهرو ڪٽي هڪ نئون انسان ٻڌجي چڪو هوندس.“

هو نرم قالين تان اڳتي پوئتي ٿهلندو رهيو. پنهنجي پريل ۽ وڏي جسم جي باوجود سندس جُرپر ۾ هڪ عجيب لچڪ ۽ خوبصورتي هئي. اها خوبصورتي تڏهن به چٽي هئي جڏهن هو ڪيسي ۾ هٿ وجهي رهيو هو يا سگرٽ ڪائي رهيو هو. طاقت ڪان به وڌيڪ، هن مان پروسي ۽ طنز سان گڏيل گهريءَ سمجهه جو اثر نمايان هو. هو چاهي ڪيترو به سنجيده هجي، پر سندس منجهه ڪنهن جنوني ماڻهوءَ واري ڪڙڪندڙ سوچ نه هئي. جڏهن هن قتل، خودڪشي، جنسي بيمارين، ڪٽيل عضون ۽ بدليل چهرن بابت ڳالهايو، تہ ائين لڳو جڻ ڪا معمولي ڳئول پئي هلي. سندس لهجو جڻ چئي رهيو هو: 'هي اٽٽر آهي؛ هي اهو ئي آهي جيڪو اسان کي ڪليءَ دل سان، بنا ڪنهن هٻڪ جي ڪرٽو آهي. پر هي اهو ڪم ناهي جيڪو اسين تڏهن ڪنداسين جڏهن زندگي وري ماڻڻ لائق بڻجي ويندي.' ونسٽن جي اندر مان اوبرائن لاءِ وڏي تعريف ۽ لڳ ڀڳ عقيدت جو هڪ جذبو ايري آيو. ان گهڙيءَ لاءِ هو گولڈسٽين جي ڏنڏلي وجود کي به وساري وينو هو. جڏهن توهان اوبرائن جي مضبوط ڪلهن ۽ چٽن نقشن واري چهري کي ڏسو ٿا، جيڪو اڻ گهڙيل هئڻ سان گڏ ڪيترو شائسته لڳي رهيو هو، تہ اهو مڃڻ ئي ناممڪن هو تہ ڪيس ڪڏهن مات ڏئي سگهجي ٿي. کا به اهڙي چال نہ هئي جنهن جو وٽس ٽوڙ نہ هجي، ڪو به اهڙو خطرو نہ هو جنهن کي هو اڳواٽ ڏسي نہ سگهي. جوليئا به ڏاڍي متاثر نظر آئي. سندس هٿ مان سگرٽ اجهامي ويو هو ۽ هوءَ مڪمل ڌيان سان ٻڌي رهي هئي. اوبرائن چوندو رهيو:

"توهان برادرهڈ جي وجود بابت افواهه ٻڌا هوندا. بيشڪ توهان پنهنجي خيالن ۾ ان جو ڪو نقش ناهي ڇڏيو هوندو. توهان شايد اهو تصور ڪيو هوندو تہ هي سازشين جو هڪ وڏو ڳُجهو ڄار آهي، جيڪي ڳُجهي نموني تهخانن ۾ ملن ٿا، پٽين تي رازدارانہ پيغام لکن ٿا، ۽ ڪوڊ ورڊز يا هٿن جي خاص چرپر سان هڪٻئي کي سڃاڻن ٿا. پر هتي اهڙي ڪا به شيءِ ناهي. برادرهڈ جي ساڻين وٽ هڪٻئي کي سڃاڻڻ جو

ڪو طريقو ناهي، ۽ ڪنهن بہ هڪ ساٿيءَ لاءِ ڪجهہ بن چئن ماڻهن کان سواءِ ڪنهن ٻئي کي ڇاڻڻ ناممڪن آهي. خود گولڊسٽين بہ، جيڪڏهن ٽاٽ پوليس جي هٿن ۾ اچي وڃي، تہ کين سيني ميمبرن جي لسٽ نٿو ڏئي سگهي، ۽ نہ ئي ڪا اهڙي معلومات ڏئي سگهي ٿو جنهن مان پوري لسٽ ملي سگهي. ڇو تہ اهڙي ڪا لسٽ آهي ئي ڪانہ. برادرهڈ کي ڪڏهن ختم نٿو ڪري سگهجي، ڇو تہ اها عام معنيٰ ۾ ڪا روايتي تنظيم ناهي. هڪ اهڙي فڪر کان سواءِ ڪا بہ شيءِ هن کي ڳنڍي نٿي رکي جيڪو امر ۽ اڏول آهي. توهان وٽ پنهنجو پاڻ کي سنيالڻ لاءِ هن نظريي کانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ نہ هوندو. توهان کي نہ ڪا رفاقت ملندي ۽ نہ ئي ڪا دلجوئي. جڏهن آخرڪار توهان پڪڑجي پونداء تہ توهان کي ڪا مدد نہ ملندي. اسين پنهنجن ماڻهن جي ڪڏهن بہ مدد ناهيون ڪنداء. وڏ ۾ وڏ، جڏهن ڪنهن کي چپ ڪرائڻ کانسواءِ ٻيو ڪو چارو نہ بچندو آهي، تہ ڪڏهن ڪڏهن اسين قيديءَ جي ڪونڙيءَ ۾ ريزر بليڊ پهچائڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندا آهيون. توهان کي بنا نتيجي ۽ بنا اميد جي جيئڻ جي هير وجهڻي پوندي. توهان ڪجهہ وقت ڪم ڪنداء، پڪڑباء، ڏوهہ مڃيندا ۽ پوءِ مري ويندا. رڳو اهي ئي نتيجا آهن جيڪي توهان پنهنجي اڳيان ڏسي سگهندا. ان ڳالهہ جو ڪو بہ امڪان ناهي تہ اسان جي پنهنجي حياتيءَ ۾ ڪا وڏي تبديلي اچي سگهي. اسين تہ مئل ماڻهو آهيون. اسان جي حقيقي زندگي رڳو مستقبل ۾ آهي. اسان ان ۾ خاڪ جي منين ۽ هڏين جي ڏڻن طور شريڪ ٿيندا سين. پر اهو مستقبل ڪيترو ڏور هوندو، ڪنهن کي بہ ڪا خبر ناهي. ٿي سگهي ٿو هزار سال لڳي وڃن. هن مهل رڳو ايترو ئي ممڪن آهي تہ هوش ۽ عقل جي دائري کي ٿورو ٿورو ڪري پکيڙيو وڃي. اسين گڏجي ڪو وڏو قدم نٿا کڻي سگهون. اسين رڳو پنهنجي علم کي هڪ انسان کان ٻئي تائين، نسل در نسل اڳتي وڌائي سگهون ٿا. ٽاٽ پوليس جي سامهون ٻيو ڪو چارو ئي ناهي.“

هو ترسي پيو ۽ ٽيون پيرو پنهنجي هٿ واري گهڙيءَ ڏانهن نهاريائين.

”ساڻي، هاڻي تنهنجي نڪرڻ جو وقت ٿي ويو آهي،“ هن جوليئا کي چيو. ”ترسو. صراحي اڃا اڌ پريل آهي.“

هن گلاس وري پريا ۽ پنهنجو گلاس ڏانڊيءَ کان مٿي کنيو.

”هن پيري کهڙي نالي جو ڊڪ پريون؟“ هن اڃا ٻه ساڳئي هلکي طنز واري انداز سان چيو. ”ڇا پوليس جي بدحواسيءَ لاءِ؟ بگ برادر (Big Brother) جي موت لاءِ؟ انسانيت لاءِ؟ يا مستقبل لاءِ؟“

”ماضيءَ جي نالي،“ ونسٽن چيو.

”ماضي وڌيڪ اهم آهي،“ اوبرائن سنجيدگيءَ سان چيو.

هنن گلاس خالي ڪري ڇڏيا، ۽ هڪ گهڙيءَ کان پوءِ جوليئا وڃڻ لاءِ اٿي ڪڙي ٿي. اوبرائن الماريءَ جي مٿان رکيل هڪ ننڍڙي دٻيءَ مان هڪ اڇي، سنهڙي ٽيبلٽ ڪڍي کيس ڏني ۽ هدايت ڪئي ته اها پنهنجي زبان تي رکي. هن چيو ته ٻاهر نڪرندي شراب جي ڏپ نہ اچڻ تمام ضروري آهي، ڇو ته لفٽ هلائيندڙ ماڻهو تمام تيز نظر رکندڙ هوندا آهن. جيئن ئي جوليئا جي وڃڻ کان پوءِ در بند ٿيو، ائين لڳو ڄڻ اوبرائن کيس پوريءَ طرح وساري چڪو هجي. هن هڪ ٻہ قدم هيڏانهن هوڏانهن کنيا ۽ پوءِ بيهي رهيو.

”ڪجهه ضروري ڳالهيون طئي ڪرٽيون آهن،“ هن چيو. ”منهنجو خيال آهي ته توهان وٽ لکڻ لاءِ ڪا جاءِ موجود آهي؟“

ونسٽن کيس مسٽر چارنگٽن جي دڪان مٿان واري ڪمري بابت تفصيل ٻڌايو.

”هن مهل لاءِ اهو ڪافي ٿيندو. پوءِ اسين توهان لاءِ ڪا ٻي جاءِ ناهينداسين. پنهنجي لکڻ جي جاءِ کي جلد جلد بدلائيندو رهڻ تمام ضروري آهي. ان دوران مان توهان کي ’ڪتاب‘ (THE BOOK) جي هڪ ڪاپي موڪليندس“—ونسٽن ڏنو ته اوبرائن ٻہ اهي لفظ ائين چيا ڄڻ

اهي نمايان اکرن ۾ لکيل هجن—"گولڊسٽين جو ڪتاب، توهان سمجهو ٿا، جيترو جلدي ٿي سگهيو. ٿي سگهي ٿو ان کي هٿ ڪرڻ ۾ ڪجهہ ڏينهن لڳي وڃن. جيئن توهان اندازو لڳائي سگهو ٿا تہ اهڙا ڪتاب تمام گهٽ موجود آهن. ٿاٽ پوليس انهن کي ڳولي ختم ڪندي رهي ٿي، لڳ ڀڳ ايتري ئي تيزيءَ سان جيتري تيزيءَ سان اسين اهي ناهيندا آهيون. پر ان سان ڪو فرق نٿو پوي. هي ڪتاب ڪڏهن ختم نہ ٿيندڙ آهي. جيڪڏهن آخري ڪاپي بہ تباهہ ٿي وڃي، تڏهن بہ اسين لڳ ڀڳ حرف بحرف ان کي وري لکي سگهون ٿا. ڇا تون ڪم تي ويندي بريف ڪيس (brief-case) ڪٽندو آهين؟" هن پڇيو.

"عام طور تي، ها."

"اهو ڈسڻ ۾ ڪهڙي نموني جو آهي؟"

"ڪارو، بلڪل پراڻو. بن پٽين وارو."

"ڪارو، بہ پٽيون، نهايت بوسيده—تمام سٺو. ويجهي مستقبل ۾ ڪنهن ڈينهن—مان اڳواٽ پڪي تاريخ نٿو ڈئي سگهان—صبح جي ڪم دوران توهان کي مليل پيغامن مان ڪنهن هڪ ۾ ڪو اکر غلط ڇپيل هوندو، ۽ توهان کي ان کي ٻيهر گهرائڻو پوندو. ان کان پوءِ واري ڈينهن توهان بريف ڪيس کان سواءِ ئي ڪم تي ويندا. ڈينهن جي ڪنهن بہ وقت، گهٽيءَ ۾ لنگهندي، هڪ ماڻهو توهان جي ٻانهن ڇهي چوندو: 'منهنجي خيال ۾ توهان پنهنجو بريف ڪيس ڪيرائي وڌو آهي.' جيڪو بريف ڪيس هو توهان کي ڈيندو، ان ۾ گولڊسٽين جي ڪتاب جي هڪ ڪاپي هوندي. توهان ان کي چوڌهن ڈينهن اندر واپس ڪندا."

هو ٿوري دير لاءِ ماڻ ٿي ويا.

"توهان جي وڃڻ ۾ هڪ بہ منٽ باقي آهن،" اوبرائن چيو. "اسين وري ملنداسين—جيڪڏهن اسين واقعي وري ملياسين تہ———"

ونسٽن سندس چهري ڏانهن نهاريو. "ان جاءِ تي جتي ڪا اونداهي ناهي؟" هن هيڪندي چيو.

اوبرائن بنا ڪنهن حيرت جي ڪنڌ ڏوڙيو. ”ان جاءِ تي جتي ڪا اونداهي ناهي،“ هن چيو، جڏ هن ان ڪُجهه کي سجاڻي ورتو هجي. ”۽ ان وچ ۾، ڇا توهان نڪرڻ کان اڳ ڪجهه چوڻ چاهيو ٿا؟ ڪو پيغام؟ ڪو سوال؟“

ونسٽن سوچيو. ڪيس اهڙو ڪو سوال سجهي ئي نه پيو جيڪو هو پڇي سگهي: ان کان به گهٽ ڪيس کي وڌيون وڌيون ڳالهيون ڪرڻ جي خواهش هئي. اوبرائن يا برادرهڊ بابت سڌيءَ ريت سوچڻ بدران، سندس ذهن ۾ ان اونداهي ڪمري جو هڪ گڏيل خاڪو ايري آيو جتي سندس امڙ پنهنجا آخري ڏينهن گذاريا هئا، ۽ مسٽر چارنگٽن جي دڪان مٿان وارو ننڍڙو ڪمرو، شيشي جو پيپر ويٽ، ۽ گلاب جي ڪاٺ واري فريم ۾ جڙيل اسٽيل جي نقاشيءَ واري تصوير. بنا ڪنهن سوچ ويچار جي، ائين ئي هن چيو:

”ڇا توهان ڪڏهن اها پراڻي نظم ٻڌي آهي جيڪا هن ريت شروع ٿئي ٿي: ’نارنگيون ۽ ليمون، چون ٿيون سينٽ ڪليمينٽس جون گهنڊيون‘؟“

اوبرائن هڪ پيرو وري ڪنڌ ڏوڙيو. ڏاڍي سنجيده ۽ شائسته انداز سان هن ان نظم جا باقي ٻول پورا ڪيا:

”نارنگيون ۽ ليمون، چون ٿيون سينٽ ڪليمينٽس جون گهنڊيون،

تون منهنجو ٿي ڏڪا قرضدار آهين، چون ٿيون سينٽ مارٽنز جون گهنڊيون،

تون مون کي ڪڏهن موٽائيندين؟ چون ٿيون اولڊ بيلي جون گهنڊيون،

جڏهن مان امير ٿيندس، چون ٿيون شوردچ جون گهنڊيون.“

”توهان کي آخري ست به ياد هئي!“ ونسٽن چيو.

”ها، مون کي آخري ست ياد هئي. ۽ هاڻي، معذرت سان چوڻو پوي ٿو ته تنهنجي وڃڻ جو وقت ٿي ويو آهي. پر ترسو. بهتر ٿيندو ته مان توکي به انهن ٽيبلٽس مان هڪ ڏئي ڇڏيان.“

جيئن ئي ونسٽن اٿيو، اوبرائن پنهنجو هٿ وڌايو. سندس سگهاري گرفت ونسٽن جي تريءَ جي هڏين کي زور سان چيپاڻي ڇڏيو. دروازي وٽ ونسٽن پنڻي نهاريو، پر لڳي پئي ته اوبرائن کيس اڳ ئي پنهنجي ذهن مان ٻاهر ڪڍي چڪو هو. هو ٽيلي اسڪرين کي چالو ڪندڙ سوئچ تي هٿ رکي اڳتي ٻيهي انتظار ڪري رهيو هو. سندس پويان ونسٽن سائي ليمپ واري لکڻ جي ميز، اسپيڪ رائيٽ، ۽ ڪاغذن سان پريل تارن جون ٽوڪريون صاف ڏسي سگهي پئي. معاملو پڃاڻيءَ تي پهچي چڪو هو. کيس خيال آيو ته ايندڙ ٽيهن سيڪنڊن اندر، اوبرائن پارٽيءَ جي طرفان پنهنجي ان ئي اهم ڪم ۾ وري مصروف ٿي ويندو جنهن ۾ ٿوري دير لاءِ خلل پئجي ويو هو.

باب نائون

ونسٽن ٽڪاوٽ سبب پوريءَ طرح نبل ۽ لچڪدار (جيلي جهڙو) ٿي ويو هو. ان ڪيفيت لاءِ "جيلي نما" (gelatinous) بلڪل مناسب لفظ هو، جيڪو اوچتو ئي سندس ذهن ۾ آيو هو. سندس جسم ۾ نه رڳو جيلي جهڙي ڪمزوري هئي، پر ان جهڙي شفافيت به لڳي رهي هئي. هن محسوس ڪيو ته جيڪڏهن هو پنهنجو هٿ مٿي کڻي ڏسندو، ته روشني ان مان آرپار ٿيندي ڏسي سگهندو. لڳاتار ۽ حد کان وڌيڪ ڪم جي بار سندس اندر مان رت ۽ پاڻي سڀ نچوڙي ڇڏيو هو، ۽ رڳو تندن، هڏين ۽ چمڙيءَ جو هڪ ڪمزور ڍانچو ئي باقي بچيو هو. سڀ احساس شدت سان پرجيل لڳي رهيا هئا. سندس اوورآل سندس ڪلهن کي چپي رهيو هو، پٽريلو رستو پيرن کي چٽڪيون ڏئي رهيو هو، ۽ هٿ کولڻ ۽ پٽڻ تي به جوڙن مان چڙچڙ جا آواز نڪري رهيا هئا.

هن پنجن ڏينهن اندر نوي ڪلاڪن کان مٿي ڪم ڪيو هو. وزارت ۾ باقي سيني ماڻهن جو به اهو ئي حال هو. هاڻي اهو سڀ ختم ٿي چڪو هو، ۽ سياڻي صبح تائين وٽس ڪرڻ لاءِ ڪجهه به نه هو، پارٽيءَ جو ڪنهن به قسم جو ڪو ڪم باقي نه بچيو هو. هو ڇهه ڪلاڪ پنهنجي ڪُجهي جاءِ تي ۽ باقي نَوَ ڪلاڪ پنهنجي بستري تي گذاري سگهيو ٿي. ڏينهن جي هلڪي اَسُر ۾، هو هوريان هوريان مسٽر چارنگٽن جي دڪان ڏانهن هڪ گدلي گهٽيءَ مان لنگهيو. هو گشت ڪندڙ عملدارن تي اک رکندي پئي هليو، پر ان غير منطقي احساس هيٺ به هو ته اڄ منجهند ڪو ڪيس تنگ نه ڪندو. ڪُرو بريف ڪيس، جيڪو هن ڪنيو هو، هر وک تي سندس گوڏي سان ٽڪرائجي رهيو هو، جنهن ڪري سندس ڄنگهه تي جهنجهٽي جا احساس پيدا ٿي رهيا هئا. ان اندر اها ڪتاب هئي، جيڪا ڇهن ڏينهن کان وٽس موجود هئي، پر هن اڃا تائين اها کولي نه هئي ۽ نه ئي ان ڏانهن ڏٺو هو.

”نفرت واري هفتي“ (Hate Week) جي ڇهين ڏينهن، جلوسن، تقريرن، نعريبازين، راڪن، بينرن، پوسٽرن، فلمن، ميڙ جي مجسمن، ڊولن جي گڙگڙاهٽ، ترمن جي رڙين، قدمن جي نڙڪي، ٽينڪن جي ڌماڪن، جهازن جي گجگوڙ ۽ توپن جي نڪائن کان پوءِ — جڏهن اها وڏي نفرت پنهنجي عروج تي پهچي چڪي هئي ۽ يوريشيا خلاف عام کاوڙ اهڙي جنون جي حد تائين پهتل هئي جو جيڪڏهن هجوم انهن 2,000 يوريشين جنگي قيدين کي هٿ ڪري ها، جن کي آخري ڏينهن ڦاهي ڏني وڃڻي هئي، تہ اهي بي شڪ کين ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏين ها — بلڪل ان ئي گهڙيءَ اها پڌرائي ڪئي وئي تہ اوشينيا اصل ۾ يوريشيا سان جنگ ۾ نہ هو! اوشينيا ايسٽ ايشيا (اوپر ايشيا) سان حالتِ جنگ ۾ هو. يوريشيا تہ دوست ۽ اتحادي هو.

يقينن اها مجتا ڪٿي بہ ظاهر نہ ڪئي وئي تہ ڪا تبديلي آئي آهي. رڳو هڪدم ۽ هر پاسي هڪ ئي وقت اها خبر پکڙجي وئي تہ ايسٽ ايشيا دشمن آهي، يوريشيا نہ. ونسٽن ان وقت لنڊن جي مرڪزي چؤڪ تي ٽيندڙ هڪ مظاهري ۾ شريڪ هو، جڏهن اهو سڀ ٽيو. اها رات جو وقت هو، ۽ اڃا چهرا ۽ ڳاڙها بينر روشنين سان چمڪي رهيا هئا. چؤڪ هزارين ماڻهن سان ڀريل هو، جن ۾ ”جاسوسن“ (Spies) جي وردي پاتل اٽڪل هڪ هزار اسڪولي ٻارن جو جٿو بہ شامل هو. ڳاڙهي ڪپڙي سان سجاييل پليٽ فارم تي اندروني پارٽي (Inner Party) جو هڪ تقرير ڪندڙ، جنهن جا هٿ غيرمعمولي طور ڊگها هئا ۽ ٽنڊ متي تي ڪجهه سڪل وار ٽڙيل پکڙيل هئا، هجوم کي پڙڪائي رهيو هو. نفرت سان ڀريل هڪ ننڍڙي وجود وارو شخص، جيڪو هڪ هٿ سان مائڪرو فون جو ڳچي پڪڙيو وينو هو ۽ ٻئي وڏي ڏٻري هٿ سان متي هوا ۾ ڏمڪائيندڙ اشارا ڪري رهيو هو. سندس اواز ايمپليفائر ذريعي لوهي لڳي رهيو هو، جيڪو ظلمن، نسلي ڪشين، جبري بي دخيلين، لٽ مار، زنابالجبر، قيدين تي تشدد، شهرين تي بمباري، ڪوڙي پروپئگنڊا،

ناجائز جارحيت ۽ ٽوڙيل معاهدن جو هڪ اڻ ڪٽ داستان پڙهي رهيو هو. ڪيس ٻڌي متاثر ٿيڻ ۽ چريو ٿيڻ کان سواءِ رهڻ اڻ ٿيٽي هو. وقفي وقفي سان هجوم جو غصو پڙڪي اٿندو هو ۽ مقرر جو آواز هزارين نڙين مان نڪرندڙ وحشياڻي رڙين ۾ دٻجي ويندو هو. سڀ کان وحشياڻيون رڙيون انهن اسڪولي ٻارن جون هيون. تقرير لڳ ڀڳ ويهه منٽ هلي هئي جڏهن هڪ پيغام رساڻيندڙ تڪڙو استيج تي آيو ۽ مقرر جي هٿ ۾ هڪ ڪاغذ جو ٽڪرو ڏنائين. هن تقرير کي بغير روڪڻ جي ان کي کولي پڙهيو. سندس اواز، انداز يا ڳالهه جي مفهوم ۾ ڪو فرق نه آيو، پر اوچتو نالا بدلجي ويا. بغير ڪنهن لفظ چوڻ جي، سڄي هجوم ۾ سمجهه جي هڪ لهر ڊوڙي وئي. اوشينيا ايسٽ ايشيا سان حالتِ جنگ ۾ هو!

ٻئي پل هڪ وڏو گوڙ مچي ويو. چؤڪ ۾ ٽنگيل سمورا بينر ۽ پوسٽر بلڪل غلط هئا! انهن مان اڌ تي غلط چهرا لڳل هئا! هي تخريبڪاري هئي! گولڊ استائين جا ايجنٽ ڪم ڪري ويا هئا! ان دوران هڪ هنگامو متو، پتن تان پوسٽر ڦاڙيا ويا، بينر ٽڪرا ٽڪرا ڪري پيرن هيٺان لتاڙيا ويا. "اسپائيز" (ٻارن) چتن تي چڙهي، چمنيءَ تان لٽڪندڙ ربن ڪٽڻ ۾ غير معمولي مهارت ڏيکاري. پر ٻن يا ٽن منٽن اندر سڀ ڪجهه پورو ٿي ويو. مقرر مائڪرو فون کي ساڻئي طرح پڪڙي، پنهنجا ڪلها اڇتي جهڪائي، پنهنجي آزاد هٿ کي فضا ۾ لڏائيندي لڇاتار ڳالهائيندو رهيو. هڪ منٽ وڌيڪ گذريو، ۽ هجوم مان وري وحشياڻيون رڙيون گونجڻ لڳيون. نفرت ساڻئي طرح هلندي رهي، سواءِ ان جي ته نشانو تبديل ٿي چڪو هو.

جا ڳالهه ونسٽن کي سڀ کان وڌيڪ ياد رهي اها هئي ته تقرير ڪندڙ اڌ جملي ۾ بغير ڪنهن رڪاوٽ جي، ۽ جملي جي گرامر ٽوڙڻ کان سواءِ ئي رخ بدلائي ڇڏيو. پر ان مهل سندس ذهن ۾ ٻيون ڳالهيون ٻه هيون. پوسٽرن ڦاڙڻ واري افراتفريءَ دوران، هڪ شخص جنهن جو

چهرو هن نہ ڏنو هو، سندس ڪلهي تي هٿ رکي چيو هو: ”معاف ڪجو، شايد اوهان جو بريف ڪيس ڪري پيو هو.“ هن اڻ ڄاڻائيءَ ۾ بغير ڳالهائڻ جي بريف ڪيس کنيو. هو ڄاڻيندو هو تہ ان کي کولڻ ۾ اڃا ڪيترائي ڏينهن لڳي ويندا. مظاهرو پورو ٿيندي ئي هو سڌو وزارتِ سچائي (Ministry of Truth) ڏانهن روانو ٿيو، جيتوڻيڪ وقت لڳ ڀڳ رات جو يارنهن جو هو. وزارت جي سموري اسٽاف ۾ ساڳيو ڪم ڪيو. ٿيلي اسڪرين تان ايندڙ حڪمن، جن کين پنهنجي ڊيوٽي تي سڏايو هو، ان جي تہ هاڻي ڪا ضرورت ئي نہ هئي.

اوشينيا ايسٽ ايشيا سان حالتِ جنگ ۾ هو: اوشينيا هميشہ ايسٽ ايشيا سان جنگ ۾ رهيو هو. گذريل پنجن سالن جو سياسي لٽريچر هاڻي مڪمل طور تي بيڪار ٿي چڪو هو. هر قسم جون رپورٽون، رڪارڊ، اخبارون، ڪتاب، پمفليٽ، فلمون، سائونڊ ٽريڪ، تصويرون — سڀ ڪجهہ بجليءَ جي رفتار سان درست ڪرڻو پيو. جيتوڻيڪ ڪو تحريري حڪم جاري نہ ٿيو هو، پر سيني کي خبر هئي تہ شعبي جي سربراهن جو ارادو هو تہ هڪ هفتي اندر يوريشيا سان جنگ يا ايسٽ ايشيا سان اتحاد جو ڪو بہ ثبوت ڪٿي بہ باقي نہ رهي. ڪم بي انتها ۽ مشڪل هو، ان ڪري بہ جو انهن عملن کي انهن جي اصل نالن سان سڏڻ جي اجازت نہ هئي. رڪارڊ ڪاتي ۾ هر ڪو چوويهہ مان ارڙهن ڪلاڪ ڪم ڪري رهيو هو، ۽ فقط ٽن ٽن ڪلاڪن جا بہ وقفا سمهڻ لاءِ ملندا هئا. تهخانن مان گدا آڻي لنگهن ۾ وڇايا ويا هئا. مانيءَ ۾ ڪينٽين مان ٽرالين تي گهمايل سينڈوچ ۽ وڪٽري ڪافي ملي رهي هئي. هر پيري جڏهن ونسٽن نندِ لاءِ ويهندو هو تہ هو پنهنجي ميز صاف ڇڏڻ جي ڪوشش ڪندو هو، پر جڏهن بہ ڳريل اکين ۽ چُور جسم سان واپس ايندو هو تہ ڏسندو هو تہ ڪاغذن جي سلنڈرن جو هڪ نئون طوفان ميز تي برف وانگر ڇانيل هوندو هو، جنهن اسپيڪ رائيٽ (speakwrite) کي بہ اڏ لڪائي ڇڏيو هو ۽ فرش تي پکڙيل هو، ان ڪري

پهريون ڪم هميشه انهن کي سڏو ڪري رکڻ هو ته جيئن ڪم لاءِ جاءِ نڪري سگهي. سڀ کان ڏکي ڳالهه اها هئي ته اهو ڪم رڳو مشيني نه هو. اڪثر ته رڳو هڪ نالي جي جاءِ تي ٻيو نالو رکڻ ڪافي هوندو هو، پر واقعن جي ڪنهن به تفصيلي رپورٽ لاءِ وڌي توجه ۽ تخيل جي ضرورت هوندي هئي. ايستائين جو جنگ کي دنيا جي هڪ حصي مان ٻئي حصي ڏانهن منتقل ڪرڻ لاءِ جاگرافيائي ڄاڻ به تمام گهٽي درڪار هئي.

ٽئين ڏينهن تائين سندس اکيون سخت سور ڪرڻ لڳيون ۽ سندس چشمو هر چند منٽن کان پوءِ صاف ڪرٽو پئجي رهيو هو. اها هڪ اهڙي سخت جسماني تڪليف هئي جنهن کان ماڻهو انڪار ڪرڻ جو حق رکي سگهي ٿيو، پر تڏهن به ان کي پورو ڪرڻ لاءِ هو نفسياتي طور تي تيار هو. جيسين ڪيس ياد رهيو، هو ان ڳالهه تي پريشان نه هو ته هر اهو لفظ جيڪو هن اسپيڪ رائيٽ ۾ چيو يا قلم سان لکيو، اهو هڪ سوچيل سمجهيل ڪوڙ هو. هو به ٻين وانگر ان ڳالهه لاءِ فڪرمند هو ته هي جعلسازي بلڪل پوري ۽ پختي هجي. ڇهين ڏينهن صبح جو سلن‌ڊرن جو اچڻ گهٽجي ويو. اڌ ڪلاڪ تائين پائيپ مان ڪجهه به نه نڪتو؛ پوءِ هڪ آخري سلن‌ڊر، ۽ پوءِ بلڪل ڪجهه به نه. لڳ ڀڳ ساڳئي وقت پوري شعبي ۾ ڪم ٽڏو پئجي ويو. ڪاتي مان هڪ گهرو، ڳجهو ساهه نڪتو. هڪ وڏو ڪارنامو، جنهن جو ذڪر ڪڏهن به نه ٿي سگهيو، مڪمل ٿي چڪو هو. هاڻي ڪنهن به انسان لاءِ تحريري دستاويزن ذريعي اهو ثابت ڪرڻ ناممڪن هو ته يوريشيا سان جنگ ڪڏهن ٿي به هئي يا نه. ٻارهين وڳي اوچتو اعلان ڪيو ويو ته وزارت جا سمورا ملازم سياڻي صبح تائين آزاد آهن. ونسٽن ساڳيو بريف ڪيس کڻي، جيڪو ڪم دوران سندس پيرن وچ ۾ ۽ ننڍ دوران سندس پڻيءَ هيٺان هوندو هو، گهر آيو، ڏاڙهي ناهيائين، ۽ باٿ ٽب ۾ نيم گرم پاڻيءَ ۾ لڳ ڀڳ ننڍ وڻي ويس.

جوڙن جي چڙچڙ سان هو مسٽر چارنگٽن جي دڪان مٿان ڏاڪٽيون چڙهيو. هو ٽڪل ٽہ هو، پر هاڻي ڪيس ننڍ نہ پئي آئي. هن دري کولي، تيل جو گدلو استوو دکايو ۽ ڪافيءَ لاءِ پاڻي رکيائين. جوليا کي بہ اچڻو هو، پر ان دوران سندس سامهون اهو ڪتاب موجود هئو. هو پراڻي آرامده ڪرسيءَ تي ويهي رهيو ۽ بريف ڪيس جون پٽيون کوليائين.

اهو هڪ وڏو ڪارو جلد هو، جنهن جي بائنڊنگ اناڙي هئي ۽ مٿان ڪو نالو يا عنوان لکيل نہ هو. ڇپائي بہ ڪجهہ اڻ برابري لڳي رهي هئي. ورق ڪنارن کان پراڻا ۽ ڳريل هئا، ۽ ايئن آسانيءَ سان کلي رهيا هئا جڻ اهو ڪيترن ئي هٿن مان لنگهي آيو هجي. ٽائيٽل واري صفحي تي لکيل هو:

اولگارڪي گڏيل نظام جا اصول ۽ عمل

(THE THEORY AND PRACTICE OF OLIGARCHICAL COLLECTIVISM)

از:

ايمينوئل گولڊ اسٽائين

ونسٽن پڙهڻ شروع ڪيو:

باب I

جهالت ئي طاقت آهي

تاريخ جي رڪارڊ ڪيل سموري دور ۾، ۽ غالباً نيو ليٿڪ دور (Neolithic Age) جي پڇاڙيءَ کان وٺي، دنيا ۾ رڳو ٽن قسمن جا ماڻهو رهيا آهن: اعليٰ (High)، وچولي درجي وارا (Middle)، ۽ ادنيٰ يا پيڙهيل (Low). انهن کي ڪيترن ئي طريقن سان ورهايو ويو آهي، انهن کي بي شمار مختلف نالا ڏنا ويا آهن، ۽ انهن جو تعداد ۽ هڪ ٻئي ڏانهن رويو وقت گذرڻ سان بدلبو رهيو آهي: پر سماج جو بنيادي ڍانچو ڪڏهن به تبديل نه ٿيو آهي. وڏين اٿل پٿلن ۽ وڏين تبديلين کان پوءِ به، ساڳيو نمونو هميشه وري سامهون اچي وجي ٿو، بلڪل ائين جيئن هڪ لڏندڙ دائرو (gyroscope) هميشه پنهنجي توازن تي واپس اچي وجي ٿو، چاهي ان کي ڪيتري به ڏکي ڪنهن پاسي ڇو نه ڪيو وجي.

انهن ٽنهي گروپن جا مقصد بلڪل هڪ ٻئي جي ابتڙ آهن...

ونسٽن پڙهڻ روڪي ڇڏيو، خاص ڪري ان حقيقت کي محسوس ڪرڻ لاءِ ته هو امن ۽ سڪون سان، بي ڊپو ٿي پڙهي رهيو هو. هو بلڪل اڪيلو هو: ڪا ٽيلي اسڪرين نه هئي، ڪو تالي جي سوراخ مان ٻڌڻ وارو ڪن نه هو، پوئتي ڏسڻ يا هٿ سان صفحي لڪائڻ جو ڪو ڊپاءُ نه هو. اونهاري جي مٺي هوا سندس ڳلن کي ڇهي رهي هئي. پري

کان ٻارن جي گوڙ جا هلڪا آواز اچي رهيا هئا؛ ڪمري اندر رڳو پت واري گهڙيال جو مدم ٽِڪ ٽِڪ هو. هو ڪرسيءَ ۾ ويڪريو ۽ پير اڳيان رکيائين. اهو سڪون هو، اهو ابدي سڪ هو. اوچتو، جيئن ڪنهن اهڙي ڪتاب سان ٹيندو آهي جنهن جو انسان ڇاڻيندو هجي تہ هو اڳتي هلي ان جو هر هڪ لفظ وري وري پڙهندو، هن اها ڪنهن ٻئي هنڌان کولي ۽ پنهنجو پاڻ کي ٹئين باب تي ڏنائين. هو پڙهڻ لڳو:

باب III

جنگ ئي امن آهي

دنيا جو ٽن وڏين سپر رياستن ۾ ورهائجڻ هڪ اهڙو واقعو هو، جنهن جي اڳڪٿي ويهين صديءَ جي وچ کان اڳ ٻہ ڪري سگهجي ٿي ۽ ڪئي ٻہ وئي هئي. روس طرفان يورپ کي ڳهڻ ۽ آمريڪا طرفان برطانوي سلطنت کي ملائڻ سان، ٻہ طاقتون—يوريشيا ۽ اوشينيا—پهرين ئي وجود ۾ اچي چڪيون هيون. ٽين طاقت، ايسٹ ايشيا، هڪ ٻي ڏهاڪي جي آپسي ويڙهہ کان پوءِ هڪ ڏار وجود طور سامهون آئي. انهن ٽنهي سپر طاقتن جون سرحدون ڪن جاين تي مصلحتي آهن، ۽ ڪن جاين تي جنگي ضرورتن مطابق مٽجن ٹيون، پر عام طور تي اهي جاگرافيائي سرحدن تي ٻڌل آهن. يوريشيا يورپ ۽ ايشيا جي اترئين پوري زميني حصي، پرتگال کان وٹي بيرنگ واري گهٹيءَ (Bering Strait) تائين پکڙيل آهي. اوشينيا آمريڪي ڪنڊن، ائٽلانٽڪ ٻيٹن سميت برطانوي ٻيٹن، آسٹريليا ۽ آفريڪا جي ڏاکڻي حصي تي مشتمل آهي. ايسٹ ايشيا، جيڪا ٻين کان ننڍي آهي ۽ جنهن جي اولهہ واري سرحد گهٹ پڌري آهي، چين، ان جي ڏکڻ وارن ملڪن، جاپاني ٻيٹن ۽ منچوريا، منگوليا ۽ تبت جي هڪ وڏي پر بدلجندڙ حصي تي مشتمل آهي.

ڪنهن نہ ڪنهن اتحاد جي شڪل ۾، اهي ٽيئي سپر رياستون ڪڏهن پنجويهه سالن کان لڳاتار جنگ ۾ آهن. پر هي جنگ هاڻي اوهڙي تباهه ڪندڙ ۽ فنا ڪندڙ جنگ نہ رهي آهي جهڙي ويهين صديءَ جي اوائل واري دور ۾ هئي. هي محدود مقصدن واري اهڙي جنگ آهي جنهن ۾ وڙهندڙ ڏريون هڪ ٻئي کي ختم ڪرڻ جي سگهہ نٿيون رکن، انهن وٽ وڙهڻ جو ڪو مادي سبب ۽ ناهي ۽ نہ ئي ڪو حقيقي نظرياتي تضاد اٿن. ان جو مطلب اهو هرگز ناهي تہ جنگ جو طريقو يا ان لاءِ رويا گهٽ ظالماڻا يا اخلاقي ٿي ويا آهن. برعڪس، جنگي جنون سيني ملڪن ۾ لاڳيتو ۽ وسيع آهي، ۽ زنابالجبر، لٽ مار، ٻارن جو قتل عام، سڄي آبادي‌ءَ کي غلام بڻائڻ ۽ قيدين کي اڌارڻ يا جيئري دفن ڪرڻ جهڙا عمل عام سمجهيا وڃن ٿا، ۽ جڏهن اهي پنهنجي ئي ڏر ڪري تہ انهن کي فخر لائق سمجهيو وڃي ٿو. پر مادي لحاظ کان جنگ ۾ تمام ٿورا ماڻهو شامل ٿين ٿا، جن مان گهڻا تربيت يافتہ ماهر آهن، ۽ جاني نقصان تمام گهٽ ٿئي ٿو. ويڙهہ انهن سرحدن تي ٿئي ٿي جن جي خبر عام ماڻهوءَ کي صرف اندازن سان هوندي آهي، يا وري انهن سامونڊي ترندڙ قلعن (Floating Fortresses) وٽ ٿئي ٿي جيڪي سامونڊي لنگهن جي حفاظت ڪن ٿا. تمدن جي مرڪزن ۾ جنگ جو مطلب رڳو روزمره جي شين جي اڻاڻ ۽ ڪنهن راڪيٽ بم جو اوچتو ڪرڻ آهي جيڪو ڪجهہ درجن ماڻهو ماري وجهي.

جنگ پنهنجو ڪردار بدلائي چڪي آهي. ائين ڪٽي چئجي تہ جن سببن جي ڪري جنگ وڙهي ويندي آهي، انهن جي اهميت تبديل ٿي وئي آهي. اهي مقصد جيڪي ويهين صديءَ جي وڏين جنگين ۾ تمام گهٽ هئا، هاڻي مڪيہ بڻجي چڪا آهن ۽ انهن کي پوري شعور سان سمجهي ان تي عمل ڪيو وڃي ٿو.

موجوده جنگ جي حقيقت کي سمجهڻ لاءِ—چاڪاڻ‌تہ هر ڪجهہ سالن بعد ڏرين جي متجڻ باوجود هي ساڳي ئي جنگ آهي—پهريان

اهو سمجهڻ گهرجي تہ ان جنگ جو فيصلاڪن هجڻ ناممڪن آهي. انهن ٽنهي مان ڪنهن بہ هڪ سپر اسٽيٽ کي باقي ٻئي ملي بہ مڪمل فتح نٽيون ڪري سگهن. اهي هڪ ٻئي جي مقابلي ۾ برابر طاقتور آهن، ۽ انهن جا قدرتي دفاع ڏاڍا مضبوط آهن. يوريشيا وٽ وڏي زميني پکيڙ جو بچاءُ آهي، اوشينيا وٽ ائٽلانٽڪ ۽ پئسفڪ سمنڊن جي وسعت آهي، ۽ ايسٽ ايشيا وٽ پنهنجي آبادیءَ جي گهٽائي ۽ محنت آهي. ٻيو، مادي لحاظ کان وٽن وڙهڻ لاءِ ڪجهه بہ ناهي رهيو. خود ڪفيل معيشتن جي قيام سان پيداوار ۽ کپت هڪ ٻئي سان سلهاڙجي ويون آهن؛ منڊين تي قبضي جي اها ڊوڙ جيڪا اڳين جنگين جو وڏو سبب هئي، هاڻي ختم ٿي وئي آهي، ۽ خام مال جو مقابلو زندگي ۽ موت جو مسئلو نہ رهيو آهي. هر هڪ رياست ايتري وسيع آهي جو گهربل سمورو سامان پنهنجي ئي حدن مان هٿ ڪري سگهي ٿي. جنگ جو جيڪڏهن ڪو سڌو سنئون معاشي مقصد آهي، تہ اهو رڳو محنت جي سگهہ (labour power) هٿ ڪرڻ جي ويڙهہ آهي.

انهن سپر رياستن جي سرحدن وچ ۾، ۽ ڪنهن جي بہ مڪمل قبضي هيٺ نہ هجڻ وارو هڪ اهڙو علائقو آهي جنهن جا چار ڪنڊا تانجيئر (Tangier)، برازاول (Brazzaville)، ڊارون (Darwin) ۽ هانگ ڪانگ (Hong Kong) آهن، جنهن ۾ دنيا جي آبادیءَ جو لڳ ڀڳ پنجون حصو رهي ٿو. اها ويڙهہ انهن وڏي آبادیءَ وارن خطن ۽ اترين برفاني قطب تي قبضي لاءِ لڳاتار هلندي رهي ٿي. عملي طور ڪا بہ هڪ طاقت پوري متنازعہ علائقي تي قبضو نٿي ڪري سگهي. ان جا ٽڪرا مسلسل هٿ مٿائيندا رهن ٿا، ۽ ڪنهن اوچتي دوکي سان ننڍڙو ٽڪرو کسي ونڻ ئي اتحادن جي تبديليءَ جو ڪارڻ بڻجي ٿو.

انهن سمورن تڪراري علائقن ۾ قيمتي معدنيات آهن ۽ اهم نباتاتي شيون آهن جهڙوڪ ربڙ، جنهن کي ٽڏن ملڪن ۾ مهانگي طريقن سان تيار ڪرڻو پوندو آهي. پر سڀ کان وڌيڪ اها شيءِ آهي تہ

هتي سستي پورهئي جو اڻ کٽ ذخيرو موجود آهي. جيڪا طاقت به استوائي آفريڪا، وچ اوپر، ڏکڻ هندستان، يا انڊونيشيا جي ٻيٽن تي قابض ٿئي ٿي، اها ڪروڙين سستن ۽ محنتي غلامن جي جسمن جي مالڪ بڻجي وڃي ٿي. انهن علائقن جا ماڻهو، جن کي ڪليل عام غلام بڻايو ويو آهي، هڪ فاتح کان ٻئي فاتح ڏانهن منتقل ٿيندا رهن ٿا، ۽ ڪوئلي يا تيل وانگر استعمال ڪيا وڃن ٿا تہ جيئن وڌيڪ هٿيار ناهي سگهجن، وڌيڪ زمين کسي سگهجي، وڌيڪ پورهيو هٿ ڪجي، وري وڌيڪ هٿيار ناهجن، ۽ هي سلسلو لاڳيتو ائين ئي هلندو رهي. اهو ياد رکڻ گهرجي تہ ويڙهه ڪڏهن به تڪراري علائقن جي سرحدن کان ٻاهر نڪي وڃي. يوريشيا جون سرحدون ڪانگو جي وادي ۽ ميڊيٽرينين سمنڊ جي اترين ڪنارن وچ ۾ لڏن ٿيون؛ هندي سمنڊ ۽ پئسفڪ جا ٻيٽ اوشينيا ۽ ايسٽ ايشيا جي وچ ۾ ڦرندا رهن ٿا؛ منگوليا ۽ يوريشيا ۽ ايسٽ ايشيا جي سرحدي ليڪ ڪڏهن به پڪي ناهي رهي؛ قطبن وٽ ٿئي طاقتون وڏن علائقن جي مالڪي جو دعويٰ ڪن ٿيون جيڪي گهٽو ڪري ويران ۽ غيرآباد آهن: پر طاقت جو توازن هميشہ لڳ ڀڳ برابر رهي ٿو، ۽ هر سپر اسٽيٽ جي مرڪزي زمين هميشہ محفوظ رهي ٿي. ان کان سواءِ، خط استوا جي ويجهو غلام ماڻهن جو پورهيو دنيا جي معيشت لاءِ بلڪل ضروري ناهي. اهي دنيا جي دولت ۾ ڪو واڌارو نٿا ڪن، ڇاڪاڻ‌تہ جيڪو ڪجهہ اهي تيار ڪن ٿا، اهو جنگ لاءِ استعمال ٿئي ٿو، ۽ جنگ وڙهڻ جو مقصد رڳو پاڻ کي ان پوزيشن ۾ رکڻ هوندو آهي جتان ٻي جنگ وڙهي سگهجي. غلام آبادي‌ءَ جي پورهئي سبب مستقل جنگ جي رفتار وڌي وڃي ٿي، پر جيڪڏهن اهي موجود ٻہ نہ هجن ها، تہ ٻہ دنيا جي سماجي بناوت ۽ ان جو نظام بنيادي طور تي ڪو مختلف نہ هجي ها.

جديد جنگ جو بنيادي مقصد (ڊبل ٽنڪ جي اصولن موجب، هي مقصد ساڳئي وقت مجيو ٻہ وڃي ٿو ۽ نٿو ٻہ مجيو وڃي) عام معيارِ

زندگي کي بهتر بڻائڻ کان سواءِ مشين جي پيداوار کي ضايع ڪرڻ آهي. اوڻويهين صديءَ جي پڇاڻيءَ کان وٺي صنعتي سماج ۾ استعمال ٿيندڙ شين جي واڌوءَ (surplus) کي ڪٽي کپائڻ هڪ وڏو مسئلو هو. هن مهل، جڏهن تمام ٿورن ماڻهن کي پيٽ پري کائڻ نصيب ٿئي ٿو، اهو مسئلو ايڏو شدت اختيار ناهي ڪيو، ۽ شايد ائين نه به ٿئي ها جيتوڻيڪ ڪا مصنوعي تباهي پيدا نه ڪئي وجي ها. اڄ جي دنيا 1914 کان اڳ واري دنيا جي مقابلي ۾ هڪ ويران، بکي ۽ تباهه حال جاءِ آهي، ۽ ان تصوراتي دنيا کان ته تمام گهٽي پوئتي آهي جيڪا ان وقت جي ماڻهن جي ذهن ۾ هئي. ويهين صديءَ جي اوائل ۾ هڪ اهڙي سماج جو خواب ڏٺو ويو هو جيڪو بي انتها امير، پُرسڪون، ترتيب وار ۽ ڪارائتو هجي — ڪاٺ، فولاد ۽ اڇي ڪنڪريٽ جي چمڪندڙ دنيا — جيڪا لڳ ڀڳ هر پڙهيل لکيل انسان جي ذهن جو حصو هئي. سائنس ۽ ٽيڪنالاجي غير معمولي تيزيءَ سان اڳتي وڌي رهي هئي، ۽ اهو سمجهڻ فطري هو ته اها اڃا به ترقي ڪندي رهندي. پر ائين نه ٿيو، جزوي طور جنگين ۽ انقلابن سبب پيدا ٿيندڙ تباهيءَ جي ڪري، ۽ جزوي طور ان ڪري جو سائنسي ۽ فني ترقي جو مدار تجربيڪار ۽ ڪليل سوچ تي هو، جيڪا سخت ضابطي هيٺ آيل سماج ۾ زندهه نه ٿي رهي سگهي. اڄ جي دنيا پنجاهه سال اڳ جي پيٽ ۾ وڌيڪ جهنگلي آهي. ڪجهه پوئتي پيل علائقن ضرور ترقي ڪئي آهي، ۽ جنگ ۽ جاسوسيءَ سان جڙيل ڪجهه شيون وجود ۾ آيون آهن، پر تجربا ۽ نيون ايجادون گهٽو ڪري بيهي ويون آهن، ۽ 1950 واري ڏهاڪي جي ائٽمي جنگ جي تباهين جو ازالو اڃ تائين مڪمل ناهي ٿي سگهيو. ان هوندي به، مشين جا خطرا اڃا به موجود آهن. جڏهن کان پهرين مشين آئي، هر سمجهدار انسان تي واضح ٿي ويو ته انساني پورهئي ۽ ان ڪري انساني اڻ برابريءَ جي ڪا به ضرورت هاڻي باقي نه رهي هئي. جيڪڏهن مشين کي ان مقصد لاءِ صحيح طريقي سان استعمال ڪيو

وجي ها، تہ بک، ڏکيو پورهيو، گندگي، اڻپڙهائي ۽ بيماريون چند نسلن اندر ختم ٿي وجن ها. ۽ حقيقت ۾، ڪنهن خاص منصوبابنديءَ کان سواءِ، خودڪار عمل سان — اها دولت پيدا ڪري جنهن کي ورهائڻ کان سواءِ چارو نہ هو — مشين اوٽويهين صديءَ جي پڇاڙي ۽ ويهين صديءَ جي شروعات ۾ عام ماڻهوءَ جو جيئڻ جو معيار گهڻو مٿي کڻي وئي.

پر اهو بہ صاف پڌرو هو تہ دولت جي عام واڌاري سان طبقاتي سماج جي تباهي يقيني هئي — حقيقت ۾، دولت جي برابري ئي دراصل اهڙي سماج جو خاتمو هئي. هڪ اهڙي دنيا ۾ جتي هر ڪو ٿورا ڪلاڪ ڪم ڪري، ڍئو ڪري ڪائي، غسل خاني ۽ ريفريجريٽر واري گهر ۾ رهي، ۽ موٽر ڪار يا هوائي جهاز رکي، اتي اڻ برابريءَ جو سپ ڪان واضح ۽ اهم روپ ختم ٿي وجي ها. جيڪڏهن اها دولت عام ٿي وجي ها، تہ ان سان ڪو فرق باقي نہ رهي ها. بي شڪ اهڙو خيال ڪري سگهجي پيو تہ دولت ۽ عيش عام هجي پر حڪومت هڪ ننڍڙي خصوصي طبقي وٽ رهي، پر عملي طور اهڙو سماج گهڻو وقت محفوظ نہ رهي سگهي ها. ڇو تہ جيڪڏهن فرصت ۽ تحفظ سڀني کي هڪجهڙو ملي وجي ها، تہ ماڻهن جو اهو وڏو هجوم جيڪو غربت جي ڪري مائ ۽ لاچار هوندو آهي، پڙهي لکي پاڻ سوچڻ لڳي ها؛ ۽ جڏهن هو ائين ڪن ها، تہ هو جلدي سمجهي وجن ها تہ اختيار رکندڙ اقليت جو ڪو بہ مقصد يا ڪم ناهي، ۽ اهي ڪين ٻاهر اڇلائي ڇڏين ها. ڏکهي عرصي جي حوالي سان، هڪ طبقاتي سماج رڳو غربت ۽ جهالت جي بنياد تي ئي قائم رهي سگهي پيو. زرعي ماضيءَ ڏانهن واپس ورڻ، جهڙو ويهين صديءَ جي ڪجهہ مفڪرن خواب ڏٺو هو، ڪو عملي حل نہ هو. اهو مشينن جي طرف وڌندڙ انساني لاڙي جي ابتڙ هو، ۽ ان کان سواءِ، ڪو بہ ملڪ جيڪو صنعتي طور تي پوئتي رهجي وجي ها، اهو

فوجي طور بي وس ٿي وڃي ها ۽ ترقي يافته ملڪن جو غلام بڻجي وڃي ها.

۽ نه ئي اهو ڪو مطمئن ڪندڙ حل هو ته شين جي پيداوار کي گهٽائي عوام کي غريب رکيو وڃي. ائين سرمائيداريءَ جي آخري دور ۾، 1920 ۽ 1940 جي وچ ڌاري، وڏي پيماني تي ٿيو به هو. ڪيترن ئي ملڪن جي معيشت کي روڪيو ويو، زمينون بغير پوکيءَ ڇڏيون ويون، ڪارخانن ۾ اضافو نه ڪيو ويو، ۽ آبادیءَ جي وڌڻ حصن کي ڪم ڪرڻ کان روڪي رياستي امداد تي اڌ-مئل رکيو ويو. پر ان سان به فوجي ڪمزوري وڌي، ۽ ڇاڪاڻ‌ته اها بک ۽ تڪليف بلڪل بي معنيٰ ۽ غير ضروري هئي، ان مخالفت ۽ بغاوت کي اڀ ڏر بڻائي ڇڏيو. مسئلو هي هو ته دنيا جي حقيقي دولت ۾ واڌارو آڻڻ ڪانسواءِ صنعتن جي ڦيٽي کي ڪيئن هلائجي. شيون نهڻ گهرجن، پر اهي عوام ۾ ورهائجڻ نه گهرجن. ۽ عملي طور تي ان مقصد کي حاصل ڪرڻ جو واحد رستو مستقل جنگ هو.

جنگ جو اصل ڪم تباهي آهي، رڳو انساني جانين جي نه، پر انساني محنت سان تيار ٿيل شين جي تباهي. جنگ اها وات آهي جنهن سان اهي وسيلا جيڪي عام ماڻهن کي خوشحال ۽ نتيجي طور ذهين بڻائي سگهن ٿا، ٽڪرا ٽڪرا ڪري آسمان ۾ اُڏائي ڇڏبا آهن يا سمنڊ جي تري ۾ ٻوڙيا ويندا آهن. جيتوڻيڪ هٿيار تباهه نه به ٿين، تڏهن به انهن جي تياري محنت کي اهڙي پاسي ضايع ڪرڻ جو هڪ بهترين رستو آهي جنهن مان ڪا به استعمال لائق شئي تيار نه ٿئي. مثال طور، هڪ سمنڊ تي ترندڙ قلعي (Floating Fortress) جي تياري ۾ سوين مال بردار جهازن جيتري محنت صرف ٿئي ٿي. آخرڪار ان کي پراڻو ۽ بيڪار سمجهي اڇلايو وڃي ٿو ۽ وري نئين محنت سان ٻيو قلعو ناهيو وڃي ٿو. اصولي طور تي جنگ جو منصوبو هميشه ائين ناهيو ويندو آهي ته عوام جي بنيادي ضرورتن کان پوءِ بچندڙ هر اضافي شئي کي ڪڙڪائي

ڇڏجي. عملي طور عوام جي ضرورتن جو تخمينو هميشه گهٽ لڳايو ويندو آهي، نتيجي ۾ بنيادي شين جي دائمي کوٽ رهندي آهي؛ پر ان کي هڪ فائدو سمجهيو وڃي ٿو. اها هڪ دانسته پاليسي آهي ته خوش نصيب گروهن کي به ڏکيائين جي ويجهو رکيو وڃي، ڇاکاڻته عام کوٽ ننڍڙين رعايتن جي اهميت وڌائي ڇڏيندي آهي ۽ هڪ طبقي کي ٻئي طبقي کان الڳ ڪندي آهي. ويهين صديءَ جي اوائل جي معيارن مطابق، اڄ اندروني پارٽي جو ميمبر به هڪ سادي ۽ سخت زندگي گذاري ٿو. تڏهن به، ڪيس مليل چند سهولتون—جهڙوڪ سندس وڏو فليٽ، بهتر ڪپڙا، سٺي ڪاڏي ۽ مشروب جو ملڻ، به ٽي نوڪر، سندس ڪار يا هيلي ڪاپٽر—ڪيس ٻاهرئين پارٽي (Outer Party) جي ميمبر کان بلڪل مختلف دنيا ۾ رکن ٿيون. ۽ ٻاهرئين پارٽي جا ميمبر وري انهن بي وس ماڻهن جي مقابلي ۾ مٿي آهن جن کي "پرولس" (proles - پورهيت طبقو) سڏيو وڃي ٿو. سماجي ماحول ائين لڳندو آهي جڙ گهيري ۾ آيل ڪو شهر هجي، جتي گهوڙي جي گوشت جو هڪ ٽڪرو هجڻ به اميري ۽ غريبيءَ وچ ۾ لڪير ڇڪي ڇڏيندو آهي. ۽ ساڳئي وقت جنگ جي خطري جو احساس سموري طاقت هڪ ننڍي طبقي کي سونپڻ کي بقا جي فطري ۽ ناگزير شرط بڻائي ڇڏيندو آهي.

جنگ ضروري تباهي پيدا ڪري ٿي، پر اها تباهي هڪ اهڙي انداز ۾ آڻي ٿي جيڪا نفسياتي طور قبول ڪرڻ جوڳي هجي. اصولي طور تي، دنيا جي اضافي محنت کي مندرن ۽ پيرامڈن ٺاهڻ، کڏا کوٽڻ ۽ وري پورڻ، يا وڏي مقدار ۾ سامان پيدا ڪري ان کي باهه ڏيڻ ذريعي ضايع ڪرڻ ڏاڍو آسان هجي ها. پر ان سان رڳو معاشي بنياد نهي ها، پر طبقاتي سماج لاءِ گهربل جذباتي بنياد نه جڙي سگهي ها. هتي عوام جي حوصلي جي ڳالهه ناهي، ڇاکاڻته انهن جو رويو غير اهم آهي جيستائين اهي ڪم ۾ لڳل آهن؛ اصل ڳالهه خود پارٽيءَ جي ميمبرن جي جذبي جي آهي. پارٽيءَ جي ادنيٰ ترين ميمبر مان به اها اميد ڪئي

ويندي آهي تہ هو قابل، محنتي ۽ محدود حدن تائين ذهين هجي، پر اهو بہ لازمي آهي تہ هو هڪ بي وقوف ۽ جنوني شخص هجي، جنهن جي غالب جذبات ۾ خوف، نفرت، واکاڻ ۽ فتح جو جنون هجي. ٻين لفظن ۾، سندس ذهني حالت حالتِ جنگ واري هجڻ گهرجي. ان سان ڪو فرق نڪو پوي تہ جنگ واقعي ٿي رهي آهي يا نہ، ۽ جيئن تہ ڪا فيصلاڪن فتح ممڪن ناهي، ان سان بہ ڪو فرق نڪو پوي تہ جنگ سڀ پئي هلي يا خراب. بس رڳو اها ڳالهہ گهربل آهي تہ جنگ واري حالت موجود هجي. اها ذهني ورهاست، جيڪا پارٽي پنهنجي ميمبرن کان چاهي ٿي ۽ جيڪا جنگي ماحول ۾ آسانيءَ سان حاصل ٿئي ٿي، هاڻي عام ٿي چڪي آهي، پر عهدن ۾ جيئن مٿي چڙهبو، اها اوتري ئي وڌيڪ واضح ٿيندي ويندي آهي. بلڪل اندروني پارٽي ۾ ئي جنگي جنون ۽ دشمن سان نفرت سڀ کان وڌيڪ شدت واري هوندي آهي. هڪ انتظامي عملدار جي حيثيت سان، اندروني پارٽيءَ جي ميمبر لاءِ اڪثر اهو ڄاڻڻ ضروري هوندو آهي تہ جنگ جي فلان خبر ڪوڙي آهي، ۽ هو اڪثر باخبر هوندو آهي تہ پوري جنگ هڪ ڏونگ آهي ۽ يا تہ اها ٿي ئي نٿي، يا وري ان جا اصل مقصد بلڪل ٻيا آهن: پر اهڙي ڄاڻ کي "ڊبل ٿنڪ" (Doublethink) جي طريقي سان آسانيءَ سان بي اثر بڻائي ڇڏيو ويندو آهي. ان دوران، اندروني پارٽي جو ڪو بہ ميمبر پنهنجي هن عقيدي تي ذرو بہ شڪ نڪو ڪري تہ جنگ حقيقي آهي، ۽ اها ضرور فتح سان ختم ٿيندي، جنهن ۾ اوشينيا سڄي دنيا جو اڪيلو مالڪ بڻجي ويندو.

اندروني پارٽي جا سمورا ميمبر هن ايندڙ فتح کي پنهنجي ايمان جو حصو سمجهن ٿا. اها فتح يا تہ هوريان هوريان وڌيڪ علائقا کسي وڏي طاقت حاصل ڪرڻ سان ٿيندي، يا وري ڪنهن اهڙي نئين هٿيار جي دريافت ذريعي ٿيندي جنهن جو ڪو ٽوڙ نہ هجي. نون هٿيارن جي ڳولا مسلسل جاري آهي، ۽ اها انهن چند سرگرمين مان هڪ آهي جنهن ۾ ايجاد ڪندڙ يا تخليقي ذهن ڪا وات ڳولي سگهي ٿو. اڄ جي اوشينيا

۾، پراڻي معنيٰ واري سائنس لڳ ڀڳ ختم ٿي چڪي آهي. نيوسپيڪ (Newspeak) زبان ۾ "سائنس" لاءِ کو لفظ ئي کونهي. فکر جو اهو تجربيڪار طريقو جنهن تي ماضيءَ جون سڀ سائنسي کاميابيون بڌل هيون، انگسوس (Ingsoc) جي بنيادي اصولن جي ابتڙ آهي. ايستائين جو ٽيڪنالاجي ترقي ۾ رڳو تڏهن ٿئي ٿي جڏهن ان جي شين کي کنهن نه کنهن طرح انساني آزادي کي گهٽائڻ لاءِ استعمال کري سگهجي. مفيد فنن جي ميدان ۾ دنيا يا ته بيهي وئي آهي يا پوئتي هٽي رهي آهي. ٻنيون ايجا تائين گهوڙن جي هرن سان کيڏيون وجن ٽيون جڏهن ته کتاب مشينن ذريعي لکيا پيا وجن. پر اهم معملن ۾ — يعني جنگ ۽ پوليس جاسوسيءَ ۾ — تجربيڪار طريقي جي ايجا ۾ حوصلا افزائي کئي وجي ٿي يا ان کي برداشت کيو وجي ٿو. پارٽيءَ جا ٻه مکيه مقصد آهن: پوري ڌرتيءَ تي قبضو کرڻ ۽ آزاد سوچ جي امکان کي هميشه لاءِ ختم کرڻ. تنهن کري اهي ٻه وڏا مسئلا آهن جن کي حل کرڻ پارٽي چاهي ٿي: هڪ اهو ته انسان جي مرضيءَ خلاف کيئن معلوم کجي ته هو ڇا سوچي رهيو آهي، ۽ ٻيو اهو ته چند سيڪنڊن اندر بغير کنهن پيشگي اطلاع جي کروڙين انسانن کي کيئن قتل کجي. جيتري قدر ٻه سائنسي تحقيقات باقي بچي آهي، اها ان ئي مقصد جي چوڌاري ڦري ٿي. اڄ جو سائنسدان يا ته نفسيات دان ۽ جلاد جو ميلاپ آهي، جيکو چهري جي تاثرات، جسمن جي اشارن ۽ اواز جي لهجن کي غور سان سمجهي ٿو ۽ دوائن، برقي جهٽڪن، هپناٽائيزم ۽ جسماني تشدد جي ذريعي سچ اڳرائڻ جا تجربا کري ٿو؛ يا وري هو کيميادان، فزکس دان، يا حياتيات دان آهي جيکو رڳو پنهنجي ان شعبي تائين محدود آهي جنهن جو تعلق ماڻهن جي جان ونڻ سان هجي. امن واري وزارت (Ministry of Peace) جي وڏين ليبارٽرين ۾، برازيل جي ٻيلن ۾ لکل تجرباتي مرکزن ۾، آسٽريليا جي ريگستانن ۾، يا انٽارکٽيکا جي دور دراز برفاني ٻيٽن تي ماهرن جون ٽيمون ڏينهن

رات ڪم ۾ مصروف آهن. ڪي ايندڙ جنگين جي لاجسٽڪس رڪاوٽندڙ ۾ لڳل آهن؛ ڪي وڏا راکيٽ بم، وڏيڪ خطرناڪ بارود ۽ مضبوط هٿيار ناهي رهيا آهن؛ ڪي نيون ۽ خطرناڪ گيسون يا اهڙا زهر ڳولي رهيا آهن جيڪي پوري ڪنڊ جي ٻوٽن کي ناس ڪري ڇڏين، يا وري اهڙا جراثيم تيار ڪري رهيا آهن جن تي ڪنهن به دوا جو اثر نه ٿئي؛ ڪي اهڙي گاڏي ناهڻ جي پويان آهن جيڪا مٿيءَ مان ائين لنگهي وڃي جيئن پاڻيءَ مان آبدوز، يا اهڙو جهاز جيڪو سمنڊ جي ٻيڙي وانگر اڏامندو رهي؛ ڪي خلا ۾ لڳل وڏن شيشن ذريعي سج جي روشنيءَ کي گڏ ڪري ساڙڻ، يا زمين جي گرميءَ مان هٿرادو زلزلا ۽ سامونڊي طوفان آڻڻ جا خواب ڏسي رهيا آهن.

پر انهن منصوبن مان ڪو به عملي شڪل جي ويجهو نڪو پهچي، ۽ نه ئي ڪا هڪ سپر اسٽيٽ بي تي ڪا واضع برتري حاصل ڪري سگهي ٿي. اجا وڏيڪ حيرت جي ڳالهه اها آهي ته اهي ٽئي طاقتون اڳ ۾ ئي ائٽم بم رکن ٿيون، جيڪو انهن جي موجوده تحقيقات جي ڪنهن به هٿيار کان گهڻو وڏيڪ طاقتور آهي. جيتوڻيڪ پارٽي پنهنجي عادت موجب ان جي ايجاد جي دعويٰ به پاڻ ڪري ٿي، پر ائٽم بم اصل ۾ 1940 جي ڏهاڪي ۾ سامهون آيا ۽ لڳ ڀڳ ڏهه سال پوءِ وڏي پيماني تي استعمال ڪيا ويا. ان وقت ڪجهه سئو بم صنعتي مرڪزن، خاص طور يورپي روس، مغربي يورپ ۽ اتر آمريڪا تي ڪيرايا ويا هئا. ان جو نتيجو اهو نڪتو ته سيني ملڪن جا حڪمران ان نتيجي تي پهتا ته چند ٻيا ائٽم بم به سماجي نظام ۽ انهن جي پنهنجي طاقت جي خاتمي جو سبب بڻجي سگهن ٿا. ان کان پوءِ، جيتوڻيڪ ڪو رسمي لکيل معاهدو نه ٿيو هو، پر وري ڪڏهن به ائٽم بم نه ڪيرايا ويا. ٽئي طاقتون رڳو ائٽم بم ناهيندڙ رهن ٿيون ۽ انهن کي جمع ڪندڙ رهن ٿيون، انهيءَ اميد سان ته اهڙو موقعو ايندو جنهن جو هو سڀ انتظار ڪري رهيون آهن. ان دوران گذريل ٽيهن چاليهن سالن کان جنگ جو فن لڳ

پگ ساڳي جاءِ تي بينل آهي. هيلي ڪاپٽر اڳ ڪان وڌيڪ استعمال ٿين ٿا، بمبار جهازن جي جاءِ خودڪار ميزائلن والاري ورتي آهي، ۽ آسانيءَ سان ٽٽندڙ بحري ٻيڙين جي جاءِ مضبوط ترندڙ قلعن ورتي آهي؛ پر ان کان علاوه ڪا خاص ترقي ناهي ٿي. ٽينڪ، آبدوز، تارپيڊو، مشين گن، ايستائين جو رائفل ۽ هٿ بم اڄ به ساڳي نموني استعمال ٿين پيا. ۽ اخبارن ۽ ٽيلي اسڪرينن تي ڏيکاريل بي انتها قتل عام جي باوجود، اڳين جنگين جهڙيون فيصلاڪن ۽ وڏيون ويڙهون، جن ۾ چند هفتن اندر لکين ماڻهو مارجي ويندا هئا، وري ڪڏهن به سامهون نه آيون آهن.

ٽنهي مان ڪا به طاقت ڪڏهن به اهڙو قدم نٿي کڻي جنهن ۾ وڏي شڪست جو خطرو هجي. جڏهن به ڪو وڏو آپريشن ڪيو ويندو آهي، تہ اهو گهٽو ڪري ڪنهن اتحاديءَ تي اوچتو حملو هوندو آهي. حڪمت عملي جيڪا سڀ اختيار ڪن ٿيون، يا ظاهر ڪن ٿيون، اها ساڳي آهي: منصوبو هي آهي تہ وڙهڻ، مفاهمت ۽ دوکي ذريعي اهڙا اڏا قائم ڪجن جيڪي مخالف ملڪ کي چوڌاري گهيري ۾ آڻين، پوءِ ان ملڪ سان دوستيءَ جو معاهدو ڪري سالن تائين امن قائم رکجي تہ جيئن شڪ شبها ختم ٿي وڃن. ان دوران ائٽم بم سان ليس راکيٽ اهم جاين تي گڏ ڪيا وڃن؛ ۽ آخر ۾ اهي سڀ هڪ ئي وقت ائين هلايا وڃن جو جوابي ڪارروائي ناممڪن ٿي پوي. ان کان پوءِ باقي بچيل ٽين سپر طاقت سان دوستيءَ جو معاهدو ڪجي، تہ جيئن ايندڙ حملي جي تياري ٿي سگهي. پر هي منصوبو هڪ خواب کان سواءِ ڪجهہ ناهي ۽ ڪڏهن به عمل ۾ نٿو اچي سگهي. وڌيڪ اهو تہ خط استوا ۽ قطبن جي تکراري علائقن کان سواءِ ڪٿي به ويڙهہ نٿي ٿئي: ڪنهن دشمن جي مڪيہ علائقي تي ڪڏهن حملو نٿو ڪيو وڃي. اها ئي ڳالهہ وضاحت ڪري ٿي تہ سپر رياستن جون سرحدون مصلحتي ڇو آهن. مثال طور يوريشيا برطانوي ٻيٽن کي آسانيءَ سان فتح ڪري سگهي ٿو جيڪي جاگرافيائي لحاظ کان يورپ جو حصو آهن، يا اوشينيا پنهنجون

سرحدون رائن ندیءَ تائین وڌائي سگهي ٿو. پر ائين ڪرڻ سان "ثقافتي وحدت" جو اهو اڻ لکيل اصول ٽٽي پوندو، جنهن تي سڀ عمل ڪن ٿا. جيڪڏهن اوشينيا انهن علائقن تي قبضو ڪري جيڪي ڪنهن دور ۾ فرانس ۽ جرمني سڏبا هئا، ته ڪيس يا ته انهن رهاڪن کي مڪمل ناس ڪرڻو پوندو، جيڪو انتهائي ڏکيو جسماني ڪم آهي، يا وري اٽڪل ڏهه ڪروڙ اهڙن ماڻهن کي جذب ڪرڻو پوندو جيڪي فني ترقيءَ ۾ سندس ئي برابر آهن. اهو مسئلو سيني سپر رياستن لاءِ ساڳيو آهي. انهن جي ڄانچي لاءِ بلڪل لازمي آهي ته قيدين ۽ غلامن کان سواءِ باهرين ماڻهن سان ڪو به تعلق نه هجي. ايستائين جو وقت جي سرڪاري اتحاديءَ کي به سڀ کان وڌيڪ شڪ جي نگاهه سان ڏٺو وڃي ٿو. قيدين کان علاوه اوشينيا جو عام شهري يوريشيا يا ايسٽ ايشيا جي ڪنهن ماڻهوءَ کي ڪڏهن به ڏسي نٿو سگهي، ۽ ڪيس باهريون ٻوليون سکڻ جي سخت ممانعت آهي. جيڪڏهن ڪيس پرڏيهين سان رابطي جي اجازت ملي وڃي، ته هو سمجهي ويندو ته اهي به ساٿس جهڙا انسان آهن ۽ انهن بابت ڪيس جيڪو ڪجهه ٻڌايو ويو هو، اهو رڳو ڪوڙ هو. اهو بند ڏٻو جنهن ۾ هو رهي ٿو ٽٽي پوندو، ۽ اهو خوف، نفرت ۽ پاڻ کي سچو سمجهڻ وارو رويو جنهن تي سندس طاقت قائم آهي، شايد مٽجي وڃي. تنهن ڪري سيني ڏرين کي اها سمجهه آهي ته چاهي ايران، مصر، جاوا يا سيلون (سري لنڪا) ڪيترا به پيرا ڏرين وٺ اچن وڃن، مرڪزي سرحدن تان بم ڪان سواءِ ڪا شئي نه لنگهندي.

هن جي پويان هڪ اهڙي حقيقت لکل آهي جنهن کي ڪڏهن به زبان تي نه آندو ويندو آهي پر ان تي مڪمل عمل ڪيو ويندو آهي: اها اها آهي ته انهن ٽنهي سپر رياستن ۾ زندگيءَ جون حالتون لڳ ڀڳ ساڳيون آهن. اوشينيا ۾ هلندڙ فلسفي کي "انگسوس" (Ingsoc) سڏيو وڃي ٿو، يوريشيا ۾ ان کي "نو-بالشويزم" (Neo-Bolshevism) سڏيو وڃي

ٿو، ۽ ايسٽ ايشيا ۾ ان کي چيني نالي سان سڏجي ٿو جنهن جو ترجمو "موت جي پوڄا" (Death-Worship) يا اجا بهتر لفظن ۾ "پاڻ کي ميٽڻ" (Obliteration of the Self) آهي. اوشينيا جي شهريءَ کي باقي ٻن فلسفن بابت ڪجهه به ڄاڻڻ جي اجازت ناهي، پر ڪيس سيڪاريو وجي ٿو ته هو ڪين اخلاق ۽ عقل کان سڄاڻندڙ جهالت سمجهي نفرت ڪري. حقيقت ۾ اهي ٽئي فلسفا بمشڪل ئي هڪ ٻئي کان مختلف آهن، ۽ انهن جو سماجي ڍانچو ته بلڪل ساڳيو آهي. هر هنڌ ساڳيو پيرامڊ وارو ڍانچو، اڏ-خدا بٽيل ليڊر جي ساڳي پوڄا، ۽ مستقل جنگ لاءِ قائم ڪيل ساڳي معيشت آهي. نتيجي ۾ اهي ٽئي سپر رياستون نه رڳو هڪ ٻئي کي فتح نٿيون ڪري سگهن، پر ڪين ائين ڪرڻ سان کو فائدو به نه ٿيندو. برعڪس، جيستائين اهي تڪرار ۾ رهن ٿيون، اهي ائين هڪ ٻئي کي سنياليو بيهن ٿيون جيئن ڳاهه جون ٽي پريون پاڻ ۾ اٽڪيل هجن. ۽ معمول موجب، ٽنهي ملڪن جا حڪمران ان ڳالهه کان باخبر به آهن ۽ بي خبر به. سندن زندگيون دنيا تي قبضي لاءِ وقف آهن، پر هو اهو به ڄاڻن ٿا ته جنگ جو بنا ڪنهن فيصلي جي هميشه هلندا رهڻ ئي ضروري آهي. ٻئي پاسي، قبضي جو کو خطرو نه هجڻ ئي حقيقت کان انڪار کي ممڪن بڻائي ٿو، جيڪا انگسوس ۽ ان جي حريف نظريات جي اصل سڄاڻپ آهي. هتي اها ڳالهه ٻيهر ڪرڻ ضروري آهي ته جنگ مسلسل هلڻ سان پنهنجو بنيادي مقصد مٽائي چڪي آهي.

ماضيءَ ۾، جنگ اصولي طور تي هڪ اهڙي شيءِ هئي جيڪا اڄ نه ته سياڻي پڄاڻيءَ تي پهچندي هئي، جنهن جو نتيجو يا ڪٽڻ هوندو هو يا هارائڻ. ماضيءَ ۾ جنگ انساني سماجن کي مادي حقيقت سان ڳنڍي رکڻ جو هڪ مڪيه وسيلو به هئي. سيني حڪمرانن پنهنجي ماڻهن تي غلط نظريا مڙهڻ جي ڪوشش ته ڪئي، پر هو اهڙن وهم کي همٽائي نه ٿي سگهيا جيڪي فوجي طاقت کي نقصان پهچائين. جيستائين شڪست جو مطلب آزاديءَ جو وڃائڻ هو، تيستائين شڪست کان بچڻ

جا اپاءَ سخت هوندا هئا. مادي حقيقتن کي نظرانداز نٿي ڪري سگهيو ويو. فلسفي، مذهب يا سياست ۾ به ۽ به پنج ٿي سگهيا ٿي، پر جڏهن بندوق يا هوائي جهاز ناهٽو هوندو هو ته اهي ضرور چار ئي هجڻ گهرجن ها. نااهل قومون جلد يا دير سان فتح ٿي ويندیون هيون، ۽ صلاحيت جي ڪُولا وهم پرستيءَ جي خلاف هئي. ان کانسواءِ، اڳتي وڌڻ لاءِ ماضيءَ مان سکڻ لازمي هو، جنهن جو مطلب هو ته ماضيءَ بابت گهٽي حد تائين درست ڄاڻ موجود هجي. اخبارون ۽ تاريخ جا ڪتاب يقيناً جانبدار هوندا هئا، پر اڄ وانگر رڪارڊ مٽائڻ اڃ ٽيٽي هو. جنگ عقل ۽ سچائيءَ جو پڪو ضامن هئي، ۽ حڪمران طبقن لاءِ اها سڀ کان وڏي رڪاوٽ هئي. جيستائين جنگ ڪٽي يا هارائي پئي سگهجي، ڪو به حاڪم طبقو پوري طرح غيرذميدار نه ٿي سگهيو.

پر جڏهن جنگ سدائين هلندڙ بڻجي وجي، ته اها خطرناڪ رهڻ کان به نڪري وجي ٿي. جڏهن جنگ مسلسل هلي، ته فوجي مجبوري جهڙي ڪا شئي نٿي رهي. فني ترقي روڪي سگهجي ٿي ۽ واضع حقيقتن جو انڪار به ڪري سگهجي ٿو. جيئن اسان ڏٺو آهي ته ايا تائين جيڪا سائنسي تحقيق جنگ لاءِ هلندي آهي اها رڳو هڪ وهم جهڙي آهي، ۽ ان مان نتيجا نه نڪرڻ سان به ڪو فرق نٿو پوي. هاڻي ڪارڪردگي، ايستائين جو فوجي ڪارڪردگي، به گهربل ناهي. اوشينيا ۾ رڳو "ٿاٽ پوليس" (Thought Police - سوچ جي پوليس) ئي بااثر آهي. ڇاڪاڻ‌ته هي ٽئي رياستون ناقابل فتح آهن، هر هڪ پنهنجي اندر هڪ اهڙي ڪائنات آهي جتي فڪر جي هر قسم جي بگاڙ کي محفوظ طريقي سان رائج ڪري سگهجي ٿو. مادي حقيقت رڳو روزاني زندگيءَ جي ضرورتن ذريعي دٻائُ وجهي ٿي — کائڻ، پيئڻ، گهر ناهڻ، لٽو پائڻ، زهر کان پاڻ بچائڻ يا اوچي دريءَ مان نه ٽپڻ. زندگيءَ ۽ موت وچ ۾، ۽ جسماني تڪليف ۽ سکون وچ ۾ ايا به فرق باقي آهي، پر بس رڳو ايترو ئي. باهرين دنيا ۽ پنهنجي ماضيءَ کان ڪٽيل، اوشينيا جو شهري خلا ۾

پٽڪندڙ اهڙي ماڻهوءَ جهڙو آهي جنهن کي اها ٻه خبر نه هجي ته مٿاهين کهڙي پاسي آهي ۽ هيناهين کيڏانهن. اهڙي رياست جا حڪمران ايترو خودمختيار آهن جيترا فرعون يا قيصر ٻه نه هئا. هو پنهنجي پوئلڳن کي وڏي تعداد ۾ بک مرڻ کان روڪڻ جا پابند آهن ته جيئن بي چيني نه ٿئي، ۽ هو پنهنجي حريفن جيتري ئي هٿيارن جي گهٽ ترين معيار تي رهڻ جا پابند آهن؛ پر جڏهن اهو گهٽ ترين معيار حاصل ٿي وڃي ٿو، ته هو سچائيءَ ۽ حقيقت کي جنهن روپ ۾ چاهين بدلائي سگهن ٿا.

تنهن ڪري جنگ، جيڪڏهن اڳين معيارن تي پرکجي، رڳو هڪ ڏوکو آهي. هي اهڙن سگهن وارن جانورن جي ويڑهه وانگر آهي جن جا سگ اهڙي رُخ تي مڙيل هجن جو هو هڪ ٻئي کي ڪڏهن زخمي ٻه نه ڪري سگهن. پر غير حقيقي هجڻ جي باوجود اها بي معنيٰ ناهي. اها واڌو مال کي کپائي ڇڏي ٿي ۽ ان ذهني ماحول کي قائم رکڻ ۾ مدد ڏئي ٿي جيڪو طبقاتي سماج جي بقا لاءِ گهربل آهي. جنگ هاڻي هڪ مڪمل اندروني معاملو آهي. ماضيءَ ۾، ملڪن جا حڪمران، جيتوڻيڪ هو پنهنجا مشترڪ مفاد سڃاڻندا هئا ۽ تباهي کي محدود ٻه ڪندا هئا، تڏهن ٻه هڪ ٻئي سان وڙهندا هئا ۽ ڪٽيندڙ هميشه هارائيندڙ کي لٽيندو هو. پر اسان جي دور ۾ اهي بلڪل هڪ ٻئي سان نٽا وڙهن. جنگ هر ملڪ جي حڪمران طبقي طرفان پنهنجي ئي عوام خلاف وڙهي وڃي ٿي، ۽ ان جو مقصد زمينن تي قبضو ڪرڻ يا بچائڻ نه، پر سماجي ڍانچي کي قائم رکڻ آهي. تنهن ڪري لفظ "جنگ" هاڻي گمراهه ڪندڙ بڻجي ويو آهي. ائين چوڻ صحيح هوندو ته مسلسل رهڻ سبب جنگ جو وجود ئي ختم ٿي ويو آهي. اهو خاص دباءُ جيڪو نيو ليٽڪ دور کان ويهين صديءَ جي اوائل تائين انسان تي رهيو هو، سو هاڻي منجي ڪنهن ٻئي روپ ۾ بدلجي ويو آهي. اثر لڳ ڀڳ ساڳيو هجي ها جيڪڏهن اهي ٽئي سپر رياستون پاڻ ۾ وڙهڻ بدران مڪمل امن سان رهڻ جو فيصلو ڪن ها، جتي هر هڪ پنهنجي حدن اندر خودمختيار

رهي ها. ڇاڪاڻ‌ته ان حالت ۾ به هر رياست هڪ بند ڪائنات هجي ها، جيڪا باهرين خطري جي خوف کان آزاد هجي ها. مڪمل ۽ مستقل امن اصل ۾ مستقل جنگ وانگر ئي هجي ها. پارٽيءَ جي نعري جو اصلي مفهوم به اهو ئي آهي (جيتوڻيڪ ميمبر ان کي سطحي طور سمجهن ٿا): **جنگ ئي امن آهي** *(WAR IS PEACE)*.

ونسٽن ڪجهه لمحن لاءِ پڙهڻ روڪيو. پري ڪٽي هڪ راڪيٽ بم جي گجگوڙ ٻڌڻ ۾ آئي. بغير ٽيلي اسڪرين واري ڪمري ۾، ان منع ٿيل ڪتاب سان گڏ اڪيلائيءَ جو اهو سڪون اجا تائين برقرار هو. تنها هجڻ ۽ بي ڊپائي جسماني سڪون ٻڌجي وئي هئي، جيڪا سندس ٽڪل جسم، نرم ڪرسي ۽ دريءَ مان ايندڙ هلڪي هير سان مليل هئي. اها ڪتاب ڪيس متاثر ڪري رهي هئي، يا ائين ڇڄجي ته ڪيس تسلي ڏئي رهي هئي. هڪ لحاظ کان ان ۾ ڪا نئين ڳالهه نه هئي، پر اها ئي ته ان جي خوبي هئي. ان ڪتاب اها ئي ڳالهه چئي هئي جيڪا هو خود به چوي ها، جيڪڏهن سندس ٽڙيل پکڙيل خيالن کي ترتيب ڏيڻ ممڪن هجي ها. هي ڪتاب ڪنهن اهڙي ذهن جي تخليق هئي جيڪو سندس ئي جهڙو هو، پر تمام گهٽو سگهارو، منظم ۽ خوف کان آزاد هو. هن محسوس ڪيو ته بهترين ڪتاب اهي هوندا آهن جيڪي اوهان کي اها ئي ڳالهه ٻڌائين جيڪا اوهان اڳ ئي ڄاڻندا آهيو. هو واپس پهرين باب ڏانهن موٽڻ ئي لڳو هو ته ڪيس ڏاڪڻين تي جوليا جي قدمن جو آواز آيو ۽ هو ڪرسيءَ تان اٿيو. هن پنهنجو ٽيلهو فرش تي رکيو ۽ اڇي ساٽس ڳراڙي پائي وئي. ڪين ملي هڪ هفتي کان به مٽي ٿي ويو هو.

”مون کي ڪتاب ملي ويو آهي،“ ڏار ٽيندي ئي هن چيو.

”او، ملي ويو؟ واهه،“ هن بغير ڪنهن خاص دلچسپي جي چيو، ۽ ترت ئي اسٽوو ويجهو گوڏن پر ويهي ڪافي ناهڻ لڳي.

هنن اڌ ڪلاڪ تائين بستري تي ويهڻ بعد ان موضوع تي وري ڳالهه شروع ڪئي. شام ايتري ٿڌي هئي جو چادر ڇڪڻ مناسب هو.

هيڻان صحن مان ساڳيا راڳ ۽ بوٽن جا آواز ٻڌڻ ۾ اچي رهيا هئا. اها عورت جنهن کي ونسٽن پنهنجي پهرين چڪر تي ڏٺو هو، اتي پنهنجي پوري توانائيءَ سان موجود هئي. ڏينهن جو ڪو اهڙو پهر نه هوندو هو جڏهن هوءَ ٽب ۽ رسيءَ جي وچ ۾ نه ڦرندي هجي، ڪپڙن جون ڇٽڪيون وات ۾ لڳائي وڏي اواز سان گيت نه ڳائيندي هجي. جوليا پاسي پر ليٽي پئي هئي ۽ لڳو پئي ته هوءَ ننڊ ونڊ واري هئي. ونسٽن فرش تان ڪتاب کڻي سرهاڻي وٽ سڏو ٽي ويٺو.

”اسان کي هيءَ پڙهڻ گهرجي،“ هن چيو، ”توکي به. برادر هڊ (Brotherhood) جي هر ميمبر کي اها پڙهڻو پوي ٿو.“

”تون پڙهه،“ هن اکيون پوري چيو، ”وڏي اواز سان پڙهه، اهو بهترين طريقو آهي. پوءِ تون پڙهندي پڙهندي مون کي سمجهائيندو هلجانءِ.“

گهڙيال جا ڪانٽا چهه ڏيڪاري رهيا هئا، يعني شام جا چهه وٽن ٽي چار ڪلاڪ اڃا باقي هئا. هن ڪتاب پنهنجن گوڏن تي رکي ۽ وري پڙهڻ شروع ڪيو:

باب I

جهالت ئي طاقت آهي

تاريخ جي رڪارڊ ڪيل سموري دور ۾، ۽ غالباً نيو ليٽڪ دور جي پڇاڻيءَ کان وٺي، دنيا ۾ رڳو ٽن قسمن جا ماڻهو رهيا آهن: اعليٰ (High)، وچولي درجي وارا (Middle)، ۽ ادنيٰ يا پيڙهيل (Low). انهن کي ڪيترن ئي طريقن سان ورهايو ويو آهي، انهن کي بي شمار مختلف نالا ڏنا ويا آهن، ۽ انهن جو تعداد ۽ هڪ ٻئي ڏانهن رويو وقت گذرڻ سان بدلبو رهيو آهي: پر سماج جو بنيادي ڍانچو ڪڏهن به تبديل نه ٿيو آهي. وڏين اٿل پٿلن ۽ وڏين تبديلين کان پوءِ به، ساڳيو نمونو هميشه وري سامهون اچي وجي ٿو، بلڪل ائين جيئن هڪ لڏندڙ دائرو (gyroscope) هميشه

پنهنجي توازن تي واپس اچي وجي ٿو، چاهي ان کي کيتري به ڏکي کنهن پاسي ڇو نه کيو وجي—

”جوليا، تون جاڳين پئي؟“ ونسٽن پڇيو.

”ها، منهنجا پيارا، مان ٻڌان پئي. پڙهه. ڏاڍو زبردست آهي.“

هن وري پڙهڻ شروع کيو:

انهن ٽنهي گروپن جا مقصد بلڪل هڪ ٻئي جي ابتڙ آهن. اعليٰ طبقي جو مقصد اتي ئي رهڻ آهي جتي اهي آهن. وچولي طبقي جو مقصد اعليٰ طبقي جي جاءِ والارڻ آهي. ادنيٰ طبقي جو مقصد، جڏهن کو مقصد هجين—ڇاڪاڻ ته هي پيڙهيل طبقو ڏکئي پورهئي سبب پنهنجي روزاني جيئڻ کان سواءِ شايد ئي کنهن ٻئي پاسي سوچي سگهي—سيني فرقن کي مٽائي هڪ اهڙو سماج قائم ڪرڻ آهي جتي سڀ ماڻهو برابر هجن. اهڙيءَ طرح پوري تاريخ ۾ ساڳي ويڙهه پنهنجي بنيادي نقشن سان وري وري سامهون ايندي رهي آهي. ڊگهي عرصي تائين اعليٰ طبقو پوري طاقت سان حڪمراني ڪندو نظر ايندو آهي، پر دير يا سوير اهڙو لمحو ايندو آهي جڏهن هو يا ته پاڻ تي ايمان وڃائي ويهندو آهي يا وري حڪمراني جي صلاحيت وڃائي ڇڏيندو آهي، يا ٻئي ڳالهيون ٿي پونديون آهن. ان وقت کين وچولو طبقو شڪست ڏئي ٿو، جيڪو آزادي ۽ انصاف جا نعرا هڻي ادنيٰ طبقي کي پنهنجي پاسي ملائي ڇڏيندو آهي. جيئن ئي وچولو طبقو پنهنجي مقصد تي پهچندو آهي، هو ادنيٰ طبقي کي وري انهن جي پراڻي غلاميءَ ۾ ڏکي ڇڏيندو آهي، ۽ خود اعليٰ طبقو بڻجي ويهندو آهي. پوءِ انهن گروهن مان وري هڪ نئون وچولو طبقو نڪرندو آهي، ۽ اها ساڳي جنگ ٻيهر شروع ٿي ويندي آهي. انهن ٽنهي گروهن مان، رڳو ادنيٰ يا پورهيت طبقو اهو آهي جيڪو پنهنجي مقصدن کي عارضي طور به ڪڏهن حاصل ناهي ڪري سگهيو. اهو چوڻ وڏاءُ هوندو ته تاريخ ۾ ڪا مادي ترقي نه ٿي آهي. اڄ به زوال جي دور ۾ به عام انسان صدين اڳ جي ڀيٽ ۾

جسماني طور تي بهتر آهي. پر دولت جي واڌ، رويي جي بهتري، يا ڪنهن سڌاري يا انقلاب اڄ تائين انساني برابريءَ کي هڪ انچ به ويجهو نه آندو آهي. ادنيٰ طبقي جي نظر ۾ ڪنهن به تاريخي تبديليءَ جو مطلب رڳو پنهنجي آقا جو نالو بدلجڻ کان وڌيڪ ڪجهه نه رهيو آهي.

اوڻويهين صديءَ جي آخري حصي تائين هن نموني جي پڪ ڪيترن ئي ڏاهن تي واضح ٿي چڪي هئي. پوءِ اهڙن مفڪرن جا نوان مڪتبہ فڪر پيدا ٿيا جن تاريخ کي گولائيءَ ۾ هلندڙ چڪر طور پيش ڪيو ۽ چيو ته اڄ برابري ئي انساني زندگيءَ جو اڻ مٽ قانون آهي. هي نظريو ماضيءَ ۾ بہ موجود هو، پر هاڻي ان جي پيشڪش ۾ هڪ نمايان تبديلي آئي هئي. ماضيءَ ۾ سماجي طبقاتي نظام جي ضرورت جي ڳالهه رڳو اعليٰ طبقو ڪندو هو؛ اها بادشاهن، اميرن، مذهبي اڳواڻن ۽ وڪيلن پاران ڳالهائي ويندي هئي ۽ موت کان پوءِ جي خيالي دنيا جا دلاسا ڏئي ان جي سختي گهٽائي ويندي هئي. وچولو طبقو، جيسين طاقت جي جدوجهد ۾ هوندو هو، هميشہ آزادي، انصاف ۽ پائيچاري جهڙا لفظ استعمال ڪندو هو. هاڻي، انساني پائيچاري جي تصور تي اهي ماڻهو حملا ڪري رهيا هئا جيڪي اڃا پوري اختيار تي نہ پهتا هئا، پر رڳو جلد اختيار حاصل ڪرڻ جي اميد رکندا هئا. ماضيءَ ۾ وچولي طبقي برابريءَ جي جهندي هيٺ انقلاب آندا هئا ۽ پراڻي ظلم کي ختم ڪري فوري طور نئون ظلم قائم ڪيو هو؛ پر هاڻي هي نئون وچولو طبقو پهريان ئي پنهنجي آمريت جو ڪليل اعلان ڪري رهيو هو. سوشلزم، جيڪو اوڻويهين صديءَ جي اوائل ۾ هڪ نظريي طور ايريو ۽ قديم دور جي غلامن جي بغاوتن سان جڙيل فڪري سلسلي جي آخري ڪڙي هو، اڃا بہ ماضيءَ جي يوتوپيائي (خيالي جنت واري) سوچ سان پريل هو. پر 1900 کان پوءِ سوشلزم جي هر نئين شڪل ۾ آزادي ۽ برابريءَ جا مقصد ڪليل طور ڇڏيا پئي ويا. نيون تحريڪون جيڪي ويهين

صديءَ جي وچ ڏاري ايريون—اوشينيا ۾ انگسوس، يوريشيا ۾ نو-بالشويزم، ۽ ايسٽ ايشيا ۾ موت جي پوڄا (Death-Worship)—انهن جو کليل مقصد ئي اڻ آزادي ۽ اڻ برابريءَ کي هميشہ لاءِ قائم رکڻ هو. اهي نيون تحريکون يقيناً پراڻين تحريکن مان نڪتيون هيون ۽ انهن جا نالا رکيا هئائون، پر انهن جو واحد مقصد ترقيءَ کي روکڻ ۽ تاريخ کي هڪ خاص نقطي تي منجمند ڪرڻ هو. جهولندڙ لڏ ڪٽ واري پينڈولم کي هڪ پيرو وري هلڻو هو ۽ پوءِ سدائين لاءِ بيهي رهڻو هو. معمول مطابق، اعليٰ طبقي کي وچولي طبقي هٿايو ۽ پاڻ اعليٰ بڻجي ويا؛ پر هن پيري هڪ سوچيل سمجهيل منصوبي تحت، اعليٰ طبقو پنهنجي جاءِ کي سدائين لاءِ مضبوط رکڻ جي قابل ٿي ويو.

اهي نوان نظريا تاريخي شعور جي واڌاري سبب پيدا ٿيا، جيڪو اوڻويهين صديءَ کان اڳ تقريباً نہ هجڻ برابر هو. تاريخ جي چڪر جي چرپر هاڻي سمجهہ ۾ اچڻ لائق لڳي رهي هئي؛ ۽ جيڪڏهن اها سمجهہ ۾ اچڻ لائق هئي، تہ ان کي بدلايو بہ پئي سگهجي. پر ان جو بنيادي ڪارڻ اهو هو تہ ويهين صديءَ جي شروعات کان ونيءَ انساني برابري فني طور ممڪن بڻجي چڪي هئي. اهو ايجا بہ سچ هو تہ انسان پيدائشي صلاحيتن ۾ برابر نہ هئا ۽ ڪمن جي ورهاست اهڙي هئي جنهن سان ڪن ماڻهن کي ٻين تي ترجيح ملندي هئي؛ پر طبقاتي فرقن يا دولت جي وڏي اڻ برابريءَ جي هاڻي ڪا بہ مادي ضرورت باقي نہ رهي هئي. پراڻن زمانن ۾ طبقاتي فرق نہ رڳو اڻ ٽر هو پر سماجي ترقيءَ لاءِ لازمي بہ هو؛ اڻ برابري تمدن جي قيمت هئي. پر مشينن جي پيداوار سان صورتحال بدلجي وئي. جيتوڻيڪ انسانن لاءِ مختلف ڪم ڪرڻ اڃا بہ ضروري هئا، پر سندن مختلف معاشي سطحن تي رهڻ ضروري نہ رهيو هو. تنهن ڪري، انهن نون گروهن جي نگاهہ ۾ جيڪي حڪمراني ماڻڻ وارا هئا، انساني برابري هاڻي حاصل ڪرڻ جو ڪو خواب نہ هئي، بلڪ هڪ اهڙو خطرو هئي جنهن کي روکڻو هو. اڳين

پنٽي پيل زمانن ۾، جڏهن هڪ منصفاڻو ۽ پرامن سماج واقعي ممڪن نه هو، تڏهن اهڙي سماج تي يقين ڪرڻ ڏاڍو آسان هو. ڏرتيءَ تي جنت جو اهو تصور جتي ماڻهو بغير ڪنهن قانون يا سخت پورهئي جي پائرن وانگر گڏ رهن، هزارين سالن تائين انساني تصور کي موهيندو رهيو هو. ۽ هن تصور جو اثر انهن گروهن تي به ڪجهه نه ڪجهه رهيو جن تاريخي تبديلين مان فائدو حاصل ڪيو هو. فرينچ، انگريز ۽ آمريڪي انقلابن جا وارث پنهنجن ئي ڳالهين—جهڙوڪ انساني حق، تقرير جي آزادي، قانون سامهون برابري—تي جزوي يقين به رکندا هئا ۽ ڪنهن حد تائين پنهنجو عمل به ان تحت هلائيندا هئا. پر ويهين صديءَ جي چوٽين ڏهاڪي تائين سياسي فڪر جا سڀ مکيه وهڪرا آمريتاڻا ٿي ويا. زميني جنت جو تصور بلڪل ان وقت بدنام ڪيو ويو جڏهن اهو حاصل ڪرڻ جوکو بڻيو هو. هر نئون سياسي نظريو ماڻهن کي طبقاتي نظام ۽ سخت ضابطي طرف وڌي ويو. ۽ 1930 واري ڏهاڪي ۾ شروع ٿيندڙ سوچ جي سختيءَ ۾ اهي طريقا، جيڪي صدين کان چڏيا ويا هئا—بغير ڪنهن ڪيس هلائڻ جي قيد ڪرڻ، جنگي قيدين کي غلام بڻائڻ، ڪليل عام ڦاهيون ڏيڻ، اعتراف وٺڻ لاءِ تشدد ڪرڻ، يرغمال بنائڻ، ۽ پوري آبادي‌ءَ کي بي دخل ڪرڻ—نه رڳو وري عام ٿي ويا، پر اهڙن ماڻهن وٽ به صحيح سمجهيا ويا جيڪي پاڻ کي روشن خيال ۽ ترقي پسند چوندا هئا.

ڏهن سالن جي قومي جنگين، گهرو ويڑهن ۽ انقلابن کان پوءِ ئي انگسوس ۽ ان جا حريف مڪمل سياسي نظرين طور سامهون آيا. پر انهن جو اهڃاڻ صديءَ جي شروع ۾ ئي انهن نظامن ذريعي نظر اچي رهيو هو جن کي عام طور تي "ٽوٽليٽيرين" (Totalitarian - ڪُل اختيار پسند) سڏيو ويندو هو. ۽ ان مان واضح هو ته ڪهڙي قسم جا ماڻهو ان دنيا تي راڄ ڪندا: هي نئون اشرافيه طبقو بيوروڪريٽن، سائنسدانن، ٽيڪنيشنن، ٽريڊ يونين اڳواڻن، پروپئگنڈا جي ماهرن، استادن،

صحافين ۾ سياستدانن تي مشتمل هو. هي ماڻهو، جن جو تعلق پگهاردار وچولي طبقي ۾ اعليٰ پورهيت طبقي سان هو، وڏين صنعتن ۾ مرڪزي حڪومتن جي سخت دنيا مان گڏ ٿيا هئا. ماضيءَ جي حڪمرانن جي پيٽ ۾ هي گهٽ لالچي هئا، عيش جي طلب کان وڌيڪ کين خالص طاقت جي بک هئي، ۽ سڀ کان وڌيڪ اهو ته هو پنهنجي عمل کان چگّيءَ ريت باخبر هئا ۽ هر مخالفت کي چٽڻ لاءِ سنيريل هئا. هي آخري فرق بنيادي هو. اڄ جي پيٽ ۾ ماضيءَ جون سڀ آمريتون اڏيون اڏوريون ۽ اٽپوريون هيون. پراڻا حڪمران ڪجهه حد تائين آزاد خيال سوچ سان متاثر هئا، ۽ ماڻهن جي رڳو ڪليل عملن تي نظر رکندا هئا، هو ان پرواهه کان پري هئا ته سندن عوام ڇا سوچي ٿو. وچين دور جي ڪيٿولڪ چرچ به اڄ جي معيارن مطابق تمام گهٽي برداشت واري هئي. ان جو هڪ سبب اهو به هو ته ماضيءَ ۾ ڪنهن به حڪومت وٽ اها ٽيڪنالاجي نه هئي جو پنهنجي شهرين تي هر گهڙي نظر رکي سگهي. پر ڇپائيءَ جي مشين راءِ عامه کي موڙڻ آسان بڻايو، ۽ فلم ۽ ريڊيو ان کي ايڏا وڏيڪ اڳتي وڌايو. ٽيليويزن جي اچڻ سان، ۽ اهڙي فني ايجاد سان جنهن هڪ ئي آلي ذريعي تصويرون موڪلڻ ۽ وصول ڪرڻ ممڪن بڻايو، ماڻهوءَ جي ذاتي زندگي هميشه لاءِ ختم ٿي وئي. هر شهري، يا گهٽ ۾ گهٽ هر اهو شهري جيڪو نظر رکڻ جي لائق هو، چوويهه ئي ڪلاڪ پوليس جي اکين هيٺ ۽ سرڪاري پروپئگنڈا جي اواز ۾ رهي سگهيو ٿي، جڏهن ته رابطي جا ٻيا سمورا رستا بند هئا. هاڻي پهريون پيرو اها سگهه پيدا ٿي ته نه رڳو رياست جي حڪمن جي مڪمل تابعداري ڪرائي وڃي، پر هر هڪ معاملي تي سيني ماڻهن جي سوچ کي به مڪمل طور تي هڪجهڙو بڻايو وڃي.

پنجاهه ۽ ستٔ واري ڏهاڪي جي انقلابي دور کان پوءِ سماج وري پنهنجو پاڻ کي اڳ وانگر اعليٰ، وچولي ۽ ادنيٰ طبقن ۾ ورهائي ڇڏيو. پر هي نئون اعليٰ طبقو پنهنجي اڳوڻن حڪمرانن وانگر اتفاقن تي

پاڙڻ وارو نہ هو، بلڪ ڪيس خبر هئي تہ پنهنجي اختيار کي سدائين لاءِ ڪيئن محفوظ رکجي. اهو گهڻو اڳ سمجهيو ويو هو تہ چند ماڻهن جي راڄ (Oligarchy) جو مضبوط بنياد رکڻ "اجتماعيت" (Collectivism) ئي ٿي سگهي ٿو. دولت ۽ اختيار تڏهن سڀ کان وڌيڪ محفوظ رهندا آهن جڏهن انهن جا مالڪ گڏيل هجن. صديءَ جي وچ ڌاري "ذاتي ملڪيت جو خاتمو" اصل ۾ ملڪيت کي اڳ کان به تمام گهٽ هٿن ۾ گڏ ڪرڻ هو: پر فرق صرف اهو هو تہ نوان مالڪ ماڻهن جو هڪ گروهه هو، الڳ الڳ فرد نہ. انفرادي طور، پارٽيءَ جو ڪو به ميمبر ننڍين ذاتي شين کان سواءِ ڪنهن به شئي جو مالڪ ناهي. پر اجتماعي طور تي، پارٽي اوشينيا اندر هر شئي جي اڪيلي مالڪ آهي، چاڪاڻته هوءَ هر شئي تي ضابطو رکي ٿي ۽ شين کي پنهنجي مرضيءَ سان استعمال ڪري ٿي. انقلاب کان پوءِ واري دور ۾ هوءَ هن اختيار تي آسانيءَ سان قابض ٿي وئي ڇو تہ اهو سڄو عمل "قوميائڻ" (socialization) طور پيش ڪيو ويو هو. هميشہ اهو سمجهيو ويندو هو تہ جيڪڏهن سرمائيدار طبقو ختم ٿي ويو تہ سوشلزم ضرور ايندو؛ ۽ بي شڪ سرمائيدارن کان سڀ ڪجهہ کسي ورتو ويو هو. ڪارخانا، ڪاٽيون، زمينون، گهر، ٽرانسپورٽ — سڀ کسي ورتا ويا هئا؛ ۽ جڏهن اهي ذاتي نہ رهيا، تہ اها مجتا ٿي تہ اهي عوامي ملڪيت بڻجي ويا. انگسوس، جيڪا سوشلسٽ تحريڪ مان ڦٽي نڪتي ۽ ان جا ئي لفظ ڪنيائين، اصل ۾ سوشلسٽ پروگرام جي وڏي نقطي کي ئي عمل ۾ آندو؛ جنهن جو پيشگي نتيجو اهو نڪتو تہ معاشي اڻ برابري سدائين لاءِ پڪي ٿي وئي.

پر طبقاتي سماج کي هميشہ قائم رکڻ جا مسئلا ايا وڌيڪ گهرا آهن. هڪ حڪمران طبقو رکڻ چئن طريقن سان اقتدار تان ڪري سگهي ٿو: يا تہ ان کي ٻاهران فتح ڪيو وجي، يا هو ايتري نااهليءَ سان حڪومت هلائي جو عوام بغاوت ڪري ويهي، يا هو پنهنجي وچ مان

هڪ مضبوط ۽ بي چين وچولي طبقي کي ايرڻ ڏٺئي، يا وري هو پنهنجو اعتماد ۽ حڪمراني ڪرڻ جو جذبو وڃائي ويهي. اهي سبب اڪيلا ڪم نٿا ڪن، بلڪ عام طور تي اهي سڀ گڏجي اثر وجهندا آهن. هڪ اهڙو حڪمران طبقو جيڪو انهن ڇڻن ئي خطرن کان پاڻ کي بچائي سگهي، اهو هميشہ اقتدار ۾ رهندو. آخري فيصلو خود حڪمران طبقي جي ذهني حالت تي ٿئي ٿو.

موجوده صديءَ جي وچ ڪان پوءِ، پهريون خطرو اصل ۾ متجي چڪو هو. ٿئي وڏيون طاقتون حقيقت ۾ اڻ ڪٽ آهن، ۽ رڳو آبادي‌ءَ جي تبديلين ذريعي ئي ڪمزور ٿي سگهن ٿيون، جنهن کي وڏا اختيار رکندڙ حڪومت آساني‌ءَ سان روڪي سگهي ٿي. ٻيو خطرو ٻہ رڳو خيالي آهي. عوام ڪڏهن ٻہ پنهنجي مرضي‌ءَ سان بغاوت ناهي ڪندو، ۽ نہ رڳو ان ڪري جو اهي پيڙهيل آهن. دراصل، جيستائين وٽن پيٽڻ جو ڪو ٻيو معيار موجود نہ هجي، کين ڪڏهن ٻہ اها خبر نٿي پوي تہ هو مظلوم آهن. اڄين دورن جا بار بار ايندڙ معاشي بحران هاڻي بلڪل غيرضروري آهن ۽ کين هاڻي اڇڻ نہ ڏنو ويندو آهي؛ پر ٻيون وڏيون مشڪلاتون بغير سياسي نتيجن جي ٿيندين رهن ٿيون ڇاڪاڻ‌ته بي چيني‌ءَ کي اپارڻ ۽ بيان ڪرڻ جو ڪو ٻہ رستو موجود ناهي. جيسين وڏيڪ پيداوار جي مسئلي جو تعلق آهي، اهو مستقل جنگ ذريعي حل ڪيو وڃي ٿو (ڏسو باب III)، جيڪو عوام جي جذبن کي گهربل حد تي گرم رکڻ لاءِ ٻہ ڪارائتو آهي. تنهن ڪري اسان جي حڪمرانن لاءِ رڳو اصل خطرو اهو آهي تہ سندن صفن مان اهڙن قابل، بيروزگار ۽ طاقت جي بکين ماڻهن جو ڏار ٿيڻ، يا وري سندن پنهنجي اندر ئي شڪ ۽ لبرل ازم جو وڏڻ. مسئلو بنيادي طور تي تربيت جو آهي. هي حڪمران طبقي ۽ ان جي هيڻان وڏي انتظامي طبقي جي شعور کي سدائين گهربل نموني موڙڻ جو مسئلو آهي. عام ماڻهن (پرولس) جي شعور تي رڳو ناڪاري انداز سان اثر وجهڻ ئي ڪافي سمجهيو وڃي ٿو.

هن پس منظر ۾، ڪو به ماڻهو اوشينيا جي سماجي ڍانچي کي آساني‌ءَ سان سمجهي سگهي ٿو. هن پيرامد جي چوٽي‌ءَ تي "بگ برادر" (Big Brother) آهي. بگ برادر اڻ ٽر، اڏول ۽ سپ ڪجهه ڪرڻ جي سگهه رکي ٿو. هر ڪاميابي، هر فتح، هر دريافت، سموري ڄاڻ، حڪمت، خوشي ۽ خوبي رڳو سندس رهنمائي‌ءَ مان ڦٽي نڪرندڙ سمجهي وڃي ٿي. بگ برادر کي ڪنهن به ذاتي طور نه ڏٺو آهي. هو پوسٽرن تي نظر ايندڙ هڪ چهرو آهي، ٽيلي اسڪرين مان گونجندڙ هڪ اواز آهي. اسان پڪ سان چئي سگهون ٿا ته هو ڪڏهن نه مرندو، ۽ اڄ ئي ان بابت وڌو ابهام آهي ته هو ڪڏهن پيدا ٿيو هو. بگ برادر اهو نقاب آهي جنهن پويان پارٽي پاڻ کي دنيا آڏو پيش ڪري ٿي. سندس ڪم ماڻهن جي محبت، خوف ۽ عقيدت کي پاڻ ڏانهن ڇڪڻ آهي، ڇاڪاڻ‌ته اهي جذبا ڪنهن اداري جي پيٺ ۾ هڪ فرد ڏانهن وڌيڪ شدت سان محسوس ڪيا وڃن ٿا. بگ برادر کان پوءِ "اندروني پارٽي" اچي ٿي. ان جي ميمبرن جو تعداد ست لک تائين محدود آهي، جيڪو اوشينيا جي پوري آباديءَ جو به سيڪڙو کان به گهٽ آهي. اندروني پارٽي‌ءَ کان پوءِ "ٻاهرين پارٽي" اچي ٿي؛ جيڪڏهن اندروني پارٽي رياست جو مغز آهي ته ٻاهرين پارٽي هٿن مثل آهي. انهن سيني کان هيٺ بي زبان پورهيت ماڻهو اچن ٿا جن کي اسان عام طور تي "پرولس" (proles) سڏيون ٿا، جيڪي آباديءَ جو لڳ ڀڳ 85 سيڪڙو آهن. اسان جي اڳوڻي درجه بندي موجب اهي ادنيٰ (Low) طبقو آهن: ڇاڪاڻ‌ته استوائي علائقن جا غلام ماڻهو جيڪي فاتحن جي هٿن ۾ مٿجندا رهن ٿا، اهي هن نظام جو ڪو پڪو يا لازمي حصو ناهن.

اصولي طور تي، انهن ٽنهي گروهن جي رڪنيت موروثي ناهي. اندروني پارٽي جي والدين جو ٻار خود بخود اندروني پارٽي ۾ داخل نٿو ٿئي. ٻنهي پارٽين ۾ داخلا سورنهن سال جي عمر ۾ هڪ امتحان ذريعي ٿيندي آهي. ۽ نه ئي اتي ڪو نسلي فرق آهي، يا ڪنهن هڪ

علائقي جو ٻئي تي ڪو قبضو آهي. يهودي، شيدي، ڏکڻ آمريڪي اصلواسي سڀ پارٽي جي اعليٰ ترين عهدن تي موجود آهن، ۽ مقامي انتظاميا هميشہ اتان جي ماڻهن مان ئي ڪنئي ويندي آهي. اوشينيا جي ڪنهن بہ حصي جي ماڻهن کي اهو احساس ناهي ٿيندو تہ اهي پري وينل ڪنهن گاديءَ واري هنڌ جا غلام آهن. اوشينيا جو ڪو بہ گاديءَ جو هنڌ ناهي، ۽ ان جو مکيہ سربراهہ اهڙو شخص آهي جنهن جي رهائش جي ڪنهن کي بہ خبر ناهي. سواءِ ان جي تہ انگريزي ان جي مکيہ رابطي جي ٻولي آهي ۽ نيوسپيڪ سرڪاري ٻولي آهي، هي ڪنهن بہ طرح مڪمل مرڪزيت هيٺ ناهي. ان جا حڪمران رت جي رشتن بجاءِ هڪ مشترڪ عقيدي سان ڳنڍيل آهن. اهو سچ آهي تہ اسان جو سماج سختيءَ سان ورهايل آهي، پر اتي پراڻي زماني وانگر موروثي نظام ناهي. ٻنهي پارٽين وچ ۾ ڪنهن حد تائين مٽاسٽا ٿيندي رهي ٿي، رڳو ايتري قدر جو ڪمزور ماڻهن کي اندروني پارٽيءَ مان ٻاهر ڪڍيو وڃي ۽ ٻاهرين پارٽيءَ جي هوشيار ميمبرن کي مٿي اچڻ ڏئي بي اثر ڪيو وڃي. پرولس (پورهيتن) کي پارٽيءَ ۾ شامل ٿيڻ جي اجازت ناهي. انهن مان وڌيڪ ذهن ماڻهو، جن مان باغي ٿيڻ جو ڪو خطرو هجي، ٽاٽ پوليس جي نظر چڙهي ختم ڪيا وڃن ٿا. پر اهو بہ ڪو بنيادي اصول ناهي. پارٽي روايتي معنيٰ وارو طبقو ناهي؛ ان جو مقصد پنهنجن ٻارن ڏانهن طاقت منتقل ڪرڻ ناهي. جيڪڏهن لائق ماڻهن کي مٿي آڻڻ جو ٻيو رستو نہ هجي، تہ پارٽي پورهيتن مان ئي نئين نسل پرتي ڪرڻ لاءِ تيار ٿي ويندي. اهڙو عمل پارٽيءَ خلاف مخالفت کي گهٽائڻ ۾ مددگار ثابت ٿيو. پراڻي قسم جا سوشلسٽ، جيڪي رڳو خانداني جاگيرداريءَ خلاف وڙهندا هئا، سمجهندا هئا تہ جيڪا شئي موروثي ناهي اها دائمي بہ نٿي ٿي سگهي. هو اهو نہ ڏسي سگهيا تہ اشرافيہ جي بقا رت جي تسلسل جي محتاج ناهي، ۽ اهي نٿا ڄاڻن تہ ڪيٿولڪ چرچ جهڙيون تنظيمون ڪيئن هزارين سالن کان قائم آهن. حڪمرانيءَ جو اصل بنياد پيءُ کان

پٽ ڏانهن ملڪيت ناهي، پر هڪ سوچ، هڪ نظريو ۽ هڪ طرز زندگي جو زنده رهڻ آهي جيڪو مئلن طرفان جيئرن تي مڙهيو وڃي ٿو. هڪ حڪمران گروهه تيستائين حڪمران آهي جيستائين هو پنهنجو وارث پاڻ چونڊي سگهي. پارٽي پنهنجو رت ناهي بچائڻ چاهيندي، بلڪ پنهنجو پاڻ کي بچائڻ چاهي ٿي. اختيار ڪنهن وٽ آهي اهو اهم ناهي، اصل ڳالهه اها آهي ته سماجي ڍانچو هميشه ائين ئي قائم رهي.

اسان جي دور جون سموريون مجتا، عادتون، جذبا ۽ ذهني ڪيفيتون رڳو ان لاءِ ناهيا ويا آهن ته جيئن پارٽي جو طلسم قائم رهي ۽ اڄ جي سماج جي اصلي شڪل نظر نه اچي. ڪنهن به قسم جي جسماني بغاوت هن وقت اڻ ٽيٽي آهي. پرولس مان ڪو خطرو ناهي. جيڪڏهن ڪين پنهنجي حال تي ڇڏيو وڃي، ته هو صدين تائين رڳو ڪم ڪندا، ٻار ڄڻيندا ۽ مرندا رهندا، نه رڳو بغير ڪنهن بغاوت جي، پر ان سمجهه کان سواءِ به ته دنيا ڪا مختلف به ٿي سگهي ٿي. هو رڳو تڏهن خطرناڪ بڻجي سگهن ٿا جڏهن فني ترقي کين وڌيڪ پڙهائڻ لازمي بڻائي؛ پر چاکاڻته فوجي مقابلو ختم ٿي چڪو آهي، عام تعليم جو معيار اصل ۾ ڪري رهيو آهي. عوام ڪهڙي راءِ رکي ٿو يا نٿو رکي، ان سان ڪو فرق نٿو پوي. کين سوچڻ جي آزادي ڏئي سگهجي ٿي چاکاڻته وٽن ڪا عقل ئي ناهي. پر ٻئي پاسي، پارٽي جي ميمبر مان معمولي موضوع تي به راءِ جو ذرو به انحراف برداشت نٿو ڪري سگهجي.

پارٽي ميمبر پيدائش کان وٺي موت تائين ٽاٽ پوليس جي اک هيٺ رهي ٿو. جڏهن هو اڪيلو هوندو آهي تڏهن به ڪيس پڪ ناهي هوندي ته هو سچ پچ اڪيلو آهي. هو ڪٽي سمهي، جاڳي، ڪم ڪري، غسل خاني ۾ هجي يا بستري تي، ڪيس بغير ڪنهن اڳواٽ اطلاع جي چيڪ ڪري سگهجي ٿو ۽ ڪيس خبر به نه هوندي. سندس ڪو به عمل غير اهم ناهي. سندس دوستيون، وندر، سندس زال ۽ ٻارن سان ورتاءُ، اڪيلائيءَ ۾ چهري جا تاثرات، نند ۾ وات مان نڪرندڙ لفظ، جسم

جون حرڪتون — سڀ ڪجهه غور سان ڏٺو وڃي ٿو. رڳو حقيقي غلطي ئي نہ، پر ڪا معمولي ڳالهہ، عادت جي تبديلي، ڪا عجيب حرڪت جيڪا اندروني ويڑهہ جو پتو ڏئي، سامهون اچي وڃي ٿي. وٽس ڪنهن بہ معاملي ۾ چونڊ جي ڪا بہ آزادي ناهي. ٻئي پاسي، سندس عمل ڪنهن قانون يا واضع ضابطي هيٺ ناهن. اوشينيا ۾ ڪو بہ قانون ناهي. اهي سوچون ۽ عمل جن جي پڪڙجڻ تي پڪي موت هوندي آهي، ڪٿي لکيل يا منع ڪيل ناهن، ۽ مسلسل گرفتاريون، تشدد، قيد ۽ ماٺهن جو مڪمل گم ٿيڻ (vaporization) ڪنهن ٽيل ڏوهہ جي سزا طور ناهي هوندو، پر اهو انهن ماٺهن جو خاتمو هوندو آهي جيڪي شايد مستقبل ۾ ڪو ڏوهہ ڪري ويهن. پارٽي ميمبر مان رڳو صحيح راءِ ئي گهربل ناهي هوندي، پر سندس جبلت بہ صحيح هجڻ گهرجي. ڪيترين ئي ڳالهين واضح انداز ۾ ناهن ٻڌايون ويندين، ۽ بغير تضاد ظاهر ڪرڻ جي ٻڌائي بہ نٿيون سگهجن. جيڪڏهن ڪو قدرتي طور تي باايمان آهي (نيوسپيڪ ۾ "گُڊ ٿنڪر" - GOODTHINKER)، هو بغير سوچڻ جي سمجهي ويندو تہ ڪهڙو سچ آهي ۽ ڪهڙو جذبو گهربل آهي. پر هر حال ۾ ٻالپڻ کان ئي ذهني تربيت، جيڪا نيوسپيڪ جي لفظن "ڪرائم اسٽاپ" (CRIMESTOP)، "بليڪ وائيٽ" (BLACKWHITE) ۽ "ڊبل ٿنڪ" (DOUBLETHINK) جي چوڌاري ڦري ٿي، ڪيس ڪنهن بہ ڳالهہ تي گهرائيءَ سان سوچڻ کان مڪمل بي وس بڻائي ڇڏي ٿي.

"ڪرائم اسٽاپ" جو مطلب آهي ڪنهن بہ خطرناڪ سوچ جي دروازي تي خود بخود بيهي وڃڻ جي صلاحيت. هن ۾ اها سگهہ شامل آهي تہ ماٺهو دليل نہ سمجهي، منطقي غلطيون نہ ڏسي، اهڙن سادن لفظن کي غلط سمجهي جيڪي انگسوس جي خلاف هجن، ۽ هر ان سوچ مان بيزار يا پري رهي جيڪا کيس باغي رخ ڏانهن وڃي وڃي. مختصر طور، ڪرائم اسٽاپ جو مطلب آهي "تحفظي سادگي يا بي وقوفي". پر رڳو بي وقوفي ڪافي ناهي. بلڪل ان جي ابتڙ، ايمان جو

مڪمل روپ پنهنجي ذهن تي اهڙي قبضي جو گهرجائو آهي جهڙو ڪنهن بازيگر جو پنهنجي جسم تي هوندو آهي. اوشينيا جو سماج ان عقيدي تي بيٺل آهي تہ بگ برادر سڀ ڪجهہ ڪري سگهي ٿو ۽ پارٽي ڪڏهن غلط نٿي ٿي سگهي. پر حقيقت ۾ بگ برادر عيبن کان پاڪ ناهي ۽ پارٽي هميشہ صحيح ناهي، تنهن ڪري حقيقتن سان لمحي بہ لمحي ڦيرڦار ڪرڻ جي سخت ضرورت پوي ٿي. هتي اهم لفظ "بليڪ وائيٽ" (ڪارو اڇو) آهي. نيوسپيڪ جي اڪثر لفظن وانگر ان جا بہ بہ الڳ الڳ مطلب آهن. دشمن تي لاڳو ٿئي تہ ان جو مطلب آهي چٽي سچائيءَ جي خلاف ڪوڙ ڳالهائي ڪاري کي اڇو چوڻ جي هٺ ڏرمي. پر جڏهن پارٽي ميمبر تي لاڳو ٿئي، تہ ان جو مطلب آهي جڏهن پارٽي چاهي تہ ڪاري کي اڇو چون جي وفاداراٽي خواهش هجي. پر ان جو مطلب اهو بہ آهي تہ اهو مجڻ ۽ جاڻڻ تہ ڪارو سچ پچ اڇو ئي آهي، ۽ مڪمل طور تي وساري ڇڏڻ تہ ڪڏهن ان جي ابتڙ سوچيو هو. اهو ماضيءَ جي مسلسل تبديليءَ جو گهرجائو آهي، جيڪو سوچ جي ان نظام ذريعي ئي ممڪن ٿئي ٿو جنهن کي نيوسپيڪ ۾ "ڊبل ٿنڪ" سڏجي ٿو.

ماضيءَ جي تبديلي بن سببن جي ڪري لازمي آهي: هڪ ثانوي ۽ احتياطي سبب آهي. اهو سبب هي آهي تہ پارٽي ميمبر پنهنجي حال کي ان ڪري برداشت ڪري ٿو ڇاڪاڻ‌ته وٽس ماضيءَ سان پيٽ ڪرڻ جو ڪو بہ رستو ناهي. ڪيس ماضيءَ ۽ باهرين دنيا کان ڌار رکڻ لازمي آهي تہ جيئن هو سمجهي تہ هو پنهنجي اڳين کان وڌيڪ سٺو آهي. پر ان کان تمام گهٽو وڏو سبب پارٽيءَ جي معصوميت ۽ سچائيءَ کي بچائڻ آهي. ڳالهہ رڳو اها ناهي تہ تقريرون، انگ اکر ۽ رڪارڊ سدائين درست ڪيا وڃن تہ جيئن ڏيڪاري سگهجي تہ پارٽي هميشہ صحيح هئي؛ بلڪ اصل ڳالهہ اها آهي تہ نظريي يا سياست ۾ ڪا تبديلي ڪڏهن بہ مڃڻي ناهي. ڇاڪاڻ‌ته پنهنجو فيصلو يا راءِ بدلائڻ ڪمزوريءَ جو

چٽو ثبوت هوندو آهي. جيڪڏهن يوريشيا اڄ دشمن آهي، تہ ان کي هميشہ ئي دشمن رهڻ گهرجي. ۽ جيڪڏهن حقيقت مختلف آهي، تہ حقيقت کي مٽايو وڃي. اهڙيءَ طرح تاريخ مسلسل نئين سري سان لکي وڃي ٿي. ماضيءَ جي اها روزاني جعلسازي، جيڪا وزارتِ سچائي ڪري ٿي، اوتري ئي ضروري آهي جيتري محبت جي وزارت (Ministry of Love) پاران جبر ۽ جاسوسي جو نظام.

ماضيءَ جو بدلجڻ انگسوس جو بنيادي نقطو آهي. ماضيءَ جا واقعا تحريري دستاويزن ۽ انساني ذهنن ۾ ئي محفوظ رهن ٿا، انهن جو ڪو آزاد وجود ناهي. ماضي اهو آهي جنهن تي لکيل رڪارڊ ۽ يادگيريون متفق ٿين. ۽ جيئن تہ پارٽي رڪارڊ ۽ ذهنن تي مڪمل قابض آهي، تنهن ڪري ماضي اهو ئي آهي جيڪو پارٽي چاهي. ان جو مطلب اهو ٻہ نڪري ٿو تہ جيتوڻيڪ ماضي بدلبو رهي ٿو، پر ڪنهن ٻہ خاص واقعي ۾ اهو ڪڏهن ٻہ بدليل نٿو لڳي. ڇاڪاڻ‌ته جڏهن ان کي نئين روپ ۾ گهربل ضرورت مطابق تيار ڪيو وڃي ٿو، تہ اهو نئون روپ ئي ماضي بڻجي وڃي ٿو ۽ ڪو ٻيو ماضي ڪڏهن ٻہ وجود ۾ نہ هوندو آهي. ايستائين جو هڪ ئي واقعي کي سال اندر ڪيترائي ڀيرا بدلائڻو پوي. هر وقت پارٽي مڪمل سچ تي ٻيڻل رهي ٿي، ۽ واضع ڳالهہ آهي تہ مطلق سچ ڪڏهن ٻہ هاڻوڪي سچ کان مختلف نٿو ٿي سگهي. ماضيءَ تي ضابطو يادگيري جي تربيت تي ٻڌل آهي. سمورن لکيل دستاويزن کي وقت جي سچ سان هڪجهڙو بنائڻ هڪ مشيني عمل آهي؛ پر اهو ٻہ ضروري آهي تہ ائين ياد ٻہ رکيو وڃي تہ واقعا بلڪل ائين ئي ٿيا هئا. ۽ جيڪڏهن پنهنجي ذهن کي درست ڪرڻو پوي، تہ ان ڳالهہ کي وسارڻ ٻہ لازمي آهي تہ ائين ڪيو ويو هو. هيءَ ذهني چالاکي ٻين مهارتن وانگر سکي سگهجي ٿي. اها پارٽي جي اڪثر ميمبرن سکي ورتي آهي، خاص طور تي انهن جيکي ذهين هجڻ سان گڏ مڪمل وفادار ٻہ آهن. پراڻي ٻوليءَ (Oldspeak) ۾ ان کي سڏو سنئون "حقيقت تي

قبضو" (reality control) سڏيو ويندو هو. نيوسپيڪ ۾ ان کي "ڊبل ٽنڪ" چئبو آهي.

ڊبل ٽنڪ جو مطلب آهي هڪ ئي وقت پنهنجي ذهن ۾ ٻه متضاد عقيدا رکڻ، ۽ ٻنهي کي برابر سچو مڃڻ. پارٽيءَ جو ذهين فرد ڄاڻي ٿو ته ڪيس پنهنجي يادگيريءَ کي ڪيئن قيرائڻو آهي؛ هو سمجهي ٿو ته هو حقيقت سان ڙوکو ڪري رهيو آهي؛ پر ڊبل ٽنڪ جي مشق سان هو پنهنجي پاڻ کي مطمئن ڪري ٿو ته حقيقت جي ڀڃڪڙي ناهي ٿي. اهو عمل دانسته هجڻ لازمي آهي ته جيئن صحيح طريقي سان ٿي سگهي، پر ان کي غير دانسته ٻه هجڻ گهرجي ته جيئن گناهه جو احساس يا غلط هجڻ جو احساس پيدا نه ٿئي. ڊبل ٽنڪ انگسوس جو روح آهي، ڇاڪاڻ‌ته پارٽي جو بنيادي مقصد دانسته ڙوکو ڏيڻ آهي جڏهن ته پاڻ کي سچائيءَ جو پيڪر ثابت رکڻ ٻه آهي. ڄاڻي واڻي ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ان تي مڪمل ايمان رکڻ، ڪنهن ٻه اڻ وٽندڙ حقيقت کي وساري ڇڏڻ ۽ پوءِ جڏهن گهرج پوي ته ان کي وري ياد ڪري ونڻ، مادي دنيا جي وجود کان انڪار ڪرڻ ۽ ساڳئي وقت ان ئي حقيقت مان فائدو کٽڻ — هي سڀ ڪجهه بي انتها ضروري آهي. ايستائين جو ڊبل ٽنڪ جو لفظ استعمال ڪرڻ وقت ٻه ڊبل ٽنڪ جي ضرورت پوي ٿي. ڇاڪاڻ‌ته اهو لفظ چئي ماڻهو مجي ٿو ته هو حقيقت بدلائي رهيو آهي؛ پر فوري طور تي ڊبل ٽنڪ ذريعي هو ان ڄاڻ کي ئي ذهن مان ميٽي ڇڏي ٿو؛ ۽ ائين ئي لڳاتار هلندو رهي ٿو، جتي ڪوڙ هميشه سچ کان هڪ وک اڳتي هوندو آهي. آخرڪار ڊبل ٽنڪ ئي اهو ذريعو آهي جنهن سان پارٽي تاريخ جي وهڪري کي روڪڻ ۾ ڪامياب ٿي آهي — ۽ شايد هزارين سالن تائين ائين ئي هلندي رهي.

ماضيءَ جون سڀ حڪومتون يا ته سخت ٽيڻ ڪري يا نرم ٽيڻ ڪري اقتدار تان هيٺ ڪريون. يا ته اهي بي وقوف ۽ متڪبر ٻڌجي ويون، بدلجندڙ حالتن کي سمجهي نه سگهيون ۽ تباهه ٿي ويون؛ يا

وري نرم ۽ ڪمزور ٻڌجي ويون، جتي طاقت هلائڻي هئي اتي رعايتون ڏنائون، ۽ وري ختم ٿي ويون. اهي يا ته شعور سان يا وري بي شعوريءَ سان هيٺ ڪريون. پارٽيءَ جو ڪارنامو اهو آهي ته هن هڪ اهڙو ذهني نظام ناهيو آهي جنهن ۾ ٻئي ڪيفيتون هڪ ئي وقت گڏ رهي سگهن ٿيون. ۽ ڪنهن ٻئي بنياد تي پارٽيءَ جي حڪومت دائمي نه ٿي ٿي سگهي. جيڪڏهن حڪومت ڪرٽي آهي، ۽ لڳاتار ڪرٽي آهي، ته حقيقت جي احساس کي چٽڻ جي سگهه هجڻ گهرجي. ڇاڪاڻته حڪمرانيءَ جو راز پاڻ کي اڻ ڪٽ سچو مڃڻ ۽ ماضيءَ جي غلطين مان سبق سکن جي طاقت کي گڏ ملائڻ ۾ آهي.

اهو چوڻ جي ضرورت ناهي ته ڊبل ٽنڪ جا سي ڪان ماهر ماڻهو اهي ئي آهن جن ان کي ايجاد ڪيو ۽ جيڪي ڇاڻن ٿا ته هي ذهني ڏوکي جو هڪ وسيع ڇار آهي. اسان جي سماج ۾ اهي ماڻهو جيڪي سي ڪان وڏيڪ باخبر آهن، اهي ئي حقيقي دنيا کان سي ڪان وڏيڪ پري آهن. عام طور، جيتري وڏيڪ سمجهه هوندي، اوترو ئي وڏو فريب هوندو؛ جيتري وڏيڪ ذهانت، اوترو عقل کان پري ماڻهو. ان جو هڪ چٽو مثال هي آهي ته طبقاتي درجي ۾ مٿي چڙهڻ سان جنگ جو جنون وڌندو وڃي ٿو. جنگ بابت سي ڪان وڏيڪ منطقي رويو تڪراري علائقن جي پيڙهيل عوام جو آهي. انهن ماڻهن لاءِ جنگ رڳو هڪ لڳاتار مصيبت آهي جيڪا ساموندي لهر وانگر سندن جسمن مٿان لنگهي ٿي. ڪير ڪٽي ٿو ان سان سندن ڪو واسطو ناهي. هو ڇاڻن ٿا ته نئين مالڪ جي اچڻ جو رڳو اهو مطلب آهي ته هو ساڳيو ڪم نون مالڪن لاءِ ڪندا جيڪي ساڻن پراڻن مالڪن جهڙو ئي رويو رکندا. پورهيت جن کي "پرولس" چئجي ٿو، اهي جنگ بابت رڳو ڪڏهن ڪڏهن سوچين ٿا. جڏهن ضرورت پوي ته ڪين خوف ۽ نفرت ۾ مبتلا ڪري سگهجي ٿو، پر جڏهن ڪين پنهنجي حال تي ڇڏيو وڃي ته هو ڊگهي عرصي تائين وساري ويهندا آهن ته ڪا جنگ هلي به ٻئي. پارٽيءَ

جي صفن ۾، ۽ سڀ کان وڌيڪ اندروني پارٽيءَ ۾، جنگ جو حقيقي جنون ملي ٿو. پوري دنيا جي فتح تي پکو ايمان انهن ئي ماڻهن کي آهي جيڪي جاڻن ٿا تہ اها اڃ ٽيٽي ڳالهہ آهي. متضاد شين جو هي انوکو جوڙ — علم سان گڏ جهالت، شڪ سان گڏ جنون — اوشينيا جي سماج جو بنيادي نشان آهي. سرڪاري نظرئي ۾ تضاد ۽ريا ڀيا آهن جيتوڻيڪ ڪڏهن انهن جو ڪو عملي ڪارڻ بہ نہ هوندو آهي. پارٽي هر ان اصول جي توهين ڪري ٿي جنهن تي سوشلسٽ تحريڪ بيٺل هئي، ۽ هو ائين سوشلزم جي ئي نالي تي ڪري ٿي. هوءَ پورهيت طبقي سان اهڙي نفرت رکي ٿي جنهن جو مثال صدين تائين نٿو ملي، ۽ پنهنجي ميمبرن کي اهڙي وردي پارائي ٿي جيڪا اڳ مورهن هٿ سان ڪم ڪندڙ پورهيتن جي مخصوص هئي. هوءَ منظم نموني خاندان جي يڪجهتيءَ کي ٽوڙي ٿي، ۽ پنهنجي اڳواڻ کي اهڙي نالي سان سڏي ٿي جيڪو خانداني محبت جو ستو سنئون احساس ڏياري ٿو. ايستائين جو اسان تي حڪمراني ڪندڙ چئن وزارتن جا نالا بہ حقيقتن جي بلڪل ابتڙ هجڻ جو ثبوت آهن. "امن واري وزارت" (Ministry of Peace) جنگ هلائي ٿي، "وزارتِ سچائي" (Ministry of Truth) ڪوڙ ٺاهي ٿي، "محبت واري وزارت" (Ministry of Love) تشدد ڪري ٿي، ۽ "گهٽائيءَ واري وزارت" (Ministry of Plenty) بک ۽ اڃاڻ پيدا ڪري ٿي. اهي تضاد ڪو اتفاقي ناهن، ۽ نہ ئي ڪا معمولي منافقت آهن؛ اهي دٻل ٽنڪ جي طريقي جون سوچيل سمجهيل مشقون آهن. ڇاڪاڻ‌تہ رڳو تضادن کي مڃڻ سان ئي اقتدار هميشہ لاءِ سنيالي سگهجي ٿو. پراڻي تاريخي چڪر کي ڪنهن ٻئي طريقي سان ٽوڙي سگهيو. جيڪڏهن انساني برابري کي هميشہ لاءِ ختم ڪرڻو آهي — جيڪڏهن اعليٰ طبقي کي پنهنجي جاءِ سدائين لاءِ بچائڻي آهي — تہ عام ذهني حالت ضابطي هيٺ آيل چريائپ ئي هجڻ گهرجي.

پر هتي هڪ اهڙو سوال آهي جنهن کي هيل تائين اسان لڳ ڀڳ نظرانداز ڪيو آهي: انساني برابريءَ کي روڪڻ ڇو گهرجي؟ جيڪڏهن ان سڄي عمل کي صحيح بيان ڪيو ويو آهي، ته پوءِ تاريخ کي هڪ خاص لمحي تي روڪڻ جي هن وڏي ۽ رڃابندي واري ڪوشش پويان ڪهڙو مقصد آهي؟

هتي اسان مرڪزي راز تائين پهچون ٿا. جيئن اسان ڏٺو آهي ته پارٽي، ۽ خاص ڪري اندروني پارٽي جو سڄو طلسم ڊبل ٿنڪ تي ٻڌل آهي. پر ان کان ٻه وڌيڪ گهرائيءَ ۾ اهو اصل مقصد موجود آهي، اها نه پڇڻ جوڳي جبلت جنهن طاقت تي قبضو ڪرايو ۽ جنهن ڊبل ٿنڪ، ٿاٽ پوليس، مستقل جنگ ۽ باقي سمورو سرشتو پيدا ڪيو. هي اصل مقصد رڳو ان ڳالهه تي مشتمل آهي ته...

ونسٽن ڪمري جي خاموشيءَ کي ائين محسوس ڪيو جيئن ماٺهو ڪنهن نئين اواز کي محسوس ڪندو آهي. ڪيس لڳو ته جوليا ڪجهه دير کان بلڪل ماٺ هئي. هوءَ پنهنجي پاسي ليٽيل هئي، سندس چيلهه کان مٿاهون جسم اوگهڙ هو، سندس ڳل هٿ تي ٽيڪيل هو ۽ ڪارا وار اکين مٿان پکڙيل هئا. سندس ڇاتي سست ۽ برابر انداز سان مٿي هيٺ ٿي رهي هئي.

"جوليا."

ڪو جواب نه آيو.

"جوليا، تون جاڳين پئي؟"

ڪو جواب نه. هوءَ سمهي چڪي هئي. هن ڪتاب بند ڪيو، ان کي احتياط سان فرش تي رکيائين، ليٽي پيو ۽ چادر ٻنهي مٿان ڇڪي ورتائين.

هن سوچيو ته هن اجا آخري راز نه سکيو هو. هو سمجهي چڪو هو ته اهو سڀ "ڪيئن" (HOW) ٿي رهيو آهي؛ پر هو اهو نه سمجهي سگهيو هو ته اهو "ڇو" (WHY) ٿي رهيو آهي. پهرين باب ۾ ٽئين باب وانگر

ڪيس ڪا اهڙي نئين ڳالهه نه ٻڌائي هئي جيڪا هو نه ڄاڻندو هو، ان رڳو ان ڄاڻ کي هڪ سني ترتيب ڏئي ڇڏي هئي جيڪا اڳ ئي وٽس هئي. پر ان کي پڙهڻ کان پوءِ ڪيس اڳ کان بہ وڌيڪ تسلي ٿي تہ هو چريو نہ هو. اقليت ۾ هجڻ، ايستائين جو رڳو هڪ اڪيلي انسان جي اقليت ۾ هجڻ سان بہ انسان چريو نٿو ٿئي. اتي سچ هو ۽ اتي ڪوڙ هو، ۽ جيڪڏهن اوهان سڄي دنيا جي خلاف بہ سچ سان گڏ بيٺا آهيو، تہ اوهان چريا ناهيو. ٻڌندڙ سڄ جي هڪ پيلي ڪِرڻ دريءَ مان اندر لنگهي وهاڻي مٿان پئي. هن پنهنجون اکيون بند ڪري ڇڏيون. ڇهري تي سڄ جي گرمي ۽ نينگريءَ جي نرم جسم جي ڇهاءُ ڪيس هڪ بي ڊپو، غنودگيءَ سان پريل ۽ پراعتماد احساس ڏنو. هو محفوظ هو، سپ ڪجهه ٺيڪ هو. هو هلڪي سرگوڙيءَ سان هي چوندي سمهي پيو: ”سچائي ۽ عقل شماريات جو محتاج ناهي هوندو،“ ۽ ڪيس لڳو تہ ان ننڍڙي ڳالهه اندر ڏاهپ جو هڪ وڏو سمنڊ لڪل هو.

باب ڏهون

جڏهن هو سجاڳ ٿيو، تہ کيس ائين محسوس ٿيو جڻ هو تمام ڊگهي ننڊ سمهيو هجي، پر جڏهن پراڻي طرز جي گهڙيال تي نظر پيس تہ کيس معلوم ٿيو تہ اڄا رڳو اٺ وڄي ٿيهہ منٽ (ساڍي اٺ) ٿيا هئا. هو ڪجهہ دير ائين ئي اڌ ننڊ ۾ پيل رهيو؛ پوءِ هيٺ اڳڻ مان ساڃاڻي اونهي ۽ گهري آواز ۾ ڳائڻ جو آواز گونجڻ لڳو:

’اها رڳو هڪ اڻٽيٽي اميد هئي،
جيڪا اپريل جي ڏينهن وانگر گذري وئي،
پر هڪڙي نگاهہ، هڪڙي ٻول، ۽ انهن جي جاڳايل سپنن،
منهنجي دلڙي ئي چورائي ورتي!‘

اهو بي معنيٰ ۽ سستو گيت لڳي پيو تہ اڄا تائين مشهور هو. اهو اڄا بہ هر هنڌ ٻڌڻ ۾ پئي آيو. اهو ”نفرت واري تراني“ کان بہ وڌيڪ زنده رهيو هو. ان آواز تي جوليا جي اک کلي وئي، هن آرام سان انگڙائي ڪنئي، ۽ ڪٽ تان اڻي بينٽي.

”مون کي بک لڳي آهي،“ هن چيو. ”هل تہ ٿوري وڌيڪ ڪافي ناهيون. ڏت تنهنجي! چلهو وسامي ويو آهي ۽ پاڻي بہ ٽڏو ٿي ويو آهي.“ هن چلهو ڪٽي ڪڙڪايو. ”ان ۾ تيل ئي ناهي.“

”منهنجو خيال آهي تہ اسان ٻڌي چارنگٽن کان ڪجهہ تيل ونڻي سگهون ٿا.“

”عجيب ڳالهہ اها آهي تہ مون پڪ ڪئي هئي تہ اهو پريل هو. آءٌ پنهنجا ڪپڙا پائي ونان،“ هن وڌيڪ چيو. ”لڳي ٿو تہ ٽڏ وڌي وئي آهي.“

ونسٽن بہ اٿيو ۽ ڪپڙا پاتائين. اهو اٽڪ آواز لڳاتار ڳائيندو رهيو:

’اهي چون ٿا تہ وقت هر زخم ڀري ڇڏيندو آهي،
اهي چون ٿا تہ تون هر ڳالهہ وساري سگهين ٿو؛
پر سالن جون مسڪراهٽون ۽ ڳوڙها،

اجا بہ منهنجي دل جي تارن کي ڇيڙي رهيا آهن!‘

پنهنجي اوور آل جو پٽو ٻڌندي هو دريءَ ڏانهن وڌي ويو. سج ضرور گهرن جي پويان لهي چڪو هو؛ هاڻي اڳڻ ۾ اُس نہ پئي پئي. فرش جا پٿر ائين آلا هئا جڏ هاڻي هاڻي ڏوتا ويا هجن، ۽ ڪيس ائين محسوس ٿيو جڏ آسمان بہ ڏوتو ويو هجي، چاڪاڻ‌تہ چمنين جي وچ ۾ نيرو رنگ تمام تروتازو ۽ هلڪو نظر اچي رهيو هو. اها عورت بنا ٽڪ جي هيڏانهن هوڏانهن هلندي، پنهنجي نڙيءَ مان وري وري آواز ڪيندي ۽ ماڻ ٽيندي، ڳائيندي ۽ ماڻ رهندي، ۽ اجا بہ وڌيڪ، وڌيڪ ۽ وڌيڪ لنگوٽيون (نيپيون) تند تي ٽنگيندي پئي وئي. هن سوچيو تہ ڇا هوءَ گذر سفر لاءِ ماڻهن جا ڪپڑا ڌوئيندي هئي يا وري رڳو پنهنجي ويهن ٽيهن پوٽن ڏوهٽن جي خدمتگار هئي. جوليا بہ هن جي پرسان اچي بيٺي؛ ٻنهي گڏجي هيٺ ان مضبوط ۽ ڏاڍي جسم واري عورت کي هڪ قسم جي سحرانگيزيءَ سان ڏٺو. جڏهن هن ان عورت کي پنهنجي مخصوص انداز ۾ ڏٺو—هن جا ٽلهيون ٻانهون متي تار ڏانهن وڌيل هيون، ۽ سندس مضبوط، گهوڙيءَ جهڙا پٺا پٺتي نڪتل هئا—تہ هن جي ذهن ۾ پهريون ڀيرو اهو خيال آيو تہ هوءَ خوبصورت هئي. اڳ ڪڏهن بہ هن جي دل ۾ اها ڳالهہ نہ آئي هئي تہ پنجاهہ ورهين جي ڪنهن عورت جو جسم، جيڪو ٻار جڻڻ ڪري هڪ عجيب ۽ وڏي ماپ تائين ڦُلي ويو هجي، ۽ محنت مزدوريءَ سبب سخت ۽ کهرو ٿي ويو هجي، جهڙوڪ ڪو گهٽو پڪل ڳنڌيير شلجم هجي، سو بہ خوبصورت ٿي سگهي ٿو. پر اها حقيقت هئي، ۽ هن سوچيو، آخر ائين ڇو نہ هجي؟ گرينائيٽ پٿر وانگر مضبوط ۽ بي ڍول جسم، ۽ کهري ڳاڙهي چمڙي، هڪ ڇوڪريءَ جي جسم سان بلڪل ائين ئي واسطو رکندي هئي، جيئن گلاب جي ميوي جو تعلق گلاب جي گل سان هوندو آهي. ميوو وري گل کان گهٽ ڇو سمجهيو وڃي؟

”هوءَ خوبصورت آهي،“ هو پٽڪيو.

”هن جي چيلهه سوليءَ طرح هڪ ميٽر ويڪري هوندي،“ جوليا چيو.

”اهو ئي هن جي حسن جو انداز آهي،“ ونسٽن چيو.

هن جوليا جي لچڪدار چيلهه کي پنهنجي ٻانهن ۾ آساني‌ءَ سان وکوڙي ورتو. چيلهه کان گوڏي تائين هن جو پاسو ونسٽن سان لڳل هو. انهن جي جسمن مان ڪڍهن به ڪو ٻار جنم نه ونندو. اها ئي هڪ ڳالهه هئي جيڪا هو ڪڍهن به نه ڪري پئي سگهيا. رڳو زباني طور، ذهن کان ذهن تائين، هو اهو راز اڳتي پهچائي پئي سگهيا. هيٺ بينل عورت وٽ ڪو ذهن نه هو، هن وٽ رڳو مضبوط ٻانهون، هڪ مهربان دل، ۽ هڪ زرخيز پيٽ هو. هن سوچيو ته هن عورت کيترن ٻارن کي جنم ڏنو هوندو. شايد پندرهن کن هوندا. هن پٽ پنهنجي جوپن جو هڪ مختصر دور ماٽيو هوندو، شايد هڪ سال جهنگلي گلاب جهڙي سونهن، ۽ پوءِ هوءَ اوچتو ڪنهن ٻاردار قر وانگر ڦُلي پئي هئي ۽ سخت، ڳاڙهي ۽ کهري ٿي وئي هئي؛ ۽ پوءِ هن جي سڄي زندگي رڳو ڏوپ، صفائي، رفوگري، رڌ پچاءُ، ٻهارو ڏيڻ، پالش ڪرڻ، ڳنڍ ٽوپ، صفائي ۽ وري ڪپڑا ڏوئڻ تائين محدود رهي هئي—پهرين ٻارن لاءِ، پوءِ پوٽن ڏوهٽن لاءِ، لڳاتار ٽيهه ورهيه. ان سڀ جي پڇاڻيءَ تي به هوءَ ايجا تائين ڳائي رهي هئي. ونسٽن کي هن لاءِ جيڪو روحاني احترام محسوس ٿي رهيو هو، سو ڪنهن حد تائين چمنين جي پويان اڻ ڪٽ فاصلي تائين ڦهليل هلڪي نيري، ايريل ۽ بي ڪڪر آسمان سان مليل هو. اها ڳالهه سوچڻ عجيب هئي ته آسمان هر ڪنهن لاءِ ساڳيو هو—يوريشيا يا ايسٽ ايشيا ۾ به، ۽ هتي به. ۽ ان آسمان هيٺ رهندڙ انسان به لڳ ڀڳ ساڳيا هئا—هر هنڌ، سڄي دنيا ۾، ڪروڙين اربين ماڻهو بلڪل اهڙا ئي هئا، اهڙا ماڻهو جيڪي هڪٻئي جي وجود کان اڻواقف هئا، جن کي نفرت ۽ ڪوڙ جي ديوارن جدا ڪري ڇڏيو هو، تڏهن به اهي بلڪل ساڳيا هئا—اهڙا ماڻهو جن ڪڍهن سوچڻ ئي نه سکيو هو، پر جيڪي پنهنجن دلين، پيٽن ۽ عضون ۾ اها طاقت گڏ ڪري رهيا هئا جيڪا

هڪ ڏينهن سڄي دنيا کي ابتو ڪري ڇڏيندي. جيڪڏهن ڪا اميد هئي، تہ اها پرول (عام پورهيت عوام) ۾ هئي! "ڪتاب" (The Book) کي پڙهڻ ۽ سمجهڻ کان سواءِ بہ هو جاڻندو هو تہ گولڊسٽين جو آخري پيغام اهو ئي هوندو. مستقبل عام عوام جو ئي هو. ۽ چا هو پڪ سان چئي پئي سگهيو تہ جڏهن انهن جو وقت ايندو، تہ اها دنيا جيڪا اهي اڏيندا، سا هن، ونسٽن سمٿ، لاءِ بہ اوتري ئي ڏاري نہ هوندي جيتري پارٽيءَ جي دنيا هئي؟ ها، چاڪاڻتہ گهٽ ۾ گهٽ اها هڪ هوشمنديءَ ۽ عقل واري دنيا هوندي. جتي برابري هوندي، اتي ئي عقل ۽ هوش هوندو. اڄ نہ تہ سياڻي ائين ٿيڻو هو، طاقت شعور ۾ تبديل ٿي ويندي. پرول لازوال هئا، اڳڻ ۾ موجود ان بي ڊپي مجسمي کي ڏسي ڪنهن کي بہ ان ۾ شڪ نٿي ٿي سگهيو. آخرڪار انهن جي بيداري جو وقت ايندو. ۽ جيستائين ائين ٿئي، پلي هزار سال لڳي وڃن، هو هر مصيبت جي باوجود پڪين وانگر زنده رهندا، جسم کان جسم تائين اها زندگيءَ جي حرارت پهچائيندا رهندا، جنهن ۾ پارٽي پائيوار نہ هئي ۽ جنهن کي هوءَ ماري نہ پئي سگهي.

"توکي ياد آهي،" هن چيو، "اهو ڪڪو پکي (ٿرش) جنهن اسان لاءِ ڳايو هو، ان پهرئين ڏينهن، ٻيلي جي ڪناري تي؟"

"هو اسان لاءِ ڪونہ پئي ڳايو،" جوليا چيو. "هو پنهنجي وندر لاءِ ڳائي رهيو هو. ائين بہ نہ، هو رڳو ائين ئي ڳائي رهيو هو."

پکي ڳائيندا هئا، پرول ڳائيندا هئا، پر پارٽي ڪڏهن نہ ڳائيندي هئي. سڄي دنيا ۾، لنڊن ۽ نيويارڪ ۾، آفريڪا ۽ برازيل ۾، ۽ سرحدن کان پرتي پراسرار ۽ ممنوع زمينن ۾، پئرس ۽ برلن جي گهٽين ۾، روس جي وسيع ميدانن جي ڳوٺن ۾، چين ۽ جاپان جي بازارن ۾—هر هنڌ ساڳيو مضبوط ۽ اڻ ڪٽ ڪردار موجود هو، جنهن جو جسم پورهئي ۽ ٻار ڄڻڻ ڪري وڏو ۽ بي ڍول ٿي چڪو هو، جيڪو ڄمڻ کان مرڻ تائين پورهيو ڪندو هو ۽ پوءِ بہ ڳائيندو رهندو هو. انهن طاقتور چيلهن ۽

پيٽن مان ئي هڪ ڏينهن باشعور انسانن جو نسل جنم ونندو. اوهين مرده هئا، مستقبل انهن جو هو. پر توهان ۾ ان مستقبل ۾ پائيوار ٿي سگهيا ٿي، جيڪڏهن توهان پنهنجي ذهن کي ائين ئي زنده رکو ها جيئن انهن پنهنجي جسم کي زنده رکيو هو، ۽ اهو ڳجهو اصول اڳتي وڌايو ها ته ۽ ۾ چار ٽيندا آهن.

”اسين مري چڪا آهيون،“ هن چيو.

”اسين مري چڪا آهيون،“ جوليا فرمانبرداريءَ سان ورجايو.

”توهين مري چڪا آهيو،“ انهن جي پويان هڪ لوهي آواز چيو.

اهي هڪدم چرڪ پري ڏار ٿي ويا. ونسٽن جا آندا ڇڻ برف بڻجي ويا هجن. هو جوليا جي اکين جي ماڻڪين جي چوڌاري اڇاڻ ڇٽيءَ ريت ڏسي پئي سگهيو. هن جو چهرو کير وانگر پيلو زرد ٿي ويو هو. ڳلن جي هڏين تي لڳل سرخيءَ جا داغ اجا تائين ائين ڇٽا نظر اچي رهيا هئا، ڇڻ هينئين چمڙيءَ سان انهن جو ڪو واسطو ئي نه هجي.

”توهين مري چڪا آهيو،“ ان لوهي آواز ٻيهر چيو.

”اهو تصوير جي پويان هو،“ جوليا ساهه روڪي چيو.

”اهو تصوير جي پويان هو،“ آواز چيو. ”جتي آهيو، اتي ئي بينا رهو. جيستائين حڪم نه ملي، تيستائين ڪابه چرپر نه ڪريو.“

اهو شروع ٿي رهيو هو، آخرڪار اهو شروع ٿي ويو هو! اهي هڪٻئي جي اکين ۾ ڏسڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهه ڪري نه پئي سگهيا. جان بچائي پڇڻ، وقت ختم ٿيڻ کان اڳ گهر مان نڪري وڃڻ—اهڙو ڪو ٻه خيال انهن جي ذهن ۾ نه آيو. پت مان ايندڙ لوهي آواز جي نافرماني ڪرڻ جو سوچڻ ٻه ناممڪن هو. هڪ ٽڙڪي جو آواز آيو ڇڻ ڪو ڇڪڻو ڪليو هجي، ۽ شيشي ٽٽڻ جو ڇڪاڻ ٿيو. تصوير فرش تي ڪري پئي ۽ ان جي پويان لڪيل ٽيلي اسڪرين سامهون اچي وئي.

”هاڻي اهي اسان کي ڏسي سگهن ٿا،“ جوليا چيو.

”هاڻي اسين اوهان کي ڏسي سگهون ٿا،“ آواز چيو. ”ڪمري جي بلڪل وچ ۾ بيهي رهو. پنهنجي سان پنهنجي ملائي بيهو. پنهنجا هٿ متي جي پويان ٻڌو. هڪٻئي کي ڇهو نه.“

هو هڪٻئي کي ڇهي نه رهيا هئا، پر ڪيس ائين لڳو جڏ هو جوليا جي جسم کي ڪنبندي محسوس ڪري سگهيو ٿي. يا شايد اها رڳو هن جي پنهنجي ڪنبڻي هئي. هو رڳو پنهنجي ڏندن کي وڄڻ کان روڪي سگهيو پئي، پر هن جا گوڏا سندس وس کان ٻاهر ٿي ڇڪا هئا. هيڻ، گهر جي اندر ۽ ٻاهر، بوٽن جي لتاڙ جا آواز اچي رهيا هئا. ائين پئي لڳو جڏ سڄو اڳڻ ماڻهن سان ڀرجي ويو هجي. ڪا شيءِ پٽرن تي گهلجي رهي هئي. عورت جو ڳائڻ اوچتو بند ٿي ويو. ڏاتو جي ڏهي جو ڏگهو، نڙڪيدار آواز آيو، جڏ ڪپڙا ڏوئڻ وارو ٽب اڳڻ مان پري اڇلايو ويو هجي، ۽ پوءِ غصي ڀريل رڙين جو هڪ گوڙ مچي ويو، جنهن جي پڇاڻي هڪ دردناڪ رڙ تي ٿي.

”گهر گهيرو ڪيو ويو آهي،“ ونسٽن چيو.

”گهر گهيرو ڪيو ويو آهي،“ آواز چيو.

هن ٻڌو ته جوليا ڏند ڪرٽيندي چيو: ”منهنجو خيال آهي ته اسان کي هاڻي الوداع چئي ڇڏڻ گهرجي.“

”توهان الوداع چئي سگهو ٿا،“ آواز چيو. ۽ پوءِ بلڪل مختلف، هڪ سنهو، نفيس ۽ پڙهيل لکيل ماڻهوءَ جو آواز، جنهن بابت ونسٽن کي لڳو ته هن اهو آواز اڳ ۾ ٻه ٻڌو هو، وچ ۾ ڳالهائيندي چيو:

”۽ ها، جڏهن اسين ان موضوع تي ئي ڳالهائي رهيا آهيون: ’هي آئي شمع جيڪا توکي بستر تائين روشني ڏيکاريندي، ۽ هي آيو کاڙو جيڪو تنهنجو ڪنڌ ڏڙ کان ڌار ڪندو!‘“

ونسٽن جي پنڀان ڪٽ تي ڪا شيءِ ڏڙام سان اچي ڪري. دريءَ مان ڏاڪڻ جو اڌيون حصو اندر گهڙيو هو، جنهن دريءَ جي فريم کي ڀڃي وڌو هو. ڪو شخص دريءَ مان اندر چڙهي رهيو هو. ڏاڪڻين تي بوٽن

جو تکو ڪڙڪاٽ ۽ ڏمڙ مچي ويو. ڪمرو ڪاري وردي وارن طاقتور ماڻهن سان ڀرجي ويو، جن جي پيرن ۾ لوهي پيرن وارا ڳرا بوٽ ۽ هٿن ۾ لٺيون (ٽرنچن) هيون.

ونسٽن هاڻي ڪنبي نہ رهيو هو. هُو پنهنجون اکيون بہ مس چورينڊو هو. رڳو هڪڙي ڳالهہ اهم هئي: بلڪل ماڻ ۽ اڏول بيهڻ، ائين ماڻ رهڻ تہ جيئن ڪين مارڻ جو ڪو بہ بهانو نہ ملي! هڪ شخص، جنهن جا ڳٽا ڪنهن پهلوان وانگر هئا ۽ جنهن جو وات رڳو هڪڙي چير جهڙو هو، ونسٽن جي سامهون بيهي رهيو، ۽ پنهنجي آڱوٺي ۽ آڱر جي وچ ۾ وڏي غور سان لڻ ڪي توري رهيو هو. ونسٽن هن جون اکيون ڏٺيون. پنهنجا هٿ مٿي جي پويان ٻڌي، چهرو ۽ سمورو جسم بيوس ٻڌائي سامهون پيش ڪرڻ واري بي لباس هجڻ جو احساس لڳ ڀڳ ناقابل برداشت هو. ان ماڻهوءَ پنهنجي اڇي زبان جي نوڪ ٻاهر ڪڍي، ان جاءِ ڪي چٽيو جتي هن جا چپ هجڻ ڪپندا هئا، ۽ پوءِ اڳتي وڌي ويو. هڪ ٻيو زوردار آواز ٿيو. ڪنهن ميز تان شيشي جو پيپر ويٽ کڻي چلهي جي اڳيان پٿر تي وڻي ڦٽو ڪيو هو، جنهن جا ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويا هئا.

مرجان (ڪورل) جو ٽڪرو، جيڪو ڪيڪ جي ڪنڌ مان ٺهيل گلاب جي مکڙيءَ جهڙو هڪ ننڍڙو گلابي ڇُنجهڙو هو، تڏي تي رڙهندو هليو ويو. ڪيڏو نہ ننڍڙو هو، ونسٽن سوچيو، اهو هميشہ ڪان ئي ڪيترو ننڍڙو هو! هن جي پنڌيان هڪ سڏڪي ۽ ڏمڪي جو آواز آيو، ۽ هن جي ڪڙي تي هڪ زوردار لت لڳي، جنهن لڳ ڀڳ سندس توازن وڃائي ڇڏيو. انهن ماڻهن مان هڪ جوليا جي پيٽ جي مٿئين حصي (سولر پليڪسس) تي اهڙو مڪ هنيو هو جو هوءَ ڪيسي واري ماپڻي (پاڪٽ رولر) وانگر دوهري ٿي وئي. هوءَ فرش تي لڇي رهي هئي ۽ ساهہ ڪٽڻ لاءِ هٿ پير هڻي رهي هئي. ونسٽن هڪ ملي ميٽر بہ ڪنڌ ورائي ڏسڻ جي همت نہ ڪري سگهيو، پر ڪڏهن ڪڏهن هن جو نيرو پيلو، ساهہ

لاءِ تڙپندڙ ڇهرو هن جي نظر جي زاويي ۾ اچي پئي ويو. پنهنجي سموري خوف جي باوجود، ڪيس ائين پئي لڳو جڙ اهو سور هُو پنهنجي ئي جسم ۾ محسوس ڪري رهيو هجي، اهو جان ليوا سور، جيڪو وري به ساهه بحال ڪرڻ جي جدوجهد کان گهٽ تڪڙو هو. هُو ڇاڻندو هو ته اهو ڪيئن هوندو آهي؛ اهو خوفناڪ ۽ اذيتناڪ درد جيڪو اتي مسلسل موجود هو پر ان کي هن مهل سهڻ به ناممڪن هو، ڇاڪاڻ‌ته سڀ کان اول ساهه ڪٽڻ ئي ضروري هو. پوءِ ٻن جڻن ڪيس گوڏن ۽ ڪلهن کان متي ڪنيو، ۽ ڪيس ڪنهن ٻوريءَ وانگر ڪمري مان ٻاهر ڪڍي ڪٽي ويا.

ونسٽن کي سندس ڇهري جي هڪ جهلڪ نظر آئي، جيڪو ابتو، پيلو ۽ سُڪڙيل هو، اکيون ٻٽيل هيون، ۽ ٻنهي ڳلن تي سرخيءَ جا نشان ايجا به موجود هئا؛ ۽ اهو ئي آخري پيرو هو جڏهن هن ڪيس ڏٺو.

هو بلڪل ماڻ ۽ اڏول بينو رهيو. ايجا ڪيس ڪنهن به نه ماريو هو. ڪجهه اهڙا خيال، جيڪي پاڻمرادو پئي آيا پر بلڪل غير دلچسپ لڳي رهيا هئا، هن جي ذهن مان لنگهڻ لڳا. هن سوچيو ته ڇا انهن مسٽر چارنگٽن کي به پڪڑي ورتو هوندو؟ هن سوچيو ته انهن اڳٽ واري عورت سان ڇا ڪيو هوندو؟ هن محسوس ڪيو ته ڪيس پيشاب ڪرڻ جي سخت ضرورت هئي، ۽ ڪيس هلڪي حيرت ٿي، ڇاڪاڻ‌ته هن رڳو به ٿي ڪلاڪ اڳ ئي پيشاب ڪيو هو. هن غور ڪيو ته چلهي جي مٿان رکيل گهڙيال تي نوَ وڄي رهيا هئا، پر روشني تمام تيز لڳي رهي هئي. ڇا آگسٽ جي شام جو نو وڄي روشني گهٽ نه ٿيڻ ڪپندي هئي؟ هن سوچيو ته ڇا هن ۽ جوليا وقت سمجهڻ ۾ غلطي ڪئي هئي—ڇا هو ٻارهن ڪلاڪ مڪمل سمهي چڪا هئا ۽ سمجهي رهيا هئا ته اڃ وڄي ٽيهه منٽ ٿيا آهن جڏهن ته اصل ۾ ايندڙ صبح جا اڃ وڄي ٽيهه منٽ هئا؟ پر هن ان خيال کي وڌيڪ نه وڌايو. اهو ڪو دلچسپ نه هو.

راهداريءَ ۾ هڪ ٻئي هلڪي قدمن جو آواز آيو. مسٽر چارنگٽن ڪمري ۾ داخل ٿيو. ڪاري وردي وارن ماڻهن جو رويو اوچتو وڌيڪ مودب ۽ ڊيل ٿي ويو. مسٽر چارنگٽن جي شڪل شباهت ۾ ٻه ڪجهه تبديل ٿي ويو هو. هن جي نظر شيشي جي پيپر ويٽ جي ٽڪرن تي پئي.

"اهي ٽڪرا کٽو،" هن کهري لهجي ۾ چيو.

هڪ ماڻهو حڪم مڃڻ لاءِ جهڪيو. ڪاڪني لغت وارو لهجو هاڻي ختم ٿي چڪو هو؛ ونسٽن کي اوچتو احساس ٿيو ته اهو ڪنهن جو آواز هو جيڪو هن ڪجهه گهڙيون اڳ ٽيلي اسڪرين تي ٻڌو هو. مسٽر چارنگٽن ايجا تائين پنهنجو اهو پراڻو مخملي ڪوٽ پاتل هو، پر سندس وار، جيڪي لڳ ڀڳ ايجا هئا، هاڻي ڪارا ٿي ويا هئا. ان کان علاوه هن چشما ٻه نه پاتا هئا. هن ونسٽن ڏانهن هڪ تيز نظر سان ڏٺو، جڏ سندس سجاڻپ جي پڪ ڪري رهيو هجي، ۽ پوءِ هن ڏانهن ڪو ڌيان نه ڏنائين. هو ايجا ٻه سجاڻپ ۾ پئي آيو، پر هاڻي هو ساڳيو ماڻهو نه رهيو هو. هن جو جسم سڌو ٿي ويو هو، ۽ اڳي کان وڌيڪ وڏو ۽ قداور لڳي رهيو هو. هن جي چهري ۾ رڳو معمولي تبديليون آيون هيون، جن تڏهن ٻه ڪيس مڪمل طور تي مٽائي ڇڏيو هو. ڪاريون ڀرون هاڻي گهٽ گهاٽيون هيون، گهنج غائب ٿي چڪا هئا، ۽ چهري جون سموريون لڪيرون جڏ بدلجي چڪيون هيون؛ ايستائين جو نڪ ٻه ننڍو پئي لڳو. اهو اٽڪل پنجٽيهه سالن جي هڪ چست، هوشيار ۽ بي رحم ماڻهوءَ جو ٽڌو چهرو هو. ونسٽن جي ذهن ۾ اها ڳالهه آئي ته پنهنجي زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو، هو پوري جاڻ ۽ هوش سان، "ٿاٽ پوليس" (Thought Police / خيالن جي پوليس) جي ڪنهن ميمبر کي ڏسي رهيو هو.

حصو ٹيون

باب پهريون

ڪيس خبر نه هئي ته هو ڪٿي هو. گمان اهو هو ته هو محبت واري وزارت (Ministry of Love) ۾ هو، پر پڪ ڪرڻ جو ڪو به رستو نه هو. هو هڪ بلند ڇت ۽ بنا درين واري ڪوٺڙيءَ ۾ هو، جنهن جون پتيون چمڪندڙ اڇي چيني مٽيءَ جي سرن جون هيون. لڪيل بتين ان کي ٽڏي روشنيءَ سان پري ڇڏيو هو، ۽ اتي هڪ مسلسل، جهڪو گُونج جو آواز هو، جنهن بابت هن سمجهيو ته ان جو تعلق هوا جي آمدورفت سان هو. پٽ جي چئني پاسن کان هڪ ٻئنچ، يا پٽڙي جهڙو تختو لڳل هو، جيڪو رڳو ويهڻ جيتري ويڪر وارو هو؛ ان جي وچ ۾ رڳو دروازو هو ۽ دروازي جي سامهون ڇيهه وٽ، هڪ ڪمود هو جنهن تي ڪاٺ جي سيٽ نه هئي. اتي چار ٽيلي اسڪرينون هيون، هر پٽ تي هڪ.

هن جي پيٽ ۾ هڪ هلڪو سور هو. اهو سور تڏهن کان ئي موجود هو، جڏهن کان هنن کيس هڪ بند وين ۾ سٽي ڪٽي وڃڻ شروع ڪيو هو. پر هو بکيو به هو، هڪ اهڙي بک جنهن کيس اندران ئي اندران کاڌو پئي. کيس ماني کاڌي شايد چوويهه ڪلاڪ ٿيا هئا، يا شايد ڇٽيهه. کيس اڃا به خبر نه هئي، ۽ شايد ڪڏهن پوندي به نه، ته جڏهن کيس گرفتار ڪيو ويو هو ته اها صبح هئي يا شام. گرفتاريءَ کان وٺي کيس ڪجهه به کائڻ لاءِ نه ڏنو ويو هو.

هو ان سوڙهي بينچ تي جيترو ٽي سگهيو سانت سان وينو رهيو، هٿ پنهنجي گوڏي تي هڪٻئي مٿان رکيل هئس. هو ماڻ ڪري ويهڻ اڳي ئي سکي چڪو هو. جيڪڏهن اوهان کا اٽڄاتي حرڪت ڪندا هئو، ته هو ٽيلي اسڪرين مان اوهان تي رڙيون ڪندا هئا. پر کاڌي جي طلب هن مٿان وڌندي پئي وئي. سپ کان وڌيڪ جنهن شيءِ جي کيس سِڪ هئي اها مانيءَ جو هڪ ٽڪرو هئي. کيس خيال آيو ته شايد هن جي اوورال جي کيسي ۾ مانيءَ جا چند چُورا هجن. اهو به ممڪن هو

— هن ائين ان ڪري سوچيو جو وقفي وقفي سان ڪا شيءِ هن جي ٽنگ تي هُتڪائي پئي — تہ اتي مانيءَ جو ڪو چگُو چوڪو ٽڪرو پيل هجي. آخرڪار پتو لڳائڻ جي اها سَڌ سندس خوف تي حاوي ٿي وئي؛ هن پنهنجو هٿ ڪيسي ۾ وڌو.

”سمٿ!“ ٽيلي اسڪرين مان هڪ آواز گونجي اٿيو. ”6079 سمٿ ڊبليو.! ڪوئڙين ۾ هٿ ڪيسن مان ٻاهر ڪڍو!“

هو وري خاموش ٿي ويهي رهيو، هٿ گوڏي تي ٻڌل هئس. هتي آڻڻ کان اڳ ڪيس ڪنهن ٻي جاءِ تي نيو ويو هو، جيڪا پڪ سان ڪا عام جيل يا گشتي دستن جو ڪو عارضي لاڪ اپ هئي. ڪيس اها ٻہ خبر نہ هئي تہ هو اتي ڪيتري دير تائين رهيو هو؛ بهرحال ڪجهہ ڪلاڪ ضرور؛ نہ اتي گهڙيال هئا ۽ نہ ڏينهن جي روشني، تنهنڪري وقت جو اندازو لڳائڻ ڏکيو هو. اها هڪ شور واري ۽ ڏپ واري جاءِ هئي. انهن ڪيس هڪ اهڙي ڪوئڙيءَ ۾ وڌو هو جيڪا هاڻوڪي ڪوئڙيءَ جهڙي ئي هئي، پر انتهائي گندي ۽ هر وقت ڏهن ڪان پندرنهن ماڻهن سان ڀريل هئي. انهن مان گهڻا عام ڏوهاري هئا، پر انهن ۾ ڪجهہ سياسي قيدي ٻہ هئا. هو گندين جسمن جي ڏکن ٽيلن وچ ۾ ٿت سان لڳي ماڻ ڪري ويهي رهيو هو، خوف ۽ پيٽ جي سور ڪيس ايترو بي چين ڪري ڇڏيو هو جو هو پنهنجي پسگردائيءَ ۾ گهڻي دلچسپي نہ پئي وٺي سگهيو، پر تڏهن ٻہ پارٽيءَ جي قيدين ۽ ٻين جي روين ۾ موجود حيرت انگيز فرق کي محسوس ڪري رهيو هو. پارٽيءَ جا قيدي هميشہ ماڻ ۽ خوفزده رهندا هئا، پر عام ڏوهارين کي جڙ ڪنهن جي ڪا پرواهہ ئي نہ هئي. هو گارڊن تي گاريون وسائيندا هئا، جڏهن سندن سامان قبضي ۾ ورتو ويندو هو تہ هو سخت مزاحمت ڪندا هئا، فرش تي گندا لفظ لکندا هئا، پنهنجن ڪپڑن جي ڇُجهين جاين مان سمگل ٽيل ڪاڍو ڪڍي ڪائيندا هئا، ۽ جڏهن ٽيلي اسڪرين حڪم هلائڻ جي ڪوشش ڪندي هئي تہ ان کي ٻہ گاريون ڏئي ماڻ ڪرائيندا هئا. ٻئي طرف، انهن مان

ڪجهه جا گارڊن سان سنا ناتا لڳي رهيا هئا، هو ڪين هٿ ٽوڪين نالن سان سڏيندا هئا، ۽ دروازي جي سوراخ مان سگريٽ وٽڻ لاءِ خوشامند ڪندا هئا. گارڊ ٻہ عام ڏوهارين سان ڪجهه قدر نرميءَ سان پيش ايندا هئا، توڙي جو ڪڏهن ڪڏهن ڪين ڏاڍائي ڪرڻي ٻہ پوندي هئي. جبري پورهئي جي ڪئمپن بابت ڏاڍيون ڳالهيون هلنديون هيون، جتي اڪثر قيدين کي موڪلڻ جو امڪان هو. هن اندازو لڳايو تہ ڪئمپن ۾ سڀ ڪجهه "ٺيڪ ٺاڪ" رهندو هو، جيستائين اوهان جا سنا واسطا هجن ۽ اوهان کي واٽن جي خبر هجي. اتي رشوت خوري، طرفداري ۽ هر قسم جي ٺڳي هلندي هئي؛ اتي هم جنس پرستي ۽ بدڪاري هئي، ۽ اتي پٽاڻن مان ٺاهيل غير قانوني شراب ٻہ ملندو هو. بااعتماد عهدا رڳو عام ڏوهارين کي ڏنا ويندا هئا، خاص ڪري غنڊن ۽ قاتلن کي، جن هڪ قسم جو اشرافيہ طبقو جوڙي رکيو هو. سڀ گندا ڪم سياسي قيدين کان ڪرايا ويندا هئا.

هر قسم جي قيدين جي لڳاتار اڇ وڇ لڳي پئي هئي: نشي وڪڻندڙ، چور، ڏاڙيل، ڪاري بازار وارا، شرابي، ۽ بدڪار عورتون. ڪجهه شرابي تہ ايترا پرتشدد هئا جو ٻين قيدين کي گڏجي کين ڏبائڻو پوندو هو. لڳ ڀڳ ست ورهين جي، وڏي جُسي واري تباهہ حال عورت، جنهن جا ڇاتيءَ جا عضوا لٽڪيل هئا ۽ اڇن وارن جون ويڙهيل ليٽون ڪيس جهيڙي دوران ڪُلي ويون هيون، چار گارڊ ڪيس پکڙي، لتون هٽندي ۽ دانهون ڪندي اندر کڻي آيا. هنن اهي بوٽ لاهي ورتا جن سان هوءَ کين لتون هڻڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي، ۽ ڪيس ونسٽن جي هنج ۾ ستيائون، جنهن سان لڳ ڀڳ سندس ران جون هڏيون ٽٽي پيون. اها عورت سڏي ٽي اٿي ۽ پنيان کين "حر جا نطفؤ!" جي رڙ ڪري پنيان لڳي. پوءِ، اهو محسوس ڪندي تہ هوءَ ڪنهن بي ڊولي شيءِ تي ويني هئي، ونسٽن جي گوڏن تان رڙهي بينچ تي ويهي رهي.

”معاف ڪجانءِ، پيارا،“ هن چيو. ”مان تو تي نہ ويهان ها، پر انهن حرامين مون کي هتي اڇلايو. انهن کي خبر ئي ناهي تہ ڪنهن خاتون سان ڪيئن پيش اچجي، ٺيڪ نہ؟“ هوءَ ترسي، پنهنجي سيني تي هٿ هنيائين، ۽ ڊڪر ڏنائين. ”معاف ڪجانءِ،“ هن چيو، ”مان اڄ پاڻ ۾ ناهيان، بلڪل.“

هو اڳتي جهڪي ۽ فرش تي ڊگ جي صورت ۾ ٽيون ڪيائين.

”هاڻي بهتر لڳي پيو،“ هن اکيون پوري پٽتي ٽيڪ ڏيندي چيو. ”ان کي ڪڍهن پيٽ ۾ دٻائي نہ رکجي، مان ائين چوندي آهيان. پيٽ ۾ اجا تازو هجي تہ ان کي ٻاهر ڪڍي ڇڏجي، بس.“

هن کي ڪجهه هوش آيو، ونسٽن کي وري ڏسڻ لاءِ مڙي ۽ لڳو تہ هڪدم ڪيس پسند ڪرڻ لڳي. هن پنهنجي وڏي ٻانهن سندس ڪلهي تي وڌي ۽ ڪيس پنهنجي ويجهو ڪيائين، سندس منهن ۾ بيئر ۽ الٽيءَ جي ڏپ سان پريل ساهه وجهندي چيائين.

”تنهنجو نالو ڇا آهي، پيارا؟“

”سمٿ،“ ونسٽن چيو.

”سمٿ؟“ عورت چيو. ”اهو تہ عجيب آهي. منهنجو نالو بہ سمٿ آهي. چو،“ هن جذباتي ٽيندي چيو، ”مان تنهنجي ماءُ بہ ٿي سگهان ٿي!“

ونسٽن سوچيو تہ هوءَ شايد واقعي سندس ماءُ هجي. هوءَ لڳ ڀڳ ساڳي عمر ۽ قد بت واري هئي، ۽ اهو امڪان بہ هو تہ ويهه سال جبري پورهئي واري ڪئمپ ۾ گذارڻ کان پوءِ ماڻهو ڪافي حد تائين بدلجي ويندا آهن.

هن سان ٻئي ڪنهن بہ ڳالهہ نہ ڪئي. حيرت انگيز حد تائين عام ڏوهاري پارٽيءَ جي قيدين کي نظرانداز ڪري رهيا هئا. ”پولٽس“ (The polITS)، هو ڪين بي پرواهہ نفرت سان سڏيندا هئا. پارٽيءَ جا قيدي ڪنهن سان بہ ڳالهائڻ کان ڊڄندا هئا، ۽ سي کان وڌيڪ تہ هڪٻئي سان ڳالهائڻ کان. رڳو هڪ پيرو، جڏهن پارٽيءَ جون بہ رڪن عورتون بينچ تي

هڪبئي جي پرسان وينيون هيون، تڏهن هن آوازن جي شور ۾ ڪجهه تڪڙا قسقسارا لفظ ٻڌا: ۽ خاص طور تي ڪنهن "ڪمري نمبر هڪ سئو هڪ" (Room 101) جو حوالو، جنهن کي هو سمجهي نه سگهيو.

شايد ڪيس هتي آڻيندي به يا ٽي ڪلاڪ ٽيا هئا. هن جي پيٽ جو هلڪو سور ڪڏهن به ختم نه ٿيو هو، پر ڪڏهن اهو بهتر ٿيندو هو ته ڪڏهن وري وڌيڪ خراب، ۽ سندس خيال به ان حساب سان وڌندا يا گهٽجندا رهندا هئا. جڏهن سور وڌندو هو ته هو رڳو سور ۽ ڪاڏي جي خواهش بابت سوچيندو هو. جڏهن اهو ڪجهه سنو ٿيندو هو، ته خوف ڪيس گهيري وٺندو هو. اهڙا به لمحا آيا جڏهن هن اڳتي ٽيڙ وارين شين کي ايترو چٽو ڏٺو جو سندس دل ڊوڙڻ لڳي ۽ ساهه ٻوساٽجي ويو. هن محسوس ڪيو ته ڪيس ڪُهنن تي لٽيون ۽ پندلين تي لوهي بوٽ لڳي رهيا آهن؛ هن پاڻ کي فرش تي پٽجندي، پڳل ڏندن مان رحم جون دانهون ڪندي ڏٺو. هن جوليا بابت مشڪل سان ئي سوچيو. هو پنهنجي ذهن کي مٽس ٽيڪائي نه پئي سگهيو. هو ساڻس پيار ڪندو هو ۽ ساڻس غداري نه ڪندو؛ پر اها به هڪ حقيقت هئي، جنهن کي هو حساب جي اصولن وانگر جاڻندو هو. ڪيس هن لاءِ ڪو جذباتي پيار محسوس نه پئي ٿيو، ۽ هو شايد ئي سوچيندو هو ته ساڻس چا پيو ٿئي. هو اوبرائن (O'Brien) بابت اڪثر ڪري سوچيندو هو، هڪ هلڪي اميد سان. شايد اوبرائن کي خبر هجي ته هو گرفتار ٿي چڪو آهي. برادر هُڊ (The Brotherhood) بابت هن چيو هو ته اها ڪڏهن به پنهنجن ميمبرن کي بچائڻ جي ڪوشش ناهي ڪندي. پر اتي وري ريزر جو بليڊ هو؛ جيڪڏهن هو ڪري سگهيا ته ريزر بليڊ ضرور موڪليندا. گارڊ جي ڪوٺڙيءَ ۾ ڪاهي پوڻ کان اڳ شايد پنج سيڪنڊ ملي وڃن. بليڊ هڪ قسم جي برنڊڙ ٽڏاڻ سان سندس گوشت ۾ چُبندو، ۽ ايستائين جو ان کي جهليندڙ آڱريون به هڏيءَ تائين چيرجي پونديون. هر ڳالهه سندس بيمار جسم ڏانهن واپس اچي ٽي وئي، جيڪو ننڍي کان ننڍي تڪليف تي به ڪنبڻ

لڳندو هو. ڪيس پڪ نه هئي ته هو موقعو ملڻ تي به ريزر بليڊ استعمال ڪندو. اها ڳالهه وڌيڪ قدرتي هئي ته لمحه به لمحه جيئرو رهجي، زندگيءَ جا وڌيڪ ڏهه منٽ قبول ڪيا وڃن جيتوڻيڪ اها خاطري هئي ته ان جي پڃاڻيءَ تي تشدد ئي لڪيل آهي.

ڪڏهن ڪڏهن هو ڪوڙيءَ جي پٽين ۾ چيني مٽيءَ جي سرن جي ڳٽپ ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو هو. اهو آسان هئڻ گهرجي ها، پر هو هميشه ڪنهن نه ڪنهن هنڌ اچي حساب وجائي ويهندو هو. اڪثر هو سوچيندو هو ته هو ڪٽي هو، ۽ ڏينهن جو ڪهڙو وقت هو. هڪ پل ڪيس پڪ ٿيندي هئي ته ٻاهر تجليءَ وارو ڏينهن آهي، ۽ ٻئي پل اها پڪ ٿيندي هئي ته ٻاهر گهاٽو اوندهه آهي. هن جڳهه بابت هو فطري طور ڄاڻندو هو ته بتيون ڪڏهن به وسامڻ واريون نه هيون. اها اها جاءِ هئي جتي ڪا اوندهه نه هئي: هاڻي ڪيس سمجهه ۾ آيو ته اوبرائن ان اشاري کي ڇو سجاتو هو. محبت واري وزارت ۾ دريون نه هيون. سندس ڪوڙي عمارت جي وچ ۾ هجي يا ان جي ٻاهرئين پت سان؛ اها زمين کان ڏهه ماڙيون هيٺ هجي، يا ٽيهه ماڙيون مٿي. هو پاڻ کي ذهني طور هڪ جاءِ تان ٻي جاءِ ڪٽي ويندو هو، ۽ پنهنجي جسم جي احساس مان اهو پرکڻ جي ڪوشش ڪندو هو ته ڇا هو هوا ۾ تمام مٿي ويڙل هو يا زمين اندر تمام اونهو دفن ٿيل هو.

ٻاهران فوجي بوٽن جي هلڻ جو آواز آيو. لوهي دروازو هڪ ڪاءَ سان کليو. هڪ نوجوان آفيسر، چمڪندڙ چمڙي جي ڪاري وردي ۽ وارو هڪ ڏاهوڪو جوان، جنهن جو پيلو، سنهن نقشن وارو منهن ميڙ جي نقاب جهڙو هو، هوشياريءَ سان دروازي مان اندر آيو. هن ٻاهر گارڊن کي اشارو ڪيو ته جنهن قيديءَ کي وٺي آيا هئا ان کي اندر آڻين. شاعر ايمپل فورٿ (Ampleforth) لڏندو ڊهندو ڪوڙيءَ ۾ داخل ٿيو. دروازو وري ڪاءَ سان بند ٿي ويو.

ايمپل فورٽ پنهنجي جاءِ تي ائين ڪجهه غير يقيني حرڪتون ڪيون ڇڏ ڪيس خيال هجي ته ٻاهر نڪرڻ جو ڪو ٻيو به دروازو آهي، ۽ پوءِ ڪونڊيءَ ۾ اڳتي پوئتي گهمڻ لڳو. هن اجا تائين ونسٽن جي موجودگيءَ کي نوٽ نه ڪيو هو. سندس پريشان اکيون ونسٽن جي مٿي کان لڳ ڀڳ هڪ ميٽر مٿي پٽ ڏانهن ڪچيل هيون. هن پيرن ۾ جتيون نه پاتل هيون؛ سندس جورابن جي سوراخن مان وڏيون، ميرين پيرن جون آڱريون ٻاهر نڪتل هيون. ڪيس ڏاڙهي ناهڻ کان سواءِ به ڪيترائي ڏينهن گذري ويا هئا. هڪ ڪهري ڏاڙهي سندس منهن جي ڳلن تائين وڌيل هئي، جنهن ڪيس هڪ بدمعاش جهڙو روپ ڏئي ڇڏيو هو، جيڪو سندس وڏي پر ڪمزور جسم ۾ هيڪندڙ حرڪتن سان عجيب لڳي رهيو هو.

ونسٽن پاڻ کي پنهنجي سستيءَ مان ڪجهه ٻاهر ڪڍيو. هن کي ايمپل فورٽ سان ڳالهائڻ گهرجي، ۽ ٽيلي اسڪرين جي رڙ جو خطرو ڪٽڻ گهرجي. اهو به ممڪن هو ته ايمپل فورٽ ئي ريزر بليڊ ڪٽي آيو هجي.

"ايمپل فورٽ،" هن چيو.

ٽيلي اسڪرين مان ڪا به دانهن نه آئي. ايمپل فورٽ ترسي ويو، معمولي حيران ٿيندي. سندس اکيون آهستي آهستي ونسٽن تي ڪچيون.

"او، سمٿ!" هن چيو. "تون به هتي!"

"تون ڪهڙي جرم ۾ اندر آيو آهين؟"

"سچ پچين ته ـــ" هو ونسٽن جي سامهون بينچ تي هيڪندي ويهي رهيو. "صرف هڪ ئي ته ڏوهه آهي، نه؟" هن چيو.

"۽ چا تو اهو ڏوهه ڪيو آهي؟"

"ظاهري طور تي مون ڪيو آهي."

هن پنهنجو هٿ پيشانيءَ تي رکيو ۽ پنهنجي لوندڙين کي ڪجهه دير لاءِ دٻايو، جڏ ڪجهه ياد ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هجي.

"اهڙيون ڳالهيون ٽيندين رهن ٽيون،" هن اڌ چٽي انداز ۾ شروع ڪيو. "مان هڪ مثال ياد ڪري سگهيو آهيان — هڪ امڪاني مثال. اها يقيناً هڪ بي احتياطي هئي. اسان ڪپلنگ (Kipling) جي شاعريءَ جو حتمي ايڊيشن تيار ڪري رهيا هئاسين. مون ست جي پڇاڙيءَ ۾ لفظ 'خدا' (God) کي رهڻ ڏنو. مان پاڻ تي ضابطو نه رکي سگهيس!" هن لڳ ڀڳ ڪاوڙ مان ونسٽن ڏانهن منهن مٽي ڪندي چيو. "ان ست کي مٽائڻ ناممڪن هو. قافيو 'رادِ' (rod) هو. ڇا توکي خبر آهي ته سڄي ٻوليءَ ۾ 'رادِ' جا فقط ٻارهن قافيا آهن؟ ڏينهن تائين مون پنهنجو مغز کپايو. اتي ڪو ٻيو قافيو هو ئي ڪونہ."

هن جي منهن جو تاثر بدلجي ويو. ڪاوڙ لهي ويس ۽ هڪ پل لاءِ هو خوش نظر اچڻ لڳو. هڪ قسم جي علمي گرمجوشي، هڪ اهڙي ماهر جي خوشي جنهن کي بيڪار حقيقت ڳولي لڌي هجي، مير ۽ کهري ڏاڙهيءَ مان چمڪڻ لڳي.

"ڇا تو ڪڏهن ائين سوچيو آهي،" هن چيو، "ته انگريزي شاعريءَ جي سڄي تاريخ ان حقيقت سان طئي ٿي آهي ته انگريزي ٻوليءَ ۾ قافين جي ڪوٽ آهي؟"

نہ، اهو خاص خيال ونسٽن جي ذهن ۾ ڪڏهن ٻہ نہ آيو هو. ۽ نہ ئي، حالتن جي پيش نظر، اهو خيال ڪيس کي اهم يا دلچسپ لڳو.

"ڇا توکي خبر آهي ته ڏينهن جو ڪهڙو وقت آهي؟" هن پڇيو.

ايمپل فورٿ وري حيران ٿي ويو. "مون شايد ئي ان بابت سوچيو هجي. انهن مون کي گرفتار ڪيو — شايد ٻہ ڏينهن اڳ — يا شايد ٿي." سندس اکيون پٽين تي ڦرڻ لڳيون، جڏ هو اڌ اميد سان ڪٽي کا دري ڳولڻ چاهيندو هجي. "هن جاءِ تي ڏينهن ۽ رات جي وچ ۾ کو ٻہ

فرق ناهي. مون کي سمجهه ۾ نٿو اچي ته ماڻهو وقت جو اندازو کيئن لڳائي سگهي ٿو.“

هو ڪجهه منٽن تائين بي ربط ڳالهيون ڪندا رهيا، پوءِ بغير ڪنهن پڌري سبب جي، ٽيلي اسڪرين جي هڪ دانهن کين ماڻ رهڻ جو حڪم ڏنو. ونسٽن سانت سان وينو رهيو، هٿ ٻڌل هئس. ايمپل فورٿ، جيڪو ان سوڙهي بينچ تي آرام سان ويهڻ لاءِ تمام وڏو هو، بي چينيءَ سان پاسا ورائڻ لڳو، پنهنجا سنهڙا هٿ ڪڏهن هڪ گوڏي تي ته ڪڏهن ٻئي گوڏي تي ٻڌڻ لڳو. ٽيلي اسڪرين کيس ماڻ ڪري ٻيهڻ لاءِ گرڙايو. وقت گذرندو ويو. ويهه منٽ، هڪ ڪلاڪ — اندازو لڳائڻ مشڪل هو. هڪ پيرو ٻيهر ٻاهران بوٽن جو آواز آيو. ونسٽن جون آندين ڇڻ سُسي ويون. تمام جلدي، شايد پنجن منٽن ۾، شايد هاڻي ئي، بوٽن جي ٽڪاءَ جو مطلب اهو هوندو ته هاڻي سندس پنهنجو وارو اچي ويو هو.

دروازو کليو. ٽڏي منهن وارو نوجوان آفيسر ڪوٺڙيءَ ۾ آيو. هٿ جي هڪ ننڍڙي اشاري سان هن ايمپل فورٿ ڏانهن اشارو ڪيو.

”ڪمرو 101،“ هن چيو.

ايمپل فورٿ گارڊن جي وچ ۾ بي ڍولي انداز ۾ ٻاهر نڪري ويو، سندس منهن اڻ چٽي پريشان پر بلڪل اڻ ڄاڻ هو.

اهو محسوس ٿيو ڇڻ گهڻو وقت گذري ويو هجي. ونسٽن جي پيٽ جو سور وري ايري آيو. سندس ذهن ساڳئي چڪر ۾ گهمندو رهيو، جهڙوڪ ڪو دڙو بار بار ساڳين خانن ۾ ڪرندو هجي. هن وٽ فقط ڇهه سوچون هيون. هن جي پيٽ جو سور؛ مانيءَ جو هڪ ٽڪرو؛ رت ۽ دانهون؛ اوبرائن؛ جوليا؛ ريزر بليڊ. سندس آندن ۾ هڪ ٻيو لوڏو آيو، ڳرا بوٽ ويجهو اچي رهيا هئا. دروازو کليو ته ان سان گڏ پيدا ٿيندڙ هوا جي لهر ٽڏي پگهر جي ڏپ کڻي آئي. پارسنز (Parsons) ڪوٺڙيءَ ۾ داخل ٿيو. هن خاڪي شارٽس ۽ اسپورٽس شرٽ پائي رکي هئي.

هن پيري ونسٽن حيران ٿي پاڻ کي وساري ويٺو.

"تون هتي!" هن چيو.

پارسنز ونسٽن ڏانهن اهڙي نظر سان ڏٺو جنهن ۾ نه دلچسپي هئي نه حيرت، پر صرف بي بسي ۽ ڏک. هو هيڪندي اڳتي پوئتي هلڻ لڳو، ظاهر هو ته هو مات ڪري بيهڻ جي لائق نه هو. هر پيري جڏهن هن پنهنجا ٿلها گوڏا سڌا ڪيا ته ڏسڻ ۾ آيو ته اهي ڏکي رهيا هئا. سندس اکيون ائين ٽنگيل ۽ ڪليل هيون، جڙ هو پاڻ کي پري ڪنهن نقطي ڏانهن گهورڻ کان روڪي نه پئي سگهيو.

"تون ڪهڙي جرم ۾ اندر آيو آهين؟" ونسٽن چيو.

"خيال جو ڏوهه (Thoughtcrime)!" پارسنز لڳ ڀڳ روئڻهارڪو ٿيندي چيو. سندس اواز جو لاهو چاڑهو هڪ ئي وقت پنهنجي ڏوهه جي مڪمل اعتراف ۽ هڪ بي اعتباري واري خوف کي ظاهر ڪري رهيو هو ته اهڙو لفظ مٿس بہ لاڳو ٿي سگهي ٿو. هو ونسٽن جي سامهون رڪجي ويو ۽ واجهائيندي ساڻس التجا ڪرڻ لڳو: "تون اهو ته نٿو سوچين ته هو مون کي گولي هڻندا، نہ يار؟ هو اوهان کي تڏهن گولي ته ناهن هڻندا جڏهن اوهان حقيقت ۾ ڪجهه نه ڪيو هجي — رڳو خيال، جن تي اوهان جو ڪو وس ناهي؟ مون کي خبر آهي ته هو اوهان کي منصفاڻي ٻڌڻي ڏيندا آهن. او، مون کي انهن تي پورو ويساهه آهي! هو منهنجو سڄو رڪارڊ ڄاڻندا هوندا، نيڪ نہ؟ تون ته ڄاڻين ٿو ته مان ڪهڙو ماڻهو هئس. مان ڪو خراب ماڻهو نه هئس. ذهين نه هئس، يقيناً، پر وفادار هئس. مون پارٽيءَ لاءِ بهترين ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي هئي، چا نه ڪئي هئي؟ مون کي پنج سال ملندا، چا نه لڳي ٿو؟ يا شايد ڏهه سال؟ مون جهڙو ماڻهو ڪنهن پورهئي واري ڪئمپ ۾ ڪافي ڪم جو ثابت ٿي سگهي ٿو. هو مون کي فقط هڪ پيرو راهه کان ٽڪ ٽي گولي ته نه هڻندا؟"

"چا تون ڏوهي آهين؟" ونسٽن چيو.

”يقيناً مان ڏوهي آهيان!“ پارسنز ٽيلي اسڪرين ڏانهن غلامانہ نظر وجهندي دانهن ڪئي. ”تون نٿو سوچين تہ پارٽي ڪنهن بي ڏوهي ماڻهوءَ کي گرفتار ڪندي؟“ سندس ڏيڏر جهڙو منهن ڪجهہ پرامن ٿي ويو، ۽ ان تي هڪ معمولي مقدس تاثر اچي ويو. ”خيال جو ڏوهہ هڪ انتهائي خوفناڪ شيءِ آهي، يار،“ هن نصيحت آميز انداز ۾ چيو. ”اهو ڏاڍو لڪل ۽ چالاڪ آهي. اهو اوهان کي خبر پوڻ کانسواءِ بہ قابو ڪري سگهي ٿو. توکي خبر آهي مون کي ڪيئن ورايو هئائين؟ ننڊ ۾! ها، اها حقيقت آهي. مان اتي ڪم ڪري رهيو هئس، پنهنجو حصو ادا ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هئس — مون کي خبر ئي نہ هئي تہ منهنجي دماغ ۾ ڪا خراب شيءِ بہ هئي. ۽ پوءِ مان ننڊ ۾ ڳالهائڻ لڳس. ڇا توکي خبر آهي انهن مون کي ڇا چوندي ٻڌو؟“

هن پنهنجو آواز ائين جهڪو ڪيو، جهڙوڪ ڪو طبي ضرورتن تحت ڪو گندو لفظ چوڻ تي مجبور هجي.

”بگ برادر مردابادا! ‘ ها، مون اهو چيو هو! لڳي ٿو بار بار چيو هوم. اسان ٻنهي جي وچ جي ڳالهہ آهي، يار، مان خوش آهيان تہ انهن مون کي اڳتي وڌڻ کان اڳ پڪڙي ورتو. توکي خبر آهي جڏهن مان عدالت جي سامهون پيش ٿيندس تہ انهن کي ڇا چوندس؟ ’مهرباني، مان چوندس، ’وقت کان اڳ مون کي بچائڻ لاءِ اوهان جي مهرباني.‘“

”ڪنهن تنهنجي شڪايت ڪئي؟“ ونسٽن پڇيو.

”اها منهنجي ننڍڙي ڏيءَ هئي،“ پارسنز هڪ قسم جي ڏکوئيندڙ فخر سان چيو. ”هن ڪن لڳائي چور سوراخ مان ٻڌو هو. ٻڌائين تہ مان ڇا پيو چوان، ۽ ٻئي ڏينهن ئي ڊوڙي گشتي آفيسرن وٽ هلي وئي. ستن سالن جي ٻارڙيءَ لاءِ ڪافي هوشيار آهي، نہ؟ مون کي ساڻس ڪا دل ۾ ناراضگي ناهي. بلڪ مون کي مٿس فخر آهي. ان مان ظاهر ٿئي ٿو تہ مون هن جي صحيح روح مطابق پرورش ڪئي آهي.“

هن ڪجهه وڌيڪ بي چينيءَ واريون حرڪتون ڪيون، ڪيترائي ڀيرا ڪمود ڏانهن واجهائيندڙ نظر وڌائين. پوءِ اوچتو هن پنهنجي شارٽس هيٺ لاهي ورتي.

"معاف ڪجانءِ، يار،" هن چيو. "مان پاڻ تي ضابطو نٿو رکي سگهان. هي انتظار جو نتيجو آهي."

هن پنهنجي وڏي ڪڙيءَ کي ڪمود تي رکيو. ونسٽن پنهنجو منهن هٿن سان ڍڪي ڇڏيو.

"سمٿ!" ٽيلي اسڪرين مان آواز رڙ ڪئي. "6079 سمٿ ڊبليو.! منهن تان هٿ هٽايو. ڪوٺڑين ۾ منهن لڪائڻ جي اجازت ناهي."

ونسٽن منهن تان هٿ هٽايا. پارسنز زوردار ۽ وافر انداز ۾ حاجت پوري ڪئي. پوءِ معلوم ٿيو ته فلش خراب هو ۽ ڪوٺڑي ڪيترن ئي ڪلاڪن تائين سخت بدبودار رهي.

پارسنز کي هٽايو ويو. وڌيڪ قيدي پراسرار نموني آيا ۽ ويا. هڪ عورت کي 'ڪمري 101' ڏانهن اماڻيو ويو، ۽ ونسٽن نوٽ ڪيو ته اهي لفظ ٻڌي هوءَ ڇڙ سُسي وئي ۽ سندس چهري جو رنگ ئي بدلجي ويو. هڪ اهڙو وقت آيو جڏهن، جيڪڏهن ڪيس هتي آڻڻ وقت صبح هئي ته هاڻي ٻپهر هئي؛ يا جيڪڏهن ٻپهر هئي ته اڌ رات هئي. ڪوٺڑيءَ ۾ ڇهه قيدي هئا، مرد ۽ عورتون. سي بلڪل سانت وينا هئا. ونسٽن جي سامهون هڪ ماڻهو وينو هو جنهن جي ڪاڌي نهيل نه هئي ۽ ڏند ٻاهر نڪتل هئا، بلڪل ڪنهن وڏي بي ضرر ڪوئري جهڙو. سندس ٿلها، چٽڪمرا ڳل هينان ايترا قوڪيل هئا جو اهو مجڙ ڪانسواءِ رهي نه پئي سگهيو ته هن وٽ اتي ڪاڌي جو ڪو ذخيرو لڪيل هو. سندس هيڊيون گرين اکيون خوف سان هڪ چهري ڪان ٻئي چهري تائين ڦرنديون رهيون ۽ جڏهن به ڪنهن جي نظر مٽس پوندي هئي ته تڪڙ ۾ پري هٽي ويندیون هيون.

دروازو کليو، ۽ هڪ ٻيو قيدي اندر آندو ويو جنهن جي شڪل ڏسي ونستن کي هڪ پل لاءِ ڏڪڻي وئي وئي. هو هڪ عام، ڪمزور نظر ايندڙ ماڻهو هو جيڪو ڪنهن قسم جو انجنيئر يا ٽيڪنيشن ٿي سگهيو پئي. پر حيران ڪندڙ ڳالهه سندس چهري جو بي انتها ڏٻرو هجڻ هئي. اهو کوپڙيءَ جهڙو هو. سنهڙائيءَ جي ڪري سندس وات ۽ اکيون حد کان وڌيڪ وڏيون پئي لڳيون، ۽ اکيون ڪنهن ماڻهو يا شيءِ خلاف قاتلاڻي ۽ ڪڏهن نه ڪٿندڙ نفرت سان ڀريل هيون.

اهو شخص ونستن کان ٿوري فاصلي تي بينچ تي ويهي رهيو. ونستن وري سندس طرف نه ڏٺو، پر اهو ستايل، کوپڙيءَ نما چهرو سندس دماغ ۾ ائين زندهه هو جڻ سڏو سندس اکين اڳيان هجي. اوچتو کيس سمجهه ۾ آيو ته ماجرا ڇا هئي. اهو ماڻهو بک کان مري رهيو هو. اهو ساڳيو خيال لڳ ڀڳ هڪ ئي وقت ڪونڙيءَ ۾ وينل هر ڪنهن جي ذهن ۾ آيو. بينچ جي چئني پاسن تي تمام هلڪي چرپر ٿي. بنا ڪاڏيءَ واري ماڻهوءَ جون اکيون کوپڙيءَ نما منهن واري شخص ڏانهن تڪيندیون رهيون، پوءِ گنهگارن وانگر نظر ڦيرائي ونندو هو، ۽ وري هڪ اڻ ٽر ڪشش کيس واپس ڇڪي ايندي هئي. جلد ئي هو پنهنجي سيٽ تي اٽل پٽل ٽيڻ لڳو. آخرڪار هو اٿي ڪڙو ٿيو، ڪونڙيءَ جي وچ مان سستيءَ سان هلي ويو، پنهنجي اوورال جي کيسي مان هٿ وجهي، شرمندگيءَ سان هڪ ميري مانيءَ جو ٽڪرو کوپڙيءَ نما چهري واري شخص ڏانهن وڌايائين.

ٽيلي اسڪرين مان هڪ غضبناڪ، ٻوڙو ڪندڙ دانهن ايري. بنا ڪاڏيءَ وارو ماڻهو پنهنجي پيرن تي ڇرڪ ڀري ترسي ويو. کوپڙيءَ نما چهري واري شخص تڪڙ ۾ پنهنجا هٿ پنيان ڪري ڇڏيا، جڻ سڄي دنيا اڳيان اهو ڏيکاري رهيو هجي ته هن ان تحفي کي رد ڪري ڇڏيو آهي.

”بمستبد!“ آواز گرڙايو. ”2713 بمستبد جي.! اهو مانيءَ جو ٽڪرو هيٺ اڇلاءِ!“

بنا کاڏيءَ واري ماڻهوءَ مانيءَ جو ٽڪرو فرش تي اڇلائي ڇڏيو.

”جتي ٻيٺو آهين اتي ئي بيهي رهه،“ آواز چيو. ”دروازي ڏانهن منهن ڪر. ڪا به چرپر نه ٿئي.“

بنا کاڏيءَ واري ماڻهوءَ حڪم مڃيو. سندس وڏا قوڪيل ڳل بي قابو ٿي ڏکي رهيا هئا. دروازو کڙڪات سان کليو. جيئن ئي نوجوان آفيسر اندر داخل ٿيو ۽ هڪ پاسي ٻيٺو، سندس پنڌيان هڪ پٿر جهڙو، ٿلهي جسم وارو گارڊ نڪري آيو جنهن جا هٿ ۽ ڪلها ڏاڍا ڳرا هئا. هو بنا کاڏيءَ واري ماڻهوءَ جي سامهون بيهي رهيو، ۽ پوءِ، آفيسر جي اشاري تي، پنهنجي پوري جسم جي طاقت گڏ ڪري، سڌو ان شخص جي وات تي هڪ خوفناڪ مڪ هنيائين. ان مڪ جي طاقت جڻ ڪيس فرش تان اڏائي ڇڏيو. سندس جسم ڪونڙيءَ جي ٻئي پاسي ڦٽو ٿي ويو ۽ وجي ٽوائلٽ سيٽ جي پايي سان ٽڪرايو. هڪ پل لاءِ هو بيهوشيءَ جي حالت ۾ پيو رهيو، ۽ سندس وات ۽ نڪ مان گهاٽو رت وهڻ لڳو. هڪ بلڪل هلڪي سڏڪن جهڙي يا رڙ جهڙي بي اختيار آواز سندس نڙيءَ مان نڪتي. پوءِ هو اٿليو ۽ پنهنجن هٿن ۽ گوڏن تي ڏڏندي پاڻ کي مٿي کنيائين. رت ۽ لعاب جي ڌارا وچ ۾، سندس ڏندن جو جوڙيل ٻٽو سيٽ وات مان ٽٽي ٻاهر اچي ڪريو.

قيدي بلڪل بي حس و حرڪت وينا رهيا، هٿ گوڏن تي ٻڌل هئن. بنا کاڏيءَ وارو ماڻهو ڏکيائيءَ سان پنهنجي جاءِ تي موٽي آيو. سندس چهري جو هڪ پاسو ڪارو نيرو ٿي رهيو هو. سندس وات هڪ بي ڍولي، ڳاڙهي چيري جهڙي ڍڳ ۾ تبديل ٿي ويو هو جنهن جي وچ ۾ هڪ ڪارو سوراخ هو. وقت بوقت سندس اوورال جي سيني تي ڪجهه رت ٽپڪي پئي رهيو هو. سندس ناسي اکيون وري وري سيني جي چهرن تي ڦرڻ لڳيون، اڳي کان وڌيڪ گنهگار انداز سان، جڻ هو اهو

معلوم ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هجي تہ ٻيا ڪيس سندس ذلت تي ڪيتري قدر نفرت سان ڏسي رهيا هئا.

دروازو ڪليو. آفيسر هڪ ننڍي اشاري سان ڪوپڙيءَ نما چهري واري شخص ڏانهن اشارو ڪيو.

"ڪمرو 101،" هن چيو.

ونسٽن جي پرسان هڪ ٽڙڪاءُ ۽ ساهه کڄڻ جو آواز ٿيو. اهو ماڻهو اصل ۾ فرش تي گوڏن پر ڪري پيو هو، ٻئي هٿ جوڙي کڻي آڏو ڪيائين.

"ساڻي! آفيسر!" هن رڙ ڪئي. "اوهان کي مون کي ان جاءِ تي ڪڍي وڃڻ جي ڪا ضرورت ناهي! ڇا مان اڳ ئي سڀ ڪجهه ناهي ٻڌائي چڪو؟ ٻيو ڇا آهي جيڪو اوهان ڄاڻڻ چاهيو ٿا؟ اهڙي ڪا ڳالهه ناهي جنهن جو مان اعتراف نہ ڪندس، ڪجهه ٻہ نہ! بس مون کي ٻڌايو تہ ڇا آهي ۽ مان فوري طور تي مڃيندس. لکي ڏيو ۽ مان دستخط ڪندس — ڪجهه ٻہ! پر ڪمرو 101 نہ!"

"ڪمرو 101،" آفيسر چيو.

ان ماڻهوءَ جو چهرو، جيڪو اڳ ئي تمام پيلو هو، هڪ اهڙي رنگ ۾ مٽجي ويو جنهن جو ونسٽن ڪڏهن تصور ٻہ نہ ڪيو هو. اهو بلڪل واضح، قطعي طور تي سائي رنگ جي جهلڪ وارو هو.

"مون سان جيڪو وڻيوَ سو ڪريو!" هن دانهن ڪئي. "اوهان مون کي هفتن کان بک ماريو آهي. هاڻي ختم ڪريو ۽ مون کي مرڻ ڏيو. مون کي گولي هڻو. ڦاهي ڏيو. مون کي پنجويهه سال قيد جي سزا ڏيو. ڇا ڪو ٻيو ٻہ آهي جنهن کي اوهان ڦاسائڻ چاهيو ٿا؟ بس نالو ڏيو ۽ مان اوهان کي جيڪو گهرندو سو ٻڌائيندس. مون کي پرواهه ناهي تہ هو ڪير آهي يا اوهان انهن سان ڇا ٿا ڪريو. منهنجي هڪ زال ۽ ٽي ٻار آهن. سڀ کان وڏو ڇهن سالن جو ٻہ ناهي. اوهان سيني کي ونڊي

وجو ۽ منهنجي اکين اڳيان سندن ڳلا ڪپي ڇڏيو، ۽ مان ڪڙو ٿي ڏسندو رهندس. پر ڪمرو 101 نہ!“

”ڪمرو 101،“ آفيسر چيو.

اهو ماڻهو ٻين قيدين ڏانهن ڏاڍي بي چينيءَ سان ڏسڻ لڳو، جڻ هن خيال سان تہ هو پنهنجي جاءِ تي ڪنهن ٻئي کي قرباني ڪرو ٻڪرو بڻائي سگهي. سندس نظرون بنا ڪاڏيءَ واري ماڻهوءَ جي چچرجي ويل چهري تي وڃي ٽڪيون. هن پنهنجي سڪل ٻانهن ٻاهر ڪڍي.

”اهو هو جنهن کي اوهان کي ونيو وڃڻ گهرجي، مون کي نہ!“ هن رڙ ڪئي. ”اوهان نہ ٻڌو تہ جڏهن هنن سندس چهرو پڳو تہ هو چا پيو چوي. مون کي هڪ موقعو ڏيو ۽ مان اوهان کي ان جو هر لفظ ٻڌائيندس. اهو پارٽيءَ جي خلاف آهي، مان ناهيان.“ گارڊ اڳتي وڌيا. ان ماڻهوءَ جو آواز رڙ ۾ بدلجي ويو. ”اوهان کيس نہ ٻڌو!“ هن ورجايو. ”ٽيلي اسڪرين ۾ ڪا خرابي هئي. اهو ئي اهو شخص آهي جنهن جي اوهان کي ضرورت آهي. هن کي ڪٽي وجو، مون کي نہ!“

ٻہ مضبوط گارڊ کيس ٻانهن مان پڪڙڻ لاءِ جهڪيا. پر ان ئي پل هو ڪونڙيءَ جي فرش تي ڪري پيو ۽ بينچ جي لوهي پاون مان هڪ کي ونڊي جهليائين. هن جانورن وانگر بي لفظ دانهون ڪرڻ شروع ڪيون. گارڊن کيس ڇڏائڻ لاءِ زور لڳايو، پر هو حيرت انگيز طاقت سان چنبڙي پيو. شايد ويهہ سيڪنڊ هو کيس گهليندا رهيا. قيدي سانت سان وينا هئا، هٿ گوڏن تي ٻڌل، بلڪل ستو پنهنجي اڳيان ڏسي رهيا هئا. رڙيون بند ٿي ويون؛ ان ماڻهوءَ وٽ ڇهٽي رهڻ ڪانسواءِ ٻيو ڪو ساهہ ئي نہ بچيو هو. پوءِ هڪ الڳ قسم جي رڙ نڪتي. گارڊ جي بوٽ جي هڪ ڏڪ سندس هڪ هٿ جون آڱريون ڀڃي ڇڏيون هيون. انهن کيس گهلي پيرن تي بيهاريو.

”ڪمرو 101،“ آفيسر چيو.

ان ماڻهوءَ کي ٻاهر وڃي وڄڻ لڳا، هو ٽاپڙجندو هلي رهيو هو، ڪنڌ هيٺ جهڪيل، پنهنجي چچرجي ويل هٿ کي ٻئي هٿ ۾ سهاريندي، سندس سموري ويڑهه هاڻي ڪٽي چڪي هئي.

گهڻو وقت گذري ويو. جيڪڏهن کوپڙيءَ نما چهري واري شخص کي ڪٽي وڃڻ وقت اڌ رات هئي، تہ هاڻي صبح هئي: جيڪڏهن صبح هئي تہ ٻپهر هئي. ونستن اڪيلو هو، ۽ ڪلاڪن کان اڪيلو هو. سوڙهي بينچ تي ويهڻ جي تڪليف اهڙي هئي جو هو اڪثر اٿي بيهندو هو ۽ هيڏانهن هوڏانهن هلندو هو، جنهن تي ٽيلي اسڪرين کي بہ اعتراض نہ ڪيو. مانيءَ جو اهو ٽڪرو اجا تائين اتي ئي پيل هو جتي بنا ڪاڏيءَ واري ماڻهوءَ ڇڏيو هو. شروعات ۾ ان ڏانهن نہ ڏسڻ لاءِ سخت ڪوشش جي ضرورت پئي، پر جلد ئي بک جي جاءِ اج وٺي ڇڏي. سندس وات ڇهڻندڙ ۽ بد ذائقي ٿي ويو هو. جهڪي آواز ۽ هڪجهڙي اڇي روشنيءَ هڪ قسم جي بيهوشي ۽ سندس متي اندر هڪ خالي پڙ پيدا ڪري ڇڏيو هو. هو اٿي ڪڙو ٿيندو هو ڇاڪاڻ تہ سندس هڏين جو سور هاڻي برداشت کان ٻاهر ٿي ويو هو، پر وري لڳ ڀڳ فوراً ويهي رهندو هو ڇو تہ ڪيس ڇڪر ايندا هئا ۽ ڪيس پڪ نہ هوندي هئي تہ پيرن تي بيهي بہ سگهندو. جڏهن بہ سندس جسماني حواسن تي ڪجهہ ضابطو ايندو هو تہ خوف وري موٽي ايندو هو. ڪڏهن ڪڏهن ڏنڊلي ٿيندڙ اميد سان هو اوبرائن ۽ ريزر بليڊ بابت سوچيندو هو. اهو ممڪن هو تہ ريزر بليڊ سندس ڪاڏي ۾ لڪائي موڪليو وڃي، جيڪڏهن ڪيس ڪڏهن ماني ڏني وئي تہ. وڌيڪ اڻ چٽي انداز سان هن جوليا بابت سوچيو. ڪٽي نہ ڪٽي هوءَ شايد هن کان بہ وڌيڪ سخت تڪليف سٽي رهي هئي. شايد هوءَ هن ئي گهڙيءَ سور کان رڙيون ڪري رهي هجي. هن سوچيو: 'جيڪڏهن مان پنهنجو سور ٻيٽو ڪري جوليا کي بچائي سگهان، تہ ڇا مان ائين ڪندس؟ ها، مان ڪندس.' پر اهو رڳو هڪ دماغي فيصلو هو، جيڪو رڳو ان ڪري ڪيو ويو جو هو ڄاڻندو هو تہ

ڪيس اهو ڪرڻ گهرجي. هن ان ڳالهه کي محسوس نه ڪيو. هن جاءِ تي اوهان سور ۽ سور جي پيشگي علم کان سواءِ ٻيو ڪجهه ٻه محسوس نٿا ڪري سگهو. ان کان علاوه، چا اها ڳالهه ممڪن هئي، جڏهن اوهان حقيقت ۾ تڪليف سڻي رهيا هجو، تہ ڪنهن ٻه سبب جي ڪري اها تمنا ڪريو تہ اوهان جو پنهنجو سور وڌي وڃي؟ پر ان سوال جو جواب اڃا ڏيڻ جوڳو نہ هو.

بوٽن جا آواز وري ويجها ٿيڻ لڳا. دروازو کليو. اوبرائن اندر داخل ٿيو.

ونسٽن چرڪ پري اڇي پيرن تي بيهي رهيو. ان منظر جي صدمي هن مان سڀ خبرداري کڄي ڇڏي. ڪيترن ئي سالن ۾ پهريون ڀيرو هو ٿيلي اسڪرين جي موجودگيءَ کي ٻه وساري ويٺو.

"انهن توکي ٻه پڪڑي ورتو!" هن دانهن ڪئي.

"انهن مون کي تمام گهٽو اڳ پڪڑي ورتو هو،" اوبرائن هڪ هلکي، لڳ ڀڳ افسوسناڪ طنز سان چيو. هو هڪ پاسي ٿي بيٺو. سندس پٺيان هڪ ويڪري سيني وارو گارڊ نڪري آيو، جنهن جي هٿ ۾ هڪ ڊگهي ڪاري لٺ هئي.

"تون اها ڳالهه ڄاڻين ٿو، ونسٽن،" اوبرائن چيو. "پاڻ کي ڏوکو نہ ڏي. تون ڄاڻندو هئين — تون هميشہ کان اها ڳالهه ڄاڻندو هئين."

ها، هاڻي هن ڏٺو، هو هميشہ کان ڄاڻندو هو. پر ان بابت سوچڻ جو وقت نہ هو. هن جون سڀ اکيون گارڊ جي هٿ ۾ موجود لٺ تي ئي ڄميل هيون. اها ڪٿي ٻه لڳي سگهي پئي؛ تار تي، ڪن جي ٽُپ تي، ٻانهن جي مٿئين حصي تي، يا ڏونڍ تي ———

هو گوڏن پر ڪري پيو، لڳ ڀڳ مفلوج، پنهنجي زخمي ڪُهنيءَ کي ٻئي هٿ سان پڪڑيندي. هر شيءِ پيلي روشنيءَ جي شڪل ۾ ڈماکو ٿي وئي. تصور کان ٻاهر، اها ڳالهه ناقابل تصور هئي تہ رڳو هڪ ڏڪ ايترو سور پيدا ڪري سگهي ٿو! روشني ڇٽي ٿي ۽ هو ڏُسي

سگهيو پئي تہ باقي ٻئي ڪيس هيٺ ڏسي رهيا هئا. گارڊ سندس پيچ و تاب تي ڪلي رهيو هو. بهرحال هڪ سوال جو جواب تہ ملي ويو هو. ڪڏهن ٻہ، دنيا جي ڪنهن ٻہ سبب جي ڪري، اوهان سور جي وڏڻ جي تمنا نٿا ڪري سگهو. سور مان اوهان رڳو هڪ ئي شيءِ گهري سگهو ٿا: تہ اهو بس بيهي وڃي. دنيا ۾ ڪا ٻہ شيءِ جسماني سور جيتري خراب نہ هئي. سور جي اڻڄاڻ ڪو ٻہ هيرو ناهي هوندو، ڪو ٻہ هيرو نہ، هن بار بار سوچيو جيئن هو فرش تي وڪڙ ڪائي رهيو هو، پنهنجي بي ڪار ٽيل ڪٻي ٻانهن کي بي وسيءَ سان پکڙيندي.

باب ٻيو

هو ڪنهن اهڙي شيءِ تي سمهيل هو جيڪا فوجي يا ڪئمپ واري ڪٽ جهڙي هئي، پر اها زمين کان وڌيڪ مٿي هئي ۽ ڪيس اهڙي نموني جڪڙي ٻڌو ويو هو جو هو چري پري به نه پئي سگهيو. معمول کان وڌيڪ تيز روشني سندس منهن تي پئجي رهي هئي. اوبرائن سندس پرسان ٻيٺو ڪيس غور سان ڏسي رهيو هو. ٻئي پاسي اڇي ڪوٽ ۾ هڪ شخص ٻيٺو هو، جنهن جي هٿ ۾ سُئيءَ وارو سرنج هو.

اکيون کُلڻ کان پوءِ به هن پنهنجي آس پاس جي ماحول کي آهستي آهستي سمجهيو. ڪيس ائين لڳو ڄڻ هو ڪنهن بلڪل مختلف دنيا، پاڻيءَ هيٺ گهري سمنڊ جي دنيا مان ترندو مٿي هن ڪمري ۾ پهتو هجي. هو ڪيترو عرصو اتي رهيو هو، ڪيس کا به خبر نه هئي. جنهن گهڙيءَ کان ڪيس گرفتار ڪيو ويو هو، هن نه اوناهي ڏٺي هئي ۽ نه ڏينهن جو ڇڻو ساهه. ان کان علاوه سندس يادگيريون به لاڳيتيون نه هيون. اهڙا به وقت آيا هئا جڏهن سندس هوش، ننڊ واري هوش وانگر به، بلڪل رڪجي ويو هو ۽ هڪ وڏي خالي وقفي کان پوءِ وري جاڳيو هو. پر اهي وقفا ڏينهن جا هئا، هفتن جا هئا يا صرف ڪجهه سيڪنڊن جا، اهو ڄاڻڻ جو ڪو طريقو نه هو.

ٿونڊَ تي لڳل پهرين ڏڪ سان اهو خوفناڪ عذاب شروع ٿيو هو. پوءِ ڪيس احساس ٿيو ته اهو سڀ ڪجهه ته رڳو هڪ شروعات هئي، هڪ معمولي پڇا ڳاڇا جيڪا تقريبن سيني قيدين تي لاڳو ٿيندي هئي. ڏوهن جي هڪ ڊگهي فهرست هئي — جاسوسي، تخريب ڪاري، ۽ اهڙي قسم جا ٻيا ڏوهه — جن جو اعتراف هر ڪنهن کي مجبوريءَ طور ڪرڻو پوندو هو. اعتراف ته رڳو هڪ رسمي ڪارروائي هئي، جڏهن ته تشدد اصل ۽ حقيقي هو. ڪيس ڪيترا ڀيرا ڏڪ لڳا، اهو مارڪٽ ڪيترو وقت هلي، ڪيس ڪجهه ياد نه هو. هميشه پنج يا ڇهه

ڪارن يونيفارم وارا ماڻهو گڏجي مٿس حملو ڪندا هئا. ڪڏهن مڪين سان، ڪڏهن لٽين سان، ڪڏهن لوهي سيخن سان، ته ڪڏهن وري فوجي بوٽن سان. ڪي وقت اهڙا هئا جڏهن هو ڪنهن جانور وانگر بي حيا ٿي فرش تي لوڏا ڪائيندو هو، لتن ڪان بچڻ لاءِ پنهنجي جسم ڪي هيڏانهن هوڏانهن ولوڙيندو هو، جنهن سان سندس پاسرين، پيٽ، ڪُهٽين، پنڊلين، رانن جي وچ ۾، خصين ۽ ڪنگڻيءَ جي تري تي وڌيڪ لتون لڳنديون هيون. ڪڏهن ڪڏهن اها مار ايتري تائين هلندي هئي جو ڪيس سڀ ڪان وڌيڪ ظالمانہ ۽ ناقابل معافي ڳالهه اها نہ لڳندي هئي ته گارڊ ڪيس لڳاتار ماري رهيا آهن، پر اها ته هو پاڻ ڪي بيهوش ڪرڻ تي مجبور نہ ڪري سگهيو. اهڙا بہ وقت آيا جڏهن سندس حوصلا ايترا ختم ٿي ويا جو هن مار شروع ٿيڻ ڪان اڳ ئي رحم جون دانهون ڪرڻ شروع ڪري ڇڏيون، جڏهن ڪنهن هٿ جو ڏڪ هڻڻ لاءِ پوئتي ڪڍڻ ئي ڪيس سچا ۽ ڪوڙا ڏوهه مڃڻ لاءِ ڪافي هوندو هو. ڪڏهن وري هو ان پڪي ارادي سان شروع ڪندو هو ته ڪجهه بہ نہ مڃيندو، جڏهن هر هڪ لفظ سور ۽ تڪليف جي سهڪن وچان ٻاهر ڪيڏو پوندو هو؛ ۽ ڪڏهن هو بيوسيءَ سان سمجهوتو ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو هو ۽ پاڻ ڪي چوندو هو: ’مان مڃيندس، پر ايجا نہ. مون ڪي تيستائين برداشت ڪرڻو پوندو جيستائين سور سهپ ڪان ٻاهر نہ ٿي وڃي. ہہ يا ٿي لتون وڌيڪ، ۽ پوءِ مان ڪين اهو سڀ ٻڌائي ڇڏيندس جيڪو اهي چاهين ٿا.‘ ڪڏهن ڪيس ايترو ماريو ويندو هو جو هو بمشڪل بيهي سگهندو هو، پوءِ ڪيس پٽاڻن جي ٻوريءَ وانگر قيدخاني جي پٿريلي فرش تي اڇلايو ويندو هو، جتي ڪجهه ڪلاڪ ڪيس هوش اچڻ لاءِ ڇڏيو ويندو هو، ۽ پوءِ ٻيهر ٻاهر ڪيڊي مارڪٽ ڪئي ويندي هئي. وري صحتياب ٿيڻ جا ڪجهه وڌا وقفا بہ هئا، جن ڪي هو مدهم نموني ياد ڪندو هو، ڇاڪاڻ ته اهي وقفا ننڍ يا نيم بيهوشيءَ ۾ گذريا هئا. ڪيس هڪ اهڙو قيد خانو ياد هو جنهن ۾ تختن واري ڪٽ هئي، پت مان نڪتل پٽيهه وانگر، ۽

هڪ ٽين جو بُوٽ ڏوئڻ جو ٽس ۽ گرم سوپ، ماني ۽ ڪڏهن ڪافي جا ڪاڏا. ڪيس هڪ بي پرواهه نائيءَ جو اچڻ ۾ ياد هو جيڪو سندس ڏاڙهي ناهيندو ۽ وار ڪترينڈو هو، ۽ اڇي ڪوٽن وارا بي رحم، سڪا ماڻهو سندس نبض ڏسندا هئا، ريفليڪس جاچيندا هئا، اکين جا ڇڻڻا مٽي ڪندا هئا، پڳل هڏين جي ڳولا ۾ پنهنجون ڪهريون آڱريون سندس جسم تي ڦيرينڈا هئا، ۽ ڪيس سمهارڻ لاءِ سندس ٻانهن ۾ سُيون هڻندا هئا.

مارڪٽ هاڻي گهٽجي وئي هئي ۽ رڳو هڪ ڏمڪي بڻجي چڪي هئي—هڪ اهڙو خوف، جنهن ڏانهن ڪيس ڪنهن ۾ وقت موٽائي سگهجي پئي جڏهن سندس جواب تسلي بخش نه هوندا هئا. هاڻي سندس پچا ڳاڇا ڪندڙ ڪاري يونيفارم وارا غنڊا نه هئا، پر پارٽيءَ جا ڏاها دانشور هئا؛ ننڍي قد جا، گول مٽول ماڻهو، تيز چرپر ۽ چمڪندڙ عينڪن وارا، جيڪي ڏهن يا ٻارهن ڪلاڪن جي لاڳيتين شفٽن ۾ واري وٽيءَ سان مٽس ڪم ڪندا هئا. اهي پچا ڳاڇا ڪندڙ ان ڳالهه جو خيال رکندا هئا ته هو لاڳيتو هلڪي سور ۾ رهي، پر سندن بنيادي هٿيار جسماني سور نه هو. اهي سندس منهن تي چماٽون هڻندا هئا، ڪن مروڙيندا هئا، وار ڪٽندا هئا، ڪيس هڪ ٽنگ تي بيهاريندا هئا، پيشاب ڪرڻ جي اجازت نه ڏيندا هئا، سندس اکين ۾ تيز بتيون اڇلينڈا هئا جيستائين اکين مان پاڻي وهڻ نه لڳندو هو؛ پر هن سڀ جو مقصد رڳو سندس تذليل ڪرڻ ۽ سندس دليل بازيءَ ۽ سوچڻ جي طاقت کي ڇڪ هو. سندن اصل هٿيار اها بي رحم پچا ڳاڇا هئي جيڪا ڪلاڪن جا ڪلاڪ هلندي هئي، ڪيس منجهائيندي، ڦاهيون لڳائيندي، سندس لفظن کي ڦيرائيندي، هر وک تي ڪيس کوڙ ۽ تضادن ۾ ڦاسائيندي رهي، جيستائين هو شرم ۽ ذهني ٽڪاوٽ کان اوڇنگارون ڏئي روئڻ لڳندو هو. ڪڏهن ڪڏهن هو هڪ ئي ويهڪ ۾ اڏ ڊزن ڀيرا روئي پوندو هو. گهڻو وقت اهي مٽس گاريون ڏئي رڙيون ڪندا هئا ۽ ذري ذري جي

هيڪ تي ڪيس ٻيهر گارڊن جي حوالي ڪرڻ جون ڏمڪيون ڏيندا هئا؛ پر ڪڏهن ڪڏهن اهي اوچتو پنهنجو انداز بدلائي ونندا هئا، ڪيس 'ڪامريڊ' سڏيندا هئا، انگسوڪ (Ingsoc) ۽ بگ برادر جي نالي تي ڪيس اپيل ڪندا هئا، ۽ ڏاڪ سان پڇندا هئا ته ڇا اجا تائين سندس دل ۾ پارٽيءَ لاءِ ايترو پيار يا وفاداري ناهي بچي جو هو پنهنجي ڪيل براين جو ازالو ڪري سگهي. جڏهن ڪلاڪن جي پڇا ڳاڇا کان پوءِ سندس حواس ڇڄي ڇڪا هوندا هئا، ته اها اپيل به ڪيس سڏڪا پري روئڻ تي مجبور ڪري ڇڏيندي هئي. آخرڪار انهن لاڳيتن آوازن ڪيس گارڊن جي لتن ۽ مُڪن کان به وڌيڪ بري طرح ٽوڙي ڇڏيو. هو رڳو هڪ اهڙو وات بڻجي ويو جيڪو هر اها ڳالهه ٻولينڊو هو، ۽ اهڙو هٿ بڻجي ويو جيڪو هر ان شيءِ تي صحيح ڪندو هو جيڪا ڪائنس گهري ويندي هئي. سندس واحد ڳٽتي اها هئي ته هو اها ڄاڻ وڃي ته اهي ڇا مجرائڻ چاهين ٿا، ۽ پوءِ اها ڳالهه تڪڙ ۾ مڃي وڃي ان کان اڳ جو وري سختيون شروع ٿين. هن پارٽيءَ جي اهم ميمبرن جي قتل، باغي پمفلٽ ورهائڻ، سرڪاري پئسن جي خيانت، فوجي رازن جي وڪري، ۽ هر قسم جي تخريب ڪاريءَ جو اعتراف ڪيو. هن اعتراف ڪيو ته هو 1968ع کان وڃي ايسٽ ايشيا جي حڪومت جو پگهاردار جاسوس هو. هن اعتراف ڪيو ته هو مذهبي عقيدي رکندڙ، سرمائيداريءَ جو مداح، ۽ اخلاقي طور بگڙيل ماڻهو هو. هن اعتراف ڪيو ته هن پنهنجي زال کي قتل ڪيو هو، جيتوڻيڪ ڪيس خبر هئي، ۽ پڇا ڳاڇا ڪندڙن کي به خبر هجڻ گهرجي ها، ته سندس زال اجا تائين جيئري هئي. هن اعتراف ڪيو ته سالن تائين هو گولڊ اسٽائن (Goldstein) سان ذاتي رابطي ۾ هو ۽ هڪ زيرِ زمين تنظيم جو حصو رهيو هو جنهن ۾ لڳ ڀڳ هر اهو ماڻهو شامل هو جنهن کي هو سڃاڻندو هو. سڀ ڪجهه مڃڻ ۽ هر ڪنهن تي الزام لڳائڻ آسان هو. ان کان علاوه، هڪ لحاظ کان اهو سڀ

سچ بہ هو. اها حقيقت هئي تہ هو پارٽيءَ جو دشمن رهيو هو، ۽ پارٽيءَ جي نظر ۾ خيال ۽ عمل جي وچ ۾ ڪو بہ فرق نہ هو.

اتي ڪجهہ ٻئي قسم جون يادگيريون بہ هيون. اهي سنڊس دماغ ۾ ٽٽل ٽٽل، اونداهيءَ جي چوڌاري تصويرن وانگر اپريون پئي.

هو هڪ اهڙي ڪوٺيءَ ۾ هو جيڪا شايد روشن هئي يا اونداهي، چاڪاڻ تہ ڪيس اکين جي هڪ جوڙي ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ نظر نہ پئي آيو. پرسان ئي ڪو اوزار سست رفتاريءَ سان ٽِڪ ٽِڪ ڪري رهيو هو. اهي اکيون ويتر وڌيون ۽ چمڪندڙ ٿينديون ويون. اوچتو هو پنهنجي سيٽ تان اڌامي انهن اکين اندر ٽٻي هٽي ويو، ۽ اکين ڪيس ڳهي ورتو.

هو هڪ اهڙي ڪرسيءَ تي جڪڙيل هو جنهن جي چوڌاري ڏيڪائيندڙ ميٽر (ڊائل) هئا، ۽ اکيون ڪائيندڙ روشني هئي. اڇي ڪوٺ ۾ هڪ ماڻهو ڊائل پڙهي رهيو هو. ٻاهران ڳرن بوٽن جي ڪڙڪي جو آواز آيو. دروازو ڪڙڪاٽ سان کليو. مهٽي چمڙي واري چهري سان هڪ آفيسر اندر آيو، جنهن پنڌيان بہ گارڊ هئا. 'ڪمرو Room 101،' آفيسر چيو. اڇي ڪوٺ واري ماڻهوءَ ڪنڌ ورائي بہ نہ ڏنو. هن ونسٽن ڏانهن بہ نہ ڏنو؛ هو رڳو ڊائلن کي گهوريندو رهيو.

هو هڪ شاندار، ڪلوميٽر ويڪري، سنهري روشنيءَ سان پريل وڌي لنگهہ مان لڙهندو پئي ويو، کلي رهيو هو ۽ پوري ساهہ سان پنهنجا اعتراف دانهون ڪري ٻڌائي رهيو هو. هو سڀ ڪجهہ اعتراف ڪري رهيو هو، اهي ڳالهيون بہ جيڪي هو تشدد دوران لڪائڻ ۾ ڪامياب ٿي ويو هو. هو پنهنجي پوري زندگيءَ جي تاريخ هڪ اهڙي ميڙ کي ٻڌائي رهيو هو جيڪو اڳ ئي سڀ ڄاڻندو هو. ساٿس گڏ گارڊ، ٻيا پڇا ڳاڇا ڪندڙ، اڇي ڪوٺ وارا ماڻهو، اوبرائن، جوليا، ۽ مسٽر چيرنگٽن بہ ان لنگهہ ۾ گڏ گهمي ٿهڪ ڏئي کلي رهيا هئا. مستقبل ۾ لڪيل ڪا خوفناڪ شيءِ ڪنهن نہ ڪنهن طرح ٽري وئي هئي ۽ نہ ٿي هئي.

سڀ ڪجهه ٺيڪ هو، ڪو سور نه هو، سندس زندگيءَ جو آخري ذرو بہ ڪُلي چڪو هو، سمجهيو ويو هو، ۽ معاف ڪيو ويو هو.

هو تختن واري بستري تان ان نيم يقين سان اٿيو تہ هن اوبرائن جو آواز ٻڌو هو. پنهنجي سموري پڇا ڳاڇا دوران، جيتوڻيڪ هن ڪيس ڪڏهن بہ نہ ڏٺو هو، پر ڪيس ائين ئي لڳندو هو تہ اوبرائن سندس بلڪل پرسان، نظرن کان رڳو پريرو موجود هو. اوبرائن ئي اهو هو جيڪو سڀ ڪجهه هلائي رهيو هو. هُو ئي هو جنهن گارڊن کي ونسٽن تي چڙيو هو ۽ هُو ئي هو جنهن کين ڪيس مارڻ کان روڪيو پئي. هُو ئي فيصلو ڪندو هو تہ ونسٽن کي ڪڏهن سور کان رڙيون ڪرڻيون آهن، ڪڏهن ڪيس آرام ڏيڻو آهي، ڪڏهن ڪيس ماني ڏيڻي آهي، ڪڏهن ڪيس سمهڻو آهي، ۽ ڪڏهن دوائون سندس ٻانهن ۾ ٽنبيون وجن. هُو ئي سوال ڪندو هو ۽ جوابن جي هدايت ڪندو هو. هُو ئي ڪيس ستائيندڙ هو، هُو ئي محافظ هو، هُو ئي پڇا ڳاڇا ڪندڙ جج هو، ۽ هُو ئي دوست هو. ۽ هڪ دفعو — ونسٽن کي پڪ نہ هئي تہ اها دوائن واري ننڊ هئي، عام ننڊ هئي، يا ڪو جاڳ جو لمحلو هو — هڪ آواز سندس ڪن ۾ سرگوشي ڪئي: ’فڪر نہ ڪر، ونسٽن؛ تون منهنجي سنيال ۾ آهين. ستن سالن کان مان تو تي نظر رکي وينو آهيان. هاڻي فيصلا ڪن موڙ اچي ويو آهي. مان توکي بچائيندس، مان توکي مڪمل ۽ بي عيب بڻائيندس.‘ ڪيس پڪ نہ هئي تہ اهو اوبرائن جو آواز هو؛ پر اهو ساڳيو ئي آواز هو جنهن ست سال اڳ هڪ ٻئي خواب ۾ ڪيس چيو هو، ’اسان ان جاءِ تي ملنداسين جتي ڪا بہ اونداهي نہ هوندي.‘

ڪيس پنهنجي پڇا ڳاڇا جي ڪا بہ پڃاڻي ياد نہ هئي. رڳو اونداهيءَ جو هڪ دور هو ۽ پوءِ اها ڪوٺي يا ڪمرو، جنهن ۾ هو هاڻي موجود هو، آهستي آهستي سندس چوڌاري ايري آيو. هو تقريبن بيحال سمهيل هو ۽ چرڀ پرڀ ڪان لاچار هو. سندس جسم هر ضروري حصي کان قابو ٽيل هو. هتي تائين جو سندس مٿي جي پٺيان بہ ڪا شيءِ ڪيس

مضبوطيءَ سان جهلي بيٺي هئي. اوبرائن کيس ڏاڍي سنجيدگيءَ ۽ ڪجهه اداسيءَ سان هيٺ نهاري رهيو هو. هيٺان کان ڏسڻ تي سندس چهرو کهرو ۽ ٽڪل لڳي رهيو هو، جنهن ۾ اکين هيٺان ٽيلها ۽ نڪ کان کاڏيءَ تائين ٽڪاوٽ جون لڪيرون هيون. هو ونسٽن جي خيال کان وڌيڪ پوڙهو هو؛ شايد انيتاليهه يا پنجاهه سالن جو هو. سندس هٿ هيٺان هڪ ڊائل (ميٽر) هو جنهن جي مٿان هڪ ليور لڳل هو ۽ ان جي چهري تي نمبر اکريل هئا.

’مون توکي چيو هو،‘ اوبرائن چيو، ’ته جيڪڏهن اسان ٻيهر ملياسين ته هتي ئي ملنداسين.‘ ’ها،‘ ونسٽن چيو.

اوبرائن جي هٿ جي معمولي حرڪت ڪانسواءِ ٻي ڪنهن به خبرداريءَ کان سواءِ، سور جي هڪ خوفناڪ لهر ونسٽن جي جسم ۾ ڊوڙي وئي. اهو ڏاڍو خوفناڪ سور هو، ڄاڻاڻ ته هو ڏسي نه پئي سگهيو ته ڇا ٿي رهيو آهي، ۽ ڪيس لڳو ته مٿس ڪو موتمار وار ڪيو ويو آهي. ڪيس اها به خبر نه پئي پوي ته ڇا واقعي ائين ٿي رهيو آهي يا اهو سڀ ڪجهه بجليءَ جي ڪرنٽ جو اثر هو؛ پر سندس جسم مروڙجي رهيو هو، سنڊ ڊار ٿي رهيا هئا. جيتوڻيڪ سور سبب سندس پيشانيءَ تان پگهر وهي آيو هو، پر سڀ کان وڌو ڏپ اهو هو ته سندس پٽيءَ جي ڪنگڻي ٽٽڻ واري هئي. هن پنهنجا ڏند ڪپيا ۽ نڪ مان تيز ساهه ڪڍڻ لڳو، ڪوشش ڪيائين ته جيترو ٿي سگهي ماڻ رهي.

’تون ان ڏپ ۾ آهين،‘ اوبرائن سندس چهري کي ڏسندي چيو، ’ته ٻئي ئي لمحي ڪا شيءِ ٽٽي پوندي. تنهنجو خاص ڏپ اهو آهي ته اها تنهنجي چيلهه جي هڏي هوندي. تنهنجي ذهن ۾ اها ڇٽي تصوير نهي رهي آهي ته مڙڪا ٽٽي الڳ ٿي رهيا آهن ۽ انهن مان مغز ۽ پاڻي وهي رهيو آهي. تون ائين ئي سوچي رهيو آهين، نه ونسٽن؟‘

ونستن کو به جواب نہ ڈنو. اوبرائن ڊائل جو ليور پوئتي ڪيو. سور جي لهر به اوتري ئي تيزيءَ سان واپس هلي وئي جيتري تيزيءَ سان اها آئي هئي.

'اهو چاليهه تي هو،' اوبرائن چيو. 'تون ڏسي سگهين ٿو ته هن ڊائل جا نمبر سئو تائين وڃن ٿا. ڇا تون اسان جي سڃي ڳالهه ٻولهه دوران اها ڳالهه ياد رکندا ته مان ڪنهن به گهڙيءَ ۾ پنهنجي مرضيءَ مطابق ڪنهن به حد تائين توڪي سور پهچائڻ جي طاقت رکان ٿو؟ جيڪڏهن تون مون سان ڪوڙ ڳالهائيندين، يا ڳالهه ڦيرائڻ جي ڪوشش ڪندين، يا پنهنجي معمولي ذهانت کان به هيٺ لهندين، ته تون فوري طور سور کان رڙيون ڪري اٿندين. ڇا تون اهو سمجهين ٿو؟' 'ها،' ونستن چيو.

اوبرائن جو رويو ڪجهه نرم ٿي پيو. هن سوچيندي پنهنجي عينڪ ٺيڪ ڪئي، ۾ هڪ ٻه وک اڳتي پوئتي ٽهليو. جڏهن هن ڳالهايو ته سندس آواز ڏاڍو نرم ۾ صابرين وارو هو. هن جو انداز ڪنهن ڊاڪٽر، استاد يا ڪنهن پادريءَ جهڙو هو، جيڪو سزا ڏيڻ بجاءِ سمجهائڻ ۾ قائل ڪرڻ لاءِ اتاولو هجي.

'مان تنهنجي مٿان محنت ڪري رهيو آهيان، ونستن،' هن چيو، 'ڇاڪاڻ ته تون محنت جي لائق آهين. تون ڇگّيءَ ريت ڇاٽين ٿو ته تنهنجو مسئلو ڇا آهي. تون سالن کان اهو ڇاٽين پيو، جيتوڻيڪ تون ان سچائيءَ سان وڙهندو رهيو آهين. تون ذهني طور بيمار آهين. تنهنجي ياداشت ناقص آهي. تون اصل واقعن کي ياد نٿو رکي سگهين ۾ پاڻ کي پڪ ڏيارينڊو رهين ٿو ته توکي اهڙا واقعا ياد آهن جيکي ڪڏهن ٿيا ئي نه هئا. خوشقسمتيءَ سان هن جو علاج ممڪن آهي. تون ڪڏهن ب پاڻ کي صحتياب نه ڪري سگهين، ڇاڪاڻ ته تو ائين ڪرڻ نه پئي چاهيو. ارادي جي هڪ معمولي ڪوشش هئي جيڪا تون ڪرڻ لاءِ تيار نه هئين. هاڻي ب، مون کي خبر آهي، تون پنهنجي بيماريءَ کي ان وهم ۾ چنبڙائي وينو آهين ته اها ڪا وڏي خوبي آهي. هاڻي اسان

هڪ مثال ونون ٿا. هن وقت اوشيانيا کهڙي طاقت سان جنگ ۾ آهي؟‘ ’جڏهن مان گرفتار ٿيو هئس، اوشيانيا ايسٽ ايشيا سان جنگ ۾ هو.‘ ’ايسٽ ايشيا سان. شاباش. ۽ اوشيانيا هميشه ايسٽ ايشيا سان ئي جنگ ۾ رهيو آهي، چا ائين ناهي؟‘

ونسٽن پنهنجو ساهه سٽيو. هن ڳالهائڻ لاءِ وات کوليو پر پوءِ چپ رهيو. هو ڊائل تان پنهنجيون اکيون هٽائي نه پئي سگهيو.

’سچ ٻڌاءِ، ونسٽن. تنهنجو سچ. ٻڌاءِ ته تنهنجي ياد ۾ چا آهي.‘ ’مون کي ياد آهي ته منهنجي گرفتاريءَ کان رڳو هڪ هفتو اڳ، اسان ايسٽ ايشيا سان بلڪل به جنگ ۾ نه هئاسين. اسان سندن اتحاد ۾ هئاسين. جنگ يوريشيا خلاف هئي. اها جنگ چار سال هلي هئي. ان کان اڳ ـــ‘ اوبرائن هٿ جي اشاري سان کيس روکي ڇڏيو. ’هڪ ٻيو مثال،‘ هن چيو. ’ڪجهه سال اڳ توکي هڪ انتهائي سنگين وهم ٿي ويو هو. تو سمجهيو هو ته پارٽيءَ جا ٽي اڳوڻا ميمبر جن جا نالا جونس، ايرونسن ۽ ردر فوردِ هئا—اهي ماڻهو جن پنهنجي هر ممڪن ڏوهه جو اعتراف ڪرڻ کان پوءِ غداريءَ ۽ تخريب کاريءَ جي ڏوهه ۾ موت جي سزا ماڻي هئي—انهن ڏوهن جا ڏوهي نه هئا جن جا مٿن الزام هئا. تو سمجهيو هو ته تو وٽ اهڙا بي شڪ دستاويزي ثبوت هئا جيڪي ثابت ڪري رهيا هئا ته سندن اعتراف ڪوڙا هئا. هڪ اهڙي تصوير هئي جنهن بابت توکي واهمو ٿيو هو. توکي لڳو هو ته تو اها تصوير پنهنجن هٿن ۾ جهلي هئي. اها تصوير تقريبن هن جهڙي هئي.‘

اوبرائن جي آڱرين جي وچ ۾ اخبار جو هڪ مستطيل ٽڪرو ظاهر ٿيو. شايد پنجن سيڪنڊن لاءِ اهو ونسٽن جي نظرن جي سامهون رهيو. اها هڪ تصوير هئي، ۽ ان جي اصل هجڻ ۾ ڪو به شڪ نه هو. اها ساڳي ئي تصوير هئي! اها نيويارڪ ۾ پارٽيءَ جي تقريب دوران جونس، ايرونسن ۽ ردر فوردِ جي تصوير جي هڪ بي ڪاپي هئي، جيڪا ڪيس يارنهن سال اڳ هٿ آئي هئي ۽ هن فوري طور باهه ۾

ساڙي ڇڏي هئي. رڳو هڪ پل لاءِ اها سندس اکين آڏو آئي، ۽ پوءِ وري پري ٿي وئي. پر هن اها ڏٺي هئي، بنا کنهن شڪ جي هن اها ڏٺي هئي! هن پنهنجي جسم جي متئين اڌ حصي کي ڇڏائڻ لاءِ تڪليف ڏيندڙ زور لڳايو. کنهن به پاسي هڪ سينٽي ميٽر چُرڻ به ناممڪن هو. هڪ پل لاءِ هو ڊائل به وساري ويٺو. سندس سموري خواهش رڳو اها هئي ته هو اها تصوير ٻيهر پنهنجن هٿن ۾ پکڙي، يا گهٽ ۾ گهٽ ان کي ڏسي سگهي.

'اها موجود آهي!' هو رڙ ڪري چيو. 'نه،' اوبرائن چيو.

هو ڪمري جي ٻئي پاسي وڌيو. سامهون واري ڀت ۾ هڪ ميموري هول (Memory hole / ياداشت وارو سوراخ) لڳل هو. اوبرائن ان جي ڇاري مٿي ڪئي. نظرن کان پري، اهو ڪاغذ جو ٽڪرو گرم هوا جي ڌپاءَ تي اڏامندو ويو؛ ۽ باهه جي چٽنگ ۾ غائب ٿي ويو. اوبرائن ڀت کان پوئتي وريو.

'سڙي رک ٿي وئي،' هن چيو. 'اهڙي رک به نه جنهن جي سڃاڻپ ٿي سگهي. مٽي. اها موجود ناهي. اها ڪڏهن هئي ئي ڪانه.' 'پر اها هئي! اها هاڻي به آهي! اها يادگيريءَ ۾ موجود آهي. مون کي ياد آهي. توهان کي به ياد آهي.' 'مون کي اها ياد ناهي،' اوبرائن چيو.

ونسٽن جو هانوَ لهي ويو. اها هئي ڊبل ٿنڪ (ٻٽي سوچ / Doublethink). ڪيس سخت بيوسيءَ جو احساس ٿيو. جيڪڏهن ڪيس پڪ هجي ها ته اوبرائن ڪوڙ ڳالهائي رهيو آهي ته شايد ايڏي تڪليف نه ٿئي ها. پر اهو پوريءَ ريت ممڪن هو ته اوبرائن سچ پچ ان تصوير کي وساري ڇڏيو هجي. ۽ جيڪڏهن ائين هو، ته پوءِ هو اڳ ئي پنهنجي ان انڪار کي به وساري چڪو هوندو، ۽ وسارڻ واري ان عمل کي به وساري ويٺو هوندو. ڪو ڪيئن يقين ڪري سگهي ٿو ته اها رڳو هڪ چالبازي هئي؟ شايد ذهن جو اهو چريائپ وارو عمل واقعي ٿي سگهندو هو: اها ئي سوچ هئي جنهن ڪيس شڪست ڏئي ڇڏي.

اوبرائن ائين گهوريندي ڪيس ڏسي رهيو هو. اڳي ڪان ٻه وڌيڪ سندس انداز هڪ اهڙي استاد جهڙو هو جيڪو ڪنهن وات تان پٽڪيل پر هوشار ٻار تي محنت ڪري رهيو هجي.

'ماضيءَ جي قبضي بابت پارٽيءَ جو هڪ نعرو آهي،' هن چيو. 'مهرباني ڪري ان کي ورجاءِ.' ''جيڪو ماضيءَ تي ضابطو رکي ٿو، اهو ئي مستقبل جو مالڪ آهي: جيڪو حال تي قابض آهي، سو ماضيءَ جو مالڪ آهي،'' ونسٽن فرمانبرداريءَ سان ورجايو. ''جيڪو حال تي قابض آهي، سو ماضيءَ جو مالڪ آهي،'' اوبرائن آهستي سان راضپي مان ڪنڌ ڏوٽيندي چيو. 'ڇا تنهنجو اهو خيال آهي، ونسٽن، ته ماضيءَ جو ڪو حقيقي وجود آهي؟'

ٻيهر بيوسيءَ جو اها لهر ونسٽن تي ڇائنجي وئي. سندس اکيون وري ڊائل ڏانهن ويون. هو نه رڳو اهو نه پئي ڄاتو ته 'ها' چوڻ يا 'نه' چوڻ ڪيس سور کان بچائيندو؛ ڪيس اها ٻه خبر نه هئي ته هو پاڻ ڪهڙي جواب کي سچ مڃي ٿو.

اوبرائن هلڪو مُرڪيو. 'تون ڪو فلسفي يا ماهرِ مابعدالطبيعات ناهين، ونسٽن،' هن چيو. 'هن گهڙيءَ تائين تو ڪڏهن اهو سوچيو ٻه نه هو ته وجود جي معنيٰ ڇا آهي. مان وڌيڪ چٽائيءَ سان پڇان ٿو. ڇا ماضي فزڪس يا مادي لحاظ کان هن ڪائنات ۾ ڪٿي موجود آهي؟ ڇا ڪٿي ڪا اهڙي جاءِ، ڪا نوس شين جي دنيا آهي جتي ماضي اڃا ٻه تائين ٽي رهيو آهي؟' 'نه.' 'ته پوءِ ماضي ڪٿي موجود آهي، جيڪڏهن ڪٿي آهي ٻه؟' 'دستاويزن ۽ رڪارڊن ۾. اهو لکيل هوندو آهي.' 'رڪارڊن ۾. ۽ ٻيو ڪٿي ——؟' 'دماغ ۾. انسان جي يادگيرين ۾.' 'يادگيريءَ ۾. تمام سٺو. اسان، يعني پارٽي، سمورن رڪارڊن تي ضابطو رکون ٿا، ۽ اسان سيني يادگيرين تي ضابطو رکون ٿا. ته پوءِ اسان ماضيءَ جا مالڪ آهيون، ڇا ائين ناهي؟' 'پر توهان ماڻهن کي شيون ياد رکڻ کان ڪيئن ٿا روڪي سگهو؟' ونسٽن هڪ پيرو وري ڊائل وساري

رڙ ڪئي. ’اهو ته بي اختيار ٿئي ٿو. اهو انسان جي پنهنجي وس کان ٻاهر آهي. توهان يادگيريءَ تي ڪيئن ضابطو ٿا آڻي سگهو؟ توهان منهنجي يادگيريءَ تي ته ضابطو ناهي آندو!‘

اوبرائن جو چهرو وري سخت ٿي ويو. هن پنهنجو هٿ ڊائل تي رکيو. ’بلڪل ان جي ابتڙ،‘ هن چيو، ’تو پنهنجي ذهن تي ضابطو ناهي رکيو. اها ئي ڳالهه توکي هتي وٺي آئي آهي. تون هتي ان ڪري آهين جاکاڙ ته تون عاجزي ۽ خود ضابطگيءَ ۾ ناڪام رهيو آهين. تو پاڻ کي ان فرمانبرداريءَ جي حوالي نه ڪيو جيڪا عقل ۽ ڏاهپ جي قيمت آهي. تو هڪ ديوانو، رڳو اڪيلو اڪيلي اقليت بڻجي رهڻ پسند ڪيو. رڳو هڪ تربيت يافته ۽ ضابطي وارو ذهن ئي حقيقت کي ڏسي سگهي ٿو، ونسٽن. تنهنجو عقيدو آهي ته حقيقت ڪا مادي، خارجي، ۽ پنهنجي سر قائم شيءِ آهي. تون اهو به سمجهين ٿو ته حقيقت جي فطرت پاڻمرادو پڌري آهي. جڏهن تون پاڻ کي دوکو ڏئي اهو سمجهين ٿو ته تون ڪجهه ڏسي رهيو آهين، ته تون سمجهين ٿو ته باقي هر ماڻهو به ساڳي شيءِ ڏسي رهيو آهي. پر مان توکي ٻڌايان ٿو، ونسٽن، ته حقيقت ڪا ٻاهر جي شيءِ ناهي. حقيقت رڳو انساني ذهن ۾ موجود آهي، ۽ ٻيو ڪٿي به نه. انفرادي ذهن ۾ به نه، جيڪو غلطيون ڪري سگهي ٿو ۽ بهرحال جلد ئي مري وڃي ٿو: رڳو پارٽيءَ جي ذهن ۾، جيڪو گڏيل ۽ امر آهي. پارٽي جنهن ڳالهه کي به سچ مڃي ٿي، اهو ئي سچ آهي. پارٽيءَ جي اکين کانسواءِ حقيقت کي ڏسڻ قطعي ناممڪن آهي. اها ئي اها حقيقت آهي جيڪا توکي ٻيهر سکڻي پوندي، ونسٽن. هن لاءِ خود کي فنا ڪرڻ جي هڪ عمل، پنهنجي ارادي جي هڪ ڪوشش جي ضرورت آهي. توکي عقل ۽ ڏاهپ حاصل ڪرڻ کان اڳ پاڻ کي عاجز بڻائڻو پوندو.‘

هو ڪجهه پلن لاءِ ترسي ويو، جڏ ته پنهنجي ڳالهه کي ونسٽن جي دماغ ۾ ويهڻ جو موقعو ڏئي رهيو هجي.

’ڇا توکي ياد آهي،‘ هن ڳالهه اڳتي وڌائيندي چيو، ’پنهنجي ڊائريءَ ۾ لکڻ ته، ”آزادي اها آزادي آهي جنهن سان چئي سگهجي ته ٻه ۽ ٻه چار ٿين ٿا“؟‘ ’ها،‘ ونسٽن چيو.

اوبرائن پنهنجو کاٻو هٿ مٿي کنيو، جنهن جي پٺ ونسٽن ڏٺهن هئي، آڱوٺو لکل هو ۽ باقي چار آڱريون کليل هيون. ’مان ڪيتريون آڱريون مٿي جهلي بينو آهيان، ونسٽن؟‘ ’چار.‘ ’۽ جيڪڏهن پارٽي چوي ٿي ته اهي چار ناهن پر پنج آهن—ته پوءِ ڪيتريون ٿيون؟‘ ’چار.‘

اهو لفظ تڪليف جي هڪ سڏڪي ۾ ختم ٿيو. ڊائل جي سئي پنجاهه تي ٽپي وئي هئي. ونسٽن جي سموري جسم مان پگهر ڦٽي نڪتو. هوا سندس ڦڦڙن کي چيريندي لنگهي ۽ اونهي دانهن بڻجي نڪتي، جنهن کي هو ڏند ڪپڻ باوجود به روڪي نه سگهيو. اوبرائن ڪيس ڏسندو رهيو، چارئي آڱريون ايا تائين ساڳي طرح کليل هيون. هن ليور ٽورو پوئتي ڇڪيو. هن پيري تڪليف ۾ رڳو معمولي گهٽتائي آئي. ’ڪيتريون آڱريون، ونسٽن؟‘ ’چار.‘ سئي سڌ تائين پهچي وئي. ’ڪيتريون آڱريون، ونسٽن؟‘ ’چار! چار! مان ٻيو ڇا چوان؟ چار!‘

سئي شايد ايا وڌيڪ مٿي وئي هوندي، پر هن ان ڏانهن نه ڏٺو. اهو ڳرو، سخت چهرو ۽ اهي چار آڱريون سندس اکين آڏو ڇانئجي ويون. اهي آڱريون ٽنين وانگر وڌيون، ڏنڏليون، ۽ لڏندڙ لڳي رهيون هيون، پر بنا ڪنهن شڪ جي چار هيون. ’ڪيتريون آڱريون، ونسٽن؟‘ ’چار! بس ڪريو، بس ڪريو! توهان ائين ڪيئن ڪري سگهو ٿا؟ چار! چار!‘ ’ڪيتريون آڱريون، ونسٽن؟‘ ’پنج! پنج! پنج!‘ ’نه، ونسٽن، ان جو ڪو فائدو ناهي. تون ڪوڙ ڳالهائي رهيو آهين. تون ايا ۾ سمجهين ٿو ته چار آهن. مهرباني ڪري ٻڌاءِ، ڪيتريون آڱريون؟‘ ’چار! پنج! چار! جيڪو ۾ وٽيوَ سو چئو. بس مون کي ڇڏيو، سور بند ڪريو!‘

اوچتو هو اتي ويهي رهيو ۽ اوبرائن جي ٻانهن سندس ڪلهن جي چوڌاري هئي. شايد هو ڪجهه سيڪنڊن لاءِ بيهوش ٿي ويو هو. جن ٻڌڻين سندس جسم کي جڪڙي رکيو هو، اهي ڪُلي ويون هيون. ڪيس ڏاڍي سيءَ لڳي رهي هئي، هو بي قابو ٿي ڏڪي رهيو هو، سندس ڏند ڪڙڪي رهيا هئا، ۽ ڳل تان ڳوڙها وهي رهيا هئا. هڪ پل لاءِ هو ڪنهن ٻار وانگر اوبرائن سان چنبڙي پيو، ان ڳري هٿ جي گهيري مان ڪيس هڪ عجيب سڪون ملي رهيو هو. ڪيس لڳو ته اوبرائن سندس بچائيندڙ هو، اهو سور کا ٻاهران، ڪنهن ٻئي پاسي کان ايندڙ شيءِ هئي، ۽ اوبرائن ئي اهو هو جيڪو ڪيس ان مان نجات ڏيارينڊو.

’تون ڏاڍو سست سڪندڙ آهين، ونسٽن،‘ اوبرائن نرميءَ سان چيو.

’مان ڇا ڪريان؟‘ هو روئندي ٻڌيو. ’مان اهو ڪيئن نه ڏسان جيڪو منهنجين اکين آڏو آهي؟ ٻه ۽ ٻه چار ٿين ٿا.‘ ’ڪڏهن ڪڏهن، ونسٽن. ڪڏهن ڪڏهن اهي پنج ٿين ٿا. ڪڏهن ڪڏهن اهي ٽي ٿين ٿا. ڪڏهن ڪڏهن اهي هڪ ئي وقت سڀ ڪجهه ٿين ٿا. توکي ايڏا وڏيڪ ڪوشش ڪرڻي پوندي. ڏاهو ۽ باشعور ٿيڻ ايترو سولو ناهي.‘

هن ونسٽن کي ٻيهر بستري تي سمهاري ڇڏيو. سندس عضون تي پڪڙ وري سخت ٿي وئي، پر سور هاڻي ختم ٿي ويو هو ۽ ڏکڻي بيهي چڪي هئي، ڪيس صرف ڪمزور ۽ ٽڏو ڇڏي ڏنائين. اوبرائن اڇي ڪوٽ واري ماڻهوءَ ڏانهن اشارو ڪيو، جيڪو ان سڄي عمل دوران بلڪل بي حس حرڪت بينو هو. اڇي ڪوٽ وارو ماڻهو هيٺ جهڪيو ۽ ونسٽن جي اکين ۾ غور سان ڏنائين، سندس نبض چيڪ ڪيائين، ڇاتيءَ تي ڪن لڳائي ڏنائين، هيڏانهن هوڏانهن هٿ رکي پڪ ڪيائين، ۽ پوءِ اوبرائن ڏانهن ڪنڌ لوڏيائين.

’ٻيهر،‘ اوبرائن چيو.

سور ونسٽن جي سموري جسم ۾ ٻيهر ڊوڙي ويو. سئي ضرور ستر يا پنجاهتر تي هوندي. هن پيري هن اڪيون پوري ڇڏيون. ڪيس

خبر هئي تہ آگريون اجا اتي ئي هيون، ۽ اجا چار هيون. هاڻي رڳو ايترو اهم هو تہ جيئن بہ ٿي سگهي هن عذاب جي گذرڻ تائين جيئرو بچجي. هن کي هاڻي اها بہ خبر نہ پئي رهي تہ هو دانهون ڪري رهيو هو يا نہ. تڪليف وري گهٽجي وئي. هن اکيون کوليون. اوبرائن ليور واپس ڪيو هو. ’ڪيتريون آگريون، ونسٽن؟‘ ’چار. منهنجي خيال ۾ چار آهن. جيڪڏهن مان ڏسي سگهان ها تہ پنج ڏسان ها. مان پنج ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهيو آهيان.‘ ’تنهنجي چا مرضي آهي: مون کي يقين ڏيارڻ تہ تون پنج ڏسي رهيو آهين، يا سچ پچ پنج ڏسڻ؟‘ ’سچ پچ ڏسڻ.‘ ’ٻيهر،‘ اوبرائن چيو.

شايد سئي اسي يا نوي‌۽ تي هئي. ونسٽن کي وچ وچ ۾ ياد بہ نہ پئي آيو تہ هي سور ڇو ٿي رهيو آهي. سندس بند ٿيل اکين پٽيان آگرين جو هڪ جهنگ نچندو محسوس پئي ٿيو، هڪٻئي جي پٽيان لڪندي ۽ وري ٻاهر نڪرندي. هو انهن کي ڪٽڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو، پر کيس سبب ياد نہ هو. کيس رڳو اها خبر هئي تہ انهن کي ڪٽڻ ناممڪن هو، ۽ اهو ڪنهن نہ ڪنهن طرح چار ۽ پنج جي وچ واري اڻ ڄاتل هڪجهڙائي‌۽ سبب هو. سور وري مانو ٿي ويو. جڏهن هن اکيون کوليون تہ کيس ساڳي ئي شيءِ نظر آئي. بي شمار آگريون، هلندڙ وٽن وانگر، اجا تائين ٻنهي پاسن کان اڳتي پوئتي گهمي رهيون هيون، هڪ ٻئي کي ڪٽيندي لنگهي رهيون هيون. هن وري اکيون پوري ورتيون. ’مان ڪيتريون آگريون متي ڪنيو ٻينو آهيان، ونسٽن؟‘ ’مون کي خبر ناهي. مون کي خبر ناهي. جيڪڏهن توهان وري ائين ڪيو تہ مان مري ويندس. چار، پنج، ڇهہ — پوري ايمانداري‌۽ سان مان نٿو ڄاڻان.‘ ’ڪجهہ بهتر،‘ اوبرائن چيو.

هڪ سئي ونسٽن جي ٻانهن ۾ لهي وئي. لڳ ڀڳ ساڳي گهڙي‌۽ هڪ سڪون بخشيندڙ، شفا واري گرمائش سندس سموري جسم ۾ پکڙجي وئي. سور لڳ ڀڳ اڌ وسري چڪو هو. هن اکيون کوليون ۽

شڪرگذاريءَ مان اوبرائن ڏانهن نهاريو. ان کهري، گهنجن واري، ۽ انتهائي هوشار چهري کي ڏسي سندس دل جڻ ڏڙڪڻ لڳي. جيڪڏهن هو چُري سگهي ها تہ هٿ وڌائي اوبرائن جي ٻانهن تي رکي ڇڏي ها. هن کيس ڪڏهن بہ ايترو پيار نہ ڪيو هو جيترو هن پل ڪري رهيو هو، ۽ اهو رڳو ان ڪري نہ هو جو هن سور بند ڪري ڇڏيو هو. اهو پراڻو احساس موٽي آيو هو تہ بنيادي طور ان سان ڪو فرق نٿو پوي تہ اوبرائن دوست هو يا دشمن. اوبرائن هڪ اهڙو ماڻهو هو جنهن سان ڳالهائي پئي سگهجي. شايد ڪو ماڻهو محبت ڪانسواءِ بہ رهي سگهي ٿو، پر سمجهيو وڃڻ ڪانسواءِ نہ. اوبرائن کيس ديوانگيءَ جي ڪناري تائين پهچايو هو، ۽ اهو يقيني هو تہ ٿوري ئي دير ۾ هو کيس موت جي منهن ۾ بہ موڪلي ڇڏيندو. پر ان سان ڪو فرق نہ پئي پيو. ڪنهن اهڙي احساس ۾ جيڪو دوستيءَ کان بہ گهرو هو، اهي ٻئي هڪٻئي جي تمام ويجهو هئا: ڪٿي نہ ڪٿي، جيتوڻيڪ لفظ ڪڏهن بہ نہ ڳالهايا وڃن، هڪ اهڙي جاءِ هئي جتي اهي ملي سگهندا هئا ۽ ڳالهائي سگهندا هئا. اوبرائن هڪ اهڙي تاثر سان کيس ڏسي رهيو هو جنهن مان لڳو پئي تہ سندس دماغ ۾ بہ ساڳيو ئي خيال هو. جڏهن هن ڳالهايو تہ سندس لهجو بلڪل آرامده ۽ روزمرهہ جي گفتگو جهڙو هو.

’ڇا توکي خبر آهي تہ تون ڪٿي آهين، ونسٽن؟‘ هن چيو. ’مون کي خبر ناهي. مان اندازو لڳائي سگهان ٿو. وزارتِ محبت (Ministry of Love / محبت جي وزارت) ۾.‘ ’توکي خبر آهي تہ تون هتي ڪيتري وقت کان آهين؟‘ ’مون کي خبر ناهي. ڏينهن، هفتا، مهينا — مان سمجهان ٿو تہ مهينا ٿي ويا آهن.‘ ’۽ تنهنجي خيال ۾ اسان ماڻهن کي هن جاءِ تي ڇو وٺي ايندا آهيون؟‘ ’سندن اعتراف ڪرائڻ لاءِ.‘ ’نہ، اهو سبب ناهي. وري ڪوشش ڪر.‘ ’س ڪين سزا ڏيڻ لاءِ.‘ ’نہ!‘ اوبرائن چيو. سندس آواز اوچتو بدلجي ويو، ۽ سندس چهرو هڪ ئي وقت سخت ۽ پرجوش ٿي ويو. ’نہ! رڳو تنهنجو اعتراف ڪيڻ لاءِ نہ، نہ ئي

توکي سزا ڏيڻ لاءِ. مان توکي ٻڌايان تہ اسان توکي هتي ڇو کڻي آيا آهيون؟ تنهنجو علاج ڪرڻ لاءِ! توکي عقل ڏيڻ لاءِ! ڇا تون سمجهندين، ونسٽن، تہ ڪو بہ ماڻهو جنهن کي اسان هن جاءِ تي وٺي ايندا آهيون، کڏهن بہ بنا نيڪ ٽيڻ جي هتان واپس نٿو وڃي؟ اسان کي انهن بيوقوفاڻن ڏوهن ۾ ڪا دلچسپي ناهي جيڪي تو ڪيا آهن. پارٽيءَ کي ظاهري عمل سان ڪا غرض ناهي: اسان لاءِ صرف سوچ ۾ خيال ئي سڀ ڪجهہ آهي. اسان پنهنجن دشمنن کي رڳو تباهہ ناهيون ڪندا، اسان کين بدلائي ڇڏيندا آهيون. ڇا تون سمجهين ٿو تہ منهنجو ان مان ڇا مطلب آهي؟'

هو ونسٽن جي مٿان جهڪي آيو. سندس چهرو ايترو ويجهو هجڻ ڪري تمام وڏو، ۽ هينان کان ڏسڻ تي بيحد ڀيانڪ لڳي رهيو هو. ان کان علاوه، ان ۾ هڪ عجيب جنوني جوش ڀريل هو. ونسٽن جي دل وري ڏڪي وئي. جيڪڏهن ممڪن هجي ها تہ هو بستري اندر اڃا وڌيڪ دٻجي وڃي ها. ڪيس پڪ هئي تہ اوبرائن وري ڪنهن بي رحميءَ سان ڊائل مروڙڻ وارو آهي. پر ان ئي وقت اوبرائن پري ٽي ويو. هو ٻہ ٽي قدم هيڏانهن هوڏانهن هليو. پوءِ هن ڪجهہ گهٽ جذباتي انداز ۾ ڳالهائڻ جاري رکيو:

'پهرين ڳالهہ جيڪا توکي سمجهڻ گهرجي اها هيءَ آهي تہ هتي ڪا بہ شهادت ناهي هوندي. تو ماضيءَ جي مذهبي ڏاڍاين بابت ضرور پڙهيو هوندو. وچئين دور ۾ انڪوئيزيشن (Inquisition) هئي. اها ناڪام وئي. هن جو مقصد بدعت ۽ باغي سوچ جو خاتمو هو، پر ان جي پڇاڻي اها ٽي جو اها هميشہ لاءِ زندهہ رهجي وئي. هر هڪ باغيءَ جي بدلي جنهن کي انهن کڏ ۾ ساڙيو، هزارين ٻيا اٿي کڙا ٿيا. ائين ڇو ٿيو؟ ڇاڪاڻ تہ انڪوئيزيشن پنهنجي دشمنن کي سرِعام قتل ڪيو، ۽ تڏهن ماريو جڏهن اهي اڃا پنهنجي عقيدي تي قائم هئا: حقيقت ۾، انهن کين ماريو ئي ان ڪري جو اهي پنهنجي سچ تي قائم هئا. ماڻهو ان ڪري مري

رهيا هئا جو انهن پنهنجا سچا عقيدا ڇڏڻ کان انڪار ڪيو. قدرتي طور، سمورو مان مقتول کي مليو ۽ سموري بدنامي ان جلاد جي حصي ۾ آئي جنهن کين ساڙيو هو. پوءِ، ويهين صديءَ ۾، آمريت پسند حڪومتون آيون. اتي جرمن نازي هئا ۽ روسي ڪميونسٽ هئا. روسين ماضيءَ جي انڪوئيزيشن کان به وڌيڪ بيدرديءَ سان ماڻهن جو شڪار ڪيو. ۽ انهن سمجهيو ته هنن ماضيءَ جي غلطين مان سبق سکي ورتو آهي؛ انهن اها ڳالهه ڄاتي پئي ته ڪنهن کي شهيد نه بنائڻ گهرجي. عوامي عدالتن آڏو پيش ڪرڻ کان اڳ، انهن باقاعدي ماڻهن جي عزت ۽ وقار کي مٽيءَ ۾ ملايو. هنن کين تشدد ۽ اڪيلائيءَ سان ايترو هيٺو ڪيو جو اهي ذليل، گوڏا ڪوڙيندڙ، ۽ هر اهو ڏوهه مڃڻ وارا ڪمزور ماڻهو بڻجي پيا جيڪو سندن وات ۾ وڌو ويو، پاڻ تي لعنت وسايائون، هڪبئي تي الزام مڙهيائون ۽ رحم جون گهرون ڪيائون. ۽ پوءِ به، ڪجهه ئي سالن بعد، ساڳي شيءِ ٻيهر سامهون آئي. مري ويل ماڻهو شهيد بڻجي ويا ۽ سندن بي عزتي وساري وئي. اهو ڇو ٿيو؟ سڀ کان پهرين ان ڪري جو جيڪي اعتراف ڪرايا ويا هئا، اهي زبردستي ورتل ۽ بلڪل ڪوڙا هئا. اسان اهڙيون غلطيون ناهيون ڪندا. هتي جيڪي به اعتراف ڪيا ويندا آهن، اهي سچا هوندا آهن. اسان انهن کي سچو ٻڌائيندا آهيون. ۽ سڀ کان وڌيڪ اها ڳالهه ته اسان مئلن کي پنهنجي خلاف اٿڻ جي اجازت ناهيون ڏيندا. تون اهو سوچڻ بند ڪر ته ايندڙ نسل تنهنجي واکاڻ ڪندو، ونسٽن. مستقبل ڪڏهن به تنهنجو نالو نه ٻڌندو. توکي تاريخ جي وهڪري مان سڏو اڏائي ڇڏيو ويندو. اسان توکي گئس ٻڌائي خلا ۾ اڏائي ڇڏينداسين. تنهنجي پويان ڪجهه به نه بچندو، نه ڪنهن رجسٽر ۾ نالو، نه ئي ڪنهن جيئري انسان جي دماغ ۾ ڪا ياد. تون ماضيءَ ۾ به مٽايو ويندين ۽ مستقبل ۾ به مٽايو ويندين. تون ڪڏهن به موجود نه هئين.‘

پوءِ مون تي ايترو تشدد ڇو ڪري رهيا آهيو؟ ونسٽن هڪ تلخ خيال سان سوچيو. اوبرائن پنهنجا قدم روڪي ورتا، جڏ ته ونسٽن اهو جملو زور سان چيو هجي. سندس وڏو ڪهرو چهرو ويجهو آيو، اکيون ڪجهه سوڙهيون ٿي ويون.

’تون سوچي رهيو آهين،‘ هن چيو، ’ته جڏهن اسان جو ارادو توڪي بلڪل مٽائڻ جو آهي، جنهن کان پوءِ تنهنجي ڪنهن به چوڻ يا ڪرڻ سان رتيءَ برابر به فرق نٿو پوي — ته پوءِ اسان ايترو پڇا ڳاڇا جو ڪشالو ڇو ٿا ڪيون؟ تو ائين ئي سوچيو، نه؟‘ ’ها،‘ ونسٽن چيو.

اوبرائن هلڪو مُرڪيو. ’تون اسان جي نظام ۾ هڪ عيب آهين، ونسٽن. تون هڪ داغ آهين جنهن کي مٽائڻ لازمي آهي. ڇا مون توکي ايجا ئي نه ٻڌايو ته اسان ماضيءَ جي ظالمن کان مختلف آهيون؟ اسان رڳو نالي ماتر اطاعت، يا مڪمل بيوسيءَ واري پيش پوڻ تي راضي ناهيون ٿيندا. جڏهن تون آخرڪار پاڻ کي اسان جي حوالي ڪندين، ته اهو تنهنجي پنهنجي آزاد مرضيءَ سان ٿيڻ گهرجي. اسان باغيءَ کي ان ڪري قتل ناهيون ڪندا ڇاڪاڻ ته هو اسان جو مقابلو ڪري ٿو: جيستائين هو مقابلو ڪري ٿو، تيستائين اسان کيس ماريون ئي ناهيون. اسان کيس بدلايون ٿا، اسان سندس اندروني ذهن کي فتح ڪريون ٿا، اسان کيس نئين شڪل ڏيون ٿا. اسان سندس من مان سموري بدي ۽ سمورو وهم ساڙي رک ڪري ڇڏيون ٿا؛ اسان کيس پنهنجي پاسي وٺي اچون ٿا، رڳو ڏيکاءَ طور نه، پر حقيقي، دل ۽ روح سان. کيس مارڻ کان اڳ اسان کيس پاڻ مان هڪ ٻڌايون ٿا. اسان لاءِ اها ڳالهه ناقابلِ برداشت آهي ته دنيا ۾ ڪٽي به ڪو غلط خيال موجود رهي، ڀلي اهو ڪيترو به ڳجهو ۽ بي وس ڇو نه هجي. موت جي گهڙيءَ به اسان ڪنهن بغاوت کي برداشت نٿا ڪري سگهون. پراڻن ڏينهن ۾ باغي باهه جي آڙاهه ڏانهن وڃڻ تائين به باغي ئي هوندو هو، پنهنجي عقيدي جو اعلانيه اکر ڇوندو هو ۽ ان تي فخر ڪندو هو. هتي تائين جو روسي صفائيءَ

جو شڪار ٿيندڙ ہ پنهنجي ڪوپڙيءَ ۾ بغاوت لڪائي گولي ڪائڻ لاءِ لنگهه مان گذرندو هو. پر اسان مغز کي ڦاڙڻ کان اڳ ان کي مڪمل ۽ بي عيب بڻايون ٿا. پراڻي بادشاهتن جو حڪم هو "تون نہ ڪندين". آمريت پسندن جو حڪم هو "تون ڪندين". اسان جو حڪم آهي "تون آهين". جنهن کي ہ اسان هن جاءِ تي ڪٽي ايندا آهيون، اهو ڪڏهن ہ اسان جي سامهون ٿيڪي نٿو سگهي. هر ڪنهن کي ڏوئي صاف ڪيو وجي ٿو. اهي ٿي بدبخت غدار ہ جن جي بي گناهيءَ تي تو ڪڏهن يقين ڪيو هو — جونس، ايرونسن، ۽ ردر فورڊ — آخرڪار اسان کين ہ پيجي ڇڏيو. مان پاڻ سندن پچا ڳاڇا ۾ شريڪ هئس. مان ڏٺو ته اهي ڪيئن آهستي آهستي ٽٽي پيا، روئندا، ڪِهڻبا، ٻاڏائيندا رهيا — ۽ پڃاڻيءَ تي اهو ڪنهن سور يا خوف سبب نہ هو، رڳو پنهنجي ڪيل تي پڇتاءُ سبب هو. جڏهن اسان ساٹن فارغ ٿياسين، تڏهن اهي ماڻهن جا خالي پجرا هئا. انهن ۾ پنهنجي ڪيل تي رڳو شرمساري ۽ بگ برادر لاءِ پيار ڪانسواءِ ڪجهه ہ نہ بچيو هو. اها ڳالهه دل کي ڇهي وڃندڙ هئي ته اهي ساٹس ڪيتري محبت ڪندا هئا. اهي ٻاڏائيندا هئا ته ڪين جلدي گولي هڻي ماريو وجي، ته جيئن اهي تڏهن مري سگهن جڏهن سندن ذهن اڃا صاف ۽ بي داغ هجن.'

سندس آواز تقريبن ڪنهن خواب جهڙو ٿي ويو هو. اها چمڪ، اهو جنوني جوش، اڃا تائين سندس چهري تي هو. هو ڪو ناٽڪ ناهي ڪري رهيو، ونسٽن سوچيو، هو ڪو منافق ناهي، هو جيڪو ہ چوي ٿو ان تي ايمانداريءَ سان يقين رکي ٿو. جنهن ڳالهه ونسٽن کي سڀ کان وڌيڪ ڏٻايو، اها سندس پنهنجي ذهني گهٽتائيءَ جو احساس هو. هن ان ڳري پر خوبصورت جسم کي پنهنجي نظرن آڏو اڳتي پوئتي ٿهلندي ڏٺو. اوبرائن هر لحاظ کان سندس پيٽ ۾ وڌو انسان هو. ڪو ہ اهڙو خيال نہ هو جيڪو ونسٽن وٽ ڪڏهن آيو هجي، يا اڃي سگهي ها، جنهن کي اوبرائن تمام گهٽو اڳ ئي نہ ڄاتو هجي، نہ پرکيو هجي ۽ نہ

رد ڪيو هجي. سندس ذهن ونسٽن جي ذهن کي پنهنجي اندر سمائي وينو هو. پر اهڙي حالت ۾ اهو ڪيئن سچ ٿي سگهي ٿو ته اوبرائن چريو هو؟ اصل ۾ هُو پاڻ، ونسٽن ئي هو جيڪو چريو هو. اوبرائن رڪجي ويو ۽ هيٺ ڪيس ڏنائين. سندس آواز وري سخت ٿي ويو هو.

’اهو ڪڏهن به نه سوچجانءِ ته تون پاڻ کي بچائي وڃندين، ونسٽن، پلي تون مڪمل طور اسان آڏو هٿيار چو نه ڦٽا ڪرين. جيڪو به هڪ دفعو رستو ڀٽڪي ويو، ان کي ڪڏهن به معاف ناهي ڪيو ويندو. ۽ جيڪڏهن اسان چاهيون به ته توکي تنهنجي قدرتي حياتيءَ تائين جيئڻ ڏيون، تڏهن به تون ڪڏهن به اسان کان پڄي نه سگهندين. جيڪو هتي تنهنجي سان ٿيندو، اهو هميشه لاءِ رهندو. اهو اڳواٽ ئي سمجهي وڃ. اسان توکي اهڙي حد تائين توڙي ڇڏينداسين جتان موٽڻ جو ڪو به رستو ناهي هوندو. تنهنجي سان اهڙيون ڳالهيون ٿيندیون جن مان تون هزار سال جيئڻ باوجود به ڪڏهن بحال نه ٿي سگهندين. تون ٻيهر ڪڏهن به عام انساني جذبن جي لائق نه رهندين. تنهنجي اندر سڀ ڪجهه مري ويندو. تون ٻيهر ڪڏهن به محبت، دوستي، جيئڻ جي خوشي، ٺهڪ، تجسس، بهادري يا ايمانداريءَ جي لائق نه رهندين. تون اندران بلڪل کوکلو هوندين. اسان توکي مڪمل خالي ڪري ڇڏيندasين، ۽ پوءِ توکي پاڻ سان پري ڇڏيندasين.‘

هو ترسي پيو ۽ اڃي ڪوٺ واري ماڻهوءَ کي اشارو ڪيائين. ونسٽن کي پنهنجي مٿي پٽيان ڪنهن ڳري مشينريءَ جو ڏڪجي جاءِ وڃڻ جو احساس ٿيو. اوبرائن بستري پرسان ويهي رهيو، ان طرح جو سندس چهرو لڳ ڀڳ ونسٽن جي چهري جي سامهون اچي ويو. ’ٽي هزار،‘ هن ونسٽن جي مٿي مٿان اڃي ڪوٺ واري ماڻهوءَ کي چيو.

ٻہ نرم پيڊ، جيڪي ڪجهه آلا محسوس پئي ٿيا، ونسٽن جي ڪَنپٽين تي زور سان لڳي ويا. هو ڏڪي ويو. هڪ نئون سور اڇڻ وارو هو، بلڪل نئين قسم جو سور. اوبرائن پنهنجو هٿ تسلي ڏيندڙ،

تقريبن شفقت پريي انداز سان سندس هٿ تي رکيو. ’هن پيري کو به سور نہ ٿيندو،‘ هن چيو. ’پنهنجون اکيون منهنجين اکين ۾ کپائي رکو.‘

ان ئي پل هڪ تباهه ڪندڙ ڏماکو ٿيو، يا اهڙي کا شيءِ جيکا ڏماکي جهڙي لڳي، جيتوٽيڪ پڪ نہ هئي تہ اتي کو آواز هو به يا نہ. پر روشنيءَ جو هڪ انڊو ڪندڙ چمڪاٽ يقينن موجود هو. ونسٽن کي کو سور نہ پهتو هو، بس هو بي وس ٿي پيو. جيتوٽيڪ هو پهرين ئي چت ليٽيل هو جڏهن اهو واقعو ٿيو، پر کيس هڪ عجيب احساس ٿيو جڙ کيس زور سان کڻي ان حالت ۾ اڇلايو ويو هجي. هڪ انتهائي طاقتور پر بنا سور واري ڏڪ کيس بلڪل سڌو ءِ بي حس ڪري ڇڏيو هو. گڏوگڏ سندس دماغ اندر ڪجهه ٿيو هو. جيئن ئي سندس نظر وري چٽي ٿي، کيس ياد آيو تہ هو ڪير هو، ءِ ڪٿي هو، ءِ هن ان چهري کي سجاتو جيکو سندس پنهنجي چهري کي گهوري رهيو هو؛ پر ڪٿي نہ ڪٿي اندر هڪ وڏو خالي حصو پيدا ٿي ويو هو، جڙ تہ سندس دماغ جو هڪ ٽڪرو ٻاهر ڪڍيو ويو هجي.

’اهو گهٽو نہ رهندو،‘ اوبرائن چيو. ’منهنجين اکين ۾ ڏس. اوشيانيا ڪهڙي ملڪ سان جنگ ۾ آهي؟‘ ونسٽن سوچيو. هو ڄاڻندو هو تہ اوشيانيا مان ڇا مراد آهي ءِ هو پاڻ اوشيانيا جو شهري هو. کيس يوريشيا ءِ ايسٽ ايشيا به ياد آيا؛ پر ڪير ڪنهن سان جنگ ۾ هو، کيس بلڪل به خبر نہ هئي. اصل ۾ کيس اها به خبر نہ هئي تہ ڪا جنگ هلي به رهي هئي. ’مون کي ياد ناهي.‘ ’اوشيانيا ايسٽ ايشيا سان جنگ ۾ آهي. ڇا هاڻي توکي ياد آيو؟‘ ’ها.‘ ’اوشيانيا هميشہ ايسٽ ايشيا سان جنگ ۾ رهيو آهي. تنهنجي زندگيءَ جي شروعات کان، پارٽيءَ جي شروعات کان، تاريخ جي شروعات کان وٺي، جنگ بنا ڪنهن رڪاوٽ جي جاري رهي آهي، هميشہ ساڳي جنگ. ڇا توکي ياد آهي؟‘ ’ها.‘ ’يارنهن سال اڳ تو انهن ٽنهي ماڻهن بابت هڪ ڪوڙي ڪهاڻي گهڙي

هئي جن کي غداريءَ جي ڏوهه ۾ موت جي سزا ڏني وئي هئي. تو دعويٰ ڪئي هئي ته تو ڪاغذ جو هڪ اهڙو ٽڪرو ڏٺو هو جنهن کين بي گناهه ثابت ڪيو. ڪاغذ جو ڪو به اهڙو ٽڪرو ڪڏهن موجود نه هو. تو اهو پاڻ ئي ايجاد ڪيو هو، ۽ پوءِ توکي پاڻ ان تي اعتبار اچڻ لڳو. هاڻي توکي بلڪل اهو ئي پل ياد اچي رهيو آهي جڏهن تو پهريون پيرو اها ڳالهه ايجاد ڪئي هئي. ڇا توکي اهو ياد آهي؟' 'ها.' 'هاڻي ئي مون تنهنجي آڏو پنهنجي هٿ جون آڱريون جهليون هيون. تو پنج آڱريون ڏٺيون. ڇا توکي ياد آهي؟' 'ها.'

اوبرائن پنهنجي کاٻي هٿ جون آڱريون مٿي کنيون، آڱوٺو لڪل هو. 'هتي پنج آڱريون آهن. ڇا تون پنج آڱريون ڏسي رهيو آهين؟' 'ها.'

۽ هن واقعي انهن کي ڏٺو، رڳو هڪ پل لاءِ، ان کان اڳ جو سندس ذهن جو نظارو بدلجي وڃي. هن پنج آڱريون ڏٺيون، ۽ اتي ڪا به خرابي نه هئي. پوءِ سڀ ڪجهه وري معمول تي اچي ويو، ۽ اهو پراڻو خوف، نفرت ۽ حيراني ٻيهر مڙي آيا. پر اتي هڪ اهڙو لمحلو آيو هو — ڪيس خبر نه هئي ڪيترو وقت، شايد ٽيهه سيڪنڊ — مڪمل ڇٽائي ۽ يقين جو، جڏهن اوبرائن جي هر نئين تجويز خالي حصي کي پري هڪ مطلق سچائي ٻڌجي وئي هئي، ۽ جڏهن به ۽ به تي به ايترو ئي آسانيءَ سان ٽي سگهيا ٽي جيترو پنج، جيڪڏهن اها ئي گهرج هجي ها. اهو احساس اوبرائن جي هٿ هيٺ ڪرڻ کان اڳ ئي ختم ٿي ويو؛ پر جيتوڻيڪ هو ان کي ٻيهر پکڙي نه پئي سگهيو، پر هو ان کي ائين ياد رکي سگهيو، جيئن ڪو پنهنجي زندگيءَ جي ڪنهن دور جو اهڙو ڇٽو تجربو ياد رکي جڏهن هو حقيقت ۾ هڪ مڪمل مختلف انسان هو.

'هاڻي تون ڏسين ٿو،' اوبرائن چيو، 'ته بهرحال اهو ممڪن آهي.'

'ها،' ونسٽن چيو.

اوبرائن هڪ مطمئن انداز سان اتي ٻيٺو. پنهنجي کاٻي پاسي ونسٽن ڏٺو ته اڇي ڪوٽ واري ماڻهوءَ هڪ شيشيءَ جي دوائن واري

دٻلي (امپول) ٽوڙي ۽ سرنج جو پلنجر پوئتي ڇڪيو. اوبرائن هڪ هلڪي مرڪ سان ونسٽن ڏانهن نهاريو. تقريبن پنهنجي پراڻي انداز ۾ هن پنهنجي نڪ تي عينڪ وري ٺيڪ ڪئي.

’ڇا توکي ياد آهي پنهنجي ڊائريءَ ۾ لکڻ،‘ هن چيو، ’ته ان سان ڪو فرق نٿو پوي ته مان دوست هئس يا دشمن، ڇاڪاڻ ته مان گهٽ ۾ گهٽ هڪ اهڙو ماڻهو هئس جيڪو توکي سمجهي سگهيو ۽ جنهن سان ڳالهائي سگهجي ٿئي؟ تون سچو هئين. مون کي توسان ڳالهائڻ ۾ مزو اچي ٿو. تنهنجو ذهن مون کي وٽي ٿو. اهو منهنجي پنهنجي ذهن سان ملي ٿو، سواءِ ان جي ته تون چريو آهين. هن ويهڪ کي ختم ڪرڻ کان اڳ، جيڪڏهن تون چاهين ته مون کان ڪجهه سوال پڇي سگهين ٿو.‘

’ڪو به سوال جيڪو مان چاهيان؟‘ ’ڪجهه به.‘ هن ڏٺو ته ونسٽن جون اکيون ڊائل تي هيون. ’اهو بند آهي. تنهنجو پهريون سوال ڪهڙو آهي؟‘

’توهان جوليا سان چا ڪيو آهي؟‘ ونسٽن پڇيو.

اوبرائن وري مُرڪيو. ’هن تو سان بيوفائي ڪئي، ونسٽن. فوري طور — بنا ڪنهن هٻڪ جي. مون تمام گهٽ ڪنهن کي ڏٺو آهي جيڪو ايترو تڪڙو اسان وٽ هليو آيو هجي. جيڪڏهن تون ڪيس ڏسندين ته شايد سڃاڻي به نه سگهين. سندس سموري بغاوت، سندس ڏوڪيبازي، سندس حماقت، سندس گندي سوچ — سڀ ڪجهه ساڙي ڪائنس ٻاهر ڪڍيو ويو آهي. اهو هڪ مڪمل تبديلي هئي، ڪتابي مثال جهڙو ڪيس.‘ ’توهان مٿس تشدد ڪيو؟‘ اوبرائن ان جو ڪو جواب نه ڏنو. ’ايندڙ سوال،‘ هن چيو. ’ڇا بگ برادر جو وجود آهي؟‘ ’يقينن هو موجود آهي. پارٽي موجود آهي. بگ برادر پارٽيءَ جو مجسمو آهي.‘ ’ڇا هو به ان ئي طرح موجود آهي جيئن مان آهيان؟‘ ’تنهنجو ڪو به وجود ناهي،‘ اوبرائن چيو.

هڪ ڀيرو ٻيهر بيوسيءَ جي احساس کيس گهيري ورتو. هو ڇاڻندو هو، يا سوچي سگهيو ٿي، اهي دليل جيڪي سندس پنهنجي عدم وجود

کي ثابت ڪن؛ پر اهي بي معنيٰ هئا، رڳو لفظن جي راند هئا. ڇا ان جملي ۾، 'تنهنجو ڪو وجود ناهي'، منطقي لحاظ کان هڪ ابتڙ ڳالهه نه هئي؟ پر اهو چوڻ جو فائدو ڇا هو؟ سندس دماغ سڪڙجي ويو جڏهن هن انهن بي جواب، چريائيءَ وارن دليلن بابت سوچيو جن سان اوبرائن ڪيس برباد ڪري ڇڏيندو.

'مان سمجهان ٿو ته مان موجود آهيان،' هن ٽڪل انداز ۾ چيو. 'مان پنهنجي ذات کان باخبر آهيان. مان پيدا ٿيو هئس ۽ مان مرندس. منهنجا هٿ ۽ پير آهن. مان هن جاءِ (خلا) ۾ هڪ خاص هنڌ والاري وينو آهيان. ڪا به بي ٻوس شيءِ ساڳئي وقت ان ساڳئي هنڌ تي ٻئي اچي سگهي. ان لحاظ کان، ڇا بگ برادر جو وجود آهي؟' 'ان جي ڪا به اهميت ناهي. هو موجود آهي.' 'ڇا بگ برادر ڪڏهن مرندو؟' 'بلڪل به نه. هو ڪيئن مري سگهي ٿو؟ ايندڙ سوال.' 'ڇا برادر هُڊ (Brotherhood / ڳجهي جماعت) جو ڪو وجود آهي؟' 'اها ڳالهه، ونسٽن، تون ڪڏهن به نه ڄاڻي سگهندين. جيڪڏهن اسان جڏهن توسان فارغ ٿيون ۽ توکي آزاد به ڪري ڇڏيون، ۽ تون نوي سالن تائين جيئين، تڏهن به تون ڪڏهن به اهو نه ڄاڻي سگهندين ته ان سوال جو جواب 'ها' آهي يا 'نه'. جيستائين تون جيئرو هوندين، اهو تنهنجي ذهن ۾ هڪ اڻ سلجهيل ڳجهارت رهندو.'

ونسٽن ماٺ ڪري سمهيل رهيو. سندس ڇاتي ڪجهه وڌيڪ تيزيءَ سان مٿي هيٺ ٿي رهي هئي. هن ايجا تائين اهو سوال نه پڇيو هو جيڪو سڀ کان پهرين سندس ذهن ۾ آيو هو. ڪيس اهو سوال پڇڻو هو، پر ائين پئي لڳو جڻ سندس زبان ان کي ادا ڪرڻ کان لاچار هئي. اوبرائن جي چهري تي هڪ هلڪي راندیڪي جهڙي مرڪ هئي. سندس عينڪ مان به طنزيه چمڪ ايري رهي هئي. هو ڄاڻي ٿو، ونسٽن اوچتو سوچيو، هو ڄاڻي ٿو ته مان ڇا پڇڻ وارو آهيان! ان خيال سان لفظ بي اختيار سندس وات مان نڪري آيا: 'ڪمري ۱۰۱ ۾ ڇا آهي؟'

اوبرائن جي چهري جو رنگ نه بدليو. هن خشڪيءَ سان جواب ڏنو: ’توکي خبر آهي ته ڪمري ۱۰۱ ۾ ڇا آهي، ونسٽن. هر ڪنهن کي خبر آهي ته ڪمري ۱۰۱ ۾ ڇا آهي.‘

هن اڇي ڪوٽ واري ماڻهوءَ ڏانهن آڱر ڪنئي. ظاهر هو ته ويهڪ پڃاڻيءَ تي پهچي چڪي هئي. هڪ سئي ونسٽن جي ٻانهن ۾ ٽنبجي وئي. هو تقريبن فوري طور ئي گهري نند ۾ هليو ويو.

باب ٽيون

اوبرائن چيو، ”تنهنجي ٻيهر بحاليءَ جا ٽي مرحلا آهن: هڪ سکيا، ٻيو سمجهه، ۽ ٽيون قبولي. هاڻي وقت اچي ويو آهي ته تون ٻئي مرحلي ۾ داخل ٿئين.“

همیشہ وانگر، ونسٽن پنيءَ پر سڌو پيل هو. پر هاڻي ڪجهه وقت کان سندس ٻَنڌڻَ ڪجهه ڍِلا هئا. اُهي ڪيس اجا تائين ڪٽ سان ٻَڌي ٻيٺا هئا، پر هو پنهنجن گوڏن کي ٿورو چورائي سگهيو پئي، پنهنجو مٿو هيڏانهن هوڏانهن ڦيرائي سگهيو پئي ۽ هٿ ڪُهٽين وٽان مٿي کڻي سگهيو پئي. ڊائل (Dial) جو خوف ٻہ اڳ کان ڪجهه گهٽجي ويو هو. جيڪڏهن هو هوشياري ۽ حاضر دماغي ڏيکاري ها ته ان جي پيڙا کان بچي ٻہ سگهيو پئي؛ اوبرائن ليور اڪثر تڏهن ئي چڪيندو هو جڏهن هو کا بيوقوفي ڪندو هو. ڪڏهن ڪڏهن ته پورو سيشن ڊائل جي استعمال کان سواءِ ئي گذري ويندو هو. ڪيس ياد نہ پئي آيو ته ڪيترا سيشن ٿيا هئا. سڄو عمل هڪ ڊگهي ۽ اڻ ڀڳئي وقت تائين پکڙيل نظر آيو پئي—شايد هفتن تائين—۽ سيشنن جي وچ واري وٿي ڪڏهن ڏينهن تي ٻڏل هوندي هئي، ته ڪڏهن وري رڳو هڪ يا ٻن ڪلاڪن تي.

اوبرائن چيو، ”هتي ليٽندي، تو اڪثر سوچيو هوندو—ايستائين جو تو مون کان پڇيو ٻہ هو—ته محبت واري وزارت / Ministry of Love تو مٿان ايترو وقت ۽ تڪليف ڇو ٿي ضايع ڪري. ۽ جڏهن تون آزاد هئين، تڏهن ٻہ تون بنيادي طور ساڳئي سوال ۾ منجهيل هئين. تون ان سماج جا طور طريقا ته سمجهي سگهين پيو جنهن ۾ تون رهندين پيو، پر ان جا اصل محرڪ نٿي سمجهي سگهئين. توکي ياد آهي ته تو پنهنجي ڊائريءَ ۾ لکيو هو: ’مان سمجهان ٿو ڪيئن: مان نٿو سمجهان چو‘؟ جڏهن تو ان ’چو‘ بابت سوچيو هو، تڏهن توکي پنهنجي ذهن جي

درست هجڻ تي شڪ پيو هو. تو اهو ڪتاب، گولڊ اسٽين جو ڪتاب، يا گهٽ ۾ گهٽ ان جا ڪجهه حصا ته پڙهيا آهن. ڇا ان توکي ڪا اهڙي ڳالهه ٻڌائي جيڪا توکي اڳ ئي معلوم نه هئي؟“

ونسٽن پڇيو، ”ڇا تو اهو پڙهيو آهي؟“

”اهو مان لکيو هو. منهنجو مطلب آهي ته مان ان جي لکڻ ۾ شامل هوس. جيئن توکي خبر آهي، ڪو به ڪتاب اڪيلي سر تيار ناهي ٿيندو.“

”ڇا ان ۾ جيڪي لکيل آهي، سچ آهي؟“

”بيان جي لحاظ کان، ها. پر جيڪو پروگرام اهو پيش ڪري ٿو، اهو احمقانه آهي. علم جو ڳجهو ذخيرو—آهستي آهستي شعور جو ڦهلاءُ—آخرڪار پورهيت طبقي (پرولتاري) جي بغاوت—۽ پارٽيءَ جو تختو اونڌو ٽيڻ. تو پاڻ ئي اڳواڻ اندازو لڳايو هو ته اهو ساڳي ڳالهه چوندو. اها سڀ بڪواس آهي. پورهيت ڪڏهن به بغاوت نه ڪندا، نه هزار سالن ۾، نه ئي ڏهه لک سالن ۾. هو ائين ڪري ئي نٿا سگهن. مون کي ان جو سبب ٻڌائڻ جي ضرورت ناهي: تون اڳ ئي ڄاڻين ٿو. جيڪڏهن تنهنجي دل ۾ ڪڏهن هٿياربند بغاوت جا خواب رهيا آهن، ته انهن کي ڇڏي ڏي. پارٽيءَ جو تختو اونڌو ڪرڻ جو ڪو به رستو ناهي. پارٽيءَ جي حڪمراني هميشه رهڻي آهي. ان ڳالهه کي پنهنجي سوچن جو شروعاتي نقطو بڻاءِ.“

هو ڪٽ جي ويجهو آيو. ”هميشه لاءِ!“ هن وري ورجايو. ”۽ هاڻي اڇ ته ’ڪيئن‘ ۽ ’ڇو‘ واري سوال ڏانهن واپس اچون. تون ڇگيءَ ريت سمجهين ٿو ته پارٽي اقتدار ۾ پاڻ کي ’ڪيئن‘ قائم رکي ٿي. هاڻي مون کي ٻڌاءِ ته اسان اقتدار سان ’ڇو‘ چنبڙيل آهيون؟ اسان جو مقصد ڇا آهي؟ اسان کي اقتدار ڇو کپي؟ ٻڌاءِ، ڳالهاءِ،“ ونسٽن کي خاموش ڏسي هن وڌيڪ چيو.

تڏهن به ونسٽن هڪ يا ٻه پل ڪجهه نه ڳالهايو. هڪ بيزاري ۽ ٽڪاوٽ جو احساس مٿس حاوي ٿي ويو هو. اوبرائن جي چهري تي

جنون ۽ جوش جي اُها هلڪي چمڪ وري موٽي آئي هئي. ونسٽن کي اڳ ئي معلوم هو ته اوبرائن چا چوندو: اِها ڳالهه ته پارٽي پنهنجي ذاتي فائدي لاءِ طاقت نٿي چاهي، پر رڳو عوام جي ڀلائيءَ لاءِ؛ اِها ڳالهه ته هن طاقت ان کري چاهي ڇاڪاڻ ته عوام ڪمزور ۽ بزدل جاندار آهن، جيڪي نه آزادي برداشت کري سگهن ٿا ۽ نه ئي سچ جو مقابلو کري سگهن ٿا، ۽ انهن تي اهڙن ماڻهن پاران حڪمراني ۽ باقاعده دوکو ڏيڻ ضروري آهي جيڪي انهن کان وڌيڪ سگهارا آهن؛ اِها ڳالهه ته انسان ذات وٽ رڳو آزادي يا خوشيءَ مان ڪنهن هڪ جي چونڊ آهي، ۽ ماڻهن جي وڏي اڪثريت لاءِ خوشي ئي وڌيڪ بهتر آهي؛ اِها ڳالهه ته پارٽي ڪمزورن جي ابدي محافظ هئي، هڪ اهڙو وقف ٿيل ٽولو جيڪو برائي ان کري ڪندو هو ته جيئن ڀلائي جنم وٺي سگهي، ۽ بين جي ڀلائيءَ خاطر پنهنجي خوشي قربان ڪندو هو. ونسٽن سوچيو ته خوفناڪ ڳالهه اها هئي، ته جڏهن اوبرائن ائين چوندو، ته هو پاڻ به ان تي سچي دل سان ايمان رکندو هوندو. اها ڳالهه سندس چهري مان ئي ظاهر پئي ٿي. اوبرائن سپ ڪجهه ڄاڻندو هو. هو ونسٽن کان هزار پيرا وڌيڪ ڄاڻندو هو ته حقيقي دنيا ڪهڙي هئي، انسانن جو وڏو حصو ڪهڙي ذلت ۾ جيئي رهيو هو ۽ پارٽي ڪهڙن ڪوڙن ۽ وحشياڻين ظلمن سان کين اتي جڪڙي رکيو پئي اچي. هن اهو سپ سمجهي ورتو هو، ان کي توريو تکيو هو، ۽ ان سان کيس ڪو فرق نٿي پيو: وڏي مقصد جي نالي تي هر شئي جائز هئي. ونسٽن سوچيو، تون اهڙي چريي ماڻهوءَ خلاف چا کري سگهين ٿو جيڪو تو کان وڌيڪ ذهين هجي، جيڪو تنهنجن دليلن کي پوري غور سان ٻڌي ۽ پوءِ به پنهنجي جنون تي قائم رهي؟

”اوهين اسان تي اسان جي پنهنجي ڀلائيءَ خاطر حڪمراني کري رهيا آهيو،“ هن ڪمزور آواز ۾ چيو. ”اوهان سمجهو ٿا ته انسان پاڻ تي حڪومت ڪرڻ جي لائق ناهن، ۽ ان ڪري——“

هو ڏکي ويو ۽ لڳ پڳ رڙ نکري ويس. درد جي هڪ تيز لهر سندس پوري جسم مان گذري وئي. اوبرائن ڊائل جو ليور پينٽيهہ (35) تائين ڌِڪي ڇڏيو هو.

"اهو بيوقوفاٽو هو، ونسٽن، بلڪل احمقانہ!" هن چيو. "توکي اهڙي ڳالهہ چوڻ کان اڳ ڪجهہ سوچڻ گهرجي ها."

هن ليور واپس ڇڪيو ۽ ڳالهہ جاري رکي:

"هاڻي مان توکي پنهنجي سوال جو جواب ٻڌايان ٿو. اهو هي آهي: پارٽي اقتدار رڳو ۽ رڳو پنهنجي ذات خاطر چاهي ٿي. اسان کي ٻين جي پلائيءَ ۾ ڪا دلچسپي ناهي؛ اسان جي دلچسپي رڳو اقتدار ۾ آهي. نہ دولت ۾، نہ عيش عشرت ۾، نہ ڊگهي ڄمار ۾، ۽ نہ ئي خوشيءَ ۾: رڳو طاقت، خالص طاقت. خالص طاقت جو مطلب ڇا آهي، تون جلدي ئي سمجهي ويندين. اسان ماضيءَ جي سيني آمريتن ۽ گروهہ راڄن کان الڳ آهيون، ڇو تہ اسان ڄاڻون ٿا تہ اسان ڇا ڪري رهيا آهيون. باقي سڀ، ايستائين جو اهي بہ جيڪي اسان جهڙا لڳندا هئا، بزدل ۽ منافق هئا. جرمن نازي ۽ روسي ڪميونسٽ پنهنجن طريقن ۾ اسان جي تمام گهڻو ويجهو هئا، پر انهن ۾ ڪڏهن اهو حوصلو نہ هو تہ هو پنهنجي اصل مقصدن جو اعتراف ڪن. اُهي ڏيکاءُ ڪندا هئا، شايد سچ پچ اهو مڃيندا هئا، تہ هنن اڻ وٽندڙ نموني ۽ محدود وقت لاءِ اقتدار حاصل ڪيو هو، ۽ بس جلد ئي هڪ اهڙي جنت ايندي جتي انسان آزاد ۽ برابر هوندا. اسان اهڙا ناهيون. اسان ڄاڻون ٿا تہ ڪو بہ ماڻهو اقتدار ڇڏڻ جي ارادي سان حاصل نہ ڪندو آهي. طاقت ڪو وسيلو ناهي، بلڪ مقصد آهي. ڪو بہ انقلاب جي حفاظت لاءِ آمريت قائم ناهي ڪندو، بلڪ آمريت قائم ڪرڻ لاءِ ئي انقلاب آڻيندو آهي. ظلم جو مقصد ظلم ئي هوندو آهي. ايذائڻ جو مقصد ايذائڻ هوندو آهي. طاقت جو مقصد طاقت آهي. ڇا هاڻي تون مون کي سمجهڻ لڳو آهين؟"

ونستن، جيئن اڳ ٻه ٽيو هو، اوبرائن جي چهري جي ٽڪاوٽ ڏسي حيران ٿي ويو. اهو چهرو مضبوط، پريل ۽ بي رحم هو؛ اهو ذهانت ۽ هڪ اهڙي قابو ڪيل جذبي سان پريل هو جنهن اڳيان هو پاڻ کي بي وس محسوس ڪندو هو؛ پر اهو ٽڪل هو. اکين هيٺان هَلڪا هئا، ڳلن تان گل لڙڪي پئي هئي. اوبرائن مٿس جهڪيو، ۽ ڄاڻي واڻي پنهنجو ٽڪل چهرو ويجهو ڪٽي آيو.

”تون سوچي رهيو آهين،“ هن چيو، ”ته منهنجو چهرو پوڙهو ۽ ٽڪل آهي. تون سوچي رهيو آهين ته مان طاقت جون ڳالهيون ڪريان ٿو، پر پنهنجي ئي جسم کي ڳرڻ کان نٿو روڪي سگهان. ڇا تون نٿو سمجهي سگهين، ونستن، ته فرد رڳو هڪ خليو (Cell) آهي؟ خليي جو ٽڪ ئي سڄي جاندار جي سگهه هوندو آهي. ڇا تون مري ويندو آهين جڏهن تون پنهنجا ڏنهن ڪٽيندو آهين؟“

هو ڪٽ تان هٽي ويو ۽ ڪيسي ۾ هڪ هٿ وجهي هيڏانهن هوڏانهن گهمڻ لڳو.

”اسان طاقت جا پڄاري آهيون،“ هن چيو. ”خدا ئي طاقت آهي. پر هن وقت تنهنجي نظر ۾ طاقت رڳو هڪ لفظ آهي. هاڻي وقت اچي ويو آهي ته تون سمجهين ته طاقت جي معنيٰ ڇا آهي. پهرين ڳالهه جيڪا توکي سمجهڻ گهرجي اها هيءَ آهي ته طاقت اجتماعي هوندي آهي. فرد وٽ طاقت رڳو ان وقت تائين هوندي آهي جيسين هو فرد رهڻ ڇڏي ڏئي. توکي پارٽيءَ جو نعرو معلوم آهي: ’آزادي غلامي آهي‘. ڇا تو ڪڏهن سوچيو آهي ته هي ابتڙ ٻه ٽي سگهي ٿو؟ غلامي ئي آزادي آهي. اڪيلو—آزاد—انسان هميشه هارائي وڃي ٿو. ائين ٽيڙ لازمي آهي، ڇاڪاڻ ته هر انسان کي مرڻو آهي، جيڪا سڀ کان وڏي ناڪامي آهي. پر جيڪڏهن هو مڪمل ۽ حتمي طور سر تسليم خم ڪري وڃي، جيڪڏهن هو پنهنجي سڃاڻپ مان ڇوٽڪارو حاصل ڪري، جيڪڏهن هو پاڻ کي پارٽيءَ ۾ اهڙيءَ طرح ضم ڪري ڇڏي جو هو پاڻ ئي پارٽي

بڊجي پوي، تڏهن هو هر شيءِ تي قادر ۽ امر بڊجي وجي ٿو. ٻي ڳالهه جيڪا توکي سمجهڻ گهرجي اها هيءَ آهي ته طاقت جو مطلب انسانن تي طاقت آهي. سندن جسم تي—پر سڀ کان وڌيڪ، سندن ذهن تي. مادي تي طاقت—خارجي حقيقت، جنهن کي تون چوندين—اها اهم ناهي. مادي تي اسان جو اختيار اڳ ئي مڪمل آهي.“

هڪ پل لاءِ ونسٽن ڊائل جي ڳالهه وساري ڇڏي. هن ويهڻ لاءِ زوردار ڪوشش ڪئي، پر رڳو پنهنجي جسم کي ڏکوئيندڙ نموني ئي چورائي سگهيو.

”پر توهان مادي کي ڪيئن ضابطي ۾ آڻي سگهو ٿا؟“ هو رڙ ڪري پيو. ”توهان وٽ ته موسم يا ڪشش ثقل جي قانون تي به اختيار ناهي. ۽ هتي بيماريون آهن، سور آهي، موت آهي———“

اوبرائن هٿ جي اشاري سان کيس خاموش ڪري ڇڏيو. ”اسان مادي تي ان ڪري ضابطو رکون ٿا جو اسان جو ذهن تي ضابطو آهي. حقيقت کوپڙيءَ جي اندر هوندي آهي. تون آهستي آهستي سمجهي ويندين، ونسٽن. اهڙي ڪا شئي ناهي جيڪا اسان نه ڪري سگهون. غائب ٿيڻ، هوا ۾ ترڻ—ڪجهه به. جيڪڏهن مان چاهيان ته صابڻ جي گُلڪُلي وانگر هن فرش تان هوا ۾ ترڻ لڳان. مان ائين نٿو چاهيان، چاڪاڻ ته پارٽي ائين نٿي چاهي. توکي فطرت جي قانونن بابت اوٽيهين صديءَ واري سوچ مان جند ڇڏائڻي پوندي. فطرت جا قانون اسان ناهيندا آهيون.“

”پر توهان ائين نٿا ڪريو! توهان ته هن ڌرتيءَ جا به مالڪ ناهيو. يوريشيا ۽ ايسٽ ايشيا بابت ڇا خيال آهي؟ توهان اڃا تائين انهن کي فتح ناهي ڪيو.“

”اهو غير اهم آهي. جڏهن اسان جي مرضي ٿيندي اسان کين فتح ڪنداسين. ۽ جيڪڏهن اسان ائين نه به ڪيو، ته ڇا فرق پوندو؟ اسان کين پنهنجي وجود مان ئي مٽائي سگهون ٿا. اوشيانا ئي پوري دنيا آهي.“

”پر دنيا پاڻ رڳو مٽيءَ جو هڪ ذرو آهي. ۽ انسان ڪمزور آهي—بي وس! هو ڪيتري وقت ڪان موجود آهي؟ لڪن سالن تائين ڌرتي غير آباد هئي.“

”بڪواس. ڌرتي به ايتري ئي پراڻي آهي جيترا اسان آهيون، ان ڪان وڌيڪ پراڻي ناهي. اها ان ڪان وڌيڪ پراڻي ڪيئن ٿي سگهي ٿي؟ انساني شعور ڪانسواءِ ڪنهن به شئي جو ڪو وجود ئي ناهي.“

”پر پٿر نايابِ مري ويل جانورن جي هڏن سان پريل آهن—ميمٿ، مستوڊون ۽ وڏيون وڏيون ڪڑيون، جيڪي انسان جي وجود ڪان تمام گهٽو اڳ هتي رهندا هئا.“

”چا تو ڪڏهن اهي هڏا ڏٺا آهن، ونسٽن؟ يقيناً نه. اهي اوٽيهين صديءَ جي حياتيات جي ماهرن جا گهڙيل آهن. انسان ڪان اڳ ڪجهه به نه هو. انسان ڪان پوءِ، جيڪڏهن هو ختم ٿي به وڃي، ته پوءِ به ڪجهه نه هوندو. انسان ڪان ٻاهر ڪجهه به ناهي.“

”پر پوري ڪائنات اسان ڪان ٻاهر آهي. تارن ڪي ڏس! انهن مان ڪي ڏهه لک نوري سال پري آهن. اهي هميشه لاءِ اسان جي پهچ ڪان ٻاهر آهن.“

”تارا چا آهن؟“ اوبرائن بي پرواهيءَ سان چيو. ”اهي باهه جا ننڍڙا ٽڪرا آهن، جيڪي ڪجهه ڪلوميٽر پري آهن. جيڪڏهن اسان چاهيون ته انهن تائين پهچي سگهون ٿا. يا اسان ڪين هميشه لاءِ مٽائي ڇڏي سگهون ٿا. ڌرتي ئي ڪائنات جو مرڪز آهي. سج ۽ تارا ان جي چوڌاري ڦرندا آهن.“

ونسٽن وري بي چينيءَ مان چرپر ڪئي. هن پيري هن ڪجهه نه چيو. اوبرائن ائين ڳالهائڻ جاري رکيو جڻ ڪنهن اڳاريل اعتراض جو جواب ڏئي رهيو هجي:

”ڪجهه مقصدن لاءِ، يقيناً، اها ڳالهه سچ ناهي. جڏهن اسان سمنڊ ۾ سفر ڪريون ٿا، يا جڏهن گرهڻ جي اڳڪٿي ڪريون ٿا، ته اڪثر اسان

کي اهو فرض کرڻ آسان لڳندو آهي ته ڏرتي سج جي چوڌاري ڦري ٿي ۽ تارا لکن کروڙن ڪلوميٽر پري آهن. پر ان مان ڇا ٿو وڃي؟ ڇا تنهنجو خيال آهي ته اسان لاءِ علم فلڪيات جو ٻٽو نظام ناهڻ ناممڪن آهي؟ تارا اسان جي ضرورت مطابق ويجهو يا پري ٿي سگهن ٿا. ڇا تون سمجهين ٿو ته اسان جا رياضي دان ائين نٿا ڪري سگهن؟ ڇا تون ڊبل ٿنڪ (ٻٽي سوچ / Doublethink) کي وساري ويٺو آهين؟"

ونسٽن وري ڪٽ تي سُڪڙجي ويو. هو جيڪو به چوندو هو، اوبرائن جو تيز جواب ڪنهن ڳري گُرز وانگر کيس ٽوڙي ڇڏيندو هو. ۽ ان هوندي به هو ڇاڻندو هو، کيس پڪ هئي، ته هو سچ تي هو. اهو عقيدو ته پنهنجي ذهن کان ٻاهر ڪا شئي موجود ناهي—يقينن ان کي ڪوڙو ثابت ڪرڻ جو ڪو نه ڪو طريقو ته هوندو؟ ڇا گهٽو اڳ ان کي هڪ مغالطو ثابت نه ڪيو ويو هو؟ ان جو ته هڪ نالو به هو، جيڪو هو وساري ويٺو هو. اوبرائن ڏانهن نهاريندي سندس چپن جي ڪنڊن تي هڪ هلڪي مرڪ تري آئي.

"مون توکي چيو هو، ونسٽن،" هن چيو، "ته مابعد الطبعيات (Metaphysics) تنهنجو مضبوط ميدان ناهي. جيڪو لفظ تون ياد ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو آهين اهو آهي 'انا پرستي / رڳو خود جو وجود مڃڻ' (Solipsism). پر تون غلط فهميءَ ۾ آهين. هي انا پرستي ناهي. جيڪڏهن چاهين ته ان کي 'اجتماعي انا پرستي' (Collective solipsism) چئي سگهين ٿو. پر اها هڪ مختلف شئي آهي: بلڪ، بلڪل ابتي شئي. هي سڀ ڪجهه موضوع ڪان هٽيل ڳالهه آهي،" هن پنهنجو لهجو بدلائيندي چيو. "اصل طاقت، اها طاقت جنهن لاءِ اسان کي رات ڏينهن وڙهڻو پوي ٿو، اها شين تي اختيار ناهي، بلڪ انسانن تي اختيار آهي." هو ڪجهه پل ترسي پيو، ۽ وري هڪ ماستر وارو روپ ونڊي ورتائين جيڪو ڪنهن ذهين شاگرد کان سوال پڇي رهيو هجي: "هڪ انسان ٻئي انسان مٿان پنهنجي طاقت ڪيئن مجرائيندو آهي، ونسٽن؟"

ونسٽن ڪجهه دير سوچيو. ”ڪيس تڪليف پهچائي،“ هن چيو.

”بلڪل صحيح. ڪيس ايذائي ۽ تڪليف پهچائي. رڳو فرمانبرداري ڪافي ناهي. جيستائين هو تڪليف ۾ نه هوندو، توڪي ڪيئن پڪ ٿيندي ته هو تنهنجي مرضي مجي رهيو آهي يا پنهنجي؟ طاقت تڪليف پهچائڻ ۽ ذليل ڪرڻ ۾ آهي. طاقت انساني ذهنن جا ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ ۽ ڪين وري پنهنجي مرضيءَ جي نئين روپ ۾ جوڙڻ جو نالو آهي. ڇا هاڻي توڪي نظر اچڻ لڳو آهي ته اسان ڪهڙي دنيا ناهي رهيا آهيون؟ هي پراڻن اصلاح پسندن جي احمقانه ۽ عياشاڻي يوتوپيا جي بالڪل ابتڙ آهي. هڪ اهڙي دنيا جيڪا خوف، دوکي ۽ عذاب سان پريل هوندي، لتاڙڻ ۽ لتاڙجڻ واري دنيا، اهڙي دنيا جيڪا اڳتي وڌندي گهٽ نه پر وڌيڪ بي رحم ٿيندي ويندي. اسان جي دنيا ۾ ترقي وڌيڪ درد ڏانهن ترقي هوندي. پراڻين تهذيبن دعويٰ ڪئي ته سندن بنياد پيار يا انصاف تي هو. اسان جو بنياد نفرت تي رکيل آهي. اسان جي دنيا ۾ خوف، ڪاوڙ، فتح ۽ پاڻ کي ذليل سمجهڻ ڪانسواءِ ٻيو ڪوبه جذبو نه هوندو. باقي سڀ ڪجهه اسان تباهه ڪري ڇڏيندا سين—سڀ ڪجهه. اسان اڳ ئي سوچڻ جي انهن عادتن کي ٽوڙي رهيا آهيون جيڪي انقلاب کان اڳ واري زماني مان بچي آيون هيون. اسان ٻار ۽ ماءُ پيءُ، ماڻهوءَ ۽ ماڻهوءَ، ۽ مرد ۽ عورت وچ ۾ سمورا رشتا ٽوڙي ڇڏيا آهن. هاڻي ڪنهن ۾ اها همت ناهي ته هو زال، ٻار يا ڪنهن دوست تي پروسو ڪري. پر مستقبل ۾ نه ڪي زالون هونديون ۽ نه دوست. ٻار ڄمڻ شرط سندن مائرن کان اهڙيءَ طرح کسي ورتا ويندا، جيئن ڪڙيءَ مان آنو کنيو ويندو آهي. جنسي جذبو ختم ڪيو ويندو. ٻار ڄڻڻ رڳو راشن ڪارڊ جي تجديد وانگر هڪ سالياني رسمي ڪارروائي هوندي. اسان جنسي آسودگيءَ (Orgasm) کي ختم ڪري ڇڏيندا سين. اسان جا اعصابي ماهر هن وقت ان تي ئي ڪم ڪري رهيا آهن. پارٽيءَ سان وفاداريءَ کانسواءِ ٻي ڪا به وفاداري نه هوندي. بگ برادر سان محبت کانسواءِ ٻي ڪا محبت

نہ هوندي. شڪست ڪاڏل دشمن مٿان فتح جي ٿهڪن ڪانسواءِ ٻيو ڪو ٿهڪ نہ هوندو. نہ ڪو فن هوندو، نہ ادب، نہ سائنس. جڏهن اسان هر شئي تي قادر هونداسين تہ پوءِ اسان کي سائنس جي ڪا ضرورت نہ رهندي. سونهن ۽ بدصورتيءَ جي وچ ۾ ڪو فرق نہ هوندو. نہ ڪو تجسس هوندو، ۽ نہ زندگيءَ جي عمل مان لطف حاصل ڪرڻ. مقابلو ڪندڙ سمورا سُڪ تباهہ ڪيا ويندا. پر هميشہ—ونسٽن هي ڳالهہ ڪڏهن نہ وسارج—هميشہ طاقت جو نشو هوندو، جيڪو مسلسل وڌندو ۽ وڌيڪ نفيس ٿيندو ويندو. هميشہ، هر پل، فتح جو جوش هوندو، هڪ بي وس دشمن کي لتاڙڻ جو احساس هوندو. جيڪڏهن توکي مستقبل جو ڪو تصور ڪپي، تہ پوءِ هڪ اهڙي بوٽ جو تصور ڪر جيڪو ڪنهن انسان جي چهري کي لتاڙي رهيو هجي—هميشہ لاءِ."

هو ڪجهہ پل ترسي پيو، جڏ ڪيس اميد هئي تہ ونسٽن ڪجهہ ڳالهائيندو. ونسٽن ڪٽ اندر پاڻ کي ويڑهي لڪائڻ جي ڪوشش ڪئي. هو ڪجهہ بہ نہ چئي سگهيو. ائين لڳو جڏ سندس دل جمي برف ٿي وئي هجي. اوبرائن ڳالهہ جاري رکي:

"۽ ياد رک تہ اهو هميشہ لاءِ آهي. لتاڙجڻ لاءِ چهرو هميشہ موجود رهندو. ملحد ۽ سماج جو دشمن هميشہ موجود رهندو، تہ جيئن ڪيس ٻيهر شڪست ڏئي ذليل ڪري سگهجي. جڏهن ڪان تون اسان جي هٿن ۾ آهين، جيڪو ڪجهہ تو پوڳيو آهي—اهو سڀ ڪجهہ جاري رهندو، بلڪ ان کان بہ بدتر. جاسوسي، بي وفائيون، گرفتاريون، اذيتون، موت جون سزائون ۽ گمشدگيون ڪڏهن بہ ختم نہ ٿيندیون. هي جيتري فتح جي دنيا هوندي اوتري ئي خوف جي بہ دنيا هوندي. پارٽي جيتري وڌيڪ سگهاري ٿيندي، اوتري ئي گهٽ برداشت واري هوندي؛ مخالف ڏر جيتري ڪمزور هوندي، آمريت اوتري ئي سخت ٿيندي. گولڊ اسٽين ۽ سندس باغي خيال هميشہ جيئرا رهندا. هر روز، هر لمحي ڪين شڪست ڏني ويندي، بي عزت ڪيو ويندو، ننوليون ڪيون ويندیون، مٽن ڦُڪيو

ويندو، پر تڏهن بہ اهي هميشہ باقي رهندا. هي ڊرامو جيڪو مون ستن سالن دوران توسان نباهيو آهي، اهو نسلن در نسلن بار بار کيڏيو ويندو، هميشہ وڌيڪ نفيس شڪلن ۾. انحراف ڪندڙ هميشہ اسان جي رحم و ڪرم تي، تڪليف مان رڙيون ڪندي، ٽٽل ۽ حقير حالت ۾ هتي هوندو—۽ آخر ۾ پوريءَ ريت پشيمان ٿي، پنهنجي ئي پاڻ کان بچاءُ ڳوليندي، پنهنجي مرضيءَ سان اسان جي پيرن ۾ رڙهندو ايندو. اها اها دنيا آهي جيڪا اسان تيار ڪري رهيا آهيون، ونسٽن. فتح پڻيان فتح، ڪاميابي پڻيان ڪاميابي: طاقت جي نس ڪي مسلسل، بي انتها ڏبائيندي رهڻ. مان ڏسي سگهان ٿو تہ تون سمجهڻ لڳو آهين تہ اها دنيا ڪهڙي هوندي. پر آخر ۾ تون رڳو ان کي سمجهندين ئي نہ، بلڪ ان کي قبول ڪندين، ان کي پليڪار چوندين، ۽ ان جو حصو ٿجي ويندين.“

ونسٽن پاڻ کي ايترو سنياڻي ورتو هو جو ڳالهائي سگهي. ”توهان ائين نٿا ڪري سگهو!“ هن هيٺي آواز ۾ چيو.

”تنهنجي ان ڳالهہ جو مطلب ڇا آهي، ونسٽن؟“

”توهان اهڙي دنيا جوڙي نٿا سگهو جهڙي توهان هاڻي بيان ڪئي آهي. اهو رڳو خواب آهي. اهو ناممڪن آهي.“

”ڇو؟“

”خوف، نفرت ۽ ظلم تي ڪنهن بہ تهذيب جو بنياد رکڻ ناممڪن آهي. اها ڪڏهن بہ قائم نہ رهي سگهندي.“

”ڇو نہ رهندي؟“

”ان ۾ ڪا زندگي، ڪا سگهہ نہ هوندي. اها ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويندي. اها خودڪشي ڪري ڇڏيندي.“

”بڪواس. تنهنجو اهو خيال آهي تہ نفرت، پيار کان وڌيڪ ٽڪائي وجهندڙ آهي. ائين ڇو هجي؟ ۽ جيڪڏهن ائين هجي بہ، تہ ان سان ڪهڙو فرق پوندو؟ فرض ڪر تہ اسان پاڻ کي تيزيءَ سان ختم ڪرڻ پسند ڪريون ٿا. فرض ڪر تہ اسان انساني زندگيءَ جي رفتار کي ايترو

تيز ڪري ڇڏيون جو ماڻهو ٽيهن سالن جي جمار ۾ ئي پيرسن ۽ لاچار ٿي وڃن. تڏهن به ڪهڙو فرق پوندو؟ چا تون نٽو سمجهي سگهين ته فرد جو مرڻ موت ناهي؟ پارٽي ته امر ۽ لازوال آهي.“

همیشہ وانگر، ان آواز ونسٽن کي ماري بي وس بڻائي ڇڏيو هو. ان کان علاوه کيس اهو به ڊپ هو ته جيڪڏهن هن اختلاف جاري رکيو ته اوبرائن وري ڊائل ڦيرائيندو. پر تڏهن به هو خاموش نه رهي سگهيو. ڪمزور نموني، دليلن کان سواءِ، اوبرائن جي ڳالهين مان پيدا ٿيندڙ لڳ ڪاندارينڊ خوف کان سواءِ ڪو به سهارو نه هئڻ باوجود، هن وري مخالفت ڪئي.

”مون کي خبر ناهي—مان پرواهه نٽو ڪريان. ڪنهن نه ڪنهن طرح توهان ناڪام ٿيندا. ڪا شئي توهان کي شڪست ڏيندي. زندگي توهان کي شڪست ڏيندي.“

”اسان زندگيءَ جي هر سطح کي ضابطي ۾ رکون ٿا، ونسٽن. تون سمجهين پيو ته ڪا انساني فطرت نالي شئي آهي جيڪا اسان جي عملن کان ڪاوڙجي اسان جي خلاف اٿي بيهندي. پر انساني فطرت اسان پاڻ پيدا ڪريون ٿا. انسانن کي جيئن چاهيو تيئن موڙي سگهجي ٿو. يا شايد تون پنهنجي ان پراڻي خيال ڏانهن موٽي ويو آهين ته پورهيت يا غلام اٿندا ۽ اسان جو تختو اونڌو ڪندا. اهو خيال پنهنجي ذهن مان ڪڍي ڇڏ. هو جانورن وانگر بي وس آهن. پارٽي ئي انسانيت آهي. باقي سڀ ٻاهر آهن—غير متعلق.“

”مون کي پرواهه ناهي. آخرڪار اهي توهان کي شڪست ڏيندا. اڄ يا سياڻي هو ڏسي ونندا ته توهان اصل ۾ چا آهيو، ۽ پوءِ هو توهان جا ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏيندا.“

”چا توکي ڪو اهڙو ثبوت نظر اچي ٿو ته ائين ٿي رهيو آهي؟ يا ڪو اهڙو سبب جنهن ڪري ائين ٿيڻ گهرجي؟“

”نہ. پر مون کي ان تي پورو يقين آهي. مون کي پڪ آهي تہ توهان ناڪام ٿيندا. ڪائنات ۾ ڪا اهڙي شئي آهي—مون کي ناهي خبر، کو اهڙو جذبو، کو اصول—جنهن تي توهان ڪڏهن بہ حاوي نہ ٿي سگهندا.“

”ونسٽن، ڇا تون خدا کي مڃين ٿو؟“

”نہ.“

”پوءِ اهو ڪهڙو اصول آهي جيڪو اسان کي شڪست ڏيندو؟“

”مون کي خبر ناهي. انسان جو روح.“

”۽ ڇا تون پاڻ کي انسان سمجهين ٿو؟“

”ها.“

”جيڪڏهن تون انسان آهين، ونسٽن، تہ پوءِ تون آخري انسان آهين. تنهنجي نسل ختم ٿي چڪي آهي؛ اسان ئي ان جا وارث آهيون. ڇا تون سمجهين ٿو تہ تون اڪيلو آهين؟ تون تاريخ کان ٻاهر آهين، تنهنجو کو وجود ئي ناهي.“ سندس انداز بدليو ۽ هن وڌيڪ سختيءَ سان چيو: ”۽ تون پاڻ کي اخلاقي طور اسان کان، اسان جي کوڙن ۽ اسان جي ظلم کان، مٿانهون سمجهين ٿو؟“

”ها، مان پاڻ کي مٿانهون سمجهان ٿو.“

اوبرائن ڪجهہ نہ ڳالهايو. ڪمري ۾ ٻيا ٻہ آواز گونجڻ لڳا. هڪ پل کان پوءِ ونسٽن انهن مان هڪ آواز پنهنجو سڃاڻي ورتو. اها ان گفتگو جي رڪارڊنگ هئي جيڪا هن اوبرائن سان ان رات ڪئي هئي، جڏهن هو برادرهڊ (Brotherhood) ۾ شامل ٿيو هو. هن پنهنجو پاڻ کي کوڙ ڳالهائڻ، چوري ڪرڻ، جعلسازي ڪرڻ، قتل ڪرڻ، منشيات ۽ جسم فروشيءَ جي حوصلا افزائي ڪرڻ، جنسي بيماريون ڦهلائڻ، ۽ ٻار جي منهن تي تيزاب اڇلائڻ جا واعدا ڪندي ٻڌو. اوبرائن هڪ بي چين اشارو ڪيو، جڻ چوڻ چاهيندو هجي تہ هي ثبوت پيش ڪرڻ جي شايد ئي ڪا ضرورت هئي. پوءِ هن هڪ سوئچ ڦيرايو ۽ آواز بند ٿي ويا.

”ان کٹ تان اُتي بيهہُ،“ هن چيو.

بَنڌڻَ پاڻمرادو کُلي ويا هئا. ونسڻن پنهنجا پير فرش تي لاتا ۽ ڏڏندي ڏڏندي بيهي رهيو.

”تون آخري انسان آهين،“ اوبرائن چيو. ”تون انساني روح جو محافظ آهين. تون پاڻ کي ڏسندين جيئن تون اصل ۾ آهين. پنهنجا کپڑا لاهي ڇڏ.“

ونسڻن اها رَسي کولي جنهن سندس اوورآل (لباسي کپڑن) کي ٻڌي رکيو هو. زپ تمام اڳ ئي ڇڄي چکي هئي. کيس ياد نہ پئي آيو تہ گرفتاريءَ کان پوءِ ڪڏهن هن هڪ ئي وقت پنهنجا سڀ کپڑا لاتا هئا يا نہ. اوورآل جي هيٺان سندس جسم ميرن، پيلي رنگ جي چينبڪن سان ويڑهيل هو، جيڪي بمشڪل اندرين کپڑن جي بچيل ٽڪرن وانگر سجاٽپ ۾ پئي آيا. جڏهن هن انهن کي پٽ تي سرڪايو، تہ ڏنائين تہ ڪمري جي پرئين ڪنڊ ۾ هڪ ٽي رخو آئينو رکيل هو. هو ان جي ويجهو ويو، پر اوچتو بيهي رهيو. سندس وات مان بي اختيار هڪ رڙ نڪري وئي.

”اڳتي وڌ،“ اوبرائن چيو. ”آئيني جي پرن جي وچ ۾ بيهہُ. تون پاڻ کي پاسي کان بہ ڏسي سگهندين.“

هو خوف کان بيهي رهيو هو. هڪ جهڪيل، پوري رنگ جهڙو، پجري نما وجود سندس سامهون اچي رهيو هو. ان جي ڏيک ئي خوفناڪ هئي، نہ رڳو اها ڳالهہ تہ هو ڇاڪاڻ هو تہ اهو هو پاڻ هو. هو شيشي جي وڏيڪ ويجهو ٿيو. ان مخلوق جو چهرو اڳتي نڪتل پئي لڳو، ڇو جو سندس جسم جهڪيل هو. هڪ لاچار، قيديءَ جهڙو چهرو جنهن جو ايريل پيشاني پنيان گنجي کوپڙيءَ سان وڃي ملي پئي، هڪ ڏنگي نڪ، ۽ سُڄيل، ٽنڊل ڳل جن جي مٿان اکيون وحشي ۽ چست نظر اچي رهيون هيون. ڳلن تي ڳُهنج هئا، ۽ وات اندر گهڙيل پئي لڳو. يقيناً اهو سندس پنهنجو چهرو هو، پر ڪيس لڳو تہ جيترو هو اندر مان بدليو هو،

ان کان بہ وڌيڪ اهو ٻاهر مان بدلجي چڪو هو. ان تي جيڪي تاثر هئا، اهي انهن احساسن کان مختلف هئا جيڪي هو اندر محسوس ڪري رهيو هو. هو ڪجهہ گنجو ٿي چڪو هو. پهرين پل هن سمجهيو هو تہ سندس وار بہ اڇا ٿي ويا آهن، پر اها رڳو متي جي گل هئي جيڪا ميري ۽ پوري ٿي چڪي هئي. سندس هٿن ۽ چهري جي هڪ گول دائري کانسواءِ، سندس پورو جسم سالن جي جميل متيءَ سان پورو ٽيل هو. متيءَ هينان هتي هتي زخمن جا ڳاڙها داغ هئا، ۽ ڪڙي(ankle) وٽ نسن جو ناسور هڪ سُڄيل ڦٽ بٽيل هو جتان ڪل جا ڇوڏا لهي رهيا هئا. پر سڀ کان وڌيڪ ڏهڪائيندڙ ڳالهہ سندس جسم جو سڪي ڪنڊو ٿي وڃڻ هو. پاسرين جو پيرو ڪنهن ڏانچي جيترو سوڙهو هو؛ ٽنگون ايڏيون سڪي ويون هيون جو گوڏا رانن کان بہ وڌيڪ ٽلها لڳي رهيا هئا. هاڻي هن سمجهيو تہ اوبرائن جو پاسي واري ڏيڪ مان ڇا مطلب هو. چيلهہ جي هڏيءَ جو ڏنگ حيران ڪندڙ هو. سنهڙا ڪلها اڳتي جهڪيل هئا، جنهن ڪري ڇاتيءَ ۾ ڪڏ پئجي وئي هئي، ۽ سڪل ڳچي ڪوپڑيءَ جي بار هيٺيان جڙ ٻڌي ٿي وئي هئي. اندازي موجب ڇئي سگهجي پئي تہ اهو ڪنهن ست ورهين جي اهڙي شخص جو جسم هو، جيڪو ڪنهن موتمار مرض ۾ مبتلا هجي.

اوبرائن چيو، "تو ڪڏهن ڪڏهن سوچيو هو تہ منهنجو چهرو—انر پارٽيءَ جي ميمبر جو چهرو—پوڙهو ۽ ٽڪل نظر اچي ٿو. هاڻي تنهنجو پنهنجي چهري بابت ڇا خيال آهي؟"

هن ونسٽن جو ڪلهو پڪڑي ڪيس هڪ ئي گهمائ سان پاڻ ڏانهن سامهون بيهاريو.

"ڏس پنهنجي حالت کي!" هن چيو. "پنهنجي سڄي جسم تي لڳل هي گند ۽ ميرُ ڏس. پنهنجن پيرن جي آڱرين جي وچ واري متي ڏس. پنهنجي ٽنگ تي نڪرندڙ اهو گدلو، وهندڙ ناسور ڏس. ڇا توکي خبر آهي تہ تون ٻڪر وانگر ڏپ ڪري رهيو آهين؟ شايد هاڻي توکي اها

محسوس ٻه نٽي ٽئي. پنهنجي سڪل جسم کي ڏس. ڏسين پيو؟ منهنجو آگوٺو ۽ شهادت واري آگر تنهنجي ٻانهن جي چوڏاري پاڻ ۾ ملي سگهن ٿا. مان تنهنجي ڳچيءَ کي گجر وانگر ڀيڄي سگهان ٿو. ڇا توکي خبر آهي ته جڏهن کان تون اسان وٽ آهين، تو پنجويهه ڪلو وزن وڃائي ڇڏيو آهي؟ ايستائين جو تنهنجا وار ٻه مُنين سان ڇٽي رهيا آهن. ڏس!“ هن ونسٽن جي متي مان وارن جي هڪ لٽ پٽي ورتي. ”پنهنجو وات کول. نوَ، ڏهه، يارنهن ڏند بچيا آهن. جڏهن تون اسان وٽ آيو هئين ته تنهنجا ڪيترا ڏند هئا؟ ۽ جيڪي ڪجهه بچيا آهن اهي ٻه تنهنجي متي مان ڪري رهيا آهن. هتي ڏس!“

هن ونسٽن جو اڳيون لڏندڙ ڏند پنهنجي زوردار آگوٺي ۽ آگر جي وچ ۾ پڪڙيو. ونسٽن جي جاڙيءَ مان سور جي هڪ زوردار لهر نڪري وئي. اوبرائن اهو لڏندڙ ڏند پاڙان پٽي ڪيو. هن اهو ڪوٽڙيءَ جي ٻئي پاسي اڇلائي ڇڏيو.

”تون ڳري سڙي رهيو آهين،“ هن چيو: ”تون ذرا ذرا ٿي رهيو آهين. تون ڇا آهين؟ گند جو هڪ ٿيلهو. هاڻي پنتي قر ۽ وري ان آئيني ۾ ڏس. ڇا توکي اها شئي نظر اچي ٿي جيڪا تنهنجي سامهون بيٺي آهي؟ اهو آهي آخري انسان. جيڪڏهن تون انسان آهين، ته پوءِ انسانيت اها ئي آهي. هاڻي وري پنهنجا ڪپڑا پائي وڃ.“

ونسٽن تڪليف ۽ سُست چرپر سان پاڻ کي ڪپڑا پارائڻ لڳو. هيل تائين هن شايد ڏيان ئي نه ڏنو هو ته هو ڪيترو سنهو ۽ ڪمزور ٿي چڪو هو. سندس ذهن ۾ رڳو هڪڙو خيال چريو: ته هو پنهنجي اندازي کان وڌيڪ عرصي کان هن جاءِ تي قيد هو. پوءِ اوچتو، جڏهن هو انهن خوار چينڊکن کي پنهنجي چوڏاري ويڙهي رهيو هو، تڏهن پنهنجي برباد ٿيل جسم تي رحم جو هڪ احساس مٽس غالب اچي ويو. ان کان اڳ جو هو سمجهي سگهي ته هو چا ڪري رهيو هو، هو ڪٽ وٽ رکيل هڪ ننڍڙي ٽپائيءَ تي ڊهي پيو ۽ اوچنگارون ڏئي روئڻ لڳو. ڪيس

پنهنجي بدصورتيءَ ۽ بي ڏول هجڻ جو احساس هو—گندن لٽن ۾ ويڙهيل هڏن جو هڪ ڍير جيڪو تيز اڇي روشنيءَ ۾ وينو رنو؛ پر هو پاڻ کي روکي نه سگهيو. اوبرائن سندس کلهي تي لڳ پڳ شفقت سان هٿ رکيو.

"اهو هميشه نه رهندو،" هن چيو. "تون جڏهن چاهين ان مان نجات حاصل ڪري سگهين ٿو. سڀ ڪجهه تنهنجي پنهنجي وس ۾ آهي."

"اهو توهان ڪيو آهي!" ونسٽن سڏڪا ڀريندي چيو. "توهان مون کي هن حالت تائين پهچايو آهي."

"نه، ونسٽن، تو پاڻ کي هن حالت تائين پهچايو آهي. اهو ئي هو جيڪو تو ان وقت قبول ڪيو هو جڏهن تو پارٽيءَ جي خلاف بيهڻ جو فيصلو ڪيو هو. اهو سڀ ڪجهه ان پهرئين عمل ۾ ئي سمايل هو. اهڙي ڪا به ڳالهه ناهي ٿي جيڪا تو اڳواٽ نه سوچي هئي."

هو ڪجهه پل ترسي پيو، ۽ پوءِ ڳالهائيندو رهيو:

"اسان توکي شڪست ڏني آهي، ونسٽن. اسان توکي ٽوڙي ڇڏيو آهي. تو ڏٺو آهي ته تنهنجو جسم ڪهڙي حال ۾ آهي. تنهنجو ذهن به بلڪل ساڳي حالت ۾ آهي. مان نٿو سمجهان ته هاڻي تو ۾ ڪو غرور بچيو هوندو. توکي لتون ماريون ويون، چهبڪ هنيا ويا ۽ بي عزت ڪيو ويو، تون سور مان رڙيون ڪندو رهئين، تون پنهنجي ئي رت ۽ الٽيءَ ۾ فرش تي لوڙهيندو رهئين. تو رحم لاءِ ٻاڏايو، تو هر ڪنهن ۽ هر شئي سان غداري ڪئي. ڇا تون ڪنهن اهڙي هڪڙي ذلت جو تصور ڪري سگهين ٿو جيڪا توسان نه ٿي هجي؟"

ونسٽن روئڻ بند ڪري ڇڏيو هو، جيتوڻيڪ اڃا به سندس اکين مان ڳوڙها ڳڙي رهيا هئا. هن مٿي اوبرائن ڏانهن نهاريو.

"مان جوليا سان بي وفائي ناهي ڪئي،" هن چيو.

اوبرائن سوچيندي کيس ڏٺو. "نه،" هن چيو؛ "نه؛ اها بلڪل سچي ڳالهه آهي. تو جوليا سان بي وفائي ناهي ڪئي."

اوبرائن لاءِ اهو عجيب احترام، جنهن کي کا به شئي ٽوڙي نه پئي سگهي، هڪ پيرو وري ونسٽن جي دل ۾ اٽلي پيو. ڪيڏو نه ذهين آهي، هن سوچيو، ڪيڏو نه عقل وارو! اوبرائن کڏهن به ائين نه ڪيو جو ڪيس چيل ڳالهه سمجهه ۾ نه آئي هجي. دنيا جو ڪو به ٻيو ماڻهو هجي ها ته ترت چوي ها ته تو جوليا سان غداري ڪئي هئي. چو ته اهڙي ڪهڙي ڳالهه هئي جيڪا هنن ڪيس اذيت ڏئي سندس واتان نه ڪيرائي هئي؟ هن کين جوليا بابت هر اها ڳالهه ٻڌائي ڇڏي هئي جيڪا هو ڄاڻندو هو—سندس عادتون، سندس ڪردار، سندس گذريل زندگي؛ هن معمولي کان معمولي تفصيل سان هر اها ڳالهه مجي ورتي هئي جيڪا سندن ملاقاتن دوران ٿي هئي، اهو سڀ ڪجهه جيڪو هن ڪيس چيو هو ۽ هن ڪيس چيو هو، سندن چور بازار وارا ڪاڏا، سندن گناهه، پارٽيءَ خلاف سندن خفيه سازشون—سڀ ڪجهه. پر تڏهن به، جنهن معنيٰ ۾ ونسٽن اهو لفظ چيو هو، هن ساڻس غداري نه ڪئي هئي. هن ساڻس محبت ڪرڻ نه ڇڏي هئي؛ سندس لاءِ ونسٽن جا جذبات ساڳيا ئي هئا. اوبرائن ڪنهن به وضاحت کانسواءِ ئي سمجهي ويو هو ته سندس ڇا مطلب هو.

”مون کي ٻڌايو،“ هن چيو، ”هو مون کي ڪڏهن گولي هڻندا؟“

”ان ۾ گهڻو وقت لڳي سگهي ٿو،“ اوبرائن چيو. ”تون هڪ ڏکيو ڪيس آهين. پر اميد نه وڃاءِ. هر ڪو دير يا سوير نيڪ ٿي ويندو آهي. آخر ۾ اسان توکي گولي هڻي ڇڏينداسين.“

باب چوٽون

هو هاڻي گهڻو بهتر هو. هو ڏينهون ڏينهن وڌيڪ ٽلهو ۽ طاقتور ٿيندو پئي ويو—جيڪڏهن ڏينهن جو ذڪر ڪرڻ مناسب هجي.

اڇي روشني ۽ اها جهيڙي گونج اڳ وانگر ئي هئي، پر هي ڪوڙي انهن ٻين ڪوڙين کان ڪجهه وڌيڪ آرامده هئي جن ۾ هو اڳ رهي چڪو هو. تختي واري ڪٽ تي وهاڻو ۽ گودڙو رکيل هو، ۽ ويهڻ لاءِ هڪ استول هو. انهن هن کي وهنجاريو هو، ۽ هڪ ٽين جي ٽانوَ ۾ ڪيس اڪثر پاڻ ڏوئڻ جي موڪل ڏني وئي هئي. انهن ڪيس ڏوئڻ لاءِ گرم پاڻي ٻه ڏنو هو. ڪيس نوان هينيان ڪپڑا ۽ اوور آلز (overalls) جو صاف وڳو ڏنو ويو هو. هن جي نسن واري ڦٽ (varicose ulcer) تي فرحت بخش ملهم لڳائي وئي هئي. هن جي ڏندن جا بچيل ٽڪرا ڪڍي ڪيس مصنوعي ڏندن جو نئون سيٽ ڏنو ويو هو.

ڪيترائي هفتا يا مهينا گذري چڪا هوندا. هاڻي وقت جو حساب رکڻ ممڪن ٿي سگهي ها، جيڪڏهن ڪيس ائين ڪرڻ ۾ ڪا دلچسپي هجي ها، ڇاڪاڻ ته ڪيس بظاهر باقاعده وقفن سان ڪاڏو ڏنو پئي ويو. هن اندازو لڳايو ته ڪيس چوويهن ڪلاڪن ۾ ٽي دفعا ماني پئي ملي؛ ڪڏهن ڪڏهن هو منجهي پوندو هو ته ڪيس اهي مانيون رات جي وقت پيون ملن يا ڏينهن جو. ڪاڏو حيران ڪندڙ حد تائين سٺو هو، جنهن ۾ هر ٽئين ويل گوشت هوندو هو. هڪ دفعو ته سگريٽن جو پيڪٽ ٻه مليو هو. هن وٽ ماچيس نه هئي، پر اها ڪڏهن ٻه نه ڳالهائيندڙ پهريدار، جيڪا سندس ماني ڪٽي ايندي هئي، ڪيس تيلي ڪائي ڏيندي هئي. پهريون پيرو جڏهن هن سگريٽ پيئڻ جي ڪوشش ڪئي ته هن جي طبيعت خراب ٽي پئي، پر هن همت نه هاري، ۽ پيڪٽ کي گهڻو وقت هلائيندي، هر مانيءَ کان پوءِ اڌ سگريٽ پيئندو رهيو.

انهن هن کي هڪ اڇي سليٽ ڏني هئي جنهن جي ڪنڊ سان پينسل جو ٽُنڊو ٻڌل هو. شروع ۾ هن ان جو ڪو به استعمال نه ڪيو. جاڳڻ وقت به هو بلڪل بي حس ۽ ساڪت رهندو هو. اڪثر هو هڪ مانيءَ کان ٻي مانيءَ تائين ڪٽ تي بنا چرپر جي پيو رهندو هو، ڪڏهن ستل هوندو هو ته ڪڏهن اهڙن اٽ چٽن خيالن ۾ مگن جن ۾ اکيون کولڻ به هڪ وڏو بار لڳندو هو. هن پنهنجي چهري تي تيز روشنيءَ ۾ سمهڻ جي گهٽي عادت وڌي هئي. ان سان ڪو فرق نه پئي پيو، سواءِ ان جي ته خواب وڌيڪ چٽا ۽ سلسليوار ايندا هئا. هن سڄي عرصي دوران هن تمام گهٽا خواب ڏٺا، ۽ اهي هميشه خوشگوار خواب هوندا هئا. هو "سونهري خطي" (Golden Country) ۾ هوندو هو، يا وري سڄ جي روشنيءَ سان جرڪندڙ وڻن وڻن خوبصورت ڪنڊرن ۾ ويٺو هوندو هو—پنهنجي ماءُ سان، جوليا سان، اوبرائن سان—ڪجهه به نه ڪندي، رڳو سڄ جي تاءُ ۾ ويٺا هوندا هئا ۽ پرامن ڳالهيون ڪندا هئا. جاڳڻ دوران هن جا خيال گهٽو ڪري انهن خوابن بابت ئي هوندا هئا. ڪيس ائين لڳندو هو جڙ هن ذهني مشقت جي صلاحيت وڃائي چڪي هئي، چو ته هاڻي درد ۽ عذاب جو عمل ختم ٿي چڪو هو. هو بيزار نه هو، ۽ نه ئي ڪيس ڪنهن سان ڳالهائڻ يا وندر جي خواهش هئي. رڳو اڪيلو هجڻ، مار نه ڪائڻ يا سخت پڇا ڳاڇا نه ٿيڻ، ڏؤ ڪري ڪائڻ، ۽ پاڪ صاف رهڻ ئي هن لاءِ مڪمل اطمينان جو باعث هو.

رفتار رفتار سان هو گهٽ وقت سمهڻ لڳو، پر تڏهن به ڪيس ڪٽ تان اٽڻ جو ڪو شوق نه هو. هن کي بس اها پرواهه هئي ته ماڻ ڪري پيو رهي ۽ پنهنجي جسم ۾ طاقت موٽندي محسوس ڪري. هو پاڻ کي هتي هتي ڇهي ڏسندو هو، اها پڪ ڪرڻ لاءِ ته اهو ڪو وهم ته ناهي ته سندس مشڪون گول ۽ چمڙي ڇڪيل ۽ ڪُنديءَ ٽيندي پئي وڃي. آخرڪار بنا ڪنهن شڪ جي اها ڳالهه پڪي ٿي وئي ته هو ٽلهو ٿي رهيو هو؛ سندس رانون هاڻي واضح طور تي گوڏن کان وڌيڪ سيبتيون

۽ ٽلهيون ٽي ويون هيون. ان کان پوءِ، شروع ۾ هيڪندي، هن باقاعدگيءَ سان ورزش ڪرڻ شروع ڪئي. ٿوري ئي وقت ۾ هو ڪونڙيءَ ۾ پير پري ٽي ڪلوميٽر پنڌ ڪري سگهڻ لڳو، ۽ سندس جهڪيل ڪلها هاڻي سنوا ٽي رهيا هئا. هن ڪجهه وڌيڪ ڏکيون ورزشون آزمايون، پر اهو ڏسي هو حيران ۽ شرمسار ٿيو ته ڪيتريون ڳالهيون هو نه پئي ڪري سگهيو. هو رڳو هلڻ کان سواءِ تيز چرپر نه پئي ڪري سگهيو، استول کي هٿ ڏيگهو ڪري سڏو نه پئي پکڙي سگهيو، ۽ هڪ ٽنگ تي ڪري پوڻ کان سواءِ بيهي نه پئي سگهيو. هو ڪڙين پر ويهي رهيو، ۽ ڏنڀائين ته ران ۽ ڄنگهه ۾ سخت سور سان هو مس وڃي بيهڻ جهڙو ٿيو. هو پيٽ ۾ سمهي پيو ۽ هٿن جي زور تي پنهنجو بار کڻڻ جي ڪوشش ڪيائين. اها نااميدي واري ڳالهه هئي؛ هو پاڻ کي هڪ سينٽي ميٽر به مٿي نه کڻي سگهيو. پر ڪجهه ڏينهن—ڪجهه وڌيڪ مانين جي وقتن—کان پوءِ اها ڪوشش به ڪامياب ٿي وئي. هڪ اهڙو وقت آيو جڏهن هو لڳاتار ڇهه پيرا پش اپس (push-ups) ڪڍي سگهيو. هن کي پنهنجي جسم تي فخر محسوس ٿيڻ لڳو، ۽ هن کي ڪڏهن ڪڏهن اهو پڪو يقين به ٿيڻ لڳو ته سندس ڇهرو پڻ اصل حالت ۾ موٽي رهيو آهي. پر جڏهن اوچتو هن جو هٿ پنهنجي ٽنڊ تي پوندو هو، تڏهن ڪيس اهو جُهريل ۽ ويران ڇهرو ياد ايندو هو جيڪو آئيني مان ڪيس پئي ڏسندو هو.

هن جو ذهن وڌيڪ چُست ٿيڻ لڳو. هو تختي واري ڪٽ تي ويهي رهيو، پنهنجي پٽ پت سان لڳائي ۽ سليٽ کي گوڏن تي رکي، ڄاڻي واڻي پاڻ کي نئين سر سکيا ڏيڻ جي ڪم ۾ لڳي ويو.

هن هٿيار ڦٽا ڪيا هئا، اها ڳالهه طئي هئي. حقيقت ۾، جيئن هو هاڻي ڏسي سگهيو پئي، هو فيصلو ڪرڻ کان گهڻو اڳ ئي هٿيار ڦٽا ڪرڻ لاءِ تيار وينو هو. جنهن گهڙيءَ کان هو محبت واري وزارت (Ministry of Love) جي اندر آيو هو—۽ ها، انهن منٽن دوران به جڏهن هو

۽ جوليا بيوس ٿي بينا هئا جڏهن ته ٽيلي اسڪرين مان لوهي آواز ڪين حڪم ڏئي رهيو هو ته ڇا ڪرڻو آهي—هو پارٽيءَ جي طاقت خلاف پنهنجي بغاوت جي بي بنيادي ۽ سطحي هجڻ کي سمجهي چڪو هو. ڪيس هاڻي خبر هئي ته ستن سالن تائين ٽاٽ پوليس (Thought Police) ڪيس ائين چڪاسيو هو جيئن خوردبيني يا شيشي هيٺ ڪو جيت هجي. ڪو اهڙو جسماني عمل، ڪو اهڙو چيل لفظ نه هو جنهن تي انهن نظر نه رکي هجي، ڪا اهڙي سوچ نه هئي جنهن جو هنن اندازو نه لڳايو هجي. ايتري قدر جو هن جي ڊائريءَ جي ڪَور تي اڇي مٽيءَ جو اهو ذرو به هنن ائين جو ائين رکي ڇڏيو هو. هنن ڪيس آڏيو رڪارڊنگ ٻڌايون هيون، ۽ تصويرون ڏيکاريون هيون. انهن مان ڪجهه جوليا ۽ سندس گڏيل تصويرون هيون. ها، ايتري حد تائين... هاڻي هو پارٽيءَ سان وڌيڪ وڙهي نه پئي سگهيو. ان کان علاوه، پارٽي حق تي هئي. ائين ئي هجڻ گهرجي؛ اها لافاني ۽ گڏيل عقل ڪيئن پُلي سگهي ٿي؟ ڪهڙي ٻاهرين معيار ذريعي توهان ان جي فيصلن کي پرکي سگهو ٿا؟ عقل ۽ هدايت جو معيار رڳو اڪثريتي هو. اها رڳو ڳالهه هئي ته ائين سوچڻ سکجي جيئن اهي سوچيندا هئا. رڳو ايترو—!

پينسل هن جي آڱرين ۾ ٽلهي ۽ بي ڊولي محسوس ٿي. هو انهن خيالن کي لکڻ لڳو جيڪي هن جي ذهن ۾ اچي رهيا هئا. هن پهرين وڏن اڻ ٻاهوڪن اکرن ۾ لکيو:

آزادي غلامي آهي

پوءِ تقريبن بنا ڪنهن روڪ جي، هن ان جي هيٺان لکيو:

ٻه ۽ ٻه پنج ٽين ٽا

پر پوءِ اوچتو هڪ رڪاوٽ آئي. هن جو ذهن، جڏ ڪنهن ڳالهه کان ڪنڌو ڪيندي، ڏيان ڏيڻ جي لائق نه رهيو. ڪيس پڪ هئي ته ڪيس خبر هئي ته اڳتي ڇا اچڻو هو، پر ان گهڙيءَ لاءِ هو ياد نه ڪري سگهيو.

جڏهن ڪيس ياد آيو، تہ اهو ہ سوچي سمجهي دليل سان حاصل ٿيو؛ اهو پاڻمرادو پنهنجي ليکي نہ آيو هو. هن لکيو:

خدا طاقت آهي

هن سي ڪجهہ مجي ورتو. ماضي تبديل ٿيڻ جوڳو هو. ماضي ڪڏهن ہ تبديل نہ ڪيو ويو هو. اوشيانا (Oceania) ايشيا جي اوپر سان جنگ ۾ هو. اوشيانا هميشہ کان ايسٽ ايشيا سان ئي جنگ ۾ رهيو هو. جونز، ايرنسن ۽ رڊرفوردِ انهن ڏوهن جا ڏوهي هئا جن جو مٿن الزام لڳايو ويو هو. هن ڪڏهن ہ اها تصوير نہ ڏني هئي جيڪا سندن بي ڏوهي هجڻ کي ثابت ڪندي هئي. اها ڪڏهن هئي ئي ڪانہ، هن پاڻ ناهي هئي. ڪيس مخالف ڳالهيون ياد اچڻ جي ڳالهہ ياد هئي، پر اهي ڪوڙيون يادگيريون هيون، پاڻ ٺڳيءَ جا نتيجا هئا.

اهو سي ڪجهہ ڪيئن نہ آسان هو! رڳو تسليم ٿي وڃڻو هو، ۽ باقي سي ڪجهہ پاڻمرادو حل ٿي ويو. اها اهڙي ڳالهہ هئي جيئن ڪو پاڻيءَ جي ان وهڪري خلاف ترندو هجي جيڪو ڪيس پنتي ڏکيندو هجي پلي هو ڪيتري ہ سخت جدوجهد ڪري، ۽ پوءِ اوچتو فيصلو ڪري رخ موڙي ان جي مخالفت ڪرڻ بدران وهڪري سان گڏ وهڻ شروع ڪري. تنهنجي پنهنجي رويي کان سواءِ ڪجهہ ہ نہ بدليو هو؛ جيڪا تقدير لکيل هئي اها هر حال ۾ ٿيڻي ئي هئي. ڪيس تمام گهٽ سمجهہ ۾ پئي آيو تہ هن ڪڏهن بغاوت ڇو ڪئي هئي. هر شيءِ آسان هئي، سواءِ ان جي——!

ڪجهہ ہ سچ ٿي سگهي ٿو. فطرت جا سڏيا ويندڙ قانون فضول ۽ بي بنياد هئا. ڪشش ثقل جو قانون ہ بي معنيٰ هو. "جيڪڏهن مان چاهيان،" اوبرائن چيو هو، "تہ مان هن فرش تان صابڻ جي ڳُل ٻوٽي (بلبل) وانگر هوا ۾ ترڻ لڳندس." ونسٽن ان ڳالهہ جو حل ڪڍيو: "جيڪڏهن هو اهو سوچي ٿو تہ هو فرش تان ترندو پيو وڃي، ۽ مان ساڻئي وقت سوچيان ٿو تہ مان ڪيس ائين ڪندي ڏسي رهيو آهيان، تہ

پوءِ اهو واقعو سچ پچ ٿي پوي ٿو.“ اوچتو، پاٽيءَ جي متاڇري تي ايري ايندڙ ٻڏل جهاز جي ٽڪري وانگر، هن جي ذهن ۾ هڪ خيال وڃ وانگر چمڪيو: ”اهو سچ پچ نٿو ٿئي. اسان ان جو تصور ڪريون ٿا. اهو رڳو نظر جو فريب (hallucination) آهي.“ هن ان خيال کي فوراً دٻائي ڇڏيو. اها غلط فهمي بلڪل ڇڙي هئي. ان مان اهو مراد ورتو ويو ته ماڻهوءَ جي وجود کان ٻاهر به ڪٿي ڪا ”حقيقي“ دنيا موجود آهي جتي ”حقيقي“ واقعا رونما ٿين ٿا. پر اهڙي دنيا ڪيئن ٿي سگهي ٿي؟ اسان وٽ پنهنجي ذهن کانسواءِ ٻي ڪهڙي شيءِ ذريعي ڪنهن ڳالهه جو علم آهي؟ سڀ واقعا ذهن اندر ئي ٿين ٿا. جيڪو ڪجهه سيني جي ذهنن ۾ ٿئي ٿو، اهو ئي سچ پچ ٿئي ٿو.

هن کي هن مغالطي کي رد ڪرڻ ۾ ڪا به ڏکيائي نه ٿي، ۽ هو ان جي اثر هيٺ اڇڻ جي ڪنهن خطري ۾ نه هو. تنهن هوندي به هن محسوس ڪيو ته اهو خيال ڪڏهن به سندس ذهن ۾ نه اڇڻ گهرجي ها. جڏهن به ڪو خطرناڪ خيال سامهون اچي ته ذهن کي هڪ نابين داغ (blind spot) پيدا ڪرڻ گهرجي. اهو عمل پاڻمرادو ۽ قدرتي هجڻ گهرجي. نيوسپيڪ (Newspeak) ۾ اهي ان کي ”ڪرائيم اسٽاپ“ (CRIMESTOP) سڏيندا هئا.

هو ڪرائيم اسٽاپ جي مشق ڪرڻ لڳو. هن پاڻ اڳيان کي دعوائون پيش ڪيون—’پارٽي چوي ٿي ته ڌرتي پڌري آهي‘، ’پارٽي چوي ٿي ته برف پاٽيءَ کان ڳري آهي‘—۽ پاڻ کي انهن دليلن کي نه ڏسڻ يا نه سمجهڻ جي تربيت ڏني جيڪي انهن جي ابتڙ هئا. اهو سولو نه هو. ان لاءِ دليل ۽ فوري طور تي نوان رستا ڳولڻ جي عظيم صلاحيتن جي ضرورت هئي. مثال طور ’به ۽ به پنج ٿين ٿا‘ جهڙي ڳالهه مان اتندڙ حسابي مسئلا سندس ذهني سمجهه کان مٿانهان هئا. ان لاءِ ذهن جي هڪ قسم جي چستيءَ ۽ لچڪ جي پڻ ضرورت هئي، هڪ اهڙي صلاحيت جنهن سان هڪ ئي گهڙيءَ ۾ منطق جو تمام نازڪ ۽ ڳوڙهو

استعمال ڪيو وجي ۽ ايندڙ ئي گهڙيءَ سپ ڪان وڌين ۽ ڪُليل منطقي غلطين کان اڻواقف رهجي وجي. حماقت ايتري ئي ضروري هئي جيتري ذهانت، ۽ ان کي حاصل ڪرڻ ۾ اوترو ئي ڏکيو هو.

ان دوران، هن جي ذهن جي هڪ حصي ۾ اهو خيال ۾ هو ته اهي ڪيس ڪيترو جلدي گولي هٽندا. "هر شيءِ جو دارومدار توهان تي آهي،" اوبرائن چيو هو؛ پر ڪيس خبر هئي ته ڪو به اهڙو ارادي عمل نه هو جنهن ذريعي هو ان کي ويجهو آڻي سگهي. اها ڳالهه هتان کان ڏهه منٽ پري ۾ ٿي سگهي ٿي، يا ڏهه سال پوءِ. اهي ڪيس ڪيترن سالن تائين اڪيلائيءَ جي قيد ۾ رکي سگهن ٿا، اهي ڪيس ڪنهن پورهئي واري ڪيمپ ڏانهن موڪلي سگهن ٿا، اهي ڪيس ڪجهه وقت لاءِ آزاد ۾ ڪري سگهن ٿا، جيئن اهي ڪڏهن ڪڏهن ڪندا هئا. اهو بلڪل ممڪن هو ته گولي لڳڻ کان اڳ هن جي گرفتاري ۽ جاچ جو پورو ڊرامو وري کان هلايو وجي. هڪ ئي ڳالهه پڪ هئي ته موت ڪڏهن به اڳواٽ اميد ڪيل گهڙيءَ ۾ نه ايندو هو. اهو رواج هو—اڻ چيل روايت: ڪنهن نه ڪنهن طرح توهان کي اها خبر هوندي هئي، جيتوڻيڪ ڪنهن چئي نه هئي—ته اهي توهان کي پٺيان گولي هٽندا هئا؛ هميشه مٿي جي پٺئين حصي ۾، بنا ڪنهن ڏيڃارڻ جي، جڏهن توهان هڪ ڪونڊيءَ کان ٻي ڪونڊيءَ تائين گيليريءَ مان لنگهي رهيا هوندا هئو.

هڪ ڏينهن—پر 'هڪ ڏينهن' صحيح اظهار نه هو؛ ايئن ئي هو ڃڻ اها اڌ رات هجي: هڪ دفعو—هو هڪ عجيب ۽ پر سڪون محويت ۾ ٻڏي ويو. هو ان راهداريءَ ۾ پنڌ ڪري رهيو هو، گوليءَ جو انتظار ڪري رهيو هو. ڪيس خبر هئي ته اها ٻئي ئي پل اچڻ واري آهي. سپ ڪجهه ٿئي ٿي چڪو هو، سنئون ٿي چڪو هو، سلجهي ويو هو. هاڻي ڪي به شڪ شبها نه هئا، ڪي به دليل نه هئا، ڪو به سور نه هو، ڪو به ڊپ نه هو. هن جو جسم تندرست ۽ مضبوط هو. هو بلڪل آسانيءَ سان هلي رهيو هو، هلڻ جي خوشي ۽ سج جي روشنيءَ ۾ گهمڻ واري

احساس سان. هو هاڻي محبت واري وزارت جي سوڙهين اڇين راهدارين ۾ نه هو، هو هڪ ڪلوميٽر ويڪري سڄ جي روشنيءَ سان ڀرپور وڏي لنگهه ۾ هو، جنهن ۾ هو شايد دوائن جي نشي واري بيهوشيءَ ۾ هلندو هو. هو سونهري خطي (Golden Country) ۾ هو، سهن جي ڪائڻ سان ننڍي ٽي ويل گاهه واري پراڻي چراگاهه مان لنگهندڙ پيچرن تي هلي رهيو هو. هو پنهنجي پيرن هيٺان نرم ۽ جهلندڙ سائي گاهه ۽ پنهنجي چهري تي هلڪي ڪوسيري سڄ جي روشني محسوس ڪري سگهيو پئي. زمين جي ڪناري تي وڻ هئا، جيڪي جهيڙي هوا سان چري رهيا هئا، ۽ ان کان پرتي ڪٽي اهو ندڙيءَ جو وهڪرو هو جتي ولين جي وڻن هيٺان سائي پاڻيءَ ۾ مڇيون تري رهيون هيون.

اوچتو هو دهشت ۽ صدمي سان چُرِي پيو. هن جي چيلهه تي پگهر ڦُٽي نڪتو. هن پاڻ کي وڏي واڪي روئندي ۽ دانهون ڪندي ٻڌو:

”جوليا! جوليا! جوليا، منهنجو پيار! جوليا!“

هڪ لمحي لاءِ ڪيس سندس موجودگيءَ جو اڻ ڪٽ احساس ٽيو. هوءَ رڳو هن سان گڏ نه، پر هن جي اندر سمايل لڳي هئي. ايئن پئي لڳو جڻ هوءَ سندس چمڙيءَ جي ذري ذري ۾ ويهجي وئي هجي. ان پل ۾ هن جوليا سان ايترو پيار ڪيو جيترو هن تڏهن به نه ڪيو هو جڏهن اهي گڏ ۽ آزاد هئا. هن کي اها به خبر هئي ته هوءَ اجا ڪٽي نه ڪٽي جيئري هئي ۽ ڪيس سندس مدد جي ضرورت هئي.

هو ڪٽ تي پٽ پر ليٽي پيو ۽ پاڻ کي سنيالڻ جي ڪوشش ڪيائين. هن هي ڇا ڪري ڇڏيو هو؟ ان ڪمزوريءَ جي هڪڙي گهڙيءَ سبب هن پنهنجي قيد ۽ غلاميءَ ۾ ڪيترا سال وڌائي ڇڏيا هئا؟

ٻئي پل ڪيس ٻاهر بوٽن جي ٽڙڪڻ جو ڳرو آواز ٻڌڻ ۾ ايندو. اهي اهڙي چڪ کي ائين بنا سزا جي هرگز نه ڇڏيندا. هاڻي ڪين خبر پئجي وئي هوندي، جيڪڏهن اڳ خبر نه به هئن، ته هو ان معاهدي کي ٽوڙي رهيو هو جيڪو هن ساڻن ڪيو هو. هن پارٽيءَ جو چيو مڃيو، پر هو

اجا بہ پارٽيءَ سان نفرت ڪندو هو. اڳئين وقت ۾ هن مٽاچري اطاعت هيٺ پنهنجي باغي ذهن کي لڪايو هو. هاڻي هو هڪ قدم وڌيڪ پنڌتي هٽي ويو هو: ذهن ۾ هن هٿيار ڦٽا ڪيا هئا، پر اميد اها هئس تہ هو پنهنجي دل جي اندروني حصي کي پاڪ ۽ اڇو رکندو. ڪيس خبر هئي تہ هو غلطي تي هو، پر هن غلط ئي رهڻ پسند ڪيو. اهي ان ڳالهہ کي سمجهي ويندا—اوبرائن ان کي سمجهي ويندو. اهو سڀ ڪجهہ ان هڪ بيوقوفاڻي رڙ ۾ ظاهر ٿي چڪو هو.

ڪيس وري سڀ ڪجهہ نئين سر شروع ڪرڻو پوندو. ان ۾ ڪيترائي سال لڳي سگهن ٿا. هن پنهنجي چهري تي هٿ گهمايو، نئين شڪل سجاڻڻ جي ڪوشش ڪندي. ڳلن ۾ گهرا گهنج هئا، ڳلن جون هڏيون نوڪدار لڳي رهيون هيون، ۽ نڪ سَنئون ٿي ويو هو. ان کان سواءِ، آئيني ۾ پاڻ کي پيڃاڙيءَ ۾ ڏسڻ کان پوءِ ڪيس نوان ڏند ملي چڪا هئا. پنهنجي اندر جا جذبا لڪائڻ سولو نہ هو جڏهن توهان کي اها بہ خبر نہ هجي تہ توهان جو پنهنجو چهرو ڪهڙو پيو لڳي. بهرحال، رڳو چهري جي تاثرن تي ضابطو رکڻ ڪافي نہ هو. هن پهريون پيرو سمجهيو تہ جيڪڏهن توهان کو راز لڪائڻ چاهيو ٿا تہ اهو توهان کي پاڻ کان بہ لڪائڻو پوندو. توهان کي هر وقت اها ڄاڻ ضرور هئڻ گهرجي تہ اهو اتي موجود آهي، پر جيستائين ان جي ضرورت نہ پوي تيستائين توهان ان کي ڪنهن بہ اهڙي شڪل ۾ پنهنجي شعور ۾ ظاهر ٿيڻ نہ ڏيو جنهن کي ڪو نالو ڏئي سگهجي. هاڻي کان وٺي ڪيس رڳو صحيح سوچڻو ئي نہ هو؛ ڪيس صحيح محسوس بہ ڪرڻو هو، صحيح خواب بہ ڏسڻا هئا. ۽ انهيءَ سڄي عرصي دوران ڪيس پنهنجي نفرت کي پنهنجي اندر ائين قيد رکڻو هو جڏ اهو مادي جو ڪو ڳوڙهو هجي، جيڪو سندس پنهنجو حصو بہ هجي ۽ تڏهن بہ سندس باقي وجود سان اڻ ڳنڊيل هجي—هڪ ڳوڙهي (cyst) وانگر.

هڪ ڏينهن اهي ڪيس گولي هٽڻ جو فيصلو ڪندا. توهان ٻڌائي نٿا سگهو ته اهو ڪڏهن ٿيندو، پر ٿيڻ کان ڪجهه سيڪنڊ اڳ ان جو اندازو لڳائڻ ممڪن هجڻ گهرجي. اهو هميشه پنڌين پاسي کان ٿيندو هو، جڏهن ڪو راهداريءَ مان لنگهي رهيو هوندو هو. ڏهه سيڪنڊ ڪافي هوندا. ان وقت اندر هن جي اندر جي پوري دنيا ڦري سگهي ٿي. ۽ پوءِ اوچتو، ڪو به لفظ ڳالهائڻ کانسواءِ، پنهنجي وک روڪڻ کانسواءِ، پنهنجي چهري جي ڪا به لڪير مٽائڻ کانسواءِ—اوچتو نقاب لهي پوندو ۽ نڪاءُ! هن جي نفرت جون باهيون ٻري اٿنديون. نفرت ڪيس هڪ وڏي گجندڙ باهه وانگر پري ڇڏيندي. ۽ لڳ ڀڳ ان ئي پل نڪاءُ! سان گولي لڳندي، تمام دير سان، يا تمام جلدي. اهي هن جي دماغ کي ٽڪرا ٽڪرا ڪري چڪا هوندا، ان کان اڳ جو اهي ڪيس پنهنجي مرضيءَ مطابق تبديل ڪري سگهن. باغي خيال بنا سزا جي، بنا توبه جي، هميشه لاءِ انهن جي پهچ کان ٻاهر نڪري چڪو هوندو. هنن پنهنجي ئي تڪميل ۽ سگهه ۾ هڪ سوراخ ڪري ڇڏيو هوندو. انهن سان نفرت ڪندي مرڻ—بس اها ئي آزادي هئي.

هن پنهنجون اکيون پوري ڇڏيون. اهو ڪنهن ذهني نظم و ضبط کي مجڻ کان به وڌيڪ ڏکيو هو. اها پنهنجو پاڻ کي ذليل ڪرڻ، پنهنجو پاڻ کي ڏک پهچائڻ ۽ ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ واري ڳالهه هئي. ڪيس گندگي جي سپ کان گندي اونهائيءَ ۾ لهڻو هو. سيني کان وڌيڪ خوفناڪ ۽ الٽي آڻيندڙ ڳالهه ڪهڙي هئي؟ هن بگ برادر (Big Brother) بابت سوچيو. اهو وڏو چهرو (پوسٽرن تي لڳاتار ڏسڻ ڪري هو هميشه ان کي هڪ ميٽر ويڪرو سمجهندو هو)، پنهنجي ڳري ڪاري ميڇ ۽ انهن اکين سان جيڪي هر طرف توهان جو پيڇو ڪنديون هيون، پاڻمرادو سندس ذهن ۾ تري آيو. بگ برادر لاءِ هن جا سچا جذبا ڪهڙا هئا؟

لنگهه ۾ بوٽن جو گڙو آواز آيو. لوهه جو دروازو ڪڙڪي سان کليو. اوبرائن ڪوٺڙيءَ اندر آيو. هن جي پٽيان زرد چهري وارو آفيسر ۽ ڪاري وردي وارا پهريدار هئا.

”اٿي بيهو،“ اوبرائن چيو. ”هتي اچو.“

ونسٽن سندس سامهون بينو. اوبرائن پنهنجن سگهارن هٿن سان ونسٽن جا ڪلها پڪڙيا ۽ ڪيس ويجهڙائيءَ مان جاچي ڏٺو.

”توهان مونکي ڏوڪو ڏيڻ جو سوچيو هو،“ هن چيو. ”اهو بلڪل احمقانه هو. بلڪل سڌا ٿي بيهو. منهنجي اکين ۾ ڏسو.“

هو ڪجهه پل ترسي پيو، ۽ وڌيڪ نرم لهجي ۾ ڳالهائڻ لڳو:

”توهان ۾ سڌارو اچي رهيو آهي. ذهني طور تي توهان ۾ تمام گهٽ عيب بچيو آهي. رڳو جذباتي طور تي ئي توهان اڻپرائي ڪرڻ ۾ ناڪام رهيا آهيو. مونکي ٻڌايو، ونسٽن—۽ ياد رکو، ڪو به ڪوڙ نه: توهان کي خبر آهي ته مان هميشه ڪوڙ پڪڙي ونندو آهيان—مونکي ٻڌايو، بگ برادر بابت توهان جا سچا جذبا ڪهڙا آهن؟“

”مان هن سان نفرت ڪريان ٿو.“

”توهان هن سان نفرت ڪريو ٿا. سنو. پوءِ هاڻي اهو وقت اچي ويو آهي جو توهان آخري قدم کڻو. توهان کي بگ برادر سان محبت ڪرڻي پوندي. رڳو هن جو چيو مڃڻ ئي ڪافي ناهي: توهان کي هن سان محبت ڪرڻي پوندي.“

هن ونسٽن کي پهريدارن ڏانهن هڪ معمولي ڏڪو ڏيندي آزاد ڪيو.

”ڪمرو 101،“ هن چيو.

باب پنجون

پنهنجي قيد جي هر مرحلي تي هو اها جاڻ رکندو هو، يا کيس لڳندو هو ته کيس خبر هئي، ته هو ان بي دريءَ واري عمارت ۾ کهڙي هنڌ تي هو. شايد هوا جي دٻاءُ ۾ هلڪا ڦلڪا فرق هئا. اهي کونڙيون جتي پهريدارن کيس ماريو هو، زمين جي سطح کان هيٺ هيون. اهو کمرو جتي اوبرائن وٽس سخت پڇا ڳاڇا ڪئي هئي، چت جي ويجهو تمام مٿاهين ماڻ تي هو. جڏهن ته هيءَ جاءِ زمين جي اندر ڪيترائي ميٽر هيٺ هئي، ايتري اونهائيءَ ۾ جيتري اونهائيءَ تائين وڃڻ ممڪن هو.

هيءَ کونڙي انهن گهٽين کونڙين کان وڏي هئي جن ۾ هو اڳ رهي چڪو هو. پر هن پنهنجي آس پاس تي مس ئي ڌيان ڏنو. هن رڳو اهو نوٽ ڪيو ته بلڪل سندس سامهون ٻه ننڍا ميز رکيل هئا، جن مان هر هڪ تي سائو اوني ڪپڙو (green baize) وڇايل هو. هڪ ميز ڪانئس رڳو هڪ يا ٻه ميٽر پري هو، جڏهن ته ٻيو ڪجهه پرپرو، دروازي جي ويجهو رکيل هو. ڪيس هڪ ڪرسيءَ تي سڏو ٻڌو ويو هو، ايترو مضبوطيءَ سان جو هو کا ٻه چرپر نه پئي ڪري سگهيو، ايتري قدر جو پنهنجو مٿو ٻه چوري نه پئي سگهيو. هڪ قسم جي تکئي پڻيان سندس مٿي کي قابو ڪيو هو، جنهن ڪيس سڏو سامهون ڏسڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو هو.

هڪ پل لاءِ هو اڪيلو رهيو، پوءِ دروازو کليو ۽ اوبرائن اندر داخل ٿيو.

”توهان مون کان هڪ ڀيرو پڇيو هو،“ اوبرائن چيو، ”ته ڪمري 101 ۾ ڇا آهي. مون توهان کي چيو هو ته ان جو جواب توهان کي اڳ ئي معلوم آهي. اهو سيني کي معلوم آهي. اها شيءِ جيڪا ڪمري 101 ۾ آهي، دنيا جي بدترين شيءِ آهي.“

دروازو وري کليو. هڪ پهريدار اندر آيو، جنهن هٿ ۾ تارن مان ٺهيل ڪا شيءِ ڪنيل هئي، هڪ قسم جو دٻو يا ٽوڪري. هن اها پريري ميز تي رکي ڇڏي. اوبرائن جي بيهڻ جي پوزيشن سبب، ونسٽن ڏسي نه پئي سگهيو ته اها شيءِ ڇا هئي.

"دنيا جي بدترين شيءِ،" اوبرائن چيو، "هر ماڻهوءَ لاءِ الڳ الڳ هوندي آهي. اها جيئري پورجڻ ٽي سگهي ٿي، يا باهه ۾ سڙي مرڻ، يا ٻڏي مرڻ، يا سوريءَ تي چڙهڻ، يا وري پنجاهه ٻين قسمن جا موت ٽي سگهن ٿا. ڪي اهڙا به معاملا آهن جتي اها تمام معمولي شيءِ هوندي آهي، جنهن سان انسان مري به نه."

هو ٽورو هڪ پاسي هٽي ويو، ته جيئن ونسٽن ميز تي رکيل شيءِ کي چگيءَ طرح ڏسي سگهي. اها تارن مان ٺهيل هڪ ڊگهو پيجرو هئي جنهن جي مٿان ڪٽڻ لاءِ هينڊل لڳل هو. ان جي سامهون هڪ اهڙي شيءِ جڙيل هئي جيڪا تلواربازيءَ واري نقاب (fencing mask) جهڙي هئي، جنهن جو اندر جهڪيل حصو ٻاهرئين پاسي هو. جيتوڻيڪ اها ڪانئس ٽي چار ميٽر پري هئي، پر هو ڏسي سگهيو پئي ته پيجري ڊيگهه ۾ بن حصن ۾ ورهائيل هئي، ۽ هر حصي ۾ ڪو جاندار موجود هو. اهي ڪُوئا هئا.

"توهان جي معاملي ۾،" اوبرائن چيو، "دنيا جي سڀ کان بدترين شيءِ ڪُوئا ئي آهن."

پيجريءَ جي پهرين ئي جهلڪ ڏسڻ سان ئي ونسٽن جي جسم مان هڪ اڻ ڏٺي خطري واري ڏڪڻي گذري وئي، هڪ اهڙو خوف جنهن بابت ڪيس پڪ نه هئي ته اهو ڇا هو. پر ان ئي پل ان جي اڳيان نقاب جهڙي لڳل اوزار جو مقصد اوچتو هن جي ذهن ۾ ڪُپي ويو. هن جو هانءُ ٻاهر نڪرڻ لڳو ۽ پيٽ ۾ مروڙ پئجي ويا.

"توهان ائين نٿا ڪري سگهو!" هو ڦٽل تيز آواز ۾ رڙ ڪري چئي اٿيو. "توهان ائين نه ڪندا، توهان نٿا ڪري سگهو! اهو ناممڪن آهي."

”چا توهان کي ياد آهي،“ اوبرائن چيو، ”خوف جو اهو لمحو جيڪو توهان جي خوابن ۾ ايندو هو؟ توهان جي سامهون ڪاراڻ جي هڪ پت هوندي هئي، ۽ ڪنن ۾ هڪ گونجندڙ آواز. پت جي پويان ڪا تمام خوفناڪ شيءِ هئي. توهان کي اها خبر هئي ته توهان ڄاڻو ٿا ته اها چا هئي، پر توهان ان کي ظاهر ڪرڻ جي همت نه پئي ڪري سگهيا. اهي ڪُوئا ئي هئا جيڪي ان پت جي ٻئي پاسي موجود هئا.“

”اوبرائن!“ ونسٽن پنهنجي آواز تي ضابطو رکڻ جي ڪوشش ڪندي چيو. ”توهان ڄاڻو ٿا ته هن جي ڪا ضرورت ناهي. توهان مون کان چا ڪرائڻ چاهيو ٿا؟“

اوبرائن کو سڌو جواب نه ڏنو. جڏهن هو ڳالهائيندو هو ته سندس انداز استادن جهڙو هوندو هو، جيڪو هو ڪڏهن ڪڏهن اختيار ڪندو هو. هن فڪرمند ٿي پري ڏٺو، جڏ هو ونسٽن جي پنڌيان ويڙل ڪنهن ميڙ سان مخاطب هو.

”رڳو درد ئي،“ هن چيو، ”هميشہ ڪافي ناهي هوندو. اهڙا موقعا ايندا آهن جڏهن انسان درد ۽ سور اڳيان بيهي رهندو آهي، مرڻ جي حد تائين ب مقابلو ڪندو آهي. پر هر انسان لاءِ ڪا نه ڪا اهڙي شيءِ هوندي آهي جيڪا ناقابل برداشت هوندي آهي—هڪ اهڙي شيءِ جنهن جو تصور ب نٿو ڪري سگهجي. ان ۾ همت ۽ بزدليءَ جو ڪو عمل دخل ناهي. جيڪڏهن توهان ڪنهن اوچائيءَ تان ڪري رهيا هجو ته رَسيءَ کي پڪڑڻ ڪا بزدلي ناهي. جيڪڏهن توهان گهري پاڻيءَ مان مٿي آيا هجو ته پنهنجي ڦڦڙن کي هوا سان پرڻ ڪا بزدلي ناهي. اها رڳو هڪ فطري جبلت آهي جنهن کي مٽائي نٿو سگهجي. ڪُوئن سان ب اهو ئي معاملو آهي. توهان لاءِ اهي ناقابل برداشت آهن. اهي دباءُ جو هڪ اهڙو روپ آهن جنهن جو توهان مقابلو نٿا ڪري سگهو، چاهي توهان ائين ڪرڻ چاهيو ب. توهان اهو ئي ڪندا جيڪو توهان کان گهربل آهي.“

”پر اها ڪهڙي شيءِ آهي، اها ڇا آهي؟ مان اهو ڪيئن ڪري سگهان ٿو جڏهن مونکي خبر ئي ناهي تہ اها ڇا آهي؟“

اوبرائن پجرو کٽي ويجهي واري ميز تي رکي ڇڏي. هن ڪيس وڏي سنيال سان اوني ڪپڙي تي رکيو. ونسٽن پنهنجي ڪنن ۾ رت جي گردش جو سنوانتو ٻڌي سگهيو پئي. ڪيس مڪمل اڪيلائيءَ ۾ ويني هجڻ جو احساس ٿيڻ لڳو. هو جڻ هڪ وڏي، خالي ميدان جي وچ ۾ هو، هڪ اهڙو سنئون رٽيٽ جنهن تي تيز تپندڙ سج هو، جتان سپ آواز ڪيس تمام وڏي فاصلي تان ايندي لڳي رهيا هئا. تڏهن بہ ڪُوئن واري اها پجري ڪانئس ٻن ميٽرن ڪان بہ گهٽ فاصلي تي هئي. اهي وڏا ڏاڙيوال ڪُوئا هئا. اهي ان عمر جا هئا جڏهن ڪُوئي جو منهن ڳورو ۽ وحشي ٿي ويندو آهي ۽ سندس ڪل سرمائيءَ بدران خاڪي ٿي ويندي آهي.

”ڪُوئي جو نسل،“ اوبرائن اجا بہ پنهنجي اڻ ڏٺي سامعين سان مخاطب ٿيندي چيو، ”جيتوٽيڪ ڪُترينڊڙ جانورن مان آهي، پر هو گوشت خور بہ آهي. توهان ان ڳالهہ ڪان باخبر آهيو. توهان هن شهر جي غريب علائقن ۾ ٿيندڙ واقعن بابت ضرور ٻڌو هوندو. ڪن گهٽين ۾ ڪا عورت پنهنجي معصوم ٻار کي پنجن منٽن لاءِ بہ گهر ۾ اڪيلو ڇڏڻ جو خطرو نٿي کٽي سگهي. ڪُوئا ضرور ان تي حملو ڪندا. تمام ٿوري وقت ۾ اهي ان جو ماس چلي رڳو هڏيون بچائيندا. اهي بيمار يا مرندڙ ماڻهن تي بہ حملو ڪندا آهن. اهي ان ڳالهہ کي سمجهڻ ۾ حيران ڪندڙ هوشياري ڏيکارينداآهن جڏهن انسان بيوس هوندو آهي.“

پجريءَ مان رڙين جو ايار آيو. اهو آواز ونسٽن تائين تمام پري کان پهچندو لڳو. ڪُوئا پاڻ ۾ وڙهي رهيا هئا؛ اهي درميان واري وڇوٽيءَ مان هڪبئي تائين پهچڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هئا. هن مايوسيءَ جو هڪ گهرو دانهن وارو آواز بہ ٻڌو. اهو پڻ ڪيس پنهنجي وجود کان ٻاهر ايندي لڳو.

اوبرائن پجري کي مٿي کنيو، ۽ ائين ڪندي هن ان ۾ ڪا شيءِ ڏٻائي. هڪ تکو نڪاءُ ٿيو. ونسٽن پاڻ کي ڪرسيءَ مان ڇڏائڻ لاءِ ديوانن وانگر زور لڳايو. اها هڪ نااميدي واري ڪوشش هئي؛ هن جو هر هڪ عضوو، ايتري قدر جو سندس متو به بلڪل اڻ چُرندڙ نموني جڪڙيل هو. اوبرائن پجري ويجهو آندو. اها ونسٽن جي چهري کان هڪ ميٽر کان به گهٽ پري هئي.

”مون پهريون ليور ڏٻائي ڇڏيو آهي،“ اوبرائن چيو. ”توهان هن پجري جي بناوٽ کي سمجهي رهيا آهيو. هي نقاب توهان جي مٿي تي چگيءَ طرح ويهي ويندو، ۽ پڇڻ جو ڪو رستو نه بچندو. جڏهن مان هي ٻيو ليور ڏٻائيندس، تہ پجري جو دروازو مٿي ٽي ويندو. اهي بکايل وحشي جانور گوليءَ وانگر ٻاهر نڪرندا. ڇا توهان ڪڏهن ڪنهن ڪُوئي کي هوا ۾ ٽپ ڏيندي ڏٺو آهي؟ اهي ستو توهان جي چهري تي ٽپو ڏيندا ۽ ستو ان ۾ سوراخ ڪري گهر ڪندا. ڪڏهن ڪڏهن اهي پهرين اکين تي حملو ڪندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن اهي ڳلن کي کائي اندر داخل ٿيندا آهن ۽ زبان ڇڪائي ويندا آهن.“

پجري وڌيڪ ويجهو هئي؛ اها بلڪل ويجهي ايندي پئي وئي. ونسٽن کي لڳاتار تيز رڙيون ٻڌڻ ۾ آيون جيڪي کيس پنهنجي مٿي جي مٿان فضا ۾ گونجندي لڳيون. پر هو پنهنجي ان خوف خلاف سختيءَ سان وڙهندو رهيو. سوچڻ، رڳو سوچڻ، هڪ سيڪنڊ جي هزارين حصي ۾ به—رڳو سوچڻ ئي بچاءُ جي واحد اميد هئي. اوچتو انهن وحشين جي ڏاڙ ۽ ڇڙندڙ بوءِ سندس ناسن سان ٽڪرائجي وئي. سندس اندر ۾ التيءَ ۽ ڪچي ٽيڙ جو هڪ سخت جهٽڪو آيو، ۽ هو لڳ ڀڳ بيهوش ٿي ويو. سڀ ڪجهه ڪارو ٿي چڪو هو. هڪ لمحي لاءِ هو ديوانو ٿي ويو، هڪ رڙيون ڪندڙ جانور بڻجي ويو. پر ان انڌيري مان هو هڪڙي خيال کي جهليندي ٻاهر نڪتو. پنهنجو پاڻ کي بچائڻ جو رڳو هڪڙو، ۽ فقط هڪڙو ئي رستو هو. ڪيس پنهنجي ۽ ڪُوئن

جي وچ ۾ ڪنهن ٻئي انسان کي، ڪنهن ٻئي انسان جي جسم کي، آڻڻو پوندو.

نقاب جو دائرو هاڻي ايترو وڏو ٿي چڪو هو جو ٻي ڪا بہ شيءِ نظر نہ پئي آئي. تارن وارو دروازو سندس چهري کان رڳو ٻہ هٿ پري هو. ڪُوئن کي خبر هئي تہ هاڻي ڇا ٿيڻ وارو هو. انهن مان هڪڙو مٿي هيٺ ٽپ ڏئي رهيو هو، جڏهن تہ ٻيو، گٽرن جو هڪ پراڻو، گل ڇڏيل پوڙهو ڏاڏو، پنهنجن گلابي هٿن کي سيخن تي رکي ستو بينو، ۽ ڪاوڙ سان هوا کي سنگهڻ لڳو. ونسٽن سندس شهپرن ۽ پيلن ڏندن کي صاف ڏسي سگهيو پئي. وري هڪ دفعو ان ڪارنهن پريل خوف کيس پنهنجي وڪوڙ ۾ آڻي ڇڏيو. هو انڊو، بيوس ۽ بي عقل بڻجي ويو هو.

”قديم چين ۾ اها هڪ عام سزا هوندي هئي،“ اوبرائن اڳ وانگر ئي فلسفياڻي انداز ۾ چيو.

نقاب سندس چهري تي بند ٿي رهيو هو. تار سندس ڳل سان ڇهي وئي. ۽ پوءِ—نہ، اهو ڪو سڪون نہ هو، اها رڳو اميد هئي، اميد جو هڪ ننڍڙو ذرو. شايد تمام گهڻي دير ٿي چڪي هئي. پر اوچتو هن سمجهي ورتو تہ پوري دنيا ۾ رڳو هڪ ئي ماڻهو هو جنهن ڏانهن هو اها سزا موڪلي سگهيو پئي—صرف هڪڙو ئي جسم جنهن کي هو پنهنجي ۽ ڪُوئن جي وچ ۾ اڇلائي سگهيو پئي. ۽ هو ديوانن وانگر، وري وري دانهون ڪري رهيو هو:

”جوليا سان ائين ڪريو! جوليا سان ائين ڪريو! مون سان نہ! جوليا سان! مونکي پرواهہ ناهي تہ توهان هن سان ڇا ٿا ڪريو. ان جو ڇهرو لاهي ڇڏيو، ان جي هڏين تائين سپ ماس نوڙي ڇڏيو. مون سان نہ! جوليا سان! مون سان نہ!“

هو پنتي ڪري رهيو هو، تمام وڏي اونهائيءَ ۾، ڪُوئن کان پري، پري. هو اڃا بہ ڪرسيءَ تي ٻڌل هو، پر هو فرش مان، عمارت جي پٽين

مان، زمين مان، سمنڊن مان، فضا مان، ٻاهرئين خلا ۾، تارن جي وچ واري اونهي خال ۾ لنگهي ڪري پيو هو—هميشہ پري، پري، انهن ڪُوئن کان تمام پري. هو روشنيءَ جي سالن جي فاصلي تي پري هو، پر اوبرائن اجا بہ سندس پرسان بينو هو. سندس ڳل تي اجا بہ تار جو ٿڌو لمس موجود هو. پر پنهنجي چوڌاري وڪوڙيل انڌيري مان هن لوهہ جو هڪ ٻيو ٽڪاءُ ٻڌو، ۽ هن کي خبر پئجي وئي تہ پجري جو دروازو ڪُلي نہ پر ٽڪاءَ سان بند ٿي ويو هو.

باب ڇهون

"چيسٽنٽ ٽري" (Chestnut Tree کيفي) لڳ ڀڳ خالي هو. دريءَ مان تري ايندڙ سج جي ڪرڻن متيءَ سان پريل ميزن جي مٿاڇري کي روشن ڪيو هو. اهو ٽيپهريءَ جي ٽين وڳي جو وقت هو. ٽيلي اسڪرينن مان لوهه جي چادر جهڙي ڪڙڪندڙ جهيڙي موسيقي ٽمي رهي هئي. ونسٽن پنهنجي معمولي ڪنبڙ ۾ وينو، خالي گلاس ۾ نِهاري رهيو هو. ڪڏهن ڪڏهن هو نظر کٽي سامهون واري پٽ تان ڪيس گهورينڊڙ ان وڏي چهري ڏانهن ڏسندو هو. ان تي لکيل هو: **بگ برادر توهان کي ڏسي رهيو آهي** بنا چوڻ جي، هڪ بيرو آيو ۽ هن جو گلاس "وڪٽري جن" (Victory Gin) سان پري ڇڏيائين، ۽ ڪارڪ مان لنگهندڙ پَر واري ٻي بوتل مان ان ۾ ڪجهه ڦڙا ٽپڪائي ڇڏيائين. اها لونگن جي خوشبوءِ واري سيڪرين (saccharine) هئي، جيڪا ان کيفي جي خاص سوغات هئي.

ونسٽن ٽيلي اسڪرين ڏانهن ڪن لائي وينو هو. في الحال ان مان رڳو موسيقي اچي رهي هئي، پر اهو امڪان هو ته ڪنهن به پل امن واري وزارت (Ministry of Peace) مان ڪو خاص بليٽن نشر ٿي پوي. آفريقي محاذ تان ايندڙ خبرون انتهائي پريشان ڪندڙ هيون. سڄو ڏينهن هو وقفي وقفي سان ان بابت ڳڻتيءَ ۾ رهيو هو. يوريشيا جو هڪ لشڪر (اوشيانا يوريشيا سان جنگ ۾ هو: اوشيانا هميشه کان ئي يوريشيا سان جنگ ۾ رهيو هو) ڊيڄارينڊڙ تيزيءَ سان ڏکڻ پاسي وڏي رهيو هو. منجهند واري بليٽن ۾ ڪنهن خاص علائقي جو نالو نه ڪنيو ويو هو، پر امڪان هو ته ڪانگو جو چوڙ وارو علائقو اڳ ئي جنگ جو ميدان بڻجي چڪو هو. برازاول ۽ ليوپولڊ ول خطري ۾ هئا. ان ڳالهه جي معنيٰ سمجهڻ لاءِ ڪنهن نقشي ڏسڻ جي ضرورت نه هئي. اها رڳو وچ آفريڪا هٿان نڪري وڃڻ واري ڳالهه نه هئي: سڄي جنگ ۾ پهريون ڀيرو خود اوشيانا جي سرزمين خطري هيٺ اچي وئي هئي.

هن جي اندر هڪ زوردار جذبو اُپريو، پورو پورو خوف ته نہ، پر هڪ قسم جو اڻ سلجهيل جوش، جيڪو تيزيءَ سان پڙڪيو ۽ وري وسامي ويو. هن جنگ بابت سوچڻ ڇڏي ڏنو. انهن ڏينهن ۾ هو ڪنهن به هڪ موضوع تي ڪجهه پَلن کان وڌيڪ پنهنجو ڌيان بيهاري ئي نہ سگهندو هو. هن پنهنجو گلاس ڪنيو ۽ هڪ ئي ڏُڪ ۾ پورو ڪري ڇڏيو. هميشہ وانگر، جن ڪيس ڏڪائي ڇڏيو ۽ هلڪي اوڪائي به آڻي ڇڏي. اها شيءِ انتهائي گندي هئي. لونگ ۽ سيڪرين، جيڪي پاڻ به پنهنجي نموني سان ڪافي ناگوار هئا، ان بي ذائقي تيل جهڙي بوءِ کي لڪائي نہ پئي سگهيا؛ ۽ سڀ کان خراب ڳالهه اها هئي ته شراب جي اها بوءِ، جيڪا رات ڏينهن هن سان گڏ رهندي هئي، سندس ذهن ۾ انهن جي بوءِ سان اڻ تٽ نموني گڏجي چڪي هئي——

هو پنهنجي خيالن ۾ به انهن جو نالو نہ ڪڍندو هو، ۽ جيتري قدر ٿي سگهندو هو، ڪڏهن به سندن تصوير ذهن ۾ نہ آڻيندو هو. اهي ڪا اهڙي شيءِ هئا جنهن کان هو اڌوگابرو باخبر هو، جيڪي سندس چهري جي بنهه ويجهو لامارا ڏئي رهيا هئا، هڪ اهڙي ڏپ جيڪا سندس ناسن سان چنبڙيل هئي. جيئن ئي جن جو نشو مٽي چڙهيو، هن پنهنجن واڳٽائي چپن مان اوڳراڇ ڏني. آزاد ٿيڻ کان پوءِ هو وڌيڪ ٽلهو ٿي چڪو هو، ۽ سندس پراڻو رنگ روپ وري موٽي آيو هو—بلڪ اصل رنگ کان به ڪجهه وڌيڪ. هن جا عضوا پرجي ٽلها ٿي ويا هئا، نڪ ۽ ڳلن جي چمڙي کهري ۽ ڳاڙهي ٿي وئي هئي، ايتري قدر جو سندس ٽنڊ به گهري گلابي ٿي وئي هئي. هڪ بيرو، وري بنا چوڻ جي، شطرنج جو بورڊ ۽ "دي ٽائيمز" جو تازو پرچو کڻي آيو، جنهن جو پنو شطرنج واري معمي تي موڙيل هو. پوءِ، اهو ڏسي ته ونسٽن جو گلاس خالي هو، هو جن جي بوتل کڻي آيو ۽ گلاس پري ڇڏيائين. آردر ڏيڻ جي ڪا ضرورت نہ هئي. اهي سندس عادتن کان واقف هئا. شطرنج جو تختو هميشہ سندس انتظار ڪندو هو، سندس ڪنڊ وارو ميز هميشہ مخصوص

هوندو هو؛ تڏهن بہ جڏهن ڪيفي پريل هوندو هو، اهو ميز سندس لاءِ ئي هوندو هو، ڇو تہ ڪو بہ ماڻهو سندس ويجهو ويهي پاڻ ڏيکارڻ پسند نہ ڪندو هو. هو ڪڏهن بہ پنهنجي پيتل شراب جو حساب نہ رکندو هو. اڻ برابريءَ وارن وقفن سان اهي ڪيس ميرڙي پني جو ٽڪرو ڏيندا هئا، جنهن کي اهي بل چوندا هئا، پر ڪيس لڳندو هو تہ اهي هميشہ ڪانئس گهٽ رقم وصول ڪندا هئا. جيڪڏهن ڳالهہ ان جي برعڪس بہ هجي ها تہ ان سان بہ ڪو فرق نہ پوي ها. اڇڪلهہ هن وٽ پئسا هميشہ وافر مقدار ۾ هوندا هئا. هن وٽ هڪ نوڪري بہ هئي، هڪ اهڙي آرام واري نوڪري (sinecure) جنهن ۾ پگهار سندس پراڻي نوڪريءَ کان وڌيڪ هئي.

ٽيلي اسڪرين مان ايندڙ موسيقي بند ٿي وئي ۽ هڪ آواز ڳالهائڻ لڳو. ونسٽن ٻڌڻ لاءِ ڪنڌ مٿي ڪنيو. بهرحال محاذ تان ڪو بہ بليٽن نہ هو. اها رڳو گهٽائيءَ واري وزارت (Ministry of Plenty) پاران هڪ مختصر پڌرائي هئي. معلوم ائين ٿيو تہ گذريل ٽ ماهيءَ دوران، بوٽن جي فتن لاءِ ڏهين ٽي سالہ رٽا جو حدف 98 سيڪڙو وڌيڪ مڪمل ڪيو ويو هو.

هن شطرنج واري راند جي مسئلي کي چڪاسيو ۽ مهرا کٽ تي سجايا. اها هڪ چالاڪي واري پچاڙي هئي، جنهن ۾ بہ گهوڙا شامل هئا. "اڄي جي هلڻ جو وارو ۽ ٻن چالن ۾ مات." ونسٽن نظر کٽي بگ برادر جي تصوير ڏانهن ڏٺو. اڇو هميشہ مات ڏيندو آهي، هن هڪ اڻ چٽي باطني يقين سان سوچيو. هميشہ، بنا ڪنهن استثنيٰ جي، انتظام ائين ئي رکيل هوندو آهي. دنيا جي شروعات کان وٺي شطرنج جي ڪنهن بہ معمي ۾ ڪاري مهري ڪڏهن بہ ناهي کٽيو. ڇا اها برائيءَ مٿان اڇائيءَ جي دائمي ۽ اڻ مٽ فتح جي علامت نہ هئي؟ اهو وڏو چهرو پرسڪون طاقت سان ڀرپور ٿي ڪيس ڏسي رهيو هو. اڇو هميشہ مات ڏيندو آهي.

ٽيلي اسڪرين مان ايندڙ آواز ڪجهه پل ترسي پيو ۽ هڪ مختلف، انتهائي سنجيده لهجي ۾ چيائين: ”توهان کي خبردار ڪيو وڃي ٿو ته پندرهن وڃي ٽيهه منٽن تي هڪ اهم پڌرائيءَ لاءِ تيار رهو. پندرهن وڃي ٽيهه منٽ! هي انتهائي اهميت واري خبر آهي. خيال رکو ته اها رهجي نه وڃي. پندرهن وڃي ٽيهه منٽ!“ اها ڪڙڪندڙ موسيقي وري شروع ٿي وئي.

ونسٽن جو دل ڏڙڪڻ لڳو. اها محاذ تان بليٽن هئي؛ فطري جذبي ڪيس ٻڌايو ته ڪا خراب خبر اڇڻ واري هئي. سڄو ڏينهن، جوش جي هلڪين لهرن سان گڏ، آفريڪا ۾ وڏي شڪست جو خيال سندس ذهن ۾ ايندو ويندو رهيو هو. ڪيس ائين لڳو جڻ هو سڄ پڄ يوريشين فوج کي ڪڍهن بہ نہ ٽٽندڙ سرحد پار ڪندي ۽ ماکوڙين جي قطار وانگر آفريڪا جي ڊاکٽي ڪنڊ ۾ ڇوڙ ڪندي ڏسي رهيو هو. ڪنهن نہ ڪنهن نموني انهن جو پاسيرو گهيراءُ ڪرڻ ڇو ممڪن نہ ٿيو هو؟ اولهه آفريڪا جي ساحل جا خاڪا سندس ذهن ۾ چٽيءَ طرح ايري آيا. هن اڇو گهوڙو ڪنيو ۽ ان کي بوربڊ تي هلائي ڇڏيو. اها ئي صحيح جاءِ هئي. جيتوڻيڪ هو ڏسي رهيو هو ته اهو ڪارو ٽولو ڏکڻ ڊاڪٽن ڊوڙندو پئي ويو، پر ڪيس هڪ ٻي طاقت بہ نظر آئي، جيڪا پراسرار نموني گڏ ڪئي وئي هئي، ۽ اوچتو سندن پنڌيان آڻي بيهاري وئي هئي، جنهن زمين ۽ سمنڊ ذريعي سندن رابطا ڪٽي ڇڏيا هئا. ڪيس محسوس ٿيو ته رڳو پنهنجي ارادي سان ئي هو ان ٻي طاقت کي وجود ۾ آڻي رهيو هو. پر تڪڙو عمل ڪرڻ ضروري هو. جيڪڏهن انهن پوري آفريڪا تي قبضو ڪري ورتو، جيڪڏهن ڪيپ (Cape) وٽ ڪين هوائي اڈا ۽ آبدوزن جا مرڪز ملي ويا، ته اها ڳالهه اوشيانا کي ٻن حصن ۾ ورهائي ڇڏيندي. ان جي معنيٰ ڪجهه بہ ٿي سگهي پئي: شڪست، تباهي، دنيا جي نئين سر ورهاست، پارٽيءَ جو خاتمو! هن هڪ ڊگهو ساهه ڪنيو. جذبن جو هڪ غير معمولي ميڙ—پر پورو پورو ميڙ بہ نہ، بلڪ

احساسن جا هڪ پٺيان ٻيا ٿَهه، جن ۾ چئي نڪي سگهيو ته ڪهڙو ٿَهه سڀ کان هيٺ هو—هن جي اندر پاڻ ۾ وڙهي رهيو هو.

اهو شديد جذبو گذري ويو. هن اڃي گهوڙي کي واپس پنهنجي جاءِ تي رکيو، پر ان وقت هو شطرنج جي معمي کي سنجيدگيءَ سان پڙهڻ لاءِ ذهن ناهي نه سگهيو. هن جا خيال وري پٽڪڻ لڳا. لڳ ڀڳ لاشعوري طور تي، هن پنهنجي آڏر سان ميز تي ڄميل مٽيءَ مٿان لکيو:

5 = 2 + 2

”اهي توهان جي اندر نڪا پهچي سگهن،“ هن (جوليا) چيو هو. پر اهي توهان جي اندر پهچي سگهندا هئا. ”هتي توهان سان جيڪو ڪجهه ٿئي ٿو اهو هميشه لاءِ رهندو آهي،“ اوبرائن چيو هو. اهو سچو اکر هو. ڪي اهڙيون ڳالهيون، توهان جا پنهنجا ئي اهڙا عمل هوندا هئا، جن کان پوءِ توهان ڪڏهن به سنيلي نه سگهندا هئو. توهان جي سيني ۾ ڪا شيءِ ماري ڇڏي ويندي هئي: ساڻي خاڪ ڪئي ويندي هئي، ڏُنڀ ڏئي ختم ڪئي ويندي هئي.

هن کيس ڏنو هو؛ هن ساٽس ڳالهايو به هو. ان ۾ هاڻي ڪو خطرو نه هو. کيس فطري طور تي خبر هئي ته هاڻي اهي سندس ڪمن ۾ ذري برابر به دلچسپي نه رکندا هئا. جيڪڏهن انهن مان ڪنهن به چاهيو ها ته هو ٻيو پيرو به کيس ملڻ جو بندوبست ڪري سگهي ها. حقيقت ۾ سندن اها ملاقات اتفاقي هئي. اهو هڪ پارڪ ۾ هو، مارچ مهيني جو هڪ سخت ٺڏو ۽ ڪاٿيندڙ ڏينهن هو، جڏهن زمين لوهه وانگر سخت هئي ۽ سڄو گاهه مري چڪو لڳندو هو، ۽ سواءِ ڪجهه ڦلڙين (crocuses) جي ڪا به ڪلي نه هئي، جيڪي مٽي ايريون هيون رڳو ان لاءِ ته تيز هوا کين ٽوڙي ڇڏي. هو هٿ نري ڄمي وڃڻ ۽ اکين مان پاڻي وهڻ واري حالت ۾ تڪڙو پنڌ پئي ويو جڏهن هن کيس پاڻ کان ڏهه ميٽر به پري نه ڏٺو. کيس فوري طور تي محسوس ٿيو ته هوءَ ڪنهن اڻ چٽي نموني تبديل ٿي چڪي هئي. اهي بنا ڪنهن اشاري جي لڳ ڀڳ

هڪڙئي جي پرسان لنگهي ويا، پوءِ هو مڙيو ۽ سندس پٺيان لڳو، پر بنا ڪنهن خاص چاهه جي. ڪيس خبر هئي ته ڪو به خطرو نه هو، ڪو به ڪيس ڏسڻ جي تڪليف نه ڪندو. هوءَ ڪجهه به نه ڳالهائي. هوءَ گاهه تان ترڇي هلڻ لڳي جڏ ڪانئس ڇوٽڪارو پائڻ چاهيندي هجي، پر پوءِ ائين لڳو جڏ هن ڪيس پنهنجي پرسان هلڻ لاءِ قبول ڪري ورتو هجي. ٿوري دير ۾ اهي بنا پنن واري ڇڊين ٻوٽين جي هڪ جهنڊ ۾ اچي ويا، جيڪا نه لڪڻ لاءِ ڪم جي هئي ۽ نه وري تيز هوا کان بچاءُ لاءِ. اهي ترسي پيا. ڏاڍي ظالم تڏ هئي. سُڪل ٽارين مان هوا سيٽيون وڄائي رهي هئي ۽ بي رنگ ڦلڙين کي جهوري رهي هئي. هن پنهنجو ٻانهن سندس چيلهه جي چوڌاري رکي.

اتي کا ٽيلي اسڪرين نه هئي، پر لڪيل مائڪرو فون ضرور هوندا: ان کان سواءِ کين ڏسي سگهجي پئي. ان سان ڪو فرق نه پئي پيو، ڪنهن به ڳالهه سان ڪو فرق نه پئي پيو. جيڪڏهن اهي چاهين ها ته زمين تي ليٽي اهو سڀ به ڪري سگهن ها. ان خيال سان ئي هن جو بدن خوف وچان ڄمي ويو. هن جي ٻانهن جي جهلڻ تي جوليا ڪو به رد عمل ظاهر نه ڪيو؛ هن پاڻ کي ڇڏائڻ جي به ڪا ڪوشش نه ڪئي. هاڻي هن ڄاتو ته هن ۾ ڪهڙي تبديلي آئي هئي. سندس چهرو وڌيڪ پيلو هو، ۽ سندس متي ۽ پيشانيءَ تان لنگهندڙ هڪ ڊگهو چينيل نشان هو جيڪو وارن ۾ اڌ لڪيل هو؛ پر اها ڪا وڏي تبديلي نه هئي. اصل تبديلي اها هئي ته سندس چيلهه وڌيڪ ٿلهي ٿي چڪي هئي، ۽ هڪ حيران ڪندڙ طريقي سان سخت ۽ اڻ لچڪدار بڻجي وئي هئي. ڪيس ياد آيو ته ڪيئن هڪ پيرو راڪيٽ بم جي ڌماڪي کان پوءِ هن ڪنڊرن مان هڪ لاش ٻاهر ڪڍڻ ۾ مدد ڪئي هئي، ۽ هو رڳو ان شيءِ جي بي پناهه وزن تي حيران نه ٿيو هو، پر ان جي بي لچڪ ۽ سخت هجڻ تي به ٿيو هو، جنهن ڪري اها رڳو ماس بدران پٿر جهڙي لڳندي هئي. جوليا جو جسم به بلڪل ائين ئي لڳي رهيو هو. هن جي ذهن ۾ آيو ته

سندس چمڙيءَ جو نرم لمس ۽ هاڻي بلڪل ائين نہ رهيو هوندو جيئن ڪڏهن هوندو هو.

هن ڪيس ڇُمڻ جي ڪا ۽ ڪوشش نہ ڪئي، ۽ نہ ئي اهي ڳالهايا. جڏهن اهي واپس گاهہ مٿان هلڻ لڳا، هن پهريون پيرو سڏو ونسڻن ڏانهن ڏٺو. اها رڳو هڪ پَل جي نظر هئي، حقارت ۽ بيزاريءَ سان پريل. هو منجهي پيو تہ اها نفرت رڳو ماضيءَ مان نڪتل هئي يا وري سندس سُڄيل چهري ۽ ان پاڻيءَ مان پيدا ٿي هئي جيڪو ٿڌي هوا سندس اکين مان وهائي رهي هئي. اهي لوهہ جي ٻن ڪرسين تي وينا، پرسان پر تمام ويجهو نہ. هن ڏٺو تہ هوءَ ڳالهائڻ واري هئي. هن پنهنجو ڳرو بوٽ چند سينٽي ميٽر چوري ڇاڻي واڻي هڪ سُڪل ڪانيءَ کي چيپاڻي ڇڏيو. هن جا پير وڌيڪ ويڪرا ٿي ويا لڳا، ونسڻن نوٽ ڪيو.

”مون توکي دغا ڏني،“ هن سڏو چيو.

”مون توکي دغا ڏني،“ ونسڻن چيو.

هن وري هڪ تکڙي نفرت پري نظر ونسڻن تي وڌي.

”ڪڏهن ڪڏهن،“ هن چيو، ”اهي توهان کي ڪنهن اهڙي شيءِ سان ڊيڄاريندا آهن، ڪا اهڙي شيءِ جنهن اڃيان توهان بيهي نٿا سگهو، جنهن جو توهان سوچي ٻہ نٿا سگهو. ۽ پوءِ توهان چئو ٿا، ’مون سان ائين نہ ڪريو، ڪنهن ٻئي سان ڪريو، فلاڻي سان ڪريو.‘ ۽ شايد پوءِ توهان اهو ٻهانو ڪري سگهو تہ اهو رڳو هڪ حيلو هو ۽ توهان اهو رڳو ڪين روڪڻ لاءِ چيو هو ۽ سچ پچ توهان جو اهو ارادو نہ هو. پر اهو سچ ناهي. جنهن وقت اهو واقعو ٿئي ٿو، تنهن وقت توهان جو اهو ئي ارادو هوندو آهي. توهان سمجهو ٿا تہ پاڻ کي بچائڻ جو ٻيو ڪو رستو ناهي، ۽ توهان پاڻ کي ان نموني بچائڻ لاءِ پوري طرح تيار هوندا آهيو. توهان چاهيندا آهيو تہ اها مصيبت ان ٻئي ماڻهوءَ تي پوي. توهان کي ذري برابر ٻہ پرواهہ ناهي هوندي تہ هو ڪهڙي عذاب مان لنگهي ٿو. توهان کي رڳو پنهنجي ئي ذات جي ڳڻتي هوندي آهي.“

”توهان کي رڳو پنهنجي ئي ذات جي ڳڻتي هوندي آهي،“ هن ورجايو.

”ڀ ان کان پوءِ، توهان ان ٻئي ماڻهوءَ بابت ڪڏهن ب اڳ وانگر محسوس نٿا ڪري سگهو.“

”نہ،“ هن چيو، ”ماڻهو اڳ وانگر محسوس نٿو ڪري سگهي.“

ٻيو ڪجهه چوڻ لاءِ باقي بچيل نہ پئي لڳو. تيز هوا سندن سنهن اوور آلز کي سندن جسمن سان چنبڙائي ڇڏيو هو. لڳ ڀڳ فوراً ئي اتي ماڻ ۾ ويهڻ ڏکيو ٿي پيو: ان کان علاوه ايتري سخت ٺڪ هئي جو اتي ساکت ويهڻ ممڪن نہ هو. هن ٽرين (Tube) پڪڙڻ بابت ڪجهه چيو ۽ وڃڻ لاءِ اٿي بيٺي.

”اسان کي وري ملڻ گهرجي،“ هن چيو.

”ها،“ هن چيو، ”اسان کي وري ملڻ گهرجي.“

هو اڻ چٽي ارادي سان سندس پٺيان ڪجهه مفاصلي تائين هليو، کانئس اڌ وک پوئتي. اهي وري نہ ڳالهايا. هن کيس ڇڏائڻ جي سڌي ڪوشش ب نہ ڪئي، پر هوءَ اهڙي تيز رفتاريءَ سان هلندي رهي جو هو سندس برابر ٿي نہ پئي هليو. هن دل ۾ پڪو ارادو ڪيو هو تہ هو ٽيوب اسٽيشن تائين سندس ساڻ ڏيندو، پر اوچتو ٺڪ ۾ ائين پٺيان گهلجڻ جو هي عمل بلڪل بي مقصد ۽ ناقابل برداشت لڳو. هن تي جوليا کان پري ٽيڻ بجاءِ ”چيسٽنٽ ٽري ڪيفي“ ڈانهن موٽڻ جي هڪ بي پناهه خواهش حاوي ٿي وئي، جيڪو کيس ڪڏهن ب ايترو دلڪش نہ لڳو هو جيترو هن پل لڳي رهيو هو. هن پنهنجي ڪنڌ واري ميز، اخبار، شطرنج ۽ اڻ ڪٽ وهندڙ جن جو هڪ اڪير پريو تصور ڪيو. سڀ کان وڌيڪ اها ڳالهه هئي تہ اتي گرمائش هوندي. ايندڙ ئي پل، بنا ڪنهن اتفاق جي، هن پاڻ کي ماڻهن جي هڪ ننڍي ٽولي ذريعي کانئس ڌار ٽيڻ ڈٺو. هن اڳتي وڌي کيس پهچڻ جي اڌ دل واري ڪوشش ڪئي، پوءِ پنهنجي رفتار گهٽائي، مڙيو ۽ ابتي رخ ۾ هلڻ لڳو. جڏهن هو پنجاهه ميٽر پري

نڪري ويو تہ هن پنڌتي موڙي ڏنو. گهٽيءَ ۾ گهٽو رش نہ هو، پر تڏهن بہ هو ڪيس سجاڻي نہ سگهيو. ڊوڙندڙ درجن ڪن ماڻهن مان ڪو بہ سندس وجود ٿي سگهيو پئي. شايد سندس ٽلهو ۽ سڪل جسم هاڻي پنڌين پاسي ڪان سجاڻڻ جوڳو ئي نہ رهيو هو.

"جنهن وقت ائين ٿئي ٿو،" هن چيو هو، "توهان جو ارادو اهو ئي هوندو آهي." هن جو ارادو واقعي اهو ئي هو. هن رڳو اهو چيو نہ هو، هن ان جي تمنا ڪئي هئي. هن چاهيو هو تہ پاڻ بدران ڪيس ان جي حوالي ڪيو وڃي——

ٽيلي اسڪرين مان ٽمندڙ موسيقيءَ ۾ ڪجهه بدلجي ويو. ان ۾ هڪ ڦٽل، ننڍولينڊڙ، هڪ بيمار جهڙو سر شامل ٿي ويو. ۽ پوءِ——شايد اهو سچ پچ نہ پئي ٽيو، شايد اها رڳو هڪ ياد هئي جنهن آواز جو روپ ورتو هو——هڪ آواز ڳائي رهيو هو:

"پڪڙيل چيسٽنٽ وڻ جي ڇانوَ هيٺ مون توکي وڪيو ۽ تون مون کي وڪيو——"

هن جي اکين ۾ لڙڪ تري آيا. لنگهندڙ هڪ بيري ڏنو تہ هن جو گلاس خالي هو ۽ هو جن جي بوتل کٽي موتي آيو.

هن پنهنجو گلاس کنيو ۽ ان کي سنگهيو. هر ڏُڪ سان اها شيءِ گهٽ نہ، پر اجا وڌيڪ خراب ۽ گندي ٽيندي پئي وئي. پر اها ئي دنيا هئي جنهن ۾ هو ترندو هو. اها سندس زندگي، سندس موت، ۽ سندس قيامت (نئين سر جيئرو ٽيڻ) هئي. اها جن ئي هئي جيڪا هر رات ڪيس بيهوشيءَ واري ننڊ ۾ ٻوڙيندي هئي، ۽ اها جن ئي هئي جيڪا هر صبح ڪيس وري هوش ۾ آڻيندي هئي. جڏهن بہ هو جاڳندو هو، جيڪو تمام گهٽ يارنهن وڳي ڪان اڳ هوندو هو، پنبٽين جي پاڻ ۾ چنبڙيل هجڻ، سڙندڙ وات ۽ ڄڻ ٻڳل چيلهه سان، تہ سڌي ليٽيل حالت مان اٿڻ بہ ناممڪن ٿي پوي ها جيڪڏهن رات جو ئي ڪٽ جي ٻرسان رکيل بوتل ۽ چانهه جو پيالو نہ هجي ها. منجهند جي ڪلاڪن دوران هو بي نور

چهري سان، بوتل ويجهو رکي، ٽيلي اسڪرين ٻڌندو وينو هوندو هو. پندرهين ڪلاڪ کان وڌي بند ٿيڻ واري وقت تائين هو چيسٽنٽ ٽري ۾ ئي ڪُپيل رهندو هو. هاڻي ڪنهن کي به پرواهه نه هئي ته هو چا ٿو ڪري، ڪا سيٽي ڪيس جاڳائيندي نه هئي، ڪا ٽيلي اسڪرين ڪيس چڙبون نه ڏيندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن، شايد هفتي ۾ به دفعا، هو وزارتِ سچائي (Ministry of Truth) ۾ مٽيءَ سان پريل ۽ وساريل ڏسڻ واري هڪ آفيس ۾ ويندو هو ۽ ڪجهه ڪم ڪندو هو، يا جنهن کي ڪم سڏيو وڃي. ڪيس هڪ اهڙي ذيلي ڪميٽيءَ جي ذيلي ڪميٽيءَ ۾ مقرر ڪيو ويو هو جيڪا نيوسپيڪ لغت جي يارهين چاپي کي ترتيب ڏيڻ دوران پيدا ٿيندڙ معمولي ڏکيائين کي حل ڪندڙ اڻ ڳڻين ڪميٽين مان ڪٿي نڪتي هئي. اهي هڪ اهڙي دستاويز تيار ڪرڻ ۾ لڳل هئا جنهن کي عبوري رپورٽ (Interim Report) سڏيو پئي ويو، پر هو ڪهڙي ڳالهه بابت رپورٽ ڏئي رهيا هئا اها خبر هن کي اڄ تائين ڪڏهن واضح طور نه پئجي سگهي هئي. اها ان ڳالهه بابت هئي ته ڏنگين ڏنگين بريڪيٽن (brackets) جي اندر ڪاما رکڻ گهرجي يا ٻاهر. ڪميٽيءَ ۾ چار ٻيا ماڻهو به هئا، اهي سڀ هن جهڙا ئي ماڻهو هئا. ڪي اهڙا ڏينهن هوندا هئا جڏهن اهي گڏ ٿيندا هئا ۽ وري ترت وکرجي ويندا هئا، هڪٻئي اڳيان ڪليل نموني مجيندي ته سچ پچ ڪرڻ لاءِ ڪجهه به ناهي. پر وري ڪي اهڙا به ڏينهن هوندا هئا جڏهن اهي وڏي جوش سان ڪم ۾ جنبي ويندا هئا، منٽس لکڻ ۽ ڊگها يادداشتي دستاويز (memoranda) تيار ڪرڻ جو وڏو ڏيکاءُ ڪندا هئا جيڪي ڪڏهن به پورا نه ٿيندا هئا—جڏهن اها بحث ته اهي اصل ۾ ڪهڙي ڳالهه تي بحث ڪري رهيا هئا انتهائي پيچيده ۽ اڻ چٽي تي ويندي هئي، لفظن جي تشريحن تي باريڪ تڪرار، اڻ ڪٽ پٽڪ، جهيڙا—ايتري قدر جو اعليٰ اختيارين وٽ دانهين وڃڻ جون ڏمڪيون به شامل هونديون هيون. ۽ پوءِ اوچتو سندن ساهه نڪري ويندو

هو ۽ اهي ميز جي چوڌاري بي نور اکين سان هڪٻئي کي ڏسندا رهجي ويندا هئا، جهڙوڪ ڪڙ جي ٻانگ تي غائب ٿيندڙ ٻوت.

ٿيلي اسڪرين هڪ پل لاءِ مات ٿي وئي. ونسٽن وري ڪنڌ ڪنيو. خبر جو بليٽن! پر نہ، اهي رڳو موسيقي بدلائي رهيا هئا. هن جي اکين جي پنبٽين پويان آفريڪا جو نقشو ڦري آيو. فوجن جي حرڪت هڪ خاڪي وانگر هئي: هڪ ڪارو تير جيڪو ايو ڏکڻ ڏانهن سوراخ ڪري رهيو هو، ۽ هڪ اڇو تير جيڪو افقي طور تي اوپر طرف پهرين تير جي پُڇ کي چيريندي پئي ويو. ڇڻ تسليءَ لاءِ، هن تصوير ۾ ڏيڪاريل بي فڪر ۽ مطمئن چهري ڏانهن ڏٺو. ڇا اها ڳالهه ممڪن هئي ته اهو ٻيو تير سرسري طور تي موجود ئي نہ هو؟

هن جي دلچسپي وري ختم ٿي وئي. هن جن جو هڪ ٻيو ڊُڪ پريو، اڇو گهوڙو ڪنيو ۽ هڪ آزمائشي چال هلي. چيڪ (Check). پر اها واضح طور تي صحيح چال نہ هئي، چو ته———

بنا گهرائڻ جي، هڪ ياد سندس ذهن ۾ اُپري آئي. هن ميڙ بتيءَ جي روشنيءَ وارو هڪ ڪمرو ڏٺو جنهن ۾ اڇي وڇايل پلنگ واري وڏي ڪٺ هئي، ۽ هو پاڻ، نون يا ڏهن سالن جو هڪ ڇوڪرو، فرش تي وينو، ڊُبي کي لوڏيندي ڊائس ڪٽي رهيو هو ۽ خوشيءَ مان ڪِلي رهيو هو. سندس ماءُ سندس سامهون وينِي هئي ۽ هوءَ بہ ڪلي رهي هئي.

اهو سندس گم ٿيڻ کان لڳ ڀڳ هڪ مهينو اڳ جو واقعو هوندو. اهو ناهه ۽ پيار جو لمحو هو، جڏهن سندس پيٽ جي ستائيندڙ بک وسري چڪي هئي ۽ سندس ماءُ لاءِ پراڻي محبت عارضي طور تي وري جاڳي پئي هئي. ڪيس اهو ڏينهن چگيءَ طرح ياد هو، هڪ سخت طوفاني، گهميل ڏينهن جڏهن دريءَ جي شيشي تان پاڻي واهن وانگر وهي رهيو هو ۽ اندر جي روشني ايتري ڏنڏلي هئي جو پڙهڻ ممڪن نہ هو. ان اونداهي، سوڙهي ڪمري ۾ بن ٻارن جي بيزاري ناقابل برداشت ٿي چڪي هئي. ونسٽن روئي ۽ ليلائي رهيو هو، ڪاڏي جون

اجايون گهرجون ڪري رهيو هو، ڪمري ۾ هتي هتي ڊوڙي هر شيءِ کي ڦٽائي رهيو هو ۽ ديوار جي ڪاٺ جي تختن تي لٽاڙي ٽوڪرون هڻي رهيو هو تان جو پاڙيسرين پت تي مڪون هڻڻ شروع ڪيون، جڏهن ته ننڍي ٻيٽ وقفي وقفي سان روئي رهي هئي. آخرڪار سندس ماءُ چيو، "هاڻي سڀ ٻار ٽيو، ۽ مان توهان لاءِ هڪ راندڪو ونڊي ايندس. هڪ پيارو راندڪو—توهان کي ڏاڍو وڻندو"؛ ۽ پوءِ هوءَ مينهن ۾ ٻاهر نڪري وئي هئي، پرسان ئي ايجا تائين ڪڏهن ڪڏهن ڪلندڙ هڪ ننڍي دڪان تي، ۽ هڪ پُڻي واري پيتي ڪٽي موٽي هئي جنهن ۾ "نانگ ۽ ڏاڪڻ" (Snakes and Ladders) جي پوري راند هئي. ڪيس ايجا ۾ ان آلي پڻي جي پيتيءَ جي بوءِ ياد هئي. اها هڪ تمام سادي ۽ خراب معيار واري راند هئي. تختو ڦاٽل هو ۽ ڪاٺ جون ننڍيون گوٽيون ايتريون غلط ڪٽيل هيون جو اهي مشڪل سان ئي پنهنجي پاسن تي سڌيون بيهنديون هيون. ونسٽن ان شيءِ کي ڪاوڙ ۽ بي دليءَ سان ڏٺو. پر پوءِ سندس ماءُ ميٽ بتيءَ جو هڪ ٽڪرو دکايو ۽ اهي کيڏڻ لاءِ فرش تي ويهي رهيا. ٿوري ئي وقت ۾ هو خوشيءَ مان مست ٿي ويو ۽ ڪلندي دانهون ڪرڻ لڳو جيئن ئي گوٽيون اميد سان ڏاڪڻين تان مٿي چڙهنديون هيون ۽ پوءِ نانگن هٽان ڪائجي سرڪندي وري هيٺ، بلڪل شروعاتي جاءِ تي پهچي ويندیون هيون. انهن اٺ راندیون کيڏيون، جن ۾ چار چار ٻنهي ڪٽيون. سندس ننڍڙي ٻيٽ، جيڪا ايتري ننڍي هئي جو راند سمجهڻ کان لاچار هئي، وهاڻي سان ٽيڪ ڏئي ويني هئي، رڳو ان ڪري ڪلي رهي هئي ڇو ته باقي سڀ ڪلي رهيا هئا. پوري منجهند اهي سڀ ائين ئي گڏجي خوش هئا، جيئن سندس شروعاتي ننڍپڻ ۾ ٽيندو هو.

هن ان تصوير کي پنهنجي ذهن مان ٻاهر ڏڪي ڇڏيو. اها هڪ ڪوڙي يادگيري هئي. هو ڪڏهن ڪڏهن اهڙين ڪوڙين يادن سبب پريشان ٽيندو هو. جيستائين ماٺهو انهن کي سندن اصل حيثيت سان

سجاڻي، تيستائين انهن سان ڪو فرق نڏو پوي. ڪي ڳالهيون ٿيون هيون، ڪي نه ٿيون هيون. هو وري شطرنج جي تختي ڏانهن مڙيو ۽ اڇو گهوڙو وري کنيائين. لڳ ڀڳ ان ئي گهڙيءَ اهو هڪ زوردار ڪڙڪي سان تختي تي ڪري پيو. هو ائين چرڪي پيو جڙ ڪيس ڪا سُئي لڳي وئي هجي.

هوا کي چيريندي هڪ تکي ترائيءَ جو آواز گونجي اٿيو. اها خبر هئي! فتح! جڏهن به خبرن کان اڳ ترائي وڄندي هئي ته ان جي معنىٰ هميشه فتح هوندي هئي. ڪيفي مان هڪ برقي هلچل گذري وئي. بيرن به چرڪ پريو ۽ ڪن ڪڙا ڪري ڇڏيا.

ترائيءَ واري آواز وڏي پيماني تي شور پيدا ڪري ڇڏيو. اڳ ئي ٿيلي اسڪرين مان هڪ پرجوش آواز تڪڙو تڪڙو ڳالهائي رهيو هو، پر شروع ٿيڻ سان ئي اهو ٻاهران ايندڙ گڏيل نعرن ۽ واهه واهه جي گجگوڙ ۾ لڳ ڀڳ دٻجي ويو. اها خبر گهٽين ۾ ڪنهن جادوءَ وانگر ڦهلجي وئي هئي. هو ٿيلي اسڪرين مان نڪرندڙ لفظن مان ايترو سمجهڻ لائق ٻڌي سگهيو پئي ته اهو سڀ ڪجهه ٿي چڪو هو، جيئن هن اڳواٽ ڏٺو هو؛ سمنڊ مان جهازن جو هڪ وڏو بحري ٻيڙو لڪ چوريءَ سان دشمن جي پٺيان اچي اوچتو حملو ڪري چڪو هو، اڇو تير ڪاري تير جي پُڇ کي چيريندي لنگهي ويو هو. فتح جا پرجوش جملا ان شور مان نڪري ٻڌڻ ۾ اچي رهيا هئا: ”وڏي حڪمت عمليءَ واري هلچل—مڪمل ربط—پوري پوري شڪست—پنج لک قيدي—دشمن جي مڪمل حوصلي شڪني—سڄي آفريڪا تي قبضو—جنگ کي پنهنجي پڃاڻيءَ جي ويجهو آڻڻ—فتح—انساني تاريخ جي سڀ کان وڏي فتح—فتح، فتح، فتح!“

ميز هيٺ ونسٽن جا پير چرڪ پريندي بي اختيار چري رهيا هئا. هو پنهنجي جاءِ تان چريو نه هو، پر سندس ذهن ۾ هو ڊوڙي رهيو هو، تيزيءَ سان ڊوڙي رهيو هو، هو ٻاهر ماڻهن جي هجومن سان گڏ هو،

ايتريون دانهون ڪري رهيو هو جو پاڻ ٻوڙو ٿي وڃي. هن وري نظر ڪٽي بگ برادر جي تصوير ڏانهن ڏنو. اهو ديو جيڪو سڄي دنيا تي غالب هو! اها چٽان جنهن سان ايشيا جا ڏاڙيوال لشڪر ٽڪرائجي بي ڪار تباهہ ٿي ويا هئا! هن سوچيو ته ڪيئن ڏهہ منٽ اڳ—ها، رڳو ڏهہ منٽ اڳ—سندس دل ۾ ايجا بہ شڪ هئا جڏهن هو حيران پئي ٿيو ته محاذ تان ايندڙ خبر فتح جي هوندي يا شڪست جي. آهہ، اهو يوريشين لشڪر ڪان وڌيڪ ڪجهہ هو جيڪو ناس ٿي چڪو هو! محبت واري وزارت جي پهرين ڏينهن ڪان وٺي هن ۾ گهٽو ڪجهہ تبديل ٿي چڪو هو، پر اها آخري، لازمي، شفا بخشيندڙ تبديلي ڪڏهن بہ نہ آئي هئي، هِن ئي لمحي تائين.

ٽيلي اسڪرين مان آواز ايجا بہ قيدين، مال غنيمت ۽ ودِ ٹُڪ جون ڳالهيون ٻڌائي رهيو هو، پر ٻاهران نعرن جو شور ٽورو گهٽجي ويو هو. بيرا وري پنهنجي ڪم ڏانهن موٽي رهيا هئا. انهن مان هڪڙو جن جي بوتل ڪٽي ويجهو آيو. ونسٽن، هڪ پر مسرت خواب ۾ غرق، ڪو بہ ڌيان نہ ڏنو جڏهن سندس گلاس وري ڀريو ويو. هو هاڻي وڌيڪ نہ ڊوڙي رهيو هو ۽ نہ نعرا هڻي رهيو هو. هو وري محبت واري وزارت ۾ هو، جتي هر غلطي بخشجي چڪي هئي، سندس روح برف وانگر اڇو ٿي چڪو هو. هو عوامي ڪٺهڙي ۾ بيٺو هو، سپ ڪجهہ مجي رهيو هو، هر ڪنهن کي ملوث ڪري رهيو هو. هو اڇين ٽائلن واري راهداريءَ مان لنگهي رهيو هو، سج جي روشنيءَ ۾ هلڻ واري سڪون سان، ۽ هڪ هٿياربند پهريدار سندس پٺيان هو. گهٽي وقت ڪان گهربل گولي سندس دماغ اندر داخل ٿي رهي هئي.

هن ان وڏي چهري ڏانهن چتائي ڏنو. انهن ڪارن مڃن پٺيان ڪهڙي مرڪ لڪل هئي، اها ڳالهہ سڪڻ ۾ ڪيس چاليهہ سال لڳي ويا هئا. او سنگدل، اجائي غلط فهمي! او ضد سان پريل، خود پسند لڏپلاڻ ان پيار پريي سيني کان پري! جن جي خوشبوءِ وارا بہ ڳوڙها سندس نڪ جي

پاسن تان ٿمي هيٺ ڪري پيا. پر سڀ ڪجهه ٺيڪ هو، سڀ ڪجهه بلڪل ٺيڪ ٿي چڪو هو، جدوجهد ختم ٿي چڪي هئي. هن پنهنجو پاڻ تي فتح حاصل ڪري ورتي هئي.

هو بگ برادر سان محبت ڪندو هو.

ضميمو (Appendix)

نيوسپيڪ جا اصول (The Principles of Newspeak)

نيوسپيڪ (Newspeak) اوشيانا جي سرڪاري ٻولي هئي ۽ ان کي انگسوس (Ingsoc يعني انگريزي سوشلزم) جي نظرياتي ضرورتن کي پورو ڪرڻ لاءِ تيار ڪيو ويو هو. سال 1984ع تائين اڃا تائين ڪو به اهڙو شخص نه هو جيڪو ڪالهائڻ يا لکڻ ۾ نيوسپيڪ کي پنهنجي رابطي جو واحد ذريعو بڻائيندو هجي. "دي ٽائيمز" جا ادريا ان ٻوليءَ ۾ لکيا ويندا هئا، پر اهو هڪ وڏو شاهڪار ڪارنامو (tour de force) هوندو هو جيڪو رڳو ڪو ماهر ئي سرانجام ڏئي سگهندو هو. اها اميد ڪئي پئي وئي ته نيوسپيڪ لڳ ڀڳ سال 2050ع تائين مڪمل طور اولڊسپيڪ (Oldspeak يعني معياري انگريزي، جيئن اسان ان کي سڏيون ٿا) جي جاءِ وٺي چڪيندي. ان دوران هيءَ ٻولي مسلسل پير پکا ڪري رهي هئي، ۽ پارٽيءَ جا سمورا ميمبر پنهنجي روزاني گفتگوءَ ۾ نيوسپيڪ جا لفظ ۽ گرامري ترڪيبون وڌ کان وڌ استعمال ڪرڻ جا عادي ٿيندا پئي ويا. 1984ع ۾ رائج روپ، جيڪو نيوسپيڪ لغت جي نائين ۽ ڏهين چاپي ۾ شامل هو، عارضي هو ۽ ان ۾ ڪيترائي واڌو لفظ ۽ قديم بناوٽون موجود هيون جن کي اڳتي هلي ختم ڪرڻو هو. هتي اسان جو واسطو ان آخري ۽ مڪمل روپ سان آهي، جيڪو لغت جي يارهين چاپي ۾ شامل ڪيو ويو هو.

نيوسپيڪ جو مقصد رڳو اهو نه هو ته انگسوس جي پيروي ڪندڙن جي ذهني عادتن ۽ دنيا کي ڏسڻ جي نظريي جي اظهار لاءِ ڪو ذريعو مهيا ڪيو وڃي، پر ان جو اصل مقصد سوچڻ جي ٻين سيني طريقن کي ناممڪن بڻائڻ هو. مقصد اهو هو ته جڏهن نيوسپيڪ کي هميشہ لاءِ مڪمل طور اپنايو وڃي ۽ اولڊسپيڪ وسري وڃي، ته پوءِ ڪو باغي يا بدعتي خيال—يعني اهڙو خيال جيڪو انگسوس جي اصولن کان

هٿيل هجي—صحيح معنىٰ ۾ ناقابل تصور (unthinkable) ٿي وڃي، گهٽ ۾ گهٽ ان حد تائين جتي سوچ لفظن تي ٻڌل هوندي آهي. ان جي لفظن جو ذخيرو اهڙيءَ ريت تيار ڪيو ويو هو جو هر ان معنىٰ کي بنهه ڇڏو ۽ اڪثر تمام باريڪ اظهار ڏئي سگهجي جنهن جي پارٽي ميمبر اظهار ڪرڻ چاهي، جڏهن ته ٻين سڀني معنائن ۽ بالواسطه طريقن سان انهن تائين پهچڻ جي امڪانن کي مڪمل طور رد ڪري ڇڏيو ويو هو. رڳو هڪڙو مثال ونو: لفظ آزاد (FREE) نيوسپيڪ ۾ اڃا موجود هو، پر ان کي رڳو اهڙن جملن ۾ استعمال ڪري سگهجي ٿي جهڙوڪ: "هي ڪتو چڙڻ کان پاڪ (free) آهي" يا "هي ٻني گندگاهه کان صاف (free) آهي." ان کي پنهنجي پراڻي معنىٰ يعني "سياسي طور آزاد" يا "ذهني ۽ فڪري طور آزاد" جي مفهوم ۾ استعمال نٿي ڪري سگهيو، ڇاڪاڻ ته سياسي ۽ فڪري آزاديءَ جا تصور ئي هاڻي باقي نه رهيا هئا، ۽ ان ڪري لازمي طور اهي بي نام ٿي چڪا هئا. ڪليل نموني باغي لفظن کي ختم ڪرڻ کان علاوه، لفظن جي ذخيري ۾ گهٽتائي آڻڻ پاڻ هڪ مقصد سمجهيو ويو هو، ۽ اهڙي ڪنهن به لفظ کي بچڻ نه ڏئي ويو جنهن کان سواءِ گذارو ٿي سگهي ٿي. نيوسپيڪ کي سوچ جي دائري کي وڌائڻ لاءِ نه، پر گهٽائڻ (DIMINISH) لاءِ تيار ڪيو ويو هو، ۽ اهو مقصد لفظن جي چونڊ کي گهٽ ۾ گهٽ حد تائين آڻڻ سان حاصل ڪيو ويو ٿي.

نيوسپيڪ انگريزي ٻوليءَ تي ئي ٻڌل هئي، جيتوڻيڪ نيوسپيڪ جا ڪيترائي جملا، جيتوڻيڪ انهن ۾ نوان ٺهيل لفظ شامل به نه هجن، اسان جي اڄوڪي دور جي انگريزي ڳالهائيندڙ لاءِ مس ئي سمجهه ۾ ايندڙ هجن ها. نيوسپيڪ جي لفظن کي ٽن الڳ الڳ طبقن ۾ ورهايو ويو هو، جن کي الف ذخيرو (A vocabulary)، ب ذخيرو (B vocabulary)، جن کي مرڪب لفظ به چيو ويو)، ۽ ج ذخيرو (C vocabulary) چيو ويندو هو. هر درجي تي ڏار ڏار ڳالهائڻ وڌيڪ سولو ٿيندو، پر ٻوليءَ جي گرامري

خصوصيتن تي الف ذخيري واري حصي ۾ بحث ڪري سگهجي ٿو، چاڪاڻ ته اهي ئي قاعدا ٻنهي قسمن تي لاڳو ٿيندا هئا.

الف ذخيرو (THE A VOCABULARY): الف ذخيرو انهن لفظن تي ٻڌل هو جيڪي روزاني زندگيءَ جي ڪمن ڪارن لاءِ گهربل هئا—جهڙوڪ ڪائڻ، پيئڻ، ڪم ڪرڻ، ڪپڑا پائڻ، ڏاڪڻين تان چڙهڻ ۽ لهڻ، سوارين ۾ ويهڻ، باغباني، پڇائڻ ۽ ان جهڙيون شيون. اهو تقريبن پوريءَ ريت انهن ئي لفظن تي ٻڌل هو جيڪي اڳ ئي اسان وٽ موجود آهن—جهڙوڪ مارڻ (HIT)، ڊوڙڻ (RUN)، ڪتو (DOG)، وڻ (TREE)، ڪنڊ (SUGAR)، گهر (HOUSE)، ٻني (FIELD)—پر اڃوڪي دور جي انگريزي ذخيري جي مقابلي ۾ سندن انگ تمام گهٽ هو، جڏهن ته سندن معنائون انتهائي سختيءَ سان مقرر ڪيل هيون. سيئي ابهام ۽ معنائن جا اختلافي رنگ انهن مان چلي ڏار ڪيا ويا هئا. جيتري حد تائين حاصل ٿي سگهيو، هن درجي جو نيوسپيڪ وارو لفظ رڳو هڪ ننڍڙو، ڪڙڪندڙ آواز هو جيڪو هڪ ڇڻي سمجهه واري تصور کي ظاهر ڪندو هو. الف ذخيري کي ادبي مقصدن، يا سياسي ۽ فلسفياڻي بحث مباحثي لاءِ استعمال ڪرڻ بلڪل ناممڪن هجي ها. ان جو مقصد رڳو سادي، ارادي سوچ جو اظهار هو، جنهن ۾ عام طور تي مادي شيون يا جسماني حرڪتون شامل هوندیون هيون.

نيوسپيڪ جي گرامر ۾ ٻه نمايان خاصيتون هيون. انهن مان پهرين ڳالهه اها هئي ته مختلف لفظي قسمن (parts of speech) کي هڪٻئي جي جاءِ تي مڪمل طور متائي سگهبو هو. ٻوليءَ جو ڪو ٻه لفظ (اصولي طور تي اهو 'جيڪڏهن' يا 'جڏهن' جهڙن مجرد لفظن تي ٻه لاڳو ٿيندو هو) فعل، اسم، صفت، يا ظرف طور استعمال ٿي سگهيو پئي. فعل ۽ اسم واري شڪل جي وچ ۾، جڏهن اهي ساڳئي بنياد يا پاڙ مان هجن، ڪو ٻه فرق نه هوندو هو؛ ۽ هن قاعدي پاڻ ڪيترن ئي پراڻن روپن کي تباهه ڪري ڇڏيو. مثال طور نيوسپيڪ ۾ لفظ "سوچ/خيال" (THOUGHT)

موجود ئي نه هو. ان جي جاءِ "سوچڻ" (THINK) ورتي هئي، جيڪو اسم ۽ فعل ٻنهي جو ڪم ڏيندو هو. هتي ڪنهن به علم الاشتقاق (etymological) واري اصول جي پيروي نه ڪئي وئي: ڪن حالتن ۾ اصل اسم کي باقي رکڻ لاءِ چونڊيو ويو، جڏهن ته ٻين ۾ فعل کي. ايتري قدر جو جتي هڪجهڙي معنيٰ وارا اسم ۽ فعل پاڻ ۾ بنيادي طور ڳنڊيل نه هئا، اتي به انهن مان ڪنهن هڪ کي دٻائي ختم ڪيو ويو. مثال طور "ڪٽڻ" (CUT) نالي کي به لفظ نه هو، چو ته ان جي معنيٰ کي مڪمل طور اسم-فعل "ڇُري" (KNIFE) وسيلي بيان ڪيو ويو هو. صفتون ناهڻ لاءِ اسم-فعل جي آخر ۾ پڇاڙي —FUL لڳائي ويندي هئي، ۽ ظرف لاءِ —WISE لڳايو ويندو هو. اهڙيءَ ريت مثال طور SPEEDFUL جي معنيٰ هئي "تيز" ۽ SPEEDWISE جي معنيٰ هئي "تيزيءَ سان". اڃوڪي دور جون ڪجهه صفتون، جهڙوڪ GOOD، STRONG، BIG، BLACK، SOFT باقي رکيون ويون هيون، پر سندن ڪُل تعداد تمام گهٽ هو. سندن ڪا خاص ضرورت ئي نه هئي، چو ته لڳ ڀڳ ڪنهن به صفت واري معنيٰ اسم-فعل جي پٺيان —FUL ڳنڍڻ سان حاصل ڪري سگهبي هئي. اڃڪلهه جا موجود ظرف بلڪل به باقي نه رکيا ويا، سواءِ انهن چند لفظن جي جيڪي اڳ ئي —WISE تي پڇاڻي ڪندا هئا: —WISE واري پڇاڙي اڻ مٽ هئي. مثال طور WELL جي جاءِ GOODWISE ورتي.

ان کان علاوه، ڪنهن به لفظ کي—اهو به اصولي طور ٻوليءَ جي هر لفظ تي لاڳو ٿيندو هو—اڳياڙي UN- لڳائي انڪاري يا ابتڙ بڻائي سگهبو هو، يا اڳياڙي PLUS- لڳائي ان کي سگهارو ڪري سگهبو هو، ۽ وڌيڪ زور ڏيڻ لاءِ DOUBLEPLUS- لڳائي سگهبو هو. اهڙيءَ طرح مثال طور UNCOLD جي معنيٰ هئي "گرم"، جڏهن ته PLUSCOLD ۽ DOUBLEPLUSCOLD جون معنائون بالترتيب "تمام ٿڌو" ۽ "انتها جو ٿڌو" هيون. اڃوڪي انگريزيءَ وانگر حرف جر واريون اڳياڙيون جهڙوڪ ANTE-، POST-، UP-، DOWN- وغيره لڳائي لڳ ڀڳ ڪنهن به لفظ جي معنيٰ

کي تبديل ڪرڻ پڻ ممڪن هو. اهڙن طريقن ذريعي لفظن جي ذخيري ۾ وڌي پيماني تي ڪتوتي آڻڻ ممڪن بڻايو ويو. مثال طور، جڏهن لفظ GOOD **موجود هو، تہ** BAD **جهڙي لفظ جي ڪا ضرورت ئي نہ هئي، چو تہ گهربل معنيٰ اوتري ئي چگي ريت—بلڪ وڌيڪ بهتر نموني—** UNGOOD **ذريعي ظاهر ٿي رهي هئي. اهڙي هر حالت ۾ جتي ٻہ لفظ قدرتي متضاد جوڙو ناهيندا هئا، رڳو اهو فيصلو ڪرڻو هو تہ انهن مان ڪنهن کي ختم ڪجي. مثال طور مرضيءَ مطابق** DARK **جي جاءِ تي** UNLIGHT**، يا** LIGHT **جي جاءِ تي** UNDARK **رکي سگهبو هو.**

نيوسپيڪ جي گرامر جو ٻيو نمايان نشان ان جي باقاعدگي هئي. هيٺ ڏنل چند استثنائن کان سواءِ سڀ گردان ساڳين قاعدن موجب هلندا هئا. اهڙيءَ ريت سمورن فعلن ۾ ماضي ۽ اسم مفعول (past participle) **ساڳيا هوندا هئا ۽ انهن جي پڄاڻي** —ED **تي ٿيندي هئي.** STEAL **جو ماضي** STEALED **هو،** THINK **جو ماضي** THINKED **هو، ۽ پوريءَ ٻوليءَ ۾ ائين ئي هو؛ سڀ شڪليون جهڙوڪ** SWAM**،** GAVE**،** BROUGHT**،** SPOKE**،** TAKEN **وغيره ختم ڪيون ويون هيون. سمورا جمع گهربل حالت مطابق** —S **يا** —ES **لڳائي ناهيا ويندا هئا.** MAN**،** OX**،** LIFE **جا جمع** MANS**،** OXES**،** LIFES **هئا. صفتن جو موازنو هميشہ** —ER **۽** —EST **لڳائي ڪيو ويندو هو (جهڙوڪ** GOOD**،** GOODER**،** GOODEST**)، جڏهن تہ بي قاعدا روپ ۽** MORE**،** MOST **واريون بناوٽون مڪمل طور ختم ڪيون ويون هيون.**

لفظن جا رڳو اهي طبقا جن کي اجا ٻہ بي قاعدا گردان ڪرڻ جي موڪل هئي، اهي ضمير، موصولي ضمير، اشارتا صفتون، ۽ امدادي فعل هئا. اهي سڀ پنهنجي قديم استعمال موجب ئي هلندا هئا، سواءِ ان جي تہ WHOM **کي غير ضروري سمجهي ختم ڪيو ويو هو، ۽** SHALL**،** SHOULD **وارين گردانن کي ڇڏي ڏنو ويو هو، چو تہ سندن سڀ ڪم** WILL **۽** WOULD **وسيلي پورا ڪيا ويندا هئا.**

تيز ۽ سولي گفتگوءَ جي ضرورت سبب لفظن جي جوڙجڪ ۾ ڪي خاص بي قاعدگيون ٻه هيون. جيڪو لفظ ادا ڪرڻ ۾ ڏکيو هو، يا جنهن جي غلط ٻڌجڻ جو امڪان هوندو هو، اهو خود بخود هڪ خراب لفظ سمجهيو ويندو هو؛ تنهن ڪري ڪڏهن ڪڏهن، سريلي آواز (euphony) خاطر، لفظ اندر واڌو اکر وڌا ويندا هئا يا ڪا پراڻي بناوٽ برقرار رکي ويندي هئي. پر هن ضرورت جو اثر گهٽو ڪري "ب ذخيري" سان سامهون آيو. تلفظ جي آسانيءَ کي ايتري وڏي اهميت ڇو ڏني وئي هئي، اهو هن مضمون ۾ اڳتي هلي واضح ڪيو ويندو.

ب ذخيرو (THE B VOCABULARY): ب ذخيرو انهن لفظن تي ٻڌل هو جيڪي سياسي مقصدن لاءِ ڄاڻي واڻي ناهيا ويا هئا: يعني اهڙا لفظ جن ۾ نہ رڳو هر لحاظ کان ڪو سياسي مفهوم سمايل هو، پر جن جو مقصد انهن کي استعمال ڪندڙ ماڻهوءَ تي هڪ مخصوص پسنديده ذهني رويو مڙهڻ ٻه هو. انگسوس جي اصولن جي پوري سمجهه کان سواءِ انهن لفظن کي صحيح استعمال ڪرڻ ڏکيو هو. ڪن حالتن ۾ انهن جو اولڊسپيڪ ۾، يا الف ذخيري جي لفظ ۾ ترجمو ڪري سگهبو هو، پر ان لاءِ اڪثر هڪ وڏي تشريح جي ضرورت پوندي هئي ۽ هر پيري ڪجهه باريڪ احساسن ۽ معنائن جو نقصان ٿيندو هو. ب وارا لفظ ڳالهائڻ جو هڪ قسم جو شارٽ هينڊ (مختصر نويسي) هئا، جيڪي اڪثر خيالن جي پوري دائري کي چند پدن (syllables) ۾ سمائي ڇڏيندا هئا، ۽ ساڳئي وقت عام ٻوليءَ کان وڌيڪ پُراثر ۽ چٽا هوندا هئا.

ب وارا سيئي لفظ مرڪب لفظ هئا. [مرڪب لفظ جهڙوڪ SPEAKWRITE يقيناً الف ذخيري ۾ ٻه هئا، پر اهي رڳو سهولت وارا اختصار هئا ۽ انهن جو ڪو خاص نظرياتي رنگ نہ هو.] اهي ٻن يا وڌيڪ لفظن، يا لفظن جي حصن مان ٺهيل هوندا هئا، جن کي گڏي سولي تلفظ واري شڪل ۾ پگهاري هڪ ڪيو ويندو هو. ان مان

نڪرندڙ مرڪب هميشه هڪ اسم-فعل هوندو هو، جنهن جي گردان عام اصولن مطابق ٿيندي هئي. رڳو هڪڙو مثال ونو: لفظ GOODTHINK، جنهن جي تمام مٿاڇري معنيٰ "صحيح عقيدو" (orthodoxy) هئي، يا جيڪڏهن ڪو ان کي فعل سمجهي ته "پارٽيءَ جي صحيح اصولن مطابق سوچڻ". ان جا گردان هن ريت ٿيندا هئا: اسم-فعل: GOODTHINK؛ ماضي ۽ اسم مفعول: GOODTHINKED؛ اسم حاليه: GOOD-THINKING؛ صفت: GOODTHINKFUL؛ ظرف: GOODTHINKWISE؛ فاعلي اسم: GOODTHINKER.

ب وارا لفظ ڪنهن اشتقاقي منصوبي تحت تيار نه ڪيا ويا هئا. اهي لفظ جن مان اهي نهندا هئا ڪنهن به گرامري درجي سان لاڳاپيل ٿي سگهيا پئي، ۽ انهن کي ڪنهن به ترتيب ۾ رکي سگهبو هو ۽ هر ان طريقي سان ڪٽي سگهبو هو جنهن سان سندن اصل بنياد به ظاهر رهي ۽ انهن کي ادا ڪرڻ به آسان ٿئي. مثال طور CRIMETHINK (فڪري ڏوهه) ۾ THINK پڇاڙيءَ ۾ آيو، جڏهن ته THINKPOL (ٿاٽ پوليس) ۾ اهو اڳيان آيو، ۽ پڇاڙيءَ واري لفظ ۾ POLICE پنهنجو ٻيو پد وجائي چڪو هو. سريلي آواز کي قائم رکڻ ۾ وڏي ڏکيائيءَ سبب، الف ذخيري جي پيٽ ۾ ب ذخيري ۾ بي قاعدا بناوٽون وڌيڪ عام هيون. مثال طور MINITRUE، MINIPAX، ۽ MINILUV جا صفت وارا روپ بالترتيب MINITRUTHFUL، MINIPEACEFUL، ۽ MINILOVELY هئا، رڳو ان ڪري جو ته ——TRUEFUL، ——PAXFUL، ۽ ——LOVEFUL کي ادا ڪرڻ ڪجهه ڏکيو ۽ بي ڍولو هو. اصولي طور تي، ب وارا سيئي لفظ گردان ڪري سگهندا هئا، ۽ سيني جا گردان بلڪل هڪجهڙي طريقي سان ٿيندا هئا.

ب درجي جي ڪجهه لفظن جون معنائون انتهائي باريڪ ۽ پيچيده هيون، جيڪي اهڙي ماڻهوءَ لاءِ سمجهڻ لڳ ڀڳ ناممڪن هيون جنهن پوري ٻوليءَ تي مڪمل عبور حاصل نه ڪيو هجي. مثال طور "دي ٿائيمز" جي اداريي مان هي هڪ عام جملو ونو: OLDTHINKERS UNBELLYFEEL INGSOC. اولڊسپيڪ ۾ ان جو مختصر ترين ترجمو هن

ريت ٿي سگهي پئي: ”اهي ماڻهو جن جا خيال انقلاب کان اڳ ٺهيا هئا، اهي انگريزي سوشلزم جي اصولن کي پنهنجي جذباتي اونهائيءَ سان پوريءَ ريت نٿا سمجهي سگهن.“ پر هي ڪو مناسب ترجمو ناهي. پهرين ڳالهه اها ته، مٿي ڏنل نيوسپيڪ جي جملي جي مڪمل معنيٰ سمجهڻ لاءِ ماڻهوءَ وٽ ان ڳالهه جو چٽو تصور هجڻ ضروري آهي ته INGSOC جو چا مطلب آهي. ۽ ان کان سواءِ رڳو اهو ماڻهو جيڪو انگسوس ۾ مڪمل پختو هجي، سو ئي BELLYFEEL جهڙي لفظ جي پوري طاقت کي سمجهي سگهي ٿو، جنهن جو مطلب هو اها انڊي ۽ پرجوش قبوليت جنهن جو تصور اڄ ڪرڻ بہ ڏکيو آهي؛ يا وري OLDTHINK جهڙو لفظ، جيڪو بديءَ ۽ زوال جي تصور سان اڻ ٽٽ نموني ڳنڍيل هو. پر نيوسپيڪ جي ڪجهه لفظن جو خاص ڪم، جن مان OLDTHINK بہ هڪ هو، معنائن جو اظهار ڪرڻ گهٽ ۽ کين ختم ڪرڻ وڌيڪ هو. اهي لفظ، جيڪي لازمي طور انگ ۾ ٿورا هئا، سندن معنائن کي ايتري حد تائين ڦهلائي وڌو ڪيو ويو هو جو اهي پنهنجي اندر لفظن جا پورا هٿيار سمائي چڪا هئا، جن کي هاڻي هڪ ئي جامع اصطلاح ۾ پورو ڪرڻ کان پوءِ خارج ۽ فراموش ڪري سگهجي پئي. نيوسپيڪ لغت تيار ڪندڙن کي سڀ کان وڌي ڏکيائي نوان لفظ ايجاد ڪرڻ ۾ نہ ٿيندي هئي، پر انهن کي ايجاد ڪرڻ کان پوءِ ان ڳالهه جي پڪ ڪرڻ ۾ ٿيندي هئي ته سندن معنيٰ چا هئي: يعني ان ڳالهه جي پڪ ڪرڻ ته اهي پنهنجي وجود سان ٻين ڪهڙن ڪهڙن لفظن جي وسيع دائرن کي ختم ڪري رهيا هئا.

جيئن اسان اڳ ئي لفظ FREE جي معاملي ۾ ڏٺو آهي، اهي لفظ جيڪي ڪڏهن باغيانہ معنيٰ رکندا هئا ڪڏهن ڪڏهن سهولت خاطر باقي رکيا ويا، پر رڳو ناپسنديده معنائن کي انهن مان ٻاهر ڪڍڻ کان پوءِ. بي شمار ٻيا لفظ جهڙوڪ عزت (HONOUR)، انصاف (JUSTICE)، اخلاق (MORALITY)، بين الاقواميت (INTERNATIONALISM)، جمهوريت

(DEMOCRACY)، سائنس (SCIENCE)، ۽ مذهب (RELIGION) سرسري طور وجود ئي وجائي وينا هئا. چند جامع لفافي لفظن انهن سيني کي ڏکي ڇڏيو، ۽ انهن کي ڏکيندي کين صفحئ هستيءَ تان مٽائي ڇڏيو. مثال طور آزادي ۽ برابريءَ جي تصورن جي چوڌاري ڦرندڙ سمورا لفظ هڪ ئي لفظ CRIMETHINK اندر سمائجي ويا، جڏهن ته غير جانبداري ۽ عقليت جي تصورن جي چوڌاري گڏ ٿيندڙ سمورا لفظ رڳو هڪ لفظ OLDTHINK اندر سمائجي ويا. وڌيڪ چٽائي خطرناڪ هجي ها. پارٽي ميمبر مان اها ذهنيت گهربل هئي جهڙي قديم عبرانيءَ جي هوندي هئي، جنهن کي ٻي کا وڌي ڄاڻ ڪانسواءِ رڳو اها خبر هوندي هئي ته سندس قوم کان سواءِ باقي سڀ قومون "ڪوڙن خدائن" جي پوڄا ڪنديون هيون. ڪيس اها ڄاڻڻ جي ضرورت نه هئي ته انهن خدائن کي بعل، اوسائرس، مولخ، عشتاروت ۽ ان جهڙا نالا ڏنا ويندا هئا: شايد جيترو هو انهن بابت گهٽ ڄاڻندو هو اوترو ئي سندس عقيدي لاءِ بهتر هوندو هو. هو يهوه (Jehovah) ۽ ان جي حڪمن کي ڄاڻندو هو: ان ڪري ڪيس خبر هئي ته ٻين نالن يا صفتن وارا سيئي خدا ڪوڙا خدا هئا. لڳ ڀڳ ان ئي انداز ۾ پارٽي ميمبر ڄاڻندو هو ته صحيح عمل ڪهڙو آهي، ۽ انتهائي اڻ ڇڻن ۽ وسيع اصطلاحن ۾ ڪيس اها خبر هوندي هئي ته ان کان انحراف جا ڪهڙا رستا ٿي سگهن ٿا. مثال طور سندس جنسي زندگيءَ کي مڪمل طور نيوسپيڪ جي ٻن لفظن SEXCRIME (جنسي بداخلاقي) ۽ GOODSEX (پاڪدامني) ذريعي سنياليو ويو هو. SEXCRIME هر قسم جي جنسي برائيءَ کي ڏکي ڇڏيندو هو. ان ۾ بدڪاري، زنا، هم جنس پرستي، ۽ ٻيون خرابيون، ۽ ان کان سواءِ رڳو مزي خاطر ڪيل عام ملاپ به شامل هو. انهن کي ڏار ڏار شمار ڪرڻ جي کا ضرورت ئي نه هئي، ڇو ته اهي سڀ برابر ڏوهه هئا، ۽ اصولي طور سڀ موت جي سزا جوڳا هئا. ج ذخيري ۾، جيڪو سائنسي ۽ ٽيڪنيڪي لفظن تي ٻڌل هو، ڪجهه جنسي بيمارين ۽ خرابين کي خاص نالا ڏيڻ شايد ضروري هجي ها، پر

عام شهريءَ کي انهن جي کا ضرورت نہ هئي. هو ڄاڻندو هو تہ GOODSEX مان ڇا مراد هئي—يعني زال ۽ مڙس وچ ۾ عام جنسي لاڳاپو، رڳو ٻار ڄڻڻ جي واحد مقصد لاءِ، ۽ عورت جي پاسي کان بنا کنهن جسماني لذت جي: باقي سڀ کجهه SEXCRIME هو. نيوسپيڪ ۾ کنهن باغي سوچ جي پيروي کرڻ رڳو ان احساس تائين ئي ممکن هئي تہ اها ڳالهه باغي هئي: ان کان اڳتي وڌڻ لاءِ ضروري لفظ موجود ئي نہ هئا.

ب ذخيري ۾ رڳو ٻہ لفظ نظرياتي طور غير جانبدار نہ هو. تمام گهٽا لفظ منيون ڳالهيون (euphemisms) هئا. مثال طور JOYCAMP (مشهور زبردستي پورهئي وارو کيمپ) يا MINIPAX (امن واري وزارت يعني جنگ واري وزارت) لڳ ڀڳ ان ڳالهه جي بلڪل ابتڙ معنيٰ رکندا هئا جيڪا ظاهر ۾ لڳندي هئي. ٻئي طرف کي لفظ اوشيانا جي سماج جي اصل حقيقت جو کليل ۽ حقارت ڀريو اعتراف کندا هئا. ان جو هڪ مثال PROLEFEED هو، جنهن جي معنيٰ هئي اهو ردي وندر ۽ ڪوڙيون خبرون جيڪي پارٽي عوام اڳيان اڇلينديءَ هئي. وري کجهه لفظ ٻہ رخي هئا، جن جو مفهوم پارٽيءَ لاءِ "سٺو" ۽ ان جي دشمنن لاءِ "خراب" هوندو هو. پر ان کان علاوه وڏي تعداد ۾ اهڙا لفظ هئا جيڪي پهرين نظر ۾ رڳو اختصار لڳندا هئا پر انهن پنهنجو نظرياتي رنگ پنهنجي معنيٰ مان نہ، پر پنهنجي بناوٽ مان حاصل ڪيو هو.

جيتري حد تائين ممکن ٿي سگهيو، هر اها شيءِ جنهن جي کنهن ٻہ قسم جي سياسي اهميت هئي يا ٿي سگهي ٿئي، ان کي ب ذخيري ۾ شامل ڪيو ويو. هر تنظيم، ماڻهن جي ٽولي، نظريي، ملڪ، اداري يا عوامي عمارت جو نالو هميشہ گهٽائي ان ئي جاني سڃاتي شڪل ۾ آندو ويندو هو؛ يعني هڪ ئي سولي نموني ادا ٿيندڙ لفظ جنهن ۾ گهٽ ۾ گهٽ پد هجن ۽ سندس اصل اشتقاق ٻہ سلامت رهي. مثال طور وزارتِ سچائي (Ministry of Truth) ۾ رڪارڊ ڪاتو جنهن ۾ ونسٽن

سمٿ ڪم ڪندو هو RECDEP سڏبو هو، افسانوي ادب وارو ڪاتو FICDEP سڏبو هو، ٽيليويزن پروگرامن وارو ڪاتو TELEDEP سڏبو هو، ۽ ائين ئي اڳتي. اهو رڳو وقت بچائڻ لاءِ نه ڪيو ويو هو. ويهين صديءَ جي شروعاتي ڏهاڪن ۾ به ٽوڙي مروڙي ناهيل ننڍا لفظ ۽ اصطلاح سياسي ٻوليءَ جي نمايان خصوصيتن مان هڪ هئا؛ ۽ اهو ڏنو ويو هو ته اهڙن اختصارن کي استعمال ڪرڻ جو رجحان آمراڻن ملڪن ۽ مڪمل اختيار رکندڙ تنظيمن ۾ سڀ کان وڌيڪ هوندو هو. ان جا مثال NAZI، GESTAPO، COMINTERN، INPRECORR، AGITPROP جهڙا لفظ هئا. شروعات ۾ اهو عمل هڪ قدرتي جبلت تحت اختيار ڪيو ويو هو، پر نيوسپيڪ ۾ ان جو استعمال هڪ باقاعده ۽ باشعور مقصد سان ڪيو ويو. اهو سمجهيو ويو ته ڪنهن نالي کي هن ريت مختصر ڪرڻ سان ان جي معنيٰ محدود ۽ باريڪ نموني تبديل ٿي وڃي ٿي، ڇو ته اهي سمورا خيال ۽ تاثر ڪٺجي وڃن ٿا جيڪي عام حالتن ۾ ان سان جڙيل رهن ها. مثال طور لفظ COMMUNIST INTERNATIONAL (ڪميونسٽ انٽرنيشنل) عالمي انساني پائيچاري، ڳاڙهن جهنڊن، رڪاوٽن، ڪارل مارڪس، ۽ پيرس ڪميون جو هڪ ڪڏيل خاڪو ذهن ۾ آڻي ٿو. ٻئي پاسي لفظ COMINTERN رڳو هڪ مضبوطيءَ سان جڙيل تنظيم ۽ طئي ٿيل عقيدن جي مجموعي ڏانهن اشارو ڪري ٿو. اهو هڪ اهڙي شيءِ ڏانهن اشارو ڪري ٿو جنهن کي آسانيءَ سان سجاڻي سگهجي ٿو، ۽ جيڪا پنهنجي مقصد ۾ ڪرسي يا ميز وانگر ئي محدود آهي. COMINTERN هڪ اهڙو لفظ آهي جنهن کي لڳ ڀڳ بنا ڪنهن سوچ ويچار جي چئي سگهجي ٿو، جڏهن ته COMMUNIST INTERNATIONAL هڪ اهڙو لفظي ٽڪرو آهي جنهن تي گهٽ ۾ گهٽ هڪ لمحي لاءِ سوچڻ تي ماڻهو مجبور ٿئي ٿو. اهڙيءَ ريت MINITRUE جهڙي لفظ مان پيدا ٿيندڙ تاثر MINISTRY OF TRUTH جي مقابلي ۾ تمام ٿورا ۽ وڌيڪ ضابطي هيٺ آڻڻ جوڳا هئا. اها رڳو هر ممڪن

هنڌ تي اختصار ڪرڻ جي عادت ئي نه هئي، پر ان ڳالهه جو به انتهائي گهٽو خيال رکيو ويندو هو ته هر لفظ کي سولائيءَ سان چئي سگهجي.

نيوسپيڪ ۾، سريلي آواز (euphony) جي اهميت معنىٰ جي پوري سچائيءَ کان سواءِ ٻين سيني ڳالهين کان وڌيڪ هئي. جڏهن به ضروري سمجهيو ويندو هو ته گرامر جي باقاعدگيءَ کي ان مٿان قربان ڪيو ويندو هو. ۽ اهو بلڪل صحيح به هو، ڇاڪاڻ ته سياسي مقصدن لاءِ جنهن شيءِ جي سڀ کان وڌيڪ ضرورت هئي، اها هئي اهڙا ننڍا ۽ چٽا لفظ جن جي اڻ مٽ معنىٰ هجي، جن کي تيزيءَ سان چئي سگهجي ۽ جيڪي ڳالهائيندڙ جي ذهن ۾ گهٽ ۾ گهٽ سوچ يا گونج پيدا ڪن. ب ذخيري جي لفظن جي سگهه ان ڳالهه مان به وڌي وئي جو انهن مان لڳ ڀڳ سيئي هڪيئي جهڙا هئا. تقريبن هميشه اهي لفظ—جهڙوڪ GOODTHINK، MINIPAX، PROLEFEED، SEXCRIME، JOYCAMP، INGSOC، BELLYFEEL، THINKPOL، ۽ اڻ ڳٽيا ٻيا—ٻن يا ٽن پدن جا هوندا هئا، جن ۾ آواز جو دباءُ پهرين ۽ آخري پد تي هڪجهڙو ورهايل هوندو هو. انهن جو استعمال پٽاپٽ ۽ مسلسل تيزيءَ سان ڳالهائڻ واري انداز کي هٿي ڏيندو هو، جيڪو هڪ ئي وقت ڪڙڪندڙ به هو ۽ يڪسانيت وارو به. ۽ مقصد بلڪل اهو ئي هو. ارادو اهو هو ته ڳالهه ٻولهه کي، ۽ خاص طور تي اهڙي ڪنهن به موضوع تي گفتگوءَ کي جيڪو نظرياتي طور غير جانبدار نه هجي، جيتري حد تائين ٿي سگهي شعور کان ڏار ڪيو وڃي. روزاني زندگيءَ جي ضرورتن لاءِ اها ڳالهه شايد ضروري هجي ها، يا ڪڏهن ڪڏهن گهربل هجي ها، ته ڳالهائڻ کان اڳ سوچيو وڃي، پر پارٽي ميمبر جنهن کي ڪو سياسي يا اخلاقي فيصلو ڪرڻو هجي، ان کي اها صلاحيت هجڻ گهرجي ته هو صحيح راءِ کي ائين پاڻمرادو اوڳاڙي وجهي جيئن مشين گن مان گوليون نڪرنديون آهن. سندس تربيت کيس ان لائق بنايو هو، ٻوليءَ کيس هڪ مڪمل هٿيار ڏنو هو، ۽ لفظن جي بناوٽ، پنهنجي کهري آواز ۽ هڪ مخصوص ارادي

بدصورتيءَ سان جيڪا انگسوس جي روح مطابق هئي، ان عمل کي ايجا وڌيڪ سولو بڻائي ڇڏيو هو.

اهڙيءَ طرح چوندڙ لاءِ تمام ٿورن لفظن جو هجڻ ۾ مددگار هو. اسان جي ٻوليءَ جي مقابلي ۾، نيوسپيڪ جو ذخيرو تمام ننڍڙو هو، ۽ ان کي وڌيڪ گھٽائڻ جا نوان طريقا مسلسل ڳوليا پئي ويا. حقيقت ۾ نيوسپيڪ باقي سيني ٻولين کان ان لحاظ سان مختلف هئي جو ان جو ذخيرو هر سال وڌڻ بدران گھٽبو پئي ويو. هر ڪٽوتي هڪ فائدو هئي، ڇو تہ چوندڙ جو دائرو جيترو ننڍو هوندو، سوچڻ جو امڪان اوترو ئي گھٽ هوندو. آخرڪار اميد اها هئي تہ چٽي گفتگو دماغ جي مٿين مرڪزن کي ملوث ڪرڻ کان سواءِ سڌو سنئون ڳلي جي نڙيءَ مان نڪرندي رهي. هي مقصد نيوسپيڪ جي لفظ DUCKSPEAK مان ڪليل نموني ميجيو ويو هو، جنهن جي معنيٰ هئي "بدڪ وانگر ٻولڻ (quack)". ب ذخيري جي مختلف ٻين لفظن وانگر DUCKSPEAK جي معنيٰ ۾ ۽ رخي هئي. جيڪڏهن اهي رايا جيڪي بدڪ وانگر ڪڍيا پئي ويا پارٽيءَ جي مڪمل عقيدي مطابق هئا، تہ ان جي معنيٰ رڳو واکاڻ هئي، ۽ جڏهن "دي ٽائيمز" پارٽيءَ جي ڪنهن مقرر کي DOUBLEPLUSGOOD DUCKSPEAKER چيو، تہ اها سندس وڏي ۽ قيمتي ساراهه هئي.

ج ذخيرو (THE C VOCABULARY): ج ذخيرو باقي ٻين جو مددگار هو ۽ مڪمل طور تي سائنسي ۽ ٽيڪنيڪي اصطلاحن تي مشتمل هو. اهي اڄ استعمال ٿيندڙ سائنسي اصطلاحن جهڙا ئي هئا، ۽ ساڳين ئي بنيادن مان ٺهيل هئا، پر انهن کي سختيءَ سان مقرر ڪرڻ ۽ ناپسنديده معنائن کان پاڪ ڪرڻ جو معمول وارو خيال رکيو ويو هو. اهي باقي ٻن ذخيرن جي لفظن وانگر ئي گرامر جي ساڳين اصولن تي هلندا هئا. ج ذخيري جا تمام ٿورا لفظ عام روزاني يا سياسي گفتگوءَ ۾ استعمال ٿيندا هئا. ڪو ۽ سائنسي ورڪر يا ٽيڪنيشن پنهنجي شعبي واري فهرست مان اهي سمورا لفظ ڳولي سگھندو هو جن جي ڪيس ضرورت

هئي، پر بين شعبن جي فهرستن ۾ ايندڙ لفظن بابت ڪيس مس ئي ڪا معمولي جاڻ هوندي هئي. رڳو تمام ٿورا لفظ سمورين فهرستن ۾ گڏيل هئا، ۽ اتي اهڙو ڪو به لفظي ذخيرو موجود نه هو جيڪو سائنس کي ذهني عادت، يا سوچڻ جي هڪ طريقي طور پيش ڪري، ان جي مخصوص شاخن کان هٽي ڪري. سچ ته اهو آهي ته "سائنس" (Science) نالي کو به الڳ لفظ نه هو؛ ان جي جيڪا به معنيٰ ٿي سگهي پئي اها اڳ ئي مڪمل طور لفظ INGSOC ۾ سمائجي چڪي هئي.

مٿي بيان ڪيل تفصيل مان اها ڳالهه ظاهر ٿيندي ته نيوسپيڪ ۾، تمام هيٺين سطح کان مٿي، باغيانه خيالن جو اظهار لڳ ڀڳ ناممڪن هو. يقيناً اها ڳالهه ممڪن هئي ته بلڪل مٿاڇري ۽ نامناسب قسم جا باغي جملا، هڪ قسم جي توهين جهڙا لفظ، چيا وڃن. مثال طور ائين چوڻ ممڪن هجي ها ته BIG BROTHER IS UNGOOD (بگ برادر سنو ناهي). پر اها ڳالهه، جيڪا پارٽيءَ جي ميمبر جي ڪنن تائين رڳو هڪ ڪليل بيوقوفي پهچائيندي هئي، ڪنهن به عقلي دليل سان ثابت نه ٿئي ڪري سگهجي، ڇو ته ضروري لفظ ئي موجود نه هئا. انگسوس جي خلاف خيالن کي رڳو هڪ اڻ چٽي بي لفظ شڪل ۾ ئي ذهن ۾ آڻي سگهبو هو، ۽ انهن کي رڳو اهڙن وسيع اصطلاحن ۾ نالو ڏئي سگهبو هو جيڪي بنا ڪنهن تشريح جي باغي نظرين جي پوري گروهه کي گڏي نندينداا هئا. حقيقت ۾، ڪو به ماڻهو نيوسپيڪ کي غير اصولي مقصدن لاءِ تڏهن ئي استعمال ڪري سگهندو هو جڏهن هو ڪجهه لفظن کي زبردستي اولڊسپيڪ ۾ واپس ترجمو ڪري. مثال طور ALL MANS ARE EQUAL نيوسپيڪ جو ممڪن جملو هو، پر رڳو ان ئي مفهوم ۾ جنهن ۾ اولڊسپيڪ جو هي جملو ٿي سگهي ٿو ته ALL MEN ARE REDHAIRED (سيئي ماڻهو ڳاڙهن وارن وارا آهن). ان ۾ ڪا گرامري غلطي نه هئي، پر اها هڪ ڪليل اڻ ٽيٽي ڳالهه هئي—يعني اها ڳالهه ته سيئي ماڻهو قد، وزن، يا طاقت ۾ برابر آهن. سياسي برابريءَ جو تصور ئي باقي نه

رهيو هو، ۽ ان کري اها ٻئي درجي واري معنيٰ لفظ EQUAL مان مڪمل طور ڪڍي ڇڏي وئي هئي. 1984ع ۾ جڏهن اولڊسپيڪ ايجا تائين رابطي جو عام ذريعو هئي، نظرياتي طور اهو خطرو هو ته نيوسپيڪ جا لفظ استعمال ڪندي ماڻهو سندن پراڻيون معنائون ياد ڪري سگهي ٿو. عملي طور تي ڊبل ٿنڪ (DOUBLETHINK) ۾ پختي ماڻهوءَ لاءِ ائين ڪرڻ کان بچڻ ڏکيو نه هو، پر هڪ ٻن نسلن اندر اهڙي ڪنهن غلطيءَ جو امڪان بہ ختم ٿي وڃي ها. جيڪو ماڻهو نيوسپيڪ کي پنهنجي واحد ٻولي سمجهي وڏو ٿئي ها، ڪيس ان ڳالهه جي اوتري بہ خبر نه هجي ها ته EQUAL جي ڪڏهن سياسي برابريءَ واري معنيٰ بہ هئي، يا FREE جو مطلب ڪڏهن "فڪري آزادي" بہ هو، جيتري مثال طور اهڙي ماڻهوءَ کي خبر نه هوندي جنهن ڪڏهن شطرنج جو نالو ئي نه ٻڌو هجي ته راڻي (QUEEN) ۽ هاڻي/رخ (ROOK) جي ڪا ٻي معنيٰ بہ ٿي سگهي ٿي. ڪيترائي اهڙا ڏوهه ۽ غلطيون هجن ها جن کي سرانجام ڏيڻ سندس وس کان ٻاهر هجي ها، رڳو ان کري جو اهي بي نام هئا ۽ تنهن کري کين تصور ۾ آڻڻ ئي ناممڪن هو. ۽ اهو اڳواڻ ڏسي سگهجي ٻئي ته وقت گذرڻ سان گڏ نيوسپيڪ جون نمايان خوبيون ايجا وڌيڪ پڏريون ٿيندیون ويندیون—ان جا لفظ ايجا بہ گهٽ ۽ گهٽ ٿيندا ويندا، سندن معنائون وڌيڪ سخت ٿيندیون، ۽ کين غلط نموني استعمال ڪرڻ جا موقعا هميشہ گهٽجندا رهندا.

جڏهن اولڊسپيڪ کي هميشہ لاءِ مڪمل طور ختم ڪيو وڃي ها، ته ماضيءَ سان آخري ڳانڍاپو بہ ٽٽي وڃي ها. تاريخ کي اڳ ئي نئين سر لکيو ويو هو، پر ماضيءَ جي ادب جا ٽڪرا هتي هتي بچيل هئا، جن تي اڃ پوري سنسرشپ ٿيل هئي، ۽ جيستائين ڪنهن وٽ اولڊسپيڪ جي ڄاڻ هئي تيستائين انهن کي پڙهڻ ممڪن هو. مستقبل ۾ اهڙا ٽڪرا، جيڪڏهن ڪنهن اتفاق سان بچي بہ وڃن ها، ته بہ سمجهه کان مٿانهان ۽ ترجمي کان لاچار هجن ها. اولڊسپيڪ جي ڪنهن بہ لکيل

حصي کي نيوسپيڪ ۾ ترجمو ڪرڻ ناممڪن هو جيستائين اهو ڪنهن ٽيڪنيڪي عمل يا ڪنهن تمام سادي روزاني ڪم سان لاڳاپيل نه هجي، يا اڳ ئي پنهنجي رجحان ۾ پارٽيءَ جي مڪمل عقيدي مطابق (نيوسپيڪ ۾ ان جو اصطلاح GOODTHINKFUL هجي ها) نه هجي. عملي لحاظ کان ان جو مطلب اهو هو ته لڳ ڀڳ 1960ع کان اڳ لکيل ڪو به ڪتاب پوريءَ ريت ترجمو نه پئي ٿي سگهيو. انقلاب کان اڳ واري ادب کي رڳو نظرياتي ترجمي مان ئي گذاري سگهجي پئي—يعني ٻوليءَ سان گڏوگڏ ان جي معنىٰ ۾ به تبديلي. مثال طور آزاديءَ جي پڌرنامي (Declaration of Independence) مان هي مشهور ٽڪرو وٺو:

”اسان انهن سچاين کي پاڻمرادو ڇڻو سمجهون ٿا، ته سڀني انسانن کي برابر پيدا ڪيو ويو آهي، ته کين سندن خالق پاران ڪجهه اهڙا اڻ ٽٽ حق ڏنا ويا آهن، جن ۾ زندگي، آزادي، ۽ خوشيءَ جي ڳولا شامل آهن. ته انهن حقن جي حفاظت لاءِ ماڻهن ۾ حڪومتون قائم ڪيون ويندیون آهن، جيڪي پنهنجا اختيار انهن ماڻهن جي رضامنديءَ مان حاصل ڪنديون آهن جن تي حڪومت ڪئي وڃي ٿي. ته جڏهن به حڪومت جو ڪو به روپ انهن مقصدن لاءِ هاجيڪار ٻڌجي وڃي، ته پوءِ اهو عوام جو حق آهي ته ان کي تبديل ڪري يا ختم ڪري، ۽ نئين حڪومت قائم ڪري . . .“

هن ٽڪري کي اصل معنىٰ سلامت رکندي نيوسپيڪ ۾ آڻڻ بلڪل ناممڪن هجي ها. ان جي سڀ کان ويجهو جيڪو ڪجهه ڪري سگهجي ها، اهو رڳو هن پوري عبارت کي هڪ ئي لفظ CRIMETHINK ۾ ڇڪڻائي ڇڏڻ هو. ان جو پورو ترجمو رڳو هڪ نظرياتي ترجمو ئي ٿي سگهي پئي، جنهن ذريعي ٿامس جيفرسن جي لفظن کي مطلق العنان ۽ مڪمل بااختيار حڪومت جي واکاڻ ۽ قصيدي ۾ تبديل ڪيو وڃي ها.

ماضيءَ جي ادب جو هڪ وڏو حصو سچ پچ اڳ ئي هن نموني تبديل ڪيو پئي ويو. شهرت ۽ دباءَ جي تقاضائن ان ڳالهه کي ضروري بنايو

هو تہ ڪجهہ تاريخي شخصيتن جي يادگيريءَ کي باقي رکيو وڃي، ۽ ساڻئي وقت سندن ڪارنامن کي انگسوس جي فلسفي سان مطابقت ۾ آندو وڃي. تنهن ڪري شيڪسپيئر، ملٽن، سوئفٽ، بائرن، ڊڪنز ۽ ڪجهہ ٻيا اديب ترجمي جي عمل مان گذري رهيا هئا: جڏهن اهو ڪم پورو ٿي وڃي ها، تہ سندن اصل لکڻيون، ماضيءَ جي ادب مان جيڪو ڪجهہ بہ بچيل هو، هميشہ لاءِ ناس ڪيون وڃن ها. اهي ترجما هڪ سست ۽ ڏکيو ڪم هئا، ۽ اها اميد نہ هئي تہ اهي اکيهين صديءَ جي پهرين يا ٻئي ڏهاڪي کان اڳ پورا ٿي سگهندا. رڳو عملي مقصدن لاءِ لکيل ڪتابن جو پڻ هڪ وڏو ذخيرو هو—ضروري ٽيڪنيڪل ڪتاب ۽ ان جهڙيون شيون—جن سان بہ ساڻيو ورتاءُ ڪرڻو هو. بنيادي طور تي ترجمي جي ان شروعاتي ڪم کي وقت ڏيڻ لاءِ ئي نيوسپيڪ کي آخري طور اپنائڻ جي تاريخ 2050ع جيتري پري مقرر ڪئي وئي هئي.

پڇاڻي